

Eesti maaelu arengukava 2007–2013

Põllumajandusministeerium
2007

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	5
2. LIIKMESRIIK JA HALDUSPIIRKOND	6
3. OLUKORRA ANALÜÜS, STRATEEGIA JA EELHINDAMINE	8
3.1 OLUKORRA TUGEVATE JA NÕRKADE KÜLGEDE ANALÜÜS	8
3.1.1 ÜLDINE SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD	8
3.1.2 PÕLLUMAJANDUSE, METSANDUSE JA TOIDUSEKTORI OLUKORD.....	22
3.1.3 KESKKOND JA MAAHOOLDUS.....	32
3.1.4 MAAMAJANDUS JA ELUKVALITEET.....	48
3.1.5 KOHALIK ALGATUS	55
3.2 STRATEEGIA	56
3.2.1 SWOT.....	56
3.2.2 TUGEVUSTE JA NÕRKUSTEGA SEOTUD STRATEEGIA.....	58
3.3 EELHINDAMINE	65
MAK eelhindamise kokkuvõte	66
MAK keskkonnamõju hindamise kokkuvõte	68
3.4 EELMISE PROGRAMMIPERIOODI MÕJU	69
3.4.1 SAPARD-PROGRAMM.....	69
3.4.2 EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004–2006	72
3.4.3 EESTI RIIKLIK ARENGUKAVA 2004–2006.....	74
3.4.4 PROGRAMMITÖÖD MÕJUTANUD RIIKLIKUD INSTRUMENDID	76
4. VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS	77
4.1 VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS	77
4.2 EELHINDAMISE LOODETAV MÕJU	79
5. INFORMATSIOON TELGEDE JA MEETMETE KOHTA	80
5.1 ÜLDNÕUDED	80
Telgede ja meetmete kirjeldus	80
Horisontaalsed indikaatorid	81
5.2 KÕIKI VÕI MITUT MEEDET KÄSITLEVAD NÕUDED	83
Jätkuvad tegevused.....	83
Valitud meetmed	83
Riigibi	85
Investeeringumeetmete üldpõhimõtted	85
Ühine põllumajanduspoliitika.....	85
Kohustuseperiood	85
Kohustuste asendamine.....	86
Kohustuse suurendamine, vähendamine ja lõpetamine.....	86
Nõuetele vastavuse nõuded.....	87
Toetusmäärade arvutamine.....	87
Seire ja hindamine	88
5.3.1 1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE	88
MEEDE 1.1 – KOOLITUS- JA TEAVITUSTEGEVUSED (111)	88
MEEDE 1.2 – NOORTE PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE TEGEVUSE ALUSTAMINE (112)	92
MEEDE 1.3 – NÕUANDESÜSTEEMI JA -TEENUSTE TOETAMINE (114, 115)	95

MEEDE 1.4 – PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE AJAKOHASTAMINE (121).....	100
ALAMEEDE 1.4.1 – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ARENDAMISEKS	103
ALAMEEDE 1.4.2 – INVESTEERINGUD LOOMAKASVATUSEHITISTESSE.....	107
ALAMEEDE 1.4.3 – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE.....	109
MEEDE 1.5 – METSADE MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE JA METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (122, 123, 226).....	112
MEEDE 1.6 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA MITTEPUIDULISTELE METSASAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123).....	118
MEEDE 1.7 – PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMINE (121, 124).....	122
ALAMEEDE 1.7.1 PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMISE ALANE KOOSTÖÖ.....	122
MEEDE 1.8 – PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUUR (125).....	126
5.3.2 2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA SÄILITAMINE.....	131
<i>Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded jm baasnõuded</i>	<i>131</i>
<i>Teistest fondidest rahastatavad keskkonnahoiule suunatud meetmed</i>	<i>134</i>
<i>Toetuse vähendamine.....</i>	<i>134</i>
<i>Loomade loomühikutesse arvutamine</i>	<i>134</i>
MEEDE 2.1 – EBASOODSAMATE PIIRKONDADE TOETUS (212) .	135
MEEDE 2.2 – NATURA 2000 TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (213).....	137
MEEDE 2.3 – PÕLLUMAJANDUSLIK KESKKONNATOETUS (214)	140
ALAMEEDE 2.3.1 – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE	144
ALAMEEDE 2.3.2 – MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKU TOOTMISE TOETUS	151
ALAMEEDE 2.3.3 – OHUSTATUD TÕUGU LOOMA PIDAMISE TOETUS	159
ALAMEEDE 2.3.4 – KOHALIKKU SORTI TAIMEDE KASVATAMISE TOETUS	161
ALAMEEDE 2.3.5 – POOLLOODUSLIKU KOOSLUSE HOOLDAMISE TOETUS	163
MEEDE 2.4 – LOOMADE HEAOLU: LOOMADE KARJATAMISE TOETUS (215).....	167
MEEDE 2.5 – VÄHETOOTLIKUD INVESTEERINGUD (216).....	170
ALAMEEDE 2.5.1 – KIVIAIA RAJAMISE JA TAASTAMISE TOETUS	170
ALAMEEDE 2.5.2 – MITMELIIGILISE PÕÖSASRIBA RAJAMISE TOETUS	172
MEEDE 2.6 – KAITSEMETSA RAJAMISE TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (221)	174

MEEDE 2.7 – NATURA 2000 TOETUS ERAMETSAMAALE (224) ...	177
5.3.3 3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE	179
MEEDE 3.1 – MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE	
MAAPIIRKONNAS (311, 312, 313).....	180
ALAMEEDE 3.1.1 – MITMEKESISTAMINE	
MITTEPÖLLUMAJANDUSLIKU TEGEVUSE SUUNAS.....	181
ALAMEEDE 3.1.2 – MIKROETTEVÖTETE ARENDAMISE TOETUS	
.....	184
MEEDE 3.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323).....	186
ALAMEEDE 3.2.1 – MAJANDUSE JA MAAELANIKKONNA PÕHITEENUSED.....	187
ALAMEEDE 3.2.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE.....	189
ALAMEEDE 3.2.3 – MAAPIIRKONDADE KULTUURIPÄRANDI SÄILITAMINE JA SELLE KVALITEEDI PARANDAMINE.....	191
5.3.4 4. TELG – LEADER	193
MEEDE 4 – LEADER-MEED (41, 421, 431).....	193
6. RAHASTAMISKAVA	198
6.1. IGA-AASTANE EAFRD PANUS	198
6.2. TELGEDEPÕHINE RAHASTAMISKAVA	198
7. SOOVITUSLIK JAOTUS MEETMETE KAUPA	199
8. RIIKLIK LISARAHASTAMINE	200
9. RIIGIABI SKEEMID	200
10. VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS MUUDE MEETMETEGA	202
10.1 VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS ÜHENDUSE JA RIIKLIKE POLIITIKATEGA	202
10.2 1.–3. TELJE SEOSSED MUUDE MEETMETEGA	203
10.3 4. TELJE SEOSSED MUUDE MEETMETEGA	206
10.4 KOORDINATSIOONIMEHCHANISMID	207
11. PÄDEVAD ASUTUSED	208
12. SEIRE JA HINDAMINE	209
12.1 SEIRESÜSTEEM	209
12.2 SEIREKOMISJON	210
12.3 HINDAMISSÜSTEEM	211
12.4 HINDAMISKOMISJON	212
13. KOMMUNIKATSIOONIPLAAN	212
13.1 KOMMUNIKATSIOONISTRATEEGIA	212
13.2 TEAVITUS- JA AVALIKUSTAMISTÖÖ TEGEVUSKAVA	215
14. KONSULTATSIOONIPROTSSESS	217
14.1 PARTNERID	217
14.2 KONSULTEERIMISE TULEMUSED	218
Konsultatsioonid sotsiaalpartneritega.....	218
Konsultatsioonid teiste ministriumitega.....	233
15. MEESTE JA NAISTE VAHELINE VÖRDÖIGUSLIKKUS NING MITTEDISKRIMINEERIMINE	235
15.1 VÖRDÖIGUSLIKKUS	235
15.2 MITTEDISKRIMINEERIMINE	235
16. TEHNILISE ABIGA SEOTUD TEGEVUSED	236
16.1 TEHNILINE ABI	236
16.2 RIIKLIK MAAELUVÖRGUSTIK	237

Lisa 1	241
Eelhindamise lõpparuanne	241
Lisa 2	312
Keskkonnamõju strateegiline hindamine	312
Aruanne	312
Lisa 3	375
1. Üldised keskkonnanõuded	375
2. Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused (GAEC) (2007. a seisuga)	376
3. Kohustuslikud majandamisnõuded (SMR)	377
Lisa 4	384
Ebasoodsates piirkondades asuvate valdade loetelu	384

1. SISSEJUHATUS

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013” (MAK) hõlmab ajavahemikku alates 1. jaanuarist 2007 kuni 2013. a lõpuni. MAKi koostamise üldeesmärk on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut. 2007. a 1. jaanuaril alanud Euroopa Liidu (EL) uue eelarve- ja programmiperioodi (2007–2013) raames on Eestil võimalik kasutada MAKi raames u 14,47 mld krooni (925,2 miljonit eurot) avaliku sektori toetusraha põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks.

Perioodil 2007–2013 rahastatakse ühise põllumajanduspoliitika ja kalanduse turukorraldusabinõusid Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ning põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) sätestatakse maaelu arengu toetuste ühine õigusraamistik, mida kohaldatakse kogu ELis. Määruse IV jaotisega määratakse kindlaks maaelu arengu meetmed, nende eesmärgid ning abikõlblikkuskriteeriumid.

Eesti Vabariigil on ELi struktuurifondide kasutamise kogemus nüüdseks juba kuus aastat, alates Kesk- ja Ida-Euroopa riikide põllumajanduse ja maaelu arendamise liitumiseelne programmist (SAPARD) 2001. aastal, milleks Euroopa Ühenduste Komisjon ja Eesti Vabariik sõlmisid põllumajanduse ja maaelu arendamise liitumiseelse programmi rahastamislepingu. Lõppeval programmiperioodil (2004–2006) oli Eestil põllumajanduse ja maaelu arenguks võimalik kasutada Euroopa Põllumajanduse Arenduse- ja Tagatisfondi (EAGGF) vahendeid. Selleks koostati ja rakendati kaks strateegilist programmdokumenti: “Eesti maaelu arengukava 2004–2006” (MAK 2004–2006) ja “Eesti riiklik arengukava 2004–2006” (RAK). MAK 2004–2006 meetmeid rahastati EAGGF-i tagatisrahastust, RAKi 3. prioriteedi (“Põllumajandus, kalandus ja maaelu”) meetmeid rahastati EAGGF-i arendusrahastust, Kalanduse Arendusrahastust (FIFG) ja Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERDF) (arengukava tehniline abi).

MAKi ettevalmistamist ja väljatöötamist koordineerib Põllumajandusministeerium kaasates kolmanda sektori esindajaid ja valdkondade spetsialiste. Põllumajandusministri 1. septembri 2005. a käskkirjaga nr 240 moodustati juhtkomisjon “Eesti maaelu arengukava 2007–2013” ettevalmistamiseks. Juhtkomisjoni ülesanne on muu hulgas Vabariigi Valitsusele esitatavatesse maaelu arengu strateegiat ja MAKi käsitlevatesse dokumentidesse ettepanekute tegemine ja

arvamuste avaldamine. Oluline osa MAKi ettevalmistamisel on ministrit nõustaval Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogul (PMAN). MAKi meetmete rakendamine toimub Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala asutuste koostöös, osa meetmeid rakendatakse koostöös Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutustega. MAKi, nagu ka EL struktuurifondide rakendamiseks koostatavate rakenduskavade väljatöötamine on toimunud Eesti struktuurivahendite kasutamise strateegilise raamistiku (NSRF) raames.

Eesti kavatseb MAKi raames rakendada järgmisi EAFRDst rahastatavaid maaelu arengu meetmeid:

Esimese prioriteeditelje (põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine) raames – koolitus- ja teavitustegevused; noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine; nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine; põllumajandusettevõtete ajakohastamine (sh alameetmed: investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks; investeeringud loomakasvatusehitistesse; investeeringud bioenergia tootmisesse); metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine; põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine; põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine (sh alameetmed: põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö); põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur.

Teise prioriteeditelje (keskkonna ja paikkonna parandamine) raames – ebasoodsamate piirkondade toetus; Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; põllumajanduslik keskkonnatoetus (sh alameetmed: keskkonnasõbraliku majandamise toetus; mahepõllumajandusliku tootmise toetus; ohustatud tõugu looma pidamise toetus; kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; poolloodusliku koosluse hooldamise toetus); loomade heaolu: loomade karjatamise toetus; vähetootlikud investeeringud (sh alameetmed: kiviaia rajamise ja taastamise toetus; mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus); kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale; Natura 2000 toetus erametsamaale.

Kolmanda prioriteeditelje (maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine) raames – majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (sh alameetmed: mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas; mikroettevõtete arendamise toetus); külade uuendamine ja arendamine (sh alameetmed: majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused; külade uuendamine ja arendamine; maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine).

Neljanda (horisontaalse, Leader-prioriteeditelje) raames plaanitakse käivitada üks, Leader-meede. Lisaks tuleb MAKi edukaks käivitamiseks toetava meetmena rakendada tehnilise abi meede.

MAKi meetmete alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel.

Käesolev dokument kirjeldab Eesti maaelu olukorda, maaelu arengu strateegiat ning sellest tulenevaid valitud meetmeid.

2. LIIKMESRIIK JA HALDUSPIIRKOND

Eesti paikneb 57. ja 60. laiuskraadi ning 22. ja 28. pikkuskraadi vahel. Eestil on ühine mere- ja maismaapiir Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooniga (piir Vene Föderatsiooniga on ühtlasi ka ELi piir) ning merepiir Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigiga. Eesti ulatus põhjast lõunasse on 240 km ja idast läände 350 km.

Eesti üldpindala on 45 227 km², millest maismaapindala on 43 200 km². Üle poole maismaast moodustab metsamaa, kolmandik on põllumajandusmaa ja viiendik on kaetud soode ja rabadega. Nii pindalalt kui rahvaarvult on Eesti üks väiksemaid Euroopa riike. Rahvaarv on EL-27 riikidest väiksem ainult Küprosel, Maltal ja Luksemburgil. Eestist väiksema territooriumiga on Belgia, Luxembourg, Holland, Taani, Küpros, Malta ja Sloveenia. Sellest tulenevalt on Eestil üks EL madalamaid rahvastikutihedusi (31,2 in/km²), madalam on vastav näitaja üksnes Soomes ja Rootsis.

MAK hõlmab kogu Eesti maapiirkonda ja on selles suhtes horisontaalne kava. Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus jaotab Eesti territooriumi maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Vald (mis on ka kohaliku omavalitsuse üksuseks) jaguneb asulateks, milleks on külad, alevikud, alevid ja vallasisesed linnad. Vabariigi Valitsuse 25. novembri 2004. a määruse nr 335 Asustusüksuse liigi, nime ja lahkmejoonte määramise alused ja kord kohaselt on küla hajaasustusega asula või üldjuhul vähem kui 300 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Alevik on üldjuhul vähemalt 300 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Alev ja vallasisene linn on üldjuhul vähemalt 1000 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Maapiirkonnaks loetakse valdade territooriumit. Eestis on 15 maakonda ning 227 kohaliku omavalitsuse üksust: 33 linna ja 194 valda.

Tabel 1. Kohalike omavalitsusüksuste jagunemine rahvaarvu järgi seisuga 01.01.2007. a

Elanike arv	Linnad	Vallad	Kokku
0–1 000		34	34
1001–1500	2	44	46
1 501–2 000	3	35	38
2 001–3 000	0	33	33
3 001–4 000	5	11	16
4 001–5 000	3	12	15
5 001–7 500	5	16	21
7 501–10 000	2	6	8
10 001–50 000	10	3	13
50 001–100 000	2		2
100 001–	1		1
Kokku	33	194	227

Allikas: Siseministeerium

Kogu Eesti territoorium loetakse Lähenedesmärgi piirkonnaks, mis tähendab, et NUTS¹ teise taseme statistilise jaotuse kõigis haldusüksustes on Eesti rahvamajanduse kogutoodang alla 75% ELi keskmisest tasemest. 2005. aastal oli Eesti SKP 59,8% EL-25 keskmisest. Rahandusministeeriumi prognooside kohaselt jõutakse 2008. aastaks 74,2%-ni vastavast tasemest.

¹ NUTS – statistiliste territoriaaljaotuste nomenklatuur.

3. OLUKORRA ANALÜÜS, STRATEEGIA JA EELHINDAMINE

3.1 OLUKORRA TUGEVATE JA NÕRKADE KÜLGEDE ANALÜÜS

3.1.1 ÜLDINE SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD

Maapiirkonna määratlus

OECD määratluses eristatakse kaht hierarhiatasandit - kohalikku ja piirkondlikku. Kohalikul tasandil (LAU1/2) määratleb OECD maakogukondi kui selliseid, mille rahvastikutihedus on alla 150 elaniku ruutkilomeetril (*Working Party...2004*).

Maakonna arvestuses satub kogu Eesti maapiirkonna hulka, sest isegi Harjumaal koos Tallinnaga on asustustihedus 120,5 in/km². Eestis on üks vald ja valdade koosseisus 6 alevit ja 5 linna asustustihedusega üle 150 in/km², kus elab kokku 22 275 inimest (5% maaelanikest, 1,6% Eesti elanikest).

Selle meetodika järgi on Eestis 11 valdavalt maapiirkonnana (*predominantly rural – PR*) määratletavat maakonda, kus üle 50% elanikest elab valdades (Hiiumaa, Jõgeva, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Põlva, Rapla, Saare, Valga, Viljandi ja Võru). Nende maakondade valdades elab 260 321 inimest, s.o 57,4% maaelanikest ja 19,2% Eesti elanikkonnast.

Olulise maapiirkonna (*intermediate region – IR*) kategooriasse (15–50% elanikest elab maapiirkonnas) satuvad Harju (16,5% vallaelanikke), Pärnu (43,3%) ja Tartu (27,3%) maakond – kokku 166 048 elanikku (36,6% maaelanikest, 12,2% kogu Eesti rahvastikust).

Valdavalt linnapiirkonnaks (*predominantly urban – PU*) saab seejuures lugeda ainult Ida-Viru maakonda 12%lise vallaelanikkonnaga: kokku 21 144 inimest (4,7% maa-, 1,6% Eesti elanikest). Ida-Viru maakonnas ehk NUTS järgi Kirde-Eestis elab ainult 13% Eesti elanikkonnast ja maakonna 7 linna elanikkond (155 000 inimest) moodustab 17,2% Eesti linnade rahvastikust, mistõttu Kirde-Eesti näitajad ei kajasta Eesti linnade tegelikku olukorda.

Et valdava enamiku valdade koosseisus olevate linnade ja alevite asustustihedus on alla 150 in/km², ei kajasta OECD meetodika adekvaatselt Eesti maapiirkondade määratlust. Sellest tulenevalt on Eesti puhul otstarbekas kasutada ka edaspidi juurdunud ja Eesti Statistikaameti (ESA) poolt kasutatavat meetodikat, mille järgi saab maapiirkonna rahvastikuks arvestada valdade elanikke. ESA andmetel oli 1. jaanuari 2006. a seisuga valdades 447 663 elanikku (33,3% Eesti elanikest). Valdade keskmine asustustihedus oli 10,6 in/km². Lisaks sellele on Leaderi puhul senini maapiirkonnana käsitletud ka teatud elanike arvuga (kuni 4000) väikelinnasid.

Tabel 2. Linnad, mille elanike arv on väiksem kui 4000 (2007. a 1. jaanuari seisuga)

Kunda linn	3751
Kärdla linn	3724
Loksa linn	3469
Tõrva linn	3112
Narva-Jõesuu linn	2734
Püssi linn	1837

Mustvee linn	1648
Võhma linn	1544
Kallaste linn	1152
Mõisaküla linn	1073

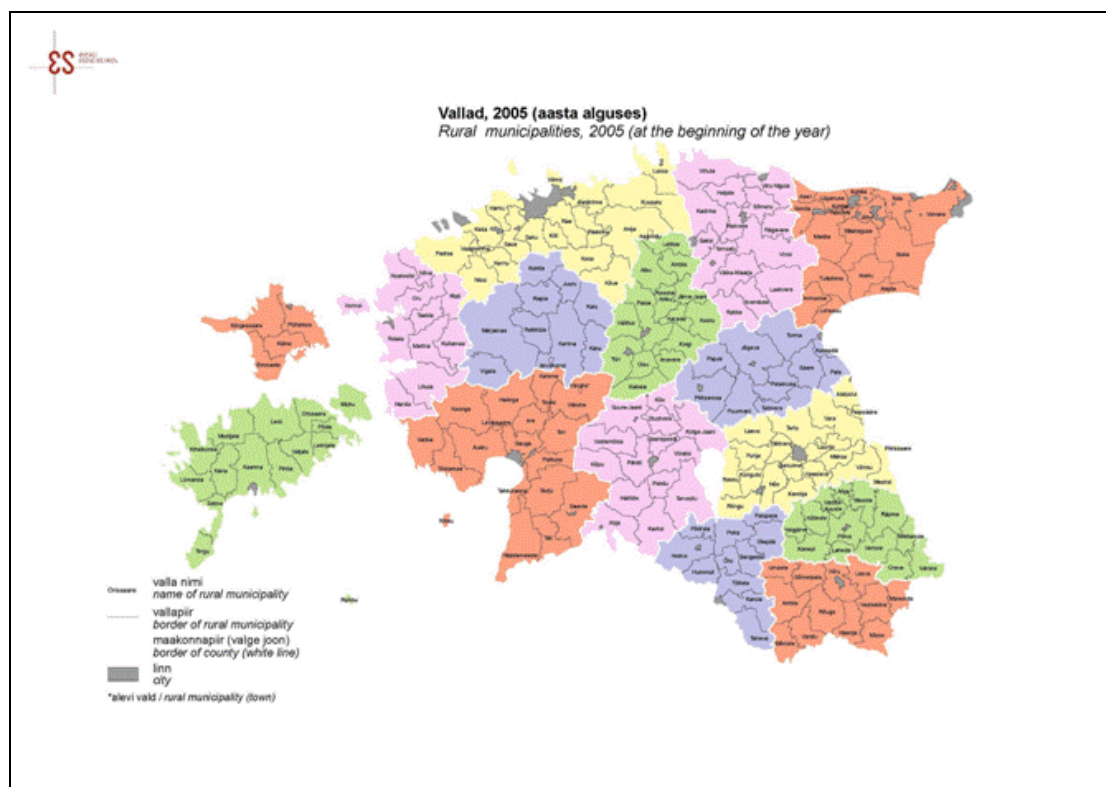
Allikas: Statistikaamet

Tabel 3. Vallasisesed linnad, mille elanike arv on väiksem kui 4000 (2007. a 2. aprilli seisuga)

Kehra	3070
Räpina	2744
Tamsalu	2561
Otepää	2231
Kilingi-Nõmme	2125
Karksi-Nuia	1995
Antsla	1583
Lihula	1544
Abja-Paluoja	1379
Suure-Jaani	1203

Allikas: Rahvastikuregister

Kaart 1. Eesti vallad 2005. a alguse seisuga

Demograafiline olukord

Rahvaarv on Eestis taasiseseisvumise järel kiiresti kahanenud, esimestel taasiseseisvuse aastatel eelkõige väljarände, seejärel negatiivse iibe tõttu.

Eesti rahvaarvu vähenemine on viimastel aastatel pidurdunud. 2001. a 1. jaanuari seisuga oli Eestis 1 367 tuhat elanikku, 2006. a alguses aga 1 344,7 tuhat (vähenemine

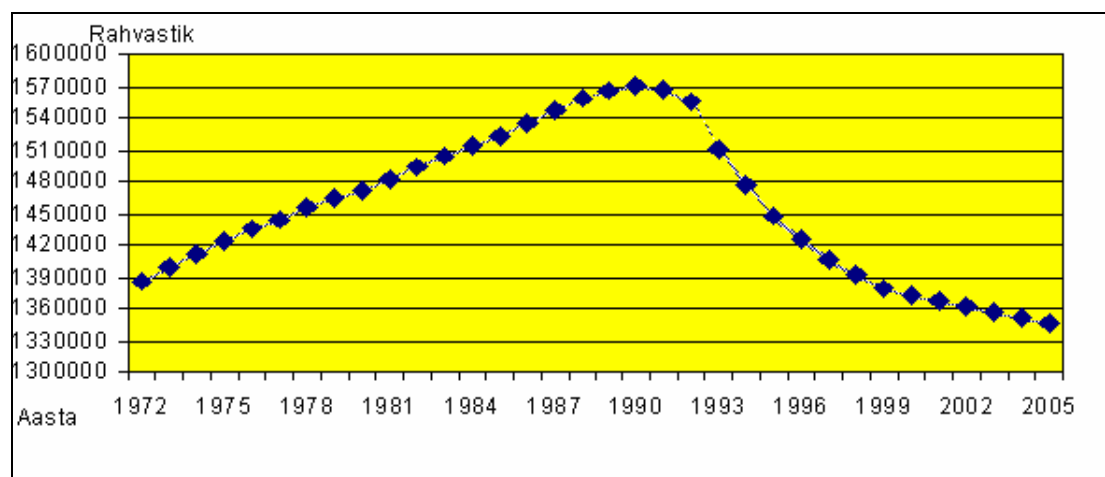
aastas keskmiselt 0,33%). Esialgsete hinnangute kohaselt oli 2007. aasta 1. jaanuari seisuga rahvaarv 1 342 tuhat elanikku. Naiste osatähtsus rahvastikus on Eestis 53,9%, valdades 51,7%.

Tabel 4. Rahvastik, 1. jaanuar (tuhat) (www.stat.ee)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kogu Eesti	1367,0	1361,2	1356,0	1351,1	1347,0	1344,7
Vallad	445,7	443,2	453,2	451,1	449,7	447,7
sh külad	284,3	282,2	281,3	278,3	280,2	272,2
alevid ja alevikud	154,2	152,4	151,5	150,5	145,3	139,9
vallasisesed linnad	7,2	8,6	20,4	22,3	24,2	35,6
Maaelanikkonna osatähtsus, %	32,6	32,6	33,4	33,4	33,4	33,3

Valdavalt (*PR*) ja olulises (*IR*) maapiirkonnas (OECD määratlus) elas 2003. aastal 56,3% EL-25 (ELi liikmesriigid seisuga 01.05.2004) ja 51,4% EL-15 (ELi liikmesriigid seisuga 30.04.2004) elanikkonnast.

Joonis 1. Eesti rahvastikudünaamika aastatel 1972–2005

Allikas: Eesti Statistikaamet

Maaelanikkonna osatähtsus on viimastel aastatel stabiliseerunud – 2001. ja 2002. aastal 32,6% ja aastatel 2003–2006 33,3–33,4% kogu elanikkonnast. ESA andmetel elas 1989. aastal maapiirkonnas 446 800, 1999. aastal 437 566 ja 2006. a alguses 447 663 inimest. Viimaste aastate positiivne rahvastikudünaamika tuleneb otseselt Tallinna ja Tartu elanike siirdumisest linnalähialadele, kusjuures säilivad tihedad sidemed (töö, kool, teenindus) linnaga.

2001. aastal kahanes vallaelanikkond 0,56%, 2002. aastal kasvas 2,3% ning aastatel 2003 ja 2004 kahanes vastavalt 0,46 ja 0,31%. Võrreldes 2000. a algusega on vallaelanike arv 2006. a alguseks jäänud praktiliselt samaks.

Tabel 5. Rahvastik soo, vanuserühma ja asustusüksuse liigi järgi, 1. jaanuar

Aasta	Üksus	Mehed ja naised	Vanuserühmad kokku	0–14	15–44	45–64	65+	Mehed ja naised, %

2000	Kogu Eesti	Kokku	1 372 071	250 503	578 778	337 160	205 630	100
		Mehed	632 709	128 511	286 454	150 561	67 183	46,1
		Naised	739 362	121 992	292 324	186 599	138 447	53,9
	Vallad	Kokku	447 646	93 338	175 484	107 990	70 834	100
		Mehed	216 679	48 012	92 440	52 492	23 735	48,4
		Naised	230 967	45 326	83 044	55 498	47 099	51,6
2006	Kogu Eesti	Kokku	1 344 684	202 429	580 007	280 749	281 499	100
		Mehed	619 299	103 988	289 727	150 831	74 753	46,1
		Naised	725 385	98 441	231 720	129 918	206 746	53,9
	Vallad	Kokku	447 663	74 162	187 327	110 067	76 107	100
		Mehed	216 105	38 149	97 600	53 891	26 465	48,3
		Naised	231 558	36 013	89 727	56 176	49 642	51,7

Allikas: Eesti Statistikaamet (www.stat.ee)

Rahvastiku vanuselise koosseisu muutust iseloomustab noorte osatähtsuse vähenemine ning vanemaaliste osatähtsuse kasv. Kuni 15-aastasi oli 2006. a alguses rahvastikust 15,1% (2000. a 18,3%) ning 65-aastasi ja vanemaid 20,9% (2000. a 15%). Valdades olid 2006. a vastavad näitajad 16,6% ja 17,0%. Meestest oli kuni 15-aastasi 16,8%, 65-aastasi ja vanemaid 12,1%. Valdade vastavad näitajad olid 17,7% ja 12,2% ning linnades 16,3% ja 12,0%. Naiste hulgas moodustasid kuni 15-aastased 13,6%, 65-aastased ja vanemad aga 28,5%, sealhulgas valdades vastavalt 15,6% ja 21,4% ning linnades 12,6% ja 31,8%.

Tööealiste osatähtsus Eestis tervikuna tõusis alates 2003. aastast 0,7% võrra ja jõudis 2006. a alguseks 68,2%ni. Oma osa selles on viimasel ajal vähenenud suremisel (pikenenud oodataval elueal).

Lätis oli 2005. a algul 65-aastaste ja vanemate osatähtsus samasugune kui Eestis (16,5%), Leedus oli see näitaja 15,1%. Vanadest liikmesriikidest oli 65-aastaste ja vanemate osatähtsus ELis kõige suurem Itaalias – 19,5% ja kõige väiksem Iirimaa 11,2%.

Demograafilise töötururive indeksi (DTI) arvutamiseks jagatakse rahvastik vanuses 5–14 rahvastikuga vanuses 55–64.

Tabel 6. Demograafilise töötururive indeksi dünaamika (www.stat.ee)

	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kogu Eesti	1,27	1,19	1,18	1,14	1,09	1,03	0,96	0,91
Vallad	1,38	1,34	1,33	1,30	1,25	1,18	1,11	1,05
Linnad	1,23	1,12	1,10	1,06	1,00	0,95	0,89	0,84

Demograafiline töötururive indeks näitab, et Eesti rahvastik vananeb pidevalt ja üsna kiiresti. 1989. aastaga võrreldes on indeks langenud 1,27-lt kuni 0,91ni 2006. aastal (-28,3%). Maapiirkonna analoogne näitaja vähenes 1,38-lt kuni 1,05ni (-23,9%). Eriti on halvenenud olukord linnades, kus DTI on jõudnud 0,84ni, langedes 31,7%. Eesti põllumajandussektori arengus on üheks oluliseks takistuseks saamas kvalifitseeritud tööjõu nappus. Seetõttu on oluline aidata kaasa täiendavate töökohtade loomisele maapiirkonnas.

Majanduslikud jõud

Eesti viimase kümne aasta keskmine majanduskasv on olnud 6,9%, ELis on sellest rohkem suutnud vaid Iirimaa – 7,8%. Et EL-25 keskmine majanduskasv on samal ajal olnud keskmiselt 2,3%, on Eesti SKP inimese kohta ostujõu pariteeti arvestades

jõudnud algselt umbes kolmandikult kahe kolmandikuni 2006. aastal (64,9%) EL keskmisest tasemest. Praeguse arengu jätkudes võime 2010. aastaks jõuda u 75–77%ni EL keskmisest.

Üle poole (70% 2004. aastal) riigi majanduskasvust leidis aset Põhja-Eestis, järgnes Lõuna-Eesti (12,6%). Ülejäänud piirkondade osatähtsus oli 4,4–7,8% vahel. Piirkondlikud erinevused sisemajanduse koguproduktis on viimastel aastatel pidevalt kasvanud.

Aastatel 1998–2004 on kasvanud Põhja-Eesti (+3,2%) osatähtsus ning vähenenud ülejäänud piirkondade oma.

2000–2004 on SKP elaniku kohta kasvanud keskmiselt 55,9%. Kasv on regiooniti ebahütlane: Põhja-Eestis 62,1%, Lõuna-Eestis 58,6%, Kesk-Eestis 50% ning Kirde-Eestis 42,7% ja Lääne-Eestis 41,4%. Põhja-Eestis ületas SKP elaniku kohta riigi keskmist näitajat 1,6 korda. Kirde-Eesti vastav näitaja oli 59,8% ning ülejäänud piirkondades 68,6–69%.

2005. aastal oli SKP jooksevhindades 173,1 mld krooni ja 2000. a püsivhindades 142,0 mld krooni ehk 10,5% suurem kui 2004. aastal. Eesti SKP kasv osutus oodatust märgatavalt kiiremaks nii sisenõudluse kui ekspordi oluliselt kiirenenud kasvu tõttu. Sisenõudluse tõus oli peamiselt tingitud eratarbimiskulutuste ning investeringute kasvutempo kiirenemisest, kuigi ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste kasv osutus oodatust suuremaks. Prognoositust märgatavalt kiirem ekspordi kasvutempo tulenes nii välisnõudluse oodatust veidi jõulisemast kasvust kui ka ELiga ühinemise prognoositust pikaajalisemast mõjust.

Tabel 7. Sisemajanduse koguprodukt aastatel 2004–2006 ja prognoos aastateks 2007–2010, (%)

	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*	2010*
SKP reaalkasv	8,1	10,5	11,4	9,2	8,3	7,7	7,5
SKP püsivhindades (mld EEK)	128,5	142,0	158,1	172,7	186,9	201,4	216,6
SKP nominaalkasv	10,4	18,0	18,2	14,6	13,9	12,6	11,5
SKP jooksevhindades (mld EEK)	146,7	173,1	204,6	234,5	267,1	300,8	335,2
RKP jooksevhindades (mld EEK)	139,3	164,3	195,7	224,8	256,1	288,8	322,4
Lisandväärtuse kasv							
Primaarsektor	-7,2	2,3	0,2	1,8	2,3	2,2	2,3
Tööstus	10,5	11,7	11,9	10,5	10,2	9,5	9,2
Ehitus	7,1	19,8	13,3	13,4	10,6	9,6	9,3
Muud teenused	7,2	10,6	10,9	8,8	7,6	7,2	7,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2006. aastal kiirenes Eesti majanduse kasv 11,4%ni, tuginedes nii suurenenud sisenõudlusele kui ekspordi tõusul. Sisenõudluse aastane kasvutempo kiirenes 2005. aastaga võrreldes 15,1%ni, mistõttu selle panus majanduskasvu suurenemisele märgatavalt. Sisenõudluse kasvu kiirenemine oli tingitud valdavalt eratarbimise ja investeringute kasvu hoogustumisest. Sisenõudluse tõusu toetas ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste kiirenenud kasv. Sisenõudluse osakaal suurenes 107,3%ni jooksevhindades arvatud SKPst.

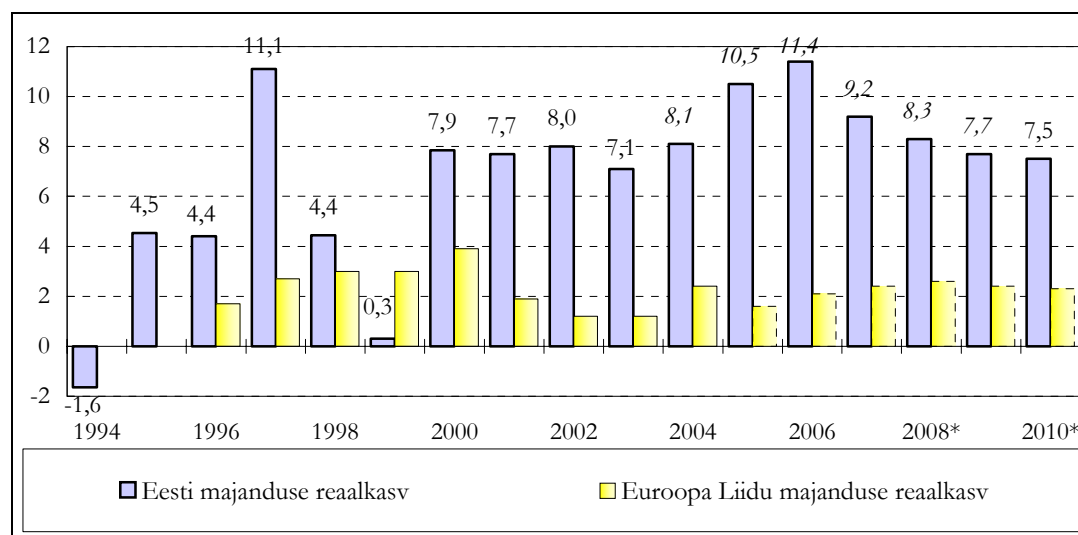
Ekspordi kasvutempo 2006. aastal aeglustus ning selle panus majanduskasvu alanemisele 9,1%ni. Kaupade ja teenuste ekspordi osakaal SKPs alanemisele 79,8%ni. Impordi kasv

aeglustus samuti, kuid selle tempo oli ekspordi kasvust kiirem, mille tagajärjel neto-ekspordi mõju majanduskasvule osutus taas negatiivseks.

Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt kasvab Eesti majandus 2007. aastal 9,2%, majanduskasv tugineb sisenõudluse ning ekspordil kasvul. Sisenõudluse kasvu toetab lisaks tarbimise ja investeringute kiirele kasvule ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste tõus. Sisenõudluse panus majanduskasvu alaneb oluliselt 2006. aastaga võrreldes, seda eratarbimiskulutuste ja investeringute kasvu aeglustumise arvel. Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi kasvud aeglustuvad 2007. aastal 2006. aastaga võrreldes, kuid tugeva sisenõudluse tõttu kasvab import ekspordist kiiremini.

Aastatel 2009–2010 on oodata ekspordi ja impordi kasvu aeglustumist, kuid eksport kasvab impordist kiiremini ning netoekspordi panus majanduskasvu suureneb. Sisenõudlus kasvab majanduse keskmisest kasvust aeglasemalt ning selle mõju majanduskasvule peaks alanema.

Joonis 2. Sisemajanduse koguprodukti reaalkasv aastatel 1994–2006 ja prognoos aastateks 2007–2010, (%)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

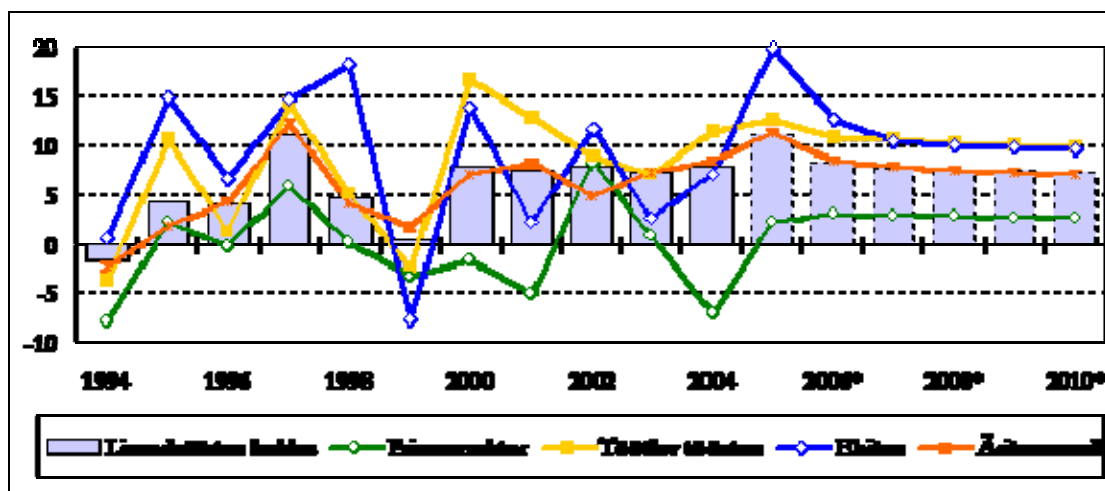
Aastatel 2007–2008 prognoositakse inflatsiooni kiirenemist vastavalt 4,9% ja 5,2%ni. Seejärel võib oodata hinnakasvu aeglustumist 2009. aastal 4,4%ni. Ühelt poolt jõulisest majanduskasvust ning tööpuuduse märgatavast vähenemisest tingitud sissetulekute kasvu kiirenemine ning teiselt poolt eluasemega seotud administratiivsed hinnatõusud toovad kaasa kiire inflatsiooni 2007. aastal. Kui nõudluspoolsete tegurite mõju hakkab 2008. aastal vähenema, siis inflatsiooni jätkuv kiirenemine tuleneb aasta algusesse ajastatud erinevatest aktsiisitõusudest. Alates 2009. aastast, kui eratarbimise ja palkade arengud ei tohiks tekitada enam täiendavaid surveid hindadele, hakkab ka inflatsioon aeglustuma.

EUROSTATi regionaalstatistika andmetel moodustas 2003. aastal EL-25 maapiirkonna lisandväärtuse osatähtsus 44,8% ja EL-15 oma 43,5% kogu lisandväärtusest.

Eesti vastavaks näitajaks on märgitud 92,4%. Siinjuures on valdavalt linnapiirkonnaks peetud ainult Ida-Virumaad ehk NUTS 3 järgi Kirde-Eestit, kus elab 13% Eesti elanikkonnast ja 17,2% linnade rahvastikust.

Hinnanguliselt saab Eesti maapiirkonna tegeliku lisandväärtuse osatähtsuseks lugeda 18–19%.

Joonis 3. Lisandväärtuse reaalkasv, (%)

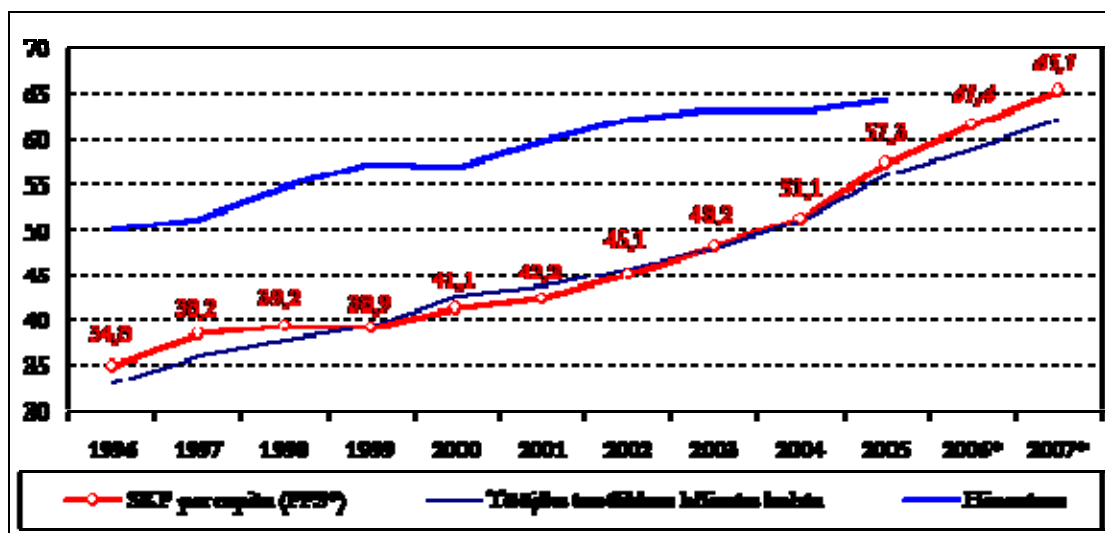

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Tootlikkus, keskmine palk

Töötajate tootlikkus hõivatu kohta oli 1996. aastal kolm korda väiksem EL-25 tasemega võrreldes. 2000. aastal tõusis tootlikkus 42%ni ja 2005. aastal 57%ni ning 2007. aastaks on oodata 65%ni jõudmist. SKP elaniku kohta on seejuures kasvanud sünkroonselt töötajate tootlikkusega, edestades viimast 1–2 protsendipunkti (edaspidi pp) võrra.

Joonis 4. Reaalne konvergenst ELiga, (% võrreldes EL-25)

*PPS².

Allikas: Eurostat.

Töövõljalikuse kasv jätkus 2005. aastal samas tempos kui 2004. aastal, ületades reaalpalkade kasvu. Töövõljalikus kasvas 2005. aastal 8,9%, samal ajal kui reaalpalgad kasvasid 6,4%. Seega on paaril viimasel aastal kiirete majandusarengute taustal

² PPS – ostujõu pariteedi alusel arvatud SKP

töajõukulude ennakasv taandunud. Hõivatute arvu kiire suurenemise tõttu aeglustub 2006. ja 2007. aastal tööviljakuse kasv vastavalt 6,3 ja 6,5% ning palkade reaalkasvuks võib oodata 8,7 ja 7,7% (Rahandusministeeriumi 2006. a suvine majandusprognoos).

Rahandusministeeriumi analüüs tootmisfunktsiooni³ meetodil näitab, et kui aastatel 2003–2004 kasvas Eesti majandus veidi alla oma potentsiaalse taseme, siis 2005. aastal ületas kasv antud taset u 2 pp võrra. Pikemas perspektiivis on majanduskasv potentsiaalse taseme lähedal, olles 2006. aastal 0,14 pp võrra potentsiaalsest suurem ning aastatel 2007–2010 keskmiselt 0,31 pp võrra väiksem. Eelmise aasta väga kõrge kasvu põhjustena võib välja tuua sisenõudluse kasvu oodatust suurema kiirenemise tulenevalt eurotsooni intressitsükli põhjast, mis langes kokku kiire majanduskasvuga Eestis, ning sellega kaasnenud kindlustunde tõusu, mis suurendas tarbimist ja investeringuid. Lisaks vähenesid seoses ELiga ühinemisega väliskaubanduse piirangud, mistõttu toimus ühekordne hüpe ekspordimahtudes.

Tabel 8. Tööturg, tootlikkus ja keskmine palk aastatel 2004–2005 ja prognoos aastateks 2006–2010 (15–74-aastased), (%)

	2004	2005	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
Tööhõive kasv	0,2	2,0	3,2	1,8	0,5	0,5	0,5
Tööhõive (tuh inimest)	595,5	607,4	626,6	637,8	641,2	644,3	647,7
Tööpuuduse määr	9,6	7,9	6,8	6,0	6,0	6,0	5,8
Tööjõu tootlikkuse kasv (hõivatute arvu järgi)	7,6	8,9	6,4	6,4	7,2	7,0	6,9
Hüvitised töötajatele, kasv	10,1	16,0	17,7	14,2	10,6	9,7	9,3
Keskmise palga reaalkasv	5,2	6,4	8,7	7,7	5,4	5,6	5,3
Keskmine palk (EEK)	7287	8073	9170	10261	11265	12281	13337

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

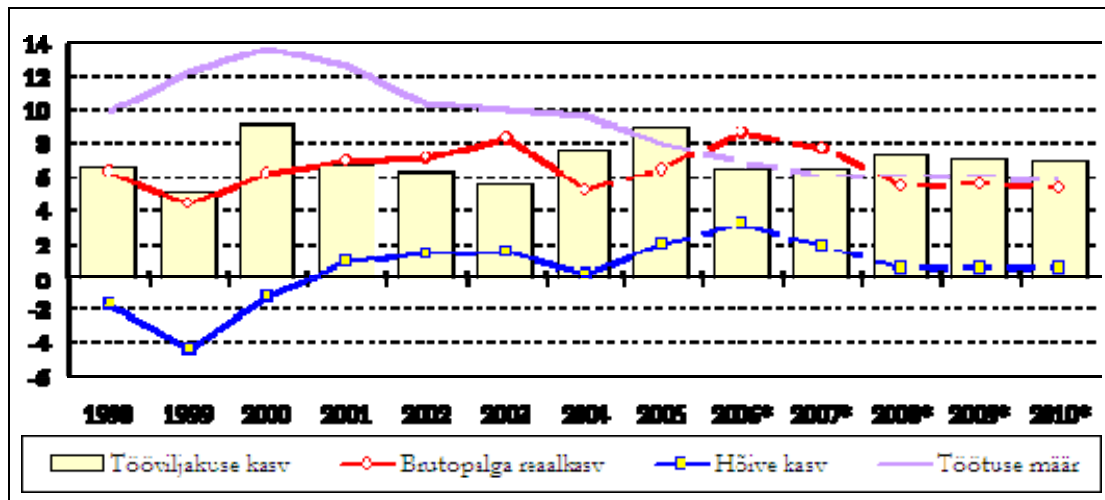
Tegevusalade järgi soodustas 2005. aastal palkade kiiret kasvu palkade kasv töötlevas tööstuses, energeetikas, tervishoius, põllumajanduses ning metsamajanduses. Ka järgnevatel aastatel ootame palkade kasvu jätkumist, millele avaldavad mõju soodsad majandusarengud.

Joonis 5. Brutopalg⁴, hõive⁵ ja tööviljakuse kasv, (%)

³ SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise meetodikat on kirjeldatud Eesti 2004. aasta mais avaldatud Konvergensiprogrammi lisa 3.

⁴ Alates 1998. aastast ei sisalda brutokuupalk ravikindlustushüvitist

⁵ 15–74-aastased, hõivatute arv kuni aastani 1996 on erandina 15–69-aastaste seas

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

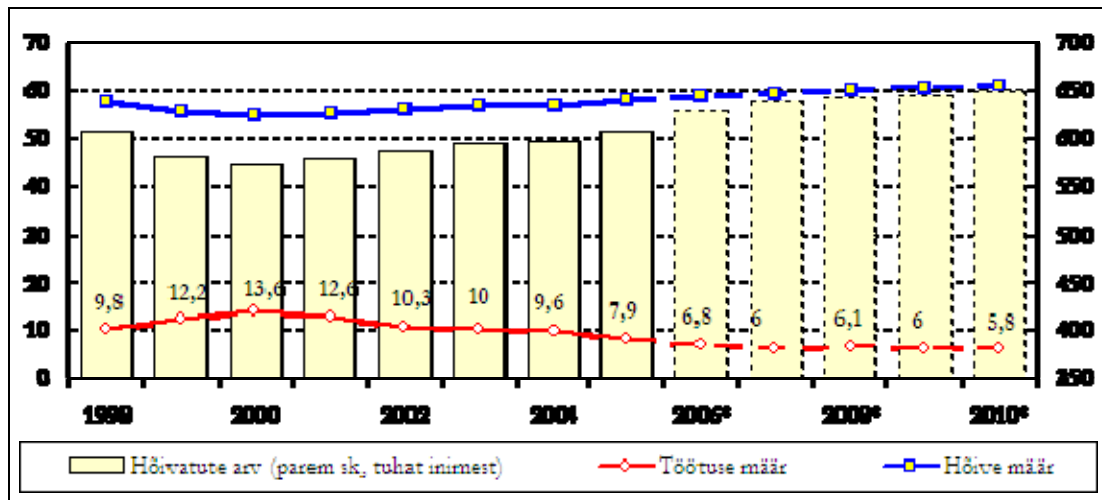
2005. a kokkuvõttes kasvas brutopalk 10,8% ning reaalpalk 6,4%, vaatamata kiirenenud inflatsioonile. Brutokuupalga kiiret kasvu toetasid 2005. aastal soodsad majandusarengud, sh ekspordi kasv ja kiired arengud siseturul. Et Eesti tööturu üks suurem probleem on kvalifitseeritud tööjõu nappus ja sellest tulenev surve palkade tõusule, siis tulumaksu määra alandamine ning maksuvaba miinimumi tõstmise ei ole vastupidiselt varem eeldatule palkade kasvu tagasi hoidnud. Seetõttu kiirenes netopalka nominaalkasv koguni 16%ni eelnevate aastate 9–10%ga võrreldes. Samal ajal avaldas palga kasvule ülespoole survet maksuhalduri tõhus töö ümbrikupalkade vähendamisel ennekõike ehitussektoris, kuid ka hotellides ja restoranides. Tegevusalade järgi soodustas 2005. aastal palkade kiiret kasvu veel palkade kasv töötlevas tööstuses, energeetikas, tervishoius, põllumajanduses ning metsa- majanduses.

Tööhõive

2005. aastal kasvas Eestis hõivatute arv 2,0% ehk 11 900 inimese võrra, tuues kaasa tööpuuduse määra vähenemise 7,9%ni. 2005. aastal kasvas hõive peamiselt veonduses, laonduses, kinnisvara-, üürimis- ja äritegevuses, hotellides, restoranides, energeetikas ning ehituses. Hõive vähenes peamiselt põllumajandussektoris ning töötlevas tööstuses.

Joonis 6. Tööturu arengud, ⁶ (%) (tuhat inimest)

⁶ Alates 1997. aastast 15–74-aastased; hõivatute arv kuni aastani 1996 (k.a) on erandina 15–69-aastaste seas

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

2006. aastast hakkab tööelise elanikkonna arv demograafiliste muutuste tõttu kiirenevas tempos vähenema. Selle põhjus on sündimuse järsk langus alates 1990. aastate algusest. Kui 2005. aastal oli tööelist elanikkonda 1 048,6 tuhat inimest, siis järgmise viie aasta jooksul võib oodata selle arvu vähenemist kokku u 20 tuhande inimese võrra.

Seetõttu võib keskpikal perioodil oodata ka mitteaktiivsete arvu vähenemist. Kui 2005. aastal oli mitteaktiivseid 389 tuhat inimest, siis järgmise viie aasta jooksul (aastaks 2010) võib oodata mitteaktiivsete arvu vähenemist kokku u 47 tuhande inimese võrra.

Tabel 9. Tööhõive määr soo ja vanuserühma järgi aastatel 2000–2005, (%) (www.stat.ee)

TÖÖHÕIVE MÄÄR 2000–2005, (%)						
Sugu, vanuserühm	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mehed ja naised						
15–24	31.5	31.1	27.8	28.8	26.8	28.6
25–49	76.2	76.6	77.4	78.8	78.8	79.7
50–69	46.0	47.3	50.9	51.2	52.6	54.1
50–74	39.7	40.9	44.0	44.2	45.6	46.7
Kokku 15–74	54.7	55.2	55.9	56.7	56.8	57.9
16 kuni pensioniiga	65.2	65.3	65.6	65.8	66.0	67.0
Mehed						
15–24	35.8	37.2	33.9	34.9	31.8	32.2
25–49	79.3	79.9	81.9	82.5	82.1	83.0
50–69	52.9	53.0	54.9	56.2	56.1	56.3
50–74	47.1	46.9	48.5	50.1	50.7	49.9
Kokku 15–74	60.0	60.4	61.1	62.0	61.3	61.5
16 kuni pensioniiga	67.2	68.1	68.8	68.5	68.1	68.4
Naised						
15–24	27.0	24.6	21.6	22.6	21.5	25.0
25–49	73.2	73.4	73.1	75.2	75.8	76.7
50–69	40.8	43.0	47.8	47.4	49.9	52.4
50–74	34.5	36.7	40.7	40.0	41.9	44.5

Kokku 15–74	50.1	50.6	51.4	52.1	52.9	54.8
16 kuni pensioniiga	63.2	62.5	62.4	62.9	63.9	65.7

Aastatel 2000–2005 on 15–74-aastaste tööhõive määr suurenenud 3,2 pp (54,7 kuni 57,9%). Seejuures on naiste tööhõive määr kasvanud 4,7, meeste oma aga 1,5 pp. Vaatamata sellele jääb naiste tööhõive määr (54,8%) meeste omast (61,5%) märgatavalt väiksemaks. Samas aga kahaneb see vahe oluliselt 16-aastaste kuni pensioniealiste arvestuses (vastavalt 65,7 ja 68,4%).

15–64-aastaste tööhõive määr oli 2004. aastal EL-25 ja EL-15 keskmisena vastavalt 63,3 ja 64,7%, sealhulgas naiste tööhõive määr oli 55,7 ja 56,8%.

Eestis on tööhõive määr kasvanud nii naiste kui meeste arvestuses kõigis vanuserühmades, välja arvatud 15–24-aastaste rühmas, kus hõive määr on langenud 2,9 pp, sealhulgas naistel 2 ja meestel 3,6 pp.

Töäjõu haridustase on alates 2000. aastast kasvanud. Kolmanda taseme haridusega töäjõu osatähtsus suurenes 30%lt 2000. aastal 34%ni 2005. aastal, keskhariduseta töäjõu osatähtsus kahanes aga samal ajal 12%lt 10%ni. See on viimastel aastatel 10 000le liginenud kõrghariduse lõpetanute tööturule jõudmise tagajärg. Üliõpilaste suurenenud arv peegeldub ka asjaolus, et 15–24-aastaste mitteaktiivsete arv kasvas 2005. aastal 1997. aastaga võrreldes 30 000 võrra, jõudes 137 000ni.

2006. aastal on oodata hõive kasvu 3,2% ning töötuse määra vähenemist 6,8%ni. Aastatel 2007–2010 kasvab hõive keskmiselt 0,8% ning tööpuuduse määr langeb 5,8%ni.

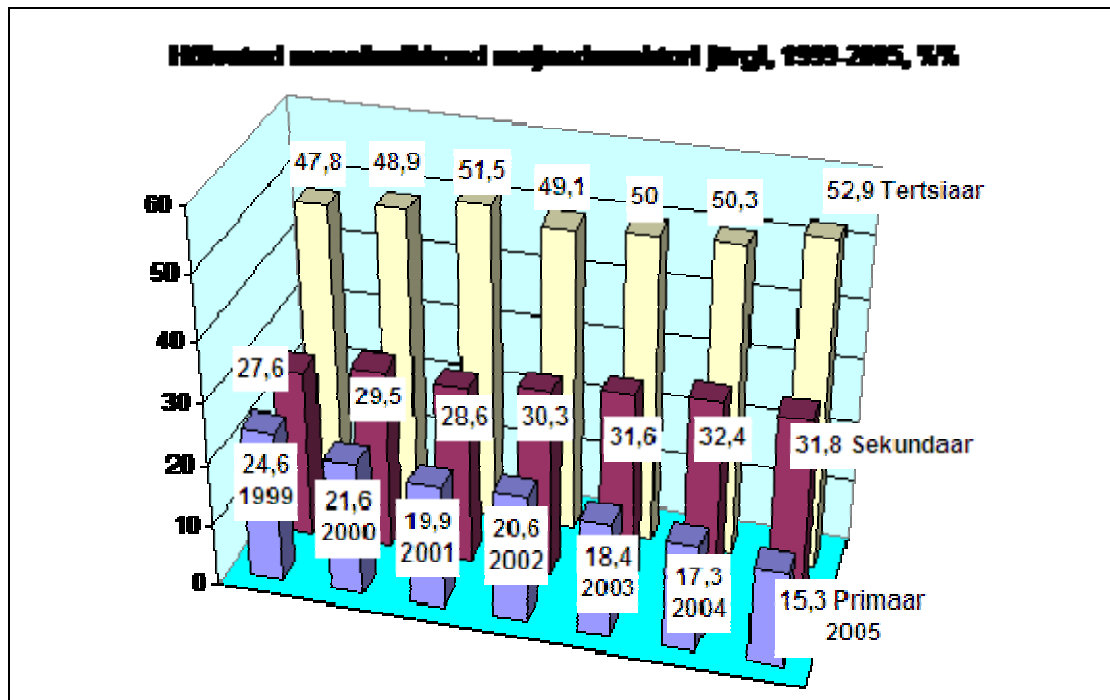
Lisaks kiirele kasvule teatavates majandusharudes ja sellest tulenevale hõivatute arvu kasvule on töötute arvu vähendamisel oluline roll riigi tööturupoliitikal läbi aktiivsete meetmete üha laialdasema rakendamise.

EL-25 primaarsektoris oli keskmiselt hõivatud 4,9% kõigist töötajatest (EL-15 – 3,7%). Eesti suund on analoogne ja vastav näitaja oli 2005. aastal jõudnud 5,3%ni. Leedus, Lätis ja Soomes oli analoogne hõive vastavalt 14,8, 12,6 ja 4,9%. Sellistes pikkade põllumajandustraditsioonidega riikides nagu Taani ja Saksamaa oli primaarsektoris hõivatud vastavalt 3,2 ja 2,3% kogu riigi töäjõust.

EUROSTATi 2003. a andmetel oli OECD metoodikat kasutades Eesti maapiirkonnas tööga hõivatud 88,4% kõigist Eesti tööga hõivatutest.

Eesti töäjõu-uuringu 2003. a andmetel oli maapiirkonnas 167 900 hõivatut, s.o 28,3% kõigist Eesti tööga hõivatutest. EL-25 ja EL-15 vastavad arvud olid 51,2 ja 46,6%. 2004. a andmetel on maapiirkonnas hõivatuid 169 100 ning 2005. aastal 172 800 (28,4% riigi kõigist hõivatutest).

Joonis 7. Hõive maal majandussektorite kaupa aastatel 1999–2005, (%)

Allikas: ESA tööjõu-uuringud

Maapiirkonnas on alates 1989. aastast tööga hõivatute arv vähenenud 246,3 tuhandest kuni 172,8 tuhandeni 2005. aastal (-29,8%). Primaarsektori (põllumajandus, jahindus, metsandus ja kalandus) osatähtsus tööhõives on 1989. aastaga võrreldes vähenenud 3,7 korda (55,9%st kuni 15,3%ni), tertsiaarsektori (teenindus) osakaal on kasvanud 1,4 ning sekundaarsektori (töötlev tööstus, mäetööstus, ehitus, energeetika, gaasi- ja veevarustus) osatähtsus 1,2 korda. Kokku on nimetatud ajavahemikul primaarsektori hõive vähenenud 111,2 tuhande hõivatu võrra, samal ajal kui hõive suurenemine sekundaarsektoris (10 000) ja tertsiaarsektoris (27 600 inimest) suutis kompenseerida sellest ainult 33,8%.

Viimase viie aasta jooksul on maapiirkonnas täheldatav primaarsektori hõive osatähtsuse jätkuv vähenemine (1–2% aastas), sekundaarsektori kasv (u 1% aastas) ning tertsiaarsektori stabiliseerumine 50–53% juures.

Aastail 2000–2005 vähenes põllumajanduses ja jahinduses hõivatute arv 18 200 võrra (43,8%) ning ESA kogumiku “Tööjõud 2005” andmetel oli selles valdkonnas hõivatud ainult 23 400 inimest, mis moodustas 3,9% kõigist riigi hõivatutest.

Tabel 10. Põllumajanduse ja jahinduse tööhõive aastatel 2000–2005

Aasta	Hõivatud, tuhat	Muutus eelneva aastaga võrreldes (tuhat)	aastaga võrreldes (%)
2000	31,5	-10,1	-24,3
2001	29,0	-2,5	-7,9
2002	30,1	1,1	3,8
2003	25,9	-4,2	-14,0
2004	24,2	-1,7	-6,6
2005	23,4	-0,8	-3,3

Allikad: ETU 2000–2005

Eesti tööjõu-uuringu andmetel on hõivatud maarahvastiku vanuseline struktuur mõnevõrra parem Eesti keskmisest. 25–49-aastaste osakaal on 4,6% võrra suurem, 50–74-aastaste osatähtsus aga 3,2% võrra väiksem kui Eesti keskmine.

Tabel 11. Hõivatud rahvastik vanuserühma järgi, 2005. aastal (aastakeskmine, %)

Vanuserühm	Eesti keskmine	Maarahvastiku keskmine	Põllumajanduses ja jahinduses ⁷
15–24	9,8	7,8	4,9
25–49	61,6	66,9	42,0
50–74	28,6	25,3	53,1
Kokku 15–74	100,0	100,0	100,0
16 kuni pensioniiga	92,4	93,4	80,1

Allikas: ETU 2004.

2001. a põllumajandusloenduse andmetel oli olukord mõnevõrra halvem: 25–49-aastaste osatähtsus 42% ning 50–74-aastaste osakaal 53,1%.

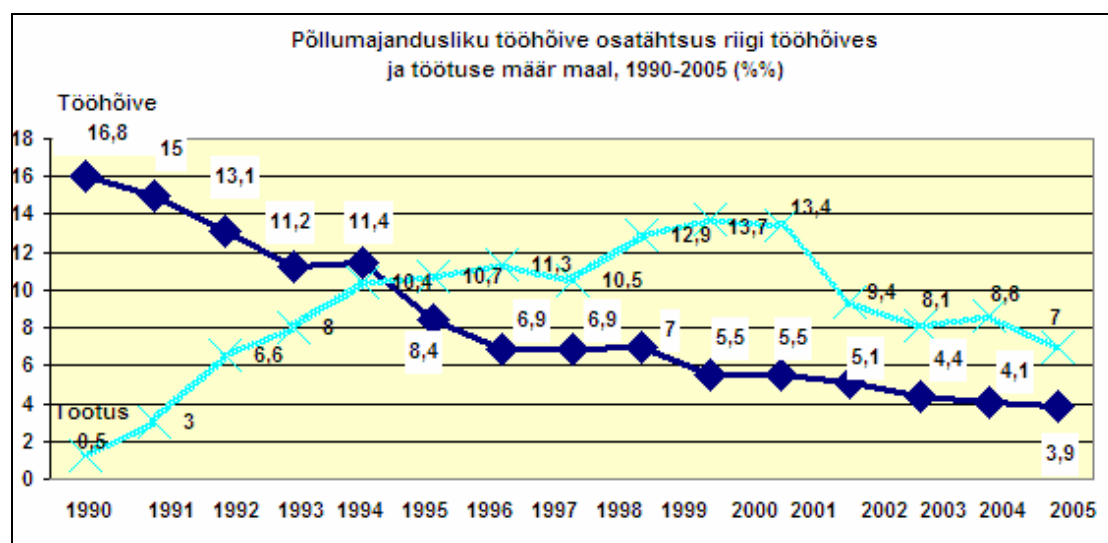
Kuni 39-aastased ainuomanikud moodustasid 2001. aastal 15,6% kõigist põllumajanduslike majapidamiste ainuomanikest ning 65-aastased ja vanemad 30,6%. Järgnevate aastate jooksul on noorte osatähtsus veelgi vähenenud. Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmetel moodustasid 2005. aastal ühtse pindalatoetuse (ÜPT) taotlejatest kuni 39-aastased 13,4% ning 65-aastased ja vanemad 29,6%, mis viitab majapidamiste omanike vanuserühmade tõsisele disproportsioonile ning nõuab avaliku sektori sekkumist selle vähendamiseks (noorte põllumajandustootjate tootmise alustamise toetamine).

Tööjõuturu positiivsete arengute tulemusel oli Eestis 2005. aastal töötuse määr alanenud eelmise aasta 9,7%lt kuni 7,9%ni.

EL-25 keskmiseks töötuse määraks kujunes 2005. aastal 8,7% (EL-15 – 7,9%). Töötus oli kõige väiksem Iirimaa (4,3%), Suurbritannias (4,6%) ja Hollandis (4,7%). Eesti keskmine oli 7,9%. Kehvem olukord oli Poolas (17,7%), Slovakkias (16,4%) ja Kreekas (10%).

Eesti maapiirkonna töötuse määr on 2005. a jooksul vähenenud 8,6%lt kuni 7,0%ni.

Joonis 8. Põllumajandusliku tööhõive osatähtsus ja töötuse määr aastatel 1990–2005, (%)

Allikas: ESA tööjõu-uuringud

⁷ 2001. a põllumajandusloendus

Töötuse määr oli kõige kõrgem Kirde-Eestis (16,2%) ning kõige madalam Kesk-Eestis (5,1%) ja Lääne-Eestis (5,7%).

Samas on probleemiks töökohtade vähesus maapiirkonnas. Paljud maainimesed on otsinud ja leidnud endale töökoha linnades: 1998. aastal töötas linnades 53,5 tuhat maainimest ja 2003. aastal juba 67,3 tuhat, 2004. aastal vähenes linnades töötavate maainimeste arv 65,1 tuhandeni. Välismaal töötavate inimeste osatähtsus on aeglaselt kasvanud 1%ni.

Probleemiks on jätkuvalt töötute madal haridustase (esimene haridustase 18,2% ja teine 64,6% töötutest) ja nende oskuste mittevastavus tööturu nõuetele ning heitunute suhteliselt suur osakaal mitteaktiivsete hulgas.

Töötuse määr oli 2005. aastal kõrgem kuni põhiharidusega inimeste seas – 14,5%, teise haridustasemega inimeste seas – 9,2%, pärast üldkeskharidust omandatud keskeriharidusega inimeste seas – 4,1% ning kõrgharidusega ja kraadiharidusega inimestel oli vastav number 3,9%⁸.

Kolmanda haridustasemega tööjõu osatähtsus oli Eesti 2005. a IV kvartali keskmisest (35%) kõrgem ainult Põhja-Eestis (44,4%). Järgnesid Lõuna-Eesti (31,4%), Kirde-Eesti (28,5%), Lääne-Eesti (25%) ja Kesk-Eesti (24,7%).

2002. aastal oli 15–74-aastastest mitteaktiivsetest maaelanikest heitunuid 9% (11 900 inimest), linnades aga 2% (5 800 in). 2003. ja 2004. aastal heitunud isikute arv maal kahanes vastavalt 300 ja 1500 inimese võrra, moodustades 7,8% ja 7,3% mitteaktiivsetest. Üheks suuremaks mureks on heitunute arvu kasv madala haridustasemega maaelanike, eriti meeste hulgas.

Maakasutus

Eesti üldpindala on 45 227 km², millest maismaapindala on 43 698 km². Maismaast üle poole moodustab metsamaa, kolmandik on põllumajandusmaa ning viiendik on kaetud soode ja rabadega.

Tabel 12. Eesti üldpindala jaotus maakateooriate järgi 2004. aastal

⁸ Eesti haridustasemed: esimene – alg- ja põhiharidus; teine – keskharidus, kutseharidus, keskeriharidus pärast põhiharidust; kolmas – keskeriharidus pärast keskharidust, kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad.

Maakategooria	Eesti pindala ¹		Riigimetskonnad ²		Muud valdajad		Eesti pindala ³	
	1000 ha	%	1000 ha	%	1000 ha	%	1000 ha	%
Metsamaa	2284,6	52,3	858,9	78,7	1425,7	43,5	2284,6	50,5
sh metsaga	2138,5	48,9	806,3	73,9	1332,2	40,6	2138,5	47,3
metsata	146,1	3,3	52,6	4,8	93,5	2,9	146,1	3,2
Põõsastik	70,9	1,6	2,3	0,2	68,6	2,1	70,9	1,6
Põllumajandusmaa	1314,3	30,1	8,4	0,8	1306,0	39,8	1314,3	29,1
Soo	250,8	5,7	163,1	14,9	87,7	2,7	250,8	5,5
Siseveed	100,6	2,3	13,9	1,4	86,7	2,6	253,5	5,6
Asustusala	155,2	3,6	0,1	0,0	155,1	4,7	155,2	3,4
Teed	50,0	1,1	7,5	0,7	42,5	1,3	50,0	1,1
Trassid	58,3	1,3	21,2	1,9	37,1	1,1	58,3	1,3
Karjäärid	34,2	0,8	14,2	1,3	20,0	0,6	34,2	0,8
Muud maad	50,9	1,2	2,1	0,2	48,8	1,5	50,9	1,1
Kokku	4369,8	100,0	1091,6	100,0	3278,2	100,0	4522,7	100,0

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

3.1.2 PÕLLUMAJANDUSE, METSANDUSE JA TOIDUSEKTORI OLUKORD

Põllumajanduslik tootmine

Põllumajandus on üks üleminekuperioodil kõige sügavamaid muutusi läbi teinud majandusharusid. Vaatamata põllumajanduse vähenenud osatähtsusele Eesti majanduses, on säilinud selle kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel.

Üheksa aastat järjest (aastatel 1994–2002) kahanes põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus püsivhindades keskmiselt 5% aastas. Alles 2003. ja 2004. aastal hakkas põllumajanduse ja jahinduse tegevusala lisandväärtus veidi suurenema (vastavalt 2,0% ja 6,2% aastas). Samas 2005. aastal vähenes see jälle 0,2%, võrreldes eelmise aastaga. Põllumajanduses loodava lisandväärtuse negatiivne reaalkasv on mõjutanud ka põllumajanduse ja jahinduse osatähtsust tegevusalade lisandväärtuses kokku. Kui 1997. aastal moodustas põllumajandus veel 3,9% Eestis toodetud lisandväärtusest kokku, siis 2005. aastal vaid 2,4%.

Kui nt 1997. aastal toodeti põllumajanduses lisandväärtust tööga hõivatu kohta u 27% vähem kui kogu majanduses, siis 2005. aastal toodeti põllumajanduses lisandväärtust tööga hõivatu kohta juba u 54% vähem kui kogu majanduses.

2005. a struktuuriuuringu andmetel on Eestis 27 747 põllumajanduslikku majapidamist. Eestis on suhteliselt suur ka alla kahe Euroopa suurusühiku (ESÜ) suuruste põllumajanduslike majapidamiste osakaal (u 75,8% majapidamistest). Kui lugeda aktiivseteks põllumajanduslikeks majapidamisteks neid, kes on taotlenud põllumajanduslikuks tootmiseks või maastiku korrashoidmiseks ühtset pindalatoetust (ÜPT), siis ÜPT taotlejaid on meil u 19 000. Samas tuleb arvestada, et vastavalt põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) andmetele on meil vaid u 7000 n.ö. professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 Euroopa suurusühikut ehk ESÜ-d).

Üle poole põllumajandusettevõtetest (64,1%) kuulub suurusgruppi 2–6 ESÜ, mille puhul võib arvestuslikult eeldada, et nende müügitulu jääb alla 200 000 krooni aastas.

¹ Ilma Peipsi järve pindalata

² Riigimetsa Majandamise Keskuse haldusala

³ Koos Peipsi järve pindalaga

Kui arvestada juurde ka suurusgrupp 6–25 ESÜ (kes arvestuslikult võivad aastas teenida ca 200 000- 1 000 000 krooni müügitulu, saame, et 88,6% Eesti põllumajandusettevõtete müügitulu ei ole suurem kui 1 miljon krooni. Samas toodavad need kaks suurusgruppi kokku 28,3% Eesti põllumajandussektori standardkogutulust, kasutavad 36,1% põllumajanduslikust maast ja 43,8% tööjõust aastaühikutes.

Suurusgruppi 25-250 ESÜ (ehk arvestuslikult 1-10 miljonilise müügituluga põllumajandusettevõtted) kuulub 10,4% põllumajandustootjatest, kuid nad toodavad 43,7% standardkogutulust ning kasutavad 45,4% põllumajandusmaast ja 30,6% tööjõust aastaühikutes.

Üle 250 ESÜ suuruseid põllumajandusettevõtteid on 1,0%, kuid nad toodavad 28,0% standardkogutulust ning kasutavad 18,5% põllumajandusmaast ja 25,6% tööjõust aastaühikutes.

Tabel 13. Põllumajandusettevõtete struktuur 2005. aastal

Euroopa suurusühik (ESÜ)	2–6 ESÜ	6–25 ESÜ	25–80 ESÜ	80–250 ESÜ	250–500 ESÜ	500–750 ESÜ	üle 750 ESÜ	Kokku üle 2 ESÜ
Põllumajandustootjate arv	4 313	1 644	466	234	47	12	8	6 724
osatähtsus, %	64,1%	24,5%	6,9%	3,5%	0,7%	0,2%	0,1%	100,0%
Standardkogutulu kokku, ESÜ	14 215	19 223	20 381	31 311	14 493	6 783	11 846	118 252
Arvestuslik standardkogutulu kokku, mln krooni ¹²	266,8	360,8	382,5	587,6	272,0	127,3	222,3	2 219,3
Osatähtsus, %	12,0%	16,3%	17,2%	26,5%	12,3%	5,7%	10,0%	100,0%
Kasutatud põllumajandusmaa kokku, ha	108 936	141 076	135 541	178 796	72 339	31 271	24 278	692 237
Osatähtsus, %	15,7%	20,4%	19,6%	25,8%	10,5%	4,5%	3,5%	100,0%
Tööjõud kokku, aastaühikutes	5 888	3 636	2 463	4 189	3 032	926	1 613	21 747
Osatähtsus, %	27,1%	16,7%	11,3%	19,3%	13,9%	4,3%	7,4%	100,0%

Allikas: FADN

Eesti põllumajanduse vanuseline struktuur on võrreldav EL-15 omaga. Alla 35-aastased põllumajandusettevõtete ainuomanikud moodustasid 10%

¹² Põllumajandusettevõtete majanduslikku suusrust iseloomustab standardkogutulu, mis on toodetud põllumajandustoodangu väärtuse ja selle toodangu tootmiseks tehtud muutuvkulude vahe. Euroopa Liidus on põllumajandustootjate majandusliku suuruse määramiseks kasutusel Euroopa suurusühik (ESÜ), mis võrdub 1 200 euroga (18 768 krooniga). Põllumajandusettevõtte kogu standardkogutulu jagamisel 1 200 euroga saadakse põllumajandusettevõtte majanduslik suurus ESÜ-des. Põllumajandusettevõtete struktuurist parema ülevaate saamiseks ja võrdluseks teiste tegevusaladega on siinkohal arvestuslikult välja toodud ka standardkogutulu kokku kroonides

põllumajandusettevõtjatest, vanemad kui 55-aastased 55%. Võrreldes EL-15 vastavate näitajatega, kus 35-aastaste suhe 55-aastasestesse on 0,12, on Eestis vastav näitaja 0,19. Sellest tuleneb vajadus soodustada noorema põlvkonna osalemist põllumajanduses.

Põllumajanduse majandusliku arvestuse kohaselt oli põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus 2005. aastal 8 198 mln krooni, millest tootetoetused taime- ja loomakasvatusele moodustasid 4,1% (338,5 mln krooni). Võrreldes 2004. aastaga, suurenes põllumajanduse majandusharu toodang (jooksevhindades) koos tootetoetustega 10,7% ja tootetoetusteta 12,1%. Põllumajandusettevõtete brutolisandväärtus suurenes 2005. aastal 2004. aastaga võrreldes 5% ja netolisandväärtus 2%. Suurema osa toodanguväärtusest moodustab loomakasvatus, mille osakaal oli 2005. aastal 51,3%.

Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime on olnud madalseisus alates 1990. aastate algusest, millest alates on puudunud võimalused vajalike investeeringute tegemiseks. Sellest tulenevalt on siiani 50% põllumajandusettevõtete kasutatavast põhivarast ületanud kasutusea.

FADN andmebaasi testettevõtete kõigi põhinäitajate (kogutoodangu maht, vahetarbimine, lisandväärtus jne) võrdlev analüüs tõestab, et Eesti jääb maha EL-15 põllumajandusettevõtete keskmistest efektiivsusnäitajatest.

Võrreldes ELi vanade liikmesriikide keskmisega, on põhivarade maksumus ühe hektari kasutuses oleva maa kohta Eestis rohkem kui seitse korda ning põhivaraga varustatuse tase ühe keskmise töötaja kohta rohkem kui kuus korda madalam, kuid näitajad on mõnevõrra kõrgemad uute liikmesriikide keskmistest näitajatest. Suured erinevused (6–7 korda) põhivaradega varustatuse tasemes Eesti ja EL-15 vahel viitavad tõsisele disproportsioonile, mida pole võimalik ületada, jäädes lootma ühtses majandusruumis toimivale hindade konvergensile. Samal ajal pole erinevus tegelikes tootmisväljundites (saagikus, loomade produktiivsus, kogutoodang jne) ühe hektari kasutuses oleva maa kohta nii suur kui erinevus põhivaradega varustatuses.

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüs näitas, et väiksemad põllumajandusettevõtted ei ole samas mahus ja sama tüüpi tootmisega jätkamisel jätkusuutlikud. Neil ei ole endal piisavalt vahendeid investeeringuteks ja tootmise ümberkorraldamiseks.

2007–2013 programmiperioodi jooksul on oodata suuri lisainvesteeringuid vajavaid uusi nõudeid põllumajandusettevõtetele. Suurematel loomakasvatajatel rakendub parima võimaliku tehnika (PVT) kasutamise kohustus, mis kaasneb keskkonnaprobleemidega. Vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta (EÜT L 198, 22.07.1991, lk 1–15) jõuab 31. detsembril 2010. a maheloomakasvatuses kätte tähtpäev, kui lõaspidamislaudad peavad olema ümber ehitatud vabapidamislaudeks. Lisaks on uue perioodi alguses vaja arvestada nõuetele vastavusest tulenevate uute nõuetega vastavusse viimise investeeringuid ja linnukasvatuse uutest nõuetest tulenevat investeeringuvajadust perioodi viimastel aastatel. Samuti on oodata täiendavaid nõudeid loomade kaitset ja heaolu käsitlevast ELi tegevuskavast.

Piimakvoot

EL-ga peetud liitumisläbirääkimistel kinnitati Eesti rahvusliku piimakvoodi suuruseks 624 483 tonni, vastavalt 537 118 tonni tööstusele tarnimiseks ning 87 365 tonni otseturustamiseks. Esimesel EL reegleid järgival kvoodiaastal kujunes tarnekvoodi täituvuseks natuke üle 60%, edaspidi on vaatamata tarnekoguste järk-järgulisele suurenemisele see jäänud püsima 93–94% juures. Tingitud on see piimatootjate poolt

taotletud suure osa algse otseturustuskvoodi muutmisest tarnekvoodiks: nii suurenes Eesti riiklik tarnekvoot 2004/05 kvoodiaastal 17,5 tuhande tonni võrra (vastavalt vähenes riikliku otseturustuskvoodi suurus), 2005/06 kvoodiaastal ligi 50 tuhande tonni võrra ja 2006/07 kvoodiaastal veel 7 tuhande tonni võrra. Erakorraliselt suurenes 2006/07 kvoodiaastal Eesti riiklik tarnekvoot restruktureerimise erireservina vabastatud 21 885 tonni võrra.

Tabel 14. Piimakvoot

Kvoodi-aasta	Eesti kvoot	Tarnimine			Otseturustamine		
		Kogus tuhat tonni	Täitmine tuhat tonni	%	Kogus tuhat tonni	Täitmine tuhat tonni	%
2003/2004	01.04.2003	810,0	498,5	61,5	90,0	12,5	13,9
	31.03.2004	810,0			90,0		
2004/2005	01.04.2004	537,1	519,7	93,7	87,4	9,7	13,9
	31.03.2005	554,7			69,8		
2005/2006	01.04.2005	554,7	570,0	94,3	69,8	8,9	44,3
	31.03.2006	604,4			20,1		
2006/2007	01.04.2006	626,3	593,0	93,6	20,1	7,4	57,3
	31.03.2007	633,4			12,9		
2007/2008	01.04.2007	633,4	311,2*	49,1*	12,9	3,3*	25,3*
	29.10.2007	633,4			12,9		

Allikas: PRIA (* - 6 kuu andmed)

Käesoleval, 1. aprillil 2007 alanud kvoodiaastal on tööstustele tarnitava piimahulga kasv peatunud. Esimese kuue kuuga tarnisid piimatootjad tööstustele 311 206 tonni piima, mis on 49,1% aastasest tarnekvoodist ja turustasid otse lõpptarbijatele 3 269 tonni piima, mis on 25,3% aastasest otseturustuskvoodist. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga on tööstustele tarnitud piimakogus ja otse lõpptarbijatele turustatud piimakogus vastavalt 0,4% ja 15,3% vähenenud.

Loomade heaolu

Põllumajanduses on aastasadade pikkune traditsioon oma loomi hästi kohelda ja tagada neile parimad võimalikud tingimused. Iga loomapidaja huvides on, et nende loomade tervis oleks hea, et nad hästi sigiksid ja annaksid võimalikult kvaliteetset toodangut.

Kuigi Eesti ei ole veel ühinenud Euroopa põllumajandusloomade kaitse konventsiooniga, on konventsiooni põhimõtteid riiklikus seadusandluses edukalt rakendatud. Loomakaitseseadust muudetakse pea igal aastal vastavalt uutele teadusandmetele ja elulistele vajadustele. Põllumajandusministri määrustega on reguleeritud kanade, sigade ja vasikate pidamine ning põllumajandusloomade tapaeelne pidamine, uimastamine ning tapmine. Mitmeid loomade heaolu aspekte käsitlevad ka tauditõrjeseadus ning veterinaarhalduse seadus.

Eesti Vabariigi Valitsus ja Riigikogu Maaelu ja Euroopa Liidu Asjade komisjonid on heaks kiitnud Euroopa Komisjoni loomade heaolu alase arengukava aastateks 2006–2010. Oluliseks peetakse avalikkuse laiemat teavitamist, järelevalve tõhustamist ja mõnede loomaliikidele täiendavate pidamisnõuete väljatöötamist lähtuvalt uuematest teadusandmetest. Teavitussüsteemi üks oluline osa saab olema toiduainete märgistusüsteemi väljatöötamine lähtuvalt toodangu eesmärgil peetavate loomade heaolust.

Kolhooside kadumisega on suures osas lõpetatud ka vanade loomapidamishoonete kasutamine. Uued loomapidamishooned on projekteeritud, ehitatud ja sisustatud

arvestades kaasaegseid norme. Arvestades seda, et veisekasvatuses võetakse kasutusele järjest enam vabapidamislaudasid, kus loomade laudast väljasaamise võimalused on piiratud, tuleks enam tähelepanu pöörata just karjatamise propageerimisele.

Lisaks järelevalveorganitele pöörab suurt tähelepanu igasugustele rikkumistele loomakaitsevald ka meedia. Järjest tõuseb kodanike teadlikkus antud teemal ja aktiivsemaks on muutunud loomakaitseorganisatsioonid.

Maaparandus

Eesti kliimatingimustes on üle poole põllumajandusmaa ja umbes poole metsamaa sihipärane kasutamine võimalik ainult juhul, kui sellel maal tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Kasutusel olevast põllumajandusmaast on eelnevatel aastatel kuivendatud 420 000 ha ehk umbes pool, mille kuivendussüsteemide toimimisvõime tuleb säilitada. Metsamaal on kuivendusvõrke 600 000 hektaril. Metsast (valdavalt eramets) kannatab liigniiskuse all veel u 400 000 ha. Võrreldes parasniiskete aladega, on nendel aladel mulla viljelusväärtus madalam ja maa kasutamisevõimalused piiratumad. Maaparandustöödega vähendatakse taimekasvuks ebasoodsa mulla veerežiimiga aladel ikalduse tõenäosust, luuakse eeldused maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks ning ühtlustakse tootmistingimusi põllumajandus- ja erametsamaal, võrreldes parasniiskete aladega.

Põllumajandusmaa kuivendussüsteemidest enamik, s.o üle 70%, on rajatud rohkem kui 30 aastat tagasi ega ühti maade tagastamise ja erastamise järel tekkinud maatükkide jaotusega. Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maaomaniku maal. Maaparandussüsteemide eesvoole on seega võimalik korras hoida ühistööna, paraku on maaparandusalane ühistegevus veel suhteliselt vähe arenenud. Maaparandustööde tegemine on maakasutajale kulukas lisakohustus (võrreldes parasniiskel maal tegutseva tootjaga) ja käib enamikule maaomanikest ilma toetuseta üle jõu.

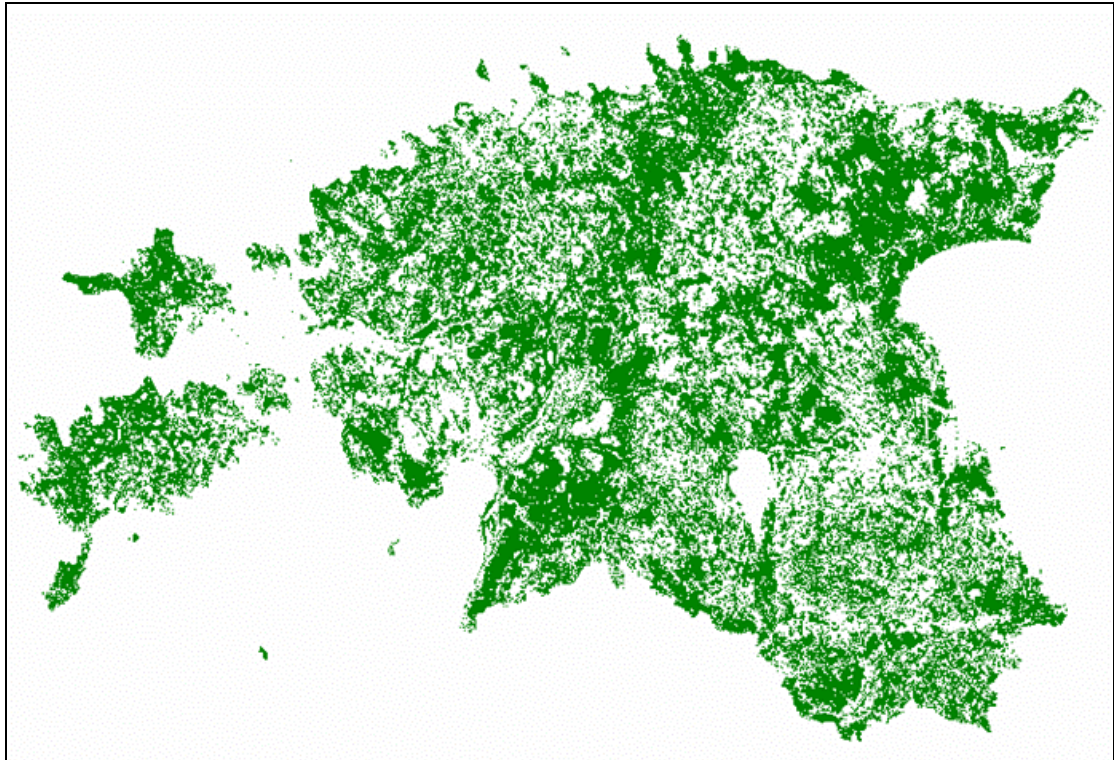
2005. aastal teostatud maaparandusuuringu tulemustest selgus, et kuivendatud põllumajandusmaast on 11% heas, 63% rahuldavas ja 26% puudulikus kuivendusseisundis. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendusseisundiga maade osakaalu hinnanguliselt u 2–3% aastas.

Maaparanduse toetamise peamine eesmärk on põllumajandusmaal ja metsamaal kuivendussüsteemide vajaliku toimimisvõime tagamine, et maa kui maamajanduse põhiressurss ei muutuks edaspidi kasutuskõlbmatuks.

Metsamajandus

Mets on üks olulisemaid taastuvaid loodusvarasid, mis katab üle poole Eesti maismaapindalast – 2,28 mln ha. Ühe inimese kohta on 1,63 ha metsamaad ning selle juurdekasv elaniku kohta on 342 m³, mis ületab maailma ja Euroopa keskmist (ELi keskmine 0,74 ha).

Kaart 2. Metsad Eestis.

Eesti seadusandluses on mets määratletud kui ökosüsteem, mis koosneb metsamaast, sellel kasvavast taimestikust ja seal elunevast loomastikust. Metsamaa on maa, mis on metsamaana maakatastrisse kantud või maatükk pindalaga vähemalt 0,1 ha, millel kasvavad puittaimed kõrgusega vähemalt 1,3 m ja puuvõrade liitusega vähemalt 30%. Metsamaaks ei loeta õuemaad, parki, kalmistut, haljasala, marja- ja viljapuuaeda, puukooli, aiandit, dendraariumi ning puu- ja põõsaistandike maad.

Metsamaa pindalast 38% (858 900 ha) on riigi omandis ja 39% (894 167 ha) moodustab erametsamaa. Ülejäänud osa metsamaa kogupinnast on jätkuvalt maareformi objekt või teiste valdajate (nt kirikute, kohalike omavalitsuste) halduses. 1991. aastal alanud maareformi lõppemise järel peaks eraomandisse jääma umbes 60% ehk u 1,3 mln ha metsamaad.

Metsamaa pindala Eesti maakondades ei ole ühtlane. Maakondades, kus mullaviljakus on kõrgem kui Eesti keskmine (umbes 43 hindepunkti), on metsamaad vähem ning maad kasutatakse eelkõige põllumajanduslikul otstarbel. Kuigi nendes maakondades on metsasuse protsent madal, on just seal tulundusmetsade osakaal suurem. Kogu Eestimaal on tulundusmetsade osakaal 69,1% (1,579 mln ha) kogu metsamaa pindalast.

Mets on suur tööallikas ning puidutööstus on Eesti majanduse oluline haru. Puidusektor annab igal aastal neljandiku Eesti tööstuse käibest, viiendiku ekspordist ja kolmandiku investeeringutest. Ettevõtete investeeringud metsamajanduse, metsavarumise ja neid teenindavate tegevusalade põhivarasse jooksevhindades kokku olid 2004. aastal 389,445 mln krooni. Metsamajanduses on viimastel aastatel toimunud SKP lisandväärtuse langus, kuid hõivatu kohta toodetakse u 30% suuremat lisandväärtust kui teistes majandussektorites kokku. Metsamajanduses, metsavarumisel ja neid teenindavatel tegevusaladel oli 2003. aastal tööviljakus töötaja kohta lisandväärtuse alusel 230 000 krooni.

Kuigi metsade majandamisega on kasvanud raiete üldmaht, mis 2004. aastal ületas 1993. a raiemahu 3 korda, on sama palju kordi tõusnud ka kasvava metsa tagavara

(453 mln m³). Kaks korda on suurenenud ka puistute keskmine hektaritagavara, mis on 212 m³/ha. Tagavara juurdekasv on umbes 11,6 mln m³ aastas. Võttes arvesse eespool toodut, tuleks toonitada, et käesoleval ajal jääb aastane raiemaht siiski umbes kaks korda alla Eesti Metsanduse Arengukavas aastani 2010 maksimaalselt aastas raiuda lubatud raiemahule (12 mln m³). Kokku raiuti Eesti metsades 2004. aastal 7,63 mln m³, seega vähenes puidu raie aastaga 2003 võrreldes veel 2,3% võrra. Raiete pindala oli 132 097 ha (2003. aastal 122 538 ha). Raiete üldmahust moodustasid uuendusraie 69,8% (2002. aastal 85,8%), hooldusraie 28,2% ning valik- ja muud raied 1,9%.

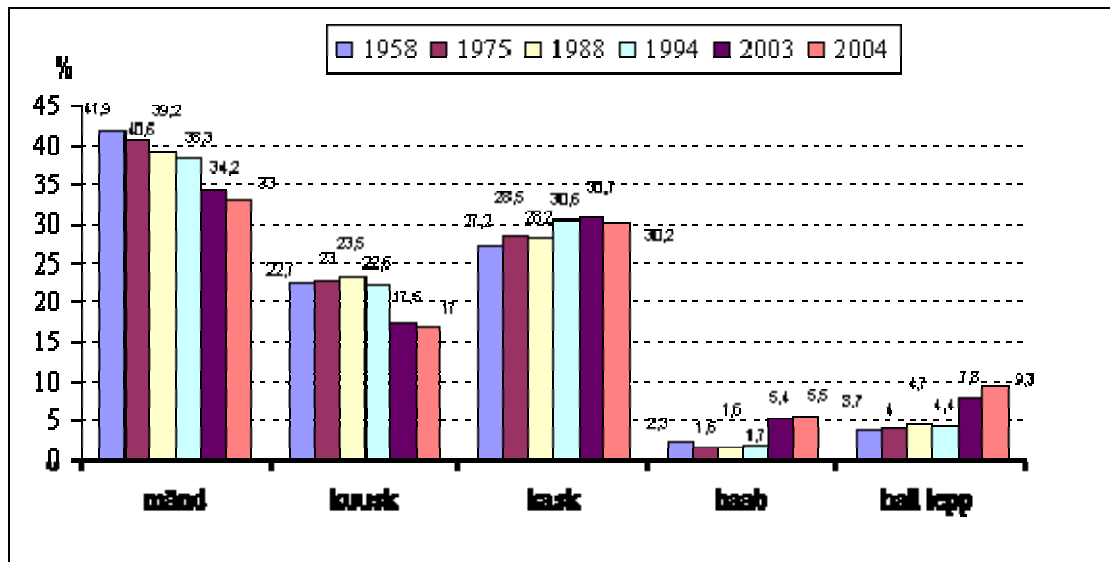
Kui 2003. aastal tehti metsauuendustöid kokku 11 307 hektaril, siis 2004. aastal 9318 hektaril. Põhiliseks metsauuendusvõtteks on siiski jäänud kultuuride rajamine (7572 ha), looduslikule uuenemisele aidati 2004. aastal kaasa 1 746 hektaril.

Eestis on puidukasutuse eesmärgil võimalik majandada 2,11 mln ha metsa (92,4% kogu metsamaa pindalast) ning ülejäänud metsamaad on liigitatud kas kõrge loodusväärtusega aladeks või muuks metsamaaks.

Võrreldes ELi teiste liikmesriikidega, on Eesti Euroopas üks metsasemaid maid, olles 4. kohal oma metsasuse poolest. Lisaks sellele on Eesti üks vähestest Euroopa riikidest, kus metsandussektori osatähtsus majanduse kogutoodangus on enam kui 10% (Soome, Rootsi ja Sloveenia järel). Riigi geograafilisest asendist lähtuvalt kuuluvad Eesti metsad taigametsade vööndisse, mille iseloomulik tunnus on produktiivsed okasmetsa ja okaslehtsegametsa ökosüsteemid. Uuendusraie järel uuenevad sellised alad looduslikult valdavalt lehtpuudega ning et erametsas ei ole enamasti metsauuendust okaspuudega tehtud, on seal majanduslikult väheväärtuslike lehtpuupuistute osakaal u 20% metsamaa pindalast. Kvaliteetsete puistute saamiseks ongi määrava tähtsusega metsaomanike tegevus metsa majandusliku, ökoloogilise ja sotsiaalse väärtuse parandamisel, metsaressursside säilitamisel ja nende seisundi parandamisel metsa säästvaks majandamiseks ja metsamajanduse arendamiseks. Metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu loob soodsad tingimused metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks.

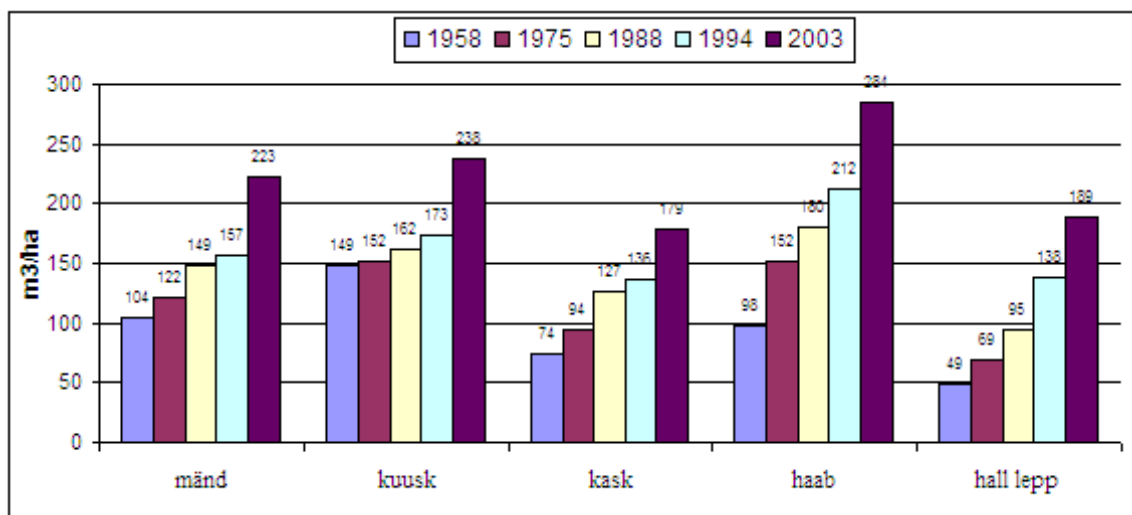
19. sajandi lõpus oli Eesti territooriumi metsasus 25%, 1940. aastal 31%, 1965. aastal 36% ja 2004. aastal teostatud metsade statistilise valikmeetodiga inventeerimise (SMI) andmetel 52,3%. Aastatel 2000–2005 suurenes metsamaa pindala keskmiselt 5800 ha/a (Allikas: FRA, 2005). Metsade pindala suurenemine on tulnud eelkõige põllumajandusmaa, aga osalt ka soode metsastumise ja metsastamise arvelt.

Joonis 9. Metsade tagavara muutumine aastatel 1958–2004, (%)

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Joonis 10. Puistute hektari keskmise tagavara muutumine aastatel 1958–2004, (%)

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Erametsandus

Eestis on hetkel hinnanguliselt u 70 000 erametsaomanikku, kellest suur osa (60–70%) elab oma metsaomandist eemal või kellel puuduvad erialased teadmised ja kogemused oma metsade majandamiseks.

Kuigi Eestis on erametsaomandi keskmine suurus 12 ha, tuleb rõhutada, et igas maakonnas on kõige rohkem katastriüksusi, kus metsamaa pindala on 1–4,9 ha ning 80% katastriüksustes on metsa vähem kui 10 ha. Suuri erametsaomanikke, kellel on metsamaad 100 ha ja rohkem, on Eestis vähe, alla 1%.

Nii nagu teistes ELi liikmesriikides (eelkõige vanad liikmesriigid), on ka Eesti tingimustes oluline, et metsaomanike seas areneks ja toimiks metsanduslik ühistegevus, ilma milleta pole võimalik erametsade ratsionaalne ja tõhus majandamine ning oma metsa majandamisest tulu saamine.

Käesoleval ajal kuulub üle 1100 metsaomaniku ehk u 2% metsaomanikest 48 metsaomanike ühendusse (metsaühistu, -ühing, -selts, -liit), kelle liikmete omandis on u 60 000 ha metsamaad.

Erinevate uuringute andmetel on tähelepanu juhitud järgmistele erametsanduse probleemidele:

- metsauuendust teevad füüsilised isikud tunduvalt vähem kui juriidilised isikud. Suur osa erametsa uuendamisest jäetakse looduslikule uuenemisele ning metsakultuuride osa uuendamisel on liiga väike, probleemid on eelkõige seotud viljakamate kasvukohatüüpide uuendamise ja majandusliku väärtuse parandamisega;
- erametsaomanike majanduslik olukord ja metsakasvatuse rentaablus ei ole piisav investeringuteks metsakuivendustööde tegemisel ja metsateede ehitamisel ning täiendavate keskkonnakohustuste võtmisel;
- metsandusalased teadmised ja oskused on oma metsade majandamiseks ebapiisavad;
- vähest tähelepanu pööratakse metsasaaduste mitmekülgsele kasutamisele ja turustamisvõimaluste parandamisele ning metsa multifunktsionaalse rolli laiendamisele;
- et metsamajanduslikud investeringud on pika tasuvusajaga, on suur osa metsade majandamiseks ja puidu väärindamiseks vajaminevast tehnikast vananenud, sest omanikule käib tänapäevase tehnika soetamine üle jõu.

Põllumajandussaadusi töötlev tööstus

Toiduainetööstus on peamine kodumaise põllumajandustoodangu kokkuostja ja väärindaja. Põllumajandussaaduste töötlemine mittetoiduks moodustab siiani väga väikese osa Eesti põllumajandussaadusi töötleva tööstuse toodangust.

Toiduainetööstus andis 2004. aastal 19% kogu töötleva tööstuse toodangust, u 4% sisemajanduse koguproduktist ja 4,6% kogu ekspordist. Toiduainetööstuse toodangust u 30% eksporditakse, kuid sellegipoolest on põllumajandustoodete kaubandusbilans alates 1995. aastast olnud negatiivne. Toiduainetööstuse sektoris töötab keskmiselt 3% (21 300 töötajat) hõivatutest ning 14% kogu töötleva tööstuse töötajaskonnast. Toiduainetööstuse osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus on küll langemas, kuid selle põhjus ei ole mitte niivõrd toiduainetööstuse toodangumahtude vähenemine, kuivõrd teiste sektorite, eeskätt masina- ja aparaaditööstuse ning puidutööstuse osatähtsuse suur tõus. Jätkuvalt on tegemist töötleva tööstuse kõige suurema, kuid ka kõige madalama müüginahuga kasvutempoga sektoriga. 2004. aastal oli toiduainetööstuse lisandväärtus püsivalt u 2,6 mrd krooni, mis on u 13% kõrgem kui 2000. aastal. Lisandväärtus töötaja kohta oli suurem kui põllumajanduses, 2005. a seisuga 181 000 krooni. Suurettevõtete puhul oli see näitaja 208 600 krooni, keskmise suurusega ettevõtetel 203 200, väikeettevõtetel 117 000 krooni ning mikroettevõtetel¹³ 103 900 krooni. Võrreldes 2000. aastaga olid suurimat kasvu näidanud mikroettevõtted, kus lisandväärtus töötaja kohta kasvas perioodil 2000–2005 156%, suurettevõtete puhul oli kasv 78%, väikeettevõtete puhul 55% ja keskmise suurusega ettevõtete puhul 41%. Kogu toiduainetööstuse toodangumahu on suurim osa piimatööstusel, mis moodustas 2004. aastal 32% kogutoodangust ning mille osatähtsus on aastatega kasvanud.

¹³ Siin ja edaspidi: ettevõtte suurushrupid on antud tekstis arvatud vaid ettevõtte töötajate arvule tuginedes, arvestamata ettevõtte käibe ja/või bilansimahu näitajaid.

Sektori ettevõtete arv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena. 2005. a seisuga oli Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) tunnustanud 139 lihatöötlemisettevõtet, 41 piimatöötlemisettevõtet, 162 leiva- ja pagaritööstust, 15 jahu ja tangaineid tootvat ettevõtet, lisaks muude valdkondade ettevõtteid. Arvuliselt oli 2005. a oktoobri seisuga kõige enam kuni üheksa töötajaga ettevõtteid (46%), kokku moodustavad kuni 50 inimesele tööd andvad ettevõtted üle 80% ning kuni 250 inimesele tööd andvad ettevõtted 96% sektoris tegutsevate ettevõtete koguarvust.

Mahepõllumajanduslik töötlemine on siiani arenenud tagasihoidlikult. 2007. a keskel oli mahepõllumajanduse registris registreeritud üksnes 16 mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevat ettevõtet. Neist 2 on tunnustatud lihatööstust, 2 ettevõtet tegelevad piimatoodete, 4 teraviljatoodete valmistamisega, ülejäänud puu- ja köögiviljade, marjade, ürtide töötlemise ja pakendamise.

Mahepõllumajandustooteid töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämuse tõttu ei ole mahepõllumajandustooteid kaubanduses piisavalt saada. Hetkel müüakse Eestis mahepõllumajanduslikult toodetud põllumajandussaadused peamiselt tavatoodetena.

Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osakaalu on seni uuritud põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamise ühe osana. Viitega mahepõllumajandusele müüakse peamiselt neid saadusi, mida ei pea eelnevalt töötleva (nt. köögi- ja puuviljad, mesi), müük toimub enamasti otse ettevõttest lähipiirkonna elanikele. Enamik neist mahesaadustest, mida peab töötleva, müüakse enamasti tavatoodanguna. Põhilised mahetoodangu tavatoodanguna müümise põhjused on tootjate arvates mahetoodangu töötlejate puudumine, hinnavahe puudumine võrreldes tavatoodanguga ning mahetoodangu kokkuostjate puudumine.

Olulisimaks müügikanaliks on müük otse talust, järgneb müük toiduainetetööstusele, kuhu enamuse mahetoodangust müüakse tavatoodanguna.

Suureks probleemiks mahetootjatele on ka mahetoodete hinnalisa puudumine võrreldes tavatoodetega. Umbes 70% küsitluses osalenud tootjatest vastasid, et nad ei saa mahetoodete eest mingit hinnalisa. Hinnalisa saanud tootjatel jäi hinnalisa enamasti vahemikku 10–20%.

Toiduainetööstus on ELiga liitumisest kõige enam mõjutatud tööstusharu – ettevõtete vastavusse viimiseks toiduohutuse nõuetega oldi lühikese aja jooksul sunnitud tegema suuri investeeringuid. Et tagada nõuetele vastavus, on viimastel aastatel investeeritud peamiselt tootmishoonete rekonstrueerimisse ja amortiseerunud seadmete väljavahetamisse. Statistikaameti (ESA) andmetel investeeriti aastatel 2002–2004 toiduainetööstusesse u 2,7 mrd krooni. Kõige suuremas ulatuses on investeeritud masinate ja seadmete soetamisse (49%) ning hoonete ja rajatiste rekonstrueerimisse (34,5%). Eesti toiduainetööstuse investeeringud põhivarasse jooksevhindades olid 2004. aastal 1 004 800 000 krooni.

Tänaseks on Eesti põllumajandussaadusi töötleva tööstuse sektor saavutanud juba teatava investeeringutaseme – ettevõtted on viidud vastavusse toiduohutuse nõuetega ning tootmine on muutunud efektiivsemaks. Probleemiks on aga jäänud vähene orientatsioon kõrgema lisandväärtusega ning kvaliteettoodetele, tööstuste vähene spetsialiseerumine ja endiselt madal efektiivsus. Samuti ei suuda vananevad tootmis- ja pakendustehnoloogiad tagada tänapäeva nõuetele vastavat toodete kvaliteedi stabiilsust.

Eesti siseturul on põhiprobleemid turu väiksus ja tarbijate madal ostujõud (kulutused toidule ja joogile moodustavad keskmiselt 26% leibkonna kogukulutustest). Turuosa hoidmiseks tuleb paindlikult reageerida turu muutuvatele nõudmistele ning kindlustada oma toodete püsiv kvaliteet ja konkurentsivõimeline hind. Nii ekspordile ning suurkaubandusele orienteeruvatele tööstustele kui ka spetsiifilisi, eripäraseid

tooteid tootvatele (nišitootmine, sh mahetooted ning alternatiivsete kultuuride töötlemine) väikeettevõtetele on toodete konkurentsivõimelise hinna tagamise üks võimalus senisest suurem spetsialiseerumine.

Üks suuremaid probleeme on ettevõtete vähene tähelepanu uute tehnoloogiate kasutuselevõtule ja tootearendusele, mille põhjuseks on suhteliselt lühikese aja jooksul tehtud kohustuslikest investeeringutest põhjustatud rahaliste vahendite nappus. Võrreldes 2000. aastaga, on ESA andmetel toiduainesektori investeeringud ettevõtete teadus- ja arendustegevusse kasvanud küll enam kui 42%, kuid samas moodustasid 2004. aastal toiduainetööstuste poolt tehtud katse- ja arendustööd SKPst vaid 0,013%. EUROSTATi andmetel moodustasid 2005. aastal Eesti kogu ettevõtlussektori ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele SKP-st 0,42%. Samal ajal kui vastavad EL keskmised näitajad olid EL-15 puhul 1,22% ja EL-25 puhul 1,18%. Samas eeldab vajadus kaasas käia turu uuenevate nõudmistega senisest suuremat tähelepanu uute toodete ning tehnoloogiate arendamisele ning tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega. ESA andmetel tegid 2004. aastal suurettevõtted kulutusi arengu- ja uurimistegevusse 2 339 000 krooni ulatuses, samas kui keskmise suurusega ettevõtted 2 328 000 krooni ulatuses, väikettevõtted 940 000 krooni ulatuses ning mikroettevõtted ei teinud üldse kulutusi arengu- ja uurimistegevusse. Perioodil 2000–2004 olid seejuures suurima kasvu läbi teinud väikeettevõtted, mille kulutused suurenesid 226%, suurettevõtete puhul oli kasv 181% ja keskmise suurusega ettevõtete puhul 168%. Et ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele on väga madalad terves sektoris, ning sektorite vahelised erinevused on väikesed, peaksid sellele enam tähelepanu pöörama kõikidesse suurusgruppidesse kuuluvad ettevõtted.

Vajaka jääb ka spetsialistide väljaõppest rahvusvahelisel tasemel, sest ettevõtetel napib selle jaoks vahendeid. Hetkel on tööturul olemas sektori spetsiifikat tundvaid ja kogemusi omavaid inimesi, komplitseerituks muutub olukord aga juhul, kui vajatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti.

Lisaks sellele on põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtted seni vahendite nappuse tõttu liiga vähe investeerinud keskkonnakaitsega seotud eesmärkide täitmisse. Juba lähitulevikus tuleb sellele valdkonnale oluliselt suuremat tähelepanu pöörata.

3.1.3 KESKKOND JA MAAHOOLDUS

Ebasoodsad piirkonnad

Mulla madala boniteedi tõttu ning arvestades piirkonna majanduslikke ning sotsiaalseid olusid, on MAK 2004–2006 6. peatükis määratletud ebasoodsamate piirkondade toetus. Ebasoodsate piirkondade määramise alused on reguleeritud nõukogu määrusega (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuste kohta maaelu arendamiseks ning teatatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta (EÜT L 160, 26.06.1999, lk 80–102) ning täpsustatud nõukogu määrusega (EÜ) nr 1783/2003. 2006. aastal taotleti nimetatud ebasoodsates piirkondades maakasutuse jätkamise ja paikkonna säilitamise eesmärgil toetust kokku u 344 000 hektarile.

Ebasoodsate piirkondade tervikvalimis on kokku 2,259 mln ha (49,95% riigi pindalast). Põllumajandusmaad on sellest 627 000 ha. 2001. a põllumajandusloenduse kohaselt on sellest kasutuses 349 000 ha ja katastris 439 000 ha.

Tabel 15. Ebasoodsate piirkondade struktuur, (%)

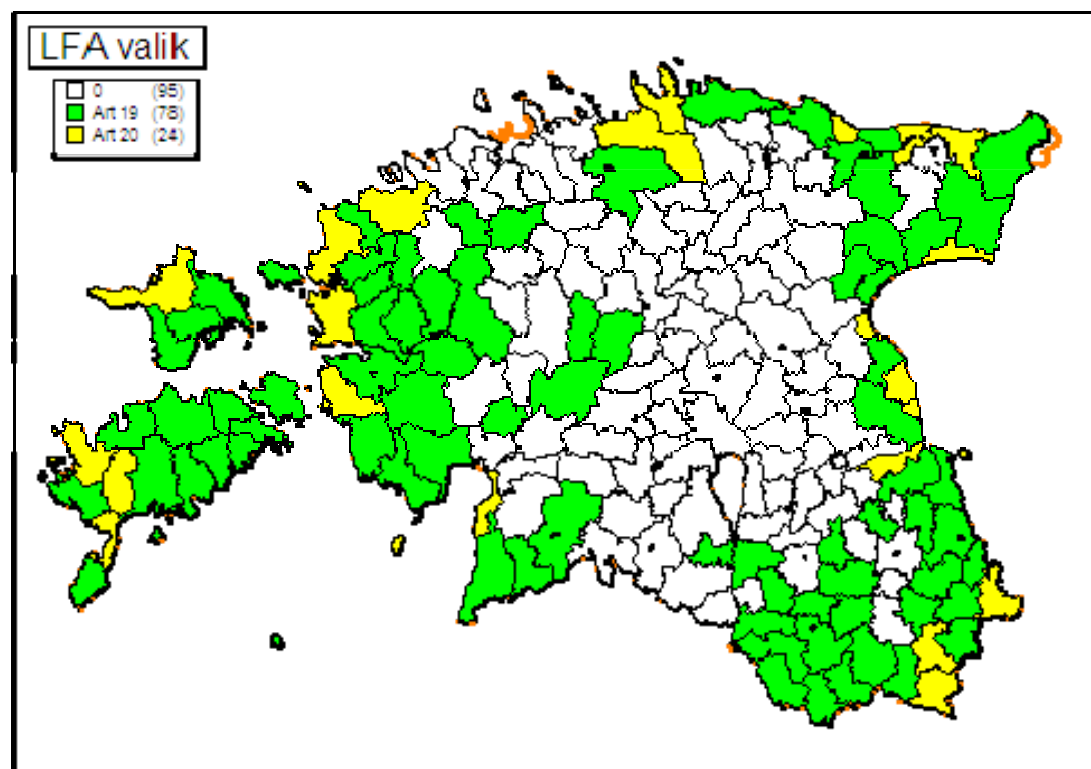
	Muud kui ebasoodsad alad	Mägialad	Muud ebasoodsad alad	Spetsiifilised ebasoodsad alad
Eesti	50,16	0,0	40,3 (1257/99 art 19)	9,54 (1257/99 art 20)
Läti	27,3	0,0	72,7	0,0
Leedu	56,3	0,0	42,9	0,8
Soome	0,0	52,2	21,4	26,5
EL-25	44,6	16,3	35,6	3,2
EL-15	51,6	4,8	36,4	5,3

Allikas: Eurostat FSS /EE, LV ja LT 2003/

Mägipiirkonna piir on 1000 m, kuid Eesti kõrgeim tipp on 318 m merepinnast, mistõttu mägi-alade toetust ei rakendata.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artikli 19 kõik kolm näitajat (madala tootlikkusega ja raskesti haritav maa, mille piiratud tootmispotentsiaali on võimalik suurendada ainult ülemääraste kulutustega ning mis sobib peamiselt ekstensiivseks loomakasvatuseks; looduskeskkonna madala tootlikkuse tulemusena on tootmine põllumajanduse majandusliku suutlikkuse põhinäitajate poolt keskmisest märgatavalt madalam; peamiselt põllumajandusest sõltuv väikesearvuline või kahanev elanikkond, mille kiirenev vähenemine ohustaks kõnealuse piirkonna elujõulisust ning edasist asustatust) on korruga aktiivsed 77 vallas üldpindalaga 1,823 mln ha (40,3% riigi üldpindalast).

Kaart 3. Ebasoodsate piirkondade (LFA) valik

Spetsiifiliste alade hulka (artikkel 20) on lubatud arvata kuni 10% liikmesriigi pindalast. Sellesse kategooriasse kuuluvad saartel paiknevad vallad, merega piirnevad vallad ja Eesti idapiiril, peamiselt Peipsi järve kaldal asuvad vallad.

Ebasoodsamates piirkondades on majandusnäitajad tavaliste tootmistingimustega piirkondadega võrreldes väiksemad eriti piima- ja segatootjate puhul. Olulised erinevused on nii kogutoodangu kui ka netolisandväärtuse osas põllumajandusmaa hektari kohta aga ka ettevõtte kasutuses oleva põllumajandusmaa suuruse osas. Põhjaliku hinnangu LFA toetuse mõjude kohta saab anda peale MAK-i järeelhindamist.

Bioloogiline (sh geneetiline) ja maastikuline mitmekesisus

Maastikuline mitmekesisus ja väärtuslikud elupaigad

Võrreldes teiste 57. paralleelist põhja poole jäävate aladega, on Eesti taimestik ja loomastik mitmekesisuselt üks maailma rikkamaid.

Enne 2004. aastat oli Eestis looduskaitseliste piirangutega kaetud 12% maismaast. Natura 2000 võrgustiku aladega lisandus veel 4%. Säilinud loodusväärtused on olulised muuhulgas turismi arendamiseks maapiirkondades.

Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku ka mitmed bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud kooslused.

Tabel 16. Poollooduslike koosluste pindala muutused Eestis, ha

Koosluse tüüp	1950ndad	2000
Puisniit	800 000	1500
Loopealne	44 000	9000
Lamminiit	100 000	15 000
Puiskarjamaa	200 000	3000

Elupaikade inventuurist on selgunud, et niiduelupaikade pindala vähenemine on põhjustatud selliste traditsiooniliste põllumajandusvõtete nagu niitmine ja mõõdukas karjatamine vähenemisest. Mõõdukas karjatamine on osalt seotud ka traditsiooniliste väiketalude ja kohalike ning põlistõugude kasvatamisega. Varem püsivalt hooldatud alad võivad põllumajandusliku tegevuse vähenemisel kasvada umbe ja võsastuda, muutudes lõpuks metsaks. 2001. aastal oli kasutusest väljas oleva põllumajandusmaa pindala 73 961 ha, 2003. aastal 60 025 ha ja 2005. aastal 45 647 ha (ESA).

Alates 2001. aastast on poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust.

Bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus on tihedalt seotud. Liigestatud maastik loob eelduse elupaikade rohkuseks ja seeläbi ka liikide paljususeks. Põllumajandusmaastikke ilmestavad maastikuelementidena kivihunnikud, hekid, puudegrupid, üksikud puud ja kiviaiad. Kiviaedade rajamist toetatakse MAK 2004–2006 raames. Samas on ulatuslike põllualadega suurtootmine vaesestanud põllumajandusmaastiku üldpilti ja hävitanud paljudes kohtades traditsioonilise maastikumustri.

Põllumajandustootjatele võib täiendavat majanduslikku kahju põhjustada ka randade kinnikasvamine, sest linnud lähevad tavaliste toitumiskohtade puudumisel toitu hankima orasepõldudele. Rannaniidud sobivad näiteks veiste, eelkõige vähenõudlike lihavesiste, karjatamiseks.

Et aidata kaasa maastikulise mitmekesisuse säilimisele ja väheväärtuslike (mullaboniteet kuni 35 hindepunkti) põllumajandusmaade otstarbekamale ärakasutamisele, rakendati MAK 2004–2006 raames põllumajanduslikuks tootmiseks vähesobivate ja kasutusest väljajäänud põllumajandusmaade metsastamise toetust. Antud toetuskeemi raames metsastati ajavahemikul 2005–2006 kokku u 3000 ha põllumajandusmaad. Antud toetuskeemi eesmärk oli kaasa aidata väärtusliku ning Eestile iseloomuliku metsa kujunemisele. Meetme rakendamisega ei kaasne küll koheselt keskkonda parandavat mõju, kuid aja jooksul paraneb maastike mitmekesisus ja metsaressursside kvaliteet.

Ohustatud linnuliike on Eesti Punase Raamatu andmetel Eestis üle 1300, päris põllumajandusmaaga on neist seotud umbes 50 liiki, poollooduslike kooslustega umbes 170. Käesoleval ajal on Eestis käimas mitmeid linnuseire programme, nagu näiteks keskjalvine veelinnuloendus, röövlindude seire püsiproovituukidel, kotkaste ja must-toonekure populatsioonide seire, rähnide seire, metsalindude populatsioonide seire (punktloendus), lindude populatsioonide seire rannaniitudel ja rabades (transektloendus). 2007/2008. a talvel uuendatakse Keskkonnaministeeriumi poolt metsa- ja põllulindude seire süsteemi ning viiakse ellu järgmisel välitööde perioodil Eesti bioloogilise mitmekesisuse seire programmi raames.

Geneetiline ja liigiline mitmekesisus

Geneetiline mitmekesisus seondub põllumajanduses sordiaretusega taimekasvatuses ja tõuaretusega loomakasvatuses. Enamik Eesti puuvilja- ja marjasorte on aretatud 20. sajandil. Eestis on kaks tunnustatud põlistõugu – eesti hobune ja eesti maatõugu veis. Need tõud on aastasadade vältel kohanenud siinse taimestiku ja kliimaga ning on osa meie kultuuripärandist. Nii põlis- kui kohalikud tõud – tori hobune ja eesti raskeveohobune ning eesti vutt – on nende arvukuse märgatava vähenemise tõttu tunnustatud ohustatud tõugudeks. Eestis on ka mitmeid meile ainuomaseid geneetilise ja liigilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslikke ohustatud sorte.

Viimasel kümnendil on eesti maatõugu veiste arv tänu toetusele püsinud. Eesti hobuste arv on isegi suurenenud seoses nende aktiivse kasutamise ratsutamiseks ja taluturismis. Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks on oluline jätkata ohustatud tõugude toetamist kuni nende arvukuse suurenemiseni ja väljasuremisohu vähenemiseni. Praegu on Eestis umbes 950 eesti hobust (umbes 450 mära), 450 tori hobust (umbes 330 mära), 80 eesti raskeveohobust (umbes 60 mära) ja 700 eesti maatõugu veist (umbes 500 lehma).

Natura 2000 võrgustik

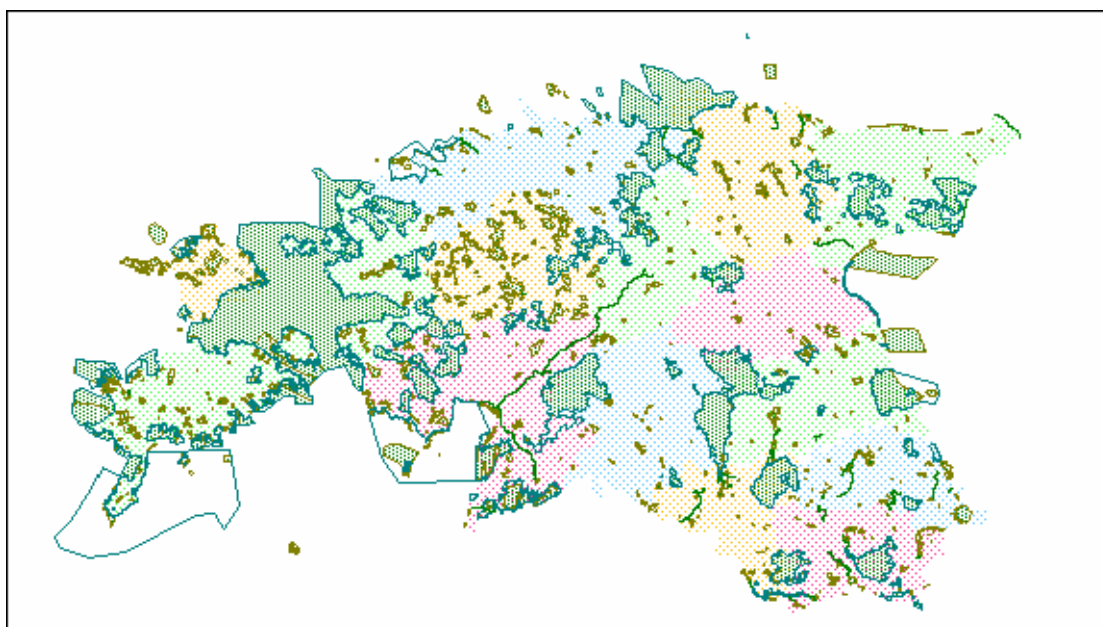
Natura 2000 on EL kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärgiks on tagada või taastada EL-s ohustatud taime- ja loomaliikide ning ohustatud elupaigatüüpide soodne looduskaitse seisund. Natura 2000 baseerub kahel direktiivil. Linnualad valitakse vastavalt nõukogu direktiivile 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest, looduslad vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest. Natura 2000 võrgustik on peamiseks abivahendiks tagamaks 2010 eesmärgi – peatada aastaks 2010 bioloogilise mitmekesisuse hävimine kogu Euroopas – saavutamine.

Natura 2000 alasid on Eestis kokku 1 422 500 ha, sellest maismaal on 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on põllumajandusmaid 55 000 ha (8%) ja erametsamaid 77 000 ha. Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

Kuna Natura alade loomine baseerub direktiividel, mis on liikmesriikidele kohustuslikud, kuid liikmesriigid saavad ise otsustada, milliste meetoditega (seadus, valitsuse määrus jne) tagada nende täitmine, on Natura 2000 alad on siseriiklikult kaitstud looduskaitseseaduse alusel kas kaitsealana, hoiualana või püsielupaigana. Kaitsealad ja hoiualad võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse määrusega, püsielupaigad keskkonnaministri määrusena. Kaitsealadel ja püsielupaikadel kehtestatakse määrusega kaitse-eeskirjad, kus on kirjas sellel alal kehtivad piirangud võõrdite kaupa. Hoiualadel kehtivad piirangud on sätestatud looduskaitseseaduses. Põllumajandusmaal võivad kehtida piirangud maaparandusüsteemide rajamisele ja uuendamisele, väetamisele, taimekaitsevahendite ja biotsiidide kasutamisele. Metsamaal kehtivad piirangud metsa majandamisele, maaparandusüsteemi rajamisele ja uuendamisele. Kuue kuu jooksul pärast ala kaitse alla võtmist saadetakse maaomanikule kaitsekohustusteatis, kus on kirjas tema maaüksusel kehtivad piirangud. Majandamistavade kohta saavad isikud teavet infopäevadel, meediast, tasuta jagatavatest trükistest (sh abiks taotlejale), poollooduslike koosluste hooldamise toetuse puhul antakse taotlejale eraldi lisaleht koosluste hooldamise suunistega.

Maaomanikule hüvitatakse loodusobjektide kaitse korrast tulenevad kitsendused osaliselt maamaksu vähendamisega. Maksusoodustused (25%, 50%, 75% või 100% maksumäärast) tulenevad kaitse- ja hoiualadel kehtestatud kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis 1. juuli 2007 seisuga 407 kaitseala (sh 5 rahvusparki), 543 parki ja puistut, 343 hoiuala, 869 püsielupaika, 2 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavat loodusobjekti ja 1194 kaitstavat looduse üksikobjekti.

Kaart 4. Natura 2000 võrgustiku alad

Eestis on Natura 2000 võrgustiku linnualasid 66 ja Natura 2000 võrgustiku loodusalasid 509 (vt kaart 4). Et enamik linnu- ja loodusaladest kattub kas osaliselt või tervenisti, on nende alade pindala kokku 1 482 275 ha. Keskkonnaministeeriumi hinnangul peaks eelkõige Natura 2000 alasid lugema Eesti kõrge loodusväärtusega aladeks. Kuna Euroopa Keskkonnaagantuurile tuleb kõrge loodusväärtusega aladega

seonduv statistiline informatsioon edastada 2010. aastal, jätkub järgnevatel aastatel alade täpsem määratlemine.

Tabel 17. Natura 2000 võrgustiku alad, 2005 (%)

	% territooriumist
Eesti	16,0
Läti	11,0
Leedu	7,1
Soome	13,9
EL-25	13,2
EL-15	13,2

Allikas: DG ENV.

Kaitstavad metsad

Mets on üks Eesti valdavaid ökosüsteeme ja metsandus üks olulisemaid meie looduse mitmekesisust mõjutavaid majandusvaldkondi. Eesti metsades elab üle 10 000 liigi selgrootuid (valdavalt putukaid) ja umbes 150 liiki selgroogseid loomi ning kasvab rohkem kui 2500 seeneliiki, sadu samblaliike, umbes 500 liiki samblikke ja üle 450 liigi soontaimi. Metsapoliitika tunnustab Eesti metsade kõrget looduslikku ja ökoloogilist väärtust, mida kaitstakse kooskõlas Eestis ratifitseeritud rahvusvaheliste resolutsioonide ja konventsioonidega.

2006. a alguse seisuga moodustavad rangelt kaitstavad metsad 7,5% metsade pindalast. Rangelt kaitstavad metsad on metsad loodusreservaadis, sihtkaitsevööndis, liikide püsielupaikade sihtkaitsevööndis ning riigimaadel olevates vääriselupaikades, kuid nende osakaal pole piisav, et tagada kõikide Eesti looduslike metsaliikide elujõuliste populatsioonide ja nende kasvukohtade säilimine.

2004. a andmetel on hoiu- ja kaitsemetsi kokku 705,7 tuhat ha. Pinnast ja vett kaitsvad metsad moodustavad kogu Eesti metsamaast 6,8%. Veekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 14,1% (99,4 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 4,3% kogu Eesti metsamaast. Pinnasekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 8,1% (56,9 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 2,5% kogu Eesti metsamaast.

Metsade tervislik seisund ja kaitse

2004. aastal fikseeriti metsakahjustusi kokku 11 181 hektaril. Metsakahjustuste peamine põhjustaja oli juuremädanik (33%), teise olulise kahjustuste grupi moodustasid tormi- (27,5%) ja kolmanda ulukikahjustused (20,6%). Lisaks eespool nimetatud põhilistele metsakahjustajatele on erinevatel aastatel olnud probleeme ebasoodsa veerežiimiga ja 2004. aastal registreeriti jälle peale 20-aastast vaheaega hele-villkäpa (*Calliteara pudibunda*) ulatuslikke kahjustusi.

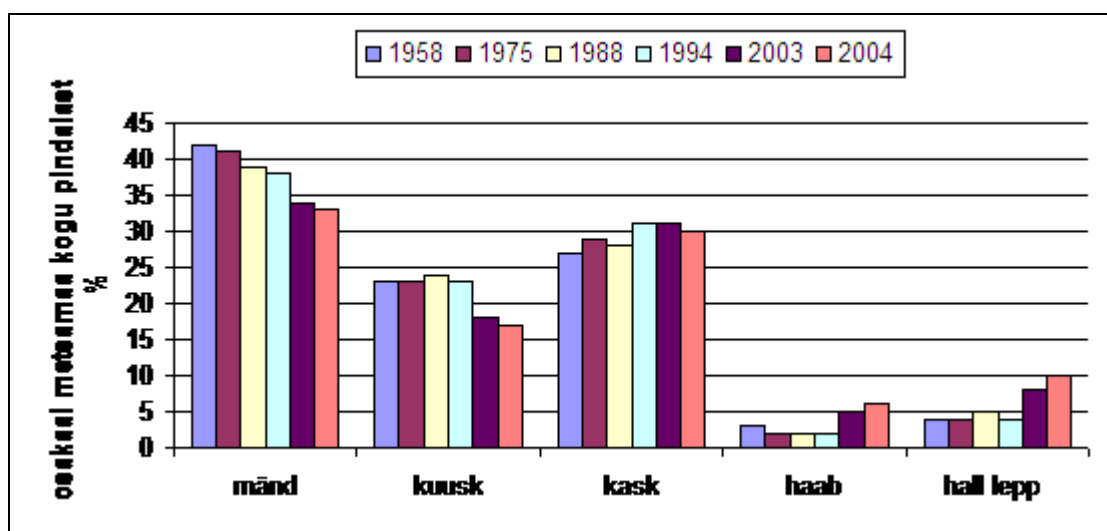
Samas ei ole võimalik kindlalt väita, millised tegurid on metsade tervislikku seisundit kõige negatiivsemalt mõjutanud, sest kui näiteks 2003. ja 2004. aastal oli peamine metsakahjustaja juuremädanik, siis 2001., 2002. ja 2005. aastal põhjustasid suuremaid metsakahjustusi just tormid ning 2006. aastal olid olulised mõjutajad põud ja metsatulekahjud.

Kahjustatud metsade taastamist, kaitset ja vastavate ennetusabinõude rakendamist peetakse ELis väga oluliseks ning aasta-aastalt pööravad liikmesriigid rohkem tähelepanu metsade kaitse täiustamisele ja tulekahjude ärahoidmiseks tehtavatele

jõupingutustele. Sama kehtib ka Eestis. Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse kaudu osaletakse aktiivselt Euroopa Metsaseire rahvuslikes programmides, mille raames teostatakse igal aastal vastavaid vaatlusi ja uuringuid, et täiustada metsade kaitset ja vastavate ennetusabinõude kasutuselevõtmist.

Metsade liigiline mitmekesisus on samuti muutumas. Eestis on okasmetsade osakaal vähenemas: 63% raiutud puistute pindalast moodustavad okaspuupuistud, okaspuudega uuenenud on aga vaid 24%. Nimetatud arengute tulemusel on liikide jaotus muutunud suhteliselt ühtlaseks 1950. aastatega võrreldes – 33,4% moodustavad okaspuumetsad, 26,3% lehtpuu- ja 40,3% segamets. Lehtpuupuistute seas on kõige enam suurenenud haavikute ja hall-lepikute osakaal. Okaspuupuistute pindala osakaal on vähenenud 65%lt 1958. aastal 52%ni 2000. aastal ning 33%ni 2004. aastal. Samal ajal on EL-25 puhul okaspuude osatähtsus üle 50% ja lehtpuude osatähtsus üle 30%. Võttes arvesse nii globaalseid muutusi (sealhulgas kliima) kui ka muutusi Eesti metsades, on tekkinud olukord, kus meie metsades leidub juba 401 ohustatud liiki ning puuliikide osakaalu edasine muutumine, metsamaade mittesihipärane kuivendamine ja mädapuidu osakaalu vähenemine metsade majandamisel võib lähitulevikus viia nende liikide väljasuremiseni.

Joonis 11. Puuliikide osakaalu muutumine, aastatel 1958–2004, (%)

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Metsatulekahjud

Metsatulekahjude esinemissagedust arvestades jaotatakse Eesti metsad suure, keskmise ja väikese tuleohuga aladeks. Vastavalt tuleohu kategooriatele on kõrge tuleohuga alad Harju, Ida-Viru ja Põlva maakond, moodustades 24% kogu metsamaa pindalast, keskmise tuleohuga alad on Lääne-Viru, Pärnu, Tartu, Võru, Lääne ja Valga maakond (39%) ning väikese tuleohuga alad Hiiumaa, Jõgeva, Järva, Rapla, Saare ja Viljandi maakond (37%).

Eestis on metsatulekaitsega seotud ülesanded jaotatud erinevate asutuste vahel. Metsatulekahjude kustutamine ja metsatulekahju infosüsteemi haldamine on Päästeameti ülesanne. Profülaktilise metsatulekaitse abinõud ning seire on Keskkonnaministeeriumi vastavate allasutuste ülesanne. Enim levinud juhtudel (üle 52%) põhjustavad metsatulekahjusid kas otseselt või kaudselt inimesed: hooletus tule tegemisel ja suitsetamisel, kulupõletamine jms, kusjuures 2004. aastal moodustas

kuritahtlik süütamine sellest 12%. Looduslikest teguritest (äike) põhjustatud tulekahjude protsent on Eestis madal, 1–2%.

Tulekahjude arv ja pindala vaheldub aasta-aastalt (1998 – 54 ha; 1999 – 1103,4 ha; 2000 – 683,8 ha; 2001 – 61,8 ha; 2002 – 2081,7 ha; 2003 – 206,6 ha; 2004 – 378,9 ha), kuid keskmine pindala ei ole viimase viie aasta jooksul reeglina ületanud 10 ha. 2004. a suurim metsatulekahju leidis aset Raplamaal, kus põles pinnatulega kokku 124,7 ha metsa, millest keskealine, valmiv ja küps mets moodustasid 59,1 ha. Üle 10 ha suurusi tulekahjusid oli kokku 6.

2006. a suvine põud tõi kaasa u 1000 ha erametsa põlengu, mis on kolm kuni neli korda rohkem kui eelmistel aastatel.

Vesi

Vee kvaliteet

Aastane pinnaveevaru on Eestis u 7040 m³ inimese kohta. Bioloogilise hapnikutarbe (BHT7) ja hapnikusalduse järgi võib meie jõgede seisundit hinnata heaks või väga heaks. Eesti jõgede peamiseks probleemiks on toiteainete, eelkõige fosfori ülemäärane kõrge sisaldus.

Eesti veekogud on mõjutatud elukondlikust, toiduaine- ja kergetööstusest ning põllumajandusest pärinevast hajureostusest tulevatest toitainetest. Põhja- ja Kirde-Eestis lisandub suurtööstuse heitvee mõju, mis ohustab tõsiselt rannikumerd. Veekogude seisund sõltub otseselt reovee puhastamise tõhususest ja põllumajanduses rakendatavatest kaitsemeetmetest. Viimasel aastakümnel on Eestis toimunud olulised muutused. Majanduse langus, muutused tööstuse korraldamisel ja olmes tarbitava vee osas on kaasa toonud veekeskonnale avalduva surve vähenemise. See on soodsalt mõjunud nii jõgedele, järvedele kui merele.

Eesti järved olid 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel tugevalt mõjutatud väetistest ja farmireovetest, mis põhjustas kiiret eutrofeerumist. Kolhoosikorra lagunemisega soikus põllumajandustootmine ja 1990ndate aastate algul hakkas järvede, eriti väikejärvede, seisund paranema. Eutrofeerumine aeglustus, järvevees vähenes lämmastiku sisaldus. Majandusolukorra paranemisega on lähitulevikus oodata väetiste ja taimekaitsevahendite suuremat kasutamist, mis aga jääb endiselt tunduvalt alla EL keskmise taseme. Eestis on nitraaditundliku ala nõuded kehtestatud Veeseadusega ning selle alamaktidega. Näiteks on nitraadidirektiivist tulenev sõnnikulämmastiku maksimaalne norm – 170 kg hektari kohta – kehtiv mitte ainult nitraaditundlikul alal vaid üle Eesti. Lisaks nõuetele kehtib ka nitraaditundliku ala tegevuskava, mis on aluseks riigipoolsele tegevusele nitraaditundliku ala kaitsel.

Eesti põhjavesi lasub peamiselt viies veekihi, millest ülemine on suuremas osas ebapiisavalt kaitstud. Kogu põhjaveemaht maapõues on u 2000 km³.

Eesti looduslikes, hõredalt asustatud ja ekstensiivselt kasutatavates piirkondades on põhjavee seisund hea. Maapinnalähedane põhjavee kiht on praegu halvas seisundis punktreostusallikate (loomakasvatushooned, sõnnikuhoidlad, sõnnikulaamad põldudel, silohoidlad) ümbruses ja intensiivse tootmisega aladel, kus on õhuke pinnakate ja ebasoodsad põhjavee toitumistingimused (nagu Adavere-Põltsamaa piirkond). Tervikuna on selles piirkonnas keskmine nitraadikontsentratsioon alla 50 mg/l, kuid probleemsetes kaevudes on vesi nitraatide tõttu joogikõlbmatu.

Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2003. a määrusega nr 17 on kehtestatud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala, mille kogupindala on 3250 km² ehk 7,66% Eesti maismaast. Määrusega kehtestati ka kitsenduste ulatus allikate ja karstilahtrite

ümbruses ning kaitsmata põhjaveega aladel. Tegemist on kahe looduslike tingimuste poolest erineva piirkonnaga:

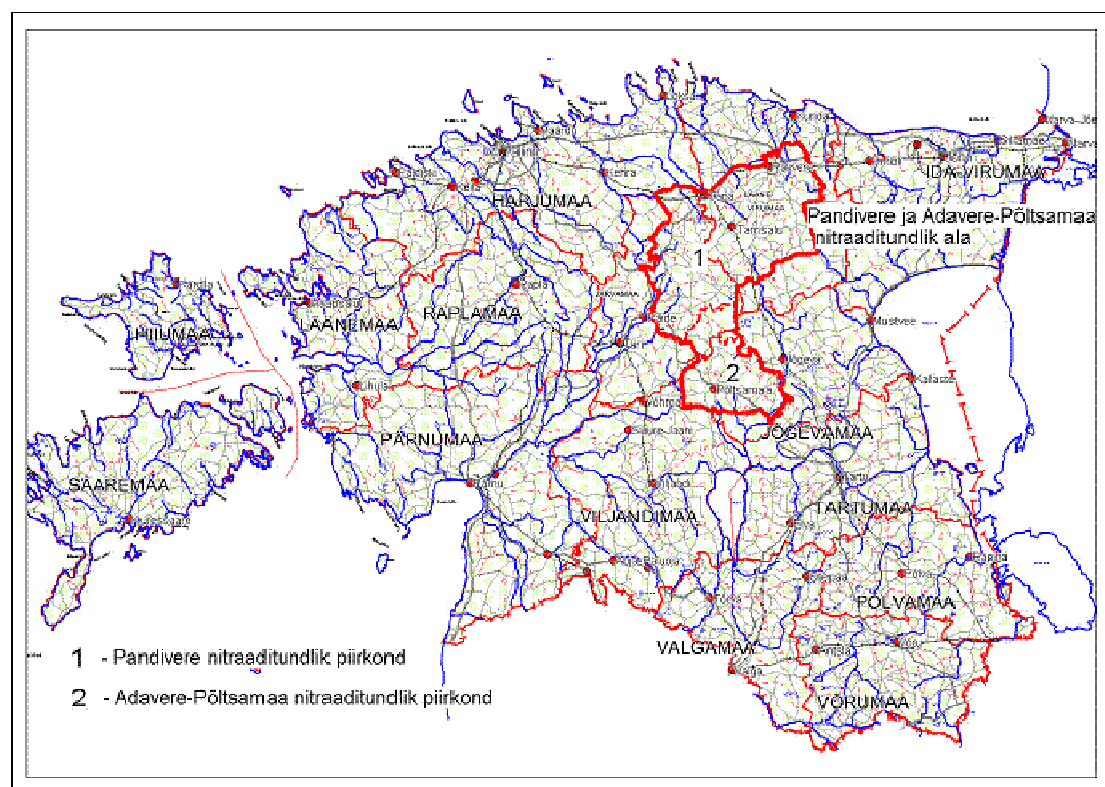
- Pandivere kõrgustik – 2382 km²;
- Kesk-Eesti tasandikul asuv Adavere-Põltsamaa piirkond – 667 km².

Nende vahele jääb Endla soostik – 201 km².

Pandivere on kogu Eesti jaoks oluline põhjavee toiteala, Kesk-Eesti tasandik on aga põhjavee kohalik toiteala ning transiit- ja väljumisala. Vastavalt 2005. aasta seiretulemustele on Pandivere ala põhjavee seisund lämmastikuühendite osas tervikuna hea. Nitraatiooni keskmine sisaldus maapinnalähedases põhjavees jääb praegu vahemikku 15...20 mg/l. Adavere-Põltsamaa piirkonnas aga leidub kaevusid, kus nitraatiooni sisaldus ületab lubatud normi.

Nitraaditundlikul alal teeb põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligi 50% intensiivsem. Sama võib öelda loomakasvatuse kohta – nitraaditundlikul alal kasvatatakse 35% riigi veistest, 30% sigadest ja 12,5% kodulindudest. Nitraaditundlikul alal on kokku 1190 km² haritavat maad.

Kaart 5. Nitraaditundlike piirkondade asendiskeem.

Veekasutus

Veevarude ja nende seisundi üle peetakse arvet. Veevarude arvestust peetakse riiklikus registris veekatastrina ja seisundi hindamiseks kasutatakse riigi veeseire andmeid.

Eestis on veekogu avalik kasutamine tavaliselt tasuta, kuid vee erikasutus on tasuline. Veekasutaja on kohustatud vältima vee reostamist ja kasutama vett säästlikult. Vee erikasutuse korral peab veekasutaja omama vee-erikasutuse luba, pidama arvestust kasutatava vee ning heitvee hulga ja omaduste üle ja korraldama seiret.

Põllumajanduses ja aianduses kasutatavad niisutussüsteemid on käesolevaks ajaks valdavalt amortiseerunud ja kasutusest välja langenud. Vihmutussüsteemides kasutatakse põhiliselt pinnaveet. Vastavalt veeseadusele on pinnavee kasutamisel üle 30 m³ ja põhjavee kasutamisel üle 5 m³ ööpäevas vajalik vee erikasutusluba.

Toimivaid vihmatusüsteeme on maatulundusmaal u 1400 ha. Niisutatava põllumajandusmaa osakaal kogu põllumajandusmaast on ainult 0,18%.

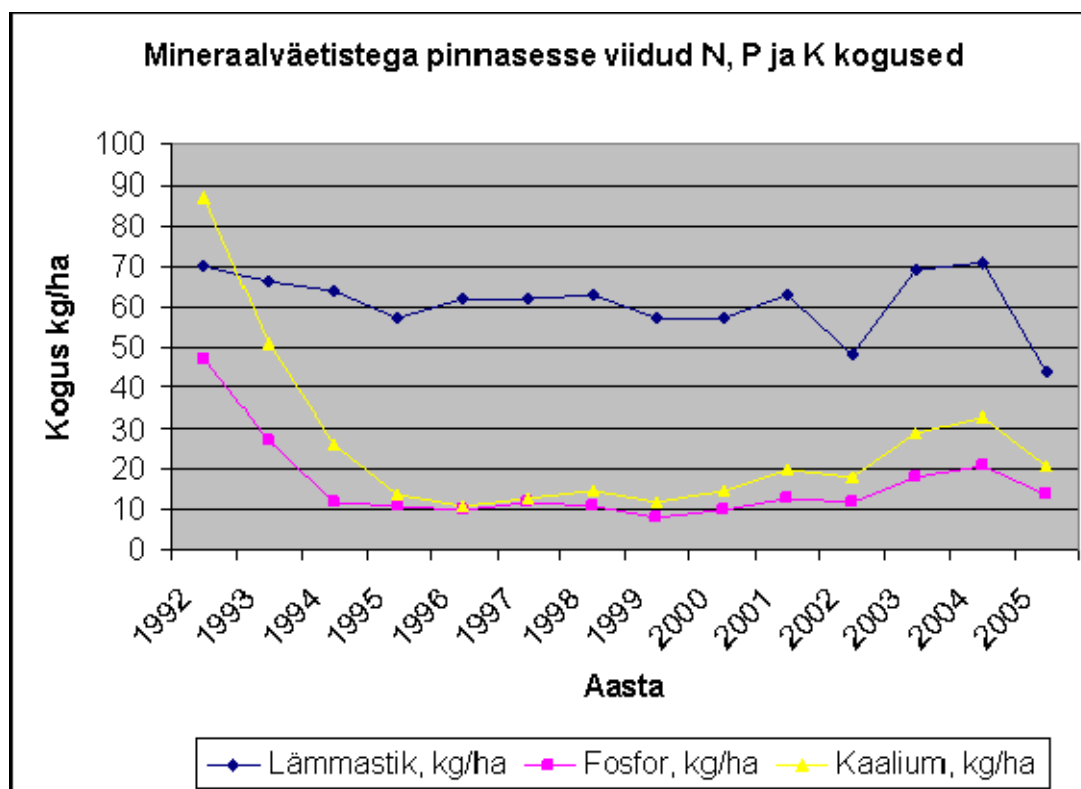
Kuivendatud maa osakaal kogu põllumajandusmaast on 50%.

Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine

Hajureostusallikate reostuskoormuse hindamisel on lähtutud eeldusest, et põllumajandusest pärinev hajureostus on kõige olulisem veekogude ohustaja. Eestis on kokku 77 sellist veekogu, mida hajureostusallikad ohustavad. 2000 aastal pärines hajureostusest 44850 tonni lämmastikku ja 541,3 tonni fosforit.

Väetiste kasutamine on võrreldes 1992. aastaga oluliselt vähenenud. Kui 1992. aastal viidi mineraalväetistega pinnasesse 70 kg lämmastikku, 47 kg fosforit ja 87 kg kaaliumi hektari kohta aastas, siis 2005. aastal olid vastavad näitajad 44, 14 ja 21 kg ha/a. 2003. ja 2004. aastal oli lämmastikväetiste kasutamine siiski samal tasemel 1992. aastaga.

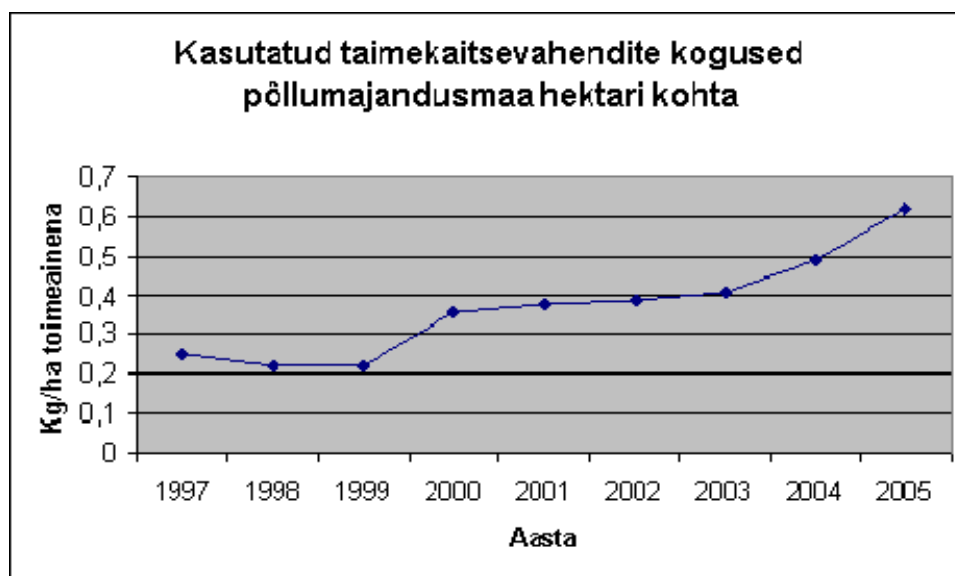
Joonis 12. Mineraalväetistega pinnasesse viidud N, P ja K kogused aastatel 1992–2005

Allikas: Eesti Statistikaamet

Taimekaitsevahendite kasutamine on viimastel aastatel Eestis suurenenud, ulatudes 2005. aastal 0,62 kilogrammini (toimeaines) hektari kohta.

Joonis 13. Kasutatud taimekaitsevahendite kogused põllumajandusmaa hektari kohta aastatel 1997–2005

Allikas: Eesti Statistikaamet

Õhk, kliimamuutused, bioenergia

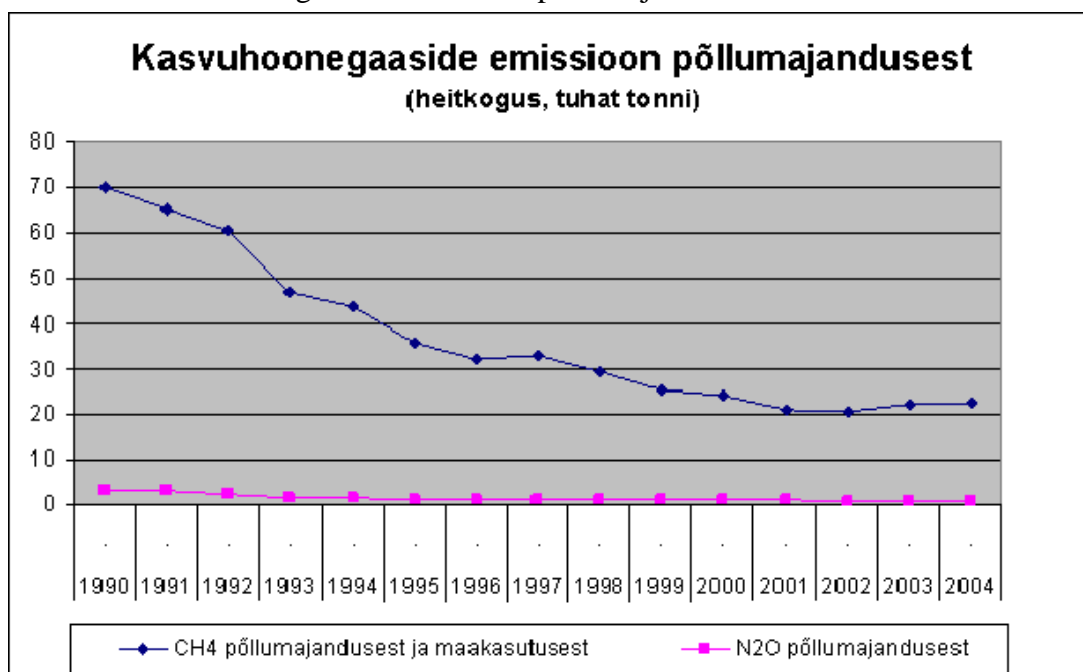
Eesti peamised õhusaastajad on energeetika, transpordivahendid, vähesel määral põllumajandus. Viimastel aastatel on üldine välisõhu saastamine Eestis oluliselt vähenenud nagu ka põllumajandusest pärit kasvuhoonegaaside heitkogused. Kyoto protokollu aruandluse kohaselt moodustab põllumajandus (eelkõige düülmastikoksiid, mis satub keskkonda düülmastikvætiste kasutamisel) Eestis ca 6% kasvuhoonegaaside heitkogusest. Põllumajandusest pärit kasvuhoonegaaside heitkoguseid oli 2002. aastal 702 CO₂ eq Gg, EL-15 vastav näitaja samal aastal oli 416 413,48 CO₂ eq Gg.

Lüülmastikuühenditest on atmosfääri peamised saastajad lüülmastikoksiidid (N₂O, NO, NO₂) ja ammoniaak (NH₃). Eestis moodustab loomakasvatuse poolt õhku paisatav NH₃ heitkogus veidi alla 70% üldisest heitkogusest. Heitkogused on langenud kunagiselt 27 000 tonnilt 1990. aastal u 9600 tonnini 2000. aastal, eelkõige on see põhjustatud loomade arvu vähenemisest. Lüülmastikuühendite vähenemist mõjutab positiivselt ka nõuetega vastavusse viimise meetme rakendamine. Siiski moodustab põllumajandusest pärit N₂O emissioon suurema osa kogu N₂O emissioonist (ülejäanu pärineb kütuste põletamisest). Sõnnikuhoidlate kordategemisega kaasnes tihti kogu sõnnikukäitluse parandamine ja vähenes sõnniku põlluaunas hoidmise vajadus. Riiklikest õigusaktidest tuleneb nõue katta vedelsõnniku- ja virtsahoidlad, et vältida ammoniaagi lendumist. Arvestades seda, et kliimamuutuste teema muutub järjest aktuaalsemaks ka põllumajanduse kontekstis, on lisaks eelnevale Eestis seni ainsana kehtestatud keskkonnakompleksloa ja parima võimaliku tehnika nõuded (tulenevalt Nõukogu direktiivist nr 96/61/EÜ reostuse kompleksse vältimise ja kontrolli kohta) peale sea- ja linnufarmide ka suurematele veisefarmidele.

Metaani (CH₄) emissioon põllumajandusest on ajavahemikus 1990–2004 vähenenud üle kolme korra (see on seotud põllumajandusloomade peaaegu kolmekordse vähenemisega sel perioodil). Metaani emissioon põllumajandusest moodustab kogu

metaani emissioonist umbes 30% (ülejäanu pärineb kütuste põletamisest ja jäätmekäitlusest).

Joonis 14. Kasvuhoonegaaside emissioon põllumajandusest aastatel 1990–2004

Allikas: Eesti Statistikaamet

Vabariigi Valitsuse määrus nr 299 (2004) põhineb Riiklikul Saastelagede Direktiivil. Kuni 2010. aastani on kehtestatud piirmäärad statsionaarsetest ja mobiilsetest saasteallikatest pärineva vääveldioksiidi, lämmastikoksiidide, lenduvate orgaaniliste ühendite ja ammoniaagi emissioonidele ja nende saavutamise tähtajad. Kuni 2010. aastani ei ole Eestil teoreetilist vajadust vähendada NH₃ emissioone, kuna kehtestatud riiklik saastelagi 2010. aastaks on 29 000 tonni. Endiselt on problemaatiline Ida-Viru maakond seal asuvate suurte tööstusettevõtete tõttu, samuti linnades asuvate suurte transpordisõlmade tõttu tulenevalt autode suurest hulgast. 2006. aastal ei ületatud SO₂, NO₂ ega CO piirmäärasid.

Elektrienergia brutotarbimisest moodustas taastuvelekter 2005. aastal 1,3%. 2005. aastal toodeti ligi pool (48,7%) taastuvelektrist tuulest. 2005. aasta seisuga tarbis põllumajandus 3,7% energia lõpptarbimisest.

Kliimamuutuse pikaajalised suundumused kujundavad järjest rohkem põllumajanduse ja metsamajanduse mudeleid. Põllumajandus ja metsandus on bioenergia toorainete arendamisel esirinnas.

Metsade osa CO₂ sidujana ja õhu puhastajana on üldtunnustatud. Fotosünteesi käigus seotakse CO₂ ja eraldub hapnik. Maakasutuse muutumine (sh põllumajandusmaa metsastamine) mõjutab otseselt süsinikubilanssi. Seejuures seovad noored kasvavad metsad süsinikku intensiivsemalt, sest kasvavad kiiremini.

Eesti taastuva energia tootmise osa põllumajanduses (u 400 kton) ja metsanduses (606 kton) on võrreldes EL-25-ga vähene (vastavad näitajad 2424 kton ja 53 996 kton). Vajadus biomassi järele suureneb igal aastal. Eesti ekspordib üle 90% toodetud puitgraanulitest ja briketist. Potentsiaal biomassi toodangu suurendamiseks kasutusest väljas oleval maal on olemas ja leiab mõistliku toetuspoliitika rakendamisel kindlasti reaalse väljundi. ELi eesmärkide (taastuva energia osakaal 12%, biokütuste turuosa

5,75% 2010. aastaks) saavutamiseks tuleb olemasolevat potentsiaali senisest paremini ära kasutada.

“Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava aastani 2015” määratleb energia valdkonna hetkeolukorra, toob esile Euroopa Liidu liitumislepingus kajastatu, prognoosib energiatarbe arenguid, fikseerib energiamajanduse arendamise strateegilised eesmärgid, arenduspõhimõtted ning vajalike investeeringute suurusjärgud. Samuti kirjeldab kava edasist analüüsi vajavaid probleeme ning riiklikke järelevalve ja regulatsioonilaseid ülesandeid. Selle arengukava raames on taastuenergia potentsiaal kirjeldatud, sealhulgas biokütused ja tuuleenergia. Pääkesenergia kohta on öeldud, et planeerimisperioodi vältel suureneb ka pääkesenergia rakendamise konkurentsivõime ning osakaal.

Puidu potentsiaal ning valdkonna tegevused on kajastatud “Eesti metsanduse arengukava” raames. Arengukava eesmärk on maksimeerida jätkusuutlikult metsasektori panust rahvamajandusse ja ühiskonna heaolusse. Arengukava käsitleb kaudselt taastuvate energiaallikate kasutamist, leides et metsade majandamise käigus tekib lähiaastatel aastas 2 miljonit tihumeetrit madalakvaliteedilist puidu, millele antud hetkel tarbijat ei ole. Ka raiejäätmed pole leidnud piisavat kasutust taastuva ja keskkonnasõbraliku kütusena. Oluline on leida võimalused madalakvaliteedilise puidu efektiivsemaks kasutamiseks. Selleks nähakse ette puidu kui energiakandja kasutamise suurendamise võimaluste analüüsi kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riikliku arengukava raames.

Mullastik

Muld vahendab põllumajanduse võimalikku kahjulikku mõju veekeskkonnale. Suurt tähelepanu tuleb pöörata muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamisele, et vältida mulla väljakurnamist.

Ekspertarvamuste põhjal on üks mullaga seotud põhiprobleem orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas, mida põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete tasakaalu andmete ja väetusplaanide puudumine, monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku kasutamise vähenemine. Selle lahendamisele aitab kaasa mahepõllumajanduslike ja muude keskkonnasõbralike tootmisvõtete kasutamine.

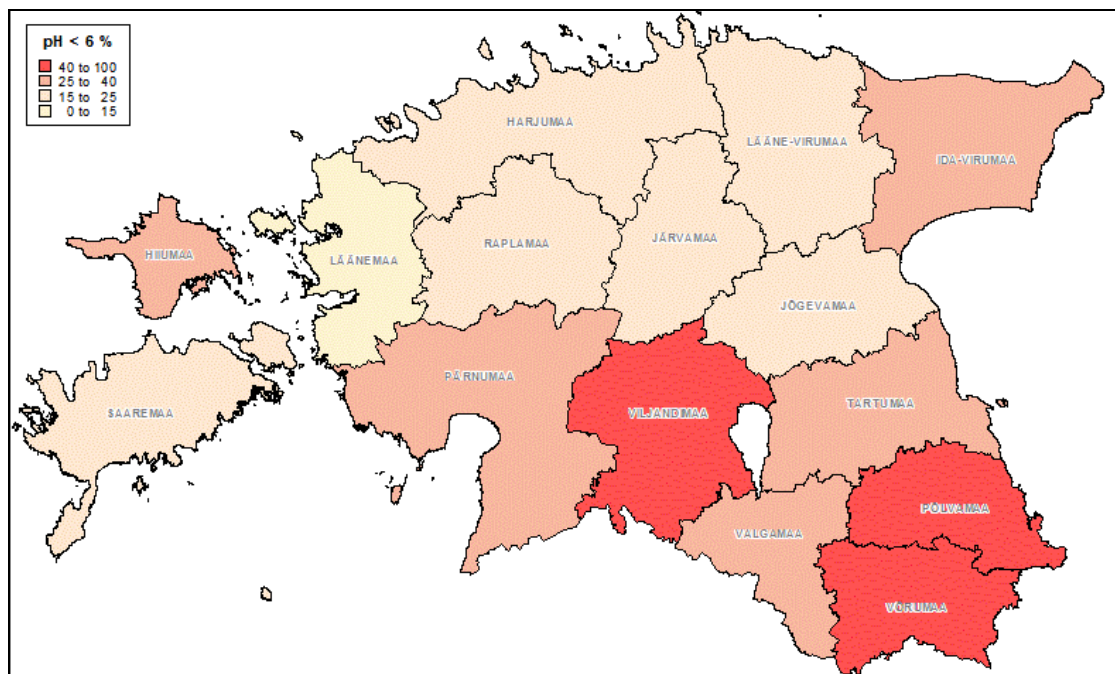
Muldade hapestumine on oluline probleem eriti Kesk- ja Lõuna-Eestis. Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast (üle 300 000 ha) on happeline. Peamiselt lähtekivimi omadustest tulenevat muldade hapestumise protsessi ära hoida ei ole võimalik, sest Eesti kliimas toimub pidev mullast kaltsium- ja magneesiumkarbonaatide väljauhtumine. Eesti haritava maa põllumuldade reaktsiooni hoidmist taimede kasvuks soodsal tasemel ning muldade vaesumise ärahoidmist saab tagada muldade neutraliseerimisega.

Tabel 18. Haritava maa happesus

Ring	pH _{KCl} struktuur, %					Happeline maa %	Uuritud pind, tuh. ha
	<4,5	4,5–5	5–5,5	5,5–6	>6		
1957–64	21,7	10,8	7,4	15	45,1	54,9	805
1965–69	7,5	12,1	14,1	16,6	49,7	50,3	953,9
1972–77	2,2	5,7	11,5	18,9	61,7	38,3	1023,2

1978–84	1,7	4,7	11,4	17,4	64,8	35,2	1067,8
1984–89	1,2	4,5	10,8	17,7	65,8	34,2	1081,6

Kaart 6. Happeliste maade (mulla pH_{KCl} <6,0) osakaal maakonna pindalast.

Eestis väljakujunenud traditsiooniline põllumajandus on olnud lahutamatu seotud põllumajandusmaa neutraliseerimisega. Kui aastatel 1957–64 läbiviidud uuringu alusel oli põllumajandusmaast 55% happeline, siis 1984–89 uuringu alusel oli happelise maa osakaal langenud 34%-ni (tabel 18). Happelise maa vähendamine saavutati lupjamistöödega, mille aastamaht oli vahemikus 50 000–75 000 ha.

Üheksakümnendatel aastatel lupjamistööd järsult vähenesid (tabel 19), mille tulemusena algas põllumajandusmaa taashapestumine. Kuigi aastatel 1998–2003 ja 2005. ning 2006. a toetati osaliselt põllumaade lupjamist, ei taganud tööde maht maa taashapestumise peatumist. Seetõttu tuleks lupjamistöid teha vähemalt 25–30 tuhandel hektaril aastas.

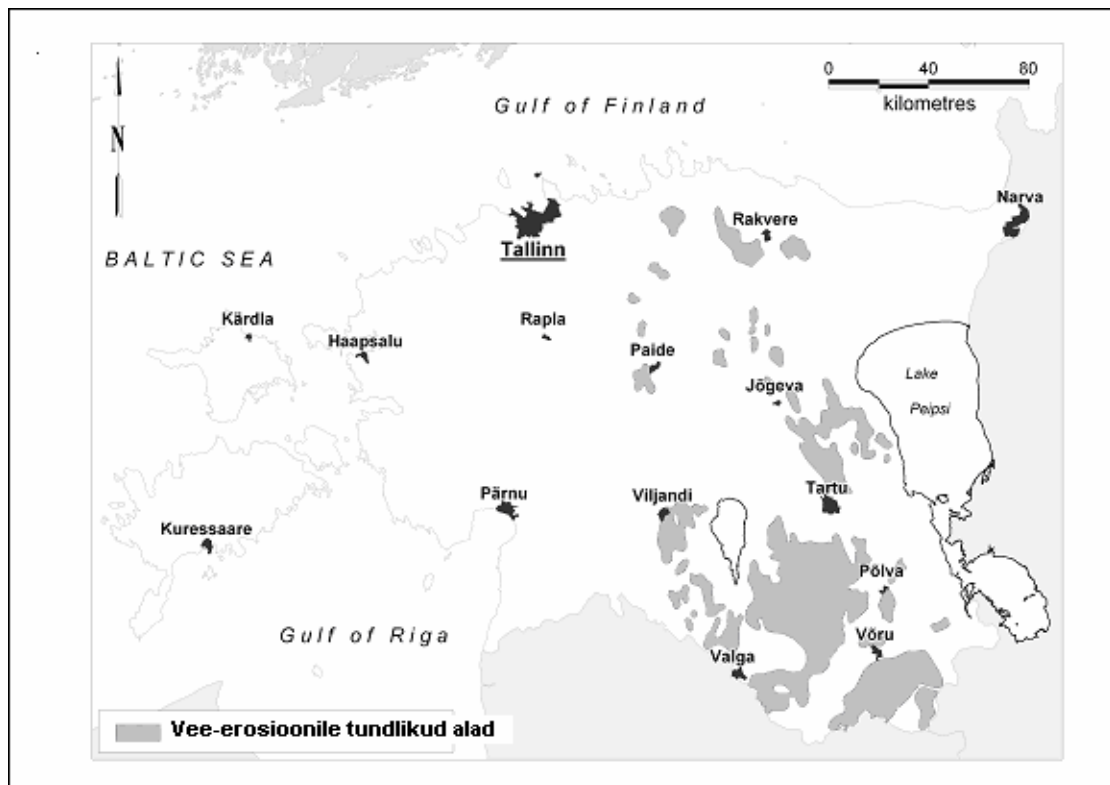
Tabel 19. Lupjamistööde dünaamika

Lubjatud pinnad			
Aasta	Lubjatud pindala [ha]	Aasta	Lubjatud pindala [ha]
1966	54 100	1987	62 120
1967	64 700	1988	59 480
1968	72 600	1989	51 670
1969	65 100	1990	27 200
1970	61 900	1991	25 080
1971	74 740	1992	5 840
1972	66 130	1993	150

1973	74 710	1994	4 840
1974	71 720	1995	4 960
1975	65 490	1996	3 780
1976	66 880	1997	4 830
1977	66 980	1998	16 965
1978	55 160	1999	17 716
1979	65 380	2000	13 473
1980	65 680	2001	14 720
1981	58 670	2002	13 731
1982	61 830	2003	13 120
1983	63 650	2004	0
1984	60 050	2005	11 168
1985	59 500	2006	10 440
1986	61 190		

Põllumajandusuuringute Keskuse poolt läbi viidud erosiooniuuringute põhjal on Eestis erodeerunud muldade osakaal väga väike. Erodeerunud ja erosioonihuga mullad moodustavad vaid 3,1% Eesti põllumaa koguvarust, samal ajal kui EL-25 vastav näitaja on 17%. Peamiselt on tegemist vee-erosiooniga, tuule-erosioon on veelgi marginaalsem. Erosioonihuga muldade maht on Eestis 0,11 t/ha/aastas (EL-25 – 1,64, EL-15 – 1,94).

Kaart 7. Vee-erosiooni suhtes tundlikud alad

Kunagistest põllumaadest on jäänud sööti just erosioonist tugevasti haaratud, järsematel nõlvadel olevad põllud. Nende väljalangemisega haritavate maade seast on vähenenud tugevasti erodeerunud muldade osakaal. Keskkonnaprobleeme on põhjustanud tõsiasi, et erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul on põlde viljeldud samamoodi nagu ülejäänud Eestis. Erosiooni tõkestamise võimalikud abinõud võivad olla näiteks erosioonitundlike alade metsastamine ja püsirohumaade alla viimine.

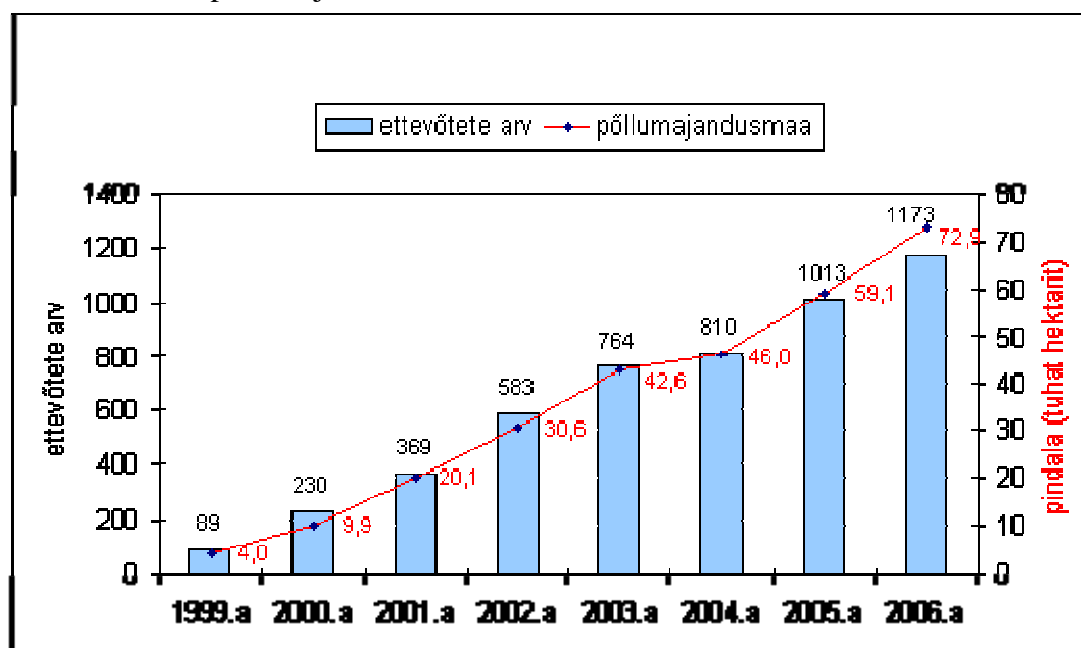
Mahepõllumajandus

Ökoloogilise põllumajandusega organiseeritult tegelemise alguseks Eestis loetakse aastat 1989, kui loodi Eesti Biodünaamika Ühing. EBÜ arendas välja koostöös välismaiste ekspertidega oma standardid ning tegeles ka tootjate kontrollimisega.

Suuremat tähelepanu hakati pöörama ökoloogilisele põllumajandusele 1997. aastal, kui võeti vastu esimene mahepõllumajanduse seadus, võeti kasutusele mõiste “mahepõllumajandus” ja kehtestati riiklik “Mahemärk”. Arvesse võttes Euroopa Liidu ekspertide poolt läbiviidud mahepõllumajanduse ekspertiisi tulemusi ja seaduse rakendamisel ilmnenu vajadusi on mahepõllumajanduse seadust korduvalt muudetud, praegune seadus kehtib alates 1. jaanuarist 2007. Eestis järgitakse Nõukogu määrusest (EÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta tulenevaid mahepõllumajanduse miinimumnõudeid. Mahepõllumajanduse seaduses on sätestatud üksnes sellised nõuded, mille Euroopa Liidu määruste kohaselt liikmesriigid võivad või peavad ise kehtestama.

Alates aastast 1999 on toimunud mahepõllumajanduse kiire areng ettevõtete arvu ja maa osas. 2006. aasta lõpuks oli mahepõllumajanduse registris 1173 mahetootjat põllumajandusmaaga üle 70 000 ha, millest üle 80% moodustasid rohumaad. Teravilja kasvatati 2006. aastal 8520 ha, kartulit 241 ha, tehnilisi kultuure 312 ha ning puuvilja- ja marjaaia all oli 1145 ha. Ülejäänud kultuuride osatähtsus oli väiksem.

Joonis 14. Mahepõllumajanduslik tootmine aastatel 1999–2006

Viimastel aastatel on suhteliselt kiiresti laienenud ka mahepõllumajanduslik loomakasvatus. Kõige enam kasvatatakse veiseid ja lambaid, aastal 2006 oli nende arv vastavalt 14 255 veist, neist 3230 lüpsilehma ja 20 723 lammast.

Tabel 20. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus aastatel 2001–2006

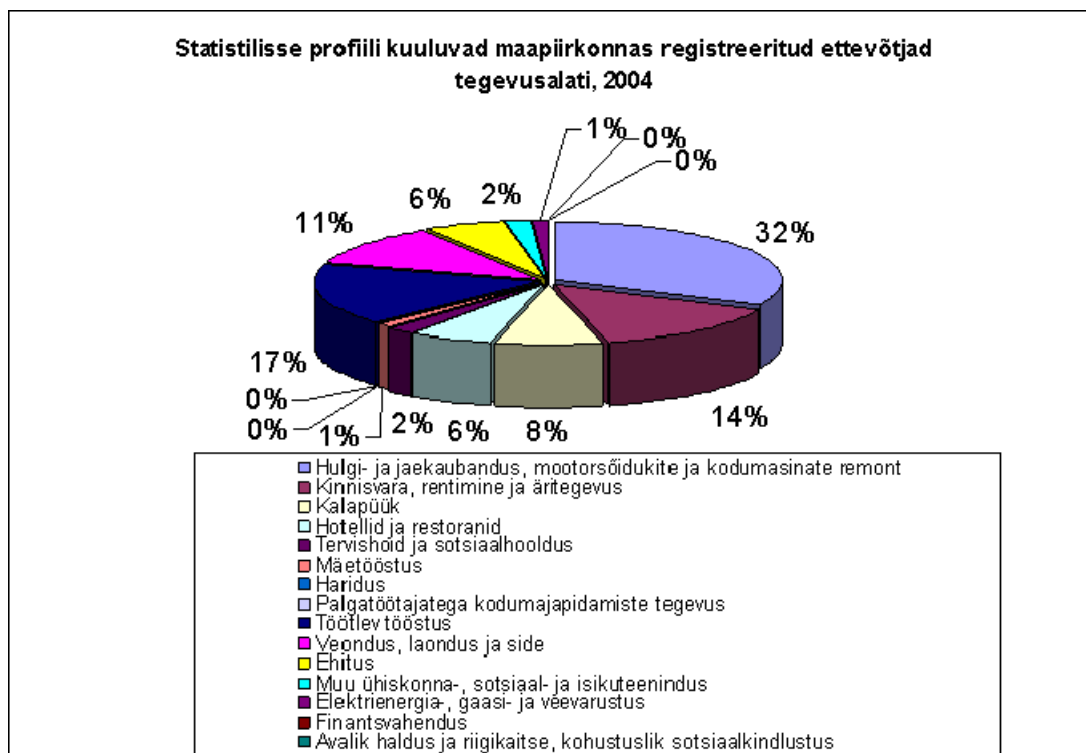
Aasta	Maheettevõtete arv/sh mahepõllumajandusliku loomakasvatusega	Veised	Lambad, kitsed	Sead	Kodulinnud	Hobused	Mesilased (perede arv)
2001	369/97	3 365	934	124	836	63	196
2002	583/137	4 392	1 919	218	1 375	265	333
2003	764/308	7 900	6 000	450	3 300	570	320
2004	810/459	10 111	11 201	398	4 908	946	394
2005	1013/638	11 916	17 182	348	5 704	1 309	333
2006	1173/727	14 255	21 281	434	5 037	1 410	331

3.1.4 MAAMAJANDUS JA ELUKVALITEET

Maapiirkonna ettevõtlus

Maapiirkonna ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langus ettevõtluses. Hetkel moodustavad põllumajandusega tegelevad ettevõtted 50% maapiirkonnas tegutsevate ettevõtete üldarvust. Põllumajandusliku tootmise suurema mehhaniseerituse tõttu on vabanenud tööjõudu, kellest osa on leidnud töö mujal. Samas on sekundaar- ja tertsiaarsektoris loodud töökohad suutnud sellest kompenseerida alla kolmandiku (28,9%). Sellest tulenevalt on tööhõive määr maal madalam kui linnas, kahanenud on ka tööga hõivatute arv. Statistilistest näitajatest on positiivne vaid maapiirkonnas pidevalt langev töötuse määr (7,0%), samas on probleem sobivate töökohtade vähesus maapiirkonnas.

Joonis 15. Maapiirkonnas registreeritud ettevõtjad tegevusalade kaupa (v.a primaarsektor)

Allikas: Äriregister

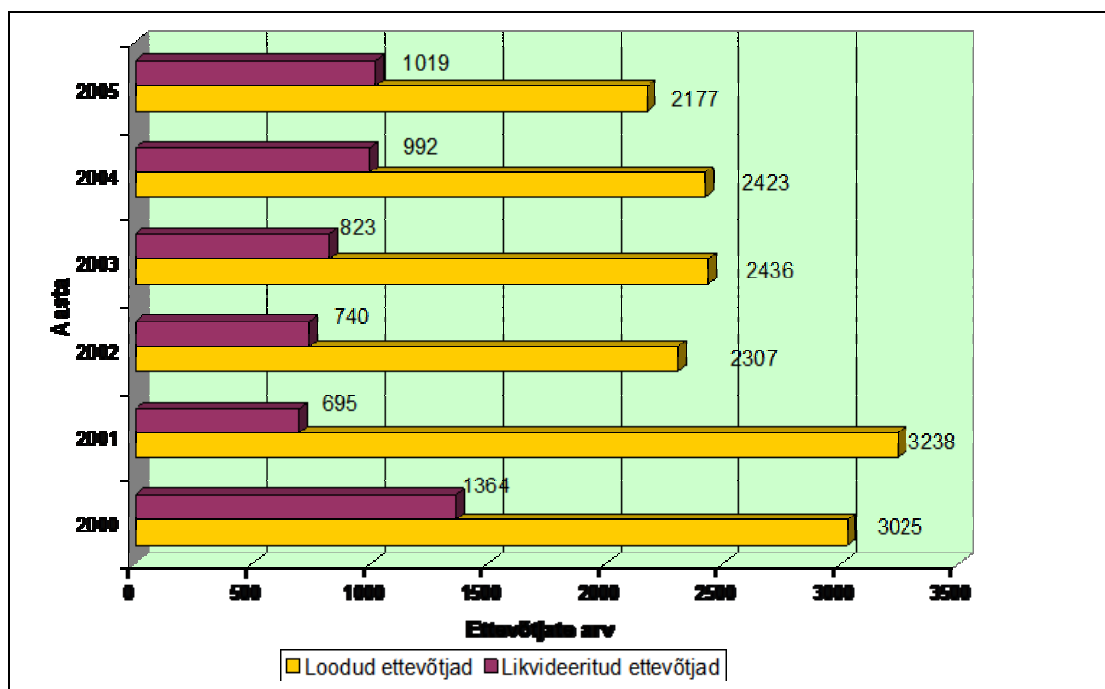
32% maapiirkonna väljaspoole primaarsektorit jäävatest ettevõtetest tegelevad hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite ja kodumasinade remondiga; poolte ettevõtjate puhul on tegevusaladeks vastavalt: töötlev tööstus (17%), kinnisvara, rentimine ja äritegevus (14%), veondus, laondus ja side (11%), kalapüük (8%); ehitus ja hotellindus moodustavad kumbki 6% protsenti, muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus ning tervishoid ja sotsiaalhooldus moodustavad kumbki 2% ettevõtetest; elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuse ning mäetööstuse osas moodustavad kõik 1% ning ülejäänud tegevusalade nagu finantsvahendus, haridus, avalik haldus ja riigikaitse, kohustuslik sotsiaalkindlustus ja palgatöötajatega kodumajapidamiste tegevus osatähtsus on ligikaudu 0%.

Valdade ettevõtlusaktiivsust iseloomustav näitaja on ka ettevõtluse mitmekülgsus, mida mõeldakse kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil registreeritud äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste esindatud tegevusalade arvuga. Siin avaldub suur erinevus valdade ja linnade vahel. Võrreldes Eesti keskmise näitajaga (19,9 tegevusala), on oluline erinevus valla (17,8) ja linna (30,4) keskmise näitaja vahel. Eesti keskmise näitajaga võrreldes (52 ettevõtet tuhande elaniku kohta) on oluline erinevus valla (32) ja linna (61) keskmise näitaja vahel ka ettevõtete arvukuse osas. Valdadest domineerivad vaid Tallinna ümbruse vallad. Maakonna äärealadel ja suurtest veoteedest eemale jäävates valdades on ka tegevusalade arv väike, piirdudes halvimal juhul vaid avalike teenuste ja üksikute äriühingutega. Valdavas enamikus maapiirkondades on seega majandustegevus ühekülgne, mistõttu elanikel on väiksem võimalus sobivat tööd leida.

Maapiirkonna ettevõtete puhul on üheks ohu märgiks ettevõtjate kahanev iive: likvideeritud ettevõtete arv kasvab kiiremas tempos kui loodud ettevõtete arv, seda ennekõike põllumajandustootjate osas. Kriitilised on ettevõttele 3–5 tegevusaasta. Et pakutav palgatase jääb pea viiendiku võrra alla linna palgatasemele, tekib ettevõtjatel raskusi oskustöölise värbamisel ja nende hoidmisel, mis väljendub ilmekalt Eesti

tööjõu-uuringute tulemuste võrdluses. Kui 1998. aastal käis 30,2% hõivatud maainimestest tööl linnades ja samas vallas töötas 62%, siis 2004. aastal olid vastavad arvud 38,5 ja 50,7%. Teises vallas töötavate inimeste osatähtsus on kasvanud 7,6%lt 9,8%ni. Kõrgkoolidesse õppima minevad noored ei tunne vajadust ka juba eelnevalt nimetatud põhjustel pärast õpinguid maale tagasi pöörduda.

Joonis 16. Loodud ja likvideeritud ettevõtjate arv 2000–2005.

Uuring “Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris” näitas, et suurim potentsiaal sobivate töökohtade loomisel on ennekõike mikroettevõtetel, sest 7,9% mikroettevõtetest on saanud väikeettevõtjad. Suurem osa väikeettevõtjatest (17,9%) on vähendanud töökohtade arvu ning vaid 3,9% juhtudel on liigutud järgmisse suurusgruppi. 19,9% keskmistest ettevõtjatest on töötajate arvu poolest langenud väikeettevõtja tasemele.

Arvestades väikeste põllumajandustootjate madalat konkurentsivõimet ja ettevõtluse edendamise kavade puudumist, on oluline kõrvaltegevuste olemasolu, mis võimaldab maandada riske ja teenida täiendavaid sissetulekuid ning kergendab vajadusel üleminekut teisele tegevusalale. Eesti u 37 000 põllumajanduslikust majapidamisest saab mittepõllumajanduslikust tegevusest tulu 2746 majapidamist, mis moodustavad 7,5% kõigist põllumajanduslikest majapidamistest. EL-25 vastav näitaja on u 10 pp võrra kõrgem (17%). Seega on oluline pöörata põllumajanduslike majapidamiste mitmekesistamisele senisest suuremat tähelepanu ja seda ennekõike põllumajanduseks ebasoodsamates piirkondades. Et sekundaar- ja tertsiaarsektoris on maapiirkonnas tööga hõivatud 82,7% elanikest (kogu Eesti vastav näitaja on 92,4% ja EL-25 keskmine näitaja on 94,9%), siis uute töökohtade loomise seisukohast on just neil sektoritel suurem potentsiaal. Tertsiaarsektori edendamise läbi on võimalik pidurdada ka teenuste maapiirkondadest väljavoolamist. Juba praegu luuakse Eestis 66% lisandväärtusest teenindussektoris.

Viimastel aastakümnetel põllumajanduses toimunud muudatuste tõttu on paljud hooned maapiirkonnas tühjaks jäänud, otstarbe kaotanud või alakoormatud. Ressursside säästmise seisukohast oleks otstarbekas leida neile uus otstarve kas

tootmises, teeninduses või eluhoonetena. Eelkõige on siin võimalus hajaasustusega kaasnevale töökohtade vähesusele lahenduse leidmiseks, keskendudes traditsioonilisele külastruktuurile ja soodustades seeläbi maale elama asumist. Nimetatud objektide tänapäevastamine, neile uue otstarbe leidmine ning lisafunktsioonide andmine loob võimaluse elukvaliteedi parandamiseks ja aitab suurendada maaettevõtjate konkurentsivõimet uute töötajate leidmisel.

Ettevõtjate hinnangul takistab kõige enam vajalike töökohtade täitmist kvalifitseeritud tööjõu puudus. Kui töötajad on nõus (parema) töökohta leidmiseks kodupiirkonnast kaugemale minema, pole ettevõtjail töötajaid kusagilt võtta. Samas tekib vajadus pakkuda elamispinda täiendavale tööjõule, mis piirkonda tuleb. Ettevõtjatele tekitab probleeme ka nõutava töötasu maksmine. Ehitus-, majutus- ja toitlustus- ning kaubaveofirmade probleem on hooajalisus.

Üks oluline arengutakistus on väike investeerimisvõime. Paljude mittepõllumajanduslike tegevusalade jaoks toetused puuduvad. Mitmed ettevõtjad on väljendanud ootust, et riik või kohalik omavalitsus tegeleks aktiivsemalt maapiirkonna tööjõuküsimustega: aitaks hoida või meelitada maale noori spetsialiste; toetaks töötajaid elamispinna soetamisel; aitaks korraldada töötajate transporti; looks täiendõppevõimalusi jne. Olukorras, kus konkureerivad töökohad asuvad linnades ja välismaal ja kõikides piirkondades on tekkinud oskus- ja viimasel ajal ka lihttööliste puudus, on tööjõu motiveerimiseks tehtavad kulutused hädavajalikud.

Tõsine probleem on potentsiaalse järelkasvu vähenemine. Pooled maaettevõtjad on hetkel keskealised. Seetõttu tuleks rakendada meetmeid, et maapiirkonnast ei kaoks juhtimispotentsiaal.

Ettevõtjate küsitlusest selgus, et suur osa tänastest juhtidest on ilma erihariduseta. Koolitusi on läbitud vähe, kuigi täiendõpet ja koolitusi soositakse.

Uuring "Maaturismi toodete ja teenuste tarbijate eelistused ja maaturismi ettevõtjate vajadused" toob välja, et Eestis on turism küllaltki hooajaline – majutusettevõtete aastane keskmine täitumus on 32,2%. Kõrghooajal on keskmine täitumus 46,1% ning madalhooajal 12,7%. Sellegipoolest on nii keskmine voodikohtade arv kui täitumus kasvanud. Oluline on pakkuda maaturismiettevõtetes atraktiivseid tooteid, nagu näiteks seminaride ja koosolekute korraldamine ning rahvusliku käsitöö tegemine, ka hooajavälisel ajal.

Paljud maamajutus- ja muud maaturismiettevõtjad pakuvad tooteid ja teenuseid, mis tutvustavad kohalikku loodus- ja kultuuripärandit. Ühest küljest on kohalik loodus- ja kultuuripärand oluline turismiattraksioon, teisest küljest pakub see võimaluse turismiinfrastruktuuri arendamiseks. Kultuuripärandi potentsiaali kasutamine turismis on oluline võimalus ettevõtluse mitmekesistamiseks ja mittepõllumajanduslike töökohtade loomiseks maapiirkonnas.

2007. aasta veebruari seisuga paiknes valdades 607 erinevasse majutusliigi kategooriasse kuuluvat majutusvõimalust, kus on 16 600 voodikohta. Kõige rohkem on puhkemajasid (34%), järgnevad kodumajutus (17%), külalistemaja (15%), puhkeküla ja -laager, hostel (8%), hotell (7%). Kõige rohkem majutusettevõtteid oli Saaremaal (122), järgnesid Valgamaa (89), Pärnumaa (59), Võrumaa (53). Kõige vähem oli majutusettevõtteid Järvamaal (10), Raplamaal (11) ja Jõgevamaal (15). Maaturismiettevõtete külastajatest on 36% välismaalased ja 64% eestlased. Välismaalaste seas on esikohal soomlased, järgnevad rootslased.

Samas pole teenuse pakkujate tase ühtlane ning piisavalt ei propageerita säästlikku ja tervislikku eluviisi. Ettevõtjatele tuleb rohkem tutvustada loodus- ja kultuuriturismi võimalusi ja põhimõtteid.

Elukvaliteet

Teenuseid pakkuvad ettevõtjad on aastakümnete jooksul oma tegevuse tarbijaskonna puudumise tõttu maalt ära viinud. See halvendab elukeskkonda, sest maaelanikel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid, kusjuures seda raskendavad kehvad ühistranspordivõimalused ning mitte väga heas korras olev teede infrastruktuur.

Uuring "Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris" viidi läbi aastatel 2001 ja 2006, selle alusel on hinnang teenustele paranenud. Vallaelanike arvates on teenustest kõige paremini korraldatud side (post, telefon), põhi- ja keskhariduse kättesaadavus ning asjaajamine vallavalitsuses.

Erinevate teenuste kättesaadavus maapiirkondades on keeruline probleem, sest mitmed olmeteened on koduvallas enamikule kättesaamatud. 19 väljatoodud olmeteeneest 10 puhul vastasid vähemalt pooled küsitletud maaelanikest, et nende vallas küsitluses nimetatud teenus puudub. Selliste teenuste nagu pesupesemise, kingaparanduse, seadmete remondi, rätsepateenuste, pangateenuste, tööstuskaupade müügi ja remonditeenuste pakkumine maavallas, kus elanikke ja seega ka kliente on vähe, ettevõtjatele suurt huvi ei paku ja neid teenuseid pakkuvate ettevõtjate olemasolu mõnes vallas on pigem erand. Teenustena, mille puudumine, halb kvaliteet või kättesaadavus elanikele enim muret tekitab, nimetati kõige rohkem panka, sauna, kingseppa, tööstuskaupade kauplust ja seadmete remonditöökoda. Remondi- ja mõningaid isikuteenuseid (juuksur, õmbleja jm) saadakse lähimatest linnadest, aga ka muudest suurematest linnadest.

Elukvaliteedi säilitamise ja parandamise üks võimalus on uute lahenduste leidmine teenuste pakkumisel: teenuste kättesaadavust võib parandada nende pakkumine ühes multifunktsionaalses ehitises ning mobiilsete teenuste võimaldamine. Uusi lahendusi nii avaliku kui erasektori poolt pakutavate teenuste kättesaadavuse parandamisel toob ka Interneti laiem levik.

Mis puudutab vaba-aja veetmise võimaluste ja kultuuriüritustega seotud tegevusi, siis uuringu "Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs" põhjal võib öelda, et raamatukogud ja seltsimajad on populaarsed – neid kasutab vastavalt 84% ja 72% küsitletutest. Teenindusobjektide paiknemine ja kättesaadavus asulate lõikes on üsna erinev, suurema üldistusena võib märkida, et umbes 20-30% elanikkonnast kulutab igapäevaste ja perioodiliste teenuste kättesaamiseks enam kui pool tundi. 20% elanikest peab liiga kaugeks ka seltsimaja ja raamatukogu. Raamatukogud koos külaplatside ja poodidega on üldse olulisimateks kooskäimise kohtadeks, külakeskuste ja seltsimajade tähtsus selles suhtes kindlasti kasvab.

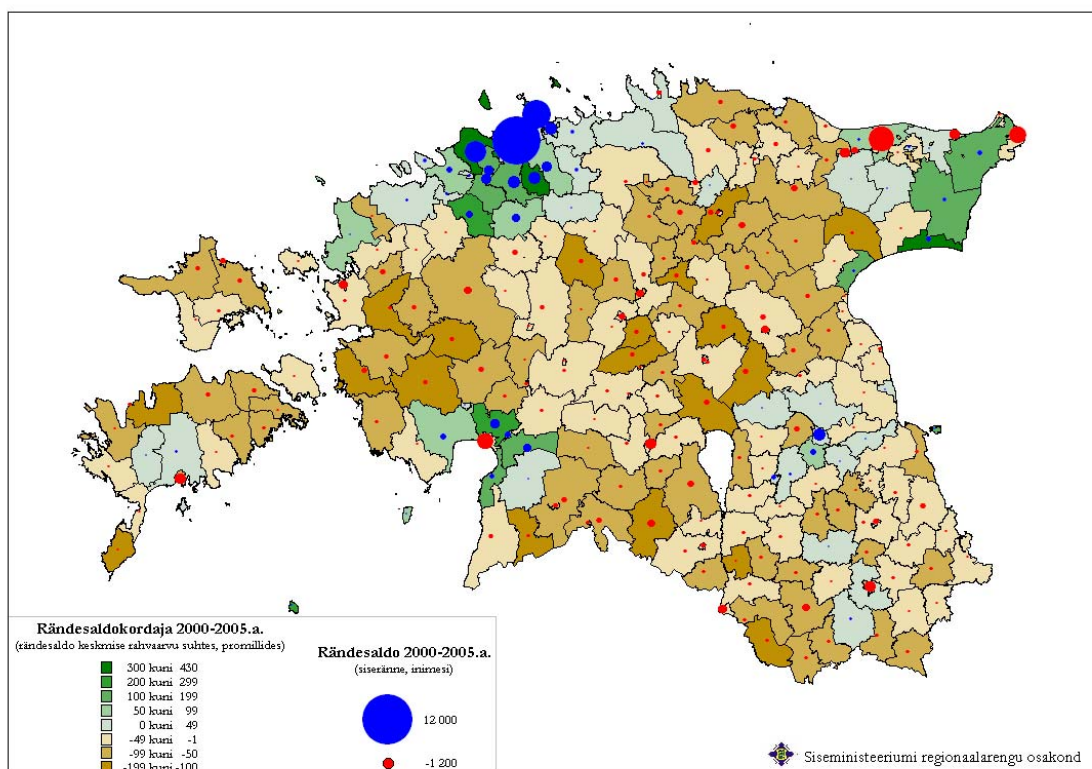
TNS Emori e-seire 2006. a märtsi ja mai vahelisel ajavahemikul läbi viidud uuringu kohaselt on 39% Eesti leibkondadest internetiühendus, samas on maapiirkonna vastav näitaja 33%. On käivitatud riiklik programm "Küla tee 3", mille tulemusel luuakse hõreasustusega piirkondade elanikele võimalused Interneti püsiühenduse saamiseks tiheasustusega piirkondadega samadel tingimustel. Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise tähtsusega.

Elukestvas õppes osalemine aitab kohaneda muutustega tööjõuturul, muudab töötaja konkurentsivõimelisemaks ja parandab seeläbi tema elukvaliteeti. 2005. aastal oli Eestis hariduse omandamises ja koolitustel osaleva täiskasvanud rahvastiku osakaal 6,7%, mis eelmise aastaga võrreldes oli kasvanud 0,3% võrra. Võrreldes seda EL-25 vastava näitajaga (2004. a – 8,6% ja 2005. a – 9,4%), on Eesti tööjõuturu paindlikumaks muutmisel oluline edendada hariduse omandamist ja koolitustel

osalemist ka aktiivse tööjõu hulgas. Samas aitab see lahendada ka üha enam maapiirkondades ettetulevat kvalifitseeritud tööjõu puudumise probleemi.

Erinevused regionaalsetes heaolunäitajates ja ettevõtlustingimustes tingivad rahvastiku ja majandustegevuse koondumise suurematesse keskustesse ja nende tagamaadele. Samas eksisteerivad ka teatud tegurid, mis takistavad rahvastiku ulatusliku rännet maalt linna (nt madalad sissetulekud, mis ei võimalda maaelanikel sageli soetada linnas eluaset). Seetõttu on kujunenud välja ulatuslik igapäevane pendelränne maakonnakeskustesse tööle, kohati aga ka pikema perioodiga tööränne kaugematest maakondadest Tallinna.

Joonis 17. Rahvastiku siseränne 2000–2005

Allikas: Siseministeerium

Eestis saab rääkida järgmistest keskuskohtade tasanditest:

- Tallinna region – oluline Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime tagamiseks.
- Tallinn, Tartu, Pärnu, Ida-Viru linnastud – linnaregioonide kui regionaalse arengu eestvedajate edukus määrab üha enam ära regionaalsed ebavõrdsused. Nii on Harjumaa, Tartumaa ja Pärnumaa suhteliselt soodsad regionaalarengu näitajad otseseoses vastavate keskuslinnade hea majandusliku seisundiga, Ida-Virumaa probleemid on seotud sealsete tööstuslinnade restruktureerimisraskustega.
- 12 linnapiirkonda – 2002. a. valminud Eesti linnaregioonide arengupotentsiaali analüüsi alusel määratleti Eestis 12 linnaregiooni: lisaks eelpool nimetatutele Haapsalu, Kuressaare, Paide, Rakvere, Valga Viljandi ja Võru. Neis kokku elab umbes 70% Eesti rahvastikust ja paikneb üle 90% viiesajast suuremast ettevõttest.
- 44 tööjõuareaalide keskust ehk kohalikku keskust – loetelu sisaldab lisaks eelpool nimetatud linnadele ka suuremaid kohalikke teeninduskeskusi.

Püsiv tööjõu ja noorte väljaränne maapiirkondadest kahandab inimressursi taarakenduse võimalusi, suurendab sotsiaalset tõrjutust, süvendab olemasoleva infrastruktuuri alarakendatust ning vähendab seeläbi nende piirkondade iseseisvat toimetulekuvõimet. Ka rahvastiku jätkuv koondumine linnapiirkondadesse toob ühiskonnale tervikuna kaasa täiendavaid kulutusi: vajaduse täiendava infrastruktuuri järele, kasvava surve looduskeskkonnale jmt.

Regionaalse heaolu väljenduseks on inimeste põhivajaduste – elukoht, töökoht, haridus, teenused, puhkus – rahuldamine. Inimeste põhivajaduste rahuldamise ruumiline ebaühtlus on tinginud piirkonniti rahvastiku väljarände ning on takistuseks olemasoleva rahvastiku paigalpüsimisele ja uute elanike ligimeelitamisele. Inimeste põhivajaduste parem rahuldamine eeldab ühelt poolt kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavuse parandamist ning teiselt poolt eelduste loomist uute töökohtade tekkeks.

Suures osas maapiirkondadest ei ole ühe või mitme avaliku teenuse kättesaadavus piisavalt tagatud, kusjuures vajakajäämised on piirkonniti erinevad. Olemasolevad infrastruktuuriobjektid on ehitatud enamasti aastakümneid tagasi. Praeguseks on need sageli muutunud ebafunktsionaalseks – teenustemahu kahanemise tõttu on hoonete ja rajatiste algupärane funktsioon kadunud või teisenenud. Lisaks on hoonete ja rajatiste tehnosüsteemid, üldkonstruktsioonid ning üldkasutatavad osad vananenud, millest tuleneb nende ebaökonoomsus, mittevastavus tänapäevastele nõuetele. Nimetatud infrastruktuuri tarbijaskond maapiirkondades pidevalt väheneb, mistõttu on otstarbekas anda alakoormatud objektidele lisafunktsioone teiste teenuste näol.

Maapiirkondade loodus- ja kultuuripärand

Lai kultuuripärand on oluline arenguessurss piirkondliku eripära väljatoomiseks. Eestis on kokku u 25 000 kultuurimälestisena kaitse all olevat objekti ja 12 muinsuskaitseala, millele lisanduvad looduslikud pühapaigad. Arheoloogiamälestistest 91% ja arhitektuurimälestistest 71% asub väljaspool linnasid. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis seisuga 1. jaanuar 2006 391 kaitseala (sh 5 rahvusparki), 543 parki ja puistut, 127 hoiuala, 666 püsielupaika, 1 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjekt, 301 ajutiste piirangutega ala ja 1172 kaitstavat looduse üksikobjekti. Eestile on iseloomulikud haja- ja sumbkülad. Rehielamu, mis ühendas ühe katuse alla eluhoone ja rehe, on ainult Eestile ja Põhja-Lätile iseloomulik hoonetüüp. Lisaks väärivad märkimist põllumajandusliku tootmise pärandit kandvad säilinud mõisahooned ning üksikud nõukogudeaegsed ehitised (kolhoosikeskused), samuti mitmed mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid, mitmed elujõulised käsitöökused.

Põllumajandusmaastikul on näha kasutusest kõrvale jäänud lagunenuid põllumajanduslikke tootmishooneid. Mitmed põllumajanduslikust tootmisest ja muust kasutusest kõrvalejäänud ehitised, on lagunemas ja rikuvad Eesti põllumajandusmaastike ilmet. 60% hoonetest on vanemad kui 30 aastat. Osad nendest ei ole enam kasutamiskõlblikud ja on otstarbekas likvideerida, et korrastada maastikku.

Kultuurmaastiku säilimise tagab ennekõike tugev kogukond. Mälestised ja kultuuriväärtusega objektid toimivad turismimagnetina, olulisem on aga nende roll koha identiteedi määrajana. Uue funktsiooni ja elu andmisel tuleb siiski ennekõike lähtuda maastiku, küla või hoone ajaloolisest ning traditsioonilisest identiteedist. Oluline on tagada objektide säilimine nende ajaloolist ilmet respektides. Kultuuri- ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistavad

nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused ja nende objektide nõrk omavaheline seotus.

Juba praegu teevad era- ja avalik sektor kohaliku piirkonna võimaluste kasutamise eesmärgil koostööd ning seda tuleb veelgi tugevdada.

3.1.5 KOHALIK ALGATUS

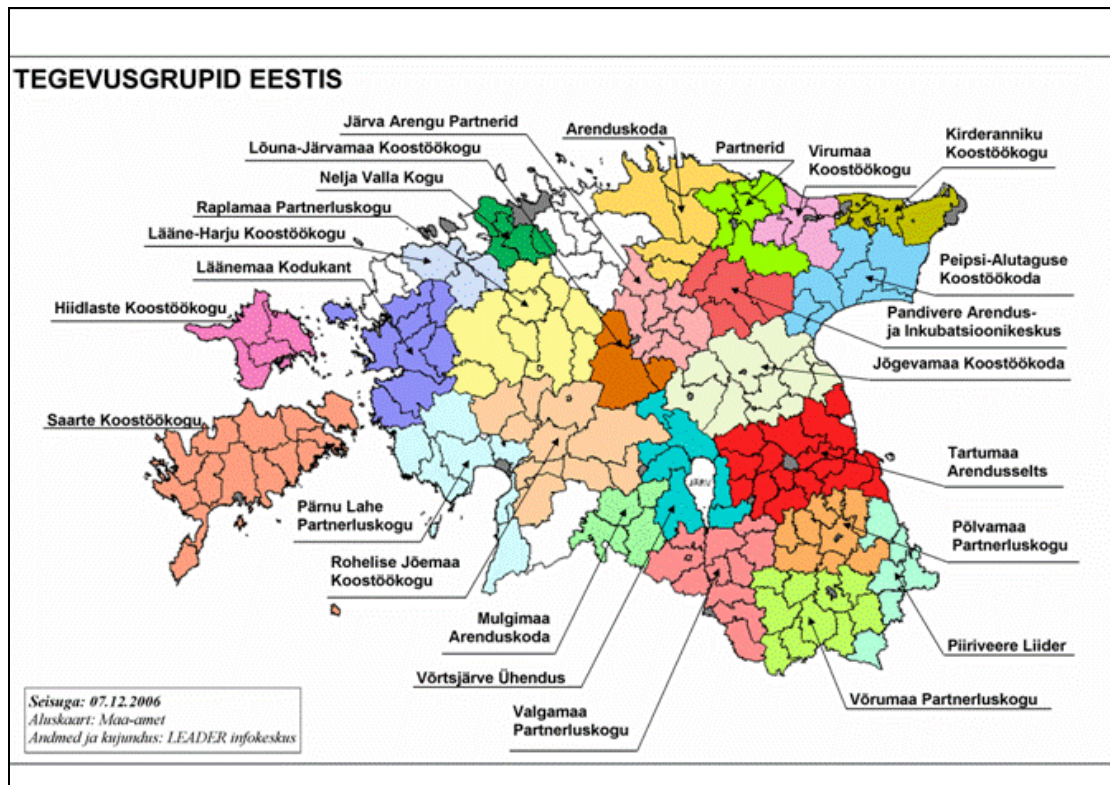
Olukorras, kus elanike arv on väike ja ettevõtlus üldjuhul väherentaabel, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Siin on toimunud maaelanike koondumine – olemasolevast üle 4000 külast on umbes neljandik valinud külavanemad kohaliku tegevuse koordineerimiseks, umbes 700 seltsi tegelevad külaarenguga.

Uuringud näitavad, et suhted on paranenud ja on tekkinud omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate omavaheline usaldus. Seega on kogukonna koostöö tugevdamisel eeldused kogukonna kõigi osapoolte kaasamiseks kohaliku arengu üle otsustamiseks. Uuring “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede” toob välja, et maapiirkonnas on tekkinud omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate omavaheline usaldus. Uuringu tulemusel on 75,6% MTÜdest, 77,5% kohalikest omavalitsustest, 62,7% ettevõtjatest ja 51,7% elanikest valmis kaasa lööma piirkonna strateegia rakendamises. Teadlikkus Leaderist on üsna kõrge – 59,3% MTÜdest ja 56,4% omavalitsuste esindajatest on Leaderist informeeritud. Seega on kogukonna koostöö tugevdamisel eeldused kogukonna kõigi osapoolte kaasamiseks kohaliku arengu üle otsustamiseks. Leader-põhimõtete sujuvamaks käivitamiseks on korraldatud seminare ja infopäevi. Potentsiaalsete kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina tegutses 2004–2006 LEADER-infokeskus.

Eestis rakendati Leader-lähenemist läbi RAK meetme 3.6 “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede”. Leader-tüüpi meedet rakendati kahes tegevusvaldkonnas: 1) oskuste omandamine; 2) integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese tegevusvaldkonna raames valiti välja tegevusgrupid, kes hakkavad koostama kohaliku arengu strateegiaid, teise tegevusvaldkonna raames valiti kolm tegevusgruppi, kes hakkavad ellu viima olemasolevaid strateegiaid. Meede rakendus 2006. a sügisel. Leader-põhimõtete sujuvamaks käivitamiseks on korraldatud seminare ja infopäevi. Kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina tegutseb LEADER-infokeskus. Eestis on potentsiaali umbes 25–30 tegevusgrupile.

2006. a augusti seisuga oli Eestis moodustatud 24 kohalikku tegevusgruppi, kellel oli kavas taotleda toetust RAKi meetmest 3.6. Potentsiaalsed kohalikud tegevusgrupid hõlmasid u 320 000 elanikku, mis moodustab 24% elanikkonnast. Nimetatud tegevusgruppide tegevuspiirkond katab 37 000 km² Eesti maismaa territooriumist (Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata), mis on 85% Eesti pindalast. 2007. aasta alguseks oli LEADER-tüüpi meetme raames välja valitud 24 tegevusgruppi, kellest 3 alustasid olemasolevate strateegiate rakendamist.

Kaart 8. Kohalikud tegevusgrupid Eestis 1.01.2007 seisuga.

3.2 STRATEEGIA

3.2.1 SWOT

SWOT kajastab põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsanduse, põllumajanduskeskkonna, maapiirkonna ettevõtluse ning kohaliku elukeskkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. SWOT on üles ehitatud horisontaalselt, telgede üleselt, kuivõrd enamusel väljatoodud tugevustel, nõrkustel, võimalustel ja ohtudel on laiem, mitut telge puudutav mõju.

Tugevused

- Suurt osa põllumajandusmaast ja -loomadest valdavad suhteliselt suuremad ja konkurentsivõimelised põllumajandustootjad, väike osa põllumajandustootjatest vajavad struktuurseid muudatusi.
- Suurem osa põllumajandussaaduste töötlejaid on koondunud suurematesse üksustesse, kus peamistes tootmissuundades on esmased ja nõuetele vastavuse kindlustamiseks vajalikud investeeringud tehtud.
- Soodsad tingimused ning ressursid keskkonnasõbraliku ja jätkusuutliku põllumajanduse, sh mahepõllumajanduse arendamiseks.
- Loomakasvatuseks sobivad looduslikud tingimused ja pikaajalised traditsioonid.
- Loodusmaastike ja poollooduslike rohumaade suur osakaal bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks.
- Piisavalt suur erametsade pindala, metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks.
- Mitmekesine maastik ja sellega seotud rikkalik kultuuripärand.
- Organiseerunud kolmas sektor.

- Olemasolevad teadusasutused, kutseõppeasutused, nõuandekeskused ja kogenud õpetajate, teadlaste ja nõustajate kaader.

Nõrkused

- Väikeste põllumajandustootjate halb kohanemisvõime ja ettevõtluse edendamise kavade puudumine (nt põllumajandustootmise mitmekesistamine – aiandus, mesindus, energiakultuurid).
- Põllumajandustootjate ebapiisavad majanduslikud võimalused täiendavateks investeeringuteks, mh keskkonnakaitselisteks investeeringuteks.
- Tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus – tarbija) lünklikkus mahepõllumajandus- ja niššitoodete puhul, riiklike kvaliteediskeemide puudumine, nõrk turundus ja väikesed kulutused innovatsioonile.
- Töötleva tööstuse madal spetsialiseerumine, kohaliku turu piiratus, sõltuvus välisturgudest.
- Põllumajandusliku kutsehariduse sh täiend- pädevus- ja ümberõppe ebapiisav rahastamine ei taga õppeasutuste praktilise väljaõppe baaside kaasaegsel tasemel arendamist ning vajalikul hulgal kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamist. Maaelu madal maine.
- Suur osa maaparandussüsteemidest ja -tehnikast on amortiseerunud/amortiseerumas.
- Erametsade hooldamiseks ebapiisav teave, metsandusala teadlikkuse vähenemine, metsanduse infrastruktuuri halvenemine, metsanduse madal rentaablus, riskide maandamise kulukus, madal organiseeritus.
- Maapiirkondade hõre asustustihedus, kaupade ja teenuste väike tarbijaskond, piiratud logistikavõimalused ja teenuste väljavool maapiirkonnast.
- Mitte-põllumajanduslike töökohtade vähesus maapiirkonnas.
- Otseselt põllumajanduslikust kasutusest välja jäänud maade suurenev osakaal. Happeliste muldade suur osakaal.

Võimalused

- Madala konkurentsivõimega tootjate ümberstruktureerimine ja - orienteerumine (nt mahtude suurendamine, alternatiivtegevused)
- Tootmisahela kui terviku arendamine ja koostöö edendamine (alternatiivtooted, väiketootjad/töötlejad, omatoodetud saaduste töötlemine, mahepõllumajandustooted, metsasaadused jms), põllumajandustootjate ja - töötlejate osalemine kvaliteediskeemides, ühistegevuse suurendamine.
- Loomakasvatuse arendamiseks sobilik maafond, kogemused ja võimalused (piisavad lamba- ja veisekvoodid).
- Keskkonnasõbraliku põllumajanduse osakaalu suurendamine. Keskkonnasõbralike mõtte- ja tootmisviiside järjest laiem levik ning keskkonnateadlikkuse laiendamine ning mahepõllumajandusliku tootmise osakaalu suurendamine. Bioenergeetika tehnoloogiate ja keskkonnateenuste areng.
- Teadmuspõhiste tegevuste osakaalu suurendamine põllumajanduslikus tootmises ja töötlemises.
- Tööjõu kvaliteedi parandamine, väljaõppe, ümberõppe ja nõustamisteenistuse täiustamine.

- Säilitada loodusmaastike suurt osakaalu, mis muuhulgas aitab kaasa maaturismi ja loodusturismi (sh jahindus) edendamisele. Poollooduslike rohumaade osakaalu säilitamine.
- Erametsa seisukorra parandamine ja puidutöötlemise arendamine. Ühistegevuse laiendamine läbi metsaomanike ühistute.
- Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuuri, teenuste parem kättesaadavus, mahajäetud hoonetele uue kasutuse leidmine), mille tulemusel suureneb maaelanike arv.
- Kohaliku initsiatiivi suurendamine, s h kohaliku initsiatiivi kaasamine nišsitootmise arendamiseks ja piirkonna kohalikeks otsustamiseks.

Ohud

- Põllumajandustootmisest ja metsandusest saadavate sissetulekute vähenemine, teenuste väljavool.
- Põllumajandustootmisest ja metsandusest väljalangevate väiketootjate ning töötajate ebapiisavad võimalused leida tööd maapiirkonnas.
- Tööpuuduse kasv maapiirkonnas, kuna maapiirkonnas on mitte-põllumajanduslike töökohti vähe. Kvalifitseeritud ettevõtjate, töötajate ja noorte jätkuv lahkumine maapiirkonnast ja tööhõivevõimaluste kadumine, maaelanike seoste nõrgenemine kodukohaga. Uueks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu puudus.
- Maakorralduse vähene planeerimine, millest tulenevalt väheneb põllumajanduslikus kasutuses olev maa, kui sellele ei leita alternatiivset otstarvet.
- Keskkonnanõuete ebapiisav järgimine ja põllumajanduse kontsentreerumine.
- Bioloogilise (sh geneetilise) ja maastikulise mitmekesisuse vähenemine.
- Maaparandussüsteemide seisukorra halvenemine, mis võib tingida põllumajandusmaa kasutusest väljaminemise.
- Kolmanda sektori ebäühtlane areng regiooniti ning sõltuvus aktiivsetest eestvedajatest st vaja pidevalt tuge, et olla jätkusuutlik.

3.2.2 TUGEVUSTE JA NÕRKUSTEGA SEOTUD STRATEEGIA

3.2.2.1 PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME

Aastatel 2007–2013 pööratakse põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime tõstmisel senisest enam tähelepanu kõrgema lisandväärtusega toodangu osakaalu suurendamisele läbi tootearenduse ja stabiilse kvaliteedi tagamise. See eeldab varasemast oluliselt suuremat rõhuasetust tehnoloogilisele arendustegevusele ning tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega. Samal ajal, arvestades juba 1990. aastatest siiani põllumajandusliku tootmise ja põllumajandussaaduste töötlemisega kaasaskäivat ja ka uutest täiendavatest nõuetest lisanduvat suurt investeringuvajakut, on ka aastatel 2007–2013 põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime arendamisel kõige suurem osatähtsus põllumajanduse ja töötleva tööstuse ajakohastamisel.

- Arvestades, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt väiksemate põllumajandustootjate hulgas, on oluline nende konkurentsivõime tõstmine läbi mitmekesistamise ja/või tootmise laiendamise normaalse turuväljundiga sektorites. Antud tegevuse raames on sihtrühmaks eelkõige mikropõllumajandustootjad.

- Arvestades, et põllumajandussektori investeringuvajak ohustab põllumajanduse konkurentsivõimet keskmises ja pikas perspektiivis ning konkurentsivõime vajab lähiaastatel hüppelist arengut, on oluline tähtsus pika tasuvusajaga infrastruktuuri ning ehitiste investeringutel. Seetõttu on tähtis toetada põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arengut (nagu maaparandussüsteemide, sh metsakuivendussüsteemide ning metsateede ehitamine ja rekonstrueerimine), samuti pika tasuvusajaga põllumajandushoonete- ja rajatiste (ennekõike laudad ja tootjarühmade ühishuve teenivad tehnoloogilised rajatised) rekonstrueerimist ja ehitamist.
- Et pöörata põllumajanduses senisest enam tähelepanu keskkonnaaspektile, edendatakse põllumajandustehnika kasutamist, pidades silmas loomade heolu parandamist ning keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite rakendamist.
- Samuti on kõrgema keskkonnariski tõttu vaja tagada mullakaitsetegevuste jätkamine happeliste muldadega piirkondades.
- Noorema põlvkonna põllumajanduses osalemise soodustamise kaudu aidatakse kaasa põlvkondade vahetusele ja põllumajandusettevõtjate vanuselise struktuuri paranemisele.
- Tulenevalt täiendavast majanduslikust koormusest parima võimaliku tehnika rakendamisel, toetab avalik sektor vajadusel põllumajandustootjate investeringuid PVT kasutuselevõtuks.
- Tulenevalt põllumajandussaadusi töötleva tööstuse madalast keskkonnasäästlikkusest, vajab enam tähelepanu keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutuselevõtmine, mis on eelkõige suunatud keskkonnanõuete täitmisele (mh jäätmekäitluse valdkonnas). Eesmärk on saavutada keskkonnasäästule suunatud investeringute osatähtsuse tõus sektori koguinvesteeringutes.
- Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Selleks tuleb tähelepanu pöörata põllumajandussaadusi töötleva tööstuse aktiivsemale tootearendustööle, et tõsta lisandväärtust ning toote kvaliteeti. Et mitmetes nišisektorites (nt mahepõllumajandus) on probleemiks toodete turule jõudmine, tuleb ka seal tähelepanu pöörata tootearendusele ja turustamisele. Eesmärk on saavutada perioodi lõpuks olukord, kus lisandväärtus töötaja kohta töötlevas tööstuses läheneb EL-25 keskmisele ning ekspordi osatähtsus toodangus suureneb.
- Et senisest paremini kasutada põllumajanduse ja metsanduse võimalusi taastuva tooraine (sh bioenergia) tootmisel mittetoiduks ning et luua täiendavaid töökohti maapiirkondades, soodustatakse põllumajanduses, metsanduses ja põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses investeringuid, mis on suunatud taastuvate mittetoidutoorainete (sh bioenergia toorainete) ning omatoodetud toorainest bioenergia tootmisele.
- Võttes arvesse, et erametsandus omab maapiirkonna majandustegevuses tähtsat osa, on prioriteetne aidata kaasa erametsade majandusliku väärtuse parandamisele ja metsandussaadustele lisandväärtust andva majandustegevuse arendamisele ning muuta metsade majandamine pikemas perspektiivis konkurentsivõimelisemaks.
- Et hoogustada uute tehnoloogiate levikut, taastuvate energiaallikate kasutamist ning eelkõige uute toodete ja säästlikumate tehnoloogiate rakendamist nii põllu- kui metsamajandussaaduste tootmisahelas ning välja selgitada ja

parandada olukorda kvaliteediriskide osas, soodustatakse põllu- ja metsamajandussektori ning põllumajandus- ja metsandussaadusi töötleva tööstuse koostööd teadusasutustega. Toetatakse teaduse ja tootmis- ning töötlemissektori koostööd uute turujõuliste toodete (sh bioenergia) arendamisel.

- Oluline on põllumajandustootjate, erametsaomanike ning põllumajandus- ja metsandussaaduste töötlejate nõuande- ja koolitussüsteemi kui teaduse ja tootmissektorite vahelise lüli arendamine ja nõuandeteenuste kasutamine.

3.2.2.2 KESKKONNA JA PAIKKONNA PARANDAMINE

Aastatel 2007–2013 on põllumajanduskeskkonna ja paikkonna säilitamiseks suunatud rahaliste vahendite osakaal üldjoontes samal tasemel nagu perioodil 2004–2006. Sellest tulenevalt ning arvestades, et tuleb finantseerida ka MAK 2004–2006 raames võetud mitmeaastaseid kohustusi, ei ole võimalik uute toetatavate tegevuste arvu ning ulatust märgatavalt laiendada. Perioodiga 2004–2006 võrreldes keskendutakse aastatel 2007–2013 uute põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevuste kavandamisel spetsiifiliste keskkonnaküsimuste lahendamisele.

- Võttes arvesse, et MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse, ebasoodsamate piirkondade toetuse ja põllumajandusmaade metsastamise toetuse raames on võetud viieaastased kohustused, tuleb arengukavade järjepidevuse eesmärgil aastatel 2007–2013 finantseerida nimetatud kohustusi kuni nende lõppemiseni.
- Näiteks arvestades, et põllumajanduslik tootmine on teatavatel juhtudel viljakate muldade tõttu kontsentreerunud nitraaditundlikule alale, kuid samal ajal on tegemist kaitsmata põhjaveega pae- ja karstialaga, on vaja täiendavaid meetmeid sealse piirkonna hea keskkonnaseisundi saavutamiseks. Vee- ja mullakaitsetegevustele aitab kaasa põllumajanduslikus tootmises parima võimaliku tehnika kasutuselevõtmine, põllumajandusliku keskkonnatoetuse baasmeetme tõhustamine ning mahepõllumajanduse edendamine.
- Arvestades, et Eestis on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse seisukohast mitmeid väärtuslikke maastike, aidatakse 2. telje raames kaasa bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust säilitavatele tegevustele.
- Et Eestis on mitmeid kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulisi, kuid ohustatud tõuge, jätkatakse ohustatud tõugu loomade pidamise toetamist kuni nende väljasuremisohu vähenemiseni. Samuti pööratakse tähelepanu ka ohustatud sortide säilimisele.
- Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse vähetootlikke investeeringuid, nt kiviaedade rajamist.
- Võttes arvesse, et aastatel 2004–2006 rakendati põllumajanduslikuks tootmiseks vähesobivate põllumajandusmaade kasutusest välja viimist läbi põllumajandusmaa metsastamise, keskendutakse edaspidi peamiselt kaitseribade metsastamisele, et tagada hea keskkonnaseisund.
- Kliimamuutuste leevendamisele kaasaitamiseks on olulisel kohal taastuva energia kultuuride kasvatamine.
- Arvestades, et Eestis moodustavad madala boniteediga põllumajanduslikuks tootmiseks ebasoodsad piirkonnad 50% põllumajandusmaast, aidatakse kaasa nendel aladel põllumajandusega tegelevate ettevõtjate maakasutuse jätkamisele ja paikkonna säilitamisele.

- Arvestades, et Natura 2000 võrgustiku alal on u 55 000 ha põllumajandusmaid, on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast vajalik tagada maakasutajatele nimetatud põllumajandusmaadel ning ka Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitseadusest tulenevate kitsenduste ning ELi linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamatajäänud tulu.

3.2.2.3 MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE

Aastatel 2007–2013 on maapiirkondade elukvaliteedi tõstmiseks ja maamajanduse mitmekesistamiseks suunatud rahaliste vahendite osakaal perioodiga 2004–2006 võrreldes suurenenud umbes neli korda. Ettevõtluse olukorra parandamiseks keskendutakse ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Soodustatakse eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust. Põhiteenuste kättesaadavuse tagamise ja infrastruktuuri uuendamise osas suunatakse vastavaid tegevusi järjest rohkem LEADER-otsustusprotsessi kaudu.

- Ettevõtluse olukorra parandamiseks tuleb ennekõike keskenduda mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Eelistatud on kohalikul ressursil põhinev mittepõllumajanduslik tootmine, maaturism, käsitööndus ja teeninduslik ettevõtlus, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega. Selle tulemusel suureneb tööhõive sekundaar- ja tertsiaarsektoris ning kompenseeritakse põllumajandusest vabanevad töökohad.
- Tuleb soodustada eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust. Mitmekesistamine on suunatud eelkõige mikroettevõtetele. Tegevuse eesmärk on muu tulusa tegevusega põllumajandustootjate arvu kasv ja sissetulekute suurenemine alternatiivse tegevuse kaudu.
- Eelistatakse investeeringuid, millega võetakse tootmises või teeninduses kasutusele mahajäetud põllumajandusrajatisi ja põllumajanduslikku tootmisparandit kandvaid hooneid, sh mõisaid, aidates seeläbi kaasa tööhõivevõimaluste loomisele ja teenindussektori arengule.
- Et teenus oleks pikema aja jooksul kättesaadav ning jätkusuutlik, peab maapiirkondade hõreasustuse tingimustes leidma uusi lahendusi, mis toimivad ka pikema ajaperioodi vältel, nagu multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, mobiilsete lahenduste leidmine kaupade ja teenuste pakkumisel ning nüüdisaegse infotehnoloogia rakendamine, võttes samas arvesse ka erivajadustega inimeste vajadusi. Seeläbi suureneb teenindussektori loodav lisandväärtus.
- Ennekõike soodustatakse investeeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskäimiskohtade (külaplatsid, hiied, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele. Kohalike tegevusgruppide arenedes suunatakse vastavat tegevust järjest rohkem LEADER-otsustusprotsessi kaudu. Elukvaliteedi parandamise eesmärk on teenuste kättesaadavusest tuleneva migratsiooni vähendamine.

- Vähendamaks negatiivset kultuuripärandit ja säilitamaks maastike eesteetilist väärtust toetatakse kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamist

3.2.2.4 LEADER

Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise eesmärk on saavutada kohalike tegevusgruppide toimimine suuremas osas maapiirkonnast. Et aidata kaasa piirkondliku elatustaseme erinevuste kasvu pidurdamisele ja soodustada kohalikku algatust elukvaliteedi parandamisel, on uuel perioodil LEADERi puhul kavas võtta vahendite jagamisel, omafinantseerimismäärade ning valikukriteeriumide sätestamisel aluseks piirkondlike erinevuste näitajaid (mh sissetulek leibkonna liikme kohta).

- Maapiirkonna arengus on väga oluline kohaliku kogukonna tugevus ja omavaheline koostöö. Koostöö tugevdamist tuleb toetada, sest ainult ettevõtlus üksi ei loo uusi töökohti ega vähenda probleeme maapiirkonnas. Mittetulundussektori roll uute töökohtade loomisel on samuti tähelepanuväärne, mistõttu panustatakse ka selle arengusse.
- Toetada tuleb kohalikku eripära, loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna traditsiooniliste ja ühistegevuste arendamist, tööhõive parandamist, sise- ja väliturismi potentsiaali kasutamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning uuenduslikke ja uusi väärtusi loovate ja koostööle suunatud strateegiate elluviimist.
- Kohalikes strateegiates eelistada tegevusi, mis on eelkõige suunatud 3. telje eesmärkide saavutamisele.

3.2.2.5 SWOT JA VASTAVAD MEETMED

Tabel 21. SWOT-s välja toodud tugevuste kasutamisele, nõrkuste neutraliseerimisele, võimaluste realiseerimisele ja ohtude minimeerimisele kaasa aitavad MAK meetmed

SWOT	Meede
Tugevused	
Suurt osa põllumajandusmaast ja -loomadest valdavad suhteliselt suuremad ja konkurentsivõimelised põllumajandustootjad, väike osa põllumajandustootjatest vajavad struktuurseid muudatusi	Meetmed 1.4, 1.6, 1.7
Suurem osa põllumajandussaaduste töötlejaid on koondunud suurematesse üksustesse, kus peamistes tootmissuundades on esmased ja nõuetele vastavuse kindlustamiseks vajalikud investeeringud tehtud	Meetmed 1.6, 1.7
Soodsad tingimused ning ressursid keskkonnasõbraliku ja jätkusuutliku põllumajanduse, sh mahepõllumajanduse arendamiseks	Meetmed 1.4, 1.6, 2.3

Loomakasvatuseks sobivad looduslikud tingimused ja pikaajalised traditsioonid	Meetmed 1.4, 2.3, 2.4
Loodusmaastike ja poollooduslike rohumaade suur osakaal bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.7
Piisavalt suur erametsade pindala, metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks	Meede 1.5
Mitmekesine maastik ja sellega seotud rikkalik kultuuripärand	Meetmed 2.2, 2.3, 2.5, 2.7, 3.1 ja 4
Organiseerunud kolmas sektor	Meetmed 3.2 ja 4
Olemasolevad teadusasutused, kutseõppeasutused, nõuandekeskused ja kogenud õpetajate, teadlaste ja nõustajate kaader	Meetmed 1.1 ja 1.3
Nõrkused	
Väikeste põllumajandustootjate halb kohanemisvõime ja ettevõtluse edendamise kavade puudumine (nt põllumajandustootmise mitmekesistamine – aiandus, mesindus, energiakultuurid)	Meetmed 1.4, 3.1
Põllumajandustootjate ebapiisavad majanduslikud võimalused täiendavateks investeeringuteks, mh keskkonnanõuandelisteks investeeringuteks	Meetmed 1.2, 1.4, 1.8, 3.1
Tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus – tarbija) lünklikkus mahepõllumajandus- ja niššitoodete puhul, riiklike kvaliteediskeemide puudumine, nõrk turundus ja väikesed kulutused innovatsioonile	Meetmed 1.6, 1.7
Töötleva tööstuse madal spetsialiseerumine, kohaliku turu piiratus, sõltuvus välisturgudest	Meetmed 1.6, 1.7
Põllumajandusliku kutsehariduse sh täiend- pädevus- ja ümberõpe ebapiisav rahastamine ei taga õppeasutuste praktilise väljaõppe baaside kaasaegsel tasemel arendamist ning vajalikul hulgal kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamist. Maaelu madal maine	Meetmed 1.1, 1.3
Suur osa maaparandussüsteemidest ja -tehnikast on amortiseerunud/amortiseerumas	Meede 1.8
Erametsade hooldamiseks ebapiisav teave, metsandusala teadlikkuse vähenemine, metsanduse infrastruktuuri halvenemine, metsanduse madal	Meetmed 1.1, 1.3, 1.5

rentaablus, riskide maandamise kulukus, madal organiseeritus	
Maapiirkondade hõre asustustihedus, kaupade ja teenuste väike tarbijaskond, piiratud logistikavõimalused ja teenuste väljavool maapiirkonnast	Meetmed 3.1, 3.2, 4
Mitte-põllumajanduslike töökohtade vähesus maapiirkonnas	Meetmed 3.1, 3.2, 4
Otseselt põllumajanduslikust kasutusest välja jäänud maade suurenev osakaal.	Meetmed 1.4, 1.8
Võimalused	
Madala konkurentsivõimega tootjate ümberstruktureerimine ja -orienteerumine (nt mahtude suurendamine, alternatiivtegevused)	Meetmed 1.4, 1.6, 3.1
Tootmisahela kui terviku arendamine ja koostöö edendamine (alternatiivtooted, väiketootjad/töötlemine, omatoodetud saaduste töötlemine, mahepõllumajandustooted, metsasaadused jms), põllumajandustootjate ja -töötlemise osalemine kvaliteediskeemides, ühistegevuse suurendamine	Meede 1.7
Loomakasvatuse arendamiseks sobilik maafond, kogemused ja võimalused (piisavad lamba- ja veisekvoodid)	Meetmed 1.4, 2.3, 2.4
Keskkonnasõbraliku põllumajanduse osakaalu suurendamine. Keskkonnasõbralike mõtte- ja tootmisviiside järjest laiem levik ning keskkonnateadlikkuse laiendamine ning mahepõllumajandusliku tootmise osakaalu suurendamine. Bioenergeetika tehnoloogiate ja keskkonnateenuste areng	Meetmed 1.1, 1.3, 1.4, 2.3
Teadmuspõhiste tegevuste osakaalu suurendamine põllumajanduslikus tootmises ja töötlemises	Meetmed 1.1, 1.3, 1.7
Tööjõu kvaliteedi parandamine, väljaõppe, ümberõppe ja nõustamisteenistuse täiustamine	Meetmed 1.1, 1.3
Säilitada loodusmaastike suurt osakaalu, mis muuhulgas aitab kaasa maaturismi ja loodusturismi (sh jahindus) edendamisele. Poollooduslike rohumaade osakaalu säilitamine	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.7
Erametsa seisukorra parandamine ja puidutöötlemise arendamine. Ühistegevuse laiendamine	Meede 1.5
Elukvaliteedi parandamine (sh	Meetmed 3.1, 3.2, 4

infrastruktuuri, teenuste parem kättesaadavus, mahajäetud hoonetele uue kasutuse leidmine), mille tulemusel suureneb maaelanike arv	
Kohaliku initsiatiivi suurendamine, s h kohaliku initsiatiivi kaasamine niššitootmise arendamiseks ja piirkonna kohalikeks otsustamisteks	Meede 4
Ohud	
Põllumajandustootmisest ja metsandusest saadavate sissetulekute vähenemine, teenuste väljavool	
Põllumajandustootmisest ja metsandusest väljalangevate väiketootjate ning töötajate ebapiisavad võimalused leida tööd maapiirkonnas	
Tööpuuduse kasv maapiirkonnas, kuna maapiirkonnas on mittepõllumajanduslike töökohti vähe. Kvalifitseeritud ettevõtjate, töötajate ja noorte jätkuv lahkumine maapiirkonnast ja tööhõivevõimaluste kadumine, maaelanike seoste nõrgenemine kodukohaga. Uueks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu puudus	Meetmed 1.2, 3.1, 3.2, 4
Maakorralduse vähene planeerimine, millest tulenevalt väheneb põllumajanduslikus kasutuses olev maa, kui sellele ei leita alternatiivset otstarvet	Meede 1.4, 2.1
Keskkonnanõuete ebapiisav järgimine ja põllumajanduse kontsentreerumine	Meetmed 1.4, 2.3, 2.6
Bioloogilise (sh geneetilise) ja maastikulise mitmekesisuse vähenemine	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.7
Maaparandussüsteemide seisukorra halvenemine, mis võib tingida põllumajandusmaa kasutusest väljaminemise	Meede 1.8
Kolmanda sektori ebahühtlane areng regiooniti ning sõltuvus aktiivsetest eestvedajatest st vaja pidevalt tuge, et olla jätkusuutlik	Meetmed 3.2, 4

3.3 EELHINDAMINE

Eelhindamine on MAK koostamise osa ja selle eesmärk on optimeerida eelarvevahendite kasutamist ning parandada programmitöö kvaliteeti.

Eelhindamine viidi läbi vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1698/2005 ja komisjoni määrusele (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr

1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73). Eelhindamise tulemused olid Põllumajandusministeeriumi ja kõikide MAKi ettevalmistamisega seotud töögruppide käsutuses.

Eelhindamisel tehti kindlaks keskmise ja pikema tähtaja vajadused, saavutatavad eesmärgid, eeldatavad tulemused, kvantifitseeritud sihid eeskätt lähteolukorraga seotud mõju osas, ühenduse lisandväärtus, ühenduse prioriteetide arvessevõtmise määr, varasemast programmitööst saadud õppetunnid ning rakendamise, seire, hindamise ja finantsjuhtimise korra kvaliteet, ning hinnati neid.

MAK eelhindamise kokkuvõte

MAK eelhindaja jõudis järelduseni, et MAK 2007–2013 raames on põhjalikult esitatud nii majandusliku kui ka keskkonnaalase olukorra tugevad ning nõrgad küljed ja lahendusi vajavad problemaatilised tegurid.

Eesti põllumajandussektori madala konkurentsivõime ja suhteliselt hea keskkonnaseisundi säilitamise vajalikkusest lähtuvalt on välja töötatud Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 (MAS) alusel sobivad meetmed nelja erineva telje lõikes. Keskendatud on olulistele teguritele nagu põllumajandusettevõtete ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamisele, loodusõnnetustes, sh tulekahjudes hävinud metsapotsiaali taastamisele, metsasaaduste efektiivsemale kasutamisele, hea keskkonnaseisundi tagamisele, kõrge loodusväärtusega alade säilimisele, maapiirkondade ettevõtluse arendamisele ning kohalikele tasandile laiemate otsustusõiguste andmisele.

MAK käsitleb põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse, metsanduse, keskkonna ja paikkonna ning maapiirkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. Uurimisobjekt on oma olemuselt väga laiahaardeline, sisaldades ristmelisi seoseid ja on kohati kattuv. SWOT analüüsi üks põhilisi eeldusi on uurimisobjekti piiritlemine.

MAK-s leiavad piisaval määral kajastamist erinevad ebavõrdsuse põhjused ning nende probleemide lahendamiseks on kasutusele võetud võimaluse piires vajalikud abinõud. Jaotada ressursse, määrata kaasfinantseerimise osaluse suurust ja sätestada valikukriteeriumid lähtuvalt piirkondlikest erinevustest – on tunnustatav argument.

MAKi meetmetes toodud sihtgrupid toetuvad SWOT analüüsi uurimisobjektile ning on vastavuses nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendusala.

MAK 2007–2013 toodud meetmete puhul saab eelhindaja hinnangul väita, et ei esine probleeme, mida meetmed ilmselgelt lahendada ei suudaks, vähemal või suuremal määral on esitatud probleemid lahendatavad. Meetmetes püstitatud üldised ja spetsiifilised eesmärgid on kooskõlas nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 tooduga ja toetavad esitatud probleemide lahendamist. Arengukava seire raames soovitatakse täiendavalt hinnata seda, kui efektiivselt toimib määratletud probleemide ja püstitatud eesmärkide lahendamine.

MAK 2007–2013 kontekstis on keskendatud üldiste poliitiliste suuniste väljatoomisele, võttes arvesse mitmesuguseid siseriiklikke prioriteete.

MAK 2007–2013 koostamise käigus on vaatamata mõningatele märkustele järgitud üldiselt eesmärkide püstitamise ja struktureerimise loogikat, mis peaksid võimaldama nende eduka täitmise. Arengukava koostamisel on rakendatud eesmärkide hierarhia süsteemi, mis ühelt poolt aitab analüüsida ja siduda programmi erinevaid eesmärke ning teiselt poolt toob esile, et üksikute sekkumisvajaduste toetava ülesande üldiste eesmärkide täitmisel. Nii on jaotatud eesmärgid erinevate tasemete kaupa, kus erinevad tasemed on omavahel loogiliselt seotud. Lisaks eesmärkide hierarhilisele

süsteemile, kasutatakse horisontaalseid eesmärke, mis on programmi erinevaid meetmeid läbivad ühise iseloomuga eesmärgid.

Maaelu arengu strateegia (MAS) kajastab majandusliku, sotsiaalse ja keskkonna hetkeolukorra analüüsi, sama MAKis, mistõttu tekib küsimus toodud osade dubleerival kajastamisel kahes dokumendis. Lisaks esitab MAS üldise strateegia alused koos ühenduse prioriteetide tõlgendamisega koos riiklike prioriteetidega. Telgedepõhine eelarve, kvantifitseeritud eesmärgid, strateegia sisene ja välimine kooskõla, vastastikused täiendavused muude ühenduse finantsinstrumentidega, soovituslik eelarve on MASi lahutamatud osad, mille detailsem kajastamine leiab aset maaelu arengukavas. MASi vältimatuks osaks on üldiste strateegiliste eesmärkide püstitamine, mida rakendatakse läbi maaelu arengukava. Strateegia- ja programmdokumendi eesmärgid on kooskõlas.

Üldjoontes võib öelda, et hetkeolukord on MAKis piisava põhjalikkusega kajastatud. Statistika on asjakohane ning piisavalt on välja toodud ka kvantitatiivseid näitajaid. Kohati esineb teatud dubleerimist strateegiaga.

Rakendatavad meetmed peavad andma asjakohast ja täielikku informatsiooni püstitatud eesmärkide täitmise kohta. Maaeluarengukava meetmete kaudu rakendatakse nii vertikaalseid kui ka horisontaalseid eesmärke, mis toetuvad MAS 2007–2013 püstitatud neljale teljele. MAKis toodud meetmed toetavad olulisel määral püstitatud eesmärkide täitmist võttes arvesse jaotatavate ressursside piiratust ning sihtgruppide kriitilisi vajadusi.

Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid on väga väikesed või enamikel juhtudel puuduvad. Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid võivad tekkida keskkonnamõjude ja põllumajandusliku majandustegevuse aktiivsuse kasvamisel. Keerukaks võib kujuneda eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul võib jätkuda põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadel, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja teedevõrk. Arengukava üheks eesmärgiks on ära kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade eesmärkide täitmist ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnameetmetega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks suurenevad kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

MAK 2007–2013 on koostatud viisil, milles on nähtav vastutuse teadlik võtmine arengukava rakendamise eest. Teadvustatud on korraldusasutuse, makseagentuuri ja sertifitseerimisasutuse nimetamise vajadus ning muude asutuste kaasamise vajadus. Kuna nendele asutustele ja Eesti riigile laiemalt on pandud valdav vastutus programmi eduka rakendamise eest, on oluline tagada vastutuspiire täpselt jaotavate õigusaktide ning selgete ja täpsete rakendusprotseduuride olemasolu, võttes arvesse SAPARDi, struktuurifondide ja teiste maaelu programmide rakendamisel saadud ning peensusteni analüüsitud õppetunde.

Eelhindaja on seisukohal, et meetmete eesmärgid toetavad MAK 2007–2013 eesmärke ja seeläbi ühenduse strateegilisi eesmärke. MAKi koostamisel on vajalikul määral arvesse võetud asjassepuutuvaid ühenduse eesmärke.

Laiapõhjalise seirekomisjoni kokkukutsumine ja selle töö tõhus korraldamine, valdkonna- ja strateegiaülestest hindamiste korraldamine ning seire ja

hindamistulemuste avalikustamine peaksid olema tõhusad vahendid eri programmide rakendamisel dubleerimise vältimiseks.

MAK 2007–2013 oluliseks täiendavaks ja just ühenduse kaasatusest tulenevaks mõjaks tuleb pidada märkimisväärset maaelu arengu alaste programmide koostamise, rakendamise, seire ja hindamise alast kogemust, mis hakkab omama hindamatut väärtust ajal, kui ühenduse toetus antud valdkonnale on lõppenud. Olulisi kogemusi saavad rakendamisega seotud isikud nii projektide, meetmete kui programmi tasandil ning samuti seirekomisjoni töösse ja muudesse tegevustesse kaasatud teised osapooled.

Programmi meetmete kulude kavandamisel arvesse võtta meetmega kaasnevate põhiliste kulude iseloomu (investeeringud, masinad, seadmed, tööjõukulu) ja korrigeerida vastavaid näitajaid täpsema makromajandusliku näitajaga (ehitushinnaindeks, tarbijahinna-indeks, nominaalpalga kasv jne).

MAKis kirjeldatud seiresüsteem vastab üldjoontes nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) esitatud nõuetele.

MAK keskkonnamõju hindamise kokkuvõte

MAKi meetmete rakendamine ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju. Seega pole vajalik ka teha eraldi ettepanekud MAKi negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks.

MAKi tegevused loovad eeldused keskkonnasäästlikemate põllumajanduse tootmisviiside kasutamiseks ja õigel suunamisel aitavad kaasa maapiirkondade hea keskkonnaseisundi säilimisele.

MAKi meetmete tegelik rakendumine oleneb suuresti põllumajandustootja valmidusest.

Kas ja millises ulatuses MAKis püstitatud keskkonnaeesmärgid õnnestub täita, oleneb erinevate institutsioonide ja põllumajandustootjate koostööst programmi elluviimisel. Keskkonnaalase tulemuse saavutamiseks on väga oluline kõigi osapoolte keskkonnaalase pädevuse suurendamine.

Meetmete elluviimine ei too endaga kaasa piiriülest negatiivset keskkonnamõju.

Positiivset keskkonnamõju toetab MAK raames korrastatavate rajatiste vastavusse viimine keskkonnanõuete ja hea tavaga ning parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt. Suurim keskkonnamõju lähtub sõnnikumajandusest. Mittekohane sõnniku kogumine, transport, ladustamine ja käitlemine osutab otseselt negatiivset mõju nii vee kvaliteedile, inimeste tervisele, õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, bioloogilisele mitmekesisusele ning mullastikule. Seega peab MAK elluviimisel negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks üheks olulisemaks prioriteediks olema parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt veise-, sea- ja linnukasvatustes.

Mitmed MAKis kavandatud meetmed on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks. Eesti riik peab tagama, et ka selline põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, oleks heades põllumajandus- ja keskkonnanäitingimustes. Kindlasti tähendab see muuhulgas endise põllumajandusmaa võsastumise vältimist, mis suures osas leiab aset ääremaadel. Seega peaks poollooduslike koosluste hooldamise toetus kindlasti laienema ka väljapoole Natura 2000 alasid.

Keerukaks kujuneb eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul jätkub põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadele, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja

teedevõrk. Tuleb kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade jõupingutusi ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnameetmetega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

3.4 EELMISE PROGRAMMIPERIOODI MÕJU

3.4.1 SAPARD-PROGRAMM

SAPARD oli aastatel 2000–2006 Kesk- ja Ida-Euroopa maade põllumajandusele ja maaelule antava erakorralise ELiga liitumise eelse abi programm. Eestis käivitus see 2001. aastal eesmärgiga kaasa aidata põllumajandussektori kohanemisele ELi nõuetega ning lahendada maapiirkonna arenguprobleeme. SAPARD-programmi raames antud toetused olid suunatud põllumajanduse konkurentsivõime tugevdamisele, maaelu ja maaettevõtluse ning maainfrastruktuuri arendamisele. Teisalt võimaldas SAPARDi rakendamine valmistada ette administratsiooni ELiga ühinemisega kaasnevate toetuste rakendamiseks.

SAPARD-programmi raames rakendati järgmisi meetmeid:

- Meede 1. Põllumajandustootmise investeeringutoetus;
- Meede 2. Põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus;
- Meede 3. Maapiirkondade alternatiivse majandustegevuse arendamise ja mitmekesistamise investeeringu toetus;
- Meede 4. Maapiirkonna infrastruktuuri investeeringutoetus;
- Meede 6. Külade renoveerimine ja arendamine.

Eestis võeti esimesed toetusetaotlused vastu 2001. a suvel, taotluste vastuvõtt lõppes 2003. aastal. Toetused maksti välja pärast investeeringute tegemist ning praeguseks on need investeeringud lõpetatud. PRIA maksis viimased SAPARD-programmi toetussummad välja 2006. a septembris. Ühtekokku maksis avaliku sektor viie aasta jooksul SAPARDi toetusi 1,06 mld krooni, millega tehti investeeringuid 2,3 mld krooni eest.

Programmi käivitumine oli alguses raske, sest põllumeestel puudus kindlus, et nad suudavad toetusega kaasnevaid kohustusi järgnevatel aastatel täita. Aastatel 2002 ja eriti 2003 suurenes huvi märgatavalt ning taotlejate arv ja toetussummad mitmekordistusid.

Kui 2001. aastal esitati PRIAle 248 taotlust, millest rahuldati 130, siis järgmisel aastal olid need arvud vastavalt 426 ja 385 ning 2003. aastal esitati juba 1158 taotlust, millest rahuldati 1016. Meetme 1 raames maksti toetust 512 mln, meetme 2 raames 289 mln, meetme 3 raames 188 mln, meetme 4 raames 28 mln ning meetme 6 raames 44 mln krooni. Enim toetust – 167,7 mln krooni – maksti SAPARDist Tartumaa taotlejatele. Järgnesid Lääne-Virumaa 123,2 ja Järvamaa 91,3 miljoniga.

SAPARD-programmi rakendamise järeelhindamine algas 2007. a I poolaastal.

SAPARD programmil oli laiemal tasandil kaks suuremat eemärki: abi EL seadusandluse rakendamisele EL ühtse põllumajanduspoliitika ja teiste poliitikate osas, ning teiseks lahendada prioriteetseid probleeme põllumajanduse ja maaelu jätkusuutlikuks arenguks.

EL seadusandluse rakendamise ettevalmistamisele aitas programm kaasa kahel tasandil. Esiteks administratsiooni ettevalmistus EL ühtse põllumajanduspoliitika rakendamiseks. Enne SAPARD programmi rakendamist viidi läbi Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskuse reorganiseerimine Põllumajanduse Registrite- ja Informatsiooniametiks (PRIA), mille struktuur loodi juba tulevast Euroopa Liidu toetuste administreerimist silmas pidades. EL toetuste administreerimine oli siiski mitmes mõttes erinev ning keerulisem senisest siseriiklike toetuste maksmisest, ning SAPARD aitas kaasa EL süsteemi juurutamisele. Toimus ametnike koolitus ja väljaõpe nii PRIAs kui ka põllumajandusministeeriumis. Ka vahehindamine hindas panust, mille programm on andnud EL ühtse põllumajanduspoliitika ellu viimiseks, protseduuride kehtestamiseks ja rakendamise parendamiseks administratsiooni tasandil, väga heaks.

Teiseks oli oluline põllumajandussektori ja muu maapiirkonna ettevõtluse EL normidega vastavusse viimine. Selles osas aitasid erinevad meetmed kaasa eesmärgi saavutamisele (meede 1 põllumajandussektori osas, meede 2 põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osas, meede 3 turismi- ja maapiirkonna muu ettevõtluse osas (nt toidutöötlemine väikeettevõtetes). Lisaks sellele aitas vahehindamise andmetel SAPARD kaasa potentsiaalsete taotlejate finantsjuhtimise (sh ettevõtte raamatupidamise) teadmiste ja kogemuste kasvule, mis lõi hea pinnase EL toetussüsteemist kasu saamiseks paljudele ettevõtjatele.

Programmi spetsiifilised eesmärgid olid järgmised:

- tõsta põllumajandusliku tootmise efektiivsust, viies selle turu nõuetega vastavusse;
- tagada konkurentsivõimelise ja efektiivse toiduainetetööstuse areng;
- aidata kaasa maapiirkondade sotsiaalmajanduslikule ja infrastruktuuri arengule;
- luua tingimused maaelu säästlikuks arenguks.

Programmi spetsiifiliste eesmärkide saavutamine ning toetuse mõju sellele tuleb vaadata konkreetsete meetmete eesmärkide saavutamise raames. Hoolimata sellest, et kolm meedet kaheksast ei rakendunud, andis programm omapoolse panuse kõigi eelpoolmainitud eesmärkide saavutamisse.

Programmi mõju hinnates peaks esmalt vaatama programmi ulatust ja tähtsust kogu maapiirkonna ettevõtluses. Selleks võtame aluseks 2003. aasta andmed (mis oli SAPARDi rakendamise kõige aktiivsem aasta) ning võrdleme koguinvesteeringuid ning investeeringuid, mis olid tehtud SAPARD programmi abiga.

Kogu maapiirkonna ettevõtjad tegid 2003. aastal investeeringuid maa ja ehitiste soetamiseks ning masinate ja seadmete soetamiseks 25 miljardi krooni ulatuses. SAPARD programmi toetuse kaasabil tehti 2003. aastal kokku investeeringuid 800 miljoni krooni ulatuses, millele maksti toetust 389 miljonit krooni. Vastavalt nimetatud uuringu andmetele moodustavad SAPARD programmis tehtud koguinvesteeringud vaid 3,1% kogu maapiirkonnas põhivarasse tehtavatest investeeringutest.

Seetõttu võib hinnata, et SAPARD programm mõjutas kogu maapiirkonna ettevõtlusest majanduslikult pigem konkreetseid ettevõtlusvaldkondi, millele see suunatud oli (peale põllumajanduse ka näiteks maaturismi arengut), kuid kogu maapiirkonna ettevõtluse mõjutamiseks oli programmi maht liiga väike. Seetõttu on

keeruline siduda makromajanduslikul tasandil toimunud positiivseid muutuseid, nagu tööhõive suurenemine ja maarahvastiku arvu stabiliseerumine, SAPARD programmiga.

Vaadates aga põllumajandussektorit eraldi, siis Statistikaameti andmetel tehti 2003. aastal investeeringuid põhivarasse põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses kokku 1 040 miljoni krooni eest. Arvestades, et 2003. aastal maksti SAPARD programmi 1. meetme raames toetust välja 243 miljonit krooni, mille abil investeeriti 502 miljonit krooni, siis põllumajandussektoris moodustavad SAPARD programmi toetuse kaasabil tehtud investeeringud ligi 48% kogu investeeringutest. Siinkohal võib seega põhjendatult öelda, et programmi läbi tehtavad investeeringud omasid olulist majanduslikku mõju.

Ka põllumajanduse investeeringuvajaduse uuringu järgi suurenes aastatel 2001–2003 Eesti põllumajandussektori investeeringute maht ning paranes põhivaraga varustus. Uuringu tulemused näitavad, et investeeringutoetustel on olnud oluline mõju põllumajandusettevõtjate majandustegevusele ja majandustulemustele.

Investeeringutoetuste tulemusena on aastatel 2000–2004 märgatavalt suurenenud investeeringud nii masinatesse ja seadmetesse kui ka ehitistesse. Aastal 2000 tegi keskmine põllumajandustootja ühe hektari kasutatava põllumajandusmaa kohta investeeringuid summas 2206 krooni, aastal 2004 summas 4544 krooni. Soetatud põhivara kasutamise tulemusel on toimunud positiivsed muutused ettevõtjate majandusnäitajates. Toetust saanud ettevõtjate müügitulu kasvuindeks ületab toetust mittesaanud ettevõtjate oma ligikaudu 1,3 kordselt. Eeltoodu iseloomustab ilmekalt investeeringutoetuse positiivset mõju ettevõtja müügitulule. Üksikutel juhtudel on küll majandusnäitajate kasvuindeksid (nt põhivara käibesiduvus) olnud tagasihoidlikud, kuid siin ei saa põhjuseks lugeda investeeringutoetusi, vaid muid ettevõtja majandustegevust oluliselt mõjutavaid tegureid.

Viidatud uuringu kohaselt on investeeringutoetused võimaldanud investeerida sellistesse põhivaraobjektidesse, mille kasutamise tulemusena on suurenenud ettevõtjate kasum ja omakapital, mis omakorda võimaldavad kindlustada ettevõtja jätkusuutlikkust. Kaasaegsed ehitised, masinad ja seadmed (lüpsilaudad, lüpsi- ja söötmissaadmed, taimekasvatuse masinad ja seadmed jne) võimaldavad kindlustada põllumajandustoodangu stabiilsemat kvaliteeti ja alandada toodangu omahinda, mille tulemusena paraneb ka põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime kogu Euroopa Liidu turul. Põllumajandustootjate hulgas läbi viidud küsitluse põhjal võib samuti väita, et investeeringutoetus aitab säilitada ettevõtete jätkusuutlikkust, võimaldas ettevõtteid laiendada ja nende arengu kiirendada.

Vaadates põllumajandussaadusi töötleva tööstuse investeeringuid, siis 2003. aastal investeerisid kogu toiduaine- ja joogitööstuse ettevõtted põhivarasse 1 012 miljonit krooni, samal ajal kui toetuse abiga investeeriti 175 miljonit krooni. Selle järgi moodustavad toetuse abil tehtud investeeringud ligi 17%. Investeeringutoetuse mõju uuringu järgi oli toetuse osakaal ettevõtte investeeringutest toetuse kasutamise aastal keskmiselt 38,6%, ning toetuse saamine on toonud kaasa omavahendite investeerimise ettevõttesse ligi 30% võrra suuremal määral kui seda oleks tehtud ilma toetuseta. Samuti on toetusi kasutanud ettevõtted olnud esirinnas töökohtadesse panustamisel. Toetuse mõju lihatööstustele on toonud selget kasu, piimatööstustele on olnud kasu, kuigi paljude ettevõtete seis oli 2004. a. problemaatiline, mida mõjutasid aga ka muud tegurid.

SAPARD-i panust keskkonnamõju seisukohast võib samuti vaadata konkreetsete meetmete raames. Enamik uuest soetatud masinatest ja seadmetest olid keskkonnasõbralikumad kui varasemalt kasutatud vastavad objektid. Keskkonnakaitse

parandamisega võib neist seostada meetmes 1 alameetmete 1 (piimatootmine), 2 (loomalaudad) ja 3 (taimekaitse, sõnnikulaotus ja seemnekasvatus), meetmes 2 käitlusettevõtetes jäätmete kogumise/käitlemise ning meetmes 4 veevarustuse ja kanalisatsiooni alameetme investeeringuid.

Kokku on makstud otseselt keskkonnaga seotud investeeringutele 75 miljonit krooni toetust, millega tehtid 152 miljoni krooni eest investeeringuid. Muidugi peab siinkohal uuesti rõhutama, et mitmed teised objektid olid ka kaudselt seotud keskkonnaga, näiteks meede 2 suurem osa objekte täitsid muuhulgas keskkonnakaitselist eesmärki.

Seega moodustavad otseselt keskkonnakaitselised objektid ligi 7% kogu programmi toetuste mahust, mida võib pidada heaks tulemuseks. Arvata võib ka, et paljusid keskkonnakaitselisi investeeringuid poleks üldises rahaliste vahendite vähesuses tehtud ilma toetuse abita, kuna need on majanduslikult vähemtasuvad.

Programmi sotsiaalset mõju on ilma täiendavate uuringuteta raskem hinnata, kuna suurem osa meetmeid olid suunatud ettevõtlike investeeringutele, ning nende mõju sotsiaalsele olukorrale on kaudsem ja pikaajalisem. Kõige otsesemat mõju laiemale elanikkonnale maal avaldas meede 6 – külade taastamine ja arendamine, kuna selle meetme eesmärgid olid kõige enam seotud elukeskkonna parandamisega läbi sotsiaalse infrastruktuuri arendamise.

Toetuse saajatele saadetud küsimustikest tuli välja suhteliselt suur inimeste arv, kes meetmest toetuse saajate hinnangul tehtud investeeringuid kasutavad. Ühiskondlike hoonete külastusi on hinnanguliselt ligi 195 tuhat, ning infopunkti kasutajaid veel lisaks 109 tuhat. Isegi, kui küsimustike täitjad pidasid silmas mitmeid korduvaid külastusi, on meetme investeeringud siiski suhteliselt laia mõju omavad, arvestades, et Eesti külades elab üldse kokku 280 tuhat elanikku, maapiirkonnas 450 tuhat elanikku.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi SAPARD programmi rakendusaeg jäi suhteliselt lühikeseks ning mõnede rakendumata meetmete ning rakendunud meetmetes üksikute alameetmete eesmärgid jäid täitmata, mõjutas programm oluliselt Eestis nii EL toetuste rakendamise administratsiooni ülesehitamist kui ka maaettevõtjate ettevalmistamist Euroopa Liiduga liitumiseks. Samuti aitas programm kaasa mitmete kitsaskohtade vähendamisele, näiteks põllumajanduse investeeringuvajaduse vähendamise, tööstuste nõuetega vastavusse viimise investeeringute ning keskkonnasõbralike investeeringute soodustamise läbi. Kokkuvõtteks võib programmi majandusliku mõjukuse kohta eri sektoritele öelda, et kõige enam mõjutas programm põllumajandustootmist.

3.4.2 EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004–2006

MAK 2004–2006 koostamise üldeesmärk oli toetada ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete kaudu maapiirkonna regiooniti tasakaalustatud arengut. Selle raames rakendati järgmisi meetmeid:

- Ebasoodsamate piirkondade (LFA) toetus;
- Põllumajanduslik keskkonnatoetus;
- Elatustalude kohanemise toetus;
- Põllumajandusmaade metsastamise toetus;
- Nõuetega vastavusse viimise toetus;
- Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade (Natura 2000 võrgustiku alad) toetus;
- Tehniline abi;

- Otsetoetuste lisamaksed.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames maksti toetust keskkonnasõbraliku tootmise, mahepõllumajandusliku tootmise, kohaliku ohustatud tõugu loomade kasvatamise ning kiviaedade taastamise, rajamise ja hooldamise eest. Esialgse kava kohaselt kavandati sel perioodil rakendada ka keskkonnasõbraliku majandamise, mitmeliigilise põõsasriba rajamise ja hooldamise, poollooduslike koosluste hooldamise ning talvise taimkatte meedet. Arvestades toetuste lühikest rakendamisaega (2004–2006) ja keskkonnasõbraliku tootmise osas kavandatust ca kaks korda rohkem esitatud taotlusest tingitud eelarve ümbervaatamise vajadust, otsustati MAKi seirekomisjoni ettepaneku põhjal eelpool loetletud tegevusi mitte rakendada.

Lisaks oli MAK 2004–2006 vahenditest võimalik rahastada ka SAPARD-programmi toetuste taotlusi.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlejate arv ja toetuse alune pind suurenes aasta-aastalt: taotlejate arv 2004. a 8568lt 2006. aastaks 10 029ni; toetuse alune pind 2004. aasta u 300 000 ha-lt 2006. aastaks u 340 780 ha-ni. Samuti suurenes aasta-aastalt mahepõllumajandusliku tootmise toetuse alune pind: 2004. aasta u 40 000 ha-lt 2006. aastaks u 66 000 ha-ni. Samas ei ole mahepõllumajandusliku tootmise toetuse aluse pinna suurenemine toonud kaasa tarbijateni jõudva mahetoodangu märkimisväärset kasvu, mistõttu MAKi raames tuleb suuremat tähelepanu pöörata just mahetoodangu suurenemisele ning selle töötlemise ja turustamise arendamisele suunatud tegevustele. Suurenes ka toetusaluste kohaliku ohustatud tõugu loomade arv: eesti hobuse osas 2004. a 861 hobuselt 2006. aastaks 1066 hobuseni ning eesti raskeveohobuse, tori hobuse ja eesti maatõugu veise osas vastavalt 2005. a 100, 451 ja 679 loomalt 2006. aastaks 114, 470 ja 727 loomani. Oodatust tagasihoidlikum oli elatustalude kohanemise toetuse taotlemine. Nõuetega vastavusse viimise (ehk sõnnikumajanduse veekaitse nõuetega vastavusse viimise) toetuse taotlemisel oli taotlemise aktiivsust vähendav tegur suhteliselt madal toetuse ülempiir, sellest hoolimata on toetuse rakendamine mõjunud positiivselt maapiirkonna keskkonnaseisundile. Ebasoodsamate piirkondade (LFA) toetuse puhul võeti toetuste eelarve prognoosimisel aluseks, et kõik kellel on põllumaad ebasoodsamatel aladel, saaksid selle eelarvega rahuldatud. Tegelikult suhteliselt paljud põllumehed siiski seda toetust ei taotlenud.

Kokku on MAK 2004–2006 raames aastatel 2004–2006 kasutatud toetust u 1,7 mld krooni.

Kuna Eesti rakendas MAK 2004–2006 vaid 3 aasta jooksul, ei kohaldunud Eesti MAKile 2003. a MAKide vahehindamise nõue. Seetõttu selgub MAK 2004–2006 tegelik edukus alles 2008. a lõpphindamise käigus. Teatud meetmete, näiteks põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul on programmi mõju rakendamise algusest peale Põllumajandusuuringute Keskuse poolt jooksvalt hinnatud. Kui esimesel aastal koguti mõjunäitajate kohta algandmeid, siis olenevalt hindamise metoodikast on järgnevatel aastatel kogutud andmed, mille põhjal saab edaspidi programmi mõju keskkonnale ja sotsiaalmajanduslikele näitajatele hinnata. Siiski pole nende väheste andmete alusel uue MAKi rakendamise eelselt võimalik teha usaldusväärseid üldistusi programmi mõju kohta. Esialgsete hinnangute põhjal võib siiski öelda, et mitmeaastaste kohustustega toetused on üheaastaste toetustega võrreldes oluliselt keerulisemad, seda nii kiirelt muutuva majanduskeskkonna tõttu tootjale kui ka administratsioonile, kes peab suutma programmi rakendamise alguses ette näha kõiki kohustuseperioodi kestel eettulevaid asjaolusid (kohustuse tingimusi ei tohi perioodi keskel muuta). Põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul on probleemiks osutunud ka põllumajandusmaa rendisuhted, kuna rendilepingute lõppedes ei saa tootja võetud

kohustust endises mahus täita. Lisaks peab järgnevatel aastatel oluliselt suurendama tootjate teadlikkust toetuse andmise eesmärkide kohta. Näiteks asjaolu, et põllumajanduslikku keskkonnatoetust makstakse vaid baasnõuetega võrreldes täiendavate põllumajanduskeskkonna nõuete eest, pole sugugi kõigi taotlejateni jõudnud. Samuti on vaja tootjate teadmisi suurendada ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid majandamisviise. Järgnevatel aastatel on vaja parandada ka toetuste saamise tingimusi lahti seletavate infomaterjalide sisu, mis peavad olema detailsemad, sisaldama enam näiteid jne. Lisaks tuleks jätta õigusaktide jõustumise ja toetuste rakendamise vahele senisest pikem ajavahe, et rakendusamet oleks piisavalt aega rakendamiseks vajalike ettevalmistuste tegemiseks ja et ka taotlejad jõuaksid toetuse saamise nõuetele enam tutvuda.

Enamik MAK 2004–2006 raames rakendatud meetmetest jätkuvad ka uue MAKi raames. Kiviaia rajamist ja taastamist toetatakse MAKi raames vähetootlike investeeringute meetme kaudu, võrreldes MAKiga 2004–2006 ei toetata enam kiviaia hooldamist. Põllumajandusmaade metsastamise toetus ei jätku, küll aga on kavas põllumajandusmaade metsastamise raames kavas toetada metsastamist nt erosioonitundlikes piirkondades. Ei jätku ka nõuetega vastavusse viimise ja elatustalu kohanemise toetus ning keskkonnasõbraliku tootmise toetus asendub keskkonnale kasutoovama keskkonnasõbraliku majandamise toetusega.

3.4.3 EESTI RIIKLIK ARENGUKAVA 2004–2006

RAKi 3. prioriteedi üldeesmärk on maapiirkondade tasakaalustatud ja jätkusuutliku majandusliku ja sotsiaalse arengu tagamine. Selle raames rakendati järgmisi põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid:

- Meede 3.1: Investeeringud põllumajandustootmisse;
- Meede 3.2: Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus;
- Meede 3.3: Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas;
- Meede 3.4: Integreeritud maaparandus;
- Meede 3.5: Külade taastamine ja arendamine;
- Meede 3.6: Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede;
- Meede 3.7: Metsamajandus;
- Meede 3.8: Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine.

2004. aastal rakendunud RAKi toetuste taotlemise intensiivsus näitas, et võrreldes vajadusega, on rahalisi ressursse toetusteks liiga vähe. Samas ei olnud rahaliste vahendite suurendamine võimalik, sest sellele seadis piirid Eesti riigi eelarve ning samuti oli kokku lepitud ELi poolse kaasfinantseerimise määra, mida lühikese programmiperioodi jooksul ei muudeta. Küll aga oli RAKis prioriteedisiseselt võimalik suurendada ühe meetme vahendeid teise meetme arvelt.

RAKi 3. prioriteedi rakendamine näitas, et eriti suur on toetusvajadus põllumajanduslikuks tootmiseks vajalike investeeringute osas. Et 2004. aastal oli meetme 3.1 raames nõudlus väga suur ja osa meetme kolme aasta eesmärke täideti juba ühe aastaga, kärbiti 2005. aastaks lubatud kulutuste nimekirja oluliselt. Aastatel 2004–2005 kasutati ära kogu meetme 3.1 kolme aasta eelarve, seetõttu 2006. aastal nimetatud meedet enam ei avatud. Küll aga võetakse programmiperioodil 2004–2006 saadud kogemusi arvesse uuel programmiperioodil põllumajandusliku tootmise

investeeringutoetuse meetme(te) ettevalmistamisel. Üks saadud õppetund oli loobumine põhimõttest, et taotluste rahuldamise järjestamine toimub vastavalt sellele, millises järjekorras toetuse taotlused laekusid (ingl.k. *first-come, first-served*), sest see tõi kaasa järjekorrad PRIA uste taga ja palju ebatäpsusi taotlustes (neid koostati kiirustades). Nimetatud põhimõttest loobuti juba ka teiste RAKi meetmete käivitamisel alates 2005. aastast.

Senine Euroopa Liidu vahendite kasutamine 3. prioriteedi raames on olnud väga edukas, samas on see viinud olukorrani, kus mitmete meetmete raames oli taotlusi esitatud oluliselt suuremates summades, kui meetmetes oli vahendeid.

Teatud meetmete vahendite täies mahus kasutamisel sai takistuseks ajaline ressurss, kuivõrd sarnaselt teistele 2004. a 1. mail liitunud liikmesriikidele, oli meetmete programmeerimiseks ning rakendamiseks tavapärasest 7-aastasest eelarveperioodist oluliselt lühem aeg. Eelkõige osutus vahendite kasutamine raskendatuks meetmete puhul, mida ei jõutud 2004. aastal käivitada (nt meetmed 3.7 ja 3.8, mis käivitati vastavalt 2006. ja 2005. aastal). Madal eelarvevahendite kasutamine nõuande meetme puhul tuleneb eelkõige prognoositust madalamast nõuandetoetuse taotlejate arvust, individuaalnõuande väiksem kasutus on tingitud ka nõuandetoetuse järjepidevuse katkemisest 2004. aastal, mistõttu paljud taotlejad ja nõustajad kaotasid huvi valdkonnaga tegelemise vastu. Lisaks sellele on mõnede meetmete puhul piiravaks saanud liida detailsed toetatavate tegevuste nimekirjad. Et häid projekte edaspidi mitte toetusest kõrvale jätta, on kavas toetatavate tegevuste nimekirjad senisest paindlikumad teha.

Samas teatud meetmete (meede 3.6) käivitamine jäeti teadlikult programmiperioodi lõppu. LEADER-tüüpi meetme eelarve piiratud mahtu arvestades oleks meetme kiire käivitamine tähendanud vahendite kiiret ära kasutamist kohalikke tegevusgruppide poolt, millega oleks võinud kaasneda rahastamises ajaline vahe eelmise perioodi lõpu ja käesoleva perioodi vastava meetme käivitamise vahel. Samuti võimaldas meetme käivitamise edasi lükkamine kujundada meede võimalikult vastavaks uue perioodi reeglitega, mis muudab ülemineku oluliselt lihtsamaks.

Oluline kogemus investeeringumeetmete puhul saadi ka nende programmeerimisel eesmärkide seadmisel ning meetmete suunitlemisel. Kuivõrd suur osa indikaatoritest on prognoositud maksimaalsetest toetussummadest lähtuvalt ning arvestades, et suur osa taotlejaid ei taotlenud toetust maksimaalses võimalikus mahus, siis tegelikkuses suudeti meetmete eesmärgid saavutada ka meetmete eelarveid täies mahus ära kasutamata. See aitab kaasa meetmete sihtgruppide võimaliku omafinantseeringu suutlikkuse analüüsimisel ning seda on arvestatud ka MAK 2007–2013 meetmete kujundamisel.

Kokku on 2005. a lõpu seisuga heaks kiidetud 1367 projekti toetussummas 998 mln krooni.

Tabel 22. Maaelu arenguks ettenähtud summad 2004–2006, milj. EEK

	2004–2006	
	KOKKU	sh EL
Otsetoetused	2523,3	1636,4
Turukorraldus	178,5	132,9
Riigiabi	180,2	0,0
SAPARD*	455,6	341,7

MAK 2004–2006**	2944,1	2354,8
Ebasoodsamate piirkondade toetus	368,5	294,8
Põllumajanduslik keskkonnatoetus	1459,7	1167,5
Põllumajandusmaa metsastamise toetus	47,7	38,1
Elatustalude kohanemise toetus	173,9	139,1
Nõuetega vastavusse viimise toetus	407,3	325,8
Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus (Natura 2000 alad)	13,3	10,7
Otsetoetuste lisamaksed	424,5	339,6
Tehniline abi	48,8	39,0
RAK 2004–2006***	1232,3	888,7
Meede 3.1 Investeeringud põllumajandustootmisse	616,2	435,8
Meede 3.2 Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus	176,5	123,6
Meede 3.3 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas	115,1	80,6
Meede 3.4 Integreeritud maaparandus	134,8	101,1
Meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine	98,9	79,1
Meede 3.6 Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede	28,8	23,1
Meede 3.7 Metsamajandus	40,4	28,3
Meede 3.8 Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine	21,1	16,9

* SAPARD raames 2004–2006 toimunud väljamaksed

** MAK 2004–2006 finantstabel, 17.10.2007 seisuga

*** RAK 3. prioriteedi (põllumajandus, kalandus ja maaelu) põllumajanduse ja maaelu meetmed, finantstabel 07.09.2007 seisuga

3.4.4 PROGRAMMITÖÖD MÕJUTANUD RIIKLIKUD INSTRUMENDID

2001. aastal loodi Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES), mille eesmärgiks on Eesti maapiirkonna majandusliku arengu toetamine ettevõtlust soodustavate sihtprogrammide rakendamise kaudu, tegutsedes selleks Euroopa Komisjoni poolt aktsepteeritud riigiabi andjana. MES annab maaettevõtluslaenusid (laen maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; käibekapitali laen põllumajandustootjate ühiseks varustus- ja turustustegevuseks; laen hoiu- ja laenuühistute tegevuse arendamiseks; investeerimislaen tootmiseks vajaliku maa ostuks), tagatisi (laenu tagatis maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; liisingu tagatis maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; faktooringu tagatis põllumajandustootjale) teavitustoetust ning toetust kutseõppeasutuste maamajanduslike erialade õpilastele. Aastatel 2004–2006 andis MES kokku üle 486 miljoni krooni tagatisi, üle 390 miljoni krooni laenusid ja üle 20 miljoni krooni toetusi.

4. VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS

4.1 VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS

Hetkeolukorra analüüsist tulenevalt on Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime ELi keskmisega võrreldes madal. Keskkonnaseisund on suhteliselt hea, kuid selle säilitamiseks on vaja jätkata põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetmeid ning teisi põllumajanduse säästvate arengule kaasa aitavaid meetmeid ja nende raames rakendatavaid tegevusi. Ühelt poolt vabaneb maapiirkondades tööjõudu põllumajanduse efektiivsemaks muutumise läbi, teiselt poolt on ettevõtluse struktuur ühekülgne ja see vähendab tööhõivevõimalusi. Erinevate sektorite vaheline koostöö ja usaldus on kasvanud, see loob head eeldused kohaliku algatuse ja partnerluse edendamiseks.

Sellest tulenevalt on MAKi 1. telje meetmete peamine eesmärk valdava osa põllumajandustootjate ning põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine sellisel määral, et põllumajandustootjad suudaksid pärast programmiperioodi lõppu (pärast 2013. aastat) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes. Metsanduse valdkonnas on eesmärk tõsta metsanduse pikaajaline konkurentsivõime tasemele, mis tagab metsapotentsiaali taastamise loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsas ning asjakohase ennetustegevuse, erametsa säästliku majandamise ja tööhõive säilimise maapiirkonnas ning toetab metsasaaduste ja metsanduslike teenuste ulatuslikumat kasutamist.

MAKi 2. telje meetmete raames rakendatavad põllumajandusliku tootmise viisid peavad tagama hea keskkonnaseisundi ning põllumajanduslik maakasutus peab säilima ka piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses ja kõrge loodusväärtusega alade säilimisel. Metsade majandamisel ja kaitsel lähtutakse säästva metsanduse põhimõtetest ning tagatud on hea keskkonnaseisund.

MAKi 3. telje meetmete põhieesmärk on maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine eelkõige ebasoodsatel aladel ning maapiirkondade elukvaliteedi parandamine. Nende eesmärkide täitmisele lähenetakse komplekselt, arendades ettevõtlust ühelt poolt ning tugevdades kohaliku kogukonna tegevust teiselt poolt.

Kohaliku algatuse edendamise eesmärk on senisest laialdasema otsustusõiguse andmine kohalikule tasandile, nii et aastateks 2009–2010 on enamik maapiirkonna kohalikke omavalitsusi hõlmatud kohalike tegevusgruppidega, kes on välja töötanud ja rakendanud oma piirkonna arengu strateegiad.

Võttes arvesse nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 toodud minimaalseid telgede finantseerimise määrasid (10–25–10–5), vahendite jaotust MAK 2004–2006 ja RAKi meetmetele, hetkeolukorrast tulenevat probleemide ulatust ELi sarnaste piirkondadega võrreldes ja sellest tulenevaid eesmärke, on soovituslik vahendite jaotus telgede ja meetmete kaupa alljärgnev:

Tabel 23. Vahendite jaotus telgede ja alamtelgede kaupa (%)

Telg	2007–2013
	Osakaal
1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE	40%

1. alamtelg Restruktureerimine / moderniseerimine	90% *
2. alamtelg Innovatsioon / nõuanne	10% *
2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA PARANDAMINE	39%
1. alamtelg LFA	16% *
2. alamtelg Natura	20% *
3. alamtelg Põllumajanduskeskkond	64% *
3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE	21%
1. alamtelg Mitmekesistamine / majandusareng	60% *
2. alamtelg Põhiteenused / infrastruktuur / uuendamine	40% *
4. TELG – LEADER	10%
Kohalik suutlikkus	10% *
Kohalikud strateegiad	90% *

* vastava telje vahenditest

Käesoleva perioodiga võrreldes on suurim tõus kavandatud 3. ja 4. telje finantseerimises, seda nii telgede osakaalu, kui meetmete rahastamise kasvu osas. See on põhjendatud vajadusega toetada sel perioodil senisest intensiivsemalt mittepõllumajanduslike töökohtade teket maapiirkondade mikroettevõtetes ning järjest hoogustuvat kohalikku algatust kohaliku arengupotentsiaali mobiliseerimisel. Mittepõllumajanduslike töökohtade loomine just põllumajanduslikust tootmisest loobuvatele ettevõtjatele on oluline kogu põllumajandussektori konkurentsivõime tõusu seisukohast. 1. teljes pööratakse senisest enam tähelepanu pikaajalise mõjuga füüsilise infrastruktuuri ja keskkonnainvesteeringutele, põllumajandusliku tootmise mitmekesistamisele (eelkõige väiksemas ja madalama lisandväärtusega sektoriosas) ning senisest enam ka inimarengule, teadmistele ja innovatsioonile. 1. telje raames lisanduvad uued meetmed bioenergia ja innovatsiooni valdkonnas. Mahepõllumajandussaaduste turuosa suurendamiseks tuleb soodustada nende senisest olulisemalt aktiivsemat töötlemist ja turustamist. 2. telje vahendid on esimestel uue MAKi rakendamise aastatel seotud perioodil 2004–2006 võetud kohustustega. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse osas jätkuvad perioodil 2004–2006 rakendatud tegevused üldjoontes ka uuel perioodil. Lisaks põllumajandusliku keskkonnatoetuse baasmeetme rakendamisele kavandatakse perioodil 2007–2013 täiendavaid meetmeid spetsiifiliste keskkonnaküsimuste lahendamiseks: kavandatakse meetmeid kõrgema keskkonnariskiga piirkondades, st nitraaditundlikel aladel, samuti toetatakse PRIA registrist väljapoole jäävate poollooduslike koosluste hooldamist. Eraldi suunatakse tähelepanu Natura 2000 võrgustiku põllumaale ning Natura 2000 võrgustiku erametsamaale.

4.2 EELHINDAMISE LOODETAV MÕJU

Olukorrajelduse osas tegi eelhindaja ettepaneku teksti konkretiseerimiseks ja probleemide kajastamise ühtlustamiseks ning Maaelu arengu strateegiaga 2007–2013 (MAS) kooskõla tagamiseks. Programm on sellest tulenevalt teksti ühtluse seisukohast üle vaadatud ja täpsustatud.

Tugevuste ja võimaluste väljatoomisel soovitas eelhindaja arvestada nii programmi sisemiste kui ka väliste teguritega. Sellest tulenevalt on olukorrajelduses kirjeldatud ning eesmärkide püstitamisel silmas peetud ka laiemaid programmi mõjualast väljapoole jäävaid arenguid.

Lähtuvalt erinevatest sihtgruppideest soovitas eelhindaja koostada neli erinevat SWOT analüüsi. Programmis on siiski valitud ühe horisontaalse SWOT-analüüsi kasuks, kuivõrd enamuse selle aspektidest puudutab nii erinevaid sihtgrupe kui ka telgi. Eelhindaja ettepanekutest tulenevalt on SWOT analüüsi ajakohastatud, lisades mitmeid uusi probleeme, nt tööjõupuudus.

Eelhindaja juhtis tähelepanu, et MASi üheks prioriteediks on naiste tööhõive tõstmine ning töötuse vähendamine, mis MAKis ei tule otseselt esile. Sellest tulenevalt on teatud meetmete puhul naisevõimendusele hindamiskriteeriumides eelistused ette nähtud.

Meetmete sihtgruppide osas tegi eelhindaja ettepanekuid selle täiendamiseks. Samas on MAK sihtgrupp sätestatud MASis ning meetmete kujundamisel on seda arvesse võetud. Samas olemasoleva sihtgrupi raames on ettepanekuid arvestatud, nt põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtjate lisamine koostöökasvatamis- ja teavitustegevuste sihtgruppi.

Meetmete väljatöötamisel ei arvestatud eelhindaja ettepanekutega, mis ei olnud kooskõlas meetmete eesmärkidega, ei ole EAFRD raames toetatavad või on mõne muu meetme subjekt. Nt eelhindaja ettepanekut Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri meetme üldeesmärgi laiendada metsatulekahjudega seotud ennetustegevusele ei olnud võimalik arvestada, kuivõrd vastav tegevus on toetatav MAK meetme 1.5 raames.

Eelhindaja soovitas rakendada poollooduslike koosluste hooldamise toetust ka väljaspool Natura 2000 alasid. Eelhindaja ettepanekut arutati koos keskkonnaministeeriumiga, kelle seisukoht oli, et eelkõige peaks ikka toetama kõrge loodusväärtusega kaitse alla võetud poollooduslike koosluste hooldamist. Eelhindaja arvates peaks Eesti tagama, et põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, oleks heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes. Kuna põllumajandusmaa hoidmine heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes on üks pindalatoetuste saamise nõuetele vastavuse tingimusi, saavutatakse see eesmärk teiste meetoditega.

Eelhindaja seadis kahtluse alla LEADER-otsustusprotsessi suutlikkuse võime ja rakendamise ulatuse maapiirkondade elukvaliteedi parandamisel, et see täidaks edukalt poliitika üldeesmärgi. Arvestades LEADER-tüüpi meetme edukust ja aktiivsust kohalikul tasandil ning subsidiaarsuse printsiibi olulisust otsuste tegemisel, on MAK eelarve puhul LEADER osakaal muutmata jäetud.

Eelhindaja soovitas MAK-s põhjalikumalt kajastada eelmistel programmitöö perioodidel rakendatud programmide mõju ja saadud õppetunde, et neid siis uue arengukava rakendamisel kasutada. Olemasolevate andmete raames on püütud mõjusid põhjalikumalt välja tuua.

Eelhindaja hinnangul olid MAK tööversiooni meetmete põhjendused kohati laialivalguvad ning neis ei olnud konkreetselt välja toodud probleeme, mille

lahendamiseks meedet rakendama hakatakse. Sellest tulenevalt on meetmete põhjendusi oluliselt konkreetsemaks muudetud.

Eelhindaja juhtis tähelepanu ka seiresüsteemi kirjelduse süstematiseerimise vajadusele ning indikaatorite puudulikkusele MAK eelnõus. Kommentaaridega on arvestatud ning seiresüsteemi kirjeldust parendatud ja indikaatorid kõigisse meetmetesse lisatud.

Eelhindamise aruanded (eelhindamise lõpparuanne ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne) on MAKi lisadeks 1 ja 2.

5. INFORMATSIOON TELGEDE JA MEETMETE KOHTA

5.1 ÜLDNÕUDED

Telgede ja meetmete kirjeldus

MAK 2007–2013 raames on kavas rakendada Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta artiklite 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 46, 48, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65 alusel antavaid toetusi. Meetmete valik põhineb Eesi Maaelu arengu strateegial 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkidel 3 ja 4.

1. teljes on Nõuandesüsteemi ja teenuste toetamise puhul kavas kombineerida artikleid 24 ja 25, kuivõrd sarnast meedet rakendati ka RAK 2004–2006 raames, nõuandesüsteemi loomise toetus on meetme osaks tulenevalt olemasoleva süsteemi ümberkorraldamise vajadusest.

Võttes aluseks lõppenud programmiperioodil erametsaomanikele ja metsaühistutele rakendatud toetuste taotlemise kogemust, lähtudes vajadusest koondada ühte meetmesse kõik metsamaal metsa majandusliku väärtuse parandamiseks suunatud tegevused ning lähtudes asjaolust, et potentsiaalsed taotlejad on enamuses erametsaomanikud ja nende ühendused, on meetmesse Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine integreeritud artiklid 27, 28 ja 48.

Oluline osa põllumajandus- ja toiduainesektori tootearendusalasest tegevusest on ka uute ning kõrgema kvaliteediga toiduainete tootmine, mistõttu on vajalik soodustada põllumajandustootjate toidukvaliteedikavades osalemist ning nende kavade raames toodetud toodete turustamist. Kuna koostöö teadusasutustega on oluline eeltingimus toidukvaliteedikavade väljatöötamiseks ning sellest tulenevalt ka nendes kavades osalemiseks ja toodete edendamiseks, on mõistlik artiklite 26, 29, 32 ja 33 kohaste tegevuste toetamine koondada Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise meetmesse. Selline koondamine võimaldab efektiivsemalt kasutada olemasolevaid eelarvevahendeid ning tagada tootearenduse protsessi edukamat soodustamist, kuna kogu tootearenduse ahel alates koostööst teadusasutustega kuni turustamiseni on toetatav ühe meetme raames.

3. teljes kombineeritakse Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas meetme raames artikleid 53–55, kuivõrd samalaadne kogemus mitmekesistamise, ettevõtluse ja maaturismi toetamisel on olemas RAK 2004–2006 raames. Meede on täitnud oma eesmärgi ning aidanud põllumajandustootjatel mitmekesistada väljapoole põllumajandust ja edendada ka muud maaettevõtlust.

Külade uuendamise ja arendamise meetmes kombineeritakse artikleid 56 ja 57, sisuliselt on tegemist aastatel 2004–2006 rakendunud meetme jätkuga. Meetme rakendamine on olnud äärmiselt edukas, sellest tulenevalt on ka edaspidi otstarbekas küla kogukonnale suunatud tegevusi toetada terviklikult ühe meetme raames.

4. teljes rakendatakse ühte Leader-meedet, mis hõlmab artikleid 61–65, sarnaseid tegevusi kombineeriti ka RAK LEADER-tüüpi meetme raames. Erinevate tegevuste kombineerimine annab kohalikele tegevusgruppidele suurema otsustusvabaduse oma tegevuste valikul ja elluviimisel.

Horisontaalsed indikaatorid

Tabel 24. Horisontaalsed indikaatorid.

Üldine sotsiaalmajanduslik areng

Indikaator	Hetkeseis	2007*	2010*	2013*
Majandusareng (EL-25=100)	50,6% (2004)	61,2%	66,6%	72%
Tööhõive määr	64% (2005)	65,7%	66,7%	70%
Töötus	7,9% (2005)	6,9%	6,2%	5,6%

Konkurentsivõime

Koolitus ja haridus põllumajanduses	32,9%	39%	43%	47%
Vanuseline struktuur põllumajanduses (alla 35 a/ üle 55 a)	0,17 (2003)	0,18	0,19	0,20
Tööviljakus põllumajanduses (tuhat eurot)	5,59 (2004)	6,60	8,35	8,40
Kapitali kogumahutus põhivarasse põllumajanduses (miljon eurot)	49,8 (2003)	77,3	82,4	85,4
Primaarsektori tööhõive areng (tuhat)	32,2 (2005)	30	27,5	25
Primaarsektori majandusareng (miljon eurot)	346,4 (2004)	387	419,2	452,8
Tööviljakus toiduainetööstuses (tuhat eurot)	9,91 (2004)	13	16,5	21
Kapitali kogumahutus põhivarasse toiduainetööstuses (miljon eurot)	53,1 (2004)	61	65	70
Tööhõive areng toiduainetööstuses (tuhat)	17,7 (2004)	16,2	14,7	13,5

Toiduainetööstuse majandusareng (miljon eurot)	175,9 (2004)	190	197	203
Töövilkakus metsanduses (tuhat eurot)	32,2 (2004)	37	51,5	66
Kapitali kogumahutus põhivarasse metsanduses (miljon eurot)	19,4 (2003)	22,3	31,1	39,7
Elatuspõllumajanduse osatähtsus uutes liikmesriikides (alla 1 ESÜ)	23043 (2003)	22000	22000	22000

Keskkond

Bioloogiline mitmekesisus: põllumajandusmaal elavate lindude populatsioon
Bioloogiline mitmekesisus: kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaa (ha)	35000 (2004/05)	38000	40000	45000
Bioloogiline mitmekesisus: puuliikide koosseis	okaspuu	33,40%	33,40%	33,40%
	lehtpuu	26,30%	26,30%	26,30%
	segapuud	40,30%	40,30%	40,30%
Pinnas: pinnaseerosioonitundlikud piirkonnad (t/ha/aastas)	0,11 (2004)	0,11	0,11	0,11
Pinnas: mahepõllumajandus (tuhat ha)	49 (2005)	60	70	70
Kliimamuutus: taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses (CO ₂ eq Gg)	606 (2003)	1000	1500	2000
Kliimamuutus: kasutuses olev põllumajandusmaa, mida kasutatakse taastuva energia tootmiseks (1000 ha)	0 (2004)	25,2	72	100
Kliimamuutus: põllumajandusest pärit kasvuhooenergia heitmed (CO ₂ eq Gg)	702 (2004)	702	702	702

Laiem maaelu areng

Muu tulusa tegevusega põllumajandustootjad	6,8% (2005)	7,4%	8,3%	9,2%
Mittepõllumajandussektori tööhõive areng	82,7% (2004)	85%	88%	91%

Mittepõllumajandussektori majandusareng (miljon eurot)	6903,6 (2003)	8835	10 284	11 733
Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng	9,6% (2004)	10,2%	10,8%	11,4%
Turismi infrastruktuur maapiirkonnas	15 000 (2005)	15 200	15 800	16 400
Internetiga ühinemine maapiirkondades	33% (2006)	38%	49%	60%
Teenusesektori areng	66% (2003)	66,4%	66,7%	70%
Pendelränne	50,7% (2004)	48%	45%	45%
Elukestev õpe maapiirkondades	6,7%	10%	12,5%	14%

Leader

Kohalike tegevusgruppide areng (kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanikkond)	0% (2005)	25%	35%	35%
---	-----------	-----	-----	-----

5.2 KÕIKI VÕI MITUT MEEDET KÄSITLEVAD NÕUDED

Kõigi MAKi toetuste saamise täpsemad nõuded, toetuste taotlemise ja taotluse menetlemise täpsema korra kehtestab põllumajandusminister määrusega.

Jätkuvad tegevused

MAK I telje vahenditest rahastatakse MAK 2004–2006 nõuetega vastavusse viimise toetuse ja elatustalude kohanemise toetuse meetmete raames võetud kohustusi. Uuel perioodil nimetatud meetmeid enam ei rakendata.

Valitud meetmed

Tabel 25. Võimalikud meetmed.

Telg	Number	Meede / alameede / tegevus	Artikkel	Kood
1	1.1	Koolitus- ja teavitustegevused	21	111
	1.2	Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine	22	112
	1.3	Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine	24, 25	114, 115
		Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine	24	114
		Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks	25	115
	1.4	Põllumajandusettevõtete ajakohastamine	26	121

	1.4.1	Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks		
	1.4.2	Investeeringud loomakasvatusehitistesse		
	1.4.3	Investeeringud bioenergia tootmisesse		
	1.5	Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine	27, 28, 48	122, 123, 226
		Metsa majandusliku väärtuse parandamine	27	122
		Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine	48	226
		Arendusprojekti elluviimine	28	123
	1.6	Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine	28	123
	1.7	Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate tehnoloogiate arendamine	26, 29	121, 124
	1.7.1	Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö	26, 29	121, 124
1.8	Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur	30	125	
2	2.1	Ebasoodsamate piirkondade toetus	37	212
	2.2	Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	38	213
	2.3	Põllumajanduslik keskkonnatoetus		
	2.3.1	Keskkonnasõbralik majandamine		
	2.3.2	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	39	214
	2.3.3	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus		
	2.3.4	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus		
	2.3.5	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus		
	2.4	Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus	40	215
	2.5	Vähetootlikud investeeringud		
	2.5.1	Kiviaia rajamise ja taastamise toetus	41	216
	2.5.2	Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus		
	2.6	Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale	43	221
2.7	Natura 2000 toetus erametsamaale	46	224	
3	3.1	Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas	53, 54, 55	311, 312, 313
	3.1.1	Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas	53, 55	311, 313
	3.1.2	Mikroettevõtete arendamise toetus	54, 55	312, 313
	3.2	Külade uuendamine ja arendamine	56, 57	321, 322, 323
	3.2.1	Majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused	56	321
	3.2.2	Külade uuendamine ja arendamine	56	322
	3.2.3	Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja	57	323

		selle kvaliteedi parandamine		
4	4.	Leader-meede	61, 62, 63, 64, 65	41, 42, 431

Riigiabi

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 25, 28, 29 ja 52 kohaste meetmetega hõlmatud tegevuste puhul, mis ei kuulu asutamislepingu artikli 36 reguleerimisalasse, on tagatud riigiabikorra ja oluliste vastavuskriteeriumide, eelkõige asutamislepingu artiklitega 87–89 hõlmatud avaliku rahastamise ülemmäära järgimine. Täpsemalt on vastavaid sätteid kirjeldatud peatükis 9.

Investeeringumeetmete üldpõhimõtted

Põllumajandusministril on õigus kehtestada maksimaalne toetussumma investeeringumeetmete kohta. Investeeringumeetmete puhul on toetus suunatud selgelt määratletud eesmärkidele, mis kajastavad määratletud territoriaalseid vajadusi ja nõrku struktuurilisi külgi. See tagatakse läbi sihtgruppide piiritlemise, asendusinvesteeringute toetamise välistamise, piirkondade lõikes erinevate toetusmäärade kasutamise ning hindamiskriteeriumide kaudu erinevate eelistuste andmise.

Investeeringumeetmete puhul peab kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2006 artikli 72 lõikega 1 toetatava investeeringu puhul säilima EAFRD panus vähemalt viie aasta jooksul alates otsusest vahendite eraldamise kohta. Ei toetata lihtsaid asendusinvesteeringuid.

Investeeringumeetmete puhul sätestatakse meetmekirjelduses, millised investeeringud on toetatavad, et tagada keskkonna kaitstud. Toetust saab ainult sellistele investeeringuobjektidele, mis pärast soetamist, ehitamist või uuendamist vastavad kõigile ELi nõuetele (sh keskkonnanouetele). Põllumajandusministri rakendusmääruste kohaselt tuleb toetuse taotlusele lisada ehitusluba, või kohaliku omavalitsuse poolt antav luba, kui see on nõutav ehitusseaduse kohaselt. Selline luba garanteerib, et ehitamine või uuendamine ei halvenda ega kahjusta keskkonnaseisundit. Lisaks on vaja toetuse taotlusele lisada ka keskkonnamõju hindamise aruanne, kui see on nõutav riikliku seadusandluse kohaselt, mis samuti tagab selle, et investeeringuobjekt ei põhjusta keskkonnaseisundi halvenemist.

Et heaks kiidetud ning ellu viidud saaksid kõige paremad taotlused, hinnatakse vajadusel taotlusi vastavate meetmepetsiifiliste hindamiskriteeriumite alusel ning koostatakse taotluste paremusjärjestus.

Ühine põllumajanduspoliitika

MAK meetmete raames tagatakse, et maaelu arengu toetust saavad tegevused ei saaks toetust ka muudest ühise põllumajanduspoliitika rahastamisvahenditest. Kattuvuse välistamiseks võetud abinõud on kirjeldatud konkreetsete meetmete juures ning peatükis 10. MAKi raames ei toetata tootlikkuse suurendamisele suunatud investeeringuid vesiviljeluses, kuna see kuulub Euroopa Kalandusfondi (EFF) rakendusalasse.

Kohustuseperiood

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse, ebasoodsamate piirkondade toetuse ja loomade heaolu (loomade karjatamise toetus) puhul võtab tootja omale kohustuse täita toetuse saamise nõudeid vähemalt viis aastat.

Kohustuste asendamine

Komisjoni määruse (EÜ) nr 1320/2006 artikli 11 kohaselt peaks liikmesriigil olema võimalik lubada nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 alusel võetud põllumajanduse keskkonna- ja loomade heaolu kohustuste teendamist uuteks kohustusteks üldjuhul viieks kuni seitsmeks aastaks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaselt eeldusel, et uute kohustustega parandatakse keskkonda ja suurendatakse loomade heaolu.

MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustusega, keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega ning MAK 2004–2006 mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Samuti võib taotleja asendada MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse, keskkonnasõbraliku tootmise toetuse või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse MAK 2007–2013 poolloodusliku koosluse hooldamise toetusega. MAK 2004–2006 raames võetud ohustatud tõugu loomade kohta võetud kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 kohustusega.

Kohustuse suurendamine, vähendamine ja lõpetamine

Taotleja võib ebasoodsamate piirkondade toetuse või põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustusealuse põllumajandusmaa pindala suurendada algse kohustusega võrreldes kuni 30% või 2 hektari võrra või ohustatud tõugu loomade puhul loomade arvu kuni 30% või 2 looma võrra. Sel juhul jääb kohustuseperioodi kestus endiseks. Kui kohustusealust põllumajandusmaad või loomade arvu suurendatakse üle eelpool sätestatud määra, algab taotlejal uus 5-aastane kohustuseperiood.

Taotleja võib ebasoodsamate piirkondade toetuse või põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustusealuse põllumajandusmaa pindala või ohustatud tõugu loomade puhul loomade arvu vähendada algse kohustusega võrreldes kuni 30% võrra, ilma et temalt selle maa või loomade kohta varem makstud toetus tagasi nõutakse. Kui kohustus väheneb üle eelpool sätestatud määra, nõutakse seda määra ületavas osas toetus põllumajandusmaa või loomade kohta tagasi.

Toetust ei nõuta tagasi vääramatute jõe või erandlike olude tõttu, milleks on komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 47 kohaselt eelkõige:

- taotleja surm;
- taotleja pikaajaline töövõimetus;
- põllumajandusettevõtte olulise osa sundvõõrandamine, kui kohustuse võtmise päeval ei olnud seda võimalik ette näha;
- raske loodusõnnetus, mis kahjustab tõsiselt põllumajandusettevõttele kuuluvat maad;
- põllumajandusettevõttele kuuluvate loomakasvatushoonete hävimine õnnetusjuhtumi tagajärjel;
- kogu või osa põllumajandustootjale kuuluvat karja kahjustav episootiline haigus.

Makseagentuuril on õigus põhjendatud üksikjuhtudel teha erandeid väljapoole vääramatute jõe või erandlike olude loetelus nimetatud juhtumeid.

Samuti ei nõuta toetust tagasi juhul, kui põllumajandusmaa ei ole enam toetusõiguslik ning seni kohustuse all olnud maa kuulub põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrist kustutamisele.

Kui taotleja taotleb toetust maale, mille kohta võib taotleda poolloodusliku koosluse toetust, lõpeb selle maa osas "Eesti maaelu arengukava 2004–2006" raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse ja keskkonnasõbraliku tootmise või mahepõllumajandusliku tootmise eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustus, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Samuti lõpevad ka MAK 2007–2013 vastavad kohustused.

Kui taotleja annab toetuse määramise tingimusena võetud kohustuse kehtivusajal kogu oma põllumajandusettevõtte või selle osa üle teisele isikule, võib komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 kohaselt kõnealune teine isik kohustuse ülejäänud ajaks üle võtta. Kui kohustust üle ei võeta, tagastab taotleja talle antud toetuse.

Toetust ei nõuta tagasi juhul, kui taotleja, kes on täitnud võetud kohustusest vähemalt kolm aastat, lõpetab kindlalt põllumajandustegevuse ja õigusjärglasel ei ole võimalik kõnealust kohustust üle võtta.

Nõuetele vastavuse nõuded

Maaelu arengu meetme rakendamist mõjutavad nõuetele vastavuse nõuded on samad, mis nõukogu määruses (EÜ) nr 1782/2003 esitatud.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja 5 kohaseid nõuetele vastavuse nõudeid peavad järgima ebasoodsamate piirkondade toetuse, Natura 2000 toetuste, põllumajandusliku keskkonnatoetuse, loomade karjatamise toetuse ning kaitsemetsa rajamise toetuse taotlejad. Artikli 5 ja IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi peavad taotlejad järgima kogu 2007–2013 perioodiks võetud kohustuste osas. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad ajavahemikul 2007–2013 võetud kohustuste suhtes nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded.

Siiski kontrollitakse toetuse taotlemisest alates põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotlejate puhul neid nõuetele vastavuse nõudeid, mis on eeltingimuseks täiendavate keskkonnanõuete eest toetuse saamiseks.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse, Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse ja ohustatud tõugu looma pidamise toetuse taotlejad peavad kuni kohustuslike majandamisnõuete rakendumiseni järgima lisa 3 toodud üldisi keskkonnanõudeid.

Kui muudetakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artiklite 4 ja 5 ning III ja IV lisa kohaseid nõudeid, samuti väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid ning muid asjakohaseid riiklike õigusaktidega kehtestatud kohustuslikke nõudeid, millest tulenevad põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja loomade heaolu kohustused (nõuded) on toetuse maksmise aluseks olevatest nõuetest ulatuslikumad, kohandatakse võetud kohustusi komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 46 kohaselt. Kui selline kohandamine ei ole taotlejale vastuvõetav, siis võetud kohustus lõpeb, ilma et nõutaks tagasimaksu aja eest, mil kohustus kehtis.

Toetusmäärade arvutamine

Komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 48 lõike 2 kohaselt on nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 38, 39, 40, 43 ja 46 alusel arvutatavate maksete

piisavuse ja õigsuse põhjendamiseks ja kinnitamiseks teostanud nimetatud maksete toetusmäärade arvestustele ekspertiisi Audacon Eesti OÜ.

II telje toetusmäärade väljaarvutamisel osalesid lisaks Põllumajandusministeeriumi spetsialistidele ka eksperdid Maamajanduse Infokeskusest ning Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskusest. Lisaks kasutati Eesti Statistikaameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Põllumajandusuuringute Keskuse, Taimetoodangu Inspeksiooni, Eesti Konjunkturiinstituudi ja Jõgeva Sordiaretuse Instituudi andmeid.

Poollooduslike koosluste toetusmäärade arvutamisel võeti aluseks Tallinna Tehnikaülikooli Majandusuuringute teaduskeskuse erakorralise teaduri poolt Keskkonnaministeeriumi tellimusel 2006. aastal valminud uurimistöo "Poollooduslike koosluste hooldamise ja taastamise maksumus ning võrdlus kehtivate toetusmääradega". Toetusmäärade arvutamisel osalesid Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna ja Riikliku Looduskaitsekeskuse töötajad.

Metsamaa säästvate kasutusele suuantud meetmete toetusmäärade väljaarvutamisel osalesid lisaks Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi spetsialistidele ka eksperdid Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskusest.

Seire ja hindamine

Seiret või hindamist läbi viiva asutuse või ettevõtte nõudmisel peab toetuse taotleja esitama üldist toetuse seire ja hindamisega seotud informatsiooni. Samuti peab taotleja võimaldama oma ettevõttes hindamisega seotud tegevusi läbi viia.

5.3.1 1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE

I telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamisele, selleks toetatakse koolitus- ja teavitustegevusi, noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist, nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamist, põllumajandusettevõtete ajakohastamist, metsade majandusliku väärtuse parandamist ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamist ning põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri. Meetmete valik põhineb Maaelu arengu strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel.

MEEDE 1.1 – KOOLITUS- JA TEAVITUSTEgevused (111)

Põhjendus

Maamajandusalase hariduse omandamine, sh elukestva õppe põhimõtete ellurakendamine, on maal muutunud üha hädavajalikumaks, sest rohkem kui kunagi varem on omandanud tähtsust juurdepääs uusimale informatsioonile ja teadmistele koos motivatsiooni ja oskusega edendada innovatiivseid lähenemisi ja kasutada nüüdisaegset teavet. Sellest sõltub sektori konkurentsivõime tugevdamine, samuti tööjõu läbilöögi- ja kohanemisvõime.

Koolituse, teavitamise ja teadmiste levitamise valdkonnas eeldab põllumajanduse ja metsanduse areng ning spetsialiseerumine tehnilise ja majandusliku väljaõppe

asjakohast taset, sh teadmisi uutest tehnoloogiast, samuti küllaldast teadlikkust tootekvaliteedi ning teadusuuringute, innovatiivsete lähenduste ja loodusvarade säästva majandamise kohta (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks (ELT L 270, 21.10.2003, lk 1–69) artiklites 4 ja 5 ning III ja IV lisas sätestatud nõuetele vastavuse nõuded ning maastiku säilitamise ja parandamise ning keskkonnakaitsega sobivate tootmistavade kohaldamine). Seetõttu on vaja laiendada koolitust, teavitamist ja teadmiste levitamist kõikidele täiskasvanutele, kes tegelevad põllumajandus-, toidu- ja metsandusküsimustega. Koolitus- ja teavitamistegevus hõlmab nii põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, innovatsiooni ja teadmispõhise majandamise kui maade hooldamise ja põllumajanduskeskkonnaga seotud küsimusi.

2005. aastal oli põhi- ja täieliku põllumajandusliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal 32,9%. Elukestvas õppes osaleva täiskasvanud elanikkonna (25–64) osakaal oli 2004. aastal 6,7%. Elukestva õppe strateegia 2005–2008 eesmärk on, et 2008. aastaks tõuseks koolituses osalejate osakaal 10% tasemele. Lissaboni strateegia seab eesmärgiks täiskasvanuhariduse osakaalu suurendamist 12,5%ni aastaks 2010. EL-15 puhul on baasharidusega põllumajandusettevõtete juhtide osakaal 16,9%.

Seega tuleb teha kättesaadavaks kogum meetmeid, mis hõlmavad koolitust, teavitamist ja teadmiste levitamist.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 21.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi vastavate sektorite inimpotentsiaali arendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Toetada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute täiend- ja ümberõpet ning teadmiste edasiandmist, et tõsta nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada nende ettevõtlikkust.
- Toetada teadmiste levikut läbi teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamise põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute seas.

Sihtrühm

Toetuse lõppkasusaaja

- Põllumajandustootja, eriti noored ettevõtjad;
- Erametsa valdaja;
- Põllu- ja maamajandus- või metsandussaadusi töötlev ettevõtja;
- Põllu- ja maamajandus- või metsandusettevõtte või põllu- ja maamajandus- või metsandussaadusi töötleva ettevõtte töötaja;
- Koolitaja, nõustaja või teabetöötaja (ainult teavitustegevuste puhul).

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotleja võib olla koolitusega tegelev ettevõtte, teadus- või koolitusasutus (täiskasvanute koolituse seaduse § 2 tähenduses), kes on

põllumajandusministri poolt tunnistatud pädevaks korraldama meetme tingimustele vastavaid koolitusi.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetust antakse tööalase koolituse ja teavitustegevuste maksumuse hüvitamiseks:

- Koolitused ettevõtte majandustegevuseks ja sellega kaasnevaks tegevuseks või ümbersuundumiseks põllumajandusliku mitmekesisistamise ettevõtlus- ja tegevusaladele vajalike teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks või ümberõppeks (kursused, õppused, õppeprogrammid ja õppereisid, välisekspedid);
- Teavitustegevused teadusinfo ja uudsete tavade levitamiseks aga ka muudatustest poliitikas ja õigusloomes (õppe- ja infopäevad, esitlused, seminarid, konverentsid, *workshop*'id, ekskursioonid, mentorlus ja tuutorlus);

Toetust antakse täiendkoolituse süsteemi arendamiseks – info- ja koolitusmaterjalide koostamiseks, soetamiseks ja täiendamiseks, e-õppeks, täiskasvanute koolituseks vajaliku infotehnoloogia ja tarkvara muretsemiseks.

Abikõlblikud kulud

Koolitusürituse ja teavitustegevuste ettevalmistamise ja organiseerimise kulud:

- lektori, juhendaja, eksperdi ja koolituse korraldaja tasu;
- kutseeksami korraldamisega seotud kulud;
- koolitusmaterjalide ettevalmistamise, soetamise, ruumide ja tehnika rentimise ning tõlke kulud;
- koolitusmaterjalide paljundamine;
- lektorite/juhendajate ja koolitusel osalejate majutus- ja toitlustuskulud;
- lektorite, juhendajate, ekspertide, koolitajate ja koolitusel osalejate koolituse toimumise kohta ja alalise teenistuskoha sõidu kulu (sh välisreiside kulud);
- koolitustest ja teavitusüritustest teavitamise kulud.

Taotleja võib korraldada koolituse pakkujate vahel korraldada hanke.

Koolitussüsteemi arendamise kulud:

- info- ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad) soetamise, paljundamise ja trükkimise kulud;
- elektrooniliste ja trükitud info- ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad) ettevalmistamise kulud;
- investeringud töövahenditele ja tarkvara soetamise kulud;
- koolitusprogrammide väljatöötamise kulud.

Meetme raames ei toetata järgmisi tegevusi:

- üldise haridustaseme tõstmisega seotud tasemekoolitus;
- keeleõpe;
- arvutikoolitus;
- koolitus transpordivahendi juhtimisõiguse taotlemiseks;
- töötute koolitus ja ümberõpe.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Meetmes nimetatud tegevusi toetatakse kuni 100% ulatuses abikõlblikest kuludest.

- Koolitus – mitte üle 1 500 krooni (96 eurot) Eesti piires ja 3 000 krooni (192 eurot) välisriigis toimuva koolituspäeva eest koolitatava kohta. Välisriigis toimuva koolituse puhul toetatakse õppereise kuni üheksa päeva ulatuses;
- Teabepäevad – mitte üle 25 000 krooni (1 600 eurot) teabepäeva kohta. Minimaalne teabepäeval osalejate arv on kümme inimest;
- Teised teavitustegevused (konverentsid, juhendaja kasutamine, välisekspertide kasutamine) kuni 300 000 krooni (19 173 eurot) tegevuse kohta;
- Koolitusvõrgustiku arendamiseks kuni 300 000 krooni tegevuse kohta, peamiseks kuluallikaks on info- ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad) koostamine ja väljaandmine.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv	aastaks 2013 – 20 000
	Koolitus- ja teabepäevi aastas	aastaks 2013 – 500
Tulemusnäitaja	Õppe edukalt läbinute arv	aastaks 2013 – 8000
Mõjunäitaja	Lisandunud väärtuse muutus ühe töajouühiku kohta aastas	aastaks 2013 – +25 %

Lisaindikaatorid:

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Mõjunäitaja	Põhi- ja täieliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal	aastaks 2013 – 47 %
	Elukestvas õppes osaleva täiskasvanud elanikkonna osakaal	aastaks 2013 – 14 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Täpsustatakse rakendusmäärusega.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja toetatava tegevuse vastavust toetuse saamiseks arengukavas ja rakendusaktides sätestatud nõuetele. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel hindamiskomisjonis ning hindepunktide alusel moodustatakse paremusjärjestus. Taotluste nimekirja kinnitab põllumajandusminister.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- hinnatakse koolitatavate sihtgruppi, sh tehakse eelistusi noortele ja raskustesse sattunud ettevõtjatele;
- hinnatakse koolitusteemade prioriteetsust;
- hinnatakse lektoreid teatud valdkondade osas, sh tehakse eelistusi teadlastele rakendusuringuid tutvustavate infopäevade läbiviimisel.

MEEDE 1.2 – NOORTE PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE TEGEVUSE ALUSTAMINE (112)

Põhjendus

Eesti põllumajandusettevõtte omanike vanuseline struktuur on võrreldav EL-15 omaga. Alla 35-aastased põllumajandusettevõtete ainuomanikud moodustavad 10% põllumajandusettevõtjatest, vanemad kui 55-aastased 55%. Võrreldes EL-15 vastavate näitajatega, kus alla 35-aastaste suhe üle 55-aastastesse on 0,12 on Eestis vastav näitaja 0,19. Sellest tuleneb vajadus soodustada noorema põlvkonna osalemist põllumajanduses.

Vastavalt 2005. a struktuuriuuringu andmebaasile oli Eestis 6725 professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 ESÜ). Alla 40-aastaseid ainuomanikke oli 1680, mis moodustas ainult 25% kõigist professionaalsete põllumajandusettevõtete omanikest. 55-aastased ja vanemad ettevõtjad moodustasid 58% kõigist füüsilisest isikust ettevõtjatest.

Meetme väljatöötamisel on lähtutud noorte põllumajandustootjate iga-aastase osatähtsuse 2–3%lise suurendamise vajadusest. Ühtlasi toetab meede noori põllumajandustootjaid täiendavate investeeringute tegemisel, mille vajadus tuleneb uutest kehtima hakkavatest nõuetest veterinaaria, taimeterwise, loomade heaolu, hügieeni ja keskkonna valdkonnas.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 22.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamine põllumajanduses.

Spetsiifilised eesmärgid

- Noorte põllumajandustootjate abistamine põllumajandusliku majapidamise sisseseadmisel;
- Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine;
- Tööhõivevõimaluste laiendamine noortele;
- Noorte kaasamine maakogukonna arendamisse.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Põllumajandustootmisega alustavad/tegelevad füüsilisest isikust ettevõtjad ja füüsilisest isikust osanikega osahingud. Taotleja võib üle võtta ka tegutseva põllumajandusettevõtte.

Miimumnõuded taotlejale ja äriplaanile

- Füüsilisest isikust ettevõtja või osahingu kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat;
- Füüsilisest isikust ettevõtja või osahingu kõik osanikud asuvad esimest korda tegutsema põllumajandusettevõtte juhina;
- Kui noor põllumajandustootja ei ole põllumajandusettevõtte ainus juht, kohaldatakse eritingumusi, mis on samaväärsed nendega, mida nõutakse põllumajandusettevõtte ainujuhina tegevust alustavalt noorelt põllumajandustootjalt. (Komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006, artikkel 13 punkt 6);
- Taotleja peab esitama oma põllumajandustegevuse arendamise äriplaani, milles tuleb kirjeldada põllumajandusettevõtte olukorda ning tegevusi, mis aitavad kaasa ettevõtte majandusliku elujõulisuse edendamisele, koos eesmärkide ja teostamise tähtaegadega ning üksikasjad tegevuse arendamiseks vajalike investeeringute, koolituse, nõuande või muu tegevuse kohta. Komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 kohaselt hindab PRIA vastavust äriplaanile hiljemalt viie aasta möödumisel alates toetuse andmist käsitleva otsuse langetamise kuupäevast;
- Füüsilisest isikust ettevõtjal või osahingu kõigil osanikel peavad olema ametialased oskused ja pädevus. Alates toetuse andmist käsitleva otsuse langetamise kuupäevast võidakse anda aega kuni 36 kuud mille jooksul tuleb saavutada täielik vastavus nimetatud nõuetele ja määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 22 lõike 1 punktis b sätestatud ametialaste oskuste ja pädevuse nõude täitmiseks, kui noorel põllumajandustootjal on vaja kohanemisaega, mille jooksul põllumajandusettevõtte asutada või ümber korraldada, tingimusel et kõnealuse lõike punktis c osutatud äriplaaniga on selline vajadus ette nähtud;
- Taotleja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust järgneval viiel aastal ning toetuse saamisele järgneva viienda kalendriaasta lõpuks peab taotleja aastamüügitulu põllumajanduslikust tegevusest moodustama vähemalt 80% saadud toetuse summast.

Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetamise tingimused sätestatakse põllumajandusministri määrusega.

Tegevuse alustamise definitsioon

Taotleja peab seadma sisse põllumajandusliku majapidamise minimaalselt viieaastaseks perioodiks.

Nõutav müügitulu põllumajanduslikust tegevusest taotlemisele järgneva kalendriaasta lõpuks on vähemalt 37 552 krooni (2400 eurot). Kui füüsilisest isikust ettevõtja, osahing või osahingu osanik saavutab 37 552 krooni (2400 euro) suuruse müügitulu, loetakse seda antud meetme korral põllumajandustegevuse alustamiseks.

Taotleja peab esitama avalduse andmete kandmiseks põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse. Loomapidaja, kes alustab loomapidamist või pole ennast veel PRIAs loomade registrisse arvele võtnud, täidab vastava taotluse ja kohustub pidama oma põllumajandusloomade kohta arvestust.

Toetus

Maksimaalne toetussumma

Toetust antakse ühekordse maksena kuni 625 864 krooni (40 000 eurot).

Riiklikud rahastamisskeemid

Noortel põllumajandustootjatel on täiendavalt võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatise ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Noortel põllumajandustootjatel, kes on saanud meetme 1.2 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi pakutavaid noortele põllumajandustootjatele mõeldud sooduslaene ja -tagatise.

Soodustus kokku ei või ületada 15 000 EUR, mis vastab nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 sätestatud tegevuse alustamise maksimaalsele piirmäärale.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud noorte ettevõtjate arv	312–350
	Toetused kokku (eurot)	12 470 840
Tulemusnäitaja	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (%)	10
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest)	65
	Lisandväärtuse muutus (kasv) aasta tööühiku kohta (%)	10–15%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaani;
- Haridust ja põllumajandusalast töökogemust tõendavad dokumendid;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Nõuetele vastavaid taotlusi hinnatakse vajadusel hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelistatakse äriplaane, mis tõestavad majanduslikku jätkusuutlikkust järgneva viie aasta jooksul arvestades toetuse summa ülekandmisest.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- pädevus ja kogemus;
- tegutseva põllumajandusette omandanud taotlejate eelistamine;

- majanduslikult ebasoodsamates piirkondades asuvate taotlejate eelistamine.

MEEDE 1.3 – NÕUANDESÜSTEEMI JA -TEENUSTE TOETAMINE (114, 115)

Põhjendus

Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamise eesmärgi saavutamiseks on oluline suunata tegevusi inimpotentsiaali ning põllu- ja metsamajandusliku tootmise kvaliteedi tugevdamisele ning kohandamisele. Selle ülesande saavutamiseks on muu seas vaja pakkuda ka kvaliteetset nõudlusele orienteeritud nõuandeteenust, et põllumajandustootjad saaksid tootmisotsuseid tehes alati arvestada majanduslikke, keskkonna- ja sotsiaalseid nõudeid.

Põllumajandusettevõtete nõuandeteenuste loomine põllumajandustootjatele ning metsanduse nõuandeteenuste võimaldamine metsa valdajatele peaks aitama neil kohandada, parandada ja lihtsustada majandamist ning tõsta oma ettevõtete üldist tulemuslikkust, tugevdades põllumajandus- ja metsandussektori inimpotentsiaali.

Eesti suurusel riigil on vaja ühte, tugevat, professionaalse nõuandesüsteemi, mis suudab hankida ja levitada nii tippnõuannet kui ka lihtsamat nõu, suudab koolitada olemasolevaid konsulente ning uusi juurde, teenindada nii suuremaid kui väiksemaid tootjaid. Koordineeriva Keskuse ülesanne infolevi valdkonnas on nõuandekeskuste juhendamine, teabelevi kindlustamine ning vajalike koondite koostamine nõuandetegevuse kasulikkuse hindamiseks ja edasiste tegevuste kavandamiseks. Et nõuanne oleks kõrgetasemeline ja vastavuses ettevõtjate ootustega, peavad konsulendid olema hea ettevalmistusega nii erialaste teadmiste kui nõustamisoskuste poolest. Järjest suureneb metsaomanike huvi professionaalse ning senisest suurema mahuga nõuande järele.

Nõuandekeskuste töölerakendamine ei ole taganud seni vaba turu tingimustes töötanud konsulentide pakutava tootmisalase ning nõuetele vastavuse alase nõuande igakülgselt kättesaadavust. Nõuandetegevuse aktiivsus ei ole olnud piisav ning seega tuleb nõuandekeskuste pakutavad ja konsulentide motivatsiooni tagavad tegevused ümber korraldada.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 24 ja 25.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust.

Käesoleva meetme all koondatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 24 ja 25 tegevused – nõuandeteenuse kasutamine ning juhtimis- ja nõuandeteenuste loomine. Tegevused on vastastikku sõltuvad, sest toetatavat nõuannet pakutakse vaid toimivate keskuste kaudu. Samuti ei saa nõuandekeskused tegutseda konsulentide ja nõuandeteenuse osutamisetä. Skeemide koos rakendamine tekitab täiendava sünergia.

Tegevus 1: Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine

Spetsiifilised eesmärgid

- nõuande pakkumise soodustamine ettevõtete tegevuse vastavusse viimiseks
 - nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artiklis 4 ja III lisas sätestatud kohustuslike majandamisnõuete ning artiklis 5 ja IV lisas sätestatud heade põllumajandus- ja keskkonnatingimustega;
 - ELi õigusaktidel põhinevate tööhutusnõuetega;
- nõuande pakkumise soodustamine ettevõtte või tegevuste paremaks majandamiseks majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte arvestades.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- põllumajandustootjad;
- erametsa valdajad.

Miimumnõuded taotlejale

Nõuandetoetust võib taotleda:

- Põllumajandustootja, kes tegutseb küla, alevi või aleviku territooriumil ning kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha maatulundusmaad.
- Erametsa valdaja, kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha maatulundusmaad küla, alevi või aleviku territooriumil.

Nõuandesüsteemi kirjeldus

Sobiva nõu saamiseks tootja pöördub kohaliku nõuandekeskuse või konsulendi poole. Põllumajandusettevõttele nõuandeteenust pakuvad konsulendid on koondatud nõuandekeskuste juurde. Nõuande kvaliteedi tagamiseks korraldatakse konsulentidele kutse omistamist (varem atesteerimine), kus nad tõestavad oma suutlikkust erialase hariduse, töökogemuse ja eksami eduka läbimisega. Klientidele nõu andmisele lisaks koondavad ja süstematiseerivad konsulendid tootjate vajadusi rakendusteaduse, infopäevade ja trükiste osas ning on teadustulemuste vahendajaks põllumajandusettevõtetele.

Metsanduslikku nõuannet pakutakse peamiselt metsaühistutes tegutsevate konsulentide kaudu, tegevusi koordineerib ja toetab SA Erametsakeskus alates 2001. aastast, aktiivseid konsulente on 15. Metsanduslikku nõuannet pakutakse käesoleva meetme raames nõuandekeskustega ühinenud konsulentide poolt.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põllumajandustootjale ja erametsa valdajale individuaalse nõuandeteenuse võimaldamine järgmistes valdkondades:

- nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artiklites 4 ja 5 ning III ja IV lisas sätestatud kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste järgimiseks osutatud nõuanne;
- ettevõtte nõustamine ELi tööhutusnõuetest tulenevate tingimuste täitmise ning nendega vastavusse viimise valdkonnas;
- erametsandusliku ja põllumajandusettevõtte üldise tulemuslikkuse parandamiseks osutatud nõuanne koos informatsiooniga teadustulemustest erinevate tehnoloogiate kohta, sh põhitegevuse muutmiseks ehk

ümberkorraldamiseks või põhitegevuse laiendamiseks või bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnas osutatud nõuanne.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt. Teistest riiklikest meetmetest pakutav nõuandeteenuse toetus ei laiene põllumajanduse valdkonnale.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Kuni 80% abikõlblikest kuludest nõuandeteenuse kohta, kuid mitte rohkem kui 23 460 krooni (1 500 eurot) aastas.

Üleminekumeetodid

2005–2006. aastal RAK meetmest 3.8. individuaalnõuande prognoositust väiksem kasutus on tingitud nõuandetoetuse järjepidevuse katkemisest 2004. aastal (meede käivituse 2005 II poolaastal), mistõttu paljud taotlejad ja nõustajad kaotasid huvi valdkonnaga tegelemise vastu. Toetust ei taotlenud väiksemad ettevõtted, kuna omaosaluse maht oli nende jaoks liiga kõrge, suuremad ettevõtted kasutasid konsulenti toetust taotlemata, sest ei soovinud tegeleda taotlemise bürokraatiaga. Suure hulga nõuande vajadusest katavad hästi organiseerunud ja tugevasti kontsentreeritud sisendite müüjad ning erialaühingud.

Perioodil 2005–2007 kasutab nõuandetoetust umbes 800 ettevõtet. Toetatav nõuandeteenus on suunatud alates 5 ESÜ suurustele ettevõtetele, kõiki gruppe siiski välistamata. Väiksematele ettevõtetele suunatakse grupi- ja massinõuandemeetodid, samuti pakutakse neile lühiajalist tasuta nõuannet.

Tegutsevate keskuste ja motiveeritud konsulentide, aga eelkõige kvaliteetse nõuande pakkumise tulemusena suureneb nõuannet kasutavate ettevõtete arv ning nende valmisolek nõuande eest rohkem tasuda.

Toetuse sihtala

Tegevust rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Nõuandetoetust saanud põllumajandustootjate arv	aastaks 2013 – 2500
	Nõuandetoetust saanud erametsa valdajate arv	aastaks 2013 – 500
Tulemusnäitaja	Toetatud põllumajandus- ja metsandusettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv	aastaks 2013: 10 %
Mõjunäitaja	Muutus brutolisandväärtuses tööühiku kohta	aastaks 2013: +10 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kulude kohta esitatud arve või arve-saatelehe koopia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Nõuandetoetuse taotluse menetlemise korral kontrollib PRIA taotleja ja taotluse nõuetele vastavust. Kõik PRIA poolt nõuetele vastavaks tunnustatud taotlused rahuldatakse maksimaalse võimaliku toetussumma piiresse jääva taotletud summa ulatuses.

Taotluseid võetakse vastu aasta jooksul pidevalt. Juhul kui taotlejaid on prognoositust enam, kasutatakse järgmiseid hindamiskriteeriume: eelistatakse noori põllumajandustootjaid, keskkonnatoetusi saanud ettevõtjaid ning taotlejaid ebasoodsates piirkondades.

Täpne menetluskord täpsustatakse rakendusmäärusega.

Tegevus 2: Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks

Spetsiifilised eesmärgid

Nõuandesüsteemi tugevdamine kompetentse info ja teadmiste paremini kättesaadavaks muutmisel põllumajandus- ja metsandusettevõtetele.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- nõuandekeskused;
- koordineeriv keskus.

Miimumnõuded taotlejale

Toetust võib taotleda tunnustatud nõuandekeskus ja koordineeriv keskus.

Nõuandesüsteemi kirjeldus

Sobiva nõu saamiseks pöördub tootja kohaliku nõuandekeskuse või konsulendi poole. Põllumajandusettevõttele nõuandeteenust pakuvad konsulendid on koondatud nõuandekeskuste juurde.

Nõuandekeskuste struktuur ja ülesanded:

2005. aastal välja kuulutatud konkursi tulemusena tunnustas põllumajandusminister (15) nõuandekeskused igas maakonnas. Enamus nendest on seotud tootjate ja taluliitudega. Nõuandekeskuse peamine ülesanne on olla kohaks piirkonnas, kust kliendid saavad tänapäevast esmast informatsiooni, sh publikatsioone. Keskused pakuvad lisaks nõuetele vastavuse alasele ja muule põllumajanduslikule nõustamisele tootjatele laiemat teavet ja koolitusi, aitavad leida vajalikku informatsiooni ning mõista seaduseid ja regulatsioone, tutvustavad ja levitavad trükiseid ning korraldavad infoüritusi.

Koordineeriva keskuse ülesanded:

2007. aastal rakendatakse nõuandetegevust koordineeriv keskus, mis lisaks nõuandekeskusele esitatud nõudmistele peab tagama nõuandekeskuste pakutava informatsiooni taseme ühtlustumise, konsulentide väljaõppe ja täiendkoolituse ning korraldama tootjate vajaduste analüüsi ja edastamise. Koordineeriv keskus organiseerib nõuandekeskustele riiklike meetmetega seotud teabe edastamist ja

konsulentidele vajaliku informatsiooni koondamist, samuti tagasiside ning metsanduslike, põllu- ja maamajanduslike infopäevade kalendri korrastamist. Koordineerivasse keskusesse võetakse koordineerimistegevuste täitmise jaoks tööle täiendavalt 4 valdkonna juhti (taimekasvatus, loomakasvatus, finantsmajandus ja teised maapiirkonna tegevusalad).

Koordineeriva keskuse ja nõuandekeskuste oluliseks ülesandeks on informatsiooni ja tagasiside kogumine ja edastamine erinevatel tasemetel. Nõuandekeskus kogub informatsiooni ja tagasisidet kohalikelt tootjatelt ja nõustajatelt ning edastab seda nii koordineerivale keskusele kui enda partneritele. Koordineeriva keskuse ülesanne on koguda vastavat teavet üle kogu Eesti, sh piirkondlikelt nõuandekeskustelt. Andmed analüüsitakse ja edastatakse ministeeriumitele ning teistele partneritele nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasemel.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Nõuandesüsteemi arendamine (nõuandesüsteemi toetus) nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks:

- kulud nõuandekeskuses pakutavate teenuste sisseseadmiseks;
- nõuandetoodete väljatöötamine ja rakendamine;
- nõuandekeskuse konsulentide ja töötajate erialane enesetäiendus, sh stažeerimine;
- nõuandekeskusega lepingu sõlminud konsulendina tegutseda soovivate isikute tööpraktikaga seotud kulutuste hüvitamine;
- kulutused töökeskkonna täiustamiseks ja parandamiseks.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- kulud nõuandekeskuse töö korraldamiseks;
- nõuandetoodete väljatöötamisega seotud tööjõu- ja materjalide kulud;
- nõuandetoodete paljundamise või trükkimise kulud
- konsulentide tööalase koolituse ja stažeerimise kulud;
- konsulentide koolitusel osalejate majutus- ja transpordikulud;
- konsulentide praktika juhendaja tööjõukulud ja tasu praktikandi töö eest;
- investeeringud töövahenditele ja ruumide remondi kulud.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Kuni 100% abikõlblikest kuludest, kuid mitte rohkem kui 1 877 592 krooni (120 000 eurot) ühe nõuandekeskuse kohta esimesel aastal, arvestades, et toetuse summa väheneb järk-järgult maksimaalselt viie aasta jooksul alates nimetatud tegevuste alustamisest:

- esimesel aastal – kuni 1 877 592 krooni (120 000 eurot);
- teisel aastal – kuni 860 563 krooni (55 000 eurot);
- kolmandal aastal – kuni 391 165 krooni (25 000 eurot);
- neljandal aastal – kuni 187 759 krooni (12 000 eurot);
- viiendal aastal – kuni 93 879 krooni (6 000 eurot).

Üleminekumeetodid

Meetme rakendamise tulemusena alustab lisaks 15 maakondlikule nõuandekeskusele efektiivsemalt tööd koordineeriv keskus, mis koondab üksikud spetsiifilise valdkonna nõustajad ning korraldab konsulentide pakutavate teenuste kvaliteedi ühtlustamist. 2005. aastal oli nõuandekeskustel võimalik taotleda starditoetust RAK meetme 3.8 raames 124 000 krooni (8000 euro) ulatuses. Seda võimalust kasutas 14 nõuandekeskust 15-st. Toetust kasutati peamiselt infotehnoloogia ja kontoritehnika soetamiseks (44,7%) ja tehnilise töötaja palkamiseks (28%). Kuna nõuandekeskused pole veel suutnud tagada täies mahus nõuetele vastavuse alase nõuande osutamiseks, on vaja arendada nende pakutavate teenuste kvaliteeti ning nende tehnilist varustatust. Tegutsevate keskuste ja motiveeritud konsulentide, aga eelkõige kvaliteetse nõuande pakkumise tulemusena suureneb nõuannet kasutavate ettevõtete arv ning nende valmisolek nõuande eest rohkem tasuda.

Toetuse sihtala

Tegevust rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Ümber korraldatud keskuste arv	16
Tulemusnäitaja	Toetatud põllumajandus- ja metsandusettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv	aastaks 2013: 10 %
Mõjunäitaja	Muutus brutolisandväärtuses tööühiku kohta	aastaks 2013: +10 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kulude kohta esitatud arve või arve-saatelehe koopia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Nõuandesüsteemi toetuse taotluse menetlemise korral kontrollib PRIA taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ning langetab taotluse rahuldamise otsuse, kui taotleja ja taotlus vastavad õigusaktides sätestatud nõuetele ja taotluse rahuldamiseks on meetme eelarves vabu vahendeid.

Taotlejatele kehtestatakse maksimaalsed toetuse summad eelarveaasta kohta.

Täpne menetluskord täpsustatakse rakendusmäärusega.

MEEDE 1.4 – PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE AJAKOHASTAMINE (121)

Põhjendus

Põllumajandus on üks üleminekuperioodil kõige põhjalikumaid muutusi läbi teinud majandusharusid. Vaatamata põllumajanduse vähenenud osatähtsusele Eesti

majanduses, on säilinud selle kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel.

Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime on olnud madalseisus alates 1990. aastate algusest. Sellest ajast alates on puudunud võimalused vajalike investeeringute tegemiseks, mistõttu u 50% põllumajandusettevõtete põhivarast on ületanud kasutusea. Ka põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) testettevõtete võrdlev analüüs tõestab, et Eesti jääb oluliselt maha vanade Euroopa Liidu liikmesriikide (EL-15) põllumajandusettevõtete keskmistest efektiivsusnäitajatest. Põhivarade maksumus ühe hektari kasutuses oleva maa kohta on Eestis rohkem kui seitse korda ning põhivaraga varustatuse tase ühe keskmise töötaja kohta rohkem kui kuus korda madalam võrreldes EL-15 keskmisega. Suured erinevused põhivaradega varustatuse tasemes Eesti ja EL-15 vahel viitavad tõsisele disproportsioonile, mida pole võimalik ületada, jäädes lootma ühtses majandusruumis toimivale hindade konvergensile. Samal ajal pole erinevus tegelikes tootmisväljundites (saagikus, loomade produktiivsus, kogutoodang jne) ühe hektari kasutuses oleva maa kohta nii suur kui erinevus põhivaradega varustatuses.

Erinevate stsenaariumide kohaselt tuleb kokku aastatel 2007–2013 põllumajandustootmisse investeerida u 20 mld krooni, millest vaid neljandik on seotud uute kehtima hakkavate nõuetega.

Samas tuleb Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime tõstmisel arvestada ka põllumajandussektori struktuuri ja põllumajandusettevõtjate omafinantseerimise suutlikkusega.

Vastavalt FADN andmetele on Eestis vaid u 7000 n-ö professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 Euroopa suurusühikut ehk ESÜd).

Üle poole põllumajandusettevõtjatest (64,1%) kuulub suurusgruppi 2–6 ESÜ, mille puhul võib arvestuslikult eeldada, et nende müügitulu jääb alla 200 000 krooni aastas. Kui arvestada juurde ka suurusgrupp 6–25 ESÜ (kes arvestuslikult võivad aastas teenida ca 200 000–1 000 000 krooni müügitulu), saame, et 88,6% Eesti põllumajandusettevõtjatest ei teeni aastas müügitulu rohkem kui 1 miljon krooni. Samas toodavad need kaks suurusgruppi kokku vaid 28,3% Eesti põllumajandussektori standardkogutulust, kasutavad 36,1% põllumajanduslikust maast ja 43,8% tööjõust aastaühikutes.

Suurusgruppi 25–250 ESÜ (ehk arvestuslikult 1–10 miljonilise müügituluga põllumajandustootjad) kuulub vaid 10,4% põllumajandusettevõtetest, kuid nad toodavad 43,7% standardkogutulust ning kasutavad 45,4% põllumajandusmaast ja 30,6% tööjõust aastaühikutes.

Üle 250 ESÜ suuruseid põllumajandusettevõtjaid (ehk arvestuslikult üle 10 miljonilise müügituluga põllumajandusettevõtteid) on vaid 1,0%, kuid nad toodavad 28,0% standardkogutulust ning kasutavad 18,5% põllumajandusmaast ja 25,6% tööjõust aastaühikutes.

Täpsemalt on põllumajandusettevõtete struktuuri kirjeldatud peatüki 3.1.2 Põllumajanduse, metsanduse ja toidusektori olukord alapeatükis Põllumajanduslik tootmine.

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüs näitas, et päris väikesed põllumajandusettevõtted ei ole samas mahus ja sama tüüpi tootmist jätkates jätkusuutlikud. Neil ei ole piisavalt vahendeid investeeringuteks ja tootmise ümberkorraldamiseks. Ka keskmise suurusega põllumajandusettevõtted vajavad oluliselt ümberkorraldamist, nende tugevnemine ja jätkusuutlikkuse paranemine on äärmiselt oluline maaelu arengu ja konkurentsivõimelise

põllumajandussektori seisukohast. Lisaks sellele selgus Eesti Maaülikooli poolt läbiviidud põllumajandussektori investeeringute vajaduse uuringust, et suuremad põllumajandusettevõtted on suhteliselt paremini varustatud kasutamiskõlblike masinate, seadmete ja ehitistega kui väiksemad põllumajandusettevõtted. Arvestades, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt väiksemate põllumajandusettevõtjate hulgas, on oluline nende konkurentsivõime tõstmine läbi põllumajandustootmise mitmekesistamise ja/või laiendamise normaalse turuväljundiga sektorites. Seega tuleb suurt tähelepanu pöörata väiksemate põllumajandusettevõtete konkurentsivõime tõstmisele, mistõttu ühe alameetme kaudu toetatakse mikropõllumajandusettevõtete arendamist. Mikropõllumajandusettevõtetele antakse võimalus oma tegevust mitmekesistada või laiendada ka mittepõllumajanduslikel tegevusaladel. Selleks toetatakse III telje kaudu mikropõllumajandusettevõtete investeeringuid maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamisse.

Mikropõllumajandusettevõtjate arendamise kõrval tuleb arvestada ka asjaoluga, et programmiperioodi 2007–2013 jooksul on põllumajandusettevõtetele oodata suuri lisainvesteeringuid vajavaid uusi kehtima hakkavaid nõudeid. Suurematel loomakasvatajatel rakendub parima võimaliku tehnoloogia (PVT) kasutamise kohustus, mis kaasneb keskkonnakompleksloaga. Vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2092/91 jõuab 31. detsembril 2010. a maheloomakasvatases kätte tähtpäev, kui lõaspidamislaudad peavad olema ümber ehitatud vabapidamislaudadeks. Lisaks on uue perioodi alguses vaja arvestada nõuetele vastavusest tulenevate uute nõuetega vastavusse viimise investeeringuid ja linnukasvatuse uutest nõuetest tulenevat investeeringuvajadust perioodi viimastel aastatel. Samuti on oodata täiendavaid nõudeid loomade kaitset ja heaolu käsitlevast ELi tegevuskavast.

Arvestades, et põllumajandussektori investeeringuvajak ohustab põllumajanduse konkurentsivõimet keskmises ja pikas perspektiivis ning konkurentsivõime vajab lähiaastatel hüppelist arengut, on oluline tähtsus pika tasuvusajaga ehitiste investeeringutel. Et suur osa nõuetest on seotud loomakasvatusega, toetatakse ühe alameetme alt pika tasuvusajaga põllumajandushoonete ja -rajatiste rekonstrueerimist ja ehitamist.

Põllumajandusliku tootmise mitmekesistamise, uute toodete arendamise ja tootmise struktuuri üks potentsiaalne valdkond on põllumajandus- ja metsandus (kõrval)saaduste energiaks töötlemine. Samal ajal annab biokütuste kasutamise edendamine panuse ka tõhusa energiaturu kujundamisse, suurendades taastuvatest energiaallikatest toodetava energia osatähtsust. Eestil on potentsiaal taastuenergia tootmiseks olemas, kui suurendada biomassitoodangut kasutusest väljas oleval maal. Vajadus biomassi järele suureneb igal aastal.

Bioenergia saamiseks on võimalik kasutada biomassi, mis on toodetud mahajäetud põllumajandusmaadelt (hinnanguliselt 400 000 ha). Nimetatud maad on sageli madala boniteediga ning koosnevad väikestest hajutatud maaüksustest. Nende alade kasutuselevõtt eeldab suuri investeeringuid ja turustuskindlust (biomassi tarbivat tööstust). Et senisest paremini kasutada põllumajanduse võimalusi taastuva tooraine (sh bioenergia) tootmisel mittetoiduks ning et luua täiendavaid töökohti maapiirkondades, soodustatakse investeeringuid, mis on suunatud bioenergia toorainete ning omatoodetud toorainest bioenergia tootmisele. Oluliseks peetakse bioenergia tootmist tooraine tootmiskoha lähedal, et vähendada transpordist tulenevat negatiivset keskkonnamõju. Põllumajandusliku tootmise mitmekesistamise arendamiseks toetatakse ühe alameetme kaudu ka bioenergia tootmise investeeringuid. Seda alameedet rakendatakse kooskõlas "Biomassi ja bioenergia

kasutamise edendamise arengukavaga aastateks 2007–2013”. Lisaks eespool öeldule on Eesti põllumajandussektori arengus üheks takistuseks saamas kvalifitseeritud tööjõu nappus.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 26.

Alameetmete üldpõhimõtted

Et laiendada toetuse saajate ringi eesmärgiga kasvatada konkurentsivõimeliste põllumajandustootjate arvu, võib põllumajandusminister kehtestada kõigi alameetmete peale kokku maksimaalse võimaliku toetussumma ühe taotleja kohta programmiperioodi jooksul.

Üldreeglina käsitletakse noore põllumajandustootjana, kes on õigustatud saama kõrgemat toetuse määra, füüsilisest isikust ettevõtjat, kes on taotlemise hetkel noorem kui 40 aastat. Sama põhimõte kehtib ka nendele äriühingutele, kelle kõik osad või aktsiad kuuluvad füüsilistele isikutele või aktsionäridele/osanikele, kes on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat, samuti ka ühistegevuse organisatsioonidele, kelle kõik liikmed või lepingulise koostöö korral kõik taotlejad korral vastavad eelpool nimetatud füüsilisest isikust ettevõtjatele või äriühingule kehtestatud nõuetele.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise ja biomassi kasutuse edendamise kaudu.

Üldeesmärgi saavutamiseks toetatakse põllumajandusettevõtteid kolme alameetme kaudu.

ALAMEEDE 1.4.1 – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ARENDAMISEKS

Spetsiifilised eesmärgid

- Tehnoloogia taseme tõstmine, põllumajandussektori ajakohastamine ja toodangu kvaliteedi parandamine;
- Keskkonna ja loomade heaolu parandamisele ning vastavate nõuete täitmisele kaasaaitamine;
- Tööhõive säilitamine ja töökohtade loomise stimuleerimine põllumajanduses;
- Traditsioonilise kultuurimaastiku säilitamine läbi keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite;
- Omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisele ja seeläbi põllumajandusettevõtjate toodetud lisandväärtuse suurendamisele kaasaaitamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mikropõllumajandustootjad (sh mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid), kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane

müügitulu koos muude ärituludega ja aastabilansi kogumaht ei ületa 31,2932 mln krooni (2 mln eurot). Samas peab mikropõllumajandustootja aastane omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu või nendest töödeldud toodete müügitulu olema rohkem kui 37 552 krooni (2 400 eurot). Lisaks peab mikropõllumajandusettevõtja olema kasumis, aga aastane puhaskasum ei tohi samas ületada 1 mln krooni.

Suurematel äriühingutel ega muudel juriidilistel isikutel kui käesoleva alameetme tähenduses sätestatud mikropõllumajandustootja ning füüsilistel isikutel, kes tegelevad põllumajandustootmisega füüsilisest isikust ettevõtjana, mille aastane müügitulu koos muude sissetulekutega, aastabilanss ja töötajate arv on suurem, kui käesoleva meetme tähenduses sätestatud mikropõllumajandustootja, ei tohi olla suuremat osalust kui 25%.

Kui toetust taotleb kontserni kuuluv emaettevõtja või tütarettevõtja, ei tohi kontsern olla suurem, kui mikropõllumajandustootja.

- Kaks või rohkem mikropõllumajandustootjat koostöös, kui investeeringuobjekt on või läheb pärast investeeringu tegemist nende ühisomandisse.

Miinumunõuded taotlejale

- Toetust taotleva mikropõllumajandustootja müügitulust peab üle 50% tulema omatoodetud põllumajandussaaduste müügist või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müügist.
- Tehtav investeering peab parandama mikropõllumajandustootja konkurentsivõimet.
- Esitav äriplaan peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju (mh omaosaluseks vajalike vahendite allikat) ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatakse saavutada.
- Mikropõllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.
- Mikropõllumajandustootjal peavad olema põllumajandusalane haridus, põllumajandussektoris töötamise kogemus või omistatud vähemalt põllumajandustöötaja I kutsevalifikatsioon.
- Mikropõllumajandustootjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames.

Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse tingimusi täpsustatakse vajadusel meetme rakendusmäärusega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Mikroettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks läbi mitmekesistamise ja/või tootmise laiendamiseks normaalse turuväljundiga sektorites toetatakse:

- põllumajanduslike tootmishoonete ja -rajatiste ehitamist ja uuendamist (v.a loomakasvatushooned ja -rajatised) (sh kuivatid, hoidlad, kasvuhooned ning asutamislepingu I lisas nimetatud omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalikud hooned) (sh ka elektrisüsteemide ehitamine ja uuendamine, veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemide ehitamine ja uuendamine, elektri-, veevarustuse- ja kanalisatsioonivõrguga liitumine, juurdepääsuteede ehitamine ja uuendamine ning reovete puhastussüsteemide ehitamine ja uuendamine), et vähendada keskkonnakahjustusi, tõsta tehnoloogia taset ja parandada

toodangu kvaliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;

- loomakasvatuseks vajalike hoonete ja -rajatiste ehitamist ja uuendamist ning loomakasvatuspuuride ja sinna juurde kuuluvate seadmete ostmist ja ehitamist (v.a veise-, sea-, lamba-, kitse-, hobuse- või lindude pidamiseks kasutatavate loomakasvatushoonete või -rajatiste või nende juurde kuuluvate sõnniku-, silo- või söödahoidlate ehitamine ja uuendamine või nendes paigaldatavad statsionaarsed tehnoloogilised seadmed), et viia tootmine vastavusse EL keskkonna, hügieeni-, veterinaar- ja loomakaitse nõuetega ning tõsta mikropõllumajandusettevõtjatest loomakasvatajate konkurentsivõimet;
- põllumajanduslikuks tootmiseks vajalike masinate ja seadmete (sh kasutatud masinad ja seadmed) ostmist (sh ka asutamislepingu I lisas nimetatud omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalikud masinad ja seadmed ning taimekaitse- ja seemnekasvatustehnoloogia) (sh ka traditsioonilised põllumajandusmasinad ja -seadmed, mida kavandatakse kasutada biokütuse või bioenergia tooraine tootmiseks, kuid v.a bioenergia tootmise investeeringutoetuse alameetmes nimetatud investeeringud ehitistesse, masinatesse ja seadmetesse, mida kasutatakse biokütuse, bioenergia või nende toorainete tootmiseks), et vähendada keskkonnakahjustusi, tõsta tehnoloogia taset ja parandada toodangu kvaliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;
- viljapuuaedade ja marjaistandike rajamiseks ja laiendamiseks vajaliku paljundusmaterjali ostmist ning istandike piirdeaedade ning konstruktsioonide ostmist, samuti mesindus- ja seenekasvatustobjektide ostmist, et stabiliseerida mikropõllumajandusettevõtete tulu, parandada toodangu kvaliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;
- investeeringut ettevalmistavad (nt ehitusgeodeetilised jms) tööd ja omanikujärelevalve investeeringuobjekti ehitamise ajal.

Välditakse topelttoetamist muudest (ala)meetmetest, teiste ÜPP finantsinstrumentide kaudu, samuti riigieelarvest, EL toetusfondidest, teiste rahvusvaheliste organisatsioonide vahenditest või muust tagastamatust riigiabist. Sellega seoses on vastavalt ühisele turukorraldusele arvesse võetud ka igasugused ühenduse abi kitsendused ja piirangud.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et avaliku sektori toetus käesoleva meetme raames ei ületaks:

- 40% investeeringu maksumusest;
- 50% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Traktorite ostmise puhul peetakse toetussummade määramisel silmas, et avaliku sektori toetus ei ületaks:

- 35% investeeringu maksumusest;
- 45% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 55% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 1 564 660 krooni (100 000 eurot) programmiperioodi jooksul;
- Mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või kolme või enama mikropõllumajandustootja koos taotlemise korral (kui investeeringuobjekt on või läheb pärast investeeringu tegemist nende ühisomandisse) kuni 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul.

Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 312 932 krooni (20 000 eurot) programmiperioodi jooksul.

Üks mikropõllumajandustootja saab investeeringutoetust taotleda üksi, läbi mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või koos teiste mikropõllumajandustootjatega. Kokku ei tohi ühe mikropõllumajandustootja toetussumma ületada 3 129 320 krooni (200 000 eurot) programmiperioodi jooksul.

Kontserni kuuluvad mikropõllumajandustootjad saavad kontserni kohta kokku programmiperioodi jooksul taotleda 1 564 660 krooni (100 000 eurot).

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatise ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatise.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandusettevõtjad	2100 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	3300 mln kr (210,9 mln eurot) / programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandusettevõtete arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	700 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	kasvab 40% programmiperioodi lõpuks

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse müügitulu järgi väiksemaid mikropõllumajandustootjaid;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kes ei ole saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse põllumajandussaaduste töötlemisele suunatud investeeringuid, aiandust, mesindust ja seenekasvatust (elistatakse ka mahepõllumajandussaaduste töötlemist või mahepõllumajandustootmise mitmekesistamist);
- eelistatakse ühistegevust;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kelle kogu müügitulust moodustab omatoodetud põllumajandussaaduste müük või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müük suurema osa;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

ALAMEEDE 1.4.2 – INVESTEERINGUD LOOMAKASVATUSEHITISTESSE

Spetsiifilised eesmärgid

- Konkurentsivõime suurendamine, sh uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamine;
- Keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasaaitamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Veise-, sea-, lamba-, kitse-, hobuse- või linnukasvatusega tegelevad põllumajandustootjad, põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid või omavahel lepingulist koostööd tegevad iseseisvad põllumajandustootjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Tehtav investeering peab parandama ettevõtte konkurentsivõimet.
- Tehtav investeering peab keskkonnakompleksloa kohustusega ettevõtetal vastama PVT nõuetele.
- Esitav äriplaan peab muu hulgas sisaldama informatsiooni taotleja olemasoleva põllumajandusliku põhivara ja selle seisukorra kohta, samuti

kavandatava investeeringu üksikasju (mh omaosaluseks vajalike vahendite allikat) ja kirjeldama eesmäärke, mida investeeringuga kavatakse saavutada.

- Loomakasvatusehitis peab olema nõuetekohaselt registreeritud.
- Põllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.
- Investeeringuobjektile ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust teiste toetusskeemide raames.

Vajadusel võib rakendusmäärusega miinimumnõudeid taotlejale täiendada.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse investeeringuid loomakasvatushoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks. Toetatavad investeeringud on näiteks ehitusprojekt ja projekteerimiseks vajalik ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline uurimistöö, ehituskrunti ettevalmistavad mullatööd, kui need on ehitusprojektiga ette nähtud, loomakasvatushoone ehitus või rekonstrueerimine, sõnniku-, silo- ja söödahoidla ehitus või rekonstrueerimine ja selle seadmete soetamine, farmiseadmed (sh. pesuseadmed, külmutusseadmed, sõnnikueemaldamisseadmed, paiksed söötmis- ja jootmiseseadmed, ventilatsiooniseadmed, matid, vaakumseadmed, inkubaatorid jne).

Täpsem lubatud investeeringute loetelu kehtestatakse rakendusmäärusega.

Keskkonnaparakuksloa kohustusega põllumajandustootjatel toetatakse vaid neid investeeringuid, mis vastavad PVT nõuetele. Taoleja ei ole rikkunud loomade heaolu, toiduhügieeni- ja keskkonnanõudeid või nende nõuete rikkumise põhjus on taotleja poolt kõrvaldatud. Välditakse topelttoetamist teiste meetmega.

Toetus

Maksimaalne toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et need ei ületaks:

- 40% investeeringu maksumusest;
- 50% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas;

ja vastavalt tootmistüübile kehtestatud loomakoha maksumust. Täpsemad toetusmäärad sätestatakse meetme rakendusmäärusega.

Maksimaalne toetussumma

Maksimaalne toetussumma programmiperioodi jooksul (2007–2013) on 7 823 300 krooni (500 000 eurot).

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatise ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatise.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjad	600 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	2097 mln kr (134 mln eurot) / programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandustootjate arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	200 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	kasvab 40% programmiperioodi lõpuks

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse vastavate hindamiskriteeriumide alusel. Hindamiskriteeriumide hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes ei ole saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse mahepõllumajandustootjaid;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kelle müügitulust moodustab omatoodetud põllumajandussaaduste müük või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müük suurema osa;
- eelistatakse kõrgema majandusliku efektiivsusega taotlejaid;
- eelistatakse taotlusi, kus küsitav toetuse määra on madalam.

Vajadusel võib rakendusmäärusega hindamiskriteeriumeid täiendada.

ALAMEEDE 1.4.3 – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE

Spetsiifilised eesmärgid

- Uus turg põllumajandusettevõtjatele;
- Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime (sh sissetulekute) suurenemine;

- Keskkonnahoid;
- Maastikuhooldus;
- Energiatoorme tarnekindlus;
- Energiakandjate mitmekesisus;
- Energiatootmise hajutatuse.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Põllumajandustootjad.
- Põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid ja omavahel lepingulist koostööd tegevad iseseisvad põllumajandustootjad. Ühistegevuse raames investeringutoetust taotlevate organisatsioonide kõik liikmed peavad olema põllumajandustootjad.

Miimumnõuded taotlejale

- Toetust taotleva põllumajandustootja müügitulust peab üle 50% tulema omatoodetud saaduste müügist või nende töötlemisel saadud toodete müügist.
- Toetust taotleva põllumajandustootja eesmärk on valdava osa toodetud biokütuste ja/või bioenergia kasutamine oma ettevõttes.
- Tehtav investeering peab parandama põllumajandustootja konkurentsivõimet.
- Esitav äriplaan peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju (mh omaosaluseks vajalike vahendite allikat) ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatakse saavutada.
- Põllumajandustootja peab tõestama tootmiseks vajaliku varustuse olemasolu ja/või toote turustamisvõimalusi (tarnelepingud, müügistatistika vms).
- Põllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu miimumnõudeid.
- Põllumajandustootjal peab olema põllumajandusalane haridus, põllumajandussektoris töötamise kogemus või omistatud vähemalt põllumajandustöötaja I kutsevalifikatsioon.
- Põllumajandustootjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames.

Bioenergia tootmise investeeringutoetuse tingimusi täpsustatakse vajadusel meetme rakendusmäärusega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetakse biomassi, biokütuste ja/või bioenergia tootmisele suunatud investeeringuid:

- biokütuste ja bioenergia tootmiseks vajalikke hoonete ja rajatiste ehitamine;
- biomassi, biokütuste ja/või bioenergia tootmiseks vajalikke masinate ja seadmete ostmine ja paigaldamine (v.a. mikropõllumajandusettevõtete arendamise alameetmetest toetatavad traditsioonilised põllumajandusmasinad ja -seadmed mida kasutatakse biomassi tootmiseks);
- energiavõsa istikute soetamine ja istutamine;
- investeeringut ettevalmistavad (nt ehitusgeodeetilised) tööd.

Väljendatakse toetust teistest (ala)meetmetest, teiste ÜPP finantsinstrumentide kaudu, samuti teistest Struktuurifondide, Ühtekuuluvusfondi või muudest EL toetusfondidest või rahvusvahelise organisatsioonide, riigi või kohaliku omavalitsuse

vahenditest. Sellega seoses on vastavalt ühisele turukorraldusele arvesse võetud ka igasugused ühenduse abi kitsendused ja piirangud.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et avaliku sektori toetus käesoleva meetme raames ei ületaks:

- 40% investeringu maksumusest;
- 50% investeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul;

Üks põllumajandustootja saab investeringutoetust taotleda üksi, läbi põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või läbi iseseisvate põllumajandustootjate omavahelise lepingulise koostöö. Kokku ei tohi ühe põllumajandustootja toetussumma ületada 4 693 980 krooni (300 000 eurot).

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatise ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatise.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjad	180 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeringute maht	720 mln kr (46 mln eurot) / programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandustootjate arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	180 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	Kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	Kasvab 40% programmiperioodi lõpuks.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse projekte, mille mõju CO₂ emissiooni vähenemisele on suurem;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes ei ole varem saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse ühistegevust;
- eelistatakse tooraine päritolu 50 km raadiuses;
- eelistatakse tooraine põllumajanduslikku päritolu (sh põllumajandustootja metsast);
- eelistatakse toodangu turustamist 150 km raadiuses biomassi, biokütuste ja/või bioenergia tootmise asukohast;
- eelistatakse LFA piirkonnas tegutsevaid põllumajandustootjaid;
- eelistatakse uusi töökohti kaasatavaid projekte;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes taotleavad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

MEEDE 1.5 – METSADE MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE JA METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (122, 123, 226)

Põhjudus

Metsaseadus sätestab metsaomanikele mitmeid metsa majandamisega seotud kohustusi, kuid samal ajal on metsaomanike majanduslikud võimalused metsa majandamiseks küllalt väikesed. Metsamajanduslikud investeeringud on pika tasuvusajaga. Suur osa metsamajandustehnikast on vananenud, sest omanikele käib metsa majandamiseks vajamineva nüüdisaegse tehnika soetamine sageli majanduslikult üle jõu või on ebaotstarbekas ja tihti puuduvad metsaomanikel metsamajandamisoskused ja -kogemused. 2004. aastal tehtud metsade inventeerimise tulemus näitas, et 130 000 ha metsa (sh 83 000 ha erametsa) hooldamata jätmine põhjustas ilmse majandusliku kahju. Viimastel aastatel on erametsades olnud palju metsakahjustusi (eelkõige tormide, metsatulekahjude, ulukikahjustuste ja juuremädaniku tõttu), mille heastamine on suurte kulude tõttu raskendatud. Käesoleval ajal on Keskkonnaministeeriumi poolt koostöös Põllumajandusministeeriumi ja Eesti Päästeametiga koostamisel uus tulekaitsekava aastateks 2008–2013.

Eestis on metsasektori probleemideks toormaterjalihindade ühtlustumine maailmaturuhindadega, kvaliteetse toormaterjali vähene kättesaadavus, tööjõu madal kvaliteet ja kaadri suur voolavus. Koos elukalliduse, energiahinna, saastetasude ja tööjõu palga tõusuga ning keskkonnanõuete karmistumisega suurenevad tootmiskulud.

2003. aastal tegeles Eestis puidutöötlemisega veidi üle 700 mikroettevõtte, kellest 280 ehk u 40% tegutses maapiirkonnas. 2003. a andmetel on Eesti ettevõtete ellujäämismäär 54%, mis tähendab, et vaid pooled loodud ettevõtetest on peale kolme aasta möödumist tegutsevad ning elujõulised. Seetõttu on eriti oluline aidata kaasa elujõu saavutanud mikroettevõtete metsasaadustele lisandväärtust andva majandustegevuse arendamisele.

RAKi meetme 3.7 “Metsamajandus” potentsiaalsete taotlejate tausta uuringu (teostas uuringukeskus Klaster) tulemuste kohaselt vajatakse kõige rohkem toetust noorendiku hooldamiseks ning taimede soetamisel tormi või tulekahju tõttu hävinenud metsa taastamiseks, samuti metsa uuendamiseks. Antud meetmesse on uueks programmiperioodiks kavandatud samad tegevused, välja arvatud metsaühistu toetamine, millised rakendusid meetmega 3.7 “Metsamajandus”.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 27, 28 ja 48.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise toetamise üldeesmärk on tõsta erametsaomanike (füüsilised isikud ja metsa majandamisega tegelevad eraõiguslikud juriidilised isikud) ning metsaomanikest mittetulundusühingute ja tulundusühistute (metsaühistu), samuti puidu tööstusliku tootmise ja metsa majandamisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõimet.

Tegevused metsa majandusliku väärtuse parandamiseks, loodusõnnetuste või tulekahju tagajärjel kahjustunud metsa taastamiseks ning metsatulekahjude ennetamiseks tagavad erametsa säästva ja tõhusa majandamise, soodustavad metsa bioloogilise mitmekesisuse, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilitamist ja taastamist ning aitavad alal hoida tööhõivet maapiirkonnas, metsa multifunktsionaalset rolli ning selle vaimset ja kultuurilist pärandit.

Metsandussaadusi töötlevate mikroettevõtete toetamine tagab nende ettevõtete üldise tulemuslikkuse kasvu ja metsandussaaduste lisandväärtuse suurenemise.

Spetsiifilised eesmärgid

Meede “Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine” integreerib nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklitega 27, 28 ja 48 sätestatud tingimused. Meede on kombineeritud eesmärgiga katta kõik kasvava metsa majandamisega seonduv ühe meetmega (taotlejale arusaadavam) ning kasutada RAK 2004–2006 meetme 3.7 “Metsamajandus” rakendamisel saadud väärtuslikke kogemusi (sarnased tegevused olid edukalt kombineeritud meetmes 3.7). Sellest tulenevalt jaguneb meede tingimuslikult järgnevateks tegevusteks.

Metsa majandusliku väärtuse parandamine

Spetsiifilised eesmärgid:

- metsa tootmispotentsiaali tõstmine metsa liigilise koosseisu parandamiseks või ökoloogiliste väärtuste säilitamiseks ning kasvamajäävate puude väärtuse suurendamiseks;
- metsa majandamise keskmise tulususe tõstmine;
- metsaressursi mitmekülgne ja jätkusuutlik majandamine;
- ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine.

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine

Spetsiifilised eesmärgid:

- loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamine;
- metsatulekahjude ennetamine.

Investeeringud ettevõtte üldist tulemuslikkust parandavatesse töötlemisviisidesse ja tehnoloogiatesse (arendusprojekti elluviimine).

Spetsiifilised eesmärgid:

- metsandussaadusi töötleva tööstuse (v.a mittepuidulisi metsasaadusi töötlev tööstus) mikroettevõtete üldise tulemuslikkuse, konkurentsivõime ja ekspordipotentsiaali parandamine;
- uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- metsaressursi täiuslikum/täielikum ära kasutamine;
- metsandustoodete lisandväärtuse suurendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Metsa majandusliku väärtuse parandamisel:

- füüsilised ja eraõiguslikud juriidilised isikud, kelle omandis on metsamaa (erametsaomanik);
- metsaühistud, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaa (metsaühistu).

Kahjustatud metsa taastamisel ja metsatulekahju ennetamisel:

- erametsaomanikud ja metsaühistud.

Arendusprojekti elluviimisel:

- metsandussaadusi töötlevad ja turustavad mikroettevõtted.

Miinimumnõuded taotlejale

Metsa majandusliku väärtuse parandamiseks saab taotleda toetust metsamaale, mille kohta on koostatud metsaseaduses ettenähtud juhul metsamajandamiskava.

Metsatulekahju ennetamist kohaldatakse suure ja keskmise metsade tuleohuga maakondades asuvate metsade puhul, kui erametsaomanik tagab tasuta juurdepääsu suitsetamis- ja lõkketegemiskohtadele ja transpordivahendite peatuskohtadele ning tuletõrjeveree võtmiseks tuletõrje veevõtukohtadele.

Arendusprojekti elluviimist kohaldatakse mikroettevõttele, kes on tegelenud toetuse taotlemisele eelnenud majandusaastal metsandussaaduste töötlemise või metsa

majandamisega ja kelle metsandussaaduste töötlemise või metsa majandamise käive on taotluse esitamisele eelneva majandusaasta aastakäibest vähemalt 50 %.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Metsa majandusliku väärtuse parandamiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- kuni 30-aastase metsa metsamaal hooldusraied, kasvavate puude laasimine, metsa uuendamine metsa liigilise koosseisu parandamiseks (ainult pärast turberaie) (hõlmab maapinna ettevalmistamist, metsapuutaimede soetamist ja istutamist, metsapuutaimi kaitsvate metsatarvikute soetamist ja kasutamist);
- sellise metsatehnika (sh metsa uuendus- või hooldustehnika või -tarvikud) soetamine, mis tõstab metsandussaaduste väärtust ning tulukust;
- ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine, mis seisneb selleks vajalike tarvikute (aiad, signalisatsioonid, repellendid, juurepessu ja teised taimehaiguste ja -kahjustuste tõrjevahendid) soetamises ja kasutamises.

Kahjustatud metsa taastamiseks ja metsatulekahju ennetamiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- maapinna ettevalmistamine, metsapuutaimede soetamine ja istutamine ning rajatud metsakultuuri hooldamine, metsapuutaimi kaitsvate metsatarvikute ja taimekaitsevahendite soetamine ja kasutamine, looduslikule uuenemisele kaasaaitamine;
- tuletõrje veevõtukohtade tähistamine ja nendele juurdepääsu korrashoidmine, mineraliseeritud tuletõkestusribade ja -vööndite rajamine ja korrashoidmine, tuleohumärkide ja -plakatite soetamine ja paigaldamine, kuni 60 m² pindalaga suitsetamis- ja lõkketegemiskohtade (ilma vundamendi ja välisseinteta varjualune, tulekindel lõkke tegemise koht, liivaga varustatud suitsukonide kogumiskoht, prügikast, laud ja pingid) ning kuni 20m² pindalaga transpordivahendite peatus- või parkimiskohtade rajamine ja tähistamine, transpordivahendite peatuskohtade korrashoidmine ning muude sarnaste tulekahju ennetavate tegevuste rakendamine.

Arendusprojektide elluviimiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- mikroettevõtete poolt tehtavad töötleva tööstuse eelsed investeeringud metsandussaadusi (välja arvatud mittepuidulised metsandussaadused nagu seemned, marjad, mahl, metsloomanahad, sarved, puu- ja taimede juured jms) materiaaletesse ja immateriaaletesse varadesse uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamiseks ja kasutuselevõtmiseks (sealhulgas investeeringud mittestatsionaarsetesse seadmetesse biokütuste tootmiseks).

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

Metsa majandusliku väärtuse parandamine:

- vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisale on metsa majandusliku väärtuse parandamisel ja ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamisel toetusemäär kuni 50% abikõlblike investeeringute summast;
- metsatehnika soetamisel on toetusemäär kuni 50% abikõlblike investeeringute summast, kuid mitte üle 3 129 320 krooni (200 000 euro) taotleja kohta programmiperioodil.

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine:

- loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamisel on toetusemäär kuni 90 % abikõlblike investeeringute summast,
- metsatulekahju ennetamisel on toetusemäär kuni 80% abikõlblike investeeringute summast, välja arvatud suitsetamis- ja lõkgetegemiskohtade rajamisel ja tähistamisel, kus toetusemäär on kuni 60 % abikõlblike investeeringute summast ja mitte üle 312 932 krooni (20 000 euro) taotleja kohta programmiperioodil.

Arendusprojekti elluviimine:

- vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisale on uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamiseks tehtavate investeeringute puhul toetuse määr kuni 50% abikõlblike investeeringute summast, kuid mitte üle 3 129 320 krooni (200 000 euro) taotleja kohta programmiperioodil.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas.

Indikaatorid ja sihttasemed

Metsa majandusliku väärtuse parandamine

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud omandite arv	3000
	Kogu investeerimismaht (krooni)	320 000 000
Tulemusnäitaja	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja väärtuse suurendamine (ha)	30 000
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõu standardis	60 % EL keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	5%

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Ennetustegevuste ja taastamiste arv	300
	Kogu investeerimismaht (krooni)	57 400 000
	Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamine (ha)	3500
Tulemusnäitaja	Metsatulekahju ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala (ha)	7000

Mõjunäitaja	Muudatused kõrge loodusväärtusega aladel	Kahjustatud mets taastub
	Taimetoitainete tasakaalu muutus	Oluline mõju puudub
	Taastuva energia tootmise suurenemine	Oluline mõju puudub

Arendusprojekti elluviimine

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud omandite arv	100
	Kogu investeerimismaht (krooni)	212 000 000
Tulemusnäitaja	Mikroettevõtete, kes võtavad kasutusele uusi tooteid, tehnoloogiaid, arv	100
Mõjunäitaja	Tööviljakuse kasv metsandussaaduste töötlemisel töötaja kohta lisandväärtuse alusel	5 % aastas
	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõu standardis	60 % EL keskmisest

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Tegevuskava-projekt;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Sihtasutus Erametsakeskus

Taotluste hindamise protseduur

Taotluste ja taotlejate nõuetele vastavust kontrollitakse eelnevalt sätestatud tingimuste alusel. Taotluste hindamiseks kehtestatakse põllumajandusministri määrusega täpsemad hindamiskriteeriumid ja taotlusi hinnatakse juhul, kui kõigi nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste rahastamise summa ületab toetuse rahastamise eelarvet.

Metsa majandusliku väärtuse parandamise korral eelistatakse taotlejaid, kes taotleavad toetust investeringuteks metsamaale.

Kahjustatud metsa taastamise puhul eelistatakse taotlejaid, kelle omandis olevast metsamaast on kahjustatud metsa pindala osakaal suurem.

Tulekahju ennetamisel eelistatakse taotlejaid, kes taotlevad toetust mineraliseeritud tuletõkestusribade ja -vööndite rajamiseks ja korrashoidmiseks ning tuletõrje veevõtukohtadele juurdepääsu korrashoidmiseks.

Arendusprojekti elluviimisel projektide hindamiseks ja paremusjärjestuse moodustamiseks kaasatakse eriala ekspertidest koosnev hindamiskomisjon.

MEEDE 1.6 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA MITTEPUIDULISTELE METSASAADUSTELE¹⁴ LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123)

Põhjudus

Käesoleva meetme rakendamise vajadus tuleneb põllumajandus- ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemise sektori hetkeolukorrast. Põllumajandus- ja mittepuidulisi metsasaadusi töötleva tööstuse probleem on vähene orientatsioon kõrgema lisandväärtusega ning kvaliteetoodetele, tööstuste vähene spetsialiseerumine ja madal efektiivsus, samuti ei suuda toiduainetööstuse vananevad tootmis- ja pakendustehnoloogiad ning tootmis- ja laohooned tagada turu nõuetele vastavat toodete kvaliteedi stabiilsust. Üks suuremaid probleeme on ettevõtete vähene tähelepanu uute tehnoloogiate kasutuselevõtule ja tootearendusele (sh mahetooted, funktsionaalsed toiduained ning erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud tooted). Arvestades juba 1990. aastatest siiani põllumajandussaaduste töötlemisega kaasaskäivat suurt investeringuvajakut, on ka aastatel 2007–2013 põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime arendamisel oluline töötleva tööstuse ajakohastamine. Et senisest paremini kasutada põllumajanduse võimalusi taastuva tooraine tootmisel mittetoiduks ning luua täiendavaid töökohti maapiirkonnas, soodustatakse põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses investeringuid, mis on suunatud mittetoidutoodete ning biokütuste tootmisele ning bioenergia/-kütuste kasutamisele tootmisprotsessis. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtted on seni vahendite nappuse tõttu liiga vähe investeerinud keskkonnakaitsega seotud eesmärkide täitmisel, sellest tulenevalt vajab enam tähelepanu keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutuselevõtmine, mis on eelkõige suunatud keskkonnanõuete täitmisele (mh jäätmekäitluse valdkonnas). ELis tervikuna on toiduainesektori väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel mahajäämus info- ja sidetehnoloogia (sh e-äri rakenduste) kasutuselevõtu osas. Info- ja sidetehnoloogia kasutuselevõtt soodustab ettevõtluse arengut ning tõstab toidukvaliteeti ja -ohutust.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 28.

Eesmärgid

Üldeesmärk

¹⁴ Metsasaadused on igasugused metsast saadavad majanduslikult kasutatavad materjalid. Mittepuidulised metsasaadused on näiteks vaik, metsamarjad ja seemned, sammal, ulukiliha, karusnahk jms.

Põllumajandus- ja mittepuidulise metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandustooteid ja mittepuidulisi metsasaadusi töötlevate ettevõtete üldise tulemuslikkuse (üldiste majandusnäitajate paranemine, keskkonnakoormuse vähenemine, ekspordipotentsiaali kasv jms) parandamise ja pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Põllumajandus- ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega.
- Keskkonna- ja energiasäästlikkuse tagamine.
- Innovatiivsete investeeringute soodustamine.
- Info- ja sidetehnoloogia rakendamise ja levitamise soodustamine.
- Biokütuste tootmise ja bioenergia kasutamise edendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Eestis registreeritud ja tegutsevad ettevõtted, mis kuuluvad mikro-, väikeste või keskmise suurusega ettevõtete hulka ja mis põhitegevusena töötlevad¹⁵ ja turustavad Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisas nimetatud tooteid või mittepuidulisi metsasaadusi ja nimetatud toodetega seotud tooteid.

Miinum nõuded taotlejale

Toetust võib taotleda ettevõtte:

- mis on tegutsenud vähemalt ühe aasta;
- mis on, juhul kui ettevõtte tegutseb toidu- või söödasektoris, Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud või registreeritud;
- mille majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeeringujärgse aasta osas;
- millel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- mis täidab talle seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- mis ei ole raskustes olev ettevõtte ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta, tähenduses.

Metsasaaduste töötlemise ja turustamise osas piirdub toetus mikroettevõtetega.

Ettevõtte töötajate arvu, käibe ja suurusgrupi määramisel lähtutakse komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ artiklist 2.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põhitegevusena Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisas nimetatud tooteid ja mittepuidulisi metsasaadusi ning nimetatud toodetega seotud tooteid töötlevad ja turustavad ettevõtted on toetatavad järgmiste tegevuste osas:

Seadmete ja tehnoloogiate soetamiseks ja rakendamiseks ning lao- ja tootmishoonete renoveerimiseks toiduaine- ja söödatööstuses ning uute laohoonete ehitamiseks puu- ja köögivilja- ning marjatööstuses tehtavad investeeringud, mis täidavad vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 852/2004, 29. aprill 2004, toiduainete hügieeni kohta Artikkel 2, m) tähenduses

- kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete toiduainete tootmine põllumajandus- ja mittepuidulistest metsasaadustest;
- toidukvaliteedikavade rakendamine;
- toodangu lisandväärtuse tõstmine;
- toodangu kvaliteedi tõstmine ja kvaliteedi stabiilsuse tagamine;
- tootmise efektiivsuse tõstmine;
- mahetöötlemise nõuete täitmine;
- tootmises tekkivate kõrvalsaaduste, kaastoodete ning tootmisjäätmete tõhusam kasutamine.

Seadmete ja tehnoloogiate soetamiseks ning rakendamiseks tehtavad investeeringud, mis täidavad vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:

- kõrge müügi- ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete mittetoiduliste toodete tootmine põllumajandussaadustest ning mittepuidulistest metsasaadustest;
- biokütuste tootmine põllumajandussaadustest ja mittepuidulistest metsasaadustest ning põllumajandus- ja mittepuidulisi metsasaadusi töötleva tööstuse tootmisjäätmest või taastuenergia ja biokütuste ning tootmisprotsessi jääkenergia kasutuselevõtt;
- energia kokkuhoid ja keskkonna säästmine.

Info- ja sidetehnoloogia kasutusele võtmine tootmises ja äritegevuses (e-äri rakendused, veebilehe loomine, eritarkvara ja -seadmed), mis täidavad vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:

- parandada kontrolli toodete kvaliteedi üle;
- tagada toiduohutus;
- optimeerida kulusid;
- parandada turundust.

Toetatavad tegevused peavad parandama ettevõtte üldist tulemuslikkust, tagama selle pikaajalise jätkusuutlikkuse ning käsitlema Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisas nimetatud toodete ja nende toodetega seotud muude toodete, v.a kalandustooted ja tubakas, või mittepuiduliste metsasaaduste töötlemist ja turustamist või nimetatud toodetega seotud uute töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamist ja rakendamist. Alkohoolsete jookide, v.a puuvilja- ja marjaveinid ning piiritus, tootmine ei ole toetatav.

Investeeringuobjekt peab asuma Eestis.

Kasutatud seadmete ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui antud seade ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta järgmisi kulutusi:

- investeeringuid jaekaubanduse tasemel;
- tasu taotleja enda või tema töötajate poolt tehtud tööde eest;
- transpordivahendite ostmine, välja arvatud transpordivahendile paigaldatavad seadmed, mille eripära tuleneb taotleja poolt töödeldavatest toodetest;

- selliste seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmine, mida kasutatakse meetmega hõlmamata toodete töötlemiseks;
- investeeringud selliste toodete tootmiseks, mille normaalse turuväljundi olemasolu ei ole võimalik tõendada;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite (sh mobiiltelefonide) ost;
- piima või piimatooteid jäljendavate või asendavate toodete tootmine ja turustamine;
- kulutusi, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55 kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

- maksimaalne toetusemäär on 50% abikõlblikest kuludest;
- maksimaalne heakskiidetud toetussumma kolme aasta jooksul on 10 013 824 krooni (640 000 eurot) ja kogu programmiperioodi jooksul 20 027 648 krooni (1 280 000 eurot) taotleja kohta.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatavate ettevõtete arv	70
	Investeeringute kogumaht	89,5 mln eurot (1,4 mld krooni)
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv	20
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Brutolisandväärtuse muutus aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Toetuse taotlemiseks tuleb esitada järgmised dokumendid:

- avaldus;
- äriplaan;
- pädeva asutuse kinnitus, et taotleja täidab seadusest tulenevaid hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõudeid;
- selgitust, kuidas antud investeering vastab meetme eesmärkidele;
- kasutatud seadmete ostmise puhul peab taotleja taotluses tõestama, et seade vastab meetmelehe toetatavate tegevuste punktis sätestatud nõuetele;
- ettevõtte majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Toetuste taotlemisel on eelistatud:

- mahetöötlemise nõuetele vastavad või mahetöötlemise nõuetele vastavusse viimiseks toetust taotlevad ettevõtted;
- väiksemad ettevõtted;
- keskustest kaugemal asuvad ettevõtted¹⁶;
- väiksemat avaliku toetuse toetusmäära taotlevad ettevõtted;
- ettevõtted, mille juhtkonnas on enam naissoost isikuid;
- efektiivsemad ettevõtted;
- töökohti loovad või säilitavad ettevõtted;
- innovatiivsema investeringu tegemiseks toetust taotlevad ettevõtted;
- suuremat keskkonnasäästu tagava investeringu tegemiseks toetust taotlevad ettevõtted;
- varem vähem toetust saanud ettevõtted.

MEEDE 1.7 – PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMINE (121, 124)

ALAMEEDE 1.7.1 PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMISE ALANE KOOSTÖÖ

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 26 ja 29.

Põhjendus

Seoses kasvava ülemaailmse konkurentsiga on innovatsioon Euroopa põllumajanduse, põllumajandus- ja toiduainesektori ning metsandussektori jaoks üha olulisem. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine parem kvaliteet ja kasutamine ning selle kõrgema lisandväärtusega turustamine. Selleks tuleb tähelepanu pöörata põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse ja toormetootjate aktiivsemale tootearendustööle ning tootmisprotsessi efektiivsemaks muutmisele. Et hoogustada uute tehnoloogiate levikut, eelkõige uute toodete ja säästlikumate tehnoloogiate rakendamist nii põllumajandus- kui metsasaaduste tootmisahelas, ning välja selgitada ja parandada olukorda kvaliteediriskide osas, soodustatakse põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse koostööd teadusasutustega uute turujõuliste toodete väljatöötamise eesmärgil.

¹⁶ Asukoha hindamine toimub skaalal: Tallinn ja sellega piirnevad vallad; Harjumaa (v.a Tallinn ja Tallinnaga piirnevad vallad) või muude maakondade maakonnakeskused ja nendega piirnevad vallad; maakondade maakonnakeskustega mittepiirnevad vallad (v.a Harjumaa vallad). Täiendavad lisapunkte annab paiknemine saartel.

Lähtuvalt olukorrast, kus kulutused teadus- ja arendustegevusele võrreldes EL-i keskmisega on väga madalad kogu Eesti töötleva tööstuse sektoris, on antud tegevuste osas vajalik toetada kõiki sektorisse kuuluvaid ettevõtteid, olenemata nende suuruselt. Ka on sageli just suurettevõtted initsiaatoriteks mitme ettevõtte ühistele teadus- ja arendustegevuse alastele projektidele. Samas on suurettevõtetel võrreldes muude ettevõtetega reeglina antud kulutusteks vahendite leidmine lihtsam, mistõttu on vajalik väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele anda teatavaid eeliseid.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus-, toidu- ning metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjate, töötleva tööstuse ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamise ja seeläbi nimetatud sektoris suurema innovatiivsuse saavutamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori toormetootjate ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötlevate ettevõtete hulgas;
- Uute kõrge müügi- ja/või ekspordipotentsiaaliga toodete (sh põllumajandus- ja metsasaadustest saadud kõrge kvaliteedi ja lisandväärtusega toiduained ja mittetoidutooted) ning innovatiivsete protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamine sektori ettevõtete tulemuslikkuse tõstmiseks ning keskkonna ja energia säästmise tagamiseks;
- Toiduainete kvaliteedi tõstmine, sh toidukvaliteedikavade ja funktsionaalsete toiduainete ning erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toodete väljatöötamise soodustamise kaudu, et tagada tarbijale kvaliteetne toode või tootmisprotsess;
- Tooraine kvaliteedi parandamine.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- Eestis registreeritud ja tegutsevad põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjad ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötlevad¹⁷ tööstused, kes toodavad ja/või töötlevad ja turustavad Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisas nimetatud tooteid või metsasaadusi või nimetatud toodetega seotud tooteid;

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda ettevõtted:

- mis on tegutsenud vähemalt 1 aasta;
- mis on, juhul kui ettevõtte tegutseb toidu- või söödasektoris, Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud või registreeritud;
- mille majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeringujärgse aasta osas;
- millel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 852/2004, 29. aprill 2004, toiduainete hügieeni kohta Artikkel 2, m) tähenduses

- mis täidavad seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- mis ei ole raskustes olevad ettevõtted ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta tähenduses;
- mis toetuse taotluses kirjeldatud arendusprojekti raames teevad koostööd koostööeellepingu või muu juriidilise dokumendi alusel meetme eesmärkide saavutamiseks vähemalt ühe allpool nimetatud Euroopa Liidus registreeritud ja tegutseva partneriga, kes oma profiili, vahendite ja teadmispotentsiaali poolest kvalifitseerub kirjeldatud projektis osalema.

Partneriteks võivad olla:

- teadus- ja arendusasutused;
- põllumajanduslikud, metsanduslikud ja toidutehnoloogilised kutseharidusasutused;
- tehnoloogia arenduskeskused;
- isikud, kellel on piisav kvalifikatsioon projektis osalemiseks arendaja või konsultandina.

Lisaks eespool nimetatutele võib projekti kaasata ka muud isikuid, kui nende poolt pakutud sisend on vältimatult vajalik projekti lõppeesmärgi saavutamiseks.

Kui projektis osaleb rühm toetuse saamiseks kvalifitseeruvaid ettevõtteid, esitab taotluse ettevõtete endi vabal valikul üks osalevatest ettevõtetest, kes vastutab ka projekti teostamise ja saadud toetuse sihtotstarbelise kasutamise eest.

Kui projektis osaleb rühm ettevõtteid, peavad kõik osalevad ettevõtted vastama toetuse saamiseks kehtestatud nõuetele.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse koostööprojekte mis on suunatud projektis osalevate sihtrühma kuuluvate ettevõtete üldise tulemuslikkuse (üldiste majandusnäitajate paranemine, keskkonnakoormuse vähenemine, ekspordipotentsiaali kasv) parandamisele ja jätkusuutlikkuse tagamisele ning käsitlevad Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisas nimetatud toodete või metsasaaduste või nende toodetega seotud toodete, v.a puidust ehitusmaterjalide ja mööblitööstuse tooted ja tubakas, tootmist ja/või töötlemist ja turustamist.

Koostööprojektid võivad sisaldada järgmist:

Tehnoloogia ning sortide ja tõugude sobivuse hindamiseks tehtavad võrdlusuuringud, mille eesmärk on saada teadmisi juba olemasolevate erinevate tehnoloogiate ning sortide ja tõugude sobivuse kohta olemasolevatesse tootmistingimustes.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- personalikulud (teadlased, tehnilised töötajad ja teised abitöötajad uurimisprojekti jaoks vajaliku töötajate arvu ulatuses);
- vahendite ja varustuse kulud määral, mis on vajalik uurimisprojekti jaoks ja selle projekti jooksul. Kui kõnealuseid vahendeid ja varustust ei kasutata uurimisprojekti jaoks kogu nende kasutusaja jooksul, loetakse abikõlblikeks vaid amortisatsioonikulusid, mis vastavad projekti kestusele ja mis arvutatakse heade raamatupidamistavade kohaselt;

- lepingulise teadustegevuse, välistest allikatest turuhindadega ostetud või litsentseeritud tehniliste teadmiste ja patentide kulud, kui tehing on teostatud poolte kontaktita ja puudub kokkumäng, ning konsulteerimise ja samaväärsete, üksnes teadustegevuse jaoks kasutatud teenuste kulud;
- otseselt uurimisprojektist tulenevad täiendavad üldkulud;
- teised tegevuskulud, sealhulgas materjalikulud, varustuse ja samalaadsete toodete kulud, mis tekkisid otseselt teadustegevuse tõttu.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta:

- tasu taotleja enda või tema töötajate poolt tehtud tööde eest;
- kulutusi, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55) kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega;
- investeeringuid tootmisseadmetesse ja tehnoloogiasse ning -hoonetesse;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite (sh mobiiltelefonide) ostu.

Toetus

Tehnoloogia ning sortide ja tõugude sobivuse hindamiseks tehtavad võrdlusuuringud:

- suured ettevõtted – maksimaalne toetusmäär on 30% abikõlblikest kuludest;
- väikesed (sh mikroettevõtted) ja keskmise suurusega ettevõtted – maksimaalne toetusmäär on 50% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma on 3 004 147 krooni (192 000 eurot) abikõlblikest kuludest projekti kohta, aga mitte rohkem kui 3 129 320 krooni (200 000 eurot) kolme aasta jooksul ettevõtte kohta.

Kui toetatavas projektis osaleb rühm ettevõtteid, millest vähemalt üks on suurettevõtte, arvutatakse projekti toetusmäär suurettevõtetele kehtestatud toetusmäärade alusel.

Ettevõtte töötajate arvu, käibe ja suurusgrupi määramisel lähtutakse komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud koostööprojektide arv	35
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või tehnoloogiaid kasutavate ettevõtete arv	20
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Esitada tuleb järgmised dokumendid:

- avaldus;
- projekti plaan ja eelarve;
- ettevõtte majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- pädeva asutuse kinnitus, et taotleja täidab seadusest tulenevaid hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõudeid;
- projekti teostavate isikute pädevust ja töökogemust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud olulised dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotluste hindamiseks moodustatakse ekspertide komisjonid (ekspertiisikomisjonid). Ekspertiisikomisjon hindab projekti alljärgnevate kriteeriumide põhjal:

- võimalus kasutada uurimis- ja arendustegevuse tulemusi tootmises;
- uurimis- ja arendustegevuse tulemuste majanduslik tähtsus;
- projekti tulemuste mõju kohaliku põllumajandusliku tootmise arengule, keskkonnale ja ühiskonnale;
- projekti seos põllumajanduspoliitika eesmärkidega;
- projektis osalevate sihtrühma ettevõtete arv;
- projekti uudsus;
- koostööpartneri (uurijate) teaduslik pädevus ja töökogemus;
- finantseerimiskeemi põhjendatus, juurdetaotletavate rahaliste vahendite suurusjärg;
- osalevate ettevõtete majanduslik seisund;

Eelistatud on projektid, mis on suunatud toidukvaliteedikavade, funktsionaalsete toiduainete või erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toiduainete väljatöötamisele, või energiasäästule suunatud tehnoloogiate arendamisele. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

MEEDE 1.8 – PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUUR (125)

Põhjendus

Maaharimine ja selle käigus tehtud maaparandustööd on kujundanud nüüdisaegse põllumajandusmaastiku ja maapiirkonna infrastruktuuri. Korras maaparandussüsteemid meie kliimavöendis loovad eelduse põllu- ja metsamajanduslikuks tegevuseks. Enamik olemasolevaid põllumajandus- ja erametsamaa kuivendussüsteeme on tänaseks amortiseerunud. Korrastamata maaparandussüsteemid ja kinnikasvanud eesvoolud põhjustavad üleujutusi, maa soostumist ja võsastumist ning maastike rekreatiivse väärtuse vähenemist.

Valdav osa maaparandussüsteemidest paiknevad mitme maaomaniku maal, mille tõttu on maaparandussüsteemide rekonstrueerimis- ja uuendustöid otstarbekas teha ühiselt. Maaparanduse ühistegevuse valdkonnas on Eestis ajalooline kogemus, samas on ühiste otsuste tegemine ja tööde korraldamine aeganõudev ja keeruline. Sellest tulenevalt toetatakse maaparandusühistuid maaparanduslike tegevuste korral kõrgema toetusmääraga.

Kuivendussüsteemide ebapiisava toimimise tõttu halveneb taimede kasvuvõime, mis omakorda vähendab mullas toitainete seotust ja suurendab pindmist äravoolu – lõppkokkuvõttes suureneb biogeenide väljakanne eesvoolu, jõgedesse ja järvedesse. Põhiliselt ilmneb lühiajaline negatiivne keskkonnamoju eesvoolude ehitamisel, kui kaevetöödel tekib muda ja sellest vabanevad biogeenid kanduvad allavoolu. Võrreldes kraavitusega, vähendab drenaaž pinnaseerosiooni, kuid negatiivse küljena suureneb lämmastiku väljakanne. Nimetatud mõjude vähendamiseks tuleb kasutada maaparanduse keskkonnakaitseabinõusid (settebasseinide, lodude ja eesvoolu kaldapuistu rajamist ning eesvoolude renaturaliseerimist), mille eesmärk on lokaliseerida võimalik toitainete väljakanne ja säilitada ökoloogiline stabiilsus ja bioloogiline mitmekesisus. Vastavalt maaparandusseadusele peab maaparandussüsteemi reguleeriv võrk minimeerima reostuse leviku ohu ja eesvool peab olema võimalikult suure isepuhastusvõimega, seega ka bioloogiliselt mitmekesine. On alustatud suurte eesvoolude renaturaliseerimist, kus rakendatakse meetmeid elupaikade mitmekesistamiseks ja kalade rännetele kaasaaitamiseks.

Maaparandussüsteemide asjakohane rekonstrueerimine võimaldab oluliselt parandada meie veekogude seisundit. Seega on maaparandussüsteemide asjatundlik rekonstrueerimine ja hoid avalikele huvidele suunatud tegevused, mis aitavad leevendada eespool kirjeldatud negatiivseid ilminguid. Investeeringute keskkonnamoju hinnatakse vastavalt riiklikele õigusaktidele.

Tulevikule mõeldes peab arvestama ka kliima edasise muutumisega. On prognoositud, et ilmastik muutub ebastabiilsemaks, kevadine äravool väheneb ja sügisene suureneb. See tähendab, et kuigi vegetatsiooniperiood pikeneb, ei tarvitse pikeneda põllutööde periood, kui maade kuivendusintensiivsuse tõstmisega ei tagata sügiseseks koristusperioodiks vajalikku kuivendusnormi. Eelkõige on kavas toetada olemasolevate maaparandussüsteemide rekonstrueerimist ja uuendamist, kuid teataval juhul on võimalik ehitada ka uusi süsteeme. Samas on uute süsteemide ehitamist kavas piirata madalama toetusmäära ja meetme valikukriteeriumides madalamate hindepunktide kaudu.

Kuigi sademete aastamaht ületab oluliselt aurumise, ei ole sademete jaotus vegetatsiooniperioodil ja aastate lõikes ühtlane. Küllalt sageli võib ette tulla lühemaid või pikemaid põuaperioode, mis põhjustavad olulisi saagikadusid eriti köögiviljapõldudel ning puuvilja- ja marjaaedades. Ilmastikuriskide vähendamiseks ja stabiilsete saakide saamiseks on vajalik tähelepanu pöörata niisutussüsteemide rajamisele ja toimimisele. On tekkinud vajadus veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks, mis võimaldab maade altniisutamisel veeressursi mitmekülgselt ja loodussäästlikumalt kasutada. Sellest tulenevalt on toetatav ka niisutussüsteemide ehitamine, rekonstrueerimine või uuendamine, kusjuures veeressursi säästlik kasutamine tagatakse veeseadusest tuleneva vee erikasutuslooga.

Happelisel maal paiknev põllumajandustootja on märgatavalt ebasoodsamas olukorras võrreldes tootjaga, kelle maad asuvad neutraalsetel muldadel, sest ta peab tegema lisakulutusi maa kasutuses hoidmiseks.

Eesti seadusandluses käsitletakse põllumajandusmaa lupjamist maaparandustööna, mille eesmärk on põllumajandusmaa mullaviljakuse säilitamine. Töödel kasutatavad lubimaterjalid sisaldavad põhiliselt kaltsiumi, mis ei ole taimedele toiteelement, vaid on mullaomaduste parandaja ehk vajalik mulla neutraliseerimiseks. Lupjamistöödel kasutatavad lubimaterjalid on tootmisjäägid, millede kasutuselevõtt põllumajanduses on keskkonna seisukohast positiivne ja vähendab keskkonnamoju.

Hajaasustusega territooriumidel maakasutuse ratsionaalsemaks muutmiseks on vaja ehitada või parandada juurdepääsuteid põllumajandus- ja erametsamaale. Suure osa

põllu- ja erametsateede kandevõime pole nüüdisaegsete masinate jaoks piisav. Maaparandussüsteemide korrashoiuks on vaja parandada maaparandussüsteemi teenindusteid. Erametsateede mitterahuldav seisund takistab nii metsade majandamist kui metsatulekahjude ennetamist ja likvideerimist ning tormikahjustuste kõrvaldamist. Teede ehitus ja rekonstrueerimine juurdepääsu kindlustamiseks ei ole olulist puhastulu andev infrastruktuuri investeering, vaid esmane vajadus maatulundusmaa kasutusele võtmiseks ja tootmise alustamiseks.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 30.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus- ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine.

Spetsiifilised eesmärgid

- ühtlustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi maapiirkonnas, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandusliku tootmise riske ning suurendades erametsa tootlikkust ja puidu kvaliteeti;
- parandada juurdepääsu põllumajandus- ja erametsamaale;
- vähendada paikseid üleujutusi;
- minimeerida reostuse levikut kuivendatud maal ja suurendada eesvoolude isepuhastusvõimet.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- põllumajandusega tegelevad ettevõtjad;
- erametsaomanikud (füüsilisest isikust ettevõtjad ja eraõiguslikud juriidilised isikud) ja metsaühistud, kelle omandis on või kelle liikme omandis on metsamaa;
- maaparandusühistud;
- mittetulundusühingud, kelle üks põhikirjaline eesmärk on tee hoid. Kuna tee läbib mitmeid kinnisasju, on ühistegevus teede ehitamisel ja hoiul ratsionaalseim tegutsemisvorm.

Miinimumnõuded taotlejale

Maaparandusühistu vastab maaparandusseaduses maaparandusühistule sätestatud nõuetele.

Happeliste muldade lupjamisel kasutab taotleja põllumajandusmaad, mille mulla happesus on kuni 5,6 (kaasaarvatud).

Metsatulekahju ennetamiseks saab toetust taotleda siis, kui erametsaomanik tagab tasuta juurdepääsu tuletõrjervee võtmiseks tuletõrjetüügi veevõtukohtale.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Maaparandus:

- põllumajandus- ja erametsamaal kuivendamiseks ja niisutamiseks ja veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks vajalike ehitiste (k.a keskkonnakaitserajatised, nagu lodud, settebasseinid jne ja maaparandussüsteemi teenindav tee) ehitamine, rekonstrueerimine ja

uuendamine ning maaparandussüsteemi maa-alal happeliste muldade lupjamine. Lupjamine on abikõlblik ainult siis, kui tegemist on osaga laiemast maaparandusalasest projektist ja ainult üks kord programmiperioodi jooksul;

- maaparanduslikeks tegevusteks võib toetust taotleda, kui investeeringu tulemusena vastab maaparandusehitis maaparandusseadusega kehtestatud nõuetele;
- Natura-alal peab uute süsteemide ehitamine olema kooskõlas vastava kaitseeeskirjaga;
- erametsamaale saab uut maaparandussüsteemi rajada siis, kui selle reguleeriv võrk paikneb tulundusmetsas.

Juurdepääsu tagamine:

- põllumajandus- ja erametsamaale, põllumajanduslikele tootmishoonetele ning erametsa tarbeks tulekustutustiigi veevõtukohtadele juurdepääsuks teede ja teerajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine.

Metsatulekahju ennetamine:

- erametsamaal tulekustutustiigi koos veevõtukohaga ehitamine ja rekonstrueerimine.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- toetuse määr maaparanduslikele keskkonnakaitserajatistele ja metsatulekahju ennetamise rajatistele on kuni 90% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr kuivendussüsteemide ja veerežiimi kahepoolsete reguleerimissüsteemide rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks on kuni 75% abikõlblikest kuludest ja kui toetust taotleb maaparandusühistu, siis kuni 90% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr uute kuivendussüsteemide ja veerežiimi kahepoolsete reguleerimissüsteemide ehitamiseks ja niisutussüsteemide ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks on kuni 40% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr juurdepääsu tagavatele investeeringutele on kuni 75% abikõlblikest kuludest kui juurdepääsutee on mitme omaniku kinnisasjadel, ja kuni 40% abikõlblikest kuludest, kui juurdepääsutee on ühel kinnisasjal.

Maksimaalne toetussumma

- Maaparandussüsteemi ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks kummagi tegevuse puhul – kuni 5,5 mln krooni (351 514 eurot) ühe taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 16,5 mln krooni (1 054 542 eurot).
- Maaparandussüsteemi uuendamiseks – kuni 2,5 mln krooni (159 779 eurot) ühe taotleja kohta aastas, ületamata kogu programmiperioodil 6,5 mln krooni (415 425 eurot).
- Juurdepääsutee ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks kummagi tegevuse puhul – kuni 2 mln krooni (127 823 eurot) ühe taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 6 mln krooni (383 470 eurot).
- Metsatulekahju ennetamise tegevuste (metsatulekahju ennetamise rajatiste ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks) kummagi tegevuse puhul – kuni 1 mln

krooni (63 912 eurot) ühe taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 3 mln krooni (191 735 eurot).

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta kõikide tegevuste puhul kokku on 8,5 mln krooni (543 249 eurot) kalendriaastas, ületamata programmiperioodil 17 mln krooni (1 086 498 eurot).

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	270
	Tehtavate investeeringute maht	738 mln kr
Tulemusnäitaja	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud teid	200 km
	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnakaitserajatiste arv	180
Mõjunäitaja	Korrastatud maaparandussüsteeme	75 000 ha

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Maaparandusbüroo poolt kooskõlastatud maaparandussüsteemi uuendustööde kava, kui toetust taotletakse maaparandussüsteemi või selle osa uuendamiseks;
- Ehitusluba, kui toetust taotletakse maaparandussüsteemi või selle osa või juurdepääsu tagavate rajatiste või metsatulekahju ennetamise rajatiste ehitamiseks või rekonstrueerimiseks. Keskkonnamõjude hindamise vajaduse otsustab maaparandussüsteemi ehitusloa väljaandja maaparandusbüroo.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA

Kohapealset kontrolli taotleja juures teostab piirkondlik maaparandusbüroo ja Maaparanduse Ehitusjärelvalve- ja Ekspertiisibüroo.

Taotluste hindamise protseduur

PRIA hindab nõuetele vastavaks tunnustatud taotlusi hindamiskriteeriumide alusel. Taotluste hindamisel kasutatakse punktisüsteemi, kus eelistatud on:

- ühistegevus;
- maaparandusehitiste rekonstrueerimine;
- keskkonnakaitseabinõude rakendamine;
- avalikele huvidele suunatus.

Korraldusasutus võib meetme rakendusmäärusega täpsustada erieelistusi ja -tingimusi.

5.3.2 2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA SÄILITAMINE

II telje tegevused on suunatud eelkõige selliste põllumajandusliku tootmisviiside rakendamise soodustamisele, mis tagavad stabiilse keskkonnaseisundi ning maakasutuse piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses, ning Natura 2000 aladel. Peamist tähelepanu pööratakse bioloogilise mitmekesisuse ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamisele, vee kvaliteedi tagamisele ning kliimamuutuste leevendamisele.

Kavatseme rakendada järgmisi meetmeid:

- Meede 2.1 – Ebasoodsamate piirkondade toetus;
- Meede 2.2 – Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;
- Meede 2.3 – Põllumajanduslik keskkonnatoetus;
- Meede 2.4 – Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus;
- Meede 2.5 – Vähetootlike investeeringute toetus;
- Meede 2.6 – Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale;
- Meede 2.7 – Natura 2000 toetus erametsamaale.

Võttes arvesse, et MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse, ebasoodsamate piirkondade toetuse ja põllumajandusmaade metsastamise toetuse raames on võetud viieaastased kohustused, tuleb arengukavade järjepidevuse eesmärgil aastatel 2007–2013 finantseerida nimetatud kohustusi kuni nende lõppemiseni.

Metsandus on maaelu arengu lahutamatu osa. Metsamaa säästvate kasutusele suunatud meetmete valikul on lähtutud meetmete mõjust metsade säilitamisele, nende seisundi parandamisele ning metsade kaitsefunktsiooni edendamisele. Nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 artikli 43 raames tehtavad tegevused ei ole lubatud Natura 2000 võrgustiku hoiu- ja kaitsealadel ja püsielupaikadel. Toetust ei anta ka selliste piirkondade ja maa-alade korral, mille metsastamine võib ohustada looduskeskkonda. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamise huvides on metsastatavate alade suurus piiratud ja lubatud ei ole võõrliikidega kultuuride rajamine.

Aastatel 2007–2013 ei peeta vajalikuks rakendada nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 artiklites 47 ja 49 nimetatud meetmeid, sest alates 1999. aastast on vääriselupaikade säilitamiseks makstud riigieelarvest Keskkonnaministeeriumi hallatavat toetust. Alates 2007. aastast toetab riik Sihtasutuse Erametsakeskus kaudu vääriselupaiga säilitamise toetamist. Artikli 44 kohaseid agrometsandussüsteemid ei ole Eesti maakasutuses omased.

Meetmete valik põhineb Maaelu arengu strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel.

Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded jm baasnõuded

Vastavalt nõukogu määruse 1698/2005 artikli 51 esimese lõigu teisele alalõigule vähendatakse põllumajanduslikku keskkonnatoetust või jäetakse toetuse taotlus rahuldamata, kui toetuse taotleja ei täida kogu ettevõttes mingi tegevuse või neile otseselt omakspandava tegevusetuse tagajärjel minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid.

Kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakendub artikli 51 kohane kontroll väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise üle alates 2009. aastast.

Siiski kontrollitakse toetuse taotlemisest alates neid väetiste ja taimekaitsevahendite nõudeid, mis on eeltingimuseks täiendavate keskkonnanõuete eest toetuse saamiseks.

Riiklike õigusaktidega kehtestatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõuded (mida võib vajadusel muuta või täpsustada):

1. Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Mineraalväetistega on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena 30 kg fosforit aastas ja selline kogus lämmastikku, mis on põllumajanduskultuuride kasvuks vajalik ning vastavuses Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud nõuetega. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult.
2. Nitraaditundlikul alal on sõnniku- ja mineraalväetistega kokku lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult.
3. Nitraaditundlikul alal tohib lubatud lämmastiku üldkogusest anda mineraalväetistega haritava maa ühe hektari kohta keskmisena mitte üle 140 kg aastas. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult.
4. Nitraaditundlikul alal asuvast põllumajandustootja poolt kasutatavast haritavast maast peab vähemalt 30 protsenti olema 1. novembrist kuni 31. märtsini kaetud taimkattega.
5. Põllumajandustootjal on soovitatav järgida head põllumajandustava. Hea põllumajandustava on üldtunnustatud tootmisvõtted ja -viisid, mille järgimise korral ei teki ohtu keskkonnale.
6. Väetise laotamine pinnale on keelatud haritaval maal, mille maapinna kalle on üle 10 protsendi. Kui maapinna kalle on 5–10 protsenti, on pinnale väetise laotamine keelatud 1. novembrist kuni 15. aprillini.
7. Orgaanilisi ja mineraalväetisi ei tohi laotada 1. detsembrist kuni 31. märtsini ja muul ajal, kui maapind on kaetud lumega, külmunud või perioodiliselt üleujutatud, või veega küllastunud maale. Käesoleva seaduse tähenduses loetakse maapind lumega kaetuks, kui see on rohkem kui 10 cm lumega kaetud kauem kui 24 tundi. Külmunud maa on maa, mis on külmunud rohkem kui 5 cm sügavuselt kauem kui 24 tundi.
8. Kasvavate kultuurideta põllule laotatud sõnnik on soovitatav mulda viia 48 tunni jooksul.
9. Allikate ja karstilehtrite ümbruses on 10 meetri ulatuses veepiirist või karstilehtrite servast keelatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus.
10. Põllumajandusmaa ühe hektari kohta tohib pidada aasta keskmisena kuni kahele loomühikule vastaval hulgal loomi. Rohkem kui kahele loomühikule vastaval hulgal loomi ühe hektari kohta tohib pidada nõuetekohase mahutavusega sõnnikuhoidla või sõnniku- ja virtsahoidla ning sõnniku laotamislepingu või ostu-müügilepingu olemasolu korral. Üks loomühik võrdsustatakse põllumajandusloomaga, kes sõnniku ja virtsana eritab 70 kg üldlämmastikku aastas. Põllumajandusloomade loomühikuteks ümberarvutamise koefitsiendid kehtestab põllumajandusminister määrusega.
11. Veekaitsevööndis on keelatud:
 - 1) majandustegevus, välja arvatud heina niitmine ja roo lõikamine;
 - 2) väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine. Lubatud on taimekaitsevahendi kasutamine

taimehaiguste korral ja kahjurite puhanguliste kollete likvideerimisel keskkonnateenistuse igakordsel loal.

Veekaitsevööndi ulatus tavalisest veepiirist on:

1) Läänemerel, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel – 20 m;
2) teistel järvedel, veehoidlatel, jõgedel, ojadel, allikatel, peakraavidel ja kanalitel ning maaparandussüsteemide eesvooludel – 10 m;

3) maaparandussüsteemide eesvooludel valgalaga alla 10 km² – 1 m.

12. Taimekaitsevahendit tohib pritsida üksnes töökorras taimekaitseseadmega. Kasutuses olev taimekaitseseade, välja arvatud käsi- ja selgprits ning seade, mida kasutatakse teadustöös või näidisenä, peab läbima korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel.

13. Taimekaitseseade ei tohi nõuetekohasel kasutamisel, puhastamisel, hooldamisel ja hoidmisel ohustada inimese tervist ega keskkonda. Taimekaitsevahendiga on keelatud pritsida ala, millel on õitsvaid taimi, välja arvatud juhul kui taimekaitsevahendi pakendi märgistusel on märgitud, et taimekaitsevahendit võib kasutada taimede õitsemise ja mesilaste lendluse ajal.

14. Taimekaitsevahendit tohib kasutada ainult märgistusel nimetatud tingimustel, otstarbel, viisil ja kulunormide piires, pidades kinni töötlemiskordade arvust ja vahendi kasutamise järgsetest tööoote- ja ooteaegadest.

15. Taimekaitsevahendit tuleb kasutada taimekaitsevahendi pakendi märgistusel toodud kasutusjuhendi kohaselt, järgides seal toodud kasutuspiiranguid, sealhulgas kehtestatud puhvertsooni (vahemaa meetrites pritsitava ala ja veepiiri vahel) ja keeldu kasutada taimekaitsevahendit samal põllul järjestikustel aastatel.

16. Taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul peab taimekaitsevahendi kasutaja olema läbinud taimekaitsekoolituse ja tal peab olema taimekaitsetunnistus.

17. Taimekaitsevahendi kasutaja peab taimekaitsevahendit säilitama loetava märgistusega originaalpakendis hoiutingimustes, mis tagavad taimekaitsevahendi säilimise kasutuskõlblikuna.

18. Taimekaitsevahendit võib säilitada selleks sobivas ruumis, taimekaitsevahendi väikese koguse puhul ka selleks ettenähtud konteineris või kapis, mis on lukustatud ja millel on mürgise aine puhul kasutatav hoiatusmärk.

19. Taimekaitsevahendi hoiuruum peab vastama järgmistele nõuetele:

1) olema vajaliku suurusega;

2) olema hästi ventileeritav ja valgustatav;

3) põrand peab olema vedelikku mitteläbilaskvast, keemilise aine toimele vastupidavast ja libisemiskindlast materjalist ning kõrge künnisega;

4) siseseinad peavad olema siledad ja kergesti puhastatavad.

20. Taimekaitsevahendi hoidmiseks ettenähtud kapp peab asuma hoones, mis ei ole elamu ega loomakasvatushoone.

21. Taimekaitsevahendi suur pakend asetatakse põrandal hoidmise korral puitalusele.

22. Taimekaitsevahendi hoiuruumis peab olema vedelikku imavat materjali nagu liiva, saepuru või turvast ning hari, kühvel ja veekindel anum pakendist välja valgunud taimekaitsevahendi kogumiseks. Hoiuruumis peavad olema nähtaval kohal esmaabi- ja tulekustutusvahendid ning häirekeskuse hädaabinumber 112.

23. Taimekaitsevahendi tühja pakendit hoitakse taimekaitsevahendite hoiuruumis või selleks ettenähtud konteineris või kapis kuni pakendi üleandmiseni ohtlike jäätmete käitlejale.

Kui muudetakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artiklite 4 ja 5 ning III ja IV lisa kohaseid nõudeid, samuti väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid

ning muid asjakohaseid riiklike õigusaktidega kehtestatud kohustuslikke nõudeid, millest tulenevad põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustused (nõuded) on toetuse maksmise aluseks olevatest nõuetest ulatuslikumad, vaadatakse võetud kohustused komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 46 kohaselt üle. Kui selline kohandamine ei ole taotlejale vastuvõetav, siis võetud kohustus lõpeb, ilma et nõutaks tagasimaksu aja eest, mil kohustus kehtis.

Teistest fondidest rahastatavad keskkonnanhoiule suunatud meetmed

Euroopa Liidu keskkonnarahastu LIFE+ on suunatud Euroopa Liidu 6. keskkonnategevuskava eesmärkide elluviimise kaasaaitamiseks. Life+ alt rahastatakse uuenduslikke, üle-euroopalist väärtust omavaid projekte, mis on suunatud EL loodusdirektiivi ja linnudirektiivi rakendamiseks. Life+ raames ei rahastata tegevusi, mida on võimalik rahastada teistest EL vahenditest. Life+ alt ei ole võimalik raha saada pidevate, aastast aastasse korduvate tegevuste rahastamiseks. Ka Eestis rakendatakse mitmeid projekte, mida rahastatakse Life+ raames. Ainsaks võimalikuks sarnaseks tegevuseks MAK 2. telje meetmetega on toetus poolloodusliku koosluste hooldamiseks, kuid sama tegevuse topelttoetamine välistatakse toetuste administratiivse kontrolliga.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 suunab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) vahendite kasutamist keskkonnakaitse, energeetika, kohaliku ja regionaalse arengu, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande arendamise valdkonnas. Selle raames on Eestis kavas rahastada looduse mitmekesisuse valdkonnas kaitstavate alade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikidele tegevuskavade koostamist ja elluviimist ning kaitsealade looduskaitse infrastruktuuri rajamist ja korrastamist.

Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) suunab keskkonnakasutusest riigieelarvesse laekuvat raha keskkonnaprojektide arendamiseks. Looduskaitseprogrammi raames on võimalik taotleda raha näiteks inventuuride teostamiseks, eksperthinnangute andmiseks, võõrliikide tõrjeks, kaitsealuste liikide poolt tekitatud kahju hüvitamiseks, parkide hooldamiseks ja rekonstrueerimiseks.

Toetuse vähendamine

Kui nõutele vastavate taotluste rahuldamiseks ei ole küllaldaselt eelarvevahendeid, võib põllumajandusminister kehtestada toetuse vähendamise menetluse, mille kohaselt vähendatakse proportsionaalselt kõikide nõutele vastavate taotlejate toetust või toetuse summat taotlusega hõlmatud põllumajandusmaa pindala, loomade arvu või toetatavate tegevuste kaupa või mingil muul alusel.

Loomade loomühikutesse arvutamine

Karjatamise puhul loomkoormuse arvutamisel kasutatavad loomühikud (LÜ) põhinevad riiklikel õigusaktidel ja uuringutel. Meetme “Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus” (meede 2.4) puhul kasutatakse loomkoormuse arvutamisel teistsuguseid LÜ-sid, kui komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 V lisa ette näeb.

Tabel 26. Tabel loomade loomühikutesse arvutamiseks meetme 2.4 puhul.

Loomagrupp	Loomühikutesse määramise koefitsient
Kariloomad	1
Lehm või pull üle 6 kuu vanune	1

Ammlehm kuni 6 kuu vanuse vasikaga	1
Hobune, sh. mära koos kuni 6 kuu vanuse varsaga	1
Vasikas kuni 6 kuu vanuseni	0,18
Utt, kits üle 1 aasta vanune koos talledega	0,18

MEEDE 2.1 – EBASOODSAMATE PIIRKONDADE TOETUS (212)

Põhjendus

Ebasoodsad piirkonnad, mida ähvardab maa kasutamatajätmine või kus paikkonna säilitamine on vajalik, on looduslike tootmistingimuste poolest homogeenised põllumajanduspiirkonnad, millel on järgmised omadused:

- madala tootlikkusega ja raskesti haritav maa, mille piiratud tootmispotentsiaali on võimalik suurendada ainult ülemääraste kulutustega ning mis sobib peamiselt ekstensiivseks loomakasvatuseks;
- looduslikest tingimustest põhjustatud madala tootlikkuse tõttu on tootmine põllumajanduse majandusliku suutlikkuse põhinäitajaid silmas pidades keskmisest oluliselt väiksem;
- peamiselt põllumajandusest sõltuv väikesearvuline või kahanev elanikkond, kelle kiirenev vähenemine ohustaks kõnealuse piirkonna elujõulisust ning edasist asustatust.

Eestis määratleti ebasoodsad piirkonnad 2004. aastal valdade kaupa. Selle määratluse kohaselt asus 101 valda ebasoodsates piirkondades, mille pindala moodustab u 50% riigi kogu territooriumist. Ebasoodsas piirkonnas ja mitte-ebasoodsas piirkonnas asuvate valdade ühinemise korral laienez/laieneb ebasoodsamate piirkondade toetus ainult endise ebasoodsas piirkonnas asunud valla territooriumile. Ebasoodsates piirkondades asuvate valdade nimekiri on toodud lisas 4.

MAK 2004–2006 raames võetud viieaastased üleminevad kohustused käesoleva meetme osas finantseeritakse MAKi vahenditest.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 37 ning nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artklid 19 ja 20. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 sätted ebasoodsamate piirkondade toetuse kohta jäävad kehtima aastani 2009.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on säilitada põllumajandusmaa jätkuva kasutuse kaudu paikkonda ning alal hoida ja edendada säästva põllumajandusliku tootmise süsteeme, toetades keskkonna ja paikkonna parandamist läbi maade hooldamise.

Sihtrühm

Toetuse saaja

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused), kes on õigustatud saada sama maa kohta ühtset pindalatoetust ning kes võtavad kohustuse tegeleda põllumajandusega Eesti territooriumil kindlaksmääratud valdades vähemalt viie aasta jooksul pärast esimest väljamakset. Toetusõigusliku ala miinimumsuurus on 1 ha.

Nõuded taotlejale

Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotleja peab kogu majandusüksuses järgima üldisi keskkonnanõudeid. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded, seejuures asenduvad üldised keskkonnanõuded kohustuslike majandamisnõuetega. Lisaks peavad tootjad järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 5 ja IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr on 391 krooni (25 eurot) hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Toetust makstakse 31. detsembri 2003. a seisuga riigi maakatastri kaardile kantud haldusüksuste piiride järgi määratud valdades. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 kohast skeemi rakendatakse seniste kriteeriumide alusel kuni 2009. a lõpuni.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Toetuse tagasinõudmine

Kui pärast toetuse väljamaksmist tehakse kindlaks, et toetus on makstud alusetult, nõuab PRIA toetuse saanud isikult toetuse tagasimaksmist riigieelarve tuludesse.

Kui ebasoodsamate piirkondade toetuse saaja on täitnud võetud kohustustest vähemalt kolme järjestikuse aasta kohustused ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 kohaselt lõpetab põllumajandusliku tegevuse, ei nõuta eelmistel aastatel makstud toetust tagasi. Eelmistel aastatel makstud toetus nõutakse tagasi selle maa osas, mille osas taotlejal väheneb kohustuseperioodi jooksul kohustus üle 30%, välja arvatud juhul, kui toetuse saaja tõestab, et ta ei saa jätkata võetud kohustuse täitmist vääramatu jõu tõttu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013 või aastate kaupa
Väljundnäitaja	Taotlejate arv	9000
	Toetatud põllumajandusmaa pindala ha (jaotus vastavalt kategooriale)	350 000
Tulemusnäitaja	Hästi hooldatud alad, mis aitavad kaasa (ha): - bioloogilise mitmekesisuse paranemisele - vee kvaliteedi paranemisele - kliima muutusele - mulla kvaliteedi paranemisele - marginaliseerumise ja maade kasutamata jätmise vältimisele	350 000
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse suurenemine	-bioloogiline mitmekesisus säilib
	Kõrge loodusväärtusega põllumajandus- ja metsamaa hooldamine	-kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaa säilib

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassivi kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste menetlemise protseduur

Toetuse taotlemine toimub samaaegselt teiste pindalatoetuse taotlemisega. Taotleja esitab PRIA-le üldistel alustel ja üldises korras taotluse, näidates ära põllumajandusliku maakasutuse. PRIA vaatab taotluse ja esitatud dokumendid läbi ning teeb otsuse.

MEEDE 2.2 – NATURA 2000 TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (213)

Põhjus

Natura 2000 alal on u 55 000 ha põllumajandusmaad. Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast on vaja tagada nimetatud põllumajandusmaadel looduskaitseadusest tulenevate kitsenduste ning Nõukogu direktiividest 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest (linnudirektiiv) ja 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest (elupaikade direktiiv) tulenevate nõuete täitmiseks tehtud kulutuste hüvitamine ja saamatajäänud tulu.

Natura 2000 aladel esinevate linnu- ja elupaikade direktiivi elupaigatüüpide ja liikide soodsa looduskaitse seisundi tagamiseks on need alad võetud siseriikliku kaitse alla. Natura 2000 alad võivad olla kaitse all vastavalt looduskaitseadusele kaitsealadena, hoiualadena ja püsielupaikadena. Kaitsealad ja hoiualad võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse määrusega ja püsielupaigad keskkonnaministri määrusega. Kaitsealadel ja püsielupaikadel kehtivad nõuded on kinnitatud kaitse-eeskirjaga. Igale kaitsealale kehtestatakse eraldi kaitse-eeskiri, kus on välja toodud konkreetselt sellel alal kehtivad piirangud. Püsielupaikade kaitse-eeskirjad kinnitatakse liikide kaupa. Kaitse-eeskiri lähtub looduskaitseaduses toodud nõuetest. Hoiualadel kehtivad nõuded on toodud looduskaitseaduses.

Kaitseala, hoiuala, püsielupaika, kaitstavat loodus- või üksikobjekti või I kaitsekategooria liigi isendite kasvukohta või elupaika sisaldava või selle piirsesse jääva kinnisasja valdajale väljastatakse kaitstava loodusobjekti valitseja poolt kaitsekohustuse teatis, mis sisaldab ühtlasi sätestatud looduskaitse kitsenduste loetelu.

Eestis on Natura 2000 võrgustiku alad kinnitatud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille kohaselt on Eestis 66 linnuala ja 509 loodusala. Põllumajandusmaad on Natura 2000 võrgustiku alal u 55 000 ha. Põllumajandusmaa osaks olevate kaitseala, hoiuala või püsielupaiga poollooduslike koosluste säilimiseks, sh taastamiseks ja hooldamiseks, on Eestis alates 2001. aastast makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust. Alates 2007. aastast makstakse poollooduslike koosluste hooldamise eest toetust MAK 2007–2013 raames, taastamist toetatakse jätkuvalt läbi loodushoiutoetuse.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 38.

Eesmärgid

Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitse nõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ (loodusliku linnustiku kaitse kohta) ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta) rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele.

Sihtrühm

Toetuse saaja

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused), kes on õigustatud saama sama maa kohta ühtset pindalatoetust.

Nõuded taotlejale

Toetuse taotleja peab kogu majandusüksuses järgima üldisi keskkonnanõudeid. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, asenduvad üldised keskkonnanõuded nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohaste kohustuslike majandamisnõuetega. Lisaks peavad taotlejad järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 5 ja IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi ning looduskaitseaduse alusel koostatud

kaitse-eeskirjast tulenevaid nõudeid (nt. keeld rajada või hooldada maaparandussüsteemi või kasutada biotsiide, taimekaitsevahendeid või väetisi). Miinimumnõuete täpsemad sätted on toodud lisas 3.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete, sh üldiste keskkonnanõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Toetuse määr on 502 krooni (32 eurot) hektari kohta aastas. Toetuse määra arvutamiseks tehtud arvutused võtavad aluseks looduskaitseeaduse §-dest 30, 31 ja 33 tulenevaid kitsendusi põllumajandusmaa sihtotstarbelisele kasutamisele.

Toetuse sihtala

Toetust makstakse Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa kohta.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013 või aastate lõikes
Väljundnäitaja	Taotlejate arv Natura 2000 alal	1500
	Toetatav põllumajandusmaa pind Natura 2000 alal, ha	38 000
Tulemusnäitaja	Hästi hooldatud alad, ha	38 000
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse suurenemine (linnuliikide populatsioon põllumajandusmaal)	bioloogiline mitmekesisus säilib
	Kõrge loodusväärtusega alade muutus	kõrge loodusväärtusega alade pindala säilib või suureneb
	Taimetoitainete tasakaalu muutus	oluliselt ei mõjuta
	Taastuva energia tootmise suurenemine	oluliselt ei mõjuta

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Riiklik Looduskaitsekeskus, Keskkonnainspektsioon
 PRIA teeb kontrolli miinimumnõuete ja pindalade üle. Looduskaitseeadusest tulenevate nõuete täitmist kontrollivad Riiklik Looduskaitsekeskus ja Keskkonnainspektsioon.

Taotluste menetlemise protseduur

Toetuse taotlemine toimub samaaegselt teiste pindalatoetuse taotlemisega. Taotleja esitab PRIA-le üldistel alustel ja üldises korras taotluse, näidates ära põllumajandusliku maakasutuse. PRIA vaatab taotluse ja esitatud dokumendid läbi ning teeb otsuse.

Seosed teiste meetmetega

Maa-alade kattuvuse korral ei saa käesoleva toetuse taotleja samaaegselt samal kinnistul taotleda nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 36 punktis b sätestatud toetusi.

MEEDE 2.3 – PÕLLUMAJANDUSLIK KESKKONNATOETUS (214)

Eesmärgid

Meetme üldeesmärgid on järgmised:

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses;
- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- aidata keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu;
- suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39, lõiked 1–4.

Meetme ülesehitus

Meede koosneb järgmistest alameetmetest:

- keskkonnasõbraliku majandamise toetus;
- mahepõllumajandusliku tootmise toetus;
- ohustatud tõugu looma pidamise toetus;
- kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus;
- poolloodusliku koosluse hooldamise toetus.

Seos teiste meetmete või alameetmetega

Samale maale ei või üheaegselt taotleda keskkonnasõbraliku majandamise, mahepõllumajandusliku tootmise või poolloodusliku koosluse hooldamise toetust.

Eri põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmete kombineerimisel ei tohi hektari või looma kohta makstavad toetusemäärad ületada nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisas sätestatud maksimummäärasid. Nimetatud määrade ületamine välistatakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotluste menetlemisel PRIAs.

Keskkonnatoetuse eesmärkide saavutamisele, sealhulgas kõrge loodusväärtusega alade ning põllumajandusmaal pesitsevate lindude arvukuse ja liigirikkuse säilitamisele aitavad kaasa ka Natura 2000 toetus põllumajandusmaale, loomade heaolu toetus (loomade karjatamise toetus) ning mittetootlike investeeringute toetus ((kiviaedade rajamise ja taastamise ning mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus). Lisaks on Eestis poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks alates 2001.

aastast makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust. Alates 2007. aastast makstakse poollooduslike koosluste hooldamise eest toetust MAK 2007–2013 raames, taastamist ja täpselt määratletud juhtudel ka hooldamist toetatakse jätkuvalt läbi loodushoiutoetuse.

Nõuded

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid. Põllumajanduslikku keskkonnatoetust makstakse asjakohaste õigusaktidega võrreldes täiendavate nõuete järgimise eest. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul võtab taotleja omale kohustuse täita toetuse saamise nõudeid viis aastat.

Meetmespetsiifilised nõuded on toodud iga alameetme juures, täpsemad nõuded kehtestatakse põllumajandusministri määrustega.

Mõjud

Toetusega seoses suureneb keskkonnaplaneerimist kasutavate põllumajandusettevõtete arv ja põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus. Sellega seoses paraneb ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus ning väheneb veereostuse risk.

Peatükis 3.1.3 loetletud probleeme saab lahendada järgmiste tegevuste abil:

- Liblikõieliste ja liblikõieliste-kõrreliste heintaimede kasvatamine (paraneb mullaviljakus, väheneb taimekaitsevahendite ja mineraalväetiste kasutamine ja sellest tulenevalt paraneb ka veekeskkonna seisund);
- Talvine taimkate (väheneb toitainete leostumine mullast, suureneb taliteravilja kasvatamine, põllumajandusmaastiku loomadele ja lindudele luuakse täiendavaid elu- ja toitumispaiku);
- Mineraalväetiste kasutamise piiramine (paraneb veekeskkonna seisund);
- Senisest parem tootmise planeerimine (väetamise üldine planeerimine, mulla- ja sõnnikuanalüüside kasutamine väetamise planeerimisel);
- Sertifitseeritud seemne kasutamise suurendamine (vähenevad umbrohtumus ning taimehaiguste levik, kaudselt aidatakse kaasa uute sortide aretamisele);
- Mitmeaastase taimestikuga ribade jätmise põlluservadesse (suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus);
- Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuse suurendamine (kohustuslik toetuse saamise eeltingimusena nõutud koolitus), näiteks on üks koolituse teema muld ja toitained, mille raames jagatakse informatsiooni mullakaitse, sh orgaanilise aine säilitamise teemadel, ühtlasi käsitletakse ka juhiseid mullaanalüüside tulemuste kasutamiseks ettevõtte tootmistegevuses. Koolitusi on kavas korraldada ka keskkonnasõbraliku taimekaitse ja rohumaade majandamise ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse teemal. Kohustuslike koolituste raames suurendatakse taotlejate teadmisi ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid majandamisviise.
- Glüfosaatide ja taimekaitsevahendite kasutamise piiramine (paraneb toiduohutus ja suureneb bioloogiline mitmekesisus);
- Ettevõtte territooriumi kaartide koostamine nitraaditundlikul alal (suureneb põllumajandustootjate teadlikkus oma ettevõtte territooriumil asuvatest veekogudest ja potentsiaalselt ohtlikest punktrestosallikatest);

- Ohustatud tõugu looma pidamise ja kohalikku sorti taimede kasvatamise toetamisega tagatakse nende tõugude ja sortide säilimine. Toetus on oluline ka kultuuripärandi säilimise seisukohast.
- Mahepõllumajandusliku tootmise toetamisega aidatakse kaasa bioloogilise ja maastiku mitmekesisuse suurenemisele, samas on Eesti jaoks eriliselt oluline aidata kaasa mahepõllumajanduslikult märgistatud toodete mahu suurenemisele kaubanduses.
- Poollooduslike koosluste hooldamise toetamisega aidatakse kaasa kõrge loodusväärtusega alade säilimisele, sh bioloogilise ning maastikulise mitmekesisuse säilimisele.

Eestis on keskkonnavalaste riiklike õigusaktidega kehtestatud mitmeid põllumajandustootmist piiravaid nõudeid, mis on teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes rangemad. 2. telje meetmetega on seotud ning aitavad eesmärkide saavutamisele kaasa eelkõige veeseaduses ja looduskaitseaduses kehtestatud nõuded. Nende nõuete täitmine on kohustuslik ning nende üle teostab järelevalvet Keskkonnainspektsioon. Seetõttu ei ole otstarbekas teatud nõudeid keskkonnaseisundi parandamise eesmärgil veelgi rangemaks muuta ja neid ei saa kasutada toetusskeemides lisanõuetena. Näiteks on veeseisundi kaitseks veeseaduses sätestatud veekaitsevööndid, mis ulatuvad väikesemate maaparandussüsteemide eesvooludel kehtestatud ühest meetrist kuni 20 meetrini Läänemere ja suurte järvede puhul.

Paljude teiste Euroopa riikidega võrreldes on rangem ka veeseaduse nõue, kus kõik Eesti põllumajandustootjad peavad järgima nõukogu direktiivi (EMÜ) nr 91/676 ehk nitraadidirektiivi artikli 4 punktides a ja b sätestatud tundlike alade suhtes kehtestatud tegevusprogrammi nõudeid. Selle tõttu on näiteks Eestis lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Looduskaitseadusega on Natura 2000 aladel asuvatel põllumajandusmaadel keelatud või reguleeritud näiteks väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, maaparandussüsteemi rajamine või hooldamine.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete, sh baasnõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Kohustuste asendamine

Keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse saaja võib komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 27 lõike 11 kohaselt viieaastase kohustuseperioodi kestel asendada oma kohustuse osaliselt või täielikult poolloodusliku koosluse hooldamise kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Sama säte kehtib ka MAK 2004–2006 võetud keskkonnasõbraliku tootmise või mahepõllumajandusliku tootmise kohustuste suhtes.

MAK 2004–2006 raames võetud keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega ning MAK 2004–2006 mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse võib asendada MAK 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Taotleja võib MAK 2004–2006 raames võetud ohustatud tõugu loomade kasvatamise kohustuse asendada MAK 2007–2013 vastava kohustusega.

Ühiste indikaatorite sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate ettevõtete arv	7500 toetusesaajat
	Põllumajanduslikku keskkonnatoetust saavate alade kogupindala	545 000 ha Sealhulgas: Keskkonnasõbralik majandamine 400 000 ha Mahepõllumajandus 100 000 ha Geneetiliste ressursside säilitamine 10 000 ha Poollooduslike koosluste hooldamine 35 000 ha
	Kõnealuse meetme raames põllumajanduslikku keskkonnatoetust saavate alade füüsiline pindala	535 000 ha
	Lepingute arv kokku	9300 lepingut Sealhulgas: Keskkonnasõbralik majandamine 5000 Mahepõllumajandus 1800 Geneetiliste ressursside säilitamine 1000 Poollooduslike koosluste hooldamine 1500
	Geneetiliste ressurssidega seotud tegevuste arv	2 tegevust, sh 1 taimesordi ja 4 loomatõu säilimise toetamine
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa: a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele; b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	535 000 ha 500 000 ha 500 000 ha
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Kõrge loodusväärtusega põllumajandus- ja metsamaa hooldamine	Muudatused kõrge loodusväärtusega alades
Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis	

	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
--	--	--

Rahaliste vahendite jaotus

Indikatiivne keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eelarve on 1646 miljonit krooni (105,2 miljonit eurot), mahepõllumajandusliku tootmise toetusel 873 miljonit krooni (55,8 miljonit eurot), ohustatud tõugu looma pidamise toetusel 54,7 miljonit krooni (3,5 miljonit eurot), kohaliku sorti taimede kasvatamise toetusel 14 miljonit krooni (0,9 miljonit eurot) ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetusel 419,3 miljonit krooni (26,8 miljonit eurot). Põllumajandusliku keskkonnatoetuse indikatiivne kogueelarve aastateks 2007–2013 on 3008,8 miljonit krooni (192,3 miljonit eurot).

ALAMEEDE 2.3.1 – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE

Põhjendus

Alates 1990. aastate algusest on seoses tootmismahdade kahanemisega põllumajanduse negatiivne mõju keskkonnale (nt veereostus) mõnevõrra vähenenud. Samas on mitmed probleemid säilinud ja tekkinud on uued probleemid, nagu põllumajandusmaade kasutamata jätmise, mille tagajärjel suureneb umbrohtude levik, avatud põllumajandusmaastikud võsastuvad ning väärtuslikud poollooduslikud kooslused on kadumas.

Majandustingimuste paranedes suureneb negatiivne mõju keskkonnale taas. Näiteks on taimekaitsevahendite ja mineraalväetiste kasutamine taas suurenenud, millega võib kaasneda veereostus ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, kui ei kasutata keskkonnasõbralikke nüüdisaegseid tehnoloogiaid. Suureks probleemiks on ka orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas, mida põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete tasakaalu andmete ja väetuskavade puudumine, monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku kasutamise vähenemine. Suurt tähelepanu tuleb pöörata muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamisele, et vältida mulla väljakurnamist. Alaväetamise ehk n.ö muldade kurnamisega viiakse kultuuride kasvatamisel põllult ära enam orgaanilist ainet kui seda sinna antakse. Selle tõttu väheneb olulisel määral mulla elustik ning selle mitmekesisus, järgnevalt väheneb ka muu bioloogiline mitmekesisus, nt taimeliikide mitmekesisus jne. Eestis ei ole mulla- ja sõnnikuproovide võtmine veel normaalseks (heaks) tavaks saanud. MAKis on kirjas, et kõik tootjad peavad üks kord 5-aastase kohustuseperioodi jooksul võtma mulla- ja sõnnikuproove. Mullaproovide võtmisel kontrollitakse järgmisi aspekte: kas mullaproove on võetud piisaval arvul, kas neid on analüüsitud akrediteeritud laboris ja kas analüüsitulemusi kajastav protokoll on ettevõttes kohapeal olemas. Tootjate teadlikkuse suurendamine ettevõtte majandamises mullaproovide tulemustega arvestamise seisukohast on väga oluline. Analüüside tulemusi teades on võimalik vähendada alaväetamist (muldade kurnamist) ja üleväetamist ning üleväetamisest tulenevat keskkonnareostust (seda kontrollitakse toetuse saamise juures ettevõttes kohapeal). Täpsemalt käsitletakse muldade kaitse teemat, sh selgitatakse põhjalikult, mida mullaanalüüside tulemuste põhjal ettevõttes peaks muutma, kohustuslikel keskkonnatoetuse koolitustel. Taotleja peab koostama igal aastal väetuseplaani ning analüüside tulemusi võetakse seal arvesse. Veeseaduse kohaselt on lubatud kasutada sõnnikuga 170 kg N haritava maa hektari kohta ja sellist kogust

mineraalväetist, mis on vajalik taimede kasvuks (nitraaditundlikul alal on lubatud kasutada orgaanilise ja mineraalväetisena kokku 170 kg N ha kohta). Hinnanguliselt kasutatakse Eestis praegu keskmiselt 60 kg N/ha aastas. Eeltoodust tulenevalt ei saa suuremat väetisekasutust taimekasvatustlikust aspektist lähtuvalt lugeda probleemiks. Samas on keskkonnatoetuse eesmärk ennetada väetisekasutust veeseadusega maksimaalselt lubatud piirides.

Kohati on probleemiks ka suured põllumassiivid ja väärtuslike maastikuelementide kadumine, mis avaldab negatiivset mõju nii mullastikule (tuule- ja vee-erosioon) kui bioloogilisele ja maastikulisele mitmekesisusele (elupaikade ja liikide kadumine).

Viimase 10 aasta jooksul on sertifitseeritud seemne tootmine ja kasutamine kõikide põllukultuuride osas langenud, kõige suurem on langus olnud sertifitseeritud seemnevilja ja seemnekartuli tootmises. Näiteks aastatel 1998–1999 külvati ainult 7% teraviljapinnast sertifitseeritud seemnega. Sertifitseeritud seemne kasutamisega väheneb põldude umbrohtumus ja seeläbi vajadus kasutada herbitsiide. Eriti ohtlikult on viimasel ajal hakanud seeläbi levima just tuulekaer (*Avena fatua*). Ka taimehaiguste levik on kontrollitud seemnel väiksem, mistõttu ei pea nii palju taimekaitsevahendeid kasutama. Sertifitseeritud seeme on kontrollitud nii umbrohtude (teiste taimeliikide seemnete) kui ka taimehaiguste suhtes. Sertifitseeritud seemne vähene kasutamine piirab ka kasutusrendi laekumist taimekasvatajatele ja sordiomanikele, mis omakorda raskendab uute ja parandatud sortide väljaarendamist. Üks nimetatud probleemide põhjusi on põllumajandustootjate vähene keskkonnateadlikkus ja keskkonnakaitseaspektide vähene arvestamine tootmise planeerimisel.

Nitraaditundlikul alal teeb põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligi 50% intensiivsem. Sama võib öelda loomakasvatuse kohta – nitraaditundlikul alal kasvatatakse 35% riigi veistest, 30% sigadest ja 12,5% kodulindudest. Reformide käigus on põllumajanduslik tootmine oluliselt vähenenud ka nitraaditundlikul alal. See on olulisim põhjus, miks põhjavee kvaliteet vahepeal tublisti paranes. Arvestades 2005. a põhjaveeseire tulemusi, kaldub nitraatioonide sisaldus põhjavees taas suurenemisele.

Kuigi taimekaitsevahendeid on varasemate aastatega võrreldes hakatud enam kasutama, on probleemiks eelkõige ühe toimeaine märkimisväärne kasutamise tõus. Tegu on eelkõige toiduohutuse probleemiga – nimelt säilib glüfosaat tera pinnal mõnda aega. Ka võivad glüfosaadi laguproduktid olla toksilisemad kui preparaat ise.

MAK 2004–2006 PKT hindamise tulemusena on selgunud, et tootjate teadlikkus PKT eesmärkidest on suhteliselt madal, mistõttu on vaja kohustuslike koolituste arvu suurendada ja teemasid lisada (nt bioloogiline mitmekesisus).

Kohustuslikku koolitust kavandatakse toetuse saamise eeltingimusena korraldada 4 teema osas:

- muld ja toitained (muld ja mulla omadused, mullaproovide võtmine ja analüüsitulemuste interpreteerimine, toitainete omastamine, mullakaitse - mullaharimine, toitainete kao vähendamine, sobiva tehnika valik jms; viljavaheldus, külvikord; keskkonnasõbralik väetamine; sõnnikumajandus (kuidas kahandada toitainete kadu);
- keskkonnasõbralik taimekaitse (umbrohud ning nende ennetav ja otsene tõrje; kahjurid ja haigused ning nende ennetav ja otsene tõrje);
- keskkonnasõbralik rohumaade majandamine (rohumaade rajamine ja uuendamine, seemnesegud; väetamine; niitmine; karjatamine);
- bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus.

Kohustuslike koolituste raames suurendatakse taotlejate teadmisi ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid majandamisviise. Seda kinnitab ka seni läbi viidud keskkonnatoetuse hindamine. Lisaks on mitmed nõuded, mille eest võiks keskkonnatoetust maksta, raskesti kontrollitavad, mistõttu neid nõuetele ei kehtestata. Samas on nende nõuete täitmine võimalik tagada läbi tootjate teadlikkuse tõstmise. Senine praktika on näidanud, et varasemaga võrreldes on teadlikud ja koolitustel enam osalenud tootjad koolituse tõttu hakanud palju enam huvi tundma põllumajanduskeskkonna vastu laiemalt, ka bioloogilise mitmekesisuse vastu. Selle läbi on tootjad ka oma viljelusmeetodite valikul hakanud enam elusloodusega arvestama.

Keskkonnasõbralikuks majandamiseks on Eestis makstud riiklikku toetust alates 2001. aastast kahel pilootalal. Alates 2004. aastast on tootjatele MAK 2004–2006 raames makstud toetust keskkonnasõbraliku tootmise eest. Sel perioodil võttis keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse u 5500 taotlejat ligi 450 000 hektarile.

2007. aastal võetakse MAK 2004–2006 perioodi tingimuste kohaselt ja eelarve raames keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlusi vastu nitraaditundliku ala tootjatelt, kellel pole kehtivat keskkonnasõbraliku tootmise kohustust. Kui senine keskkonnasõbraliku tootmise toetus asendub uue arengukava raames täiustatuma keskkonnasõbraliku majandamise toetusega, peavad tootjad, kes 2007. a võtsid endale nitraaditundlikul alal keskkonnasõbraliku tootmise toetuse, minema üle keskkonnasõbraliku majandamise toetusele.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Keskkonnasõbraliku majandamise eest toetuse maksmise eesmärgid on järgmised:

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning kaitsta mulla- ja veeseisundit;
- laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses;
- tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud).

Toetusalune maa

Toetust makstakse põllumajandustoetuste ja -massiivide registris oleva põllumaa (sh lühiajalise, kuni 4-aastase rohumaa) kohta.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid kogu ettevõttes ning keskkonnasõbraliku majandamise toetuse nõudeid kogu ettevõtte põllumaal.

Nr	Baasnõue (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust)	Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse täiendav nõue
1	Samal põllul ei tohi kasvatada teravilja kauem kui kolmel järjestikusel aastal ning sama liiki teravilja-, kaunvilja-, rühvel-, kiu- ja õlikultuuri kauem kui kahel järjestikusel aastal.	Toetuse taotleja peab koostama ettevõtte kogu ettevõtte põllumaa (v.a püsirohuma) keskkonnasõbraliku majandamise plaani, mis koosneb järgmisest: 1) viljavaheldusplaani, mille alusel toetuse taotleja peab taimekasvatussaaduste tootmisel järgima viljavaheldust; 2) igal aastal peab vähemalt 15%-l põllumaast kasvatama liblikõielisi või liblikõieliste-kõrreliste heintaimede segu.
2	Nitraaditundlikul alal asuvast põllumajandustootja poolt kasutatavast haritavast maast peab vähemalt 30 protsenti olema 1. novembrist kuni 31. märtsini kaetud taimkattega.	3) ajavahemikus 1. novembrist kuni 31. märtsini peab taimkattega (nt. talvituvad kultuurid nagu taliteraviljad, taliraps, talirüps, heintaimed jmt.) kaetult hoidma vähemalt 30% haritavast maast (toetuse nõue on kehtestatud üleriigiliselt).
3	Põllumajanduslikus kasutuses olevad põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma mustkesas.	4) vähemalt 15% külvipinnast (sh vähemalt 10% teravilja) peab olema külvatud sertifitseeritud seemnega.
4	Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Mineraalväetistega on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena 30 kg fosforit aastas ja selline kogus lämmastikku, mis on põllumajanduskultuuride kasvuks vajalik ning vastavuses Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud nõuetega. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult. Nitraaditundlikul alal on sõnniku- ja mineraalväetistega kokku lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta	5) mineraalväetiste ja sõnnikuga on põllu hektari kohta aastas lubatud anda kuni 170 kg lämmastikku, sellest 100 kg mineraalväetistega. Nitraaditundlikul alal peab arvestama täiendavate veeseadusest tulenevate eespool olevate nõuetega võrreldes rangemate sätetega 6) väetusplaani koostamine, mis sisaldab igal kohustuseaastal põldude kaupa infot planeeritava väetamise kohta.

	<p>keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult.</p> <p>Nitraaditundlikul alal tohib lubatud lämmastiku üldkogusest anda mineraalväetistega haritava maa ühe hektari kohta keskmisena mitte üle 140 kg aastas. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kg hektarile, tuleb anda jaotatult.</p> <p>Taotleja peab pidama põlluraamatut.</p>	
5	<p>Taotleja peab osalema mulla ja toitainete alasel keskkonnasõbraliku majandamise täiendkoolitusel.</p>	<p>7) mullaproovide võtmine – toetuse taotleja peab korraldama üks kord kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile mullaproovide saatmise mulla happesuse, taimede poolt omastatava fosfori- ja kaaliumisisalduse ning orgaanilise süsiniku määramiseks.</p> <p>8) sõnnikuproovide võtmine – kui ettevõttes peetakse üle 10 LÜ loomi, peab toetuse taotleja korraldama üks kord kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile sõnnikuproovide saatmise sõnniku kuivaineprotsendi, kogulämmastiku, ammoniumiooni ja nitraatiooni määramiseks.</p>
6	<p>Taimekaitsevahendit tohib kasutada ainult märgistusel nimetatud tingimustel, otstarbel, viisil ja kulunormide piires, pidades kinni töötlemiskordade arvust ja vahendi kasutamise järgsetest tööote- ja ooteagadest.</p>	<p>9) põllukultuuride kasvatamisel ei tohi kasutada taimekasvuregulaatoreid ning glüfosaate on lubatud kasutada üksnes põllukultuuride koristamise järgselt. Rohumaade puhul võib glüfosaate kasutada üksnes seemnepõldudel saagi koristamise eelselt.</p>
7	<p>Allikate ja karstilehtrite ümbruses on 10 meetri ulatuses veepiirist või karstilehtrite servast keelatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus.</p>	<p>10) ettevõtte territooriumi kaartide koostamine – nitraaditundlikul alal toetuse taotleja peab kandma kaardile ettevõtte nitraaditundlikul alal asuvad veekogud, kaitsmata põhjaveega alad, kaevud, ühisveehaarded, karstilehtrid ja allikad ning potentsiaalselt ohtlikud veereostusallikad jmt andmed;</p>
8	<p>Põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama</p>	<p>11) kümnest hektarist suuremate põldude puhul tuleb teega</p>

	<p>põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut.</p> <p>Enne taotluse esitamise aastat rajatud rohumaa peab vähemalt üks kord enne 31. juulit olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Hiljemalt 31. juuliks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutataval rohumaal peab olema karjatatud loomi loomkoormusega, mis tagab niitmise sarnase tulemuse, ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 LÜ hektari kohta. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada.</p>	<p>külgnevatesse põlluservadesse jätta või rajada vähemalt 2 m laiused mitmeaastase taimestikuga ribad, mida peab niitma.</p>
9	<p>Looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide hävitamine või rikkumine on keelatud.</p>	<p>12) taotleja peab kandma põllumassiivi kaardile lisaks õigusaktidega kehtestatud väärtuslikud maastikuelemendid. Neid maastikuelemente ei tohi kohustuseperioodi jooksul rikkuda ega eemaldada.</p>

Toetuse taotleja peab toetuse saamiseks osalema keskkonnasõbraliku majandamise koolitusel. Koolitusvaldkonnad ja koolituste arv sätestatakse põllumajandusministri määrukses.

Toetus

Toetuse määr

Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse määr haritavale maale (v.a lühiajaline rohumaa) on 1260 krooni (80,53 eurot) hektari kohta aastas ja lühiajalisele rohumaaale 800 krooni (51,13 eurot) hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

Nitraaditundliku ala künnimaal on liblikõieliste ja kõrreliste heintaimede kasvatamise ning põlluservadesse jäetavate mitmeaastase taimestikuga ribadega seotud saamatajäänud tulu 269,03 krooni (17,19 eurot) hektari kohta. Täiendavast planeerimisest, sertifitseeritud seemne kasutamisest, põlluservadesse jäetavate mitmeaastase taimestikuga ribad niitmise, glüfosaatide ja taimekasvuregulaatorite mittekasutamisest ning mullaproovide ja sõnnikuanalüüside võtmisest ja analüüsimisest tingitud lisakulu on 990,52 krooni (63,31 eurot) hektari kohta. Keskkonnasõbraliku majandamise toetussumma nitraaditundliku ala künnimaal

kokku on seega 1259,55 krooni (80,50 eurot) hektari kohta aastas. Ümardatud toetusmäär on 1260 krooni (80,53 eurot) hektari kohta aastas.

Ülejäänud Eesti künnimaal on liblikõieliste ja kõrreliste heintaimede kasvatamise, 30% talvise taimkatte ning põlluservadesse jäetavate mitmeaastase taimestikuga ribadega seotud seotud saamatajäänud tulu 310,88 krooni (19,87 eurot) hektari kohta. Täiendavast planeerimisest, sertifitseeritud seemne kasutamisest, põlluservadesse jäetavate mitmeaastase taimestikuga ribad niitmisest, glüfosaatide ja taimekasvuregulaatorite mittekasutamisest ning mullaproovide ja sõnnikuanalüüside võtmisest ja analüüsimisest tingitud lisakulu on 952,92 krooni (60,90 eurot) hektari kohta. Keskkonnasõbraliku majandamise toetussumma ülejäänud Eesti künnimaal on seega 1263,79 krooni (80,77 eurot) hektari kohta aastas. Ümardatud toetusmäär on 1260 krooni (80,53 eurot) hektari kohta aastas.

Lühiajalistel rohumaa del on täiendavast planeerimisest, glüfosaatide kasutamise keelust rohumaa de uuendamisel, sertifitseeritud seemne kasutamisest ning mullaproovide ja sõnnikuanalüüside võtmisest ja analüüsimisest tingitud lisakulu 799,76 krooni (51,11 eurot) hektari kohta. Ümardatud toetusmäär on 800 krooni (51,13 eurot) hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	5000 taotlejat
	Toetust saavate koolitatud põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	5000 taotlejat
	Toetust saavate alade kogupindala	400 000 ha
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa:	
	a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele;	400 000 ha
	b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	400 000 ha 400 000 ha
Tulemusnäitaja (lisaindikaator)	Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	60 000 ha
	Talvise taimkatte all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	120 000 ha

Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis
Mõjunäitaja (lisaindikaator)	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Glüfosaatide sisalduse vähenemine nitraaditundliku ala põhjavees
		Positiivsed muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
Mõjunäitaja (lisaindikaator)	Muutused põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuses	Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus suureneb

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Esimesel taotlemise aastal esitab taotleja PRIA-le üldistel alustel ja üldises korras taotluse, kus näitab ära põllumajandusliku maakasutuse, kinnituse viieaastase kohustuse võtmise kohta ning põllumassiivi kaardi. Järgmistel aastatel esitab taotleja vastava aasta taotluse ja põllumassiivi kaardi. Ülejäänud dokumendid peavad taotlejal kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad olema.

ALAMEEDE 2.3.2 – MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKU TOOTMISE TOETUS

Põhjendus

Mahepõllumajandusliku tootmise eest on Eestis üleriigiliselt toetust makstud alates 2000. aastast. Mahepõllumajanduslikus kasutuses oleva maa pindala on sellest ajast alates kiiresti suurenenud. Kui 2002. aastal oli Eestis 583 tunnustatud mahetootjat, kes majandasid 30 550 ha mahepõllumajanduslikku või üleminekuajal olevat maad, siis 2006. aastal oli mahepõllumajanduslikus kasutuses üle 70 000 ha põllumajandusmaad.

MAK 2004–2006 raames makstakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust kolme kultuurigrupi kaupa: pikaajalised/looduslikud rohumaad (1156 kr/ha), põllukultuurid

(v.a köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed – 1516 kr/ha) ja püsiluhtuurid ning köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed (3764 kr/ha). 2005. aastal maksti mahepõllumajandusliku tootmise toetust 897 taotlejale, kes majandasid 48 736 ha maad. Hetkel on üle 80% mahepõllumajanduslikult majandatavast maast rohumaade all.

Samas ei ole mahepõllumajandustoodete osa kaubanduses kasvanud eelkõige mahepõllumajandustoodete töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämuse tõttu. Lisaks täiendavale investeeringuvajadusele tuleneb siit ka vajadus mahetootmise ja -töötlemise alase nõuande järele. Hetkel müüakse Eestis mahepõllumajanduslikult toodetud nisust ja odrast mahedana alla 15%, mahepõllumajanduslikult toodetud piimast aga kõigest 0,4%. Muude mahepõllumajandussaaduste mahedana müümisel on olukord parem. Seega on aastatel 2007–2013 vaja kaasa aidata mahepõllumajandusliku tootmise ning turustamise paremale integreerimisele. Mahepõllumajanduse edendamine aitab kaasa ka üldise keskkonnaseisundi paranemisele. Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2007 kohaselt on seatud eesmärgiks suurendada 2013. aasta lõpuks mahepõllumajandusliku maa pindala 72 800 hektarilt 120 000 hektarini, mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arvu 1173lt 2000ni, mahepõllumajandussaaduste töötlemisega tegelevate ettevõtjate arvu 14lt 75ni ja suurendada kodumaiste mahetoodete osa Eesti toiduturul 0,15%lt 3%le.

2007. aastal võetakse MAK 2004–2006 kohaselt ja eelarve raames mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlusi vastu tootjatelt, kellel pole kehtivat mahepõllumajandusliku tootmise kohustust. Kui uue arengukava raames asendub senine mahepõllumajandusliku tootmise toetus täiustatuma mahepõllumajandusliku tootmise toetusega, peavad tootjad, kes 2007. a võtsid mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse, üle minema MAK 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusele.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärgid on järgmised:

- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti;
- toetada mahepõllumajanduse arengut ning aidata kaasa mahetoodangu mahu suurenemisele;
- toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud).

Toetusalune maa

Toetust makstakse põllumajandustoetuste ja -massiivide registris oleva põllumajandusmaa kohta.

Nõuded toetuse saamiseks

1. Toetuse taotleja peab kogu ettevõttes järgima peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ning peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid.

2. Taotleja peab järgima mahepõllumajanduse seadust (aluseks nõukogu määrus (EÜ) nr 2092/91, alates 2009. aastast nõukogu määrus (EÜ) nr 834/2007) – ettevõtte peab olema mahepõllumajanduse seaduse kohaselt tunnustatud ning taotleja peab järgima mahepõllumajandusliku tootmise nõudeid. Kogu ettevõtte põllumajandusmaal peab neljandal aastal pärast kohustuse võtmist järgima mahepõllumajanduse seaduse kohaseid mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid. Kui ettevõttes peetakse mahepõllumajanduse seaduse kohaselt loomi, peab neid taotleja valduses olevaid loomi pidama mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõuete kohaselt kogu ülejäänud kohustuseperioodi vältel. Ka ettevõtte põllumajandusmaal, kus järgitakse mahepõllumajanduse seaduse nõudeid, peab sellel taotleja valduses oleval põllumajandusmaal järgima mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid kogu ülejäänud kohustuseperioodi vältel.

Mahepõllumajanduslikul tootmisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest (nõukogu määrusest (EÜ) nr 834/2007 kohaselt):

- ökosüsteemidel põhinevate, süsteemisisesid loodusressursse kasutatavate bioloogiliste protsesside kavandamine ja juhtimine meetoditega, mis:
 - kasutavad elusorganisme ja mehaanilisi tootmismeetodeid;
 - tegelevad maaga seotud taime- ja loomakasvatusega või kalavarude säästva kasutamise põhimõtet järgiva vesiviljelusega;
 - ei kasuta GMOsid ega GMOdest valmistatud tooteid, välja arvatud veterinaarravimid;
 - põhinevad riskide hindamisel ning vajaduse korral ettevaatusabinõude ning ennetavate meetmete kasutamisel;
- väliste sisendite kasutamise piiramine. Kui väliste sisendite kasutamine on vajalik, või kui punktis a osutatud asjakohased majandamistavad ja meetodid puuduvad, kasutatakse ainult:
 - mahepõllumajanduslikust tootmisest pärinevaid sisendeid;
 - looduslikke või looduslikul teel saadud aineid;
 - vähese lahustuvusega mineraalväetisi;
- keemiliselt sünteesitud sisendite kasutamise range piiramine; neid tohib kasutada ainult erandjuhtudel:
 - kui asjakohane majandamistava puudub ning
 - kui eelmises punktis osutatud välised sisendid ei ole turul saadaval või
 - kui eelmises punktis osutatud väliste sisendite kasutamine põhjustab lubamatut keskkonnamõju;
- vajadusel mahepõllumajandusliku tootmise eeskirjade kohandamine nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 raames, et arvestada sanitaarseisundi ja erinevate piirkondlike kliimaatiliste tingimustega, ning nimetatud eeskirjade kohandamine kohalike tingimuste, arengutasemete ja eriomaste põllumajandustavadega.

Lisaks eelpool loetletud üldpõhimõtetele lähtutakse mahepõllumajanduses järgmistest spetsiifilistest põhimõtetest:

- mullaelustiku ja loodusliku mullaviljakuse, stabiilsuse ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning parandamine, pinnase tihenemise ja

mullaerosiooni vältimine ja selle vastu võitlemine, taimede toitmine peamiselt mulla ökosüsteemi kaudu;

- taastumatute loodusvarade ja mittepõllumajanduslike sisendite kasutamise minimeerimine;
- taimset ja loomset päritolu jäätmete ning kõrvalsaaduste ringlussevõtt taime- ja loomakasvatuse sisendina;
- kohalikku või piirkondliku ökoloogilise tasakaalu arvessevõtmine tootmisalaste otsuste langetamisel;
- loomade tervishoiu tagamine loomade loomuliku immuunsuse tugevdamise ning sobilike tõugude ja loomakasvatusemeetodite valimise abil;
- taimetervise tagamine preventiivsete meetmetega nagu sobilike liikide ning kahjuri- ja haiguskindlate sortide valimine, sobilike külvikordade kasutamine, mehhaanilised ja füüsilised meetodid ning kahjurite looduslike vaenlaste kaitse;
- kohapealsete oludega kohandatud ja maaga seotud loomakasvatuse viljelemine;
- loomade heaolu kõrge taseme tagamine, järgides nende liigiomaseid vajadusi;
- sellise mahepõllumajandusliku loomakasvatustoodangu valmistamine, mis pärineb loomadelt, keda on sünnist või koorumisest saadik ning kogu nende elu vältel kasvatatud mahepõllumajandusettevõtetes;
- tõugude valimine, võttes arvesse loomade võimet kohanduda kohalike tingimustega, nende elujõulisust ja nende vastupanuvõimet haigustele ja terviseprobleemidele;
- loomade söötmine mahepõllumajandusliku loomasöödaga, mis koosneb põhiliselt mahepõllumajanduslikku päritolu koostisosadest ning looduslikest mittepõllumajanduslikest ainetest;
- selliste loomakasvatusemeetodite kasutamine, mis tugevdavad immuunsüsteemi ja organismi loomulikku haigustele vastupanu võimet, eelkõige regulaarse liikumise ja vajadusel vabaõhualale ja karjamaale pääsu võimaldamine;
- loomade puhul, kunstlikult saadud polüploidide kasvatamise välistamine;
- looduslike veeökosüsteemide bioloogilise mitmekesisuse, veekeskonna tervise ja ümbritsevate vee ja maismaaökosüsteemide omaduste jätkuv säilitamine vesiviljeluse puhul;
- veeorganismide toitmine nõukogu 20. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 2371/2002 (ühisele kalanduspoliitikale vastava kalavarude kaitse ja säästva kasutamise kohta) artiklis 3 määratletud säästvast kalandusest pärineva söödaga või mahesöödaga, mis koosneb mahepõllumajanduslikku päritolu koostisosadest ning looduslikest mittepõllumajanduslikest ainetest.

3. Lisaks eelpool loetletud nõuetele peab taotleja täitma järgmisi nõudeid:

Nr	Baasnõue (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust)	Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse täiendav nõue
1	Samal põllul ei tohi kasvatada teravilja kauem kui kolmel järjestikusel aastal ning sama liiki teravilja-, kaunvilja-, rühvel-, kiu- ja õlikultuuri kauem kui kahel järjestikusel aastal.	Toetuse taotleja peab koostama ettevõtte mahepõllumajandusliku tootmise plaani, mis koosneb järgmisest: 1) külvikorra koostamine, mille alusel

		toetuse taotleja peab taimekasvatussaaduste tootmisel järgima külvikorda; 2) igal aastal peab vähemalt 15%-l põllumaast kasvatama liblikõielisi või liblikõieliste-kõrreliste heintaimede segu;
2	Nitraaditundlikul alal asuvast põllumajandustootja poolt kasutatavast haritavast maast peab vähemalt 30 protsenti olema 1. novembrist kuni 31. märtsini kaetud taimkattega.	3) ajavahemikus 1. novembrist kuni 31. märtsini peab taimkattega (nt. talvituvad kultuurid nagu taliteraviljad, taliraps, talirüps, heintaimed jmt.) kaetult hoidma vähemalt 30% haritavast maast (toetuse nõue on kehtestatud üleriigiliselt);
3	Põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma mustkesas.	4) vähemalt 15% külvipinnast peab olema külvatud sertifitseeritud seemnega;
4	Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Taotleja peab pidama põlluraamatut.	5) väetusplaani koostamine, mis sisaldab igal kohustuseaastal põldude kaupa infot planeeritava väetamise kohta.
5	Taotleja peab osalema mulla ja toitainete alasel täiendkoolitusel.	6) mullaproovide võtmine – toetuse taotleja peab korraldama üks kord kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile mullaproovide saatmise mulla happesuse, taimede poolt omastatava fosfori- ja kaaliumisisalduse ning orgaanilise süsiniku määramiseks. 7) sõnnikuproovide võtmine – kui ettevõttes peetakse üle 10 LÜ loomi, peab toetuse taotleja korraldama üks kord kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile sõnnikuproovide saatmise sõnniku kuivaineprotsendi, kogulämmastiku, ammooniumiooni ja nitraatiooni määramiseks.
6	Taotleja peab taotlemisel ära näitama kõik oma ettevõtte põllud.	8) ettevõtte territooriumi kaartide koostamine – nitraaditundlikul alal

	Allikate ja karstihetrite ümbruses on 10 meetri ulatuses veepiirist või karstihetrite servast keelatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus.	toetuse taotleja peab kandma kaardile ettevõtte nitraaditundlikul alal asuvad veekogud, kaitsmata põhjaveega alad, kaevud, ühisveehaarded, karstihetrid ja allikad ning potentsiaalselt ohtlikud veereostusallikad jmt andmed
7	<p>Põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut.</p> <p>Enne taotluse esitamise aastat rajatud rohumaa peab vähemalt üks kord enne 31. juulit olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Hiljemalt 31. juuliks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutataval rohumaal peab olema karjatatud loomi loomkoormusega, mis tagab niitmiseiga sarnase tulemuse, ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 LÜ hektari kohta.</p> <p>Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada.</p>	9) kümnest hektarist suuremate põldude puhul tuleb teega külgnevatesse põlluservadesse jätta või rajada vähemalt 2 m laiused mitmeaastase taimestikuga ribad, mida peab niitma;
8	Looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide hävitamine või rikkumine on keelatud.	10) taotleja peab kandma põllumassiivi kaardile lisaks õigusaktidega kehtestatud väärtuslikud maastikuelemendid. Neid maastikuelemente ei tohi kohustuseperioodi jooksul rikkuda ega eemaldada.

Muud toetuse saamise nõuded:

- looduslikku rohumaad ei tohi üles harida ega väetada;
- puuvilja- ja marjaaia võraalused ja reavahed tuleb vähemalt üks kord aastas 31. juuliks niita;
- toetuse taotleja peab toetuse saamiseks osalema keskkonnasõbraliku majandamise koolitusel. Koolitusvaldkonnad ja koolituste arv sätestatakse põllumajandusministri määruses.

Toetus

Toetuse määr

Mahepõllumajandusliku tootmise eest makstakse toetust kolmes grupis vastavalt kasvatatavale kultuurile järgmiselt:

- rohumaaade puhul (v.a kuni 2-aastase haljasväetisena kasutatav rohumaa), mille kohta peetakse ettevõttes aastaringselt hektari kohta vähemalt 0,3 loomühikule vastaval hulgal mahepõllumajanduslikult peetavaid loomi, on toetus 1390 krooni (88,84 eurot) hektari kohta aastas. Põllumajandusminister võib erinevate põllumajanduspiirkondade kohta kehtestada erineva loomühikute määra.;
- teravilja, kaunvilja, tehniliste kultuuride, kartuli ja söödajuurviljade kasvatamise ning kuni 2-aastase haljasväetisena kasutatava rohumaa eest makstav toetus on 1865 krooni (119,2 eurot) hektari kohta aastas;
- avamaa köögivilja, ravim- ja maitsetaimede ning puuvilja- ja marjakultuuride kasvatamise eest makstav toetus on 5470 krooni (349,60 eurot) hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

Rohumaade (v.a 2-aastase haljasväetisena kasutatav rohumaa) puhul on 30% väiksemast saagist (sisaldab ka sisendite vähendatud maksumust) tingitud saamatajäänud tulu 607,30 krooni (38,81 eurot) hektari kohta aastas. Lisakulutused seoses täiendava planeerimisega, mulla- ja sõnnikuproovide võtmise ja analüüsimisega, tootmise kontrolli, sõnnikulaotamise, loomade karjatamise ning loomakasvatushoonete rekonstrueerimisega on 784,06 krooni (50,11 eurot) hektari kohta aastas. Mahepõllumajanduslike püsirohumaade, mille hektari kohta peetakse ettevõttes vähemalt 0,3 lü, majandamise toetussumma on seega 1391,36 krooni (88,92 eurot) hektari kohta aastas. Ümardatud toetusemäär on 1390 krooni (88,84 eurot) hektari kohta aastas.

Arvestuslik toetussumma teravilja, kaunvilja, tehniliste kultuuride, kartuli ja söödajuurviljade kasvatamise ning kuni 2-aastase haljasväetisena kasutatava rohumaa eest on 1866,94 krooni (119,32 eurot) hektari kohta aastas. Sellest summast moodustab 992,27 krooni (63,42 eurot) saamatajäänud tulu (saagikuse vähenemine 30%, tulu vähenemine seoses külvikorra rakendamise, 30% talvise taimkatte ja mitmeaastase taimestikuga ribade jätmisega põlluservadesse). Lisakulutused tootmise kontrollile, täiendavale planeerimisele, sertifitseeritud seemne kasutamisele, mulla- ja sõnnikuproovide võtmisele ja analüüsimisele, sõnnikulaotamisele, põlluservade mitmeaastase taimestikuga ribade niitmisele ning täiendavale masinatööle on kokku 874,68 krooni (55,90 eurot) hektari kohta aastas. Ümardatud toetusemäär on 1865 krooni (119,2 eurot) hektari kohta aastas.

Arvestuslik toetussumma avamaa köögivilja, ravim- ja maitsetaimede ning puuvilja- ja marjakultuuride kasvatamise eest on 5470,96 krooni (349,66 eurot) hektari kohta aastas. Sellest summast moodustab saagikuse vähenemine 5159,7 krooni (329,76 eurot). Lisakulutused täiendavale planeerimisele, tootmise kontrollile, sõnnikukäitlemisele ning mulla- ja sõnnikuanalüüsidele on 311,26 krooni (19,89 eurot) hektari kohta aastas. Ümardatud toetusemäär on 5470 krooni (349,60 eurot) hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	1800 taotlejat
	Toetust saavate koolitatud põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	1800 taotlejat
	Toetust saavate alade kogupindala	100 000 ha
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa: a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele; b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	100 000 ha 100 000 ha 100 000 ha
	Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	15 000 ha
	Talvise taimkatte all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	30 000 ha
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis
	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Positiivsed muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
Mõjunäitaja (lisaindikaator)	Muutused põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuses	Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus suureneb

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta;
- Mahepõllumajanduse seaduses sätestatud dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused
PRIA, Taimetoodangu Inspeksioon.

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlus toetuse saamiseks esitatakse PRIAle. Taimetoodangu Inspeksioonile esitatakse mahepõllumajanduse seaduses sätestatud dokumendid (taotlus ettevõtte tunnustamiseks või teave ettevõttes tehtavate muudatuste kohta). PRIA esitab mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejate nimekirja koos mahepõllumajanduslikus kasutuses oleva maa kohta esitatud andmetega Taimetoodangu Inspeksioonile, kes kontrollib mahepõllumajanduse seaduses sätestatud nõuete täitmist. Kahtluse korral esitab Taimetoodangu Inspeksioon PRIAle andmed põldude kontrollimiseks.

ALAMEEDE 2.3.3 – OHUSTATUD TÕUGU LOOMA PIDAMISE TOETUS

Põhjudus

Eesti ohustatud tõugude nimekirja kuuluvad eesti hobune, tori hobune, eesti raskeveohobune, eesti maatõugu veis ja eesti vutt.

FAO klassifikatsiooni põhjal kuuluvad eesti maatõugu veis, eesti hobune ja tori hobune ohustatud ja säilitatavate tõugude kategooriasse ning eesti raskeveohobune kriitilises seisukorras olevate tõugude kategooriasse (*World Watch List for Domestic Animal Diversity, 3rd edition. – 2000./Ed. by Beate D. Scherf. FAO, Rome*). Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis aastal 2006 ligi 760 eesti tõugu, 490 tori tõugu ja 105 eesti raskeveohobuse tõugu mära ning ligi 500 eesti maatõugu lehma.

Eesti hobuse pidamiseks hakati üleriigilist loomapõhist toetust maksuma põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames aastal 2002, kui toetati 559 eesti hobuse kasvatamist. Aastal 2005 rakendus toetus MAK 2004–2006 raames. Toetust anti 939 eesti hobuse pidamiseks ja toetusemäär oli 2550 krooni (163 eurot) hobuse kohta. Eesti maatõugu veise, tori hobuse ja eesti raskeveohobuse pidamiseks hakati üleriigilist toetust MAK 2004–2006 raames maksuma 2005. aastal, mil anti toetust 595 eesti maatõugu veise, 388 tori hobuse ja 96 eesti raskeveohobuse pidamiseks. Vutikasvatust on Eestis toetatud ja kavatakse ka uuel perioodil 2007–2013 toetada läbi riikliku aretustoetuse.

Veterinaar- ja Toiduamet on tunnustatud ohustatud tõugude säilitajateks määranud järgmised aretusühingud:

- Eesti Maakarja Kasvatajate Selts – eesti maatõugu veise säilitaja, sh tõuraamatu pidamine ja põlvnemistunnistuste väljaandmine;
- Eesti Hobusekasvatajate Selts – eesti, tori ja eesti raskeveohobuse säilitaja (sh hobuste tõuraamatu pidamine ja põlvnemistunnistuste väljaandmine, jõudluskontrolli teostamine, hindamine ja aretuseks tunnustamine);
- Eesti Hobuse Kaitse Ühing – eesti hobuse säilitaja, (v.a jõudluskontrolli teostamine ja tõuraamatu pidamine);
- Eesti Linnukasvatajate Selts – eesti vuti säilitaja ja jõudluskontrolli teostaja.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude säilimine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused füüsilised isikud).

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid.

Toetust makstakse:

- eesti maatõugu veise pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõuraamatu põhiossa kantud või sinna kandmiseks sobilikku ja põllumajandusloomade registrisse kantud vähemalt kuue kuu vanust puhtatõulist eesti maatõugu veist, kelle mõlemad vanemad ja vanavanemad on kantud eesti maatõugu veiste tõuraamatu põhiossa, ning hoiab teda majandusüksuses kogu viieaastase kohustuseperioodi jooksul. Kohustuseperioodi jooksul võib taotleja asendada looma teise toetuse saamiseks esitatud nõuete kohase sama tõugu loomaga, kaotamata õigust saada toetust taotletud mahus;
- eesti, tori ja eesti raskeveo tõugu hobuse kasvatamise eest, kui toetuse taotleja kasvatab taotlemise ajal vähemalt kuue kuu vanust puhtatõulist tõuraamatu põhiossa kantud või sinna kandmiseks sobilikku ja nõuetekohaselt identifitseeritud eesti, tori või eesti raskeveo tõugu hobust ning hoiab teda majandusüksuses kogu viieaastase kohustuseperioodi jooksul. Tori tõugu hobuse mõlemad vanemad peavad olema tori tõugu. Kohustuseperioodi jooksul võib taotleja asendada looma teise toetuse saamiseks esitatud nõuete kohase sama tõugu loomaga, kaotamata õigust saada toetust taotletud mahus.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr eesti hobuse ja tori hobuse pidamise kohta on 2 920 krooni (186,62 eurot) ja eesti raskeveohobusel 3 115 krooni (199,08 eurot) hobuse kohta aastas.

Eesti maatõugu veise pidamise toetus veise kohta aastas on 3 070 krooni (196,21 eurot).

Ühikumäära arvutamise alused

Eesti hobuse, tori hobuse ja eesti raskeveohobuse pidamise toetusega hüvitatakse osaliselt loomade aastane ülalpidamiskulu, sest nende hobusetõugude pidamine pole erinevalt teistest hobusetõugudest majanduslikult kasulik. Eesti maatõugu veise pidamise toetusega hüvitatakse osaliselt eesti maatõugu veise väiksem produktiivsus võrreldes teiste veisetõugudega.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Toetuse rakendamisel toetatakse kõigi nõuetekohaselt peetavate eesti hobuste, tori hobuste, eesti raskeveohobuste ning eesti maatõugu veiste pidamist.

Toetuse rakendamisel suureneb kõikide kohalikku ohustatud tõugu loomade arv ja tõugude väljasuremise oht väheneb. Toetuse rakendamisega aidatakse kaasa geneetilise mitmekesisuse säilitamisele.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus koos taotleja ettevõttes peetavata ohustatud tõugu loomade loeteluga;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet.

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlus koos taotleja ettevõttes peetavate ohustatud tõugu loomade loetelu esitatakse PRIAle. PRIA esitab toetuse taotlejate nimekirja koos ohustatud tõugu looma pidamise kohta esitatud andmetega kontrollimiseks Veterinaar- ja Toiduametile. Veterinaar- ja Toiduamet kontrollib neid ja esitab PRIAle andmed ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saamiseks kehtestatud nõuetele vastavuse kohta.

Toetusaluse looma võib taotleja asendada teise toetuse saamiseks esitatud nõuetele vastava loomaga, teavitades sellest Veterinaar- ja Toiduametit. Asendamiseks kasutatavad loomad peavad vastama määruses toodud nõuetele nii vanuse, põlvnemise kui ka identifitseerimise ja registreerimise osas.

ALAMEEDE 2.3.4 – KOHALIKKU SORTI TAIMEDE KASVATAMISE TOETUS

Põhjendus

Kohalike sortide geneetiliste ressursside säilitamise vajadust on tunnustatud ülemaailmselt. Põllukultuuride seemnekasvatuse põhineb sageli imporditud sortidel, mis kohalike kasvutingimustega on vähem kohanenud. Kohalikud sordid, mis siinsete oludega paremini sobivad, jäetakse kõrvale nende madalama saagikuse tõttu. Rahvusvaheliste lepete alusel peab iga riik säilitama kultuurtaimede aretamiseks oma sordiareetuse algmaterjali. Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi säilitamine toimus aastatel 2002–2006 riikliku programmi “Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2002–2006” raames. Sellele on koostamisel jätkuprogramm.

Uute sortide aretuse ja juba aretatud, kasutusel olevate sortide parendamise aluseks on terve algmaterjal, mis kannab endas väärtuslikku, haiguskindlat ja kõrge saagipotentsiaaliga geneetilist informatsiooni. Üks vanemaid teraviljasorte on rukis “Sangaste”, mille aretas 1880. aastatel Sangaste mõisnik krahv Friedrich G.M. von Berg (1845–1938) ja mis on olnud suure tähtsusega uute rukkisortide aretamisel. “Sangaste” on teadaolevalt vanim praegu kasvatuses olev teraviljasort Euroopas. Võrreldes tänapäevaste rukkisortidega, on “Sangaste” pikema kõrrega, mis suurendab kõrgemal agrofoonil kasvatades lamandumisohtu ja raskendab koristust. Samuti jääb “Sangaste” saak tänapäevaste sortidega võrreldes ligi 15% madalamaks. Nimetatud põhjustel on viimasel kümnel aastal “Sangaste” iga-aastane külvipind olnud vaid u 100 ha.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulise kohaliku taimesordi, rukkisordi “Sangaste” säilimine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud), kellel on kehtiv keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise kohustus.

Toetusalune maa

Toetusega hõlmatud maa peab asuma põllumajandustoetuste ja -massiivide registris.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid.

Hektaritoetust makstakse tootjatele, kes kasvatavad talirukkisorti “Sangaste”. Taotleja peab 5-aastase kohustusperioodi jooksul kasvatama talirukkisorti “Sangaste” igal aastal vähemalt 2 hektaril.

Toetus

Toetuse määr

Kohalikku sorti taimede kasvatamise eest makstava toetuse määr on talirukkisordi “Sangaste” puhul 505 krooni (32,28 eurot) hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

“Sangaste” rukki puhul kompenseeritakse sordi kasvatamisega tekkivad lisakulutused (25% võrra suuremad koristuskulud, võrreldes teiste rukkisortidega) 505 krooni (32,28 eurot) hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate alade kogupindala	10 000 ha

Toetuse rakendamisel hoitakse ära rukkisordi “Sangaste” väljasuremine, tagatakse väärtusliku geneetilise materjali säilimine ja kohalike sortide kasvatamiseks vajaliku seemnematerjaliga varustamine. Meetme rakendamisega aidatakse kaasa geneetilise mitmekesisuse ning kultuuripärandi säilimisele ja keskkonnasõbralike viljelusmeetodite järgimisele.

Taotluste menetlemine

Makseagentuur

PRIA

ALAMEEDE 2.3.5 – POOLLOODUSLIKU KOOSLUSE HOOLDAMISE TOETUS

Põhjendus

Poollooduslike koosluste e pärandkoosluste (puisniidud, puiskarjamaad, rannaniidud, lamminiidud, soostunud ja sooniidud, loopealsed, kadastikud, nõmmed ja aruniidud) all mõeldakse inimese poolt ümberkujundatud looduslike kooslusi, mis sellisena püsivad mõõduka inimõju, eeskätt niitmise ja karjatamise abil. Inimõju lõppemisel muutuvad pärandkooslused loodusliku pikaajalise muutumise käigus tagasi looduslikeks.

Kuni 20. sajandi keskpaigani saadi põhiline rohusööt poollooduslikelt rohumaadelt. 1939. a põllumajandusloenduse andmetel moodustasid kultuurrohumaad vaid 3,4% kogu rohumaad pinnast. Lisaks kõrgele esteetilisele väärtusele on Eesti poollooduslike koosluste taimestiku ja loomastiku mitmekesisus võrreldes teiste 57. paralleelset põhja poole jäävate aladega üks maailma suuremaid.

Suurtootmisele üleminek, traditsiooniliste majandamistavade kõrvaleheitmine ja madalama tootlikkusega rohumaade kasutamata jätmine on viimase poole sajandi jooksul poollooduslike koosluste pindala oluliselt kahandanud. Rannikualade kinnikasvamine tekitab kahju põllumeestele, sest kui hanedel ja lagledel ei ole nende tavalistes toitumiskohtades enam toitu, lähevad nad seda hankima põldudele.

Puisniitude pindala on viimase 70 aasta jooksul vähenenud ligi sada korda, praegu on Eestis niidetavaid puisniite 1500 ha. Suhteliselt heas seisukorras on Eestis kuni 9000 ha loopealseid. Hooldatavaid luhtasid on Eestis umbes 15 000 ha, puiskarjamaid 3000 ha. Puisniitude keerukast olemusest (paljude erinevate liikide esinemine, linnupesade esinemine jms.) tulenevalt on käsitsi tehtav töö nende niitmisel ja hooldamisel olulise tähtsusega, et tagada nende soodne seisund.

Poollooduslike koosluste kaitset reguleerivad mitmed konventsioonid – Eesti on ühinenud bioloogilise mitmekesisuse, Berni ja Ramsari konventsiooniga ja on peagi ühinemas Bonni konventsiooni ning sellega seotud Aafrika ja Euraasia rändveelindude kaitse kokkuleppega (AEWA). Natura alad (loodusalad ja linnualad) on üle-Euroopalise (Euroopa Liidu) tähtsusega Natura 2000 kaitsealad. Seetõttu on MAKis ette nähtud Natura 2000 poollooduslike koosluste hooldamise toetus vajalik otseselt Ühenduse seadusandluse, eelkõige Loodusdirektiivi 6 artikli täitmiseks, mis kohustab liikmesriike tagama Natura 2000 aladel asuvate elupaikade soodne seisund. Natura-aladest väljapoole jäävaid kõrge loodusväärtusega poollooduslike kooslusi toetatakse käesoleval programmiperioodil pärast seda, kui nad on täpselt määratletud või arvatud Natura 2000 alade hulka.

2005. aastal hooldati Eesti riigieelarvest makstud loodushoiutoetuse raames 17 500 ha ja taastati 1900 ha poollooduslike kooslusi ning ehitati 165 000 m tarasid. Loodushoiutoetuse taotlejaid oli 1600, neist eraisikuid 600. Keskmise hooldamise toetussumma oli 1300 krooni ja taastamise toetussumma 4000 krooni ha kohta. 2006. aastal tõusid toetussummad keskmiselt 30%.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Poollooduslike koosluste hooldamise toetuse eesmärk on tagada Natura 2000 aladel asuvate poollooduslike koosluste soodne seisund.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused füüsilised isikud) ja teised maakasutajad. Poollooduslike koosluste ehk pärandkoosluste saajanditepikkuse majandamise tulemusena on kujunenud ajalooline pärand, mis moodustab väärtusliku osa nii Eesti kui ka maailma loodus- ja kultuuripärandist (vaimne kultuuripärand, nt rahvalaulud, muistendid, töövõtted jmt ning materiaalne kultuuripärand, nt maa-arhitektuur, tööriistad jmt). Lisaks pärandkoosluste liigilisele ja maastikulisele mitmekesisusele on nende hooldamine olnud sajandeid üks osa külakultuurist. Eelnevat arvesse võttes on toetuse taotlejate ring toodud MAKis laia isikutehulgana.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid, peatükis 5.3.2.2 nimetatud minimaalseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid ning järgmisi poolloodusliku koosluse hooldamise nõudeid:

Nr	Baasnõue (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust)	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse täiendav nõue
1	Poolloodusliku koosluse kahjustamine on keelatud (näiteks on keelatud taimkatte (rohukamara) hävitamine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, mullaharimine, metsa istutamine, maavara kaevandamine, loata (kooskõlastamata) ehitiste püstitamine või laiendamine, sh tiigi jm veekogu ning maaparandussüsteemi rajamine)	1) poollooduslik kooslus peab vähemalt üks kord enne 1. oktoobrit olema niidetud keskel-lahku või servast-serva meetodil või peab seal olema loomi karjatatud. Niitmine on lubatud alates 10. juulist, kui kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas, liigi tegevuskavas või määruuses ei ole sätestatud teisiti. Kui karjatamise alguskuupäev on kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas sätestatud, võib loomi karjatada kaitse-eeskirjas või kavas sätestatud ajast alates. Puisniidul võib loomi karjatada vaid juhul, kui seda on eelnevalt niidetud ja kui niide on ära koristatud. Hiljemalt 1. oktoobriks või kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas sätestatud kuupäevaks peab niide olema koristatud ja taotlemisele järgneva aasta 1. maiks ära veetud.

		2) poollooduslikul kooslusel on taimiku hekseldamine on lubatud üksnes vastava ametkonna nõusolekul.
2	Loomapidaja peab oma majandusüksuses peetavatele põllumajandusloomadele tagama sööda ja joogivee kättesaadavuse.	3) poollooduslikul kooslusel on loomade lisa söötmine keelatud.
3	Looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide hävitamine või rikkumine on keelatud.	4) taotleja peab kandma põllumassiivi kaardile lisaks õigusaktidega kehtestatud väärtuslikud maastikuelemendid. Neid maastikuelemente ei tohi kohustuseperioodi jooksul rikkuda ega eemaldada.

Toetuse taotleja peab toetuse saamiseks osalema poolloodusliku koosluse hooldamise koolitusel.

Riiklik Looduskaitsekeskus väljastab taotlejale üksikasjalikud juhtnöörid poolloodusliku koosluse hooldamise kohta, kus lisaks seadusandlusest tulenevatele nõuetele on sätestatud individuaalsed soovitused konkreetse ala hooldamiseks (nt. loomade arv konkreetse maa-ala hektari kohta, niitmise kuupäevad jne.)

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr puisniidu hooldamise eest on 3725 krooni (238,07 eurot) hektari kohta aastas, toetuse määr kõigi ülejäänud koosluste hooldamise eest on 2910 krooni (185,98 eurot) hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

Puisniidul on hilisema niitmisperioodiga seotud saamatajäänud tulu (lehmade vähenenud piimatoodang) 1694,18 krooni (108,28 eurot) hektari kohta aastas. Täiendavast käsitsitööst (puistu ja põõsastiku hõrendamine ja lehtede riisumine), niite, lehtede ja okste äravedamisest ja ebaefektiivsemate töövõtete (servast-serva või keskelt-lahku niitmine) kasutamisest tingitud lisakulutused on 2032,22 krooni (129,88 eurot) hektari kohta aastas.

Kõigi ülejäänud koosluste puhul on hilisema niitmisperioodi ning loomade lisa söötmine keeluga seotud saamatajäänud tulu (lehmade vähenenud piimatoodang) 2117,73 krooni (135,35 eurot) hektari kohta aastas. Täiendavast käsitsitööst (puistu ja põõsastiku hõrendamine ja lehtede riisumine), niite, lehtede ja okste äravedamisest ja ebaefektiivsemate töövõtete (servast-serva või keskelt-lahku niitmine) kasutamisest tingitud lisakulutused on 794,92 krooni (50,80 eurot) hektari kohta aastas.

Ümardatud toetuse määr puisniidu hooldamise eest on 3725 krooni (238,07 eurot) hektari kohta aastas, toetuse määr kõigi ülejäänud koosluste hooldamise eest on 2910 krooni (185,98 eurot) hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Toetust võib taotleda keskkonnaregistrisse kantud poolloodusliku koosluse kohta. Esialgu on toetust võimalik taotleda sellise poolloodusliku koosluse kohta, mis asub Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal. Natura-aladest

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. PRIA esitab peale taotlemise lõppu toetuse taotlejate nimekirja koos vajalike andmetega Riiklikule Looduskaitsekeskusele, kes teeb kohapealset kontrolli pindalade ja toetuse saamise nõuete täitmise üle. Riiklik Looduskaitsekeskus esitab PRIA-le ülevaate kontrolli tulemustest. Kohapealset kontrolli baasnõuete üle teeb PRIA. PRIA vaatab kontrolli tulemused läbi ja teeb otsuse. Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi komisjoni määruse (EÜ) nr 1975/2006 ja riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt. Puisniitude ja puiskarjamaade pindala mõõtmisel kasutatakse samasugust kahekordset mõõtmishälvet, nagu on sätestatud komisjoni määruse (EÜ) nr 1975/2006 artikli 15 lõikes 2.

Seosed teiste meetmetega

Poollooduslike koosluste hooldamise toetust ei või taotleda maa kohta, mille kohta taotletakse ühtset pindalatoetust, täiendavaid otsetoetusi, teisi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevaid maaelu arengu toetusi või riigieelarvest rahastatavat loodushoiutoetust.

MEEDE 2.4 – LOOMADE HEAOLU: LOOMADE KARJATAMISE TOETUS (215)

Põhjendus

Püsirohumaade liigirikkuse tagamiseks on karjatamine väga oluline. Karjatamisel suureneb liigirikkus, kuna kõrgekasvulised taimeliigid süüakse ära, mille tulemusena paranevad madalakasvuliste taimede valgustingimused. Karjatamise tulemusena tekkinud paljas maa annab seemnetele paremad idanemistingimused ning soodustab teiste liikide kasvu. Rannaniitude puhul hoiavad loomad rannajoone pilliroo kasvu takistades avatuna, samuti säilivad karjatamise tulemusena rannaniidule omased madalaveelised mitmetele kaitsealustele liikidele olulised lombid.

Regulaarselt niidetav rohumaal meelitab linnud pesitsema, kuid enne kurna lennudevõimestumist paljud linnud hukuvad. Karjamaal on kurnade hukkumine trampimise tõttu kordades väiksem.

Loomade väljaskarjatamine mõjub nende heaolule positiivselt ning rikastab ühtlasi ka maastikupilti.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu mullakaitse direktiivi eesmärgiks on mulla funktsioonipõhine lähenemine: säilitada mulla hea seisund seal, kus see nii on ja taastada mulla hea seisund seal, kus see enam nii hea ei ole. Seni on põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames mullaproove võetud vaid põllumaalt. Samas on Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) hinnangul eelkõige pikaajaliste kultuurrohumaade mulla taimetoitainete sisaldus taimekasvuks ebapiisav ning vajalikud toitained võetakse mulla oma varudest. Eelkõige on see tingitud asjaolust, et pikaajalisi kultuurrohumaad on viimastel aastatel Eestis väga vähe uuendatud. Samas peaks fosfor- ja kaaliumväetisi mulda varuks andma just rohumaade uuendamise käigus. Rohumaade pealväetamisel antakse kompleksväetistega fosforit ja kaaliumi liiga vähe, enam antakse mulda lämmastikku. Samas suureneb pealväetamisel mullapinnalt toitainete leostumise oht. Mullaproovide analüüsi tulemuste põhjal saavad tootjad oma muldade seisundist hea ülevaate ning tulemustele toetudes tagada eelkõige rohumaade uuendamise tulemusena mulla hea seisundi.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 40.

Eesmärk

Toetuse maksmise eesmärgiks on parandada loomade heaolu, säilitada ja parandada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning tõsta kultuurrohumaade mullaviljakust.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused).

Toetust makstakse veiste, lammaste, kitsede ja hobuste kohta, kui neid peetakse loomkoormusega kuni 0,5 lü/ha. Loomkoormust arvestatakse karjatatavate ja niidetavate püsirohumaade kohta. Loomkoormuse määramisel kasutatavate loomühikute arvud tulenevad riiklikest õigusaktidest ning loomühiku arvestamise aluseks on looma poolt keskkonda eritatav lämmastiku hulk. Põllumajandusminister kehtestab täpsema määratluse alade kohta, mille kaudu loomade kohta toetust makstakse.

Loomade karjatamise toetust ei maksta mahepõllumajandustootjatele, kes taotleavad mahepõllumajandusliku tootmise toetust ning mahepõllumajandustootjatele maheloomade kohta, sest nende jaoks on enamik toetuse nõudeid baasnõueteks.

Baasnõuded taotlejale

Toetuse taotleja peab järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 5 ning IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded.

Miimumnõuete täpsemad sätted on toodud lisas 3.

Nõuded toetuse saamiseks

Loomade karjatamise toetuse puhul peab tootja võtma omale kohustuse tegeleda toetuse saamise nõuete kohase loomade pidamisega viis aastat.

- Toetust võib taotleda vaid loomade kohta, mida peetakse karjatamisperioodil väljas. Karjatamisperioodi pikkus ning erisused, milliseid loomi ei pea kogu karjatamisperioodi jooksul väljas karjatama, sätestatakse põllumajandusministri määrusega.
- Loomadele peab olema tagatud tema eale ja kehakaalule kohane ning füüsilisi tarbeid rahuldav sööt.
- Sõnnik ning söömata jäänud või mahapudenend sööt tuleb eemaldada.
- Loomadele peab olema tagatud nii laudas kui karjamaal puhas joogivesi ja pidev vaba juurdepääs sellele.
- Looduslikku rohumaad ei tohi üles harida ja väetada, samuti on seal keelatud taimekaitsevahendite kasutamine.
- Rohumaa, kus karjatatakse loomi, peab olema ümbritsetud aiaga.
- Rohumaal kasvava taimiku hekseldamine on keelatud (v.a karjatamise järgselt).

- Toetuse taotleja peab korraldama kultuurrohumaa kohta akrediteeritud laboratooriumile mullaproovide saatmise mulla happesuse, taimede poolt omastatava fosfori- ja kaaliumisisalduse ning orgaanilise süsiniku määramiseks.
- Toetuse taotleja, kelle ettevõttes peetakse üle 10 lü loomi, peab osalema esimesel kohustuseaastal vähemalt ühel 6-tunnisel rohumaade keskkonnasõbraliku hooldamise algkoolitusel ning lisaks peab taotleja kohustuseperioodi vältel läbima vähemalt 6-tunnise rohumaade keskkonnasõbraliku hooldamise täiendkoolituse.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr looma kohta aastas on järgmine:

- üle 6 kuu vanuse veise, sh ammlehma või üle 6 kuu vanuse hobuse või mära koos varsaga kohta 320 krooni (20,45 eurot) (toetussumma loomühiku kohta on 320 krooni (20,45 eurot));
- kuni 6 kuu vanuse veise või üle 1 aasta vanuse kitse või lamba; kitse või ute talledega kohta 55 krooni (3,52 eurot) (toetussumma loomühiku kohta on 306 krooni (19,53 eurot)).

Ühikumäära arvutamise alused

Ühikumäära arvutamise aluseks on võetud karjatamisega seotud lisakulutused (kulutused aedade parandamiseks), samuti lisakulutused mullaproovidele. Kõik nimetatud kulutused kokku on 706,66 krooni (45,16 eurot) rohuma hektari kohta. Vastavalt keskmisele karjatamiskoormusele ning loomühikute arvestamise alusele on välja arvutatud toetussummad looma kohta, ühikumäärade arvutamisel on arvestatud veeseadusest tulenevaid loomkoormusi ning loomade karjatamise tavasid.

Toetuse sihtala

Toetust makstakse loomade kohta, keda on nõuetekohase karjatamiskoormusega rohumaadel karjatatud. Põllumajandusministril on õigus kehtestada piirkonnad, kus rohumaadel loomade karjatamise toetust antakse.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjate arv	500
	Sõlmitud lepingute arv	500
	Keskmine väljas karjatamise perioodi pikkus	
Tulemusnäitaja	Väljas karjatatavate loomade arv	80 000 LÜ
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb

	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Positiivsed muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
--	--	--

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Esimesel kohustuseaastal esitab taotleja PRIA-le üldistel alustel ja üldises korras taotluse, kinnituse viieaastase kohustuse võtmise kohta ja põllumassiivi kaardi. Järgmistel aastatel esitab taotleja vastava aasta taotluse ja põllumassiivi kaardi. Ülejäänud dokumendid peavad taotlejal kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad olema.

MEEDE 2.5 – VÄHETOOTLIKUD INVESTEERINGUD (216)

ALAMEEDE 2.5.1 – KIVIAIA RAJAMISE JA TAASTAMISE TOETUS

Põhjus

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel traditsiooniline mosaiikne maastikstruktuur lihtsustus – loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised kiviaiad, põldudel leiduvad metsatukad ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastike liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Ka paljud külade ääres olnud traditsioonilised kiviaiad on kadunud, osa neist eemaldati teede laiendamisel, palju kasutati aga kive ka tee-ehitusel killustiku valmistamiseks või muudel juhtudel ehitusel täitematerjalina. Kiviaedade rajamine ja taastamine liigestab maastikku, see omakorda suurendab elupaigalist mitmekesisust ning loob elupaiku paljudele liikidele, mis on iseloomulikud kiviaedadele või nendega seotud, sealhulgas paljud ohustatud ja kaitsealused liigid. Kiviaia rajamine ja taastamine suurendab maastike vaetelisust ning aitab kaasa põllumajandusega seotud kultuuripärandi säilimisele.

Kiviaiad pakuvad kasvukohta mitmetele soontaimedele, samblikele ja sammaldele ning elupaika nii pisiimetajatele, roomajatele kui putukatele. Kiviaedadel eelistavad kasvada litofüütidest taimed. Nt. sõnajalgadest on kivi-imar üks tavalisemaid kiviaia asustajaid. Kiviaeda on märgitud ühe võimaliku kasvukohana riiklikult kaitstava sõnajalaliigi (II kategooria) – pruuni raunjala jaoks.

Imetajatest eelistab kiviaia või kivihunniku lähedust Eestis II kategooria kaitsealuste liikide hulka arvatud näriiline lagrits. Kiviaedades võivad pesitseda mitmed roomajad, s.h. nt. kaitsealune arusisalik (III kaitsekategooria). Ka kahepaiksetele pakuvad need maastikuelemendid varju – muuhulgas on kiviaedu nimetatud kõre ehk juttself-kärnkonna (I kaitsekategooria) ühe võimaliku talvitumispaigana. Linnud võivad

puude ja põõsastega kiviaedade näol leida sobiliku pesitsus-, toitumis- või varjumiskoha.

Lisaks otsesele positiivsele mõjule kasvukohtade ja elupaikadena võivad kiviaiad bioloogilist mitmekesisust toetada ka kaudselt. Puude ja põõsastega kiviaiad põllumajandusmaastikus nagu teisedki poollooduslikud joonelemendid (põõsaribad, teeservad jne.), võivad täita loomade jaoks n-ö. koridori funktsiooni, võimaldades neil ületada muidu liikumiseks ebasobilikke põlde, et jõuda ühest sobivast elu- või toitumispaigast teise.

Kiviaedade taastamist ja hooldamist on Eestis toetatud alates 2001. aastast kahel pilootalal. 2005. aastal hakati kiviaedade rajamist, taastamist ja hooldamist toetama üleriigiliselt. Toetust taotleti 41 048 m kiviaia rajamiseks, 85 505 m kiviaia taastamiseks ja 35 959 m kiviaia hooldamiseks.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 41.

Eesmärgid

Kiviaedade rajamise ja taastamise toetuse eesmärk on aidata kaasa kõrge ajaloolise, kultuurilise ja maastikulise väärtusega traditsiooniliste põllumajandusmaastike elementide, kiviaedade, rajamisele ja taastamisele, et:

- säilitada ja suurendada maastike esteetilist väärtust;
- luua elupaiku ning suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist väärtust.

Sihtrühm

Toetuse saajad ja nõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused).

Toetust kiviaia rajamiseks või taastamiseks võib taotleda vaid maapiirkonnas, kus kiviaiad on traditsiooniliselt esinenud. Täielikult metsamaal asuvate kiviaedade rajamist või taastamist ei toetata.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Kiviaedade rajamise ja taastamise toetuse taotleja peab täitma järgmisi nõudeid:

Kiviaia võib rajada vaid kohta, kus kunagine kiviaia asukoht on kaardimaterjalide põhjal tuvastatav või kinnistupiiride tähistamiseks piirkondades, kus kiviaiad on traditsiooniliselt leidunud. Kiviaia võib taastada vaid kohta, kus kunagine kiviaia asukoht on visuaalselt tuvastatav.

Kiviaia rajamiseks või taastamiseks sobiva koha, kasutatavad materjalid (milliseid kive kasutatakse ja kust neid võetakse) ning piirkonnale omase kujunduse kinnitab Muinsuskaitseamet. Kive on keelatud võtta kalmetest, mererannalt, väärtuslikelt maastikuelementidelt jne. Kiviaia kõrgus peab olenevalt piirkonnast olema vähemalt 60 cm. Kiviaiale lähemal kui 1,5 m ei ole soovitatav maad harida ega kasutada väetisi ja taimekaitsevahendeid. Taotleja peab tagama kiviaia säilimise vähemalt 5 aastat.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Toetust kiviaia rajamise või taastamise eest makstakse olenevalt kiviaia kõrgusest kahes grupis:

- 60–90 cm kõrguse kiviaia rajamise eest 494,92 krooni (31,63 eurot) meetri kohta, ümardatud toetussumma on 490 krooni (31,32 eurot) meetri kohta; üle 90 cm kõrguse kiviaia rajamise eest 659,89 krooni (42,17 eurot) meetri kohta, ümardatud toetussumma on 655 krooni (41,68 eurot) meetri kohta (hüvitatakse kivide transpordile ja kiviaia rajamisele kuluv aeg);
- 60–90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 412,43 krooni (26,36 eurot) meetri kohta, ümardatud toetussumma on 410 krooni (26,20 eurot) meetri kohta; üle 90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 577,41 krooni (36,90 eurot) meetri kohta, ümardatud toetussumma on 575 krooni (36,75 eurot) meetri kohta (hüvitatakse kiviaia võsast puhastamisele, kivide transportimisele ja ladumisele kuluv aeg).

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis. Uusi kiviaedu saab rajada vaid piirkondadesse, kus kiviaiad on traditsiooniliselt leidunud.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Rajatud kiviaedu (km)	120
	Taastatud kiviaedu (km)	300

Kiviaedade rajamise ja taastamisega luuakse ja säilitatakse paljudele põllumajandusmaastiku liikidele sobivad elupaigad, säilitatakse ja suurendatakse maastike esteetilist väärtust ning tagatakse kiviaedade kui kultuuripärandi säilimine.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Muinsuskaitseameti antud kirjalik kinnitus taotleja ettevõtte maade kuuluvusest sellisesse piirkonda, kus kiviaiad on traditsiooniliselt esinenud;
- Kiviaia rajamise toetuse taotlemisel Muinsuskaitseameti antud kirjalik kinnitus kunagise kiviaia asukoha tuvastamise kohta kaardimaterjalidel või kinnitus selle kohta, et rajatav kiviaed rajatakse kinnistupiirile;
- Kiviaia taastamise toetuse taotlemisel Muinsuskaitseameti antud kirjalik kinnitus taotleja majandusüksuse maadel traditsioonilise kiviaia olemasolu ja seisundi kohta.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Muinsuskaitseamet.

ALAMEEDE 2.5.2 – MITMELIIGILISE PÕÕSASRIBA RAJAMISE TOETUS

Põhjendus

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur: loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised põllupiirded ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastikel elavatele

liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Suurte põllumassiivide tekkimisel suurenes tuule- ja vee-erosioon.

Mitmeliigiline põõsasriba on ökovõrgustiku olulise osana üks väärtuslikumaid elupaiku põllumajandusmaastikel ning toimib ka tuule- ja vee-erosiooni tõkestajana. Eestis toetati mitmeliigilise põõsasriba rajamist 2001–2003. aastal ühel katsealal. 2002. aastal toetati 2170 m, 2003.aastal 2400 m põõsasriba rajamist. Põõsasriba rajamise toetus oli 60 krooni (4 eurot) meetri kohta.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 41.

Eesmärgid

Mitmeliigilise põõsasriba rajamise ja hooldamise eesmärgid on järgmised:

- luua elupaiku ning suurendada bioloogilist mitmekesisust;
- suurendada põllumajandusmaastike mitmekesisust;
- vähendada tuule- ja vee-erosiooni.

Sihtrühm

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatusega ühendused).

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põõsasriba rajatakse eelkõige suurte (üle 30 ha) põldude servadesse. Põõsasriba tuleb rajada atesteeritud spetsialisti poolt koostatud ning kohaliku maaparandusbüroo ja vastava maakonna keskkonnateenistuse poolt kooskõlastatud projekti kohaselt. Põõsasriba tuleb rajada vähemalt kaherealisena ja see peab koosnema vähemalt neljast erinevast Eestis looduslikult esinevast põõsa- või puuliigist, mille istikutest vähemalt 75% on lehtpuud või -põõsad. Vajaduse korral tuleb taimede ümbrust nende kasvu soodustamiseks niita või rohida, samuti tuleb põõsasriba vajadusel kärpida ja eemaldada kuivanud oksad. Põõsasribale lähemal kui 1,5 m ei ole soovitatav kasutada väetisi ja taimekaitsevahendid.

Põõsasriba tuleb säilitada vähemalt 5 aastat.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus on 300 krooni (19,17 eurot) meetri kohta. Kulud taimede soetamisele on 190 krooni (12,14 eurot), kulud projektile on 30 krooni (1,92 eurot) ning tööjõukulud on 82,49 krooni (5,27 eurot) 1 meetri kohta.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis, ent esmajärjekorras Jõgeva, Lääne-Viru, Viljandi, Tartu ja Järva maakonnas, kus põllumajandus on Eesti ülejäänud piirkondadega võrreldes intensiivsem ning erosioon on suurteil põllumassiividel kujunenud probleemiks.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
-------------------------	-------------------	--------------------------

Väljundnäitaja	Rajatud põõsasribasid (km)	100
----------------	----------------------------	-----

Põõsasribade rajamisega luuakse paljudele põllumajandusmaastiku liikidele sobivaid elupaiku, mistõttu suureneb nii bioloogiline kui ka maastikuline mitmekesisus. Ühtlasi väheneb mulla- ja vee-erosiooni oht.

MEEDE 2.6 – KAITSEMETSA RAJAMISE TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (221)

Põhjendus

Viimasel kümnendil on maakasutuses toimunud muutused (kasutusest väljajäänud pindade arvu suurenemine), mis põhjustavad metsasuse suurenemist sellistel aladel, mis oleksid tootlikud põllumajandusmaana. Üks võimalus kasutuseta maade osakaalu suurenemise tõkestamiseks on kaitseribade metsastamine erosioonihuga muldadel ning veekogude äärsete alade metsastamine, et tagada hea keskkonnaseisund.

Erodeerunud ja erosioonihuga mullad moodustavad 3,1% Eesti põllumajandusmaa koguvarust, samal ajal on EL-25 vastav näitaja 17%. Erosioonihuga muldade maht on Eestis 0,11 t/ha/aastas (EL-25 – 1,64, EL-15 – 1,94). Erosioonitundlikke alasid metsastades on võimalik erosiooni tõkestada.

Rajatavad kaitsemetsad kaitsevad vett ja pinnast nii hajureostuse kui erosiooni eest, väldivad veekogude kallaste uhtumist ning kaitsevad saaste või ilmastiku kahjuliku mõju eest.

Kaitsemetsi rajades võtame keskkonna suhtes tundlikud põllumaad intensiivsest kasutusest välja ning moodustame läheduses asetsevate veekogude ümber puhvertsoonid, mis vähendavad veekogudele avalduvat negatiivset mõju. Samas väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel.

Pinnast ja vett kaitsvad metsad moodustavad kogu Eesti metsamaast 6,8%. Veekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 14,1% (99,4 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 4,3% kogu Eesti metsamaast. Pinnasekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 8,1% (56,9 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 2,5% kogu Eesti metsamaast.

Mõnedes piirkondades on bioloogilise mitmekesisuse suurendamise seisukohast vajalik rajada ka väikesi puudesalusid suurte (üle 30 ha) põldude keskele, esmalt selleks et võimaldada täiendavaid pesitsuspaiku röövlindudele ning värvulistele.

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur: loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised põllupiirded ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastikel elavatele liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Suurte põllumassiivide tekkimisel suurenes tuule- ja vee-erosioon.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 43.

Eesmärgid

Eesmärk on tagada hea keskkonnaseisund läbi kaitsemetsade rajamise. Kaitsemetsi rajades väheneb keskkonna suhtes tundlike põllumajandusmaade osakaal ning

väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel. Väikeste puudesalude rajamise tulemusel suureneb ka bioloogiline mitmekesisus nendes piirkondades.

Sihtrühm

Toetuse saajad ja nõuded taotlejale

Toetust võib taotleda füüsiline või juriidiline isik, kes taotleb toetust tema omandis olevale ning PRIA registrisse kantud põllumajandusmaale.

Kaitsemetsa rajamise korral on toetust võimalik saada isikul, kes taotleb toetust vähemalt 0,30 ha kohta. Üle 5,0 ha suuruse põllumaa metsastamise korral peab selle maa boniteet olema kuni 35 hindepunkti.

Väikese puudesalu rajamise korral on lubatud kasutada ainult heistereid (vähemalt 1,0 meetri kõrgune puu). Toetust on võimalik saada isikul, kes taotleb toetust 0,01–0,10 suurusele, vähemalt 30,0 ha suuruse põllumajandusmaa osaks olevale maale. Ühe puudesalu maksimaalne suurus võib olla kuni 0,10 ha.

Maksimaalne toetusega hõlmatud pindala ühe taotleja kohta on kogu programmiperioodi jooksul 30 ha. Kaitsemetsa rajamise korral rakendatakse toetust Eesti territooriumil määratletud piirkondades (näiteks erosiooniohuga muldadel või veekogude äärsetel aladel). Väikese puudesalu rajamise korral rakendatakse toetust kogu Eesti territooriumil.

Maid metsastatakse keskkonnasõbralikul viisil ning kohalikke tingimusi ja planeeringuid arvestades. Metsastamisel tuleb arvestada erinõudeid, mis on kehtestatud teede ja raudtee ning tehnorajatiste kaitsevöönditele. Metsastamise keskkonnamõju hinnatakse vastavalt riiklikele õigusaktidele (Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus).

Natura 2000 võrgustiku hoiu- ja kaitsealad ning püsielupaigad ei ole käesoleva meetme raames abikõlblikud (v.a väikeste puudesalude rajamise korral). Toetust ei anta ka selliste piirkondade ja maa-alade korral, mille metsastamine võib ohustada looduskeskkonda (nt kaitsealad, pärandkooslused, piiranguvööndid) ja looduslikku mitmekesisust. Toetust ei või taotleda põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustuse all olevale maale.

Toetuse taotleja peab kogu taotleja valduses oleval põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris oleval põllumajandusmaal järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 5 ning IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad lisaks ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Kaitsemetsa ning väikese puudesalu rajamise puhul antakse toetust rajamiskulude osaliseks katmiseks. Metsapuutaimeid peavad olema istutatud ühtlaselt üle kogu põllu pinna, arvestusega vähemalt 2000 metsapuutaime ühe hektari kohta. Metsapuutaimeade päritolu peab olema dokumentaalselt tõestatav. Ei toetata jõulupuude ega metsaseaduse (2007) alusel keelatud võõrpuuliikidega kaitsemetsa rajamist.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Kaitsemetsa rajamise korral on toetuse määr ühe hektari kohta 14 500 krooni (927 eurot). Toetuse määr väikese puudesalu rajamise korral on 58 000 krooni (3700 eurot)

ühe hektari kohta. Toetust antakse metsakultuuri rajamiseks ning see ei kata metsastamise tulemusel saamata jäävat tulu. Toetuse määra arvutamisel on võetud aluseks Riigimetsa Majandamise Keskuse 2004. a andmeid metsastamiseks enam kasutatud erinevate puuliikide (kuusk, mänd, kask) kohta. Arvutustes on võetud arvesse maapinna ettevalmistamise ning istikute ostmise ja istutamise kulusid.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2009–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	100
	Kaitsemetsa rajamise toetust saavate alade kogupindala (hektarites)	1700
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatava ala pindala (hektarites)	1700
Mõjunäitaja	Mõju bioloogilisele mitmekesisusele (põllumajandusmaal pesitsevate lindude populatsioon)	Mõju on neutraalne
	Kõrge loodusväärtusega alade hooldamine	
	Vee kvaliteedi paranemine (taimetoitainete tasakaal)	Mõju on neutraalne
	Taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses	Mõju on neutraalne

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Põllumajandusmaa asukohajärgse piirkondliku maaparandusbüroo ja maakonna keskkonnateenistuse kooskõlastatud taotlus;
- Põllumassiivi kaart, millele on märgitud nende põldude numbrid ja põldude piirid, millele toetust taotletakse;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, piirkondlikud maaparandusbürood, maakonna keskkonnateenistused

Taotluste menetlemise protseduur; kontroll ja sanktsioonid

PRIA kontrollib taotluste ja taotlejate nõuetele vastavust eelnevalt sätestatud tingimuste alusel. Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Kui taotleja kooskõlastab põllumajandusmaa asukohajärgse piirkondliku maaparandusbüroo ja maakonna keskkonnateenistusega muudatused, mis on seotud taotluse esitamise aastal kaitsemetsa rajamise toetuse taotluses näidatud põllu asendamise, on põldude asendamine lubatud.

Toetuse taotlemisele järgneval kolmandal aastal teeb PRIA järelkontrolli. Pärast järelkontrolli tegemist arvatakse kaitsemetsa alune pindala põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrist välja.

Kui taotluses näidatud tegevuste täitmisel on tekkinud olulisi puudujääke või taotleja ei ole taotluses kavandatud tegevusi täitma asunud, on PRIA õigus toetus tagasi nõuda.

MEEDE 2.7 – NATURA 2000 TOETUS ERAMETSAMAAL (224)

Põhjendus

Eestis on mets üks peamine ökosüsteem ja metsandus on üks olulisemaid meie looduse mitmekesisust mõjutavaid majandusvaldkondi. Natura 2000 alad maismaal moodustavad pindalaliselt kokku 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on erametsamaad 77 000 ha, Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

Oluline on kindlustada kõikide Eesti looduslike metsaliikide elujõuliste populatsioonide ja kasvukohtade säilimine.

Erametsadel on maapiirkonna majandustegevuses tähtis osa. Seetõttu on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast ELi abi oluline, et tagada Natura 2000 alal asuval erametsamaal looduskaitseadusest tulenevate kitsenduste ning nõukogu direktiividest loodusliku linnustiku kaitsest ja looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest, nõuete täitmine, oluliselt kahjustamata metsanduse üldist tasuvusläve ja metsaomanike konkurentsivõimet. Hüvitamisele kuulub metsade majandamisel saamatajäänud tulu. Osaline või täielik loobumine majandamisest on vajalik keskkonnakaitseliste eesmärkide ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise vajaduse tõttu.

Looduskaitseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kas kaitsealad, hoiualad või püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Kõige rangemate piirangutega on loodusreservaat, kus on keelatud igasugune inimtegevus. Loodusreservaadid asuvad ainult riigimaal. Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, kaitse-eeskirjaga võib lubada koosluse kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile. Loodusreservaadi ja sihtkaitsevööndi metsad kuuluvad hoiumetsa kategooriasse. Piiranguvööndis on lubatud säästev majandustegevus, keelatud on uuendusraie. Hoiualadel on keelatud metsaraie, kui see võib ohustada ala kaitse-eesmärkide säilimist, ning kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraiet tegema ning selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama. Piiranguvööndi metsad ja hoiuala metsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse.

Nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ rakendamisest tulenevalt on erametsast saamatajäänud keskmine tulu ühe hektari kohta aastas piiranguvööndi ja hoiuala metsades 2761 krooni (176 eurot) ning sihtkaitsevööndi metsades 2503 krooni (160 eurot).

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 46.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on kaasa aidata Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võib taotleda erametsaomanik tema omandis olevale metsamaale, mis asub nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ kohaselt määratud Natura 2000 alal. Taotleja peab täitma looduskaitseaduse ja metsaseaduse vastavaid nõudeid.

Nõuded

Tegemist on 1-aastase nõuete täitmise kohustusega. Taotlejal on õigus taotleda toetust nõuetele vastava piiranguvööndis, hoiualal ja sihtkaitsevööndis asuva vähemalt 0,30 hektari suuruse Natura 2000 erametsamaa kohta.

Taotleja peab tagama, et ala, mille kohta toetust taotletakse, on kohapeal visuaalselt tuvastatav. Kui ala piirid on sirgjoonelised, siis peavad olema tuvastatavad nurgapunktid ning kui ala on ringikujuline, siis keskpunkt ja vajadusel ristumiskohad katastripiiridega. Kui ala piir on ebakorrapärane, siis peab piir olema märgitud koguulatuses.

Miinumunõuded taotlejale

Kui toetuse taotleja valduses on ka põllumajandusmaad, peab toetuse taotleja kogu kohustuseperioodi jooksul taotleja valduses oleval põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris oleval põllumajandusmaal järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 5 ning IV lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonningimusi. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad lisaks ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 artikli 4 ja III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded. Miinumunõuete täpsemad sätted on toodud lisa 3.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Täielik või osaline loobumine Natura 2000 metsaala majandamisest vastavalt kehtestatud kaitsekorrale.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr on piiranguvööndis ja hoiualal 940 krooni (60 eurot) hektari kohta ning sihtkaitsevööndis 1720 krooni (110 eurot) hektari kohta.

Ühikumäära arvutamise alused

Nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ rakendamise tõttu saamatajäänud tulu arvutamise aluseks võetakse Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutatakse keskmine eeldatav aastane tootlus. Nimetatud tootlust kompenseeritakse omanikele. Kompensatsiooni määr diferentseeritakse lähtuvalt kaitsereežiimist ja meetme eelarvest.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti territooriumil Natura 2000 aladel. Toetusõiguslikuks maaks loetakse ka kuni 4 m laiused metsateed, kraavid, tuletõkestusvööndid ning kuni 0,1 ha suurused lagendikud. Alade täpsem määratlus ning tingimused kehtestatakse põllumajandusministri määrusega.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	5 000
	Natura 2000 erametsamaa toetust saavate alade kogupindala (hektarites)	61 300 Sealhulgas toetatud pind piiranguvööndis ja hoiualal 51 292 ning sihtkaitsevööndis 10 008

Tulemusnäitaja	Edukalt säilitatud ala pindala (hektarites)	61 300
Mõjunäitaja	Kõrge loodusväärtusega alade säilitamine	Mõju on positiivne
	Vee kvaliteedi paranemine (taimetoitainete tasakaal)	
	Taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses	

Lisaindikaator

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Mõjunäitaja	Natura 2000 alade metsaelupaigatüüpide ja metsaliikide looduskaitseline seisund	Seisund on soodne

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Sihtasutus Erametsakeskus, Keskkonnainspeksioon

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Taotlusi võtab vastu ja menetleb Sihtasutus Erametsakeskus. Looduskaitseadusest tulenevate nõuete täitmist kontrollib lisaks Sihtasutusele Erametsakeskus ka Keskkonnainspeksioon. Toetuse saamise nõuete rikkumise korral vähendab Sihtasutus Erametsakeskus toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt. Natura 2000 erametsamaa alade mõõtmisel rakendatakse komisjoni määruse (EÜ) nr 1975/2006 artikli 15 punktis 2 sätestatud kahekordset mõõtmishälvet.

Seosed teiste meetmetega

Maa-alade kattuvuse korral ei saa käesoleva toetuse taotleja samaaegselt samale alale taotleda nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 36 punktis a sätestatud toetusi.

5.3.3 3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE

III telg on suunatud maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamise soodustamisele, selleks toetatakse majandustegevuse mitmekesistamist maapiirkonnas ning külade uuendamist ja arendamist. Maapiirkonnaks loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikuga väikelinnasid. Meetmete valik põhineb Maaelu arengu

strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel. Telje raames kavandatavate meetmete abil saavutatakse eesmärgid läbi mittepõllumajandusliku ettevõtluse arendamise ning kogukonna aktiivsuse suurendamise. Selleks parandatakse ning kaasajastatakse külade infrastruktuuri, kultuuri ja arhitektuuripärandit, ning kaasajastatakse ühishooneid ning maapiirkondades mitmekesistatakse ettevõtlust.

MEEDE 3.1 – MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE MAAPIIRKONNAS (311, 312, 313)

Põhjendus

Maapiirkonna ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langus ettevõtluses (hetkel 50% maapiirkonna ettevõtete üldarvust). Põllumajandusliku tootmise tõhusamaks muutumise käigus vabaneb tööjõudu. Sekundaar- ja tertsiaarsektoril on suurem potentsiaal uute töökohtade loomisel, kuigi käesoleval ajal on see suutnud korvata alla kolmandiku (28,9%) põllumajanduses vabanevatest töökohtadest.

Maapiirkonna majandustegevus on ühekülgne eriti äärealadel. Linnade tegevusalade keskmine näitaja on maapiirkonnaga võrreldes ligi poole suurem. See raskendab maal sobiva töökoha leidmist, avaldades omakorda mõju madalamale tööhõive määrale. 2004. a andmetel on 40% maainimestest töö leidnud linnades.

Maaettevõtjatel omakorda on raske leida sobivat tööjõudu ning riigilt oodatakse aktiivsemat tegelemist maapiirkonna tööjõuküsimustega, aidates muu hulgas hoida või meelitada maale noori spetsialiste ning muid pädevaid töötajaid. 2005. aastal teostatud uuring "Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris" näeb maaettevõtluse arengu ühe ohutegurina asjaolu, et likvideeritud ettevõtete kasvutempo on loodud ettevõtete omast mõnevõrra kiirem, seda ennekõike põllumajandustootjate osas. Väikeste põllumajandustootjate ettevõtlustegevuse mitmekesistamine väljapoole põllumajandust on seega üks konkurentsivõime parandamise ja täiendavate sissetulekute saamise viise eeskätt põllumajanduseks ebasoodsamates piirkondades.

Lisaks ohustab ettevõtete jätkusuutlikku arengut maaettevõtete juhtide keskmine vanus. Hetkel on maaettevõtete juhtidest pooled üle 45 aasta vanad, kusjuures 18,6% ettevõtete juhtidest on vanusegrupis 56–65 eluaastat. Seetõttu peab järjest enam hakkama tähelepanu pöörama noorte kaasamisele ettevõtlusse ning piirkonna üldiste arenguotsuste tegemisse.

Maapiirkonnas on ressursse, mida kasutades on võimalik maa ja linna erinevusi tasakaalustada: põllumajanduses toimunud muudatuste tõttu tühjaks jäänud hooned, mis on kaotanud otstarbe või on alakoormatud, ning loodus- ja kultuuripärand, mille potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistab tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused, samuti objektide nõrk omavaheline seotus. Nende objektide ajakohastamine ja neile majandusliku väärtuse andmine tõhustab tootmist või teenindustegevust, parandades elukeskkonda.

Meede täiendab rakendatava "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" raames selliseid tegevusi nagu kapitalile juurdepääsu lihtsustamise toetamine, mis võimaldab igakülgset abi uutele ettevõtjatele tegevuse alustamisel, ning turismi arendamist, mille raames toetatakse muu hulgas projekte, mis suurendavad ettevõtete ja piirkondade turismitoodete nõudlust rahvusvahelistel sihtturgudel.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 53 (alameede 3.1.1), 54 (alameede 3.1.2) ja 55 (alameetmed 3.1.1 ja 3.1.2).

Eesmärgid

Üldeesmärk

Maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise (eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades) ning sellega uute ja paremate töökohtade loomisele kaasaaitamine.

Rahaliste vahendite jaotus

Meetme 3.1 eelarve indikatiivne jaotus on järgmine: alameede 3.1.1 (mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas) – 50%; alameede 3.1.2 (mikroettevõtete arendamise toetus) – 50%.

ALAMEEDE 3.1.1 – MITMEKESISTAMINE MITTEPÕLLUMAJANDUSLIKU TEGEVUSE SUUNAS

Spetsiifilised eesmärgid

- Mikroettevõtjatest põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust;
- Mahajäetud hoonete mittepõllumajanduslikus tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasaaitamine;
- Ettevõtluse uuenduslikkuse suurendamine läbi uudsete lahenduste, sh mobiilsed lahendused kaupade ja teenuste pakkumisel;
- Noorte ja naiste ettevõtluses osalemise soodustamine ning puuetega inimeste erisusi arvestavate töötingimuste ja teenuste loomine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Maapiirkonnas tegutsevad komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ artikli 2 punkti 3 kohaselt määratletud mikropõllumajandustootjad, kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 31,2932 mln krooni (2 mln eurot), kusjuures ettevõtja aastane müügitulu peab olema vähemalt 37 552 krooni (2 400 eurot). Bioenergia investeringute korral võib toetust saada ka suurem väike- ja keskmise suurusega ettevõtte kui mikropõllumajandustootja.

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotleja reaalne majandustegevus on kestnud vähemalt 1 aasta.
- Taotleja peab säilitama vähemalt olemasoleva töökohtade arvu.
- Taotleja jätkusuutlikkus (taotlemisele eelnenud majandusnäitajad).
- Esitatav äriplaani peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeringu üksikasju (mh omaosaluseks vajalike vahendite allikat) ning tooma välja eesmärgid, mida investeringuga kavatakse saavutada.
- Investeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatavad tegevused:

- kaupade ja teenuste pakkumisel mobiilsete lahenduste arendamine, infotehnoloogia rakendamine, sh uued tehnoloogiad tootja ja tarbija lähendamiseks;
- teenuste osutamine maapiirkonna ettevõtetele ja rahvastikule, sh multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, põllumajandusteenused;
- bioenergia tootmisele suunatud investeeringud, mille tulemusel loodav energia valdavas osas turustatakse;
- maapiirkonnas majutusteenuse loomine ja parendamine kui majutusettevõttes voodikohtade arv ei ületa 30 (voodikohtade piirang ei kehti puhkeküla ja -laagri puhul).

Abikõblikkuse kriteeriumid

- majandustegevuseks vajalikud investeeringud ehitistesse ning seadmetesse (sh. kasutatud seadmed), v.a investeeringud põllumajanduslikku tootmisesse;
- vajadusel investeeringu (nt maaturismi- ja käsitöötoodete arendamise puhul) turunduskulud (sh ühisturunduse kulud) kuni 12% projekti maksumusest (v.a. põllumajandustoodete turustamine);
- väikeinfrastruktuur ja vaatamisväärsuste tähistamine investeeringu ühe osana;
- komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 55 lõike 1 punktis c nimetatud investeeringut ettevalmistavad tööd.

Väljätakse toepelttoetamist muudest meetmetest.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- 30% – projekti elluviimise koht asub Harjumaal, piirneb Tallinnaga.
- 50% – projekti elluviimise koht asub vallas, mis piirneb maakonnakeskusega, või projekt asub Harju maakonnas ja ei piirne Tallinnaga.
- 60% – projekti elluviimise koht asub vallas, mis ei piirne maakonnakeskusega.
- Juhul, kui maakonnakeskuseks on vallasisene linn, loetakse keskusega piirnevaks üksnes vastavat valda.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul.
- Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 312 932 krooni (20 000 eurot)
- Kontserni kuuluvad ettevõtjad saavad kontserni kohta kokku programmiperioodi jooksul taotleda 4 693 980 krooni (300 000 eurot).

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme mõistes loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid. Maksimaalne toetuse määr on kõrgem projektide puhul, mis viiakse läbi maakonnakeskustest eemale jäävatel aladel.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	500
	Tehtavate investeeringute maht	1434 mln kr
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	100
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	10–15% aastas
	Täiendav turistide arv	+10%
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	360 000 krooni (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 325 000 krooni)
	Loodavad töökohad	250

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning taotluste paremusjärjestus moodustatakse rahalise mahu alusel eraldi kahes rühmas – väikeprojektid ja suured projektid (üle 100 000 euro). Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- projekti mõju tööhõivele;
- ettevõtte kasvupotentsiaali investeeringu tulemusel;
- kultuuripärandi säilitamist ja teenuste mitmekesisuse suurendamist maapiirkonnas;
- olulisust mahetoodangu töötlemisel ja pakkumise suurendamisel, kui tegemist on jaemüügi, toitlustuse või turismiga;
- projekti lisandväärtus (mahajäetud hoonete kasutuselevõtmine, mõju puuetega inimestele, noorte- ja naiseetevõtlusele.);
- ettevõtte varasemat tegevust;
- sõltuvust põllumajandusest;
- hooajalisuse vähendamist;
- projekti asukohta;
- eelistatakse ettevõtjaid, kes taotleavad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

ALAMEEDE 3.1.2 – MIKROETTEVÖTETE ARENDAMISE TOETUS

Spetsiifilised eesmärgid

- Kohalikul ressursil põhineva, maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega seotud mittepõllumajandusliku mikroettevõtluse arendamine;
- Mahajäetud põllumajanduslikku tootmispärandit kandvate hoonete tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasaaitamine;
- Ettevõtluse uuenduslikkuse suurendamine läbi uudsete lahenduste, sh mobiilsed lahendused kaupade ja teenuste pakkumisel;
- Noorte ja naiste ettevõtluses osalemise soodustamine ning puuetega inimeste erisusi arvestavate töötingimuste ja teenuste loomine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Maapiirkonnas tegutsevad komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ artikli 2 punkti 3 kohaselt määratletud mikroettevõtted, kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 31,2932 mln krooni (2 mln eurot), kusjuures ettevõtja aastane müügitulu peab olema vähemalt 37 552 krooni (2 400 eurot).

Miimumnõuded taotlejale

- Taotleja reaalne majandustegevus on kestnud vähemalt 1 aasta.
- Taotleja peab säilitama vähemalt olemasoleva töökohtade arvu.
- Taotleja jätkusuutlikkus (taotlemisele eelnenud majandusnäitajad).
- Esitatav äriplaani peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju (mh omaosaluseks vajalike vahendite allikat) ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatakse saavutada.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames.
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatavad tegevused:

- kaupade ja teenuste pakkumisel mobiilsete lahenduste arendamine, infotehnoloogia rakendamine, sh uued tehnoloogiad tootja ja tarbija lähendamiseks;
- teenuste osutamine maapiirkonna ettevõtetele ja rahvastikule, sh multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, põllumajandusteenused;
- bioenergia tootmisele suunatud investeeringud, mille tulemusel loodav energia valdavas osas turustatakse;
- maapiirkonnas majutusteenuse loomine ja parendamine kui majutusteenuste voodikohtade arv ei ületa 30 (voodikohtade piirang ei kehti puhkeküla ja -laagri puhul).

Abikõlblikkuse kriteeriumid

- majandustegevuseks vajalikud investeeringud ehitistesse ning seadmetesse (sh. kasutatud seadmed), v.a investeeringud põllumajanduslikku tootmisesse;

- vajadusel investeringu (nt maaturismi- ja käsitöötoodete arendamise puhul) turunduskulud (sh ühisturunduse kulud) kuni 12% projekti maksumusest (v.a. põllumajandustoodete turustamine);
- väikeinfrastruktuur ja vaatamisväärsuste tähistamine investeringu ühe osana;
- komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 55 lõike 1 punktis c nimetatud investeringut ettevalmistavad tööd.

Välditakse topelttoetamist muudest meetmetest.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- 30% – projekti elluviimise koht asub Harjumaaal, piirneb Tallinnaga.
- 50% – projekti elluviimise koht asub vallas, mis piirneb maakonnakeskusega, või projekt asub Harju maakonnas ja ei piirne Tallinnaga.
- 60% – projekti elluviimise koht asub vallas, mis ei piirne maakonnakeskusega.
- Juhul, kui maakonnakeskuseks on vallasisene linn, loetakse keskusega piirnevaks üksnes vastavat valda.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul.
- Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 312 932 krooni (20 000 eurot).
- Kontserni kuuluvad ettevõtjad saavad kontserni kohta kokku programmiperioodi jooksul taotlema 4 693 980 krooni (300 000 eurot).

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme mõistes loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid. Maksimaalne toetuse määr on kõrgem projektide puhul, mis viiakse läbi maakonnakeskustest eemale jäävatel aladel.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	500
	Tehtavate investeringute maht	1434 mln kr
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	100
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	10–15% aastas
	Täiendav turistide arv	+10%
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	360 000 krooni (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 325 000 krooni)
	Loodavad töökohad	250

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning taotluste paremusjärjestus moodustatakse rahalise mahu alusel eraldi kahes rühmas – väikeprojektid ja suured projektid (üle 1 564 660 krooni ehk 100 000 euro). Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- projekti mõju tööhõivele;
- ettevõtte kasvupotentsiaali investearingute tulemusel;
- kultuuripärandi säilitamist ja teenuste mitmekesisuse suurendamist maapiirkonnas;
- olulisust mahetoodangu töötlemisel ja pakkumise suurendamisel, kui tegemist on jaemüügi, toitlustuse või turismiga;
- projekti lisandväärtus (mahajäetud hoonete kasutuselevõtmine, mõju puuetega inimestele, noorte- ja naisevõtlusele,);
- ettevõtte varasemat tegevust;
- hooajalisuse vähendamist;
- projekti asukohta;
- eelistatakse ettevõtjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

MEEDE 3.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323)

Põhjendus

Hõreasustus on iseloomulik kogu Eestile. Kui suurimas tömbekeskuses Tallinnas elab 30% Eesti rahvastikust, siis Eesti 4433 külas elab vaid 20% elanikest. Madala asustustiheduse tõttu eriti maapiirkonnas ei tasu teenused ära ning maapiirkond alalise elukeskkonnana on väheatraktiivne. Pooled maale elama jäänutest on töökoha leidnud mujal. Et tegutsetakse kodukohast väljaspool, siis nõrgeneb elanike side kodukohaga. Üks elukvaliteedi säilitamise ja parandamise võimalus on uuete tasuvate lahenduste leidmine teenuste pakkumisel, kasutades ühtlasi ära nüüdisaegset infotehnoloogiat (Interneti laiem levik). Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise tähtsusega. Viimastel aastatel on suurenenud mittetulundusühingute (MTÜ) tähtsus – need ei ole enam muude sektorite kõrval marginaalsed ühendused. Samas on siiski tunda, et avaliku ja erasektoriga võrreldes nähakse mittetulundusühingutes veel liialt sageli pigem abivajajaid kui võrdseid partnereid. Kindlasti peaks mittetulunduslikku majandustegevust soodustama, et anda kolmandale sektorile suuremat iseseisvust. Need tegevused seovad inimesi ka rohkem kodukohaga. Küla sotsiaalse

infrastruktuuri parandamise seisukohalt on oluline eelnevate programmide raames alustatud, külaelanike ühiseks tegevuseks mõeldud ühiskondlike ehitiste ja muude rajatiste kordategemise jätkamine. See suurendab elanikkonna võimalusi teha koostööd ning korraldada ühisüritusi, võimaldab ligipääsu informatsioonile, parandab küla välisilmet ja üldist elukeskkonna kvaliteeti. Samas on maapiirkonnas suurte majanduslike muudatuste ja reformide tagajärjel tühjaks jäänud paljud põhiliselt 1960. aastate algusest alates ehitatud põllumajanduslikud ehitised. Aastaid kasutusest väljas olnud ehitised risustavad maastikku ja kogu keskkonda, mistõttu on tekkinud vajadus riigi sekkumiseks.

Noored vajavad tähelepanu ka maapiirkonnas. Mitmed uuringud toovad välja maaelanike järelkasvu kriitilise probleemi. Et noortele ei leita piisavat rakendust, siis peale õpinguid mujal ei tulla enam kodukohta tagasi. Seega peaks noorema elanikkonna kaasamine kohaliku elu edendamisse samuti olema üks prioriteetseid tegevusi. Kogukonna eri huvigruppide sidususe tugevdamine on noorte maalejäämise seisukohast sama oluline kui neile suuremate arenguvõimaluste pakkumine.

Paljud mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid – on Eesti kultuurmaastikul veel säilinud, elujõulised on mitmed käsitöökused. Kultuuripärandi väärtustamine suurendab elukeskkonna atraktiivsust ning kogukond saab selles osas oma õla alla panna. Uue funktsiooni ja elu andmisel tuleb ennekõike lähtuda maastiku, küla või hoone ajaloolisest ning traditsioonilisest identiteedist. Kultuuri- ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistab nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused, samuti objektide nõrk omavaheline seotus.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 56 (alameetmed 3.2.1 ja 3.2.2) ja 57 (alameede 3.2.3).

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on parandada maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsust ja elukvaliteeti läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise ja mittetulundussektori arendamise. Meede aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ning rahvaarvu vähenemise negatiivsete arengute pidurdamisele.

Rahaliste vahendite jaotus

Meetme 3.2 eelarve indikatiivne jaotus on järgmine: alameede 3.2.1 (majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused) – 20%; alameede 3.2.2 (külad uuendamine ja arendamine) – 70%; alameede 3.2.3 (maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine) – 10%.

ALAMEEDE 3.2.1 – MAJANDUSE JA MAAELANIKKONNA PÕHITEENUSED

Spetsiifilised eesmärgid

- Uudsete lahenduste leidmine erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);
- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames.
- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele tegevustele, mille puhul võib eeldada, et tavatingimustes ei saada neist olulist rahalist tulu:

- Toetus kohalike põhiteenuste (sh kultuuritegevus ja vaba aja veetmine) loomisele küla(de)le ning seotud väikeinfrastruktuurile;
- Multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine (mittetootlikud investeeringud, taotleda saavad ainult MTÜ ja SA);
- Toetus muudele isikutele kasutamiseks avatud Internetiühendusega infopunktide ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja sisustamiseks;

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese või keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 65% lubatud investeeringust (55% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 938 796 krooni (60 000 eurot).

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevused	500
	Tehtavate investeeringute math	40 mln krooni aastas
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	60 000
	Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas	25% leibkondadest maapiirkonnas
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	+10%/a
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	20

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 a);
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

ALAMEEDE 3.2.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE

Spetsiifilised eesmärgid

- Omaalgatuse, koostöötahte ning sotsiaalsete suhete tugevdamine;
- Külade elukeskkonna säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine;
- Sotsiaalse infrastruktuuri arendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);

- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele sotsiaalse infrastruktuuriga seotud küla elukeskkonda arendavatele tegevustele, mille puhul võib eeldada, et tavatingimustes ei saada neist olulist rahalist tulu:

- Toetus selliste muudele isikutele kasutamiseks avatud ehitiste ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja sisustamiseks, mis on seotud külaelanike ühise tegevuse, külakultuuri arendamise või väärtuse säilitamisega;
- Toetus teistele isikutele kasutamiseks (park, haljasala, mängu-sportiväljak, külaplats) avatud rajatiste rajamine ja parendamine.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese või keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 65% lubatud investeeringust (55% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 938 796 krooni (60 000 eurot).

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
-------------------------	-------------------	--------------------------

Väljundnäitaja	Toetatud külade arv	2000
	Tehtavate investeeringute math	140 mln krooni aastas
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	60 000
	Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas	25% leibkondadest maapiirkonnas
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	+10%/a
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	70

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 a);
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

ALAMEEDE 3.2.3 – MAAPIIRKONDADE KULTUURIPÄRANDI SÄILITAMINE JA SELLE KVALITEEDI PARANDAMINE

Spetsiifilised eesmärgid

- Maapiirkonna kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine (sh külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamine ja korrastamine).

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);
- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist;
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames;
- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele tegevustele:

- Toetus investeeringutele objektidesse, millel on ajaloolis-kultuuriline väärtus (ehk investeeringuid kultuuripärandisse);
- Toetus eraomandis ja riiklikus ehitusregistris arvel oleva, kasutusest väljas oleva ning taaskasutusele võtmiseks ehitusliku ja majandusliku väärtuseta põllumajandusliku ehitise täielikuks lammutamiseks. Vajadus sellise ehitise lammutamiseks peab olema sätestatud vastava haldusüksuse arengukavas.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese või keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 65% lubatud investeeringust (55% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 4 693 980 krooni (300 000 eurot) programmiperioodi jooksul ning ei tohi ületada 150 000 krooni (9586 eurot) kasutusest kõrvalejäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise korral;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 938 796 krooni (60 000 eurot).

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, mille elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevused	250
	Tehtavate investeeringute maht	20 mln krooni aastas

	Likvideeritud põllumajanduslike tootmishoonete arv	600
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	30 000
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	neutraalne
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	10

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 a);
- Põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise korral kohaliku omavalitsuse dokument ehitise likvideerimise kohta;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

5.3.4 4. TELG – LEADER

MEEDE 4 – LEADER-MEED (41, 421, 431)

Põhjendus

Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandil ja ühe mudeli järgi. Teatud juhtudel on otstarbekas lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades sel eesmärgil erinevate sektorite koostööd. See tagab vastava piirkonna vajadustest lähtumise ja tuginemise kohapealsele potentsiaalile. Selleks tuleb toetada laiemat maaeluga seotud meetmeid.

Sel eesmärgil on ELis lisaks sektoraalsetele meetmetele rakendatud LEADER-algatusprogramm. LEADER-lähenemisele on iseloomulikud piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad; kohalikud avaliku ja erasektori partnerlused; altpoolt tulev algatus, kus kohalikel tegevusgruppidel on otsustusõigus kohaliku arengu strateegiate koostamisel ja rakendamisel; kohaliku majanduse erinevate sektorite ja projektide vastastikusel toimel põhineva strateegia kavandamine ja rakendamine; uudsete lähenemiste rakendamine; koostööprojektide rakendamine; kohaliku tasandi partnerluse koostöövõrkude loomine.

Eesti on rakendanud LEADER-lähenemist RAKi meetme “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede” kaudu. Leader-meedet teostatakse kahes tegevusvaldkonnas – oskuste omandamine ja integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese tegevusvaldkonna raames toimub kohalike arengu strateegiate koostamine, teise tegevusvaldkonna raames strateegiate elluviimine.

Olukorras, kus elanike arv maapiirkonnas on väike ja ettevõtlus üldjuhul vähetulus, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Selles osas võib Eestis täheldada maaelanike koondumist – olemasolevast üle 4000 külast on umbes neljandik valinud külavanemad kohaliku külaelu tegevuse koordineerimiseks, u 700 seltsi tegelevad külaarenguga. 2006. aastal esitas LEADER-tüüpi meetme raames toetuse taotluse 24 kohalikku tegevusgruppi. Kohalikud tegevusgrupid hõlmavad 194 omavalitsusüksusest 181, nendega on juba hõlmatud ligi 93% kogu maapiirkonnast.

LEADER-lähenemine võimaldab läbi kohalike arengustrateegiate ühtselt vaadelda maaelu konkurentsivõime, keskkonna ja elukvaliteedi/mitmekesistamise eesmärgi. Erinevaid maaelus tegutsevaid sihtrühmasid hõlmav lähenemine aitab muu hulgas kaitsta kohalikku loodus- ja kultuuripärandit, tõsta keskkonnateadlikkust ning investeerida ja edendada kohalikke tooteid, turismi ning taastuvaid loodusvarasid. Lisaks on kohalikul algatusel oluline roll inimeste sidumisel uute ideedega, innovatsiooni ja ettevõtlikkuse julgustamisel ning kohalike teenuste arendamisel.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 61–65.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on kohaliku algatuse edendamine, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele. Sellest tulenevalt on oluline senisest laialdasema otsustusõiguse andmine kohalikule tasandile, nii et aastateks 2009–2010 oleks enamik valdu hõlmatud kohalike tegevusgruppidega, kes on välja töötanud oma piirkonna arengu strateegiad ja rakendavad neid.

Spetsiifilised eesmärgid

- Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise kaudu kohaliku kogukonna tugevdamine;
- Kohaliku tasandi koostöö (sh majandusliku) ja töökohtade loomisele kaasa aitavate koostöövormide edendamine;
- Kohaliku eripära, sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikule kasutamisele ja tutvustamisele, kogukonna tegevuste arendamisele, tööhõive parandamisele,

- koha identiteedi rõhutamisele, sise- ja välisturismi potentsiaali kasutamisele, omapära ja traditsioonide väärtustamisele suunatud strateegiate rakendamine;
- Innovatiivsete ja lisandväärtust loovate lähenemiste julgustamine ning seeläbi kohalike teenuste ja elukvaliteedi arendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Kohalikud tegevusgrupid (MTÜd), ettevõtjad, omavalitsusüksused, ühendused.

Miimumnõuded taotlejale

- Taotlejad on selle piirkonna ettevõtjad, kodanike ühendused, omavalitsusüksused ja kohalikud tegevusgrupid, kes tegutsevad piirkonnas, kus on moodustatud kohalik tegevusgrupp;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi piirid ühtivad selle liikmeks olevate omavalitsusüksuste piiridega;
- Kohaliku tegevusgrupi liikmed kuuluvad korraga ainult ühte kohaliku tegevusgruppi;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi moodustavad ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda;
- Kohaliku tegevusgrupi piirkonna suurus ja elanike arv peab pakkuma küllaldast kriitilist massi inim-, finants- ja majandusressursside osas, et teostada jätkusuutlikku arengustrateegiat;
- Kohaliku tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000 kuni 100 000, põhjendatud erisused kohaliku tegevusgrupi elanike arvus on lubatud;
- Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab selle liikmeteks olema vähemalt kaks omavalitsusüksust ning samas tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja kodanike ühendused;
- Kohalik tegevusgrupp peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele;
- Kohalik tegevusgrupp on välja töötanud või kavatses välja töötada kohaliku arengu strateegia;
- Avaliku sektori osakaal kohaliku tegevusgrupi otsustustasanditel peab olema alla 50%;
- Kohalikud tegevusgrupid peavad olema valmis valima strateegia kohaselt finantseeritavaid projekte, sh koostööprojekte. Kohaliku tegevusgrupi põhikirjas peab olema sätestatud strateegia rakendamise ja projektide valiku mehhanism ning valikut tegeva organi valimise põhimõtted;
- Kohaliku tegevusgrupi loodava/olemasoleva strateegia oluline element on uuenduslikkus;
- Strateegia peab sisaldama muude fondidega piirnemise põhimõtteid.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva meetme raames toetatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63 nimetatud võimalusi: kohalike tegevusgruppide juhtimine, oskuste omandamine ja piirkonna elavdamine; kohaliku arengu strateegiate rakendamine. Mõlemat tegevust kombineeritakse samas artiklis nimetatud koostööelemendiga. Pärast Tegevuse 1

lõppu viivad kohalikud tegevusgrupid ellu Tegevuse 2, kus kiidetakse heaks kõik strateegiad, mis vastavad nõuetele.

Tegevus 1: Kohalike tegevusgruppide oskuste omandamine

- Kohalike tegevusgruppide arendamine (mh informatsiooni-, teavitamis- ja koolitustegevused);
- Kohalikku piirkonda puudutavate uuringute teostamine;
- Kohalike arengustrateegiate koostamine;
- Riigisisene ja -väline koostöö.

Tegevus 2: Kohaliku arengustrateegia rakendamine

- Olemasolevate kohaliku arengu strateegiate täiendamine;
- Strateegia tegevuste elluviimine, sh strateegias ettenähtud investeeringud;
- Kui kohaliku strateegia kohased tegevused vastavad muude telgede osas sätestatud meetmetele, kohaldatakse vastavate meetmete tingimusi;
- Riigisisene ja -väline koostöö.

Koostööprojektid on strateegia või strateegia koostamise tegevuskava osa ning nad valitakse kohalike tegevusgruppide endi poolt. Koostöö võib toimuda riigisiselset või Eesti ja ühe või mitme ELi riigi või muu riigi vahel (riigiväline). Arvestatakse eelpool nimetatud artiklist tulenevate nõuetega ning Leader-koostöö juhiseiga. Riigivälise koostööprojektide valimiseks töötakse Eesti ja Euroopa Komisjoni vahel välja vastav protseduur.

Avaliku sektori poolne eelarve jaguneb tegevuste vahel järgmiselt:

- Tegevus 1 – mitte üle 10%;
- Tegevus 2 – 90% (suureneb strateegiaid rakendavate tegevusgruppide väljavalimisel).

Strateegia alusel rakendatavate projektide väljavalimine on kohaliku tegevusgrupi pädevuses. Makseagentuuri roll piirdub antud juhul üksiktegevuste abikõlblikkuse kontrolliga. Kui tegevused vastavad nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 sätestatud meetmetele, tuleb järgida vastavaid reegleid. Väljapoole nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaselt toetatavaid tegevusi jäävate projektide rahastamine kohalike tegevusgruppide poolt on lubatud tingimusel, et need projektid aitavad kaasa 1. telje (konkurentsivõime), 2. telje (keskkond) või 3. telje (elukvaliteet ja mitmekesistamine) eesmärkidele. Teatud juhtudel on võimalik lisada komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 56 sätteid meetme rakendusmäärusesse.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Tegevus 1 – Oskuste omandamine (kohalike tegevusgruppide arendamine) – kuni 100% abikõlblikest kuludest;
- Tegevus 2 – Kohaliku arengustrateegia rakendamine – strateegia raames ellu viidavate tegevuste toetuse määr kodanikeühenduste poolt läbiviidavatele projektidele on kuni 90% abikõlblikest kuludest. Infrastruktuuri investeeringutel on toetuse määr kuni 60% abikõlblikest kuludest;
- Kohalikud tegevusgrupid võivad oma üldkuludeks (sh jooksevkulud) kasutada kuni 20% avaliku sektori poolsest toetusest.

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma investeeringutele on kuni 3 129 320 krooni (200 000 eurot).

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatavate tegevusgruppide arv - tegevus 1 - tegevus 2	2 25
	Kohalike tegevusgruppidega hõlmatud territoorium	40 000 km ²
	Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv	3000
	Toetatud koostööprojektide arv	75
	Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv	20
	Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv	750
Tulemusnäitaja	Loodud töökohtade arv	150
	Edukate koolituste arv	175
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis	85% (EL-25 keskmisest)
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	150

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Tegevuskava strateegia koostamiseks (tegevusvaldkond 1);
- Strateegia (tegevusvaldkond 2);
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Et aidata kaasa piirkondlike majandusnäitajate erinevuste kasvu pidurdamisele ja soodustada kohalikku algatust elukvaliteedi parandamisel, on uuel perioodil LEADERi puhul kavas arvestada vahendite jagamisel piirkondlike erinevuste

näitajaid (nt rahvastikutihedus, maksude laekumine, tööhõive, ettevõtlikkus). Täpsemad näitajad sätestatakse määruse tasandil.

Avalikud konkursid kohalike tegevusgruppide valimisteks korraldatakse hiljemalt kahe aasta jooksul pärast programmi kinnitamist. Meede on avatud kõigile maapiirkonnas tegutsevatele kohaliku tegevusgrupi nõuetele vastavatele taotlejatele. Strateegiaid rakendava kohaliku tegevusgruppide staatust on võimalik saada hiljemalt 2010. aastal. Selleks ajaks peavad kõik tegevusgruppidesse kuuluda soovivad omavalitsusüksused olema ühinenud kohalike tegevusgruppidega.

Taotluste hindamiseks moodustatakse hindamiskomisjon, kes hindab etteantud hindamiskriteeriumide alusel vastavalt tegevuskava (tegevus 1) ja strateegiat (tegevus 2). Hindamiskomisjon koosneb Põllumajandusministeeriumi, PRIA ja muude asjaomaste asutuste ja organisatsioonide esindajatest ning ekspertidest.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- tegevuste tasandil kogu piirkonna ja elanikerühmade kaasatuse määr, sh erinevate elanikegruppide võimalik kaasamine;
- kohaliku tegevusgrupi tasandil partnerluspõhimõtte arvestamine;
- tegevuskava/strateegia majanduslik elujõulisus ja jätkusuutlikkus;
- tegevuskava/strateegia uuenduslikkus;
- tegevuskava/strateegia integreeritud lähenemine ja lisandumine teistele programmidele;
- rahvusvahelise ja piirkondliku koostöö elemendid.

6. RAHASTAMISKAVA

6.1. IGA-AASTANE EAFRD PANUS

Tabel 27. Iga-aastane EAFRD panus (eurot)

Aasta	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kokku EAFRD	95 608 462	95 569 377	95 696 594	100 929 353	104 639 066	108 913 401	113 302 602
Lähenemiseesmärgi piirkonnad *	-	-	-	-	-	-	-

* Riikidele, kellel on nii lähenemiseesmärgi kui ka mitte-lähenemiseesmärgi piirkondi

6.2. TELGEDEPÕHINE RAHASTAMISKAVA

Tabel 28. Telgedepõhine rahastamiskava (eurot; kogu perioodi kohta)

Telg	Avalik sektor		
	Avalik sektor kokku	EAFRD kaasfinantseerimise määr (%)	EAFRD summa
1. telg	347 610 068	75	260 707 551
2. telg	334 460 344	80	267 568 275
3. telg	118 919 233	75	89 189 425
4. telg	85 759 063	80	68 607 250
Tehniline abi	38 115 139	75	28 586 354
Kokku	924 863 847	77,27	714 658 855

7. SOOVITUSLIK JAOTUS MEETMETE KAUPA

Tabel 29. Soovituslik jaotus meetmete kaupa (eurot; kogu perioodi jooksul)

Meede	Kulutused	Avaliku sektori kulutused kokku	Erasektori kulutused	Kulutused kokku
111 Kutseõppe- ja teavitamismeetmed		4 282 373		4 282 373
112 Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine		11 858 908		11 858 908
113 Varajane pension		0		0
114 Nõuandeteenuste kasutamine		2 305 867	465 110	2 770 977
115 Juhtimis-, asendus- ja nõuandeteenuste loomine		0		0
121 Põllumajandusettevõtete moderniseerimine		189 741 867	201 158 133	390 900 000
122 Metsade majandusliku väärtuse parandamine		20 753 013	17 117 394	37 870 407
123 Põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine		38 541 307	48 946 071	87 487 378
124 Uute toodete arendamise alane koostöö		26 353 067		26 353 067
125 Põllumajanduse ja metsanduse arengu ja kohanemisega seotud infrastruktuuri parandamine ja arendamine		35 576 533	8 482 428	44 058 961
126 Põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamine		0		0
131 Ühenduse õigusaktidel põhinevate nõuete täitmine		13 996 653	13 996 651	27 993 304
132 Põllumajandustootjate osalemine toidukvaliteedikavades		0		0
133 Teavitamis- ja edendamistegevused		0		0
141 Elatuspõllumajandusettevõtete toetamine		4 200 480		4 200 480
142 Tootjarühmad		0		0
211 Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus mägipiirkondades		0		0
212 Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus muudes kui mägipiirkondades		53 513 654		53 513 654
213 Natura 2000 toetus ja direktiiviga 2000/60 seotud toetus		8 652 796		8 652 796
214 Põllumajanduslik keskkonnatoetus		210 886 973		210 886 973
215 Loomade heaolu toetus		21 724 033		21 724 033
216 Vähetootlike investeeringute toetus		3 962 523		3 962 523
221 Põllumajandusmaa esmane metsastamine		4 281 093		4 281 093
222 Põllumajandusmaal agrometsandussüsteemide esmarajamine		0		0
223 Muu maa esmane metsastamine		0		0
224 Natura 2000 toetus		31 439 272		31 439 272
225 Metsanduse keskkonnatoetus		0		0
226 Metsapotentsiaali taastamine ja ennetustegevus		0		0
227 Vähetootlike investeeringute toetus		0		0
311 Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas		0		0
312 Mikroettevõtete rajamis- ja arendamistoetus		71 351 540	112 000 000	183 351 540

313 Turismi soodustamine	0		0
321 Põhiteenused majandusele ja elanikkonnale	0		0
322 Külade uuendamine ja arendamine	47 567 693	41 908 614	89 476 307
323 Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine	0		0
331 Koolitus ja teavitamine	0		0
341 Oskuste omandamine ja elavdamine	0		0
411 Kohaliku arengu strateegiad. Konkurentsivõime	15 436 631		15 436 631
412 Kohaliku arengu strateegiad. Keskkond/maade hooldamine	0		0
413 Kohaliku arengu strateegiad. Elukvaliteet	61 746 525		61 746 525
421 Koostöö	5 145 544		5 145 544
431 Jooksevkulud, oskuste omandamine ja elavdamine	3 430 363		3 430 363
511 Tehniline abi	38 115 139		38 115 139
- millest riikliku maaeluvõrgustiku jooksevkulud	kuni 1 120 000		kuni 1 120 000
- riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava	kuni 3 360 000		kuni 3 360 000
Kokku	924 863 847	444 074 401	1 368 938 248

8. RIIKLIK LISARAHASTAMINE

Riigi eelarvestrateegia koostamise ja heakskiitmise raames on Vabariigi Valitsusel võimalik otsustada vahendite vajaduse piisava põhjendatuse korral suunata MAKi elluviimise rahastamiseks (sh 2. ja 4. telje osas) täiendavaid riigieelarvelisi vahendeid. Sellisel juhul viiakse heakskiidu taotlemine läbi Ühenduse õigusaktides sätestatud korra kohaselt.

9. RIIGIABI SKEEMID

Tabel 30. Riigiabi skeemid.

Meetme kood	Abikava nimetus	Abikava seaduspärasus	Abikava kestus
(114, 115)	MAK 2007–2013 meede 1.3 – “Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine”	Meetme raames nõuandekeskustele (tegevuse 2 (meetme kood 115) “Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks”) antav toetus on kooskõlas vähese tähtsusega abi määrusega (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles	2007–2013

		käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006)	
(122, 123, 226)	MAK 2007–2013 meede 1.5 – “Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine”	Komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes XS221/2007	Kuni 31.12.2008
(123)	MAK 2007–2013 meede 1.6 – “Põllumajandustoodetele ja mittepuiduliste metsandussaadustele lisandväärtuse andmine”	Komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes XS222/2007	Kuni 31.12.2008
(121, 124)	MAK 2007–2013 meede 1.7 – “Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine”	İgasugune alameetme 1.7.1 (meetme kood 124) raames põllumajandus- ja metsandussaadusi töötlevatele ettevõtetele antav abi on kooskõlas vähese tähtsusega abi määrusega (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006)	2007–2013
(311, 312, 313)	MAK 2007–2013 meede 3.1 – “Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas”	Komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes XS223/2007	Kuni 31.12.2008
(321,	MAK 2007–2013 meede 3.2 – “Külade uuendamine ja arendamine”	Komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001,	Kuni 31.12.2008

322, 323)		mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes	XS224/2007
--------------	--	---	------------

Kõikide selliste eelpool nimetatud meetmete rakendamise puhul mille puhul kas riigiabi reeglite kohaselt või vastava riigiabi andmise heakskiitva otsuses sätestatud tingimuste ja kohustuste kohaselt on nõutav individuaalne teavitamine, tehakse seda vastavalt asutamislepingu artikli 88 lõikele 3.

10. VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS MUUDE MEETMETEGA

10.1 VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS ÜHENDUSE JA RIIKLIKE POLIITIKATEGA

Maaelul on oluline roll põllumajandussektori restruktureerimisel ja innovatsiooni edendamisel, elukeskkonna parandamisel ja ettevõtluse mitmekesistamisel. MAK aitab läbi I ja III telje kaasa Lissaboni konkurentsivõime, majanduskasvu ja töökohtade loomise ning II telje kaudu keskkonnasõbralikuma elukeskkonna eesmärkidele. II telje meetmeid kasutatakse bioloogilise mitmekesisuse ja keskkonnasõbralike põllumajandus- ja metsandussüsteemide ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamiseks ja arendamiseks, samuti vee ja kliimamuutusega seotud eesmärkide integreerimiseks. Seeläbi panustavad need meetmed Göteborgis võetud kohustusse pidurdada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse langust.

Põllumajanduse kui majandusharu üldist majandusruumi (eksporditoetused, sekkumismeetmed, otsetoetused, teavitamis- ja edendamismeetmed, veterinaarmedetmed jmt.) toetatakse Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF), EAFRD raames toetatakse põllumajandusettevõtete struktuurilist kohandumist, ühiskondlike teenuseid maahoolduse jmt näol ning maaettevõtluse toetamist. MAK täiendab teisi ühise põllumajanduspoliitika meetmeid ning ei ole vastuolus ühise turukorraldusega. Arengukava raames ei rahastata tegevusi, mis oleksid sarnased ÜPP I samba raames rakendatavatele tegevustele. Konkurentsivõime ning toodangu kvaliteedi kasv suurendab nõudlust kodumaise toodangu järele, läbi toodangu kasutamine mitte-toidulistel eesmärkidel avanevad uued turustusvõimalused. See vähendab riski ülejääkide tekkeks, mis muidu tuleks kulukal viisil kõrvaldada. Ületootmise vältimiseks on Eesti ametiasutused võtnud kohustuse kehtestada teatud sektoritele tootmispiirangud. Makseagentuur (PRIA) administreerib nii ÜPP toetusskeeme kui ka MAKi toetusi, mis vähendab riski I ja II samba skeemide võimalike kattuvuste osas.

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel antakse 2007. aastal riiklikult põllumajanduse ja maaelu arendamiseks järgmisi toetusi – põllumajandusloomade aretustoetus, turuarendustoetus, praktikatoetus ja

põllumajandustootja asendamise toetus. Põllumajandusloomade aretustoetus on rahaline abi, millega osaliselt või täielikult hüvitatakse põllumajandusloomade aretustegevuse arendamise kulud. Turuarendustoetus on rahaline abi, millega osaliselt või täielikult hüvitatakse mittetulundusühingu sellise tegevuse kulud, mille eesmärk on suurendada põllumajandussaaduste või -toodete turustamisvõimalusi või juurutada teadus- ja arendussaadusi põllumajandustootmisse või põllumajandussaaduste töötlemisse või mille tulemusel paraneb põllumajandussaaduste tootmine või töötlemine. Praktikatoetus on rahaline abi, millega osaliselt hüvitatakse põllumajandustootja ettevõttes toimuva põllumajanduserialal õppiva õpilase või üliõpilase õppepraktika juhendamise ja korraldamise kulud. Põllumajandustootja asendamise toetus on rahaline abi, millega osaliselt hüvitatakse põllumajandustootjale tema asendamise kulud kuni 28 päevase puhkuse ajal. Kattuvuse välistamine MAK meetmetega tagatakse läbi erinevate sihtrühmade ja toetatavate tegevuste.

10.2 1.–3. TELJE SEOSSED MUUDE MEETMETEGA

Kuigi ELi eelarveperioodil 2007–2013 ei kuulu põllumajanduse ja kalanduse toetamiseks ettenähtud ELi fondid enam struktuurifondide alla ning nende kasutamist kavandatakse uuel perioodil eraldi struktuurivahenditest, kavandatakse ka neid Riigi Eelarvestrateegia 2007–2010 väljatöötamise raames.

ELi toetusvahendite efektiivsemaks kasutamiseks tuleb tagada nende omavaheline täiendavus ning kattuvuste vältimine. MAKi raames rakendatavate meetmete puhul tuleb eelkõige jälgida seoseid ja vastastikust täiendavust muude Eesti poolt ELi eelarveperioodi 2007–2013 jooksul eraldatavate struktuurivahenditega, mida rakendatakse “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” ja valdkondlike rakenduskavade (arengukavade) kaudu. Eestis on koostatud ELi aastateks 2007–2013 ettenähtud struktuurivahendite kasutamiseks kolm valdkondlikku rakenduskava, mille väljatöötamist Rahandusministeeriumi koordineerimisel on juhtima määratud järgmised ministeeriumid:

- Inimressursi arendamise rakenduskava – Haridus- ja Teadusministeerium. Kava hõlmab kõiki Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatavaid tegevusi;
- Elukeskkonna arendamise rakenduskava – Keskkonnaministeerium. Kava hõlmab keskkonna- ja energeetikainvesteeringuid, regionaalarengu toetusi, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri investeeringuid Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Ühtekuuluvusfondi vahenditest;
- Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kava hõlmab ettevõtluse, teadus- ja arendustegevuse, infoühiskonna ja transpordi infrastruktuuri arendamisega seotud tegevusi Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi vahenditest.

Rakenduskavade väljatöötamiseks on vastutavad ministeeriumid moodustanud töögrupid, kuhu kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide ja partnerite esindajad. Oluline on tõhus koordineerimine erinevate rakenduskavade vahel, sest mitmed tegevused erinevates struktuurivahendite rakenduskavades täiendavad üksteist.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi, Euroopa Kalandusfondi ja struktuurivahendite vahel on tihedad seosed toetatavate tegevuste osas. Kui struktuurivahendid on piirkonnas (Eesti puhul kogu riigis) suunatud mitmetele valdkondadele, siis maaelu arengu fond ja kalandusfond on suunatud konkreetsetele põllumajanduse ja kalanduse arengu toetamisele. Sellest hoolimata kavandatakse

nende kõigi vahenditest tegevusi nt tööhõive suurendamiseks, ettevõtluse arengu soodustamiseks, elukeskkonna parandamiseks jne. Lisaks toetavad struktuurivahendite kaasabil teostatavad tegevused olukorra paranemist maa- ja rannapiirkonnas.

Järgnevalt mõningad näited MAKi meetmete seotusest ja täiendavusest teiste rakenduskavade raames rakendatavate meetmetega:

1. telje meetmed on eeskätt seotud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt “Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteedi “Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime” raames rakendatavate tegevustega, mille prioriteetsed suunad – regionaalse tähtsusega transpordiinfrastruktuuri arendamine, infoühiskonna edendamine, energeetika arendamine – aitavad kaasa ka maapiirkonna põllumajanduslike ja mittepõllumajanduslike ettevõtjate konkurentsivõime kasvule. 1. telje inimpotentsiaali arendamisele suunatud meetmed (“Koolitus- ja teavitustegevused” ning “Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine”) on kõige rohkem seotud Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava “Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteedi “Hariduse infrastruktuuri arendamine” raames rakendatavate tegevustega. Nimetatud MAKi meetmete eesmärk on suurendada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõimet läbi sektori inimpotentsiaali arendamise. Üheks sektori arengut pärssivaks teguriks on kujunenud kvalifitseeritud töötajate puudus, mis omakorda on osaliselt tingitud valdkonna kutsehariduse alarahastatusest ja sellest tulenevast õppe-materiaalse baasi mittevastavusest tänapäevase põllu- ja maamajanduse vajadustele. Kutsehariduse süsteemne toetamine (sh investeeringud põllu- ja maamajanduslike kutseõppeasutuste infrastruktuuri) kuulub Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) haldusalasse ja eelnimetatud Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava rakenduskava meetme “Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine” tegevuste hulka. Üldisemalt rahastatakse haridust, teadus- ja arendustegevust ning tööturu arendamist (sh ka maapiirkonna laiemat tööhõivet) “Inimressursi arendamise rakenduskava” kaudu, kasutades selleks Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahendeid. Seoses MAKi meetmega 1.1 “Koolitus- ja teavitustegevused”, on Euroopa Kalandusfondi Eesti rakenduskava raames võimalik toetust saada kalanduse ja vesiviljeluse alasteks teavitustegevusteks. Kattuvuste vältimine on tagatud erinevate sihtgruppide ja toetatavate tegevustega. Tööhõive osas on MAKi roll eelkõige soodsate tingimuste loomine tööhõive suurendamiseks.

Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise meetme puhul on arendusprojekti elluviimisel täiendavus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koordineeritava “Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava” tegevustega.

Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamisele suunatud meetet täiendab Sihtasutuse Erametsakeskus (EMK) poolt siseriiklikest vahenditest metsaparandustööde toetamine. EMK toetab lisaks füüsilisest isikust erametsaomanikke ja maksimaalsed toetussummad aastas on oluliselt väiksemad.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava raames rahastatakse taastuenergiaallikate laialdasemat kasutamist ja välisõhu kaitset ning energiasäästu arendamist elamumajanduses.

Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamiseks ja välisõhu kaitseks toetatakse taastuvate ressursside kasutuselevõttu energia tootmiseks jõujaamades, koostootmisjaamades ja katlamajades, võrguühenduste loomist, kaugküttesüsteemide renoveerimist, alternatiivkütuste kasutuselevõttu transpordis, jõujaamade puhastusseadmete rajamist, innovaatilisi tehnoloogiaid ning hajutatud energiatootmist.

Hoonete energiasäästu arendamiseks on võimalik toetada enne 1990. aastat rajatud hoonete renoveerimist ja rekonstrueerimist, energiaauditeid ja nõustamist ning teavitamist ja koolitust.

2. telje raames on MAKi meetmetel kõige suurem täiendavus Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" tegevustega. Vee- ja jäätmemajandus, looduslik mitmekesisus ja loodusvarade säästlik kasutamine, keskkonnateadlikkus, keskkonnaseire, piirkondade konkurentsivõime tugevdamine ja kohalike avalike teenuste arendamine on "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames toetatavad Ühtekuuluvusfondi ja ERFi vahendite kaudu. Looduslikku mitmekesisust toetatakse ka spetsiifiliste loodushoiuprogrammide (nt LIFE+) kaudu.

3. telje meetmetest on kõige suurem täiendavus meetme "Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas" tegevustel Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koordineeritava "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime" raames rakendatavate tegevustega. Meetme "Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas" üks peamisi eesmärke on mittepõllumajanduslike töökohtade loomine maapiirkonnas. Kattuvuse vältimiseks on siin demarkatsioon ettevõtete suurusgruppide osas: MAKi meetmete sihtrühm on maapiirkonnas tegutsevad põllumajandus- ja mittepõllumajandustootjatest mikroettevõtjad (komisjoni soovitus 2003/361/EÜ artikli 2 punkti 3 järgi). Suuremad mikropõllumajandustootjatest ettevõtjad on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi meetmete sihtrühm ning nende meetmete koosmõju on teineteist täiendav. Lisaks ei toetata MAKi kaudu ettevõtetele stardiabi andmist.

MAKi 3. ja 4. telje meetmete puhul on olulised ka seosed "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suunaga "Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng". Seoseid on nii külade uuendamise ja arendamise kui ka LEADER-meetme tegevuste osas. Kattuvuse vältimiseks ei toetata "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames erasektori vastavaid tegevusi, küll aga on abikõlblikud taotlejad kohaliku omavalitsuse üksused ja mittetulundusorganisatsioonid. Kohalike teenuste osas on demarkatsioon tagatud sellega, et MAKi toetused on suunatud kohalikule tasandile, antud rakenduskava aga toetab kohalikku elukeskkonda valla ja vallalausesel tasandil. Täiendavus on tagatud ka sihtrühmade kaudu, MAKi meetmed on suunatud era- ja mittetulundussektorile, "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" meetmed aga peamiselt kohalikele omavalitsustele. Näiteks on nii MAKi kui ka "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames kavas toetada maapiirkonna keskkonda ja maastikku risustavate mahajäetud ehitiste lammutamist. MAKi meetme 3.2 "Külade uuendamine ja arendamine" raames piirdub see eraomanikele kuuluvate maapiirkonna mahajäetud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise toetamisega. "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng" raames kavatakse toetada ka teiste valdkondade rajatiste ning kohalike omavalitsuste omandis olevate objektide lammutamist.

Väga täpseid demarkatsiooni ja koosmõjude kirjeldusi ei ole siiski võimalik välja tuua, sest erinevalt MAKist ei sisalda rakenduskavad konkreetsete meetmete kirjeldusi.

Täiendavalt on võimalik ettevõtjatel kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatise ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandusettevõtjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatise.

Külaarengu (meede 3.2) ja Leader (meede 4) raames on läbi MES kavas pakkuda taotlejatele sildfinantseerimise võimalust. Vastav vajadus tuleneb kolmanda sektori vähesest suutlikkusest omavahenditest koguinvesteeringute tegemiseks, kuivõrd toetus makstakse välja pärast arвете, maksmist tõendavate dokumentide või muude samaväärsete dokumentide esitamist kasusaajate poolt.

10.3 4. TELJE SEOSSED MUUDE MEETMETEGA

IV telje peamised seosed on Euroopa Kalandusfondi (EKF) IV teljega Kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng. Rannakalurite tüüpiline elukoht on rannikupiirkondade maa-asulad, kus tegeletakse aktiivselt ka põllumajandusliku tootmisega või lisategevusena muu maaettevõtlusega. Demarkatsioonipõhimõttena on kavas reeglina välistada mitmekesistamise toetamine kalandusest põllumajandusse ja vastupidi, seda eriti normaalse turuväljundita või piiratud ressursiga (püügi ja tootmiskvoodid) tootegruppides. Administratiivsel tasandil välistatakse projektide topeftfinantseerimine. Nii “Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu” meetme kui ka LEADER-meetme keskmes on kohalikul algatusel põhinevad kohaliku arengu strateegiad. Kohalike tegevusgruppide ja kalanduspiirkondade aktiivrühmade tegevuse kattuvuse vältimiseks on nõudeks erinevate strateegiate koostamine EKF ja EAFRD vahendite haldamiseks. EKF raames koostatavad strateegiad on eelkõige suunatud kalandustoodetele väärtuse lisamisele, väikesemahulise kalandusega seotud infrastruktuuri ja väikestele kalandusega tegelevatele kogukondadele kasulike teenuste toetamisele, kutseoskuste ja töösaamise võimaluste edendamisele ja parandamisele, kalanduspiirkondade turismi, elukeskkonna kaitse ja atraktiivsuse säilitamise ning suurendamisega seotud tegevuste toetamisele, majandustegevuse ümberstruktureerimisele ja ümbersuunamisele, loodus- või tööstuskatastroofidest kahjustatud kalandussektori tootmispotentsiaali taastamisele, elukestva õppe toetamisele. Juhul kui LEADERi ja kalanduspiirkonnad kattuvad geograafiliselt vastutavad pädevad ametiasutused vastavate nõuete välja töötamise eest, mis välistaksid kattuvuse ja topeft rahastamise võimalused ning, et avatstada rakendamise käigus võimalikud täiendavused programmide ja tegevuste vahel. Administratiivselt on projektide topeft rahastamine välistatud makseagentuuri protseduuride kaudu. Detailsemad põhimõtted on toodud vastavates määrustes.

Lisaks sellele rakendatakse riiklikke meetmeid – piirkondliku arengu kavandamise programm ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programm. Piirkondliku arengu kavandamise programmi eesmärgiks on parandada piirkondade konkurentsivõime tugevdamisele suunatud avaliku kasutuse iseloomuga projektide ettevalmistuse kvaliteeti. Programmi raames toetatakse projekte, mis sisaldavad järgmisi tegevusi – strateegiate koostamine piirkonnaspetsiifiliste ressursside hindamiseks, määratlemiseks ja efektiivseks kasutuselevõtuks; arenduskomplekside määratlemine ja väljaarendamise kavandamine konkreetsete investeeringuprojektide ettevalmistamiseks. Demarkatsioon nimetatud toetusega tagatakse sihtgrupi tasandil, kuivõrd käesolevast programmist on toetuse saajad kohaliku omavalitsuse üksused, sihtasutused ja mittetulundusühingud, maakonnamuuseumid ning riigiasutused kaitstavate loodusobjektide valitsejatena.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmi eesmärgiks on aidata kaasa piirkondade arengupotentsiaali maksimaalset ärakasutamist takistavate kitsaskohtade likvideerimisele ja arengueelduste ärakasutamisele, loomaks eeldused ettevõtluse arenguks. Programmi eesmärkide elluviimiseks toetatakse

külastus- ja puhkeotstarbeliste väikeobjektide väljaarendamist ja neile lisaväärtuse andmist, puhke- ja turismiobjektide tugiinfrastruktuuri väljaarendamist, piirkonnaspetsiifiliste või Eestis ainulaadsete regulaarürituste käivitamist ja edasiarendamist, avalikke tegevusi kohaliku majandus- ja ettevõtluskeskkonna elavdamiseks ja mitmekesistamiseks. Demarkatsioon programmiga tagatakse läbi sihtrühma. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmi raames saavad taotlejaks olla kohaliku omavalitsuse üksused, sihtasutused ja mittetulundusühingud, maakonnamuuseumid, riigiasutused kaitstavate loodusobjektide valitsejatena.

10.4 KOORDINATSIOONIMEHCHANISMID

Sellise tiheda seose tõttu on tegevuste dubleerimise vältimiseks ja sünergia võimaldamiseks vaja tähelepanu pöörata nii vahendite kavandamisel kui hilisemas kasutamise faasis tegevuste omavahelisele koordineerimisele.

Rakenduskavade koostamisel on koordinatsioonimehhanismid järgmised:

- dokumentide koostamise eest vastutavate ministeeriumide esindajate osalus teiste vahendite planeerimises – Põllumajandusministeeriumi esindajad osalevad struktuurivahendite planeerimises (sh ministeeriumidevahelises töögrupis) ning Rahandusministeeriumi esindajad Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Kalandusfondi vahendite planeerimises;
- pidev infovahetus vastutavate ministeeriumide vahel, samuti Põllumajandusministeeriumi ja teiste ministeeriumide vahel;
- erinevate välisvahendite planeerimise integreerimine ühtse ja tervikliku Riigi Eelarvestrateegia koostamise protsessi, mistõttu eelarveliste otsuste tegemisel vaadatakse kõiki vahendeid koos ning vajadusel harmoniseeritakse nende kasutamist.

Edasise rakendamise raames on koordinatsioonimehhanismid:

- rahaliste vahendite kavandamine iga-aastastesse riigieelarvetesse toimub ühtselt ja terviklikult Riigi Eelarvestrateegia iga-aastase koostamise protsessi raames;
- seirekomisjonide koosseisu kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad. Põllumajandusministeerium on rakenduskavade seirekomisjoni liige ning seotud ministeeriumid ja Rahandusministeerium MAKi ning Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava seirekomisjonide liikmed;
- kõikidele ministeeriumidele on tagatud juurdepääs õigusaktide eelnõudele elektroonilise õigusaktide kooskõlastamise süsteemi kaudu, mis võimaldab neid arvesse võtta omapoolsel õigusaktide koostamisel;
- heakskiidetud projektide loetelude avalikustamine, mis annab ülevaate reaalsest toetustest;
- valdkonna- ja strateegiaülestest hindamiste korraldamine;
- topeltrahastamise vältimiseks üksikute projektide tasandil toimub infovahetus PRIA ja struktuurivahendite rakenduskavade rakendusüksuste ning Sihtasutuse Erametsakeskus vahel.

11. PÄDEVAD ASUTUSED

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 74 punkti 2 kohaselt vastutavad MAKi rakendamise eest riiklikul tasemel järgmised asutused.

Korraldusasutus

MAKi korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise koordineerimise eest Eestis. Põllumajandusministeerium vastutab makseagentuuri akrediteerimise, järelevalve ja akrediteerimise tühistamise eest ning täidab muid korraldusasutuse ülesandeid.

Korraldusasutus vastutab MAKi tõhusal, tulemuslikul ja korrektsel viisil juhtimise ja rakendamise eest ja teeb eelkõige järgmist:

- tagab, et finantseeritavad tegevused valitakse MAKi suhtes kohaldatavate kriteeriumide kohaselt;
- tagab rakendamist käsitlevate statistiliste andmete elektroonilises vormis registreerimise ja säilitamise süsteemi olemasolu, mis on vajalik seireks ja hindamiseks;
- tagab, et abisaajad ja muud tegevuste rakendamisega seotud organid:
 - on teadlikud antavast abist tulenevatest kohustustest ja peavad kas eraldi raamatupidamissüsteemi või vastavaid raamatupidamiskode kõikide tegevusega seotud tehingute kohta,
 - on teadlikud nõuetest, mis käsitlevad andmete andmist korraldusasutusele ning tootluse ja tulemuste registreerimist;
- tagab MAKi hindamise ettenähtud tähtaegade jooksul ja vastavuse ühisele seire- ja hindamisraamistikule ning teostatud hindamiste esitamise vastavatele siseriiklikele asutustele ja Euroopa Komisjonile;
- juhib seirekomisjoni ja saadab sellele MAKi rakendamise seireks vajalikud dokumendid, pidades silmas MAKi spetsiifilisi eesmärke;
- tagab vastavuse MAKist teavitamise ja MAKi avalikustamisega seotud eesmärkidele;
- koostab iga-aastase seirearuande ja pärast selle heakskiitmist seirekomisjoni poolt esitab selle Euroopa Komisjonile;
- tagab, et makseagentuur saab enne maksete lubamist kogu vajaliku teabe eelkõige teostatud tegevuste ning seoses finantseerimiseks valitud tegevustega teostatud mis tahes kontrollide kohta.

Makseagentuur

Makseagentuur peab andma sooritatud maksete ja teabe edastamise ning säilitamise osas piisava tagatise selle kohta, et:

- enne makse heakskiitmist on kontrollitud taotluste abikõlblikkust ja toetuste andmise korda maaelu arengu raamides ning nende vastavust ELi eeskirjadele;
- sooritatud maksed kajastuvad raamatupidamises täpselt ja põhjalikult;
- on teostatud ELi õigusaktidega ettenähtud kontrollid;
- vajalikud dokumendid on esitatud tähtaegselt ja ELi eeskirjadega ettenähtud kujul;
- dokumendid, sh ELi eeskirjadele vastavad elektroonilised dokumendid, on kättesaadavad ja neid säilitatakse viisil, mis tagab nende jätkuva terviklikkuse, kehtivuse ja loetavuse.

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) osaleb kõigi Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevate meetmete rakendamisel, täites makseagentuuri (sh ka MAKi) ülesandeid ning olles eelnevalt akrediteeritud Põllumajandusministeeriumi poolt. Kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) nr 1848/2006 ja riiklike õigusaktide kohaselt teavitab PRIA Euroopa Komisjoni MAKi meetmete rakendamisel esinevatest rikkumistest, pettustest ning mittevastavustest ning võtab kirjeldatud juhtudel kasutusele vajalikud meetmed Ühenduse finantsvahendite tagasimaksmiseks.

Sertifitseerimisasutus

Sertifitseerimisasutus on liikmesriigi poolt määratud avalik-õiguslik või eraõiguslik üksus, kes vastutab akrediteeritud makseagentuuri poolt sisse seatud juhtimis- ja kontrollisüsteemide sertifitseerimise eest, samuti makseagentuuri raamatupidamise aastaaruannete eest.

Sertifitseerimisasutuse ülesandeid täidab korraldusasutuse poolt määratud makseagentuurist sõltumatu asutus.

Teised asutused

Maamajanduse Infokeskus, Põllumajandusuuringute Keskus, Taimetoodangu Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet, piirkondlikud maaparandusbürood, Maaparanduse Ehitusjärelevalve- ja Ekspertiisibüroo, Keskkonnaministeerium, Riiklik Looduskaitsekeskus, maakondade keskkonnateenistused, Keskkonnainspeksioon, Muinsuskaitseamet ning Sihtasutus Erametsakeskus osalevad asjakohaste meetmete rakendamises oma pädevuse piires.

12. SEIRE JA HINDAMINE

MAKi seire ja hindamine lähtuvad nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklites 77–87 toodud nõuetest. MAKi korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab seire- ja hindamissüsteemi koordineerimise ja toimimise eest. MAKi seire ja hindamise täpsema korra kehtestab põllumajandusminister.

Peamine roll MAKi seire- ja hindamissüsteemi koordineerimisel on Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonnal, kes muu hulgas juhendab asjaomaseid institutsioone MAKi seire ja hindamise küsimustes, täidab MAKi seirekomisjoni sekretariaadi ülesandeid, koostab MAKi iga-aastased seirearuanded ja lõpparuande ning esitab need pärast MAKi seirekomisjoni poolt heakskiitmist Euroopa Komisjonile.

12.1 SEIRESÜSTEEM

Seiret teostatakse nende ühiste lähte-, sisend-, väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorite alusel, mida on kirjeldatud MAKis. Makseagentuur (PRIA) sisestab peamise seireinfo ühtsesse elektroonilisse infosüsteemi, kus vastavad andmed säilitatakse.

Üldine seire- ja aruandlussüsteem on üles ehitatud strateegias ja arengukavas välja toodud indikaatorite alusel. Meetmete tasandil seireinfo kogumine ja aruandluse koostamine toimub makseagentuuri ja muude asjaomaste institutsioonide kaudu.

Kasusaajad annavad ülevaate projektiga saavutatud tulemustest. Üksikprojektide puhul määratakse seirearuannete esitamise tähtaeg kasusaaja ja makseagentuuri vahel sõlmitavas rahastamisotsuses. PRIA kogub regulaarset seireinfot projektide aruannetest. Vastava info alusel koostab makseagentuur aastaaruande ja esitab selle korraldusasutusele. PRIA ja muude asjaomaste institutsioonide esitatavad aruanded on korraldusasutuse poolt koostatava MAKi iga-aastase seirearuande alus. Korraldusasutus täiendab omalt poolt seirearuannet eelkõige hinnangutega meetmete rakendamisele, lähtudes MAKis seatud eesmärkidest.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 82 lõikele 2 kajastab MAKi iga-aastane seirearuanne järgmist:

- MAKi üldiste tingimuste muutused, millel on mõju MAKi rakendamisele ning EAFRD ja muude finantsvahendite kooskõlale;
- MAKi areng seoses seatud eesmärkidega, lähtudes väljund- ja tulemusnäitajatest;
- MAKi rahaline rakendamine, mis kajastab kasusaajatele tehtud väljamakseid;
- püsihindamiste tegevuste kokkuvõte;
- korraldusasutuse ja seirekomisjoni võetud meetmed MAKi rakendamise kvaliteedi ja tõhususe tagamiseks;
- kinnitus toetuste vastavusest ELi poliitikale;
- tagasimakstud toetuse taaskasutamine.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 82 lõikele 1 esitab korraldusasutus Euroopa Komisjonile MAKi iga-aastase seirearuande programmi rakendamise kohta iga aasta 30. juuniks. MAKi esimene seirearuanne koostatakse 2008. aastal. Lõpparuande MAKi rakendamise kohta saadab korraldusasutus Euroopa Komisjonile 30. juuniks 2016. Iga-aastased seirearuanded loetakse vastuvõetuks, kui Euroopa Komisjon ei esita kahe kuu jooksul sellele märkusi ning lõpparuande puhul on Euroopa Komisjonil aega reageerimiseks viis kuud.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklile 13 esitatakse esmakordselt aastal 2010 ja hiljemalt igal teisel aastal Euroopa Komisjonile kokkuvõtte strateegia ja eesmärkide rakendamisel tehtud edusammudest. Lisaks kirjeldatakse kokkuvõttes MAKi saavutusi ja tulemusi seoses Eesti maaelu arengu strateegias toodud näitajatega ning püsihindamiste tulemusi. Nimetatud kokkuvõtte lisatakse iga-aastasele seirearuandele.

12.2 SEIREKOMISJON

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklile 77 moodustatakse MAKi seirekomisjon hiljemalt kolme kuu jooksul pärast MAKi heakskiitmist. Seirekomisjoni moodustamise ja selle töö korraldamise tagab korraldusasutusena Põllumajandusministeerium. Põllumajandusminister kinnitab seirekomisjoni esimehe, aseesimehe ja liikmed. Seirekomisjoni esimehe ja aseesimehe ülesandeid täidavad korraldusasutuse esindajad. Seirekomisjon moodustatakse põllumajandusministri käskkirjaga.

MAKi seirekomisjoni sekretariaadi ülesandeid täidab Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakond. Sekretariaadi ülesanne on seirega seotud dokumentide, aruannete ja päevakavade ettevalmistamine ning koosolekute protokollimine. Seirekomisjoni tööks vajalik dokumentatsioon peab seirekomisjoni liikmetele olema edastatud 10 tööpäeva enne koosoleku toimumist.

Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse partnerlus- ning võrdõiguslikkuse printsiibist. Seirekomisjoni kuuluvad vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 77 lõike 2 ja artikli 6 lõike 1 alusel pädevate piirkondlike ja kohalike asutuste ning muude avaliku võimu asutuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite, muude asjakohaste organite (sh kohalike tegevusgruppide) esindajad ning Euroopa Komisjoni nõuandva pädevusega esindaja. Seirekomisjoni koostamisel arvestatakse võrdõiguslikkuse põhimõtet. Seirekomisjoni kuuluvad muu hulgas Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Siseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, PRIA, põllumajandustootjate ning talunike ühenduste, toidukvaliteedi ja erinevate põllumajandustootmise valdkondade põhiste ühenduste ja organisatsioonide, metsaomanike ühenduste, põllumajandusvaldkonna koolitusasutuste, keskkonnakaitse organisatsioonide, maaturismi ettevõtjate ühenduste, külaliikumise-, noorte ja naiste jm sotsiaalse kaasamisega tegelevate ühenduste esindajad. Seirekomisjoni töökorra töötab välja korraldusasutus ning selle kinnitavad seirekomisjoni liikmed komisjoni esimesel istungil.

Seirekomisjoni istungid toimuvad vähemalt üks kord aastas iga-aastase seirearuande kinnitamiseks. Lisaks on muude küsimuste korral võimalik komisjoni töökorra kasutada ka kirjalikku protseduuri.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 78 kohaselt peab seirekomisjon veenduma, et maaelu arengu programmi rakendamine oleks tõhus. Selleks täidab seirekomisjon muu hulgas järgmisi ülesandeid:

- nelja kuu jooksul pärast MAKi heakskiitmist arutab MAKi meetmete valikukriteeriumeid;
- jälgib MAKi eesmärkide saavutamist;
- tutvub rakendamise ning püsihindamiste tulemustega;
- kiidab heaks MAKi aastaaruanded ja lõpparuande;
- teeb vajadusel korraldusasutusele ettepanekuid MAKi eesmärkide või juhtimise parandamiseks;
- vaatab läbi ja kiidab heaks Euroopa Komisjoni rahastamisotsuse muutmise ettepanekud.

12.3 HINDAMISSÜSTEEM

Põllumajandusministeerium korraldusasutusena tagab MAKi hindamise (eel-, vahe- ja järelhindamine) ettenähtud tähtaegade jooksul ja vastavuse ühisele seire- ja hindamisraamistikule ning teostatud hindamiste esitamise vastavalt siseriiklikele asutustele ja komisjonile. Hindamisi teostavad sõltumatud hindajad. MAKi 2. telje meetmete vahe- ja järelhindamise viib läbi Põllumajandusuuringute Keskus (PMK).

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt kehtestab iga liikmesriik püsihindamise süsteemi. Püsihindamise süsteemi eesmärgiks on uurida arengukava arengut seoses selle eesmärkidega, kasutades tulemus- ja vajaduse korral mõjunäitajaid; parandada arengukavade ja nende rakendamise kvaliteeti; läbi vaadata arengukava sisulised muudatusettepanekud ning valmistada vahe- ja järelhindamiseks.

Alates 2008. aastast teavitab Põllumajandusministeerium igal aastal seirekomisjoni püsihindamise tegevustest. Tegevuste kokkuvõte lisatakse iga-aastasele arenguaruandele.

2010. a muutub püsihindamine eraldi vahehindamiseks, mis viiakse läbi hiljemalt 31. detsembriks 2010. Vahehindamise eesmärgiks on ettepanekute tegemine arengukava ja selle rakendamise kvaliteedi parandamiseks.

2015. aastal asendub püsihindamine eraldi järelhindamisega, järelhindamine viiakse läbi hiljemalt 31. detsembriks 2015. Järelhindamise käigus hinnatakse arengukava mõju, vahendite kasutamist, maaelu arengu toetuste tõhusust ja tulemuslikkust ning tehakse järeldused maaelu arengu poliitika rakendamise kohta, sealhulgas panuse kohta Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamisse.

12.4 HINDAMISKOMISJON

MAKi hindamiskomisjoni ülesanded on järgmised:

- pakkumismenetluse kehtestamine vahe- ja järelhindamiseks sõltumatu hindaja(te) leidmiseks, kelle ülesanne on MAKi 1., 3. ja 4. telje meetmete hindamine. MAKi 2. telje meetmete sõltumatu hindaja on PMK;
- vajalike hindamisaruannete koostamise ja esitamise ajakava kehtestamine ja jälgimine;
- tööjaotuse kindlaksmääramine määratud sõltumatu hindaja(te) ja PMK vahel;
- sõltumatu hindaja(te) ja PMK poolt ettevalmistatud hindamisaruannete läbivaatamine ja heakskiitmine (aruanded esitatakse Euroopa Komisjonile ühtse dokumendina pärast selle läbivaatamist MAKi korraldusasutuse poolt).

13. KOMMUNIKATSIOONIPLAAN

Teavitamine ja avalikustamine toimub vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 1974/2006 ja selle korraldamise tagab MAKi korraldusasutus. Teavitamise ja avalikustamise korraldamine toimub käesoleva kommunikatsioonistrateegia ja -tegevuskava alusel. Tegevuskava eesmärk on tagada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuste võimalikult läbipaistev ja eesmärgipärane kasutamine. Selle teavitustöö tegevuskava täitmisest teavitatakse ka Euroopa Komisjoni.

Põllumajandusministeerium kui korraldusasutus ning PRIA kui makseagentuur teevad koostööpartneritega kõik endast oleneva, et tagada avalik juurdepääs dokumentidele ja teavitada potentsiaalseid toetuse taotlejaid ning avalikkust regulaarselt ja koordineeritult MAKi rakendamisega seotud küsimustest.

Info avalikustamise tagamiseks aitab kaasa ka riiklik avaliku teabe seadus, mille kohaselt on igasugune info, mida ei ole kuulutatud salastatuks, avalikkusele kättesaadav ning avalik.

13.1 KOMMUNIKATSIOONISTRATEEGIA

Kommunikatsiooni eesmärgid

MAKi kommunikatsioonitegevuse eesmärk on muuta ELi põllumajanduse ja maaelu arengu toetused avalikkuses nähtavaks ja anda sihtrühmadele objektiivne ja ülevaatlik pilt MAKi eesmärkidest ja toetuse saamise põhimõtetest.

Kommunikatsiooni alameesmärgid

EAFRD toetustega seonduva kommunikatsiooniprotsessi eesmärgid on järgmised:

- avalikkuse teadlikkuse tõstmine ELi põllumajanduspoliitika (peamiselt erinevate toetuste) eesmärkidest ja põhimõtetest;
- avalikkuse teadlikkuse tõstmine MAKist ja selle prioriteetidest, eesmärkidest, tegevustest ja tulemustest;
- potentsiaalsete toetuse taotlejate teadlikkuse tõstmine EAFRD toetusvõimalustest, põhimõtetest ja info hankimise allikatest;
- sihtrühmade teavitamine teiste maapiirkonna üldisele arengule kaasaaitavate abifondide (nt EFF, ERF, ESF) olemasolust ja põhimõtetest – ELi seonduvate poliitikate tutvustamine EAFRD toetuste kontekstis;
- nii Eesti riigi avaliku sektori vahendite kui ka ELi panuse teadvustamine maaelu arengu edendamisel;
- info kättesaadavuse ja MAKi läbipaistvuse tagamine kõigile sihtrühmadele;
- sihtrühmadega koostöö edendamine ja neilt tagasiside saamine;
- teavitamise tagamine MAKi progressist;
- järjepideva usaldusväärse info jagamine MAKi meetmete rakendamise tulemuste ja tulemuslikkuse kohta;
- positiivsete eeskujude ja näidete esiletõstmine;
- info avalikustamine heakskiidetud ja rahastatavate projektide kohta.

Kommunikatsiooni põhimõtted

EAFRD alane teavitus- ja avalikustamistöö põhineb üldistel avalikustamise põhialustel, mis on:

- avatus ja läbipaistvus;
- objektiivsus;
- operatiivsus;
- regulaarsus;
- info sisu ja kättesaadavuse lihtsus.

Lisaks projektide rahastamisele juhitakse teavitustöös tähelepanu ka kaugemaleulatuvatele tagajärgedele, nagu tööhõive, majandus- ja elukeskkonna paranemine, elanike sissetulekute suurenemine jne.

Oluline on teha MAKi rakendamise käigus koostööd erinevate sotsiaalpartneritega, peamiselt erinevate katusorganisatsioonidega (potentsiaalseid kasusaajaid esindavate kolmanda sektori organisatsioonidega).

Kommunikatsioonikorralduse tööjaotus

MAKi korraldusasutusena koordineerib Põllumajandusministeerium info ja avalikustamisega seotud kohustuste täitmist. See ülesanne on pandud ministeeriumi avalike suhete osakonnale.

Lisaks eelnevale vastutab Põllumajandusministeerium järgmiste ülesannete täitmise eest:

- avalikkuse teavitamine Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika eesmärkidest ja selle mõjudest Eesti põllumajandusele ja maaelule;

- põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste üldine tutvustamine;
- MAKi eesmärkide, prioriteetide, meetmete ja tulemuste avalikustamine;
- teavitustöö koordineerimine makseagentuuriga;
- toetuse saajate ning toetussummade avalikustamine Internetis;
- EAFRD toetusi puudutavate materjalide ja teavitamise näitlikustamise nõuete väljatöötamine ja avalikustamine.

PRIA makseagentuurina vastutab järgmiste ülesannete täitmise eest:

- potentsiaalsete taotlejate teavitamine toetuse saamise tingimustest;
- taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks vajalike juhendmaterjalide koostamine ja levitamine;
- toetuse taotlejate teavitamine taotluste menetlemisega seonduvatest protseduuridest;
- toetuse saajate teavitamine EAFRD toetustega seonduvatest avalikustamise ja näitlikustamise nõuetest.

Lisaks eelnevale peavad kõik MAKi rakendamisega seotud asutused tagama avaliku juurdepääsu asjasse puutuvatele dokumentidele ning teavitama toetuse saajaid ja avalikkust MAKi rakendamisega seotud asjaoludest.

Sihtrühmad

Kommunikatsioonistrateegias ja tegevuskavas on sihtrühmad jaotatud järgmiselt:

- Üldine avalikkus (kaudsed kasusaajad);
- Taotlejad ja toetuse saajad (potentsiaalsed kasusaajad):
 - ettevõtjad;
 - mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja nende liidud;
 - kohalikud tegevusgrupid;
 - teised majandus- ja sotsiaalpartnerid.
- Tugistruktuurid:
 - maakondlikud nõuande- ja teabelevikeskused;
 - riiklik maaeluvõrgustik;
 - maa- ja vallavalitsused;
 - Euroopa Komisjoni Eesti esindus;
 - “Europe Direct” infopunktid Eestis;
 - konsulendid ja nõustajad.
- Ajakirjandus.

Teavitustöö peamised sõnumid

Teavitustöö peab kindlustama järgmiste peamiste sõnumite edastamise sihtrühmadele:

- kõik toetatavad projektid peavad olema seotud MAKi eesmärkide – ettevõtete konkurentsivõime tõstmine, põllumajanduskeskkonna ja -maastike hea seisundi säilitamise tagamine, maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine, kohaliku omaalgatuse arendamine – täitmisega;
- toetuse saamine on privileeg ja põhineb vabatahtlikkusel ning selleks on vaja üles näidata initsiatiivi;
- toetuse taotlused ja muud taotlemisega kaasas käivad dokumendid peavad olema nõuetekohaselt koostatud;
- toetuse saamisega kaasnevad ka teatud kohustused, nt hankeprotseduuride järgimine, omafinantseeringu olemasolu, aruandlus, teavitamisnõuete järgimine jne;

- MAKi projektid peavad oma vahetute tulemuste kõrval looma püsivat uut lisandväärtust.

Avalikkust tuleb teavitada maaelu ja põllumajandustoetuste eesmärkidest ja tähtsusest. Programmiperioodi lõpus tuleb näidata, mis on muutunud ning mida on EAFRD toetuste abil saavutatud.

Taotlejatele ja toetuse saajatele tuleb EAFRDd käsitlevas teavitustöös tagada piisav ja lihtsalt arusaadav info MAKi meetmete sisust ja eesmärkidest, finantseerimisvõimalustest ja -tingimustest, taotlemisprotsessist ja -protseduuridest, finantseerimisega kaasnevatest kohustustest ning ELi panusest projektide elluviimisel. Toetuse taotlejatele peavad olema kättesaadavad vajalikud abimaterjalid ja lahtiseletused taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks, vajaliku dokumentatsiooni kokkupanekuks, projekti teostamiseks ja juhtimiseks ning aruannete kirjutamiseks.

Tugistruktuuride jaoks tuleb ette valmistada abi- ja juhendmaterjalid, mis on abiks toetuse taotlemisel või mis annavad ülevaate erinevatest toetusvõimalustest. Suurt rõhku tuleb panna nii parimate positiivsete kogemuste jagamisele kui ka sagedamini esinevate vigade väljatoomisele.

Ajakirjandus on tõhus vahend nn laiema avalikkuseni jõudmiseks – ajakirjanikele suunatud info on peamiselt üldisi eesmärke ja põhimõtteid selgitava loomuga, aga vajadusel ka detaile väljatoov.

13.2 TEAVITUS- JA AVALIKUSTAMISTÖÖ TEGEVUSKAVA

Veebilehekülg

MAKi (EAFRD) veebilehe aadress on www.agri.ee/mak. Veebilehel on üleval värsked uudised, pressiteated, vajalikud õigusaktid ja kontaktandmed, taotluste vastuvõtu kuupäevad, info seminaride ja teabepäevade kohta, asjakohane statistika, ülevaade MAKi edenemise kohta jne.

Veebileht on eelkõige suunatud potentsiaalsetele taotlejatele, küll aga peab lehekülg pakkuma avalikkusele ülevaatlikku pilti EAFRD toetustest ja nende eesmärkidest. Veebilehel on kogu info toetuse taotlemise võimalustest ja taotlemise üldisest korrast. Lisaks on seal ülevaade toetuse taotluste menetlemise ning meetmete väljatöötamise korrast.

Veebilehel on eraldi sektsioon, kust on kättesaadav info toetuse saajate kohta. Avaldatava info hulka kuuluvad taotleja nimi, maakondlik kuuluvus, abikõlblikud kulud ja investeeringud ning toetussumma. Veebilehel on võimalik avaldada ka näiteid edukatest projektidest.

Veebileht on ka oluline tagasisidekanal. Kasutajale tehakse lihtsaks küsimuste esitamine ja probleemide tõstatamine, millele korraldusasutuse või makseagentuuri ametnikud vastavad.

Veebilehe kaudu on võimalik liituda uudiskirja listiga, mille vahendusel jõuavad värsked uudised ja teated kõigi registreerunud huvilisteni. Veebilehte uuendatakse pidevalt, et oleks tagatud esitatud info aktuaalsus.

Lehekülje hoolduse ja info ülespanemise eest vastutab Põllumajandusministeerium. Makseagentuur vastutab oma veebilehel oleva info aktuaalsuse, täpsuse ja asjakohasuse eest.

Teavitustöö läbi meediakanalite

Korraldusasutus ja makseagentuur seisavad selle eest, et MAKi toetustega seonduv saaks piisava tähelepanu ka meedias (trüki- ja elektrooniline meedia). Oluline rõhk on

koostööl maakonnalehtedega ning erialaväljaannetega. Korraldusasutus koostab vajaduse korral ka eraldi infolehti, mida levitatakse nii trüki- kui elektroonilise meedia vahendusel.

Nii korraldusasutus kui makseagentuur vastutavad meediakanalitelt tulnud infopäringute õigeaegse, täpse ja adekvaatse vastamise eest.

Trükised ja infomaterjalid

Nii korraldusasutus kui makseagentuur annavad välja trükiseid jms infomaterjale, mis teavitavad potentsiaalseid taotlejaid toetuse taotlemisel ja taotlusdokumentide koostamisel.

MAKi rakendamise lõpupoole antakse välja ka infomaterjale, milles tutvustatakse teostatud projekte. Trükised ja infomaterjalid sisaldavad infot meetmete, taotlejatele esitatavate nõuete, kriteeriumide, hanke- ja taotlusprotseduuride, hindamiskriteeriumide, taotlusvormide jne kohta. Trükised tehakse kättesaadavaks ka elektrooniliselt.

Aastaruanded

Iga aasta II kvartalis annab Põllumajandusministeerium välja eelneva eelarveaasta seirearuande, mis sisaldab finantsnäitajaid ja tulemusi. MAKi edenemine ja sellega seotud teavitustöö tegevused kajastuvad ka ministeeriumi aastaruandes.

Seminarid ja teabeüritused

Nii korraldusasutus kui makseagentuur korraldavad sihtrühmade teavitamiseks seminare ja teabeüritusi. Potentsiaalsetele taotlejatele ning konsulentidele ja nõustajatele suunatud infoürituste ja koolituste puhul on rõhk suunatud eelkõige meetme- ja taotlemisspetsiifilise info edastamisele.

Koostöökojad

Toetusmeetmete tingimuste väljatöötamise käigus konsulteeritakse avalikult sotsiaalpartneritega ning selle käigus esitatud ettepanekud avaldatakse ka MAKi (EAFRD) veebilehel.

Põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste logo

MAKi ettevalmistamise käigus töötati välja EAFRD toetuste logo ning valmis selle kasutamise juhend (stiiliraamat). Stiiliraamatu koostamisel lähtuti komisjoni määrusest (EÜ) nr 1974/2006. Info logo ja selle kasutamise kohta on kättesaadav MAKi veebilehel.

Toetuse saajatele kohustuslikud avalikustamis- ja teavitamisnõuded sätestatakse põllumajandusministri vastavasisulise määrusega, mis on koostatud komisjoni määruses (EÜ) nr 1974/2006 sisalduvaid nõudeid silmas pidades.

Rakendamine

Põllumajandusministeeriumis jagavad teavitustööga seotud ülesandeid avalike suhete osakond, maaelu arengu osakond ning teadus- ja arendusosakond.

Avalike suhete osakond vastutab igapäevase kommunikatsioonitegevuse, ja meediasuhtluse eest. Avalike suhete osakonna ülesanne on ka anda teavitustegevuse ülevaateid seirekomisjonides ning hoolitseda MAKi (EAFRD) veebilehe täiendamise ja uuendamise eest.

Maaelu arengu osakond vastutab koostöö eest sotsiaalpartneritega toetusmeetmete väljatöötamisel ning teavitustegevuse eest seminaride ja teabeürituste korraldamise näol.

Teadus- ja arendusosakond vastutab teavitustegevusega seoses üleriigiliste infopäevade ning koostöö eest konsulentide, nõustajate ja maakondlike nõuande- ja teabekeskustega.

Lisaks vastutab teavitustöö eest makseagentuur oma tööülesannete piires.

Aruandlus ja hindamine

Teavitustöö aruandluse koostamise ja hindamise korraldamise ja läbiviimise eest vastutab Põllumajandusministeeriumi avalike suhete osakond. Kord aastas koostatakse seirekomisjonile esitamiseks aruanne peamiste teostatud teavitustegevuste kohta. Peamisi teavitustegevusi kajastatakse ka MAKi aastaaruandes.

Teavitustöö hindamisel kasutatakse järgmisi meetodeid ja kriteeriume:

- meediamonitooring – MAKi rakendamise seotud asutuste poolt MAKi temaatika ning tähtsamate ürituste kajastamise jälgimine meedias;
- veebileht – veebilehe külastatavuse ja sisu analüüs;
- teavitusüritused – korraldatud seminaridel osalenute arv ning nendelt saadud tagasiside analüüs;
- trükised – väljatöötatud trükiste kasutamise ja tagasiside analüüs;
- kasusaajate informeerituse tõus – toetuse taotluste hulga ja kvaliteedi analüüs;
- maakondlike nõuande- ja teabekeskuste kaudu Põllumajandusministeeriumisse laekunud tagasiside analüüs;
- avaliku arvamuse uuringud;
- toetuste rakendamisel püstitatud eesmärkide saavutamine.

14. KONSULTATSIOONIPROTSESS

14.1 PARTNERID

Ühiskonna huvide selgitamiseks konsulteeris Põllumajandusministeerium põllumajandusministri poolt moodustatud põllumajanduse ja maaelu arengu nõukoguga (PMAN), mille liikmed on valitsusasutuste, põllumajandustootjate ja muude maaeluga seotud organisatsioonide esindajad. Lisaks konsulteeris Põllumajandusministeerium MAK 2007–2013 ettevalmistamiseks moodustatud juhtkomisjoniga (MAMi juhtkomisjon). PMANis ja MAMi juhtkomisjonis on juhtide ja esindajate tasandil esindatud järgmised asutused ja organisatsioonid:

- Eestimaa Talupidajate Keskliit;
- Eesti Erametsaliit;
- Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet;
- Keskkonnaministeerium;
- MTÜ Eesti Maaturism;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda;
- Eesti Aiandusliit;
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda;
- Eesti Põllumeeste Keskliit;
- Rahandusministeerium;
- Eesti Mahetootjate Liit;
- Eesti Külaliikumine Kodukant;

- MTÜ Eesti Noortalunikud;
- SA Eesti Tehniliste Põllukultuuride Töötlemispark;
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Eesti Maaülikool;
- Siseministeerium;
- MTÜ ETNA Eestimaal;
- MTÜ Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsioon.

PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel analüüsiti põllumajanduse olukorda ja tehti ettepanekuid Eesti maaelu strateegia ja MAKi kujundamiseks. PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel kiideti heaks ühine maaelu arengu nägemus aastateks 2007–2013 ning kooskõlastati maaelu arengu strateegiast tulenevad MAKi meetmed. PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel andsid Põllumajandusministeeriumi ametnikud ülevaated tehtud tööde käigust ning Euroopa Komisjoni kommentaaridest strateegia ja MAKi meetmete kohta. Paralleelselt PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitega toimusid MAKi meetmete väljatöötamiseks regulaarselt ka Põllumajandusministeeriumi poolt moodustatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 IV jaotises toodud prioriteeditelgede kohaste töögruppide koosolekud, kuhu olid kaasatud erinevad maaeluorganisatsioonid ja huvigrupid, aga ka valdkonnaekspertid. Meetmete töögrupid koostasid PMANiga kooskõlastatud MAKi strateegilistest eesmärkidest lähtudes meetmete eelnõud, mis saadeti PMANi liikmetele kommentaaride ja ettepanekute tegemiseks. Lisaks avaldati infot erinevates sektorile suunatud väljaannetes ning Põllumajandusministeeriumi veebilehel, kus kõigil oli võimalus materjalidega tutvuda ja oma arvamusi esitada.

Peale konsultatsioonides osalenud põllumajandustootjate organisatsioonide näitasid oma erilist huvi üles järgmised põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme väljatöötamisega seotud keskkonnaorganisatsioonid:

- Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu;
- Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

14.2 KONSULTEERIMISE TULEMUSED

Konsultatsioonid sotsiaalpartneritega

Järgnevalt on loetletud valik sotsiaalpartnerite poolt MAKi meetmeid käsitlevatest ettepanekutest koos märkusega nende arvestamise või mittearvestamise kohta.

1. telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine
Koolitus- ja teavitustegevused
Eesti Piimaliit, 31.08.2006, e-postiga (1)*
Ei saaks kuidagi nõus olla, et piirata koolituse meetme kasutajaid mikroettevõttega. Siia peaks ikkagi jääma kõik SME-d. Seda enam, et seni on EAS keeldunud finantseerimast koolitusi, mis on seotud tootmistehnoloogiaga. Toetatakse ainult üldharivaid, eelkõige juhtimise ja äri-alast koolitust. Toidutööstuse kiire areng nõuab ka pidevat töötajate täiendõpet ja siin oleks riigi tugi väga vajalik.
Lisaks teeksin ettepaneku lülitada nõustamisteenuse alla toidutööstuse mikroettevõtted.

<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Toetame kindlasti ettepanekut, et põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtete töötajate täiendõppe toetamine on oluline ja vajalik. Seega antud ettepanekut võiks tõsiselt kaaluda, samas tuleb muidugi arvestada ka meetmele ettenähtud vahendite hulka.</p> <p>Meetme vahendite piiratuse tõttu on ettepanek põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsandusettevõtete töötajate koolituse puhul piirata sihtgruppi, nt piirduda ainult mikroettevõtetega? Kui pärast 2007. a selgub, et raha kasutatakse vähem, siis kaotada see piirang?</p> <p>Ei saa arvestada, nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 näeb ette nõuandeteenuste kasutamise toetamise võimaluse ainult põllumajandustootjatele ja metsa valdajatele. Võimalik on toetada sellise põllumajandustootja poolt ostetud nõuandeteenust, kes tegeleb ise ka toidukäitlemisega.</p>
<p>Eesti Toiduainetööstuse Liit, 28.08.2006 nr 108; reg. nr 6.1-2/7187 (1)</p> <p>4. punktis "Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus" on kirjas, et kaetakse "koolitaja ja koolitusel osaleja sõidukulud koolituse toimumiskohta ja tagasi alalisse teenistukohta Eesti vabariigi piires". Ning, et meetme raames ei toetata õppereise ja praktikat. Eesti Toiduainetetööstuste Liit oma liikmeid küsitledes, jõudnud tõdemuseni et Eestis on suur vajadus spetsiifilise koolituse järele, millest mõningaid ei ole võimalik Eestis korraldada. Seega oleks meie ettepanek toetada ka väliskoolitust ja õppereise.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Toetatakse väliskoolitusi.</p>
<p>Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4)*</p> <p>Energiavõsa nagu iga täiesti uus tegevus vajab teadmisi ja vajalik oleks eestikeelne õppematerjal</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Kätesaadav on "Energiavõsa väike käsiraamat" (Eesti TA Zooloogia ja Botaanika Instituut, 1993). Lisaks kavandatakse taotlemisele eelnevalt korraldada infopäevi ning välja anda taotlemist kajastavaid trükiseid, sh ka sisulist infot energiavõsa rajamise põhimõtete kohta.</p> <p>Koolitus- ja teavitustegevuste toetamise meetme raames on võimalik toetada sellealaste teabepäevade korraldamist ja õppematerjalide väljaandmist. Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava raames on teavitustegevus planeeritud.</p>
<p>Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga (4)</p> <p>Koolitus- ja teavitustegevused puhul on taotleja põllumajandustootja, teen ettepaneku lisada: tootjate ühendused (MTÜ, ühistud, liidud jm)</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Lisatud</p>
<p>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus</p>
<p>Konsulent, 25.08.06, e-postiga (4)</p> <p>Probleemiks võib saada 18 kuu nõue. Taotluse menetlus võib võtta minimaalselt 4 kuud aega. Kuna nõue on kehtestatud taotlemise määramisest tagasi 18 kuud siis siin võib saada saatuslikuks PRIA määramise kiirus. Samal ajal on noorel ettevõtjal väga raske vähem kui aastaga oma ettevõtluse jaoks muretseda loomad (koos piimakvoodiga) ja lauda selle jaoks. Kui määruse üheks eesmärgiks on isalt pojale ettevõtluse üle andmine, siis meie maksuseaduste järgi peab poeg kõik ostma ja isa müüma. Seda nii väikese ajaga toimetada on keeruline. Lisaks puudub tavaliselt ka ressurss.</p>

<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõue, et noor põllumajandustootja võib vaid 18 kuu jooksul pärast põllumajandusüksuse juhiks hakkamist toetust taotleda, on sätestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendusmäärusega (artikkel 13).</p>
<p>Konsulent, 25.08.06, e-postiga (4)</p> <p>Miinimumnõuete juures Punkt 5 "taotleja majandustegevus vastab minimaalselt riiklikele nõudele keskkonna, hügieeni ja loomakaitse osas. Ajapikendus, mille jooksul tuleb saavutada täielik vastavus nendele nõuetele, samuti ka oskuste ja pädevuse nõuetele ei või olla pikem kui 60 kuud alates tegevuse alustamisest. Tekitab küsimusi vastavus oskustele ja pädevusele 60 kuu jooksul. Kas taotleja peab mingi kooli läbima või mingi kutseksami sooritama?"</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määrus 1698/2005 (artikkel 22) ja selle rakendusmäärus (artikkel 13) sätestavad nõuded noorele põllumajandustootjale, kellel on õigus nimetaud meetmest toetust taotleda. Muuhulgas on sätestatud ka milline peab olema toetuse taotleja töökogemus või milline peab olema õpitud eriala. Erandina lubatakse ka noore põllumajandustootja toetust taotleda põllumajandustootjal, kes alles õpib koolis vastavat eriala. Sel juhul peab ta kooli lõpetama 36 kuu jooksul (mitte nagu ekslikult küsisite 60 kuu jooksul), st ta peab hakkama kõiki talle kehtivaid nõudeid täitma hiljemalt 36 kuu jooksul.</p>
<p>Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Mahepõllumajandusliku tootmise või töötlemisega alustavatele ettevõtetele tuleks võimaldada 100%-liselt toetatavat täiendavat nõustamisteenust: 8 tundi tunnustamise eelset, et alustajad saaksid teha teadlikuma valiku enne ülemineku alustamist mahepõllumajandusele (gruppinoüanne); 8 tundi tunnustamise järgselt, et keskenduda tootjaspetsiifilistele küsimustele mahepõllumajanduse riskide maandamiseks (individuaalnõuanne). Teistele mahetootjatele ja -töötajatele tuleks nõustamisteenus kompenseerida osaliselt (75%). Tootjale kompenseeritavat summat ei tuleks arvestada üldise nõustamiskompensatsiooni maksimummäära sisse.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel pole kahjuks võimalik toetada nõuandeteenust (sh mahepõllumajanduslikku) kõrgema, kui 80% määraga. Mahepõllumajandusega alustajatele on ette nähtud vastav koolitus. Juba tegutsevatele tootjatele on nende tootjaspetsiifilise nõuande kompenseerimiseks võimalik saada toetatavat nõuannet. Samas pole võimalik arvestada ettepanekut, et mahepõllumajandusliku nõuande kompensatsioon ei kuuluks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel toetatava maksimaalse summa (1500 eurot ühe tootja kohta) sisse. Informatsiooniks, et PKT, sh ka mahepõllumajandusliku tootmise toetamise puhul on toetuse määra sisse arvestatud kohustuslikul koolitusel käimine.</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Meetmetest mõnes võimaldada arendada Eestis näidisfarme, praktika- ja õppimise kohti.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Infrastruktuuri arendamist toetatakse ERF-ist hariduse, teadus- ja arendustegevuse ning tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise rakenduskava kaudu, samuti EL-i teadusprogrammidest (sh põllumajandus- ja metsandusharidus, põllumajanduskoolid, praktikabaasid). MAK keskendub antud valdkonnas eelkõige nõuandesüsteemile ja koolitusele.</p>

<p>Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3)*</p> <p>Mahepõllumajandusliku tootmise või töötlemisega alustavatele ettevõtetele tuleks teatud ulatuses võimaldada 100%-liselt toetatavat nõustamisteenust.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel pole kahjuks võimalik toetada nõuandeteenust (sh mahepõllumajanduslikku) kõrgema, kui 80% määraga. Mahepõllumajandusega alustajate jaoks on ette nähtud 100%-liselt toetatav kohustuslik koolitus.</p>
<p>Põllumajandustootjate ajakohastamine</p> <p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Maksimaalsete toetusmäärade osas kaaluda võimalust lisada Naturale ja noortele ka mahepõllumajandus kuni 50% toetusmääran.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Põllumajandustootmise investeeringutoetuse maksimaalsed lubatud piirmäärad on kinnitatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 EAFRD antavate maaelu arengu toetuste kohta lisaga. Maheettevõtetele seal erandeid ei tehta, st neile kehtivad samasugused tingimused kui teistele põllumajandustootjatele ehk baasmäär maksimaalselt 40%, põllumajandustootjatel, kes tegutsevad ebasoodsamal alal või noortel põllumajandustootjatel on võimalus saada investeeringutoetust mõlemal juhul +10%.</p>
<p>Pärnumaa Nõuandekeskus, e-postiga 25.08.2006 (4)</p> <p>Mikroettevõtte mõiste võiks olla Eesti olusid arvestav. 10 töötajat on normaalne aga 31 miljonit müügitulu ebaloomulikult suur. Ettepanek. Jätta töötajate arv paika aga vähendada müügikäive 5 miljonile aastas. Erandi võib töötajate arvuga teha aianduskallakuga tootjale, sest neil on tõesti käsitöövajadus tunduvalt suurem.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetuse õiguslikuks. Kavandame sätestada väiksematele põllumajandustootjatele hindamiskriteeriumitega eelised.</p>
<p>MTÜ Eesti Maaturism ettepanekud MAKi e-post 15.09.2006 (4)</p> <p>Toetuse saaja netokäibe maksimaalne määr - 3 miljonit krooni.</p> <p>PM: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme täpselt defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetuse õiguslikuks. Lisaks sellele oleme kavandanud sätestada väiksematele põllumajandustootjatele hindamiskriteeriumitega eelised.</p>
<p>EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1)</p> <p>I telg (konkurentsivõime) - Toetuse saajate ringi lülitada ühistud võimalusega vajalikud majandusnäitajad tagada liikmete poolt.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse alameetmes on ettepanekut arvestatud. Ühistulised ettevõtlusvormid on toetatavad ka pikaajaliste investeeringute alameetme puhul.</p>

<p>EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1)</p> <p>Tööhõive säilitamine ei peaks olema põllumajanduse konkurentsivõime tõstmise hindamiskriteeriumiks.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Tööhõive säilitamist ei ole kavandatud seada põllumajandustootmise investeeringutoetuse saamise tingimuseks, küll oleme me kavandanud anda ühe hindamiskriteeriumina mitmete teiste hindamiskriteeriumite hulgas eelis toetuse saamisel neile põllumajandustootjatele, kes tootmisüksuses tervikuna töökohti ei vähenda. St kui tehakse investeering, mis teeb mingi tootmisosa oluliselt efektiivsemaks ja seetõttu ei vajata sellesse tootmise ossa enam nii palju töajõudu, antakse eelis neile tootjatele, kes leiavad vabanenud tööajale oma tootmisüksuses muud tööd.</p>
<p>Põllumajandustootjate ajakohastamine 1. alameede – Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Mõiste “väiksemad põllumajandustootjad” asemel tuleks kasutada konkreetseid mõisteid “mikro”, “väike” või “keskmise”, et toetus läheks eelkõige sinna kuhu seda planeeritakse, näiteks mikroettevõttesse. Väiksemad ettevõtted võivad olla ka juba ca 250 töötajaga ettevõtted.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme täpselt defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetusõiguslikuks.</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Väga oluliseks peame mahetöötlemise edendamist investeeringutoetuse tingimuste kaudu. (Vähem piiranguid, +10% määra).</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Meetme “Põllumajandustootjate lisandväärtuse andmine” punkt 4. lubab investeeringuid mahetöötlemisnõuetele vastavusse viimiseks (uue tehnika soetamine ja lao- ning tootmishoonete renoveerimine toiduainetööstuses osas). Et enam mahetooteid ka realselt turule jõuaks, on ka nimetatud meetme laiem eesmärk, selle saavutamiseks ongi meetme sihtgruppi lisatud tingimus, et toetust saavad need, kes lisaks töötlemisele ka turustavad.</p> <p>Mahepõllumajandussaaduste tootjaid antud meetme raames toetada ei ole võimalik, antud meetme raames saab toetada vaid töötlejaid ja turustajaid (nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 28). Mahepõllumajandussaaduste tootjad saavad taotleda mikropõllumajandussaaduste arendamiseks mõeldud investeeringutoetust, mille kaudu on muuhulgas võimalik toetust taotleda ka omatoodetud saaduste töötlemiseks. Põllumajandustootmise investeeringutoetuse maksimaalsed lubatud piirmäärad on kinnitatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 EAFRD antavate maaelu arengu toetuste kohta lisaga. Maheettevõtetele seal erandeid ei tehta, st neile kehtivad samasugused tingimused kui teistele põllumajandustootjatele ehk baasmäär maksimaalselt 40%, põllumajandustootjatel, kes tegutsevad ebasoodsamal alal või noortel põllumajandustootjatel on võimalus saada investeeringutoetust mõlemal juhul +10%.</p>

<p>EPKK, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 21.08.2006, e-postiga (1)</p> <p>Tutvustatud ettekandes ei olnud nimetatud investeeringuid põllumajandustehnikasse. Kas see jääb üldse välja?</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Investeeringuid põllumajandustehnikasse toetatakse vaid läbi mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse meetme, st toetust saavad vaid mikropõllumajandustootjad.</p>
<p>Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MAK 2007–2013 kohta, ettepanekud 07.07.2006 (3)</p> <p>Kindlasti tuleks toetada mitte ainult tegutsevaid ettevõtteid, vaid toetus peaks laienema ka mahetöötlemisega alustavatele mikroettevõtetele.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse kaudu oleme kavandanud võimaldada põllumajandustootjatele omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalike hoonete ning masinate ja seadmete ehitamist ja ostmist. Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetust on võimalik taotleda ka siis, kui põllumajandustootja tahab omatoodetud saaduste töötlemisega alles algust teha.</p> <p>Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringu meetmes on hetkel kirjas nõue, et ettevõtte peab olema vähemalt 1 aasta tegutsenud. Seega alustavad ettevõtted toetuse saamiseks ei kvalifitseeru. Samas on võimalik toetust taotleda nendel ettevõtetel, kes seni (st vähemalt 1 aasta jooksul) on tegelenud tavatooraine töötlemisega, selleks, et üle minna mahetoodete töötlemisele.</p>
<p>Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1)</p> <p>Mikropõllumajandustootjate investeeringud - toetatav tegevus peaks olema ka mesindus</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: mesilastarud ja -inventar on lisatud mikropõllumajandustootjate investeeringuobjektide hulka.</p>
<p>Põllumajandustootjate ajakohastamine 2. alameede – Põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Hoonete rekonstrueerimise all tuleks eelkõige toetada lõaspidamisega lautade ümberehitamist mahepõllumajanduse nõuetele vastavateks vabapidamislautadeks, mis on üks suuremaid maheloomakasvatavate probleeme, sest EL määruses 2092/91 (I lisa B osa p.6.1.5.) toodud erand kariloomade lõastamise lubamise kohta enne 24. 08. 2000 a ehitatud lautades lõpeb 31. detsembril 2010 a.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Maheloomakasvatavatel on “tavaloomakasvatavatega” võrdsed võimalused pikaajaliste investeeringute toetust kasutada. Mahetootjate eelistamine, ning alles siis, kui raha üle jääb, ka teistele taotlusvooru avamine ei ole päris õige. Ka nn. tavatootjatel lõppevad mõnede nõuete osas üleminekuajad.</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Eraldi tuleks toetada investeeringuid maheseemnekasvatuseks vajalikesse seadmetesse ja rajatistesse, et nii vähendada täna meil valitsevat mahepõllumajanduse nõuete kohaselt toodetud seemne puudust.</p>

<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse kaudu oleme kavandanud lisada toetatavate investeeringuobjektide hulka ka seemnekasvatuseks vajalikud seadmed ja rajatised. Lisaks sellele on maheseemnekasvatuse toetamise küsimus olnud arutluse all ka põllumajanduskeskkonna meetme (mahetootmise alameetme) raames.</p>
<p>EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1)</p> <p>Pikaajaliste investeeringute puhul otsida võimalusi linnu- ja hobusefarmide toetamiseks.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Linnu- ja hobusefarmide toetamist alameetme raames oleme planeerinud.</p>
<p>Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1)</p> <p>Pikaajalised investeeringud - toetatavad investeeringud: kaasaegsete aiandusalaste tehnoloogiate rakendamine, pakketsehhide, hoidlate ja kasvuhoonete rekonstrueerimine ja ehitamine</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Väga keeruline on seostada loomakohapõhist makset näiteks pakketsehhi või kasvuhoone ehitamisega. Investeeringuobjektide laiendamine väljapoole loomakasvatust tähendaks kogu planeeritud toetuskeemi muutmist.</p>
<p>Põllumajandustootjate ajakohastamine 3. alameede – Investeeringud bioenergia tootmisesse</p> <p>Erametsaliit, 18.09.2006, e-postiga (2)*</p> <p>Muuta - taotlejad: Täiendada järgmiselt - metsamajandajad, kui tõestavad ka kohaliku põllumajandusliku toorme kasutamist. Põhjendus - piirkonnad erinevad metsasuse % poolest, väikesaared kus põllumajandustootja võib puududa jne.)</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Ei saa arvestada, sest nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 26 sätestab, et toetust antakse põllumajandustootjatele.</p>
<p>Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsandussaadustele lisandväärtuse andmine</p> <p>Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3)</p> <p>Kindlasti peaksid olema toetuskõlbulikud ka mahetöötlemisega alustavad ettevõtted.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettepanekuga on osaliselt juba arvestatud. Riigiabi jagamine eeldab raha asjakohast kasutamist, mille üheks garantiiks on kasusaaajate jätkusuutlikkus ning investeeringuobjektide sihipärane kasutamine vähemalt 5. aasta jooksul peale investeeringutoetuste saamist. Seega on õigustatud teatud piirangute kehtestamine kasusaaajate ringile. Edukas tegutsemine taotluse esitamisele eelnenu mõistliku pikkusega perioodil on vaadeldav eeldusena toime tulla ka investeeringujärgsel perioodil. Meetmelehel ei ole nõuet, et mahetöötlemisega seotud investeeringute tegemiseks peaks ettevõtte olema varem tegutsenud mahetöötlejana. Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetust on võimalik taotleda ka siis, kui põllumajandustootja tahab omatoodetud saaduste töötlemisega alles algust teha. Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringu meetmes on hetkel kirjas nõue, et ettevõtte peab olema vähemalt 1 aasta tegutsenud. Seega alustavad ettevõtted toetuse saamiseks ei</p>

<p>kvalifitseeru. Samas on võimalik toetust taotleda nendel ettevõtetel, kes seni (st vähemalt 1 aasta jooksul) on tegelenud tavatooraine töötlemisega, selleks, et üle minna mahetoodete töötlemisele.</p>
<p>Eestimaa Talupidajate Keskliit, 30.08.2006, e-postiga (1)</p> <p>Seetõttu on ootuspärane määratleda abikõlbuliku sihtrühmana ühistuline töötlev tööstus ning tootjate omanduses olevad ettevõtted, kuna sellisel juhul liigub loodud lisandväärtus tagasi saaduste tootjale</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Meetme eesmärk on toodete lisandväärtuse suurendamine, see saab suureneva vaid läbi selle kui seda algset toorainet võimalikult palju töödeldakse, kus iga etapp annab sellele tootele omapoolse lisandväärtuse. Seega on need etapid kõik toetatavad, kuskil ei ole öeldud, et toetatav on vaid selle lisandväärtuse andmine, mida ühistud või tootjate omanduses olevad tööstused sellele tootele annavad.</p> <p>Kogu tegevuse lõppeesmärk on võimalikult suure lisandväärtusega toode, mille eest on turul võimalik küsida kõrgemat hinda, mis võimaldab selle toote lõppturustajal ka selle toote tootmisahelas ees pool asuvatele ettevõtetele tema poolt sisseostetava toote eest kõrgemat hinda maksta, mille kaudu saavad kõik tootmisahelas osalejad, sh ka algtööraine tootja lõppkokkuvõttes suuremat kasu. Antud protsessi toimimine on ka Eestis reaalselt nähtav, kui jälgida põllumajandusliku tooraine hindade statistikat.</p>
<p>Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine</p>
<p>Eesti Toiduainetööstuse Liidu ettepanekud seoses Eesti maaelu arengukavaga 2007–2013, 18.09.2006, e-postiga (1)</p> <p>Meetmelehe punkt 4. juures sooviksime teada saada, kas toetatavate tegevuste all on mõeldud ka koolitust (nt ettevõtte töötajatele)?</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettevõtte töötajate koolitust ei ole planeeritud antud meetme tegevuste alla. Toiduainetööstuse ettevõtete töötajate koolituse toetamine on kavandatud meetme “Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele mõeldud kutseõppe- ja teavitamismeetmed, sealhulgas teaduslike teadmiste ja innovatiivsete tavade levitamine” raames.</p>
<p>Piimaliit, 16.08.2006, e-postiga (1)</p> <p>Eesmärgid - Üldeesmärk: Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjate, töötleva tööstuse ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö edendamise</p> <p>Kas eesmärk peab hõlmama kogu meedet? Kui see nii on, peaks eesmärk hõlmama kõikidest alameetmetest midagi ehk üldeesmärk võiks olla toote kvaliteedi tõstmine, innovatsiooni jne tegevuse soodustamine. Koostöö edendamine on selles paberis ainult üks osa. Spetsiifilistes eesmärkides saaks siis täpsemalt öelda. Koostöö edendamine oleks üks spetsiifiline eesmärk.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Meie arvates on kõik meetme tegevused üldeesmärgina suunatud sektori konkurentsivõime tõstmisele ja sisaldavad võtmena koostööd. Koostöö edendamine ei ole eesmärk omaette, see on eeltingimus eesmärkide saavutamiseks. Kõik alategevuste loodetud tulemused, mis peaks viima sektori konkurentsivõime tõusule, on loetletud spetsiifiliste eesmärkide all.</p>

<p>Piimaliit, 16.08.2006, e-postiga (1)</p> <p>Taotluste hindamiseks moodustatakse ekspertide komisjonid (edaspidi ekspertiisikomisjonid). Ekspertiisikomisjon hindab projekti tulenevalt alljärgnevatest kriteeriumitest:</p> <p>...</p> <p>4) kasusaajate arv (aga taotleja on ju reeglina üks ettevõtte, kes teeb ka kulutusi. Kuidas on võimalik siis saadud tulemusi teistele jaotada, ehk kes on tekkinud intellektuaalse omandi omanik?);</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Taotleja on üks, aga ta võib esindada ettevõtete gruppi. Projekti finantseerimise grupi liikmete vahel jaotamine ning tekkiva intellektuaalse omandi küsimuse lahendamine on selle ettevõtete grupi pädevuses.</p>
<p>Jõgeva Sordiaretuse Instituut, meetme "Toidukvaliteedikavad – teavitamis- ja edendamistegevus" kohta, 14.08.2006, e-postiga (4)</p> <p>Kui taotluses küsitakse mõju ühiskonnale ja keskkonnale, siis peaks/võiks need ka hindamiskriteeriumides olla.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: arvestame ettepanekuga, täiendame meetmelehe punkti 8. "Taotluste menetlemine" alapunkti "Projekti rahastamise taotluste olulisemad hindamiskriteeriumid on:"</p> <p>2) projekti tulemuste mõju keskkonnale ja ühiskonnale;</p>
<p>Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Normaalne oleks lahti siduda "maaparandusühistu", kui kohustusliku "keha" olemasolu (toetusprotsendi kaudu) juhul, kui ettevõtjal on näit. 3 või enam maakinnistut, mida ühendab sama kraavitus või maaparandussüsteem.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Maaparandusalane tegevus keskendub esmajoones olemasoleva kuivendatud maa sihtotstarbelises kasutuses hoidmisele.</p> <p>Kuna maaparandussüsteemid (süsteem) on suured ja nende piirid ei ühti kinnisasjade piiridega, on süsteemide hoid ja rekonstrueerimine võimalik ühistööna, ehk maaparandusseadusest tulenevalt maaparandusühistute (MÜ) kaudu. Kuigi MÜ- de moodustamine ja nende ühiste otsuste saavutamine ei ole kerge ülesanne, on süsteemide kompleksne hoid mõeldav ennekõike MÜ- de kaudu.</p>
<p>2. telg – Keskkonna ja paikkonna säilitamine</p>
<p>Põllumajanduslik keskkonnatoetus</p>
<p>1. alameede – Keskkonnasõbralik majandamine</p>
<p>EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1)</p> <p>Keskkonnasõbraliku majandamise meetme eesmärk peaks olema (nii on see vähemalt mujal EL liikmesriikides) motiveerida põllumajandustootjaid vähendama keskkonnakoormust, kompenseerida nende saamata jäänud tulu tootmise intensiivsuse vähendamise ja tagada põllumajandustootmise jätkumine keskkonnahoidliku tegevusena. On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas:</p> <p>a. Taimekasvuregulaatorite kasutamise keeld. Kas kasvuregulaatorid on keskkonnaohtlikud või keskkonda oluliselt rohkem saastavad kui muud kemikaalid? Selle piiranguga</p>

<p>saavutame üldiselt keskkonnasõbraliku kultuuri – rukki – kasvatamise välistamise ettevõttes, kes peaks nimetuse järgi olema “keskkonnasõbralik majandaja”, kuna rukki kasvatamine ei ole majanduslikult mõttekas ilma kasvuregulaatorit kasutamata.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume esitatud seisukohaga. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eesmärk on edendada keskkonnasõbralikku põllumajandustootmist ja suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.</p>
<p>EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1)</p> <p>On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas: b. Koristuseelisel perioodil glüfosaatide kasutamise keeld. Koristuseelset on võimalik orasheina tõrjeks kasutada madalamaid kulunorme kui muudel aegadel, mis peaks ju pigem keskkonda säästev olema? Või kas koristades orasheinaga segunenud vilja, mis koristuse käigus kombaini läbides niiskemaks muutudes nõuab täiendavat kütuse põletamist kuivatamiseks, saavutame suurema keskkonnasõbralikkuse?</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume esitatud seisukohaga. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eesmärk on edendada keskkonnasõbralikku põllumajandustootmist ja suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.</p>
<p>EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1)</p> <p>On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas: c. Vähemalt 2 meetri laiuse mitmeaastase taimestikuga ala jätmise kohustus põlluserva. Mida saavutame? Taimekahjustajate nagu umbrohtude, taimehaiguste ja kahjurite levitamiseks soodne ala. Loomulikult võib põllumees põletada hulga kütust selliste ribade niitmiseks, et vältida umbrohtude seemnetega levitamist, juurumbrohud ja teised taimekahjustajad levivad ikkagi. Mis saab siis, kui taimekaitsepretsiga tööde tegemisel tõrjutakse umbrohud ka sellelt alalt? Ja kuidas kajastuvad need pindalad toetuste taotlemisel: kas on tegu haritava maaga või rohumaaga ja 5 aasta pärast püsirohumaaga? Kui saab toetust haritava maa järgi (mida tõenäoliselt EL vastav regulatsioon välistab), siis jäetakse ilmselt pisut laiem kui 2 meetrit ala ehk siis 20 või 200 meetrit (olenevalt põllu suurusel). Rohumaaks deklareerimisega tekitatakse segadust ja puudub võimalus sellist “põldu” isegi kaardile joonistada, lisaks muutuvad registrites olevad pinnad.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume ettepanekuga ja keskendumise keskkonnasõbraliku majandamise meetme rakendamisel olemasolevate maastikuelementide säilitamisele.</p>
<p>3. alameede – Mahepõllumajanduslik tootmine</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Laiendada tuleks toetuse saajate sihtgruppi. FIE-de ja äriühingute asemel peaks jääma praegu kehtiv sihtgrupp - põllumajandusega tegelevad füüsilised ja juriidilised isikud, et säilitada vajalik õiguskindlus ning anda kõigile isikutele võrdsed võimalused. Mahepõllumajanduse registris on üle neljasaja vaid maksuametis registreeritud füüsilise isiku, mis moodustab üle kolmandiku mahetootjatest.</p>

<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mahepõllumajandusliku tootmise eest toetuse saajateks on füüsilisest isikust ettevõtjad ja juriidilised isikud, kuna toetuse eesmärgiks on edendada just mahepõllumajanduslikku tootmist ning aidata kaasa senisest suuremas mahus mahetoodete jõudmisele turule.</p>
<p>ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4)</p> <p>Ei peaks rakendama nõuet, et kogu ettevõtte põllumajandusmaal peab neljandal aastal pärast kohustuse võtmist järgima mahepõllumajandusliku tootmise nõudeid, sest see võib sundida ettevõtjat tegema mahepõllumajandusliku ettevõtte kõrvale teist mitte mahepõllumajanduslikku ettevõtet, mida mahetootmise kontrollimise käigus kontrollida ei saa. Samalaadse tava ja mahetoodangu kõrvuti tootmise korral tekib risk nende segunemiseks ning tarbija usalduse vähenemiseks.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise idee on suurendada mahepõllumajandusliku toodangu hulka selliselt, et see jõuaks ka turule. Selleks on vajalik, et ettevõtja kes tegeleb mahepõllumajandusega ning üksiti taotleb ka mahepõllumajandusliku tootmise toetust, tagaks, et kogu ettevõtte maa oleks mahepõllumajanduslikult majandatud. See läbi suureneks tema usaldusväärsus töötajate ning tarbijate hulgas ning peale ülemineku perioodi oleks ettevõtja võimeline ilma toetuseta kasumlikult tegutseda ning saada oma mahepõllumajanduslikust toodangust suuremat lisandväärtust võrreldes tavaettevõtjaga.</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Mahepõllumajanduslik tootmine.</p> <p>1. Kohustuslikku loomkoormust saab tõsta alles peale I lepinguperioodi lõppemist, teisiti toimides muudetakse lepinguid, mis annavad aluse arvukateks vaieteks.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Alates 2007. a kehtima hakkavaid nõudeid peavad järgima ettevõtjad, kellega sõlmitakse uued lepingud. Juba võetud kohustused jätkuvad kuni nende lõppemiseni vastavalt sõlmitud lepingule.</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Kohustuslikku koolitust ei pea mõistlikuks tunnustatud ettevõtetele, küll aga algajatele, üleminekuajaperioodi läbijatele. (Uurivad ise naguniigi rohkem, kui koolitus suudab anda.)</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Ei saa nõustuda ettepanekuga, et koolitust pole vajalik. Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärk on edendada keskkonnasõbralike tootmisvõtete juurutamist ning selle kaudu suurendada ka mahepõllumajandusliku toodangu osakaalu. Eesmärgiks on toetada ettevõtjaid kuni nad on üleminekuaja läbinud ja selle tõttu saavad oma toodangu eest suuremat tulu, kui tavatootjad.</p>
<p>Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3)</p> <p>Kindlasti peaksid olema toetuskõlbulikud ka mahetöötlemisega alustavad ettevõtted. Lisaks FIE-dele ja äriühingutele peaks olema toetusõiguslikud ka teised põllumajandusega tegelevad juriidilised isikud. Toetuse saajate sihtgrupi taoline kitsendamine pole põhjendatud.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Toetust mahepõllumajandusliku tootmise eest saavad taotled nii füüsilisest isikust ettevõtjad kui ka juriidilised isikud. Toetuse eesmärk on</p>

<p>suurendada ettevõtjate huvi mahepõllumajandusliku majandamise vastu ning seeläbi ka suurendada mahepõllumajandustoodangu hulka, mis senisest suuremas mahus jõukas turule.</p>
<p>5. alameede – Ohustatud tõugu looma pidamine</p>
<p>Eesti Linnukasvatajate Selts, 05.09.2006, reg. nr 9.2-2-4/7404; sama ettepanekut toetab ka Tartumaa Põllumeeste Liit, reg. nr 9.2-2.4/7334, 08.09.2006 (1)</p> <p>Vastavalt uuele Maaelu Arengu Kavale aastateks 2007–2013 toetatakse ohustatud tõugu loomade (eesti maakarja tõugu veis, eesti hobuse, tori hobuse ja eesti raskeveo tõugu hobuse) kasvatamist II telje – maastik ja keskkond rahalistest vahenditest. Teen ettepaneku rakendada sellist toetusmeedet ka ohustatud tõugu eesti vuti kasvatajatele. Toetussumma võiks olla 10 krooni vuti kohta.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Kuna praeguse seisuga aretustoetus jätkub, siis pole põhjust MAK-i alt täiendavalt toetust maksta.</p>
<p>6. alameede – Kohalikku sorti taime kasvatamine</p>
<p>Jõgeva Sordiaretuse Instituut, 18.09.2006, reg. nr 9.4-2/8057 (4)</p> <p>Palume arvata MAK 2007–2013 põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohalikku sorti taime kasvatamise tegevuse raames toetatavate sortide hulka järgmised taimesordid: talirukis “Sangaste”, aas-rebasesaba “Haljas”, ohtetu püsioklaste “Lehis” ja päideroog “Pedja”.</p> <p>Palun arvestada taotletavate sortide kultuuriloolist tähtsust ja olulisust bioloogilise mitmekesisuse suurendamisel ning arvata need sordid MAK keskkonnatoetuse kohalikku sorti taime kasvatamise meetme alusel toetatavate sortide hulka.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Põhimõtteliselt toetame ideed, kuid enne toetuskeemi väljatöötamist on vaja teemat põhjalikult analüüsida.</p>
<p>Vähetootlike investeeringute toetus</p>
<p>1. alameede – Kiviaedade rajamine ja taastamine</p>
<p>Eesti Keskkonnauhenduste Koda (EKO), 29.08.2006; Eesti Keskkonnauhenduste Koda, 04.09.2006, reg. nr 6.1-2/7388 (3)</p> <p>Kiviaedade rajamise ja taastamise toetus</p> <p>a) Toetatavad tegevused. Kiviaedade rajamine. Siin võiks olla nõue, et aia ehitamiseks ei tohi kive võtta olemasolevatest aedadest aga suurematest kihunnikutest rajatava aia läheduses. Vastasel juhul läheb see tegevus vastuollu meetme eesmärgiga suurendada bioloogilist mitmekesisust, sest me sisuliselt tõstame ühe elupaiga teise kohta ning tegemist on pigem tavapärase ehitustegevusega, mida võiks toetada hoopis Kultuuriministeerium läbi Muinsuskaitseameti.</p> <p>b) Kiviaedade taastamine. Siin peaks olema nõue, et kui taastatava kiviaia sees või vahetus läheduses (näit. kuni 1,5 m) kasvab puid (näit. kõrgusega vähemalt 5 m), siis peaks osa neist säilitama, näiteks iga 20 m tagant).</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: MAKis on käsitletud toetatavaid tegevusi üldisemalt ja toodud ära tegevuste lühikirjeldus. Lisaks jälgib Muinsuskaitseamet tööde teostamise käiku.</p>
<p>2. alameede – Põllumajandusmaa lupjamine</p>

Tartumaa Põllumeeste Liit, 26.09.2006, reg. nr 6.1-2/8501 (1)
Lupjamistoetuse määramisel tuleks pH taset tõsta 5.5-lt 5,8-le. Sest põllul, kus pH tase on 5,5, pole võimalik viljeleda kultuurtaimi.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mullareaktsiooni klassifitseeritakse vastavalt pHKCl väärtustele järgnevalt: <ul style="list-style-type: none"> • väga tugevalt happeline kui pH on alla 4,0 • tugevalt happeline kui pH on 4,1-4,5 • keskmiselt happeline kui pH on 4,6-5,0 • mõõdukalt happeline kui pH on 5,1-5,5 • nõrgalt happeline kui pH on 5,6-6,0 • neutraalne kui pH on üle 6,0 Üldreeglina vajavad lupjamist mullad, mille pH on 5,5 või alla selle. Kui pH on alla 5,5 väheneb mulla taimetoitainete omastatavus. Nõrgalt happeline muld on üldjuhul taimekasvuks soodne. Seega pöörame tähelepanu eelkõige keskmiselt ja tugevasti happeliste muldade liigse happesuse kõrvaldamisele.
Kasutusest kõrvale jäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamine
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)
Meie oludes vähemolulised võiksid olla kiviaiad, kaitseribad, lammutamine - kui üldse toetusskeemi võtta. Ühtlasi on nii, et maapaigas arenev tegevus ise lahendab neid olukordi. Elutus paigas ei aita toetus midagi enam taasalustada.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Kiviaedade ning lammutamise meetmete eesmärk on parandada Eesti maastikupilti. Kiviaedade rajamisega aidatakse kaasa mitmekesise maastiku kujunemisele. Kusjuures kiviaeda saab rajada ning taastada vaid piirkonnas, kus see on ajalooliselt olnud. Lammutamise puhul on eesmärgiks likvideerida maastikke risustavad kasutusest väljajäänud põllumajandushooneid. Mõlemad meetmed aitavad kaasa Eesti maastike seisundi parandamisele.
Kaitsemetsa rajamine
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)
Meie oludes vähemolulised võiksid olla kiviaiad, kaitseribad, lammutamine - kui üldse toetusskeemi võtta. Ühtlasi on nii, et maapaigas arenev tegevus ise lahendab neid olukordi. Elutus paigas ei aita toetus midagi enam taasalustada.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Rajatavad kaitsemetsad kaitsevad vett ja pinnast nii hajureostuse kui erosiooni eest, väldivad veekogu kallaste uhtumist, ning kaitsevad saaste või ilmastiku kahjuliku mõju eest. Rajades kaitsemetsi võtame keskkonna suhtes tundlikud põllumaad intensiivsest kasutusest välja ning moodustame läheduses asetsevate veekogude ümber puhvertsoonid, mis vähendavad veekogudele avalduvat negatiivset mõju. Samas väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel.
Energiavõsa rajamine
Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4)
Kas on õige nõuda põllumajandusmaa omanduses olemist? Võib-olla võiks aktsepteerida ka pikaajalist (näit. 25 a.) rendilepingut.

<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 43 kohaselt antakse rajamiskulude katmiseks mõeldud toetust ainult põllumajandusmaa omanikule.</p>
<p>Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Toetuse määr. Millised kulud on abikõlblikud? Kuna ühegi teise kultuuri kasvatamisel pole ette nähtud mingit pindalapiirangut, miks anda energiakultuuridele selle ette? Kas seda pinda toetatakse aastas või üldse kokku?</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Energiavõsa rajamise kompenseerimiseks rakendatakse ühtset pindalapõhist toetusmäära. Toetusmäära arvutustel on arvesse võetud maapinna ettevalmistamise ning istikute ostmise ja istutamise kulusid. Maksimaalne toetusega hõlmatud pindala ühe taotleja kohta programmiperioodi jooksul (2009–2013) on 50 hektarit.</p> <p>Pindalapiirangu seadmine ei ole esmakordne. Eesti maaelu arengukava 2004–2006 raames rakendunud põllumajandusmaa metsastamise toetust sai taotleja taotleda maksimaalselt 30 hektari kohta.</p>
<p>Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1)</p> <p>Energiavõsa rajamine - rakendada alates 2007. aastast. Siis on loota, et esimese saagi saab koristada 2013. aastal.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Kuna uute meetmete rakendamine eeldab hoolikat ettevalmistust, rakendatakse energiavõsa rajamise toetust 2009. aastal.</p>
<p>3. telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine</p> <p>Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas</p>
<p>Eesti Külaliikumine Kodukant, küsimused ja ettepanekud Maaelu Arengukava 2007–2013 III telje meetmelehtede osas, 17.08.2006 (4)</p> <p>Maksimaalne toetuse määr 40%.</p> <p>Ümberorienteeruvad mikroettevõtjad ei ole täna võimelised arenguks vajalike investeeringute maksumusest ise tasuma 60%.</p> <p>Liikumise Kodukant ettepanek on tõsta mikroettevõtjatele suunatud maksimaalse toetuse määra vahemikku 40%-60%. Diferentseerimine toimuks vähemsoodsate piirkondade nimekirja alusel ehk vähemsoodsates piirkondades tegutsevate ettevõtjate toetus on suurem.</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettevõtjate investeerimisvõime sõltub pigem sellest milline on investeeringu suurus ja mitte see, kui suur on toetus, kuna algselt tuleb investeering siiski teha ning raha välja käia. Samas on põhjendatud suurem toetusmäär keskustest kaugemale jäävates ning vähemsoodsatel aladel tegutsevatele ettevõtjatele.</p>

Pärandkoosluste Kaitse Ühing, MTÜ Eesti Maalamba Ühing, 09.08.2006 (3)

Villavabrikud.- Palun lisada meetmete väljatöötamisel väikeste villavabrikute rajamine. Kahjuks on see "mikrotööstuse" haru Eestis täiesti välja suremas.

Kohalikku toormaterjali - villa jätkuks, kuna aga seda ei ole võimalik esmaselt töödelda st. kraasida ja kedrata, sureb välja ka Eesti villalammaste kasvatamise traditsioon ja sellega seotud oskused. Ja muidugi kaovad põlised villaandjad - maalambad. Omakorda vähendab see Eesti geneetilist mitmekesisust. Ka imporditud lambatõud ja nende ristandid võivad anda hea kvaliteediga villa ning nende kasvatajad on samuti väga huvitatud villa töötlemisest, millised võimalused täna peaaegu puuduvad. Imporditud Rootsi vill - väga odavalt või üldse tasuta saadud, on vallutanud paar väikest vanaaegset villavabrikut Eestis, mis veel eksisteerivad, rääkimata paarist suurvillatööstusest. Tänapäevaste seadmetega väike villavabrik maksab umbes 2 milj. EEK ja vajab ülesseadmiseks umbes 100 ruutmeetrit tööpinda.

Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjad saavad taotleda mikropõllumajandussaaduste arendamiseks mõeldud investeeringutoetust, mille kaudu oleme muuhulgas kavandanud võimaluse toetust taotleda ka omatoodetud saaduste, sh villa, töötlemiseks. Mikroettevõtjad ja mikroettevõtjatest koosnevad ühinged saavad taotleda toetust kavandatava meetme 3.1 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas raames. Hindamiskriteeriumide osas annab täiendava lisapunkti kohaliku tooraine kasutamine

Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringumeetme raames on toetatavad investeeringud töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamiseks ning rakendamiseks, mille üks eesmärk on: kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete mittetoiduliste toodete tootmine põllumajandussaadustest. Seega on villatööstused selle meetme raames toetatavad. Antud meetme juures on aga oluline, et taotlev ettevõtte peab olema vähemalt 1 aasta eelnevalt tegutsenud, seega alustavad ettevõtted ei ole toetatavad.

MTÜ Eesti Maaturism, 17.08.2006, e-postiga (4)

Maaturismiga seotud turismiteenuste arendamine ja turustamine – Toetus: Maksimaalsed toetuse määrad: 40 %

Ettepanek: 40 % kuni 60 % olenevalt asukohast

Põllumajandusministeeriumi vastus: Arvestatud

Külade uuendamine ja arendamine

Eesti Külaliikumine Kodukant, küsimused ja ettepanekud Maaelu Arengukava 2007–2013 III telje meetmelehtede osas, 17.08.2006 (4)

Rakendamise piirkond

Miks maaelu mitmekesistamisel on kasutatud sihtpiirkonnana maapiirkonda ja Külade meetmel: küla, alev või aleviku territoorium? Sihtala määratlus sellisel kujul annab võimaluse ka Tallinna linna ümbruses olevatel alevitel, mis sisuliselt oma elanike arvult annavad välja omaette väikelinna mõõtmed, küsida maapiirkondade arenguks mõeldud toetusi. Kodukandi ettepanek lisada alevi juurde maksimaalne elanike arv, et välistada sisuliselt linnade taotlemist "külamajade", külaplatside" ehitamiseks.

Põllumajandusministeeriumi vastus: meetme all on mõistel maapiirkond üks tähendus. Maapiirkonna all mõeldakse küla, alevi või aleviku territoorium. Kaalume esitatud ettepanekuid.

4. telg – LEADER

LEADER-meede
<p>Eesti Külaliikumine Kodukant, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006 (4)</p> <p>LEADER-programmi 10 % tuleks lisada selgitus, kust see raha tuleb, kuna antud juhul jääb see segaseks. Lähtuvalt EL Maaelu määrusest on LEADER kolme telge läbivaks programmiks, mille kaudu võidakse ellu viia nii esimese, teise kui kolmanda telje meetmeid. Kuna see, milliseid eesmärke tegevusgrupid Maaelu Arengukavast oma strateegiatega soovivad ellu viia, selguvad alles pärast tegevusgruppide strateegiate valmimist peaks jääma lahti võimalus tegevusgruppe rahastada kõigi kolme telje alt. Kindlasti ei pea Kodukant õigeks juba eelnevalt tegevusgruppidele mõista anda, et LEADER- rahad tulevad peamiselt kolmandast teljest.</p> <p>Liikumise Kodukant ettepanek on esialgselt broneerida telgede alt LEADERi rahade jaotus ning pärast tegevusgruppide strateegiate esitamist teha jaotuses vajalikud muudatused.</p> <p>Meie ettepanek jaotuseks: I teljest 3% - II teljest 3% - III teljest 4%</p>
<p>Põllumajandusministeeriumi vastus: kohalikud tegevusgrupid võivad oma strateegiate raames ellu viia kõigi kolme telje tegevusi. Tegemist on alt-poolt tuleva initsiatiivi meetmega, sellest tulenevalt ei ole otstarbekas kohalikele tegevusgruppidele ette kirjutada, millised peaksid olema nende strateegiate prioriteedid.</p>
<p>Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)</p> <p>Tegevpiirkonna suurus min. 5000 on hõreasustuse piirkondades Eesti jaoks raskesti saavutatav. Kui võimalik, kaupleks seda piiri alla 3000 piirimaile.</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Põhjendatud erisused on lubatud.</p>
<p>EVEA märkused ja ettepanekud 3. telje meetmelehtede kohta, 29.09.2006; Kodukant MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant; Eesti Maaomavalitsuste Liit; tegevusgruppide esindajad, ettepanekud MAK 2007–2013 Leader meetmelehe osas, 25.09.06 (4)</p> <p>Toetame MTÜ Eesti Maaturism esitatud ettepanekuid 1. telje ja LEADER meetme osas. Eriti oluliseks peame LEADER-meetme toetuse piirsummade olulist suurendamist (kuni 300 000 EUR taotluse kohta).</p> <p>Põllumajandusministeeriumi vastus: Maksimaalset investeeringu summat on suurendatud 200 000 euron. Eeldame, et LEADER teeb siiski eelkõige rohkem väiksemaid projekte.</p>

* Peamised põllumajandustootjate organisatsioonide ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 1. Peamised erametsandussektori ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 2. Keskkonnaorganisatsioonide ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 3. Teiste huvitatud osapoolte ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 4.

Konsultatsioonid teiste ministriumitega

MAK esitati ettepanekute esitamiseks ja kooskõlastamiseks teistele ministriumitele ning kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonidele 2006. a 21. novembril. Järgnevalt on loetletud valik ministriumite ning kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonide poolt MAKi meetmeid käsitlevatest ettepanekutest koos märkusega nende arvestamise või mitteamistamise kohta.

Rahandusministeerium (1. detsembri 2006 kiri): “EL Nõukogu määrus nr 1698/2005 artikkel 70 (3) b) kohaselt saab maaelu arengukava (MAK) telgede 2 ja 4 osas olla maksimaalne EL osalus 80% kõigist abikõlblikest avalikest kuludest. MAK-i eelnõus (ptk 6.2 lk 138) on märgitud EL osaluseks aga kõigis telgedes 75%. See ei ole

otstarbekas riigi finantsjuhtimise seisukohast, sest kätkeb endas lisakohustuste võtmist võrreldes EAFRD vahendite aastatel 2007–2013 kasutamiseks vajaliku minimaalse kohustuste tasemega. Vajadusel saab Eesti riik MAK-i elluviimist rahastada piisavalt põhjendatud olukorras täiendavalt, aga Eesti riik ei peaks võtma EL eest täiendavaid kaasfinantseerimise kohustusi algses olukorras. Seega peab MAK-i rahastamiskava vastavalt korrigeerima – telgede 2 ja 4 osas suurendama EL osalust 80%-ni ja vastavalt vähendama kavandatud Eesti avaliku sektori osaluse määra.”
Ettepanekut arvestati.

Rahandusministeerium (22. jaanuari 2007 kiri): “Paljude teavitustegevuste puhul on otstarbekas rääkida nii maaelu arengukava raames kavandatavatest toetustest kui ka struktuuritoetuse meetmetest, et anda avalikkusele või konkreetsetele sihtrühmadele põhjalikum ülevaade olemasolevatest Euroopa Liidu toetustest. Seega loodame, et maaelu arengukava kommunikatsioonikava koostamine ning maaelu – ja põllumajanduse toetustest teavitamine toimub koostöös nii Rahandusministeeriumiga kui ka teiste struktuuritoetuse andmist ja kasutamist korraldavate asutustega.”
Ettepanekut arvestati.

Keskkonnaministeerium (1. detsembri 2006 kiri): “Teeme ettepaneku lisada ...kaitseribade metsastamine erosioonihuga muldadel ning veekogude äärsete ja põhjavee kaitse seisukohalt oluliste alade metsastamisele...”
Ettepanekut ei arvestatud, rakendamiseks tuleks eelnevalt läbi viia analüüs, kui palju selliseid pindasid on.

Siseministeerium (4. detsembri 2006 kiri): “Eelnõus lk 66 jj sisalduva “Põllumajandustootjate ajakohastamise” III alameetme “Investeeringud bioenergia tootmisesse” osas on toetatavate tegevustena loetletud muuhulgas üles energiavõsa istutus-, niisutus- ja koristusseadmed. Teeme ettepaneku loobuda niisutusseadmete soetamise toetamisest, kuna eelkõige tuleks kasvatada energiavõsa aladel, kus selleks on olemas looduslikud eeldused. Lisada alameetmesse uute tehnoloogiate kasutuselevõtt analoogselt tegevusele “metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsamajandussaadustele lisandväärtuse andmine””.
Ettepanekut arvestati.

Haridus- ja Teadusministeerium (5. detsembri 2006 kiri): “Juhime Teie tähelepanu asjaolule, et arengukava raames Telg I all läbiviidavad koolitus- ja teavitustegevused (111) on osaliselt kattuvad “Inimressursi arendamise rakenduskava elukestva õppe prioriteetse suuna” tegevustega. Eelnõu leheküljel 54 on toetuse saajana välja toodud “koolitaja, kes on ka elukestva õppe prioriteetse suuna sihtgrupiks”. Teine kattuvus eelpooltoodud dokumendiga on toetatavate tegevuste all: “Täiendkoolitussüsteemi arendamine, e-õppe ning täiskasvanute koolituseks vajaliku infotehnoloogia ja tarkvara muretsemine”. Juhime Teie tähelepanu sellele, et sihtgrupi kattumine loob olukorra, kus dubleerivatele tegevustele on võimalik saada rahastust kahest erinevast EL fondist. Selline põhimõte on aga vastuolus Euroopa Komisjoni põhimõtetega.”
Ettepanekut arvestati põhimõtteliselt, kattuvuse ohtu arvestatakse meetme rakendusmääruse väljatöötamisel (toetatavate valdkondade ja toetuse saajate kriteeriumite osas).

Eesti Maaomavalitsuste Liit (29. novembri 2006 kiri): Ettepanek lisada meetmete põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur (125), majandustegevuse mitmekesistamine

maapiirkonnas (311, 312, 313) ning külade uuendamine ja arendamine (321, 322, 323) toetuse saajate hulka ka kohalikud omavalitsused.

Ettepanekut ei arvestatud, nimetatud meetmed on suunatud ettevõtjatele ja/või mittetulundusühingutele. Kohalikele omavalitsustele on suunatud mitmed struktuurifondide rakenduskavade meetmed.

15. MEESTE JA NAISTE VAHELINE VÕRDÕIGUSLIKKUS NING MITTEDISKRIMINEERIMINE

15.1 VÕRDÕIGUSLIKKUS

MAKi koostamisel on arvestatud võrdõiguslikkuse põhimõtet eeskätt läbi tasakaalustatud kaasamise MAKi koostamisega tegelevate töögruppide ja komisjonide töösse. Teiste hulgas on MAK ettevalmistamise protsessi olnud kaasatud maanaisteühendus MTÜ ETNA Eestimaal, mis mh. koolitab maanaisi ja tugiisikuid ning rakendab nende teadmisi naisettevõtjate ja tugiisikute võrgustike kaudu; selgitab sugude võrdsuse põhimõtteid, toetab naiste algatusi sotsiaalse toimetuleku suurendamisel ning maapiirkonna tööhõive parandamisel. MAKi rakendamist silmas pidades on Eesti maapiirkonnas järgmised peamised tendentsid, mida võib käsitleda meeste ja naiste ebavõrdsuse allikana:

- naiste osatähtsus rahvastikus on Eestis 53,9%, maapiirkonnas 51,7%;
- naiste tööhõive määr (54,8%) on madalam meeste vastavast näitajast (61,5%);
- naiste majanduslik aktiivsus on madalam, nende osa ettevõtjate seas on suhteliselt väike;
- naised lahkuvad töö kaotamisel kergemini tööturult ja muutuvad passiivseks;
- naiste üldine haridustase on kõrgem;
- meeste tööpuudus on mõnevõrra suurem.

Soolise võrdõiguslikkuse läbiva arvestamise viisid on meetmeti erinevad, rohkem on neid võimalik arvestada 1. ja 3. telje meetmete (eeskätt maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise meetme ning ka külade uuendamise ja arendamise meetme) ning LEADER-tegevuste rakendamise puhul. Et edendada naiste osakaalu tõstmist ettevõtjate hulgas, on meetmete toetuse taotluste üksikasjalikes hindamiskriteeriumides võimalik teha soodustusi naisettevõtjatele (nt eelistada ettevõtteid, mille juhtkonnas on enam naissoost isikuid). Samuti on teatud investeringumeetmete hindamiskriteeriumide raames kavas anda eeliseid noortele ettevõtjatele ning projektidele, millel on positiivne mõju puuetega inimeste olukorra parandamisele. MAKi seire ja hindamise käigus on mõningal määral võimalik kasutada sooliselt liigendatud hindamisnäitajaid ning saavutustasemeid.

15.2 MITTEDISKRIMINEERIMINE

Eesti Vabariigi Põhiseaduse kohaselt on Eestis kõik kodanikud võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Samuti on MAK ja selle koostamise protsess kookõlas Soolise

võrdõiguslikkuse seadusega, mis sooliselt võrdse kohtlemise ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamiseks sätestab mh. soolise kuuluvuse alusel diskrimineerimise keelu era- ja avalikus sektoris; riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutuste, haridus- ja teadusinstituutide ning tööandjate kohustuse edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust. MAKi koostamise ning selle seire ja hindamisega tegelevate komisjonide ja töögruppide koostamisel on lähtutud muu hulgas soolise tasakaalustatuse põhimõttest. Ka kõik MAKi meetmete rakendusaktid (põllumajandusministri määrused ja käskkirjad) peavad olema kooskõlas Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja muude seadustega. Võrdse kohtlemise põhimõte laieneb ka toetuse saamiseks nõuetele vastavuse kontrolli, toetuse määramist, toetuse kasutamise kontrolli ning toetuse tagasimaksmist reguleerivate aktide ja menetluskorra väljatöötamisele. Meetmete puhul, kus toetuse saamisel on aluseks valiku- ja hindamiskriteeriumide alusel moodustuv paremusjärjestus, on seirekomisjonil kriteeriumide läbivaatamisel võimalus välistada kriteeriumid, mis võiksid eelnevalt kirjeldatud asjaolude tõttu osutada teatavate taotlejate suhtes ebavõrdse kohtlemise allikaks.

16. TEHNILISE ABIGA SEOTUD TEGEVUSED

16.1 TEHNILINE ABI

Tehnilise abi kaudu toetab EAFRD MAKi rakendamisega seotud tegevusi, täpsemalt MAKi ettevalmistamise, juhtimise, seire, hindamise, teavitamise ja kontrolliga seotud tegevusi. Nendele tegevustele võib MAKi jaoks ettenähtud kogusummast kasutada kuni 4%. Tehnilist abi antakse läbi vastava meetme, mille raames toetatakse üldjuhul järgmisi MAKi ja üksikute projektide ettevalmistamise, elluviimise ja seire, vastavate haldamis- ja seiresüsteemide väljaarendamise ja toimimisega seotud tegevusi:

- abi ja tegevuste ettevalmistamine, sh fondi käsitleva info jagamine potentsiaalsetele taotlejatele, taotlejate nõustamine sobiva finantseerimisallika leidmisel ja projektiidee vormistamisel ning toetuse rakendamisega seotud tegevuste ja menetluskorra ettevalmistamine fondi rakendavates asutustes;
- projektitaotluste hindamine ja finantseeritavate tegevuste valik;
- projektide elluviimise ja fondi vahendite kasutamise seire teostamine;
- toetuse rakendamisega tegelevate komisjonide töö korraldamine, komisjoniliikmete töö tasustamine ja koosolekute organiseerimine;
- auditi ja kohapealsete kontrollide läbiviimine;
- teavitamine ja avalikustamine, sh näiteks meetmeid tutvustavate veebilehtede loomine, toimetamine ja hooldus; teavitustöö läbi trükimeedia, tele- ja raadiokanalite; info- ja juhendmaterjalide väljaandmine trükistena; teabepäevade korraldamine;
- koolitus (sh põllumajanduskeskkonna-alane) fondi haldamisega seotud ametnikele, taotlejatele, toetuse saajatele, koolitajatele, nõustajatele ning teabetöötajatele;
- hindamine;
- uuringud, sh näiteks toetusprogrammide asjakohasuse uuringud ja meetmete mõju-uuringud;
- infosüsteemide, riist- ja tarkvara soetamine ja paigaldamine;

- muud kulud (nt transpordikulud, töökoha soetamine jms.);
- riikliku maaeluvõrgustiku rajamise ja tegevusega seotud kulud, sh
 - võrgustiku juhtimiseks vajalike struktuuride jaoks;
 - tegevuskavaga seotud kulud, mis sisaldavad vähemalt heade üleantavate tavade määratlemist ja analüüsi ning neid käsitleva teabe andmist, võrgustiku juhtimist, kogemuste ja oskusteabe vahetuse korraldust ning kohalike tegevusgruppide kujunemisprotsessis nende koolitusprogrammide ettevalmistamist ja tehnilist abi territooriumisisesele ja riikidevahelisele koostööle.

Täpsem toetatavate tegevuste loetelu kehtestatakse rakendusmäärusega. Tellitavate tööde korral lähtutakse riiklikest riigihankeid puudutavatest õigusaktidest.

16.2 RIIKLIK MAAELUVÕRGUSTIK

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 66.

Rahastamine

Maaeluvõrgustiku (edaspidi *võrgustik*) rahastamine toimub MAKi tehnilise abi vahendite kaudu. Võrgustiku juhtimiseks ja tegevuskava täitmiseks kavandatav eelarve ei ületa aastas 10 mln krooni (640 000 eurot). Võrgustiku juhtimiseks kavandatud eelarve programmi jooksul ei ületa 25% võrgustiku kogueelarvest, kokku 17,5 mln krooni (1 120 000 eurot).

Ülevaade võrgustiku haldamiseks ning tegevuskava rakendamiseks antud tehnilise abi jaotuse kohta, eristamaks kulutusi nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 68 lõike 2 punktide a ja b vahel näidatakse määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 82 nimetatud iga-aastases seirearuandes.

Loomise ajakava

MAKi rakendamise esimesel aastal on kavas võrgustiku üksuse loomine ja tehniline ettevalmistamine (võrgustiku veebileht jne). Võrgustiku loomise esimesel aastal on kavas osalises mahus rakendada peaaegu kõiki tegevuskavas ettenähtud komponente, et saada esialgsed kogemused võrgustikutöös. Esimene ametlik tegevuskava koostatakse 2008 aasta kohta. Võrgustiku tegevused rakenduvad järk-järgult ning täies mahus hiljemalt 31. detsembriks 2008.

Eesmärgid ja ülesanded

Võrgustiku tegevuse eesmärgiks on anda lisandväärtust MAKi rakendamiseks, sh meetmetest kasusaajate ja teiste maaelu arengust huvitatud osapoolte kaasamiseks programmi elluviimisel.

Võrgustiku peamiseks ülesandeks on soodustada teadmiste ja kogemuste vahetust Eesti tasandil, samuti olla tugi maaelu arengu poliitika rakendamise ja hindamise koordineerimisel. LEADER tegevuste osas on võrgustiku ülesanne pakkuda koostöö alustamise tuge, korraldada kootööle pühendatud temaatilisi kohtumisi, soodustada mentorlus kontaktide vahetamist ning (uute) tegevusgruppide koolitamise korraldamine ja tugi hindamiste läbiviimisel.

Võrgustiku tegevus aitab kaasa kindlustamiseks informatsiooni vahetust nii kohalikul, Eesti, kui ka ELi tasandil.

Võrgustikku kuuluvad organisatsioonid ja asutused

Võrgustiku tegevusse kaasatakse arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide, samuti asutuste, keda MAKi eesmärgid puudutavad, esindajad:

- põllumajandustootjate ning talunike ühendused (Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Põllumeeste Keskliit, sh eelnimetatud organisatsioonide piirkondlikud organisatsioonid, Eesti Noortalunikud jne);
- toidukvaliteedi ja erinevate põllumajandustootmise valdkondade põhised ühendused ning organisatsioonid (Eesti Mahetootjate Liit; Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, Eesti Aiandusliit, Eesti Mesinike Liit, Eesti Seemneliit, Eesti Töuloomakasvatavate Liit, Eesti Lihaveisekasvatavate Selts, Eesti Linnukasvatavate Selt jne);
- metsaomanike ühendused (Eesti Erametsaliit jne);
- põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsatööstuste ühendused (Eesti Toiduainetetööstuste Liit, Eesti Piimaliit, Eesti Leivaliit, Eesti Metsatööstuste Liit jne);
- põllumajandus- ja metsamajandusvaldkonna nõustajate ühendused (MAKi peatükis 5 nimetatud nõuandekeskused jm nõuandekeskused, Sihtasutus Erametsakeskus jne);
- maaparandusühistute ühendused;
- põllumajandus- ja metsandusvaldkonna koolitusasutused (Eesti Maaülikool jne);
- põllu- ja metsamajandusvaldkonna õppe- ja teadusasutused (Eesti Maaviljeluse Instituut, Jõgeva Sordiaretuse Instituut jne);
- keskkonnakaitse organisatsioonid (Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus, Eesti Ornitoloogiaühing jne)
- NATURA 2000 võrgustiku asutus (Riiklik Looduskaitsekeskus jne);
- maapiirkonnas väikeettevõtluse arendamise ühendused (Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsioon jne);
- maaturismi ettevõtjate ühendused (Eesti Maaturism jne);
- kultuuripärandi kaitse ühendused (Pärandkoosluste Kaitse Ühing jne);
- külaliikumise-, noorte ja naiste jm sotsiaalse kaasamisega tegelevad ühendused maapiirkonnas (Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant; ETNA Eestimaal jne);
- maaettevõtluse ja maapiirkonna arengu valdkonna nõustamis-, koolitus-, õppe- ja teadusasutused;
- kohalikud tegevusgrupid ja nende vabatahtlikud võrgustikud jt.

Eelnimetatud ühenduste ja organisatsioonide nimekirja koostamise aluseks on eelkõige MAKi koostamisel aktiivselt osalenud ühenduste ja organisatsioonide loetelu (vt MAKi peatükk 14) ja see loetelu ei ole täielik. Kaasatud ühenduste ja organisatsioonide konkreetne nimekiri võib MAKi rakendamise perioodi jooksul ka muutuda, juhul kui toimuvad muutused nimetatud organites või luuakse uusi ühendusi, kuid säilib üldine telgedepõhine kaasatuse põhimõte.

Võrgustiku tegevusse on kaasatud ka piirkondlikult ja riiklikult MAKi rakendamisega seotud ja MAKist huvitatud muud organid, sh MAKi peatükis 11 nimetatud asutused.

Võrgustiku tegevuskava

Võrgustiku ülesannete täitmine korraldatakse iga-aastaste tegevuskavade alusel. Tegevuskava koostab korraldusasutus koostöös võrgustiku üksusega. Tegevuskava täimiseks saab võrgustiku üksus toetust nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 68 lõike 2 punkti b alusel.

Tegevuskavas kavandatavate peamiste tegevusliikide kokkuvõtlik kirjeldus:

- teadmiste levitamine (MAKi rakendamisel saadud positiivsete kogemuste sh heade üleantavate tavade, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste määratlemine ja analüüsimine; neid käsitleva teabe levitamine; antud kogemuste ja oskusteabe vahetamise korraldamine ja korraldamisele kaasaitamine);
- koolitused (kohalike tegevusgruppide koolitusprogrammide ettevalmistamisele kaasaitamine jt MAKi rakendamist tõhustavate koolitusprogrammide ettevalmistamine) ja seminarid;
- tugi Eesti ja riikidevaheliseks koostööks (vastava veebilehe haldamine; koolituste, seminaride jm ürituste korraldamine, koostööpartnerite leidmine ja ekspertide andmebaasi haldamine jms.)

Võrgustiku struktuur

Võrgustiku tegevuste juhtimiseks ja koordineerimiseks luuakse kaheosaline struktuur: võrgustiku üksus, mis võrgustikku haldab ning võrgustiku koostöökoda (edaspidi *koostöökoda*), mis koondab endas erinevaid maaelu huvipooli.

Võrgustiku üksus luuakse vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 41 punktis 1 sätestatule. Võrgustiku üksus moodustatakse Põllumajaministeeriumi valitsemisalas tegutseva ministeeriumi hallatava riigiasutuse, Maamajanduse Infokeskuse struktuuriüksusena.

Koostöökoda koondab arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega tegelevate organite esindajaid.

Koostöökoja ülesanneteks on tagada võrgustiku tegevuse koordineeritus erinevate MAKist kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega või maaelu arendamisega seotud tegelevate organite vahel; nõustada Maamajanduse Infokeskust võrgustiku tegevuse ja iga-aastase tegevuskava osas; nõustada Maamajanduse Infokeskust valdkonna töögruppide moodustamise ja teemade valiku osas.

Koostöökoja kutsub kokku Maamajanduse Infokeskus, kes tagab ka koostöökoja nõupidamiste tehnilise teenindamise. Koostöökoja nõupidamised toimuvad vähemalt kaks korda aastas.

Täiendavalt moodustatakse erinevaid valdkonna töögrupe, kuhu koondatakse samuti arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega või maaelu arendamisega seotud organite esindajaid.

Üldjuhul määratakse valdkonna töögruppides käsitlevate teemad ja osalejad võrgustikutöö käigus, kuid need peaksid olema suunatud maaelu huvipooli otseselt huvitavate kindla valdkonna üldiste teemade käsitlemiseks.

Võrgustiku loomise aastal moodustatakse valdavalt võrgustiku käivitamisele suunatud töögrupe, nt võrgustiku veebilehe koostamise töögrupp, võrgustiku tegevuskava koostamise töögrupp jne ning ka Leader tegevuste töögrupp. Valdonna töögruppide teemade valikul arvestatakse edaspidi ka Euroopa maaeluvõrgustiku valdkonna töögruppides käsitlevate teemadega.

Teemade ja osalejate valikul nõustab Maamajandus Infokeskust koostöökoda.

Valdkonna töögrupid kutsuvad kokku Maamajanduse Infokeskus, kes tagab ka töögruppide koosolekute tehnilise teenindamise.

Maamajanduse Infokeskuse ülesanded

Maamajanduse Infokeskuse peamised ülesanded on tagada võrgustiku toimimine ja tegevuskava rakendamine ning täita koostöökoja ja valdkonna töögruppide sekretariaadi rolli.

Oma ülesannete täitmiseks Maamajanduse Infokeskus:

- korraldab MAKi meetmeid käsitleva teabe kogumist, analüüsimist ja levitamist;
- korraldab parimate praktikate, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste kogemuste kogumist, koondamist ja levitamist;
- korraldab maaelu arengus osalejatele kohtumisi, seminare ja koolitusi;
- haldab vastavat ekspertvõrgustikku;
- toetab koostööalgatusi;
- tagab toimiva veebikeskkonna võrgustiku ülesannete täitmiseks.

Maamajanduse Infokeskuse ülesannete hulka kuulub ka vastav infovahetuse korraldamine ja koordineerimine EL tasandil, sh nii teiste liikmesriikide võrgustike, kui ka Euroopa maaeluvõrgustikuga. Samuti osalemine EL maaeluvõrgustiku koordinatsioonikomitee ja valdkonna töögruppide istungitel.

Võrgustiku üksuse ülesanded sätestatakse Maamajanduse Infokeskuse põhimääruses.

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013”

Lisa 1

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2007–2013

Eelhindamise lõpparuanne

Koostamise kuupäev: 07.12.2006

Koostaja: InterAct Projektid & Koolitus OÜ
Aadress: Adamsoni 2, 10137
Tallinn
Telefon: 6533 522
Faks: 6533 552
E-mail: maarja@interact.ee

Kontaktisik: Maarja Unt

Tallinn 2006

1. SISSEJUHATUS

Käesolevas aruandes on esitatud Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 eelnõu eelhindamise tulemused. Hindamine põhines Põllumajandusministeeriumi poolt 16. juunil 2006. aastal (arengukava 3. osa – “Informatsioon telgede kohta, kavandatavad meetmed ja nende kirjeldused”) ja 03. juulil 2006. aastal (arengukava 1. ja 2. osa – “Hetkeolukorra analüüs tugevuste ja nõrkuste kontekstis, strateegia nende lahendamiseks”, “Valitud prioriteetide põhjendus ühenduse strateegiasuunistest ja riiklikust strateegiakavast lähtuvalt”) edastatud Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 osadel ning 20. oktoobri 2006 Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 versioonil.

Hindamise viis läbi InterAct Projektid & Koolitus OÜ koostöös Eesti Maaülikooli ja Audacon Eesti OÜ-ga.

Hindamisprotsessi koordinaatoriks oli Maarja Unt (InterAct Projektid & Koolitus OÜ), juhtivekspertideks Inno Kalberg (Eesti Maaülikool), Ranno Mellis (Audacon Eesti OÜ), Marge Simo (end Pettai) (Audacon Eesti OÜ) ja Kirke Maar (InterAct Projektid & Koolitus OÜ). Keskkonnavaldkonnas kaasati eksperdina Jaak Tambetsit (Eesti Loodushoiu Keskus) ning Koit Alekandi (Eesti Maaülikool).

1.1 Eelhindamise eesmärk

Eelhindamise eesmärk on parandada programmi koostamise ja rakendamise kvaliteeti, toimivust ja tõhusust. Oluline on seejuures ka eelarvevahendite jaotamise optimeerimine.

Tulenevalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklitest 16 ja 85, on eelhindamine arengukava koostamise kohustuslik osa.

Eelhindamine viiakse läbi vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1698/2005 ja selle rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni määrusele ning eelhindamise tulemused on Põllumajandusministeeriumi ja kõikide programmi ettevalmistusega seotud töörühmade käsutuses.

1.2 Eelhindamise lõpparuande struktuur

Eelhindamise lõpparuanne koosneb üheteistkümnest peatükist. Aruande struktuur on koostatud lähtuvalt hanke pakkumise kutse dokumentides välja toodud indikatiivsest eelhindamise aruande struktuurist.

Aruande esimene peatükk sisaldab üldist informatsiooni eelhindamise, selle läbiviijate, informatsiooni peamiste allikate, meetodika ning lõpparuande struktuuri kohta.

Teises peatükis antakse hinnang Põllumajandusministeeriumilt 3. juulil 2006 aastal edastatud arengukava osale “Hetkeolukorra analüüs tugevuste ja nõrkuste kontekstis, strateegia nende lahendamiseks” ning 20. oktoobril 2006 edastatud arengukava vastavale osale. Lähtuvalt hanke pakkumise kutse dokumentides välja toodud struktuurist koosneb antud peatükk kuuest alapeatükist:

2.1 Sotsiaalse, majandusliku ja keskkonna kriteeriumide seisukohast programmi piirkonna probleemid, riskid ja vajadused

- 2.2 Programmi piirkonna edasiviivad jõud, tugevused ja võimalused
- 2.3 Hinnang SWOT analüüsile
- 2.4 Identifitseeritud erinevuste põhjused
- 2.5 Sihtgrupid ja nende vajadused
- 2.6 Programmi probleemide ulatus (sisaldab ka hinnangut sellele, milliste probleemide lahendamisele programm suunatud ei ole).

Eelhindamise aruande kolmas osa sisaldab ettepanekuid Põllumajandusministeeriumi poolt 3. juulil ning 20. oktoobril 2006. aastal edastatud arengukava 2. osale “Valitud prioriteetide põhjendus ühenduse strateegiasuunistest ja riiklikust strateegiakavast lähtuvalt”.

Antud peatükk koosneb kolmest alapeatükist:

- 3.1 Eeldatavate mõjude kontekstis üldine poliitika eesmärk
- 3.2 Üldised, spetsiifilised ja tegevuste eesmärgid ning nende eeldatavad tulemused
- 3.3 Eesmärkide kooskõla riikliku strateegiakavaga

Eelhindamise aruande neljandas osas antakse hinnang Põllumajandusministeeriumi poolt 16. juunil ning 20. oktoobril 2006. aastal edastatud arengukava 3. osale “Informatsioon telgede kohta, kavandatavad meetmed ja nende kirjeldused”. Lähtuvalt hanke pakkumise kutse dokumentides välja toodud struktuurist koosneb antud peatükk viiest alapeatükist:

- 4.1 Arvesse võetud kogemused ja info programmi väljatöötamisel
- 4.2 Hetkeolukord vajaduste ja eesmärkide seisukohast
- 4.3 Programmi eesmärkide saavutamiseks rakendatavad meetmed
- 4.4 Kavandatavate meetmete sekkumisloogika
- 4.5 Kavandatavate meetmete tasakaal eesmärkide seisukohast

Eelhindamise aruande viienda osa eesmärgiks on uurida milline on kavandatavate meetmete sotsiaalmajanduslik ja keskkondlik mõju, kuidas eeldatavad mõjud aja jooksul avalduvad, millised on erinevate mõjude potentsiaalsed konfliktid ning keda programm positiivselt ja negatiivselt mõjutab.

Kuuendas osas analüüsitakse milline on programmi ühenduse kaasatuse lisandväärtus. Antud peatükk koosneb neljast alapeatükist:

- 6.1 Subsidaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtete arvestamine
- 6.2 Kui palju on programmis arvesse võetud Ühenduse eesmärke?
- 6.3 Kuivõrd on programm vastavuses muude programmidega ja kuidas tagatakse nendega sünergia?
- 6.4 Milline on programmi täiendav efekt?

Seitsmendas osas käsitletakse programmi kuluefektiivsuse saavutamist. Antud peatükk koosneb kolmest alapeatükist:

- 7.1 Programmi kavandatavate kulude eeldused
- 7.2 Programmi finants- ja inimressurssi kulud
- 7.3 Kas eeldatavaid tulemusi oleks võimalik väiksemate kuludega saavutada?

Kaheksandas osas analüüsitakse seire- ja hindamissüsteemi. Antud peatükk koosneb kolmest alapeatükist:

- 8.1 Seire- ja hindamissüsteem ning selle rakendamine
- 8.2 Sisend-, väljund-, tulemus-, baas- ja mõjuindikaatorid programmi ning selle edu hindamiseks
- 8.3 Seireandmete kogumiseks, säilitamiseks ja töötlemiseks loodav süsteem

Üheksanda osa eesmärgiks on välja tuua strateegilise keskkonnahinnangu peamised tulemused, käsitledes muuhulgas seda, milliseid keskkonnahinnanguid on arvesse võetud ning millised meetmed on kavandatud keskkonnahinnangu programmi ettevalmistusse integreerimiseks.

Kümnes osa sisaldab kokkuvõtet ning üheteistkümnendas peatükis on välja toodud eelhindamise raames kasutatud allikad.

1.3 Hindamise metoodika ja informatsiooni peamised allikad

MAK hindamisel lähtuti Euroopa Nõukogu määrusest (EÜ) nr 1698/2005, 20. september 2005, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (maaelu arengu määrus), selle rakendamist käsitlevast Euroopa Komisjoni määrusest, Nõukogu määrusest (EÜ) nr 1290/2005, 21. juuni 2005, ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta ning teistest asjaomastest õigusaktidest.

Metoodika valikul lähtuti MAKi valmiduse astmest (Hindaja käsutuses olid MAKi üksikud osad seisuga 16.06.2006, 03.07.2006 ning MAKi versioon seisuga 20.10.2006). Eelhindamist teostati etapiliselt, mille aluseks olid Tellija poolt üle antud nn etapi tulemused ehk arengukava osad. Eelhindamise protsessi muutis komplitseerituks erinevate MAK-i versioonide hindamine, sest tekkis olukordi, kus vahearuande käigus hinnati meetmeid, mida MAK-i uuemates versioonides enam ei eksisteerinud ning mille hindamine seetõttu ei andnud oodatud kasu MAK-i koostamisele.

Hindamisprotsessi metoodika valikul lähtuti Tellija (Põllumajandusministeeriumi) poolt esitatud pakkumise kutse tingimustest ning InterAct Projektid & Koolitus OÜ poolt 26.05.2006 Põllumajandusministeeriumile esitatud pakkumisest, milles kirjeldati, et eelhindajad on sõltumatud eksperdid, kes ei panusta otseselt arengukava alaosa koostamisse, küll aga konsulteeritakse arengukava koostamise protsessis Tellija poolt korraldatud töökoosolekute raames.

Eelhindamise protsessi raames osales Hindaja esindaja neljal põllumajanduse ja maaelu nõukogu ning Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ettevalmistuseks moodustatud juhtkomisjoni ühisistungil (14.06.2006, 20.07.2006, 04.09.2006 ning 02.10.2006). Seire- ja hindamissüsteemi osas toimus eelhindamise raames 20. novembril 2006 kohtumine makseasutuse (PRIA) esindajatega.

Vastavalt ajakavale esitas Hindaja 17. juulil 2006 eelhindamise vahearuande, mis põhines Põllumajandusministeeriumi poolt 16. juunil 2006. aastal (arengukava 3. osa

– “Informatsioon telgede kohta, kavandatavad meetmed ja nende kirjeldused”) ja 03. juulil 2006. aastal (arengukava 1. ja 2. osa – “Hetkeolukorra analüüs tugevuste ja nõrkuste kontekstis, strateegia nende lahendamiseks”, “Valitud prioriteetide põhjendus ühenduse strateegiasuunistest ja riiklikust strateegiakavast lähtuvalt”) edastatud Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013osadel.

Eelhindamise meetoodika peamiseks aluseks oli Euroopa Komisjoni poolt koostatud eelhindamise juhend “Draft Guidelines for Exante Evaluation” (Common Monitoring and Evaluation Framework, April 2006).

Eelhindamise raames kasutati Eesti Maaelu Arengukavas 2007–2013, valdkonna uuringutest ning seirearuannetest kättesaadavat informatsiooni (vt ptk 11. Kasutatud allikad)

Eelhindamise raames viidi läbi ka Eesti Maaelu Arengukava (2007–2013) keskkonnamõjude strateegiline hindamine (KSH).

2. PROBLEEMID, MILLE LAHENDAMISELE ON ARENGUKAVA SUUNATUD

2.1 Sotsiaalse, majandusliku ja keskkonna kriteeriumide seisukohast programmi piirkonna probleemid, riskid ja vajadused

Käesoleva osa eesmärk on uurida, kuidas on MAK-s 2007–2013 kajastatud sotsiaalse, majandusliku ja keskkonna kriteeriumide seisukohast programmi piirkonna probleeme, riske ja vajadusi (*aluseks seisuga juuli 2006 MAKi ptk 1.3, oktoober 2006 MAKi ptk 3.1*).

MAK 2007–2013 raames on põhjalikult esitatud nii majandusliku kui ka keskkonnavalase olukorra tugevad ning nõrgad küljed ja lahendusi vajavad problemaatilised tegurid.

2.1.1 Lühikokkuvõte MAKis toodud programmi piirkonna peamistest probleemidest, riskidest ja vajadustest (lähtuvalt MAKi peatükist 3.1)

Maapiirkondade tugevate ja nõrkade külgede analüüsimisel tuuakse esile Eesti rahvastiku dünaamikaprotsessid, millest ilmneb, et viimastel aastatel on maaelanikkonna osatähtsus kogurahvastikust stabiliseerunud. Rahvastiku vanuselises koosseisus on täheldatavad märgatavaid muutuseid nooremaeliste vähenemises ning vanemaeliste osatähtsuse suurenemises, mis seab surve alla sotsiaalmajandusliku jätkusuutlikkuse tagamise maapiirkondades ja tõstab esile probleemi lahendamiseks vajalike meetmete kasutuselevõtmise. Lisaks on täheldatav pidev maapiirkondade tööhõive vähenemine alates 1989. aastast. Eriti teravalt on esile kerkinud noorte tööga hõivatute vähenemine.

Eesti üldine majanduskasv, võrreldes teiste EL liikmesriikide, on hea – 10 aasta keskmine 6,6% – kuid põllumajanduse ja jahinduse ning metsamajanduse lisandväärtuse osa, võrreldes teiste majandussektoritega, on väiksem. Põllumajandusel on säilinud senine oluline roll elanikkonna toiduainetega varustamises, maapiirkondade ettevõtluse ja kultuurimaastiku kujundamisel. Kõige suurema osa põllumajandustootjatest moodustavad tootjad, kelle müügitulu aastas on kuni 113 000 krooni. Enamik sellesse gruppi kuuluvatest põllumajandustootjatest pole suutelised tegema investeeringuid tootmise ümber-korraldamiseks, mistõttu ilma riiklikku sekkumiseta pole nimetatud põllumajandustootjad jätkusuutlikud.

Maaparanduse osas on vajalik säilitada senine põllumajandusmaade ja metsamaade kuivendussüsteemide toimimine. Eesti metsal on oluline roll tööstussektori puiduga varustamisel. Erametsamaa moodustab suhteliselt suure osa (39%) kogu metsamaapindalast, mis jaotub umbes 70 000 erametsaomaniku vahel. Samas on vilets omanike majanduslik olukord, et võtta endale keskkonnakohustuste täitmine, metsateede rajamine ning teostada metsakuivendustöid. Põllumajandussaadusi töötlev tööstus kui peamine kodumaise põllumajandustoodangu vääringdaja on olnud kohustatud tegema pidevaid investeeringuid toiduohutuse nõuete täitmiseks, mistõttu on oldud sunnitud loobuma tootearendusest ja uute tehnoloogiate kasutusele võtmisest, kõrgema lisandväärtusega toodete tootmisest ning tähelepanuta on jäänud tootmise efektiivsuse ja spetsialiseerumise aspektid.

Eestile on omane maastikuline, geneetiline ja liigiline mitmekesisus, mille säilitamine ja taastamine nõuab riiklikku ressursi rakendamist. Natura 2000 võrgustikuga on haaratud 12% maismaast. Lähtuvalt Eesti kliimaatilistest tingimustest, geograafilisest paiknemisest ja maakasutuse muutunud olukorrast soodsad tingimused biomassi toodangusuurendamiseks ja potentsiaal bioenergia tootmiseks. Ettevõtluse olemasolu on riigi funktsioneerimise üks alustaladest. Maapiirkondades kahanev ettevõtete iive seab ohtu üldise maaelulaadi säilimise. Ühe lahendusena nähakse sobivate töökohtade loomisel mikroettevõtete tegevuse mitmekülgset arendamist.

2.1.2 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

Põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse, metsanduse, põllumajanduskeskkonna ja -maastike ning maapiirkonna ettevõtluse ja elu kvaliteedi probleemide ja vajaduste esitamisel on lähtealuseks võetud peaaesjalikult Maaelu Arengu Strateegia 2007–2013 (edaspidi MAS) peatükkides 1.2. kuni 1.4. toodu. MAKi (03.07.2006 versiooni) punktides 1.3.1.1. kuni 1.3.1.5. toodu vastab üldiselt MAS 2007–2013 probleemistikule.

1. Soovitame sõnastada maaparanduse osas (ptk 1.3.1.3.) lause, mis algab “Peamine eesmärk on põllumajandusmaal ...” ümber vajaduseks, sest eesmärgi esitamine antud kontekstis ei ole kohane.
2. Põllumajanduskeskkonna ja -maastike valdkonna osas (ptk 1.3.2) toodud probleemid vajavad konkretiseerimist, hetkel toodu on esitatud kontsentreeritult ja üldsõnaliselt. Tekst ei ole ühtlane. Soovitame antud osa täpsustada.
3. Soovitame täiendada MAS ptk 1.3 alusel põllumajanduskeskkonna ja -maastike valdkonnas esinevaid probleeme ning ühtlustada probleemide kajastamist.
4. Soovitame viia sisse (MAK ptk 1.3.3.) maapiirkondade loodus- ja kultuuripärandi säilitamise vajadus.

2.2 Programmi piirkonna edasiviivad jõud, tugevused ja võimalused

Käesoleva osa eesmärk on analüüsida ja teha ettepanekuid sellele, kuidas on MAKis kajastatud programmi piirkonna edasiviivaid jõudusid, tugevusi ja võimalusi (*aluseks seisuga juuli 2006 MAKi ptk 1.3, oktoober 2006 MAKi ptk 3.1*)

Eesti põllumajandussektori madala konkurentsivõime ja suhteliselt hea keskkonnaseisundi säilitamise vajalikkusest lähtuvalt on välja töötatud MAS 2007–2013 alusel sobivad meetmed nelja erineva telje lõikes. Keskendutud on olulistele teguritele nagu põllumajandusettevõtete ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamisele, loodusõnnetustes, sh tulekahjudes hävinud metsapotentsiaali taastamisele, metsasaaduste efektiivsemale kasutamisele, hea keskkonnaseisundi tagamisele, kõrge loodusväärtusega alade säilimisele, maapiirkondade ettevõtluse arendamisele ning kohalikule tasandile laiemate otsustusõiguste andmisele.

2.2.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. Esitatud MAKi versioonis on ptk 1.4 väga napisõnaline ja soovitame olulisel määral antud osa täiendada.
2. Tugevuste ja võimaluste väljatoomisel soovitame arvestada nii programmi sisemiste kui ka väliste teguritega.
3. MAKi (03.07.2006 versiooni) peatükid 1.3. ja 1.4. on oluliseks sisendiks MAKi ptk 1.5, mistõttu soovitame järgida nende vahelist kooskõla. MAKi peatükkides 1.3. ja 1.4. soovitame esitada probleemide või edasiviivate jõudude osas nende lühike põhjendus, mis aitab mõista toodu sisu.

2.3 Hinnang SWOT analüüsile

Aluseks MAS ptk 1.5, MAKi juuli 2006 versiooni alapeatükk 1.5 ning MAKi oktoober 2006 versiooni alapeatükid 3.1 ja 3.2

MAK 2007–2013 raames läbiviidava SWOT analüüsi eesmärk on hinnata programmi piirkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ning ohte tuginedes hetkeolukorda iseloomustavale kvantifitseeritud andmestikule ning asjakohastele baasindikaatoritele. Läbiviidud SWOT analüüsi puhul hinnati selle täielikkust, probleeme põhjustavate erinevuste asjaolusid, olulisi maapiirkonna arengut mõjutavaid tegureid, üldist majandus-sotsiaalkeskkonda ning looduskeskkonda iseloomustavaid karakteristikuid, tegevuste alternatiivide moodustamist, järjestamist ning prioriteetide püstitamist.

SWOTi tabel koosneb neljast erinevast osast: tugevused ja nõrkused, mis on *sisemised tegurid* ja võimalused ja ohud, mis on *välised tegurid*.

Kuidas teha vahet sisemistel ja välistel teguritel maaelu arengukava kontekstis?

Sisemised tegurid on otseselt maaelu arengukava raames (Põllumajandusministeeriumi poolt) mõjutatavad tegurid. *Tugevused* on saavutatud või saavutatavad senise tööga. *Nõrkused* on tegurid, mis on enese (Põllumajandusministeeriumi) jaoks teadvustatud ja mida saab ise vajadusel kõrvaldada.

Väliseid tegureid ei ole võimalik otseselt maaelu arengukava raames (Põllumajandusministeeriumi poolt) mõjutada. *Võimalused* on tegurid, millele otseselt kaasa aidata ei saa, kuid mida saab maaelu arengukava jaoks ära kasutada. *Ohud* on tegurid, mille vastu otseselt midagi teha pole võimalik, kuid mille vastu on võimalik end erineval moel kindlustada.

MAK käsitleb põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse, metsanduse, keskkonna ja paikkonna ning maapiirkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. Uurimisobjekt on oma olemuselt väga laiahaardeline, sisaldades ristmelisi seoseid ja on kohati kattuv. SWOT analüüsi üks põhilisi eeldusi on uurimisobjekti piiritlemine.

2.3.1 Ettepanek (03.07.2006 versioonile)

Võttes arvesse, et arengukava on oma olemuselt väga laiahaardeline ning SWOT analüüsi tegemine eeldatust keerukam, siis soovitame SWOTi uurimisobjekt jaotada osadeks MAS-s 2007–2013 toodud nelja erineva telje sihtgrupist lähtuvalt:

1. telg – põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime
põllumajandus,

- põllumajandussaadusi töötlev tööstus;
- metsandus;
- 2. telg – keskkond ja paikkond;
- 3. telg – maapiirkond ettevõtluse mitmekesistamise ja elu kvaliteedi parandamise kontekstis;
- 4. telg – maapiirkond kohaliku algatuse kontekstis.

Lähtuvalt erinevatest sihtgruppidest soovime koostada neli erinevat SWOT analüüsi. Sellisel juhul on võimalik lihtsamalt määratleda teeside paiknemist SWOTi tabelis ja selgemini tulevad esile erinevate SWOTi tabelite ristmelised ja kattuvad teesid.

2.3.2 Ettepanekud (03.07.2006 versioonile)

1. Soovime lisada SWOT analüüsi koostamise metoodiline osa (kuidas ja mille alusel on teesid moodustatud – kas ajurünnaku tulemusena või aluseks on võetud eelnevates peatükkides toodud probleemid, olukorra kirjeldused). Juhul, kui aluseks on võetud probleemid, olukorra kirjeldused, siis soovime SWOT analüüsi tabelit täiendada võttes arvesse eelnevates peatükkides toodud probleeme.
2. Soovime on ära märkida, kas teesid on reastatud pingeritta või mitte.
3. Soovime arvestada sellega, et teesid peaksid hõlmama kõiki MASi nelja telje sihtgruppe (ettepanek on täidetud, kui koostatakse neli erinevat SWOT analüüsi)
4. Teeside sõnastamisel soovime mitte lisada põhjendusi, sest põhjendused on väljatoodud MAK ptk 1.3. ja 1.4.
5. Soovime arvestada sellega, et SWOTi tabel peab sisaldama teese, mitte tegevusalternatiive. Soovime tegevusalternatiivid ümber sõnastada teesideks. Vastasel juhul rikutakse analüüsi tegemise loogikat. Näiteks teesiks ei saa olla “Keskkonnasõbraliku põllumajanduse ja loodussäästliku metsamajanduse osakaalu suurendamine,” sest tegemist on tegevusalternatiiviga. Tees võiks olla järgmine “Eestis on keskkonnasõbralik põllumajandus ja loodussäästlik metsamajandus.” Ümbersõnastamist vajavad järgmised SWOT analüüsi punktid: nõrkused p. 1; võimalused p. 1, 2, 4 kuni 10; ohud p. 1 kuni 3, 7, 8.
6. Soovime täpsustada tugevuste osas punkti 9, sisu on arusaamatu.
7. Hindaja ei saa nõustuda, et ohuna on märgitud ainult tööpuudust (p. 3), sest uuringutest selgub tööjõupuuduse kasv maapiirkondades. Soovitav oleks lisada ohuna ka tööjõupuudus.
8. Soovime lisada MAKi ptk 1.5 SWOT analüüsi tegevuste alternatiivide tabeli.
9. SWOT analüüsi teostamisel on soovitav kasutada MAK 2004–2006 eelhindamise aruande lisa 4.1, milles on toodud analüüsi teostamise põhimõttelised printsiibid.

2.4 Identifitseeritud erinevuste põhjused

Antud osa täpsustatud uurimisküsimus on järgmine: kuidas on maaelu arengukavas välja toodud esinevate sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnavalaste ebavõrdsuste põhjused?

MAK-s leiavad piisaval määral kajastamist erinevad ebavõrdsuse põhjused ning nende probleemide lahendamiseks on kasutusele võetud võimaluse piires vajalikud abinõud.

Sotsiaalsete ebavõrduste peamisteks põhjusteks on MAKis (vt peatükk 3.1) välja toodud Eesti maapiirkondades tööhõive, eriti aga nooremaelise rahvastiku osakaalu vähenemine. Üldine naiste majanduslik aktiivsus on madalam ja seetõttu on nende osa ettevõtjate seas suhteliselt väike. Regiooniti on valdav osa ettevõtetest koondunud Tallinna lähiümbrusesse, Põhja- ja Kirde-Eestisse, mistõttu on tekkinud vähemarenenud piirkonnad Lõuna- ja Kagu-Eestisse. Looduskaitsete piirangutega Natura 2000 alad ja vähem soodsad piirkonnad põhjustavad samuti sotsiaalmajanduslikku diferentsi. Maa geoloogilistest omadustest tingituna pinnase omapärad (erinev pH tase, erosioon, nitraaditundlikkus) toovad esile erinevate keskkonnasõbralike tootmisvõtete kasutamise vajaduse.

MASi peatükis 2.1.4. toodud prioriteet – jaotada ressursse, määrata kaasfinantseerimise osaluse suurust ja sätestada valikukriteeriumid lähtuvalt piirkondlikest erinevustest – on tunnustatav argument.

2.4.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. Soovitame arengukavas selgitada piirkondlike erinevuste struktuuri ja lähteindikaatorite valikut – kuidas ja milliste meetmete puhul hakatakse eesmärki rakendada.
2. MASi ptk-s 2.4.2. on seatud prioriteediks naiste ja noorte tööhõive tõstmine ning töötuse vähendamine, mis naiste osas MAKis ei tule otseselt esile. Soovitame MAKi antud osas täiendada.

2.5 Sihtgrupid ja nende vajadused

Käesoleva osa uurimisküsimus on – millised on MAKis väljatoodud sihtgrupid ja millised on nende vajadused. Aluseks on võetud MAKi juuli 2006 versiooni peatükk 1.6. ning MAKi oktoober 2006 versiooni peatükk 5.

MAKi meetmetes toodud sihtgrupid toetuvad SWOT analüüsi uurimisobjektile ning on vastavuses määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendusala.

Sihtgruppide ja nende vajaduste määratlemise osas on täiendavalt aluseks võetud Eesti Maaülikoolis, Eesti Konjunkturiinstituudis, OÜ Maaelu Arengu Instituudis jm läbi viidud uuringud.

2.5.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. Soovitame MAKi ptk 1.6. toodud sihtgrupid kooskõlla viia MASi ptk-s 2.2 esitatud sihtgruppidega. Hetkel ei mainita sihtgrupina metsandust ja metsandussaadusi töötlevat tööstust, erametsaomanikke, naisi (naisetevõtluse edendamiseks).
2. Terviklikkuse ja täielikkuse huvides soovitame vastavas osas ära mainida sihtgrupid, mis tulenevad meetmelehtedel toetuse saajate sihtrühma osast. Nendeks on põllumajandusettevõtete töötajad, tunnustatud nõuandekeskused,

põllu- ja metsamajandusega, maaparandusega seotud mittetulundus- ja tulundusühingud, arendus-, haridus- ja teadusasutused jt.

3. Meede 3.3.1.1 (Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele mõeldud täiend- ja ümberõppe- ning teavitamismeetmed) osas soovitame laiendada toetuse saajate sihtrühma maamajandusliku täiendkoolituse süsteemi ellurakendajate ja põllumajandussaadusi töötlevate ettevõtete töötajate võrra. Vastasel juhul toetatavad tegevused ei kata toetuse saajate sihtrühma.

2.5.2 Ettepanekud (20.10.2006 versioonile)

1. Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetuse (112) saajate sihtrühmas on problemaatiline sihtrühma määratlus – äriühingud. Lähtudes (EÜ) nr 1698/2005 Art. 22 toodust, on eesmärgiks toetada noort põllumajandustootjat, kes töötab juhina. Sellest johtuvalt saab toetada ettevõtte juhti (juhatuse liiget), mitte aga otseselt äriühingut, mille kaudu on seotud omanik. Ettevõtte tegevuse, üldise organiseerimise eest vastutab juht, millega ta loob ühelt poolt kasu omanikule, teisalt panustab ühiskondlike sotsiaalmajanduslike eesmärkide täitmisesse (annab tööd ja säilitab maapiirkondade elujõulisust). Siinjuures on küll toetuse saajaks ja kasutajaks ettevõtte, kuid taotleja on noor ettevõtte juht, kes teeb seda ettevõtte nimel. Sellest tulenevalt soovitame eristada toetuse taotlemisel nõudeid toetuse taotlejale, kelleks on ettevõtte juht ning taotletavale objektile, milleks on äriühing (v.a FIE, kelle puhul on taotleja ja taotletav objekt sama). Sealjuures peaks olema määratletud ka taotleja ja taotletava objekti vahelised suhted (nt nõuded juhi töökohustuse pikkusele, noorte juhtide vahetus jm asjaolud) toetuse eesmärgipärasele kasutamiseks. Praeguses MAKi versioonis jääb miinimumnõuete osas selgusetuks, kes on taotleja, sest taotleja nimel on esitatud nõuded nii juhile kui ka ettevõttele, siinjuures on tegemist erinevate isikutega ning nõuded peaksid olema eristatavad füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes.
2. Soovitame täpsustada antud meetmes ning ka edaspidiselt teistes meetmetes, kes on põllumajandustootja. Probleemaatilised on segatootmisettevõtted, kellel esineb nii põllumajandustegevuse kui ka muu äritegevuse osa. Vastasel juhul muutub küsitavaks osadele ettevõtetele toetuse andmise abikõlblikkus.

2.6 Programmi probleemide ulatus

Käesoleva osa üldine eemärk on uurida, milliste probleemide lahendamisele programm suunatud ei ole.

Käesoleva osa eemärk on uurida järgmist:

1. Kas meetmetes esinevad probleemid, mida meetmed ilmselgelt lahendada ei suuda?
2. Kas esitatud meetme eesmärgid toetavad probleemide lahendamist?
3. Kas meetmete eesmärgid on püstitatud probleemide ja EL direktiividest tulenevate nõuete alusel?

MAK 2007–2013 20.10.2006 versioonis toodud meetmete puhul saab väita, et ei esine probleeme, mida meetmed ilmselgelt lahendada ei suudaks, vähemal või suuremal määral on esitatud probleemid lahendatavad. Meetmetes püstitatud üldised ja

spetsiifilised eesmärgid on kooskõlas (EÜ) määruses nr 1698/2005 tooduga ja toetavad esitatud probleemide lahendamist. Arengukava seire raames soovitame täiendavalt hinnata seda, kui efektiivselt toimib määratletud probleemide ja püstitatud eesmärkide lahendamine.

Probleemide paremaks kaardistamiseks ning nende täielikuks käsitlemiseks soovitame MAKi osale 3 lisada nn probleemide maatriksi, kus ühes veerus on MAKi üldosast (sh SWOT analüüsist) ja MASist välja toodud käsitletud probleemid (rühmitatuna meetmete kaupa ning prioriteetsuse järjekorras). Teises veerus peaksid olema meetmete kirjeldustes välja toodud probleemid. Antud veergude võrdlemisel selgub kui täielikud probleemid kajastatud on.

2.6.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. MAK ptk 1.3.1.3 esitatud probleem vähearenenud maaparanduse ühistegevuse kohta ei leia lahendust meetmetes 3.3.1.8 (Maaparandus), samuti ei kajastu see nimetatud meetme eesmärgis. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt täiendada.
2. MAK ptk 1.3.1.4 esitatud probleem maamajandusliku kutseõppe kvaliteedi parandamise ning kutsealase esmakoolituse vajaduse kohta ei leia kajastamist meetme 3.3.1.1 (... täiend ja ümberõpe ...) eesmärgis ega tegevustes. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt täiendada.
3. MAK ptk 1.3.1.5. esitatud probleem – viljakamate kasvukohatüüpide uuendamise vajadus – ei leia otseselt kajastamist meetme 3.3.1.5 (Metsade majandusliku väärtuse parandamine) eesmärgis ega tegevustes. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt täiendada.
4. MAK ptk 1.3.1.5. esitatud probleemi turustamisvõimaluste parandamise, metsa multifunktsionaalse rolli laiendamise ja toimiva metsandusliku ühistegevuse kohta ei toeta meetmete 3.3.1.5. ja 3.3.1.7. eesmärgid ega tegevused. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt korrigeerida.
5. MAK ptk 1.3.2. esitatud probleemid toetavad kavandatud meetmete kirjeldustes toodud eesmäärke. Samas tuleb märkida, et MAK ptk 1.3.2. esitatud probleemid vajavad konkretiseerimist ja täiendamist, mistõttu hinnangu andmine oli komplitseeritud. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt täiendada.
6. MAK ptk 1.3.3. esitatud tööjõupuuduse ja pendelrände probleemi lahendamist ei toeta meetmete 3.3.3.1. ja 3.3.3.2. eesmärgid ega tegevused. Soovitame meetet antud aspektist lähtuvalt täiendada.
7. Maapiirkondade elu kvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamise valdkonnas (MAK ptk 1.3.3.) soovitame täiendada probleemide ringi lähtuvalt MASis toodule. Vastavalt MAS ptk 1.4.2. on oluline edendada hariduse omandamist ja nõ elukestvat õpet, mis aitab lahendada kvalifitseeritud tööjõu puuduse probleeme.
8. Järgnevate meetmete eesmärkidel põhinevad probleemid ja EL direktiividest tulenevad nõuded ei leia käsitlemist MAK ptk 1.3.1. kuni 1.3.3: meede 3.3.1.2., 3.3.1.6., 3.3.1.9., 3.3.1.10., 3.3.2.1., 3.3.2.2., 3.3.2.3.1., 3.3.2.3.2., 3.3.2.5., 3.3.2.6. ja 3.3.2.7. Soovitame antud meetmeid korrigeerida.

2.6.2 Ettepanekud (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Meetme “Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur”(125) üldeesmärk on kitsalt piiritletud, suunatud ainult kuivendussüsteemide toimimisvõime säilimisele, võtmata sealjuures arvesse kogu põllu- ja metsamajandusega seotud infrastruktuuri – juurdepääsuteede tagamist, metsatulekahjudega seotud ennetustegevust. Soovitame antud eemärki korrigeerida.
2. Soovitame meetmes “Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur”(125) võtta arvesse (EÜ) määruse nr 1698/2005 Art 30 toodud energiaga varustamise klauslit.

3. PROGRAMMIGA SAAVUTATAVAD EESMÄRGID

3.1 Eeldatavate mõjude kontekstis üldine poliitika eesmärk

Antud osa eesmärk on analüüsida ja teha ettepanekuid, milline on MAKis kajastatud eeldatavate mõjude kontekstis üldine poliitika eesmärk.

MAK 2007–2013 kontekstis on keskendunud üldiste poliitiliste suuniste väljatoomisele, võttes arvesse mitmesuguseid siseriiklikke prioriteete.

3.1.1 Kokkuvõte MAKis (versioon 20.10. 2006) toodud üldise poliitika suunistest

Maaelu arengu poliitika täiendab ühist põllumajanduspoliitikat ning annab seeläbi panuse ühenduse eesmärkidesse ja integreerib siseriiklikud poliitikaprioriteedid, edendades sel viisil erinevate valdkondade koostoimimist. Maaelu arengukava üldiste poliitiliste suuniste täitmist finantseeritakse läbi Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antava toetuste. Üldised poliitilised eesmärgid on koondatud neljale prioriteetile.

Esimese telje eesmärk on tõsta põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõimet läbi inimpotentsiaali arendamise, tõsta põllumajandusliku tootmise konkurentsivõimet läbi põllumajandustegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise ja biomassi kasutamise edendamise kaudu. Aidata kaasa noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist ning põlvkondade vahetumist põllumajanduses. Arendada uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõttu, parandada metsade majanduslikku väärtust ning tõsta erametsamaa omanike ja metsaomanike mittetulundusühingute, tulundusühistute ja puidu tööstusliku tootmisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõimet, parandada põllumajandustooteid ja metsandussaadusi töötlevate ettevõtete üldist tulemuslikkust, jätkusuutlikkust ning arendada nendevahelist koostööd põllumajandus- ja metsandussektoriga. Aidata säilitada põllumajandus- ja erametsamaa kuivendussüsteemide toimimisvõimet. Edendada koolitus-, edendamistegevust ja nõuandesüsteemi kättesaadavust.

Teiseks üldise poliitika prioriteetideks on ebasoodsamata piirkondade toetamine, Natura 2000 aladel looduskaitseõuete täitmise, põllumajandusliku tegevuse säilitamise, erametsamaa säästva kasutamise, poollooduslikel aladel bioloogilise ning maastikulise mitmekesisuse suurendamise toetamine. Toetada põllumajanduskeskkonda läbi keskkonnasõbraliku majandamise nitraaditundlikel aladel, säilitada ja suurendada bioloogilist mitmekesisust, suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust, soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutusele võttu, laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses, toetada ohustatud tõugu loomade ja ohustatud liiki taimede kasvatamist ning edendada mahepõllumajanduslikku tootmist. Piirata põllumajandusest tulenevat hajusreostust, säilitada ja parandada pinna- ja põhjavee kvaliteeti nitraaditundlikul alal. Vähetootlike investeeringutega püütakse säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist ja suurendada maastike esteetilist väärtust. Läbi põllumajandusmaa lupjamise neutraliseeritakse happelisi muldi, et tagada taimede kasvuks vajalik optimaalne pinnas. Toetada mahepõllumajanduse arengut ning tõsta selle konkurentsivõimet.

Kolmandaks üldiseks poliitiliseks eesmärgiks on maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamine, millega suurendatakse maa ettevõtjate elujõulisust ja jätkusuutlikkust. Lisaks parandatakse maapiirkondade elukeskkonna atraktiivsust, elu kvaliteeti, sotsiaalselt ja majanduslikku mahajäämust läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise ja mittetulundussektori arendamise.

Neljanda prioriteedina nähakse kohalikul algatusel põhineva LEADER-lähenemise rakendamist piirkonnapõhiste arengustrateegiate väljatöötamisel, kohaliku avaliku ja erasektori vahelise partnerluse tekkes, mille läbi parandada põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõimet.

3.1.2 Ettepanek (MAKi 03.07.2006 versioonile)

Soovitame kaaluda LEADER-otsustusprotsessi suutlikkuse võimet ja rakendamise ulatust maapiirkondade elukvaliteedi parandamisel, et see täidaks edukalt poliitika üldeesmärke.

3.2 Üldised, spetsiifilised ja tegevuste eesmärgid ning nende eeldatavad tulemused

Antud osa eesmärk on analüüsida ja teha ettepanekuid, millised on MAKis välja toodud üldised, spetsiifilised ja tegevuste eesmärgid ning eeldatavad tulemused.

MAK 2007–2013 koostamise käigus on vaatamata mõningatele märkustele järgitud üldiselt eesmärkide püstitamise ja struktureerimise loogikat, mis peaksid võimaldama nende eduka täitmise. Arengukava koostamisel on rakendatud eesmärkide hierarhia süsteemi, mis ühelt poolt aitab analüüsida ja siduda programmi erinevaid eesmärke ning teiselt poolt toob esile, et üksikute sekkumisvajaduste toetava ülesande üldiste eesmärkide täitmisel. Nii on jaotatud eesmärgid erinevate tasemete kaupa, kus erinevad tasemed on omavahel loogiliselt seotud. Lisaks eesmärkide hierarhilisele süsteemile, kasutatakse horisontaalseid eesmärke, mis on programmi erinevaid meetmeid läbivad ühise iseloomuga eesmärgid.

3.2.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. Soovitame laiendada meede 3.3.1.1 (Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele mõeldud täiend- ja ümberõppe ning teavitamismeetmed) üld- ja spetsiifilise eesmärgis meetme sihtrühma põllumajandussaadusi töötleva tööstuse võrra.
2. Meede 3.3.1.2 (Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus) osas soovitame arvestada sellega, et potentsiaalne noortalunik on üldjuhul seotud perega (laste ja abikaasaga) ning põllumajandustootjana tegevuse alustamisel kaasneb maapiirkondades sotsiaalsete probleemide lahendamine (nt eluaseme soetamine või renoveerimine, transport (sh laste transport koolilasteaeda), interneti kättesaadavus) jne. Võttes arvesse, et üldine poliitiline eesmärk on noorte inimeste kaasamine põllumajandustegevusse ja aidata kaasa maakogukonna säilimisele, siis soovitame lahendatavat probleemi käsitleda laiemalt. Antud meetme tulemuslikum rakendamine sõltub sotsiaalsete faktorite sisselülitamisest.

3. Meede 3.3.1.4 (Põllumajandusettevõtete moderniseerimine) osas ei täpsusta meetme spetsiifiline eesmärk olulisel määral üldeesmärki ning seosed toetatavate tegevustega ja esinevate probleemidega on osalised. Soovitame antud aspekti arvesse võttes meetme spetsiifilisi eesmärke täiendada.
4. Lähtuvalt meetme 3.3.1.5 (Metsade majandusliku väärtuse parandamine) põhjendusest soovitame sisse lülitada tegevused metsandusliku ühistegevuse arendamiseks ja toimimiseks.
5. Alameetme 3.3.2.3.2 (Keskkonnasõbraliku majandamise toetus) osas soovitame määratleda täpselt keskkonna sõbraliku tootmisviisi ja majandamise mõisted ning nende optimaalne rakendamise ulatus.
6. Alameetme 3.3.2.4.1 (Kiviaedade rajamise ja taastamise toetus) üldeesmärgis või vajalikkuse põhjenduses soovitame täpsustada milliste liikide elupaikade loomist silmas peetakse.
7. Meetme 3.3.2.7 (Natura 2000 võrgustiku toetus erametsamaale) eesmärk peaks olema konkreetsem ja lakoonilisem, viidete kasutamine (antud juhul Looduskaitseadusele) piirab eesmärgi mõistmist. Soovitame antud eesmärki täpsustada.
8. Soovitame lisada meetme 3.3.2.1 (Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus muude kui mägipiirkondade põllumajandustootjatele) tegevused, tegevuste kirjeldused ja spetsiifiline eesmärk.

3.2.2 Ettepanekud (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetuse (112) spetsiifilistes eesmärkides jääb selgusetuks, missugust struktuuri silmas peetakse. Soovitame eesmärki selles osas täpsustada.
2. Põllumajandustootjate ajakohastamine (121) II alammeetme (Põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud) spetsiifiliste eesmärkide osas soovitame korrigeerida sõnastust arvestades seda, et kasutusele pole võimalik võtta innovatsiooni vaid innovaatilisi lahendusi (innovatsioon ehk uuendus – ld k *innovare* – uuendama).
3. Lähtuvalt eelnevast ettepanekust tuleneb teine problemaatiline küsimus – kuidas hakatakse meetme rakendamisel vahet tegema, eristama innovaatilisi lahendusi teistest tavapärastest lahendustest. Võimalik oht seisneb tavalahenduste tituleerimisel innovaatilisteks. Soovitame MAKi või üksiku meetme raames mõiste ja selle rakendamise ulatuse lähtuvalt eesmärgist määratleda.
4. Põllumajandustootjate ajakohastamine (121) III alammeetme (Investeeringud bioenergia tootmisesse) raames soovitame formuleerida toodud märksõnade alusel spetsiifilise eesmärgi.
5. Meetme Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine (123) spetsiifiliste eesmärkide osas soovitame täpsustada, missuguste innovaatiliste investeeringute soodustamiseks on meede suunatud, sest võib väita, et igasugune investeering on oma olemuselt innovaatiline ehk uuenduslik.

3.3 Eesmärkide kooskõla riikliku strateegiakavaga

Antud osa eesmärk on analüüsida ja teha ettepanekuid, kui võrd kooskõlas on programmi eesmärgid riikliku strateegiakavaga.

Arengukavas on olulisel määra arvesse võetud ja rakendatud meetme tasandil Maaelu Arengu Strateegias (MAS) 2007–2013 esitatud suunised.

Maaelu arengu strateegia (MAS) kajastab majandusliku, sotsiaalse ja keskkonna hetkeolukorra analüüsi, sama MAKis, mistõttu tekib küsimus toodud osade dubleerival kajastamisel kahes dokumendis. Lisaks esitab MAS üldise strateegia alused koos ühenduse prioriteetide tõlgendamisega koos riiklike prioriteetidega. Telgedepõhine eelarve, kvantifitseeritud eesmärgid, strateegia sisene ja välimine kooskõla, vastastikused täiendavused muude ühenduse finantsinstrumentidega, soovituslik eelarve on MASi lahutamatud osad, mille detailsem kajastamine leiab aset maaelu arengukavas. MASi vältimatuks osaks on üldiste strateegiliste eesmärkide püstitamine, mida rakendatakse läbi maaelu arengukava. Strateegia- ja programmdokumendi eesmärgid on kooskõlas.

3.3.1 Ettepanekud (MAKi 03.07.2006 versioonile)

1. MAKi meetme 3.3.1.3 (Nõuandesüsteemi areng ja nõuandeteenuse kasutamine põllumajandustootjate ning põllumajandustootjatest metsaomanike poolt) üldeesmärgi sihtrühmas ei kajastu põllumajandus- metsandussaadusi töötlev tööstus, mis on sätestatud MASis. (MASi Ptk 3.1 p. 12). Soovitame antud sihtrühma täiendada.
2. MASi Ptk 3.3 p. 4 (maha jäetud põllumajandusrajatised) ei kajastu meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) eesmärgis ega tegevustes. Soovitame antud meedet täiendada.

4. VALITUD MEETMED

4.1 Arvesse võetud kogemused ja info programmi väljatöötamisel

Käesoleva osa eesmärk on uurida, kuidas ning millisel määral on MAKis kajastatud eelmise programmitöö perioodi mõju.

Uurimise aluseks on võetud MAKi (oktoober 2006 versiooni) ptk 3.4 – eelmise programmi-töö perioodi mõju.

4.1.1 Ettepanek (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Lisaks esitatud informatsioonile aluseks võetud dokumentide kohta, soovitame välja tuua analüüsi seniste programmide ja arengukavade tulemuslikkuse ja saadud õppetundide kohta, mida saaks arvestada praeguse arengukava väljatöötamisel. Vastasel juhul annab antud peatükk ainult ülevaate tehtust ja puudub oluline funktsionaalne seos järgnevate osadega.

4.1.2 Ettepanek (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Käesolevas peatükis ei leia kajastamist eelmistel programmitöö perioodidel rakendatud programmide mõju. Piirduakse rakendatud meetmete loetlemisega. Soovitame peatüki sisu viia vastavusse selle pealkirjaga ning välja tuua eelmise programmitöö perioodi mõju. Koostatava MAKi seisukohast oleks soovitame põhjalikult analüüsida varem rakendatud programmide mõjusid, nende programmide rakendamise, seire ja hindamise tulemuslikkust ja saadud õppetunde, et neid siis uue arengukava rakendamisel kasutada.

4.2 Hetkeolukord vajaduste ja eesmärkide seisukohast

Käesoleva osa eesmärk on uurida, kuidas on MAKis kajastatud hetkeolukorda vajaduste ja eesmärkide seisukohast.

Üldjoontes võib öelda, et hetkeolukord on MAKis piisava põhjalikkusega kajastatud. Statistika on asjakohane ning piisavalt on välja toodud ka kvantitatiivseid näitajaid. Kohati esineb teatud dubleerimist strateegiaga.

4.2.1 Ettepanek (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Lisada üldise sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldustesse piirkondlike erinevuste (maakondade lõikes) ja soolise ebavõrdu näitajad.

4.3 Programmi eesmärkide saavutamiseks rakendatavad meetmed

Käesoleva osa eesmärk on uurida, milliseid meetmeid on kavas rakendada programmi eesmärkide saavutamiseks.

Rakendatavad meetmed peavad andma asjakohast ja täielikku informatsiooni püstitatud eesmärkide täitmise kohta. Maaeluarengukava meetmete kaudu

rakendatakse nii vertikaalseid kui ka horisontaalseid eesmärke, mis toetuvad MAS 2007–2013 püstitatud neljale teljele. MAKis toodud meetmed toetavad olulisel määral püstitatud eesmärkide täitmist võttes arvesse jaotatavate ressursside piiratust ning sihtgruppide kriitilisi vajadusi.

Käesolevas MAKis rakendatakse järgmisi meetmeid:

I telg – põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine

Koolitus- ja teavitustegevused (111)

Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus

Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine (114, 115)

Põllumajandustootjate ajakohastamine (121)

I alameede – investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks

II alameede – põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud

III alameede – investeeringud bioenergia tootmisesse

Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele

lisandväärtuse andmine (122, 123, 226)

Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine (123)

Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris

Uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine (124, 132, 133)

Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur (125)

II telg – keskkonna ja paikkonna säilitamine

Ebasoodsate piirkondade toetus (212)

Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (213)

Natura 2000 toetus erametsamaale (224)

Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus

Põllumajanduslik keskkonnatoetus (214)

I alameede – keskkonnasõbralik majandamine

II alameede – keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal

III alameede – mahepõllumajanduslik tootmine

IV alameede – ohustatud tõugu looma kasvatamise toetus

V alameede – kohalikku sorti taime kasvatamise toetus

Vähetootlike investeeringute toetus (216)

I alameede – kiviaedade rajamise ja taastamise toetus

II alameede – põllumajandusmaa lupjamise toetus

III alameede – kasutusest kõrvale jäänud põllumajanduslike

Tootmishoonete lammutamine

Kaitsemetsa rajamine (221)

Energiavõsa rajamine (221)

III telg – maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine

Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (311, 312, 313)

Külade uuendamine ja arendamine (321, 322, 323)

IV telg – Leader

Leader-meede (411, 421, 431)

4.3.1 Üldised ettepanekud (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Meetmete põhjendused on kohati laialivalguvad ning neis ei ole konkreetselt välja toodud probleeme, mille lahendamiseks meetet rakendama hakatakse. Soovitame meetmete põhjendusi konkretiseerida.
2. Kavandatavate meetmete osas soovitame konkreetselt sätestada, missuguste nõuete täitmiseks ja missuguste probleemide lahendamiseks meetet rakendama hakatakse.

4.3.2 Ettepanekud (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Meetme 3.3.1.5 (Metsade majandusliku väärtuse parandamine) toetatavaid tegevusi soovitame täiendada lisaks raietehnika soetamisele hooldustehnika ja taimekaitsevahendite soetamisega.
2. Soovitame täpsustada meetme 3.3.1.4 (Põllumajandusettevõtete moderniseerimine) raames moodustatud suurusgruppe, 16 ESÜ või 40 ESÜ rakendamise alus jääb selgusetuks.
3. Meetmete 3.3.1.9. (Toidukvaliteedikavades osalevate põllumajandustootjate toetamine) ja 3.3.1.10. (Toidukvaliteedikavad – teavitamis- ja edendamistegevus) üldeesmärgid on samad, erisused esinevad spetsiifilistes eesmärkides ja toetatavates tegevustes, mistõttu soovitame nimetatud meetmed ühildada.
4. Meetme 3.3.3.2 (Külade uuendamine ja arendamine) kirjelduses puudub MASi eesmärki täitev tegevus elu kvaliteeti parandavate teenuste kättesaadavuse parandamise kohta (MAS Ptk 3.3. p. 6.). Soovitame eesmärgist lähtuvalt antud meetme tegevuste loetelu korrigeerida.
5. Meetme 3.3.1.3 (Nõuandesüsteemi areng ja nõuandeteenuse kasutamine põllumajandustootjate ning põllumajandustootjatest metsaomanike poolt) raames soovitame, lisaks nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamisele, tähelepanu pöörata nõuandeteenuse kvaliteedile ja esile tõsta innovaatiliste lahenduste rakendamise ja teadusasutuste kaasamise osa toetatavates tegevustes ja spetsiifilises eesmärgis.
6. Soovitame meede 3.3.1.8 “Maaparandus” põhjenduse keskkonnakaitset puudutavas osas, lisaks maaparanduse positiivsetele aspektidele, ka negatiivseid jooni välja tuua.

Kommentaar ettepanekule nr 6

Tekstist jääb mulje, nagu oleks kuivendamine summaarselt veekogude seisundile soodus. Tasakaalu huvides võiks ära märkida näiteks kuivendussüsteemide rajamise ja hooldamise negatiivsed mõjud looduslikele veekogudele ja paljudele teistele Loodusdirektiivi I lisasse kantud elupaigatüüpidele. Kuivendus halvendab enamasti pinnaveekogude looduslikku hüdroloogilist režiimi ja füüsilist kvaliteeti (viimast näiteks setete avamise ja nende kande suurendamise tõttu veekogudesse).

“Maaparandussüsteemide asjakohane rekonstrueerimine võimaldab oluliselt parandada meie veekogude seisundit” – soovitaksime antud lause täpsemat lahtikirjutamist. Mõnede maaparanduslike võtete kasutamine vähendab maaparandussüsteemide negatiivset mõju veekogudele. Keskkonnakaitseliselt soovitame neid eraldi esile tõsta ja toetada (avalike huvide toetajana).

“Korrastamata maaparandussüsteemid ja kinnikasvanud eesvoolud põhjustavad üleujutusi”- antud lause puhul soovitage arvestada aspekti, et laiemas plaanis põhjustab ulatuslik kuivendusvõrk üleujutusi. Euroopa linnade kogemus räägib iseenda eest – üleujutustele loob suurema eelduse tihe kraavidevõrk, kust vesi valgub kiiresti eesvooluks olevasse jõkke, mis ei suuda vett piisava kiirusega edasi juhtida ja tagajärjeks on ulatuslikud üleujutused. Eesti kogemusest lähtuvalt puhverdavad looduslikud ja poollooduslikud vähese kraavitusega kooslused tõhusalt võimalikke üleujutusi jõgedes. Näiteks võib tuua Alam-Pedja looduskaitseala, mis üleujutuste korral (kuni paartuhat hektarit) puhverdab tõhusalt Emajõe üleujutuste ulatust Tartus. Paljude Alam-Pedja väärtuslike koosluste püsijäämine omakorda sõltub regulaarsetest üleujutustest. Seega, maaparandussüsteemide korrastamine ja eesvoolude avamine võib vähendada küll üleujutusohu maaparandusobjektidel, tõstab aga üleujutuste riski linnades. Ka mõjutab maade kuivendamine negatiivselt paljude meie ja Euroopa kontekstis oluliste koosluste (Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide) kaitseväärtusi. Maaparandus iseenesest ei pea halb olema – selle abil võib kujundada selliseid veejuhtmeid nagu meile meeldib ja samuti maastikku.

7. Soovitame meede 3.3.1.8 “Maaparandus” puhul defineerida toetuse sihtala mullaviljakuse alusel
8. Soovitame meetmesse 3.3.1.8 “Maaparandus” sisse viia aspekti, et maaparandust peaks kaasfinantseerima veemajanduskavadega kooskõlas olevate maaparandushoiu kavade alusel.
9. Meede 3.3.1.8 “Maaparandus” nõutavate dokumentide loetelusse soovitage lisada keskkonnamõju hinnangu (KMH), kui maaparandussüsteemi eesvooluks on Natura-alade hulka kuuluv vooluveekogu või selle osa või lisada viide vastavale seadusele.

Kommentaar ettepanekule nr 9

KMHd soovitage mitte kõigi, vaid ainult Natura-alasid mõjutada võivate objektide puhul. Kohalik maaparandusbüroo ei ole pädev asutus KMH vajalikkuse üle otsustamisel, seetõttu ei saa KSH vajalikkust hinnata konkreetsete juhtude kaupa.

10. Soovitame alameetme 3.3.2.1 (Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus muude kui mägipiirkondade põllumajandustootjatele) raames madala tootlikkusega ja raskesti haritava maa all käsitleda ka liigniisket väheviljakat maad, sest see võimaldab kokku hoida maaparanduskulusid väheviljakatel maadel.
11. Soovitame alameetme 3.3.2.2 (NATURA 2000 toetus põllumajanduslikule maale) raames kirjutada täpsemalt lahti indikaatorite ja sihttasemete all märgitud toetatava maa pindala (38 000 ha) kõlvikute lõikes. Taoline täpsustus võimaldab võrrelda käesoleva meetme ja alameetme 3.3.2.3.4 alt toetust saavate alade jagunemist
12. Soovitame täpsemalt fikseerida saamata jäänud tulu arvestamise alused. Saamata jäänud tulu hindamiseks soovitage toetuda kinnitatud meetodikale. Vastasel korral võib tekkida tõsiseid probleeme selle kompenseerimisel.

13. Soovitame alameede 3.3.2.3.1 (Nitraaditundliku ala toetus) raames sisse viia nõude, et toetuse taotleja peab järgima asjakohaseid keskkonnajuhtimissüsteemi osi. Juhul kui antud nõue ei ole tehnilistel põhjustel rakendatav kohe programmeerimisperioodi algusest, siis soovitame nõude kehtestada alates 2009. aastast.

Kommentaar ettepanekule nr 13

Keskkonnajuhtimissüsteem on kirjeldatud ISO 14001 ja EMASi alusel. Tootja peab omama ülevaadet oma maa keskkonnaväärtustest, keskkonnaohtlikest objektidest, tootmise olulistest keskkonnaaspektidest, mittevastavustest ning koostama keskkonnategevuskava, kus on ära näidatud tootmise keskkonnanõuetele vastavusse viimise tegevused ja tähtajad.

14. soovitame alameede 3.3.2.3.1 (Nitraaditundliku ala toetus) raames väetiste ja taimekaitsevahendite osas fikseerida kasutamise baastaseme.

Kommentaar ettepanekule nr 14

Meetmete kirjelduses viidatakse kasvavatele probleemidele põhjavee kvaliteedi osas. Kui nõ lähtepositsioon on madal ja joogivee osas esineb endiselt probleeme, siis soovitame lubatud tasemed üle vaadata. Kui lubatakse kasutada praegusest rohkem väetisi ja taimekaitsevahendeid, siis see ei aita keskkonnakaitseliste eesmärkide saavutamisele kaasa. Kui probleeme hajureostusega ei ole, siis pole ka kitsendusel mõtet. Kui on vaja tegeleda punktoreostusega, tuleb meetmelehel ka vastav tegevuskava näidata.

15. Alameede 3.3.2.3.2 (Keskkonnasõbraliku majandamise toetus) ja alameetme 3.3.2.3.3 (Mahepõllumajandusliku tootmise toetus) raames soovitame sisse viia nõude, et toetuse taotleja peab järgima asjakohaseid keskkonnajuhtimissüsteemi osi (vt kommentaari ettepanekule nr 5). Juhul kui antud nõue ei ole tehnilistel põhjustel rakendatav kohe programmeerimisperioodi algusest, siis soovitame nõude kehtestada alates 2009. aastast.
16. Alameetme 3.3.2.3.4 (Poollooduslike koosluste hooldamise toetus) vajaduse põhjendusse soovitame kirjutada värskemaid andmed poollooduslike koosluste pindala, hooldamise ja taastamise kohta.

Kommentaar ettepanekule nr 16

Käesoleval aastal toetati Keskkonnaministeeriumi kaudu rohkem, kui 18 000 ha taastamist ja hooldamist. 2003.a andmete kasutamine siin ei ole adekvaatne. 2003.a kulutuste näitel toetuste määrade kirjeldamine on eksitav. Praegu kasutatavad määrad on oluliselt kõrgemad (näiteks oluliselt kallinenud kütuse tõttu). Keskkonnaministeeriumi andmetel maksab käesoleval aastal aruniidu hooldamine 560 kr/ha, loopealse puhastamine 600 kr/ha, jne.

17. Alameetme 3.3.2.4.2 (Põllumajandusmaa lupjamise toetus) miinimumnõudeid taotlejale soovitame täpsustada. Keskkonnatoetuse puhul peaks kindlasti arvestama ka keskkonnanõudeid, mitte ainult agronoomilisi aspekte. Kui antud

meede ei kuulu keskkonnatoetuse alameetmete alla, siis soovitame selle viia teise telje alla.

18. Meetme 3.3.2.5 (Veekaitsevööndi metsastamine) raames soovitame täpsustada üldeesmärki direktiivis 2000/60/EÜ toodud eesmärkidega – ainult direktiivile viite lisamine ei anna eesmärgist selget ettekujutust.
19. Meetme 3.3.2.5 (Veekaitsevööndi metsastamine) toetuse sihtlala soovitame täpsustada järgmiselt: “veekaitsevööndis ja veehoiualal ning sanitaarkaitsealal ja veehaarde toitealal asuval põllumajandusmaal”.

4.3.3 Ettepanekud (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Meetme “Koolitus ja teavitustegevused” (111) puhul võib koolituste läbiviimine spetsiifilistes põllumajanduse, keskkonna ja metsanduse valdkondades, kus seni õpet ei ole teostatud, tähendada märkimisväärset koolitusmaterjalide koostamise töö- ja ajakulu, mistõttu soovitame kaaluda toetatava tegevusena koolitusmaterjalide koostamise kulu hüvitamist.
2. Meetme “Koolitus ja teavitustegevused” (111) raames soovitame sätestada ajaliselt minimaalsed koolitus- ja teabepäevade pikkused.
3. Meetme “Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine” (115, 115) kirjelduse osas jääb segaseks punkt – üleminekumeetodid. Soovitame täpsustada mis on selle punkti eesmärk.
4. Meetme Põllumajandustootjate ajakohastamine (121) I alameetme (Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks) miinimumnõuete osas soovitame täpsustada sissetulekute mõistet – kas peavad suurenema ettevõtte rahavood või müügitulu. Miinimumnõuete osas soovitame esitada teise punkti asemel nõude äriplaani esitamise vajaduse kohta, täpsemad nõuded äriplaanile ja selle koostiselementidele soovitame sätestada eraldi ministri määrusega. Hetkel toodu jätab lahtiseks “sisaldavate detailide” sisulise tähenduse.
5. Põllumajandustootjate ajakohastamine (121) I alameetme (Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks) toetatavate tegevuste osas neljandas punktis soovitame muuta sõnastust järgmiselt: “...samuti mesinduse ja seenekasvatusega seotud varaobjektide ostmise”.
6. Meetme “Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine” (123) abikõlblike kulutuste teise punkti osas soovitame täpsustada lauset või sõnastada ümber koht, kus on öeldud “ ... ostmise või liising kuni vara turuväärtuseni.”. Lause jääb hetkel segaseks.
7. Meetme “Põllumajandus-, ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine” (124, 132, 133) toetuse osas soovitame täpsustada või viidata vastavale Nõukogu (EÜ) määrusele – millistel alustel kasutatakse väikeste, keskmiste ja suurettevõtete klassifikatsiooni.
8. Meetme “Külade uuendamine ja arendamine” (321, 322, 323) toetuste hindamiseks soovitame lisada tingimused vähemsoodsate alade ja maakonnakeskustest eemal asuvate ettevõtete ja MTÜde eelistamiseks.
9. Meetme “Külade uuendamine ja arendamine” (321, 322, 323) toetuse sihtlala osas soovitame kaaluda sarnaselt meetmega “Majandustegevuse mitmekesistamine ...” toetuse määrade diferentseerimist piirkonniti.
10. Meetmetes oleks soovitav kasutada läbivalt ühtset terminoloogiat. Näiteks kasutatakse termineid majanduslik jätkusuutlikkus või jätkusuutlikkus ning

majanduslik elujõulisus või elujõulisus. Sisuliselt on tegemist samatähenduslike terminitega kui arengukava tavalugeja ei pruugi seda mõista. Soovitame kasutada jätkusuutlikkust koos vastavate sõnaühenditega.

11. Meetme “Külade uuendamine ja arendamine” (321, 322, 323) taotlejale esitatavate miinimumnõuete osas toodud tingimus, kus planeeritav ärikasum ei tohi majandusaastal ületada 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest, on mittesoovitav, sest ärikasum on ettevõtte tegevustulemust iseloomustav indikaator. Toetuse andmise tingimuste sätestamine läbi indikaatori taseme jälgimise võib ühelt poolt tingida moonutatud andmete esitamise ning teiselt poolt saada oluliseks piiravaks teguriks toetuse eesmärgi täitmisel. Soovitame antud nõude üle vaadata.

4.4 Kavandatavate meetmete sekkumisloogika

Käesoleva osa eesmärk on uurida, milline on kavandatavate meetmete sekkumisloogika.

Sekkumisloogika loob ühest küljest sisendite ja väljundite ja teisest küljest tulemuste ja mõju analüüsi kaudu meetmete eesmärkide ja tegevuste vahelise loogilise aluse ja seose.

4.4.1 Ettepanekud (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Meetme 3.3.1.1 (Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele mõeldud täiend- ja ümberõppe- ning teavitamismeetmed) osas soovitame konkretiseerida teavitustööd toetavate tegevuste sisu ja selgitada, milles peaks seisnema teaduslike teadmiste ja uudsete tavade levitamine.
2. Meedet 3.3.1.3 (Nõuandesüsteemi areng ja nõuandeteenuse kasutamine põllumajandustootjate ning põllumajandustootjatest metsaomanike poolt) raames soovitame täiendada toetatavaid tegevusi põllumajandusest lahkunud tööjõu nõustamistegevusega, mis on maakogukonna säilimise seisukohast oluline tegevus.
3. Toidu kvaliteedikavade rakendamine meetme 3.3.1.6 (Põllumajandustoodetele ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine) toetatavates tegevustes on reguleeritud meetmetega 3.3.1.9. (Toidukvaliteedikavades osalevate põllumajandustootjate toetamine) ja 3.3.1.10 (Toidukvaliteedikavad – teavitamis- ja edendamistegevus), mistõttu soovitame jätta antud punkti tegevuste loetelust välja.
4. EÜ 1698/2005 Art 43 mitterakendamise korral on tarbetu lisada nimetatud artikli rakendamisest tulenevaid kitsendusi meetme 3.3.2.5 (Veekaitsevööndi metsastamine) ja 3.3.2.6 (Kiirekasvulise metsakultuuri rajamine põllumajandusmaale) raames toetuse saajate sihtrühmale. Soovitame antud kitsendused välja jätta.
5. Meetmetes 3.3.2.5 (Veekaitsevööndi metsastamine) ja 3.3.2.6 (Kiirekasvulise metsakultuuri rajamine põllumajandusmaale) esinevad läbivalt viited EÜ määrustele, soovitame viited loetavuse huvides asendada määruses olevate sisuliste nõuetega.
6. Tööjõuprobleemide lahendamise osas soovitame meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) muuta bipolaarseks: ühelt poolt peaks see vahetult toetama inimeste (sh noorte) maale tööle

asumist, toetama maamajanduslikesse ettevõtetesse praktikale asumist ning teiselt poolt toetama ettevõtjaid uutele töötajatele (sh praktikantidele) elamistingimuste loomisel.

7. Soovitame täiendada meetme 3.3.3.2 (Külade uuendamine ja arendamine) osas toetatavaid tegevusi küla elukeskkonna arendamisel rajatiste ehitamisega lisaks ehitistele.

4.4.2 Ettepanekud (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Meetme "Koolitus ja teavitustegevused" (111) toetatavate tegevuste osas jääb selgusetuks, mida mõeldakse koolitusmaterjalide täiendamise all. Soovitame täpsustada toodut.
2. Meetme "Koolitus ja teavitustegevused" (111) soovitame arvestada aspektiga, et e-õpe on suhteliselt lai ja erinevaid tegevusi hõlmav õppesüsteem (iseseisvaks õppeks mõeldud loengumaterjalide, piltide, slaidide, videote, õppe- ja kontrolltestide, tagasisidestuse ja üldise halduse süsteem) koos vastava õppekeskkonna haldamise kuludega. Soovitame täpsustada e-õppe raames toetatavaid tegevusi.
8. Meetme "Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus" (112) raames soovitame täpsustada toetatavate tegevuste ja nende lühikirjelduse osas, missugust struktuurilist ümberkohandamist on mõeldud (kas vanuselist või organisatsioonilist struktuuri).
9. Meetme "Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine" (115, 115) toetatavate tegevuste alategevuse 1 all soovitame täpsustada või välja jätta tegevus töökeskkonna täiustamiseks ja parandamiseks. Antud kujul on tegevus väga üldsõnaline ja võib kujuneda meetme eesmärki mittetoetavaks.
10. Meetme "Põllumajandustootjate ajakohastamine" III alameetme (Investeeringud bioenergia tootmisesse) toetatavate tegevuste osas soovitame lisada punkti, mis toetaks nõ universaalselt mistahes biomassi ja/või bioenergia valmistamiseks mõeldud masinate ja seadmete ostmist või isetootmist omatarbeks kasutamisel.
11. Alameetmes "Keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal" täpsemate nõuete osas tuuakse välja väärtuslike maastikuelementide säilitamise kohustus. Soovitame esitada mõiste määratluse ja kirjelduse.
12. Alameetmes "Mahepõllumajanduslik tootmine" on välja toodud nõue, et taotleja puuvilja- ja marjaaed peab olema nõuetekohaselt hooldatud. Soovitame täpsustada, missuguseid nõudeid on silmas peetud.

4.5 Kavandatavate meetmete tasakaal eesmärkide seisukohast

Käesoleva osa eesmärk on uurida, milline on kavandatavate meetmete tasakaal eesmärkide seisukohast.

4.5.1 Ettepanekud (MAKi 16.06.2006 versioonile)

1. Lähtuvalt eesmärgist soovitame meetme 3.3.1.2 (Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus) osas toetatavaid tegevusi täpsustada kahest aspektist lähtuvalt: missugused tegevused soodustavad ettevõtte ülevõtmist (struktuurilist kohandamist); missugused tegevused soodustavad ettevõtluse alustamist.

2. Meetme 3.3.1.3 (Nõuandesüsteemi areng ja nõuandeteenuse kasutamine põllumajandustootjate ning põllumajandustootjatest metsaomanike poolt) raames soovitame arvestada aspekti, et nõuandesüsteem koosneb kahest poolest – nõuandepakkujast ja -tarbijast. Nõuandesüsteemi arendamine tähendab mõlema poole arendamist, hetkel on nõuandepakkuja poolne arendustegevus meetmes käsitlemata. Soovitame käsitleda ka nõuandepakkuja poolset arendustegevust.
3. Soovitame täpsustada meetme 3.3.1.4 (Põllumajandusettevõtete moderniseerimine) raames toetatavad tegevusi ja nende sekkumise ulatust.
4. Soovitame kaaluda meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) raames toetuse taotlejale esitatavate miinimumnõuete osas eelneva tegutsemisperioodi lühendamist, eelnev kaheaastane tegutsemisaeg saab piiravaks kitsenduseks uutele alustavatele ettevõtetele.
5. Soovitame meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) raames täiendada toetuse saajate sihtrühma 2 ESÜ suurusrühma kuuluvate ettevõtjate võrra, et panustada võimalikult laiahaardeliselt ettevõtlustegevuse laiendamisse.
6. Soovitame täpsustada, milles peab seisnema meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) raames põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine ning esitada sellele minimaalsed nõuded. Hetkel kajastub meetmes strateegiline lähenemine.
7. Soovitame täpsustada meetme 3.3.3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) raames turismi soodustavaid tegevusi.
8. Soovitame MASi ptk 3.1 p.8 eesmärk muuta kolme erinevat meetet (m. 3.3.1.4, m. 3.3.1.5. ja m. 3.3.1.6) läbivaks eesmärgiks, kus meede 3.3.1.4 on suunatud põllumajanduses mittetoidutoorainete bioenergia tootmisele ja meede 3.3.1.5 metsanduse toorainest bioenergia tootmisele.

4.5.2 Ettepanekud (MAKi 20.10.2006 versioonile)

1. Meetme “Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine” (123) – nimes, eesmärgis, spetsiifilistes eesmärkides ning tegevustes soovitame täpsustada, et metsandussaaduste all mõeldakse mittepuidulist metsandussaadust, vastasel juhul antud meede on kattuv meetmega “Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine (122, 123, 226)”.
2. Meetme “Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus” (112) – toetuse taotlejale esitatavate miinimumnõuete osa kolmandas punktis esitatakse seosed määruse (EÜ) nr 1698/2005 muude maaeluarengu meetmetega. Soovitame täpsustada nõude sisu ja kõnealuste meetmete kasutamist noore põllumajandustootja poolt.
3. Alameetme “Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks” toetatavate tegevuste osas esitatakse võimalus kasutatud masinate soetamiseks. Soovitame täpsustada tegevuse rakendamise ulatust, milliste (kui vanade) masinate puhul on õigustatud kasutatud tehnika soetamine. Siinjuures võib hakata ilmnema probleem varaobjekti õiglase väärtuse määratlemisel ning selle ebamajanduslikul viisil ärakasutamisel toetuse taotlemisel.

5. MEETMETE RAKENDAMISEGA KAASNEV MÕJU

Antud aruande osa eesmärgiks on uurida, milline on kavandatavate meetmete sotsiaal-majanduslik ja keskkondlik mõju, kuidas eeldatavad mõjud aja jooksul avalduvad, millised on erinevate mõjude potentsiaalsed konfliktid ning keda programm positiivselt ja negatiivselt mõjutab.

Maaelu arengukava eesmärkide elluviimisega seonduvate hüvede muutumise hindamine ei piirdu ainult otseselt rahaliselt mõõdetavate meetmete tulude ja kuludega, vaid hõlmab lisaks kaudsemaid kasusid ja kahjusid, mis seonduvad sotsiaalmajandusliku keskkonna muutumisega.

Sotsiaalmajandusliku analüüsi eesmärk on hinnata elluviidavate meetmete sotsiaal-majanduslikku otstarbekust. Sotsiaalmajandusliku mõju hindamisel analüüsitakse iga meetme mõju põllumajandusettevõtjale, tootjale, tarbijale, turismile ja riigile tervikuna. Valitud huvigrupid on ekspertgrupi hinnangul olulisemad (*stakeholders*), kellele meetmete mõju avaldub otseselt või kaudselt Keskkonnamõju hindamiseks viiakse eelhindamise raames läbi keskkonnamõjude strateegiline hindamine ning seetõttu keskendutakse antud osa raames eelkõige sotsiaal-majanduslikele mõjudele.

Sotsiaalmajandusliku analüüsi läbiviimine on keeruline, sest käesolevaks hetkeks ei ole Eestis vastavaid statistilisi andmeid süsteemselt kogutud ja analüüsitud. MAKi elluviimisega kaasnevad lisaks utilitaarsetele väärtustele ka turuvälised ehk mitteutilitaarsed väärtused. Sotsiaalmajanduslikus analüüsis käsitletakse nii utilitaarsete kui ka mitteutilitaarsete väärtuste mõju meetmetele.

Mitteutilitaarsed väärtusi iseloomustavad järgmised tegurid:

- ei eelda ressursside vahetut füüsilist tarbimist;
- tarbimine ei anna üldjuhul otsest majanduslikku kasu;
- ei allu üldjuhul turuseadustele;
- kasu pigem globaalne kui lokaalne;
- mõjutab elukvaliteeti;
- kasu rahaliselt raske väljendada.

Utilitaarseid väärtusi iseloomustavad järgmised tegurid:

- ressursside vahetu füüsilise tarbimise võimalused;
- tarbimine annab üldjuhul otsest majanduslikku kasu;
- hind allub turuseadustele;
- kasu on lokaalse iseloomuga;
- kasu on tarbimisel rahaliselt üldjuhul suhteliselt lihtsalt väljendatav.

MAKi hindamise ekspertgrupp hindas meetmete utilitaarseid ja mitteutilitaarseid väärtusi (vt tabel 1). Toodi välja meetmete lõikes võimalikud sotsiaalmajanduslikud mõjud, kirjeldades mõju allika (nt tööhõive kasv, konkurentsivõime kasv jne) ning määrates mõju ulatuse skaalal:

- suur (hõlmab indikatiivselt 2/3 vaadeldavast huvigrupist, rahaline efekt otsene ja avaldub kohe peale meetme rakendamist);
- vähene (hõlmab indikatiivselt 1/3 huvigrupist, rahaline efekt kaudne, avaldub peale meetme rakendamist mõne aja jooksul);

- puudub (mõju huvigrupile puudub, nii otsene kui ka kaudne rahaline efekt puudub).

Kuna MAK-is ei ole meetmete juures baastasemeid välja toodud (vt p 8.2), siis kvantitatiivselt ei ole võimalik hinnata ka meetmete sotsiaal-majanduslikku mõju.

Tabel 1. Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 sotsiaalmajanduslik mõju

I telg

Meede/Mõju	Põllumajandustootjad	Põllumajandus- saaduste vahendajad/töötajad	Tarbijad	Turism	Riik
I telg. Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine					
Koolitus- ja teavitustegevused	Konkurentsivõime kasv (suur) nt uuenenud tooted Tootmisefektiivsuse kasv (suur) Innovaatiliste lahenduste kasutuselevõtmine (vähene)	Konkurentsivõime kasv (suur) Innovaatiliste lahenduste kasutuselevõtmine (vähene)	Toodangu parem kvaliteet (vähene) Laiem sortiment (vähene)	Otsene mõju puudub	Maksutulude kasv (vähene)
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus	Uute töökohtade loomine (suur) nt uute ettevõtete loomine Sissetulekute suurenemine (suur) Rahvastiku vananemine maapiirkondades pidurdub (vähene)	Uute töökohtade kasv (vähene) Sissetulekute kasv (vähene)	Laiem sortiment (vähene)	Otsene mõju puudub	Vähenenud tööpuudus (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene) Maksutulude kasv (vähene)
Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine	Konkurentsivõime kasv (suur)	Konkurentsivõime kasv (suur)	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Põllumajanduse jätkusuutlikkus on tagatud (vähene)

Põllumajandustootjate ajakohastamine	Konkurentsivõime kasv (suur) Tootmisefektiivsuse kasv (suur) nt alanenud omahind Põllumajandustegevuste mitmekesisustumine (suur) Töökohtade säilimine (suur) Töökohtade loomine (vähene) Finantsriskide (intressikulude) suurenemine (vähene), seoses investeeringute tegemisega	Toodangu parem kvaliteet (suur) Töökohtade säilimine (vähene)	Värskem, parema kvaliteediga toodang (suur) Laiem sortiment (suur)	Otsene mõju puudub	Maksutulude kasv (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene) Rohelise energia osatähtsuse suurenemine energiabilansis (vähene)
Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine	Konkurentsivõime kasv (suur) Omafinantseerimisvõime kasv (suur) Sissetulekud tasakaalustuvad (suur) Töökohtade säilimine (suur) Tooraine kvaliteedi paranemine (suur)	Konkurentsivõime kasv (suur) Tooraine kvaliteet paraneb (suur)	Sortimendi laienemine (suur) nt uued puidul põhinevad tooted	Otsene mõju puudub	Maksutulude kasv (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene)
Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine	Konkurentsivõime kasv (suur) Kasumlikkuse kasv (suur)	Konkurentsivõime kasv (suur)	Toodangu kvaliteedi paranemine (vähene)	Otsene mõju puudub	Maksutulude suurenemine (vähene)
Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine	Konkurentsivõime kasv (suur) Tootmisefektiivsuse kasv (suur)	Konkurentsivõime kasv (suur)	Kvaliteedi paranemine (vähene)	Otsene mõju puudub	Maksutulude suurenemine (vähene) Koostöö kasv ettevõtete ja teadusasutuste vahel

					(vähene)
Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur	Põllumajanduslikus kasutuses oleva maa pindala säilimine/suurenemine (suur) Tootmisefektiivsuse tagamine (suur)	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Maksutulude säilimine (vähene)
II telg. Keskkonna ja paikkonna säilitamine					
Ebasoodsamate piirkondade toetus	Sissetulekute säilimine (suur) Töökohtade säilimine (suur)	Otsene mõju puudub	Laiem sortiment (toetab mahetootmise kaudu sortimendi laiendamist – nišitooted) (vähene)	Turismi kasv läbi maastikulise mitmekesisuse säilimise (vähene)	Läbi töökohtade säilimise maksutulude laekumine (vähene) Paikkonna asustuse säilimine (suur)
Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	Sissetulekute säilimine (suur)	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Turismi kasv läbi maastikulise mitmekesisuse säilimise (vähene)	Läbi sissetulekute säilimise maksutulude laekumine (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene)
Natura 2000 toetus erametsamaale	Sissetulekute säilimine (suur)	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Loodusturismi kasv (vähene)	Läbi sissetulekute säilimise maksutulude laekumine (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene)
Põllumajanduslik keskkonnatoetus	Sissetulekute säilimine (suur) Keskkonnaalaste teadmiste kasv (suur)	Sissetulekute säilimine (vähene)	Laiem sortiment (toetab mahetootmise kaudu sortimendi laiendamist –	Turismi kasv maapiirkondades (vähene)	Läbi sissetulekute säilimise maksutulude laekumine (vähene)

			nišitooded) (vähene)		Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene)
Vähetootlike investeeringute toetus	Mullaviljakuse kasv (suur) Toodangumahu kasv (suur) Sissetulekute säilimine (suur)	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Maastiku ajaloolise ja kultuurilise väärtuse säilimise kaudu turismi kasv (vähene)	Läbi sissetulekute säilimise maksutulude laekumine (vähene) Vähenenud sotsiaaltoetuste maht (vähene)
Kaitsemetsa rajamine	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub	Otsene mõju puudub
Energiavõsa rajamine	Sissetulekute säilimine (suur) Töökohtade säilimine (suur)	Otsene mõju puudub	Küttetoorme (kütuse) sortimendi laienemine (vähene)	Otsene mõju puudub	Rohelise energia osatähtsuse suurenemine energiabilansis (vähene)
III telg. Maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine					
Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas	Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistumine (suur) nt uute väikeettevõtete tekkimine maapiirkondadesse Jätkusuutlikkuse tagamine (suur)	Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistumine (suur) Jätkusuutlikkuse tagamine (suur)	Teenuste/toodete laiem sortiment maapiirkondades (suur) Teenuste parem kättesaadavus (suur)	Turismi areng maapiirkondades (vähene)	Tööhõive suurenemine maapiirkondades (suur) Maksutulude kasv (vähene) Ettevõtluse mitmekesistumine maapiirkondades (suur)

Külade uuendamine ja arendamine	<p>Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna arendamise ettevõtlusvormide mitmekesistumine (suur) nt ühistud, MTÜd jne</p> <p>Jätkusuutlikkuse tagamine (suur)</p>	<p>Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna arendamise ettevõtlusvormide mitmekesistumine (suur) nt ühistud, MTÜd jne</p> <p>Jätkusuutlikkuse tagamine (suur)</p>	Teenuste parem kättesaadavus (suur)	Turismi kasv maapiirkondades (vähene)	Tööhõive suurenemine maapiirkondades (suur) Maksutulude kasv (vähene) Ettevõtluse mitmekesistumine maapiirkondades (suur)
Leader	<p>Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistumine (suur) Ühistegevuse kasv (suur)</p>	<p>Uute töökohtade teke (suur) Maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistumine (suur) Ühistegevuse kasv (suur)</p>	Teenuste kättesaadavuse paranemine (vähene)	Turismi kasv maapiirkondades (vähene)	Tööhõive suurenemine maapiirkondades (suur) Maksutulude kasv (vähene) Ettevõtluse mitmekesistumine maapiirkondades (suur)

Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid on väga väikesed või enamikel juhtudel puuduvad. Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid võivad tekkida keskkonnamõjude ja põllumajandusliku majandustegevuse aktiivsuse kasvamisel. Keerukaks võib kujuneda eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul võib jätkuda põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadel, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja teedevõrk. Arengukava üheks eesmärgiks on ära kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade eesmärkide täitmist ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnameetmetega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks suurenevad kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

6. ÜHENDUSE KAASATUSE LISANDVÄÄRTUS

6.1 Subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtete arvestamine

Vastavalt subsidiaarsuse põhimõttele soovitame MAK 2007–2013 ellu viia kodanikele lähimal võimalikul tasandil, mis võimaldab arengukava eesmärkide täitmise. Selle põhimõtte kohaselt sekkub Euroopa Liit liikmesriikide maaelu arengukavade rakendamisse punktis, kus tema tegevus on eraldiseisvate liikmesriikide omast tõhusam. Määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) artikli 7 kohaselt vastutavad liikmesriigid maaelu arengu programmide rakendamise eest vastaval territoriaalsel tasandil vastavalt oma institutsioonilisele korrale.

Proportsionaalsuse põhimõte on oma sisult subsidiaarsuse põhimõttele väga lähedane, viidates MAKi mõistes sellele, et iga rakendustase, sh ühendus, teostab arengukava elluviimisel rangelt vaid neid tegevusi, mida kodanikele lähemal tasandil teostada ei saa.

Maaelu Arengu Strateegia 2007–2013 kohaselt on MAK 2007–2013 üks põhimõtte subsidiaarsuse suurendamine, st vastutuse samm-sammuline lähendamine kohalikule tasandile. Sellest tulenevalt rakendatakse MAK 2007–2013 meetmeid kahel põhitasandil – üleriigiliselt ja kohalikul tasandil – ning integreeritud lähenemise teel, kasutades LEADER-otsustusprotsessi teiste telgede eesmärkide saavutamiseks.

Ühenduse institutsioonide kaasamine MAKi rakendamisse on nõ programmiülene, st komisjonil on tähtis roll MAKi rakendamist käsitlevate seire- ja hindamisaruannete heakskiitmisel, eesmärgiga tagada Euroopa Liidu poolt eraldatud vahendite otstarbekas kasutamine ja püstitatud eesmärkide täitmine planeeritud ajakava kohaselt.

MAK 2007–2013 on koostatud viisil, milles on nähtav vastutuse teadlik võtmine arengukava rakendamise eest. Teadvustatud on korraldusasutuse, makseagentuuri ja sertifitseerimisasutuse nimetamise vajadus ning muude asutuste kaasamise vajadus. Kuna nendele asutustele ja Eesti riigile laiemalt on pandud valdav vastutus programmi eduka rakendamise eest, on oluline tagada vastutuspiire täpselt jaotavate õigusaktide ning selgete ja täpsete rakendusprotseduuride olemasolu, võttes arvesse SAPARDi, struktuurifondide ja teiste maaelu programmide rakendamisel saadud ning peensusteni analüüsitud õppetunde.

6.2. Kui palju on programmis arvesse võetud Ühenduse eesmäärke?

Ühenduse peamised eesmärgid maaelu edendamisel ja rahastamisel on:

- põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime edendamine restruktureerimise, arendamise ja innovatsiooni teel;
- keskkonna ja paikkonna parandamine maade hooldamise teel;
- maapiirkondade elukvaliteedi tõstmine ja majanduse mitmekesistamine;
- Leader.

Need põhieesmärgid on ka ühenduse maaelu arengu poliitika strateegiasuuniste tuumaks. Sama põhimõtte järgi on koostatavad liikmesriikide arengukavad määruses jagatud telgedeks ja seda on järgitud ka MAK 2007–2013s. MAKi teljed on omakorda jagatud meetmeteks, millele on seatud üld- ja spetsiifilised eesmärgid. Võib öelda, et meetmete eesmärgid toetavad MAK 2007–2013 eesmäärke ja seeläbi ühenduse strateegilisi eesmäärke.

Ühenduse strateegiasuunistes pööratakse tähelepanu Lissaboni ja Göteborgi eesmärkide täitmisele maaelu edendamisel.

Lissaboni tegevuskava on suunatud majanduskasvule ja töökohtade loomisele, tagades seeläbi suurema sotsiaalse sidususe. Maaelu strateegia kohaselt aitab see strateegia läbi I ja III telje kaasa Lissaboni konkurentsivõime, majanduskasvu ja töökohtade loomise ning II telje kaudu keskkonnasõbralikuma elukeskkonna eesmärkide saavutamisele. Ühenduse eesmärkide saavutamise seisukohast on oluline ka LEADER-lähenemine, mille kaudu kohalikule tasandile otsustusõiguse delegeerimise teel aidatakse kaasa kõigi sektorite vahelise koostöö parandamisele ja eesmärkide saavutamisel kohalike olude arvestamisele.

Nn Göteborgi eesmärkide tuumaks on säästev areng ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemise pidurdamine: vastavalt Göteborgis kokkutulnud Euroopa Ülemkogu järeldustele peab majanduskasv toimuma paralleelselt loodusvarade säästva kasutamisega, säilitades seeläbi bioloogilise mitmekesisuse. Maaelu strateegia kohaselt kasutatakse MAKi II telje meetmeid bioloogilise mitmekesisuse ja keskkonnasõbralike põllumajandus- ja metsandussüsteemide ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamiseks ja arendamiseks, samuti vee ja kliimamuutusega seotud eesmärkide integreerimiseks.

Kokkuvõttes võib järeldada, et MAKi koostamisel on vajalikul määral arvesse võetud asjassepuutuvaid ühenduse eesmäärke.

6.3 Kuivõrd on programm vastavuses muude programmidega ja kuidas tagatakse nendega sünergia?

Määruse artikli 5 kohaselt on EAFRD loodud täiendama siseriiklikke, piirkondlikke ja kohalikke meetmeid ning komisjon ja liikmesriigid vastutavad erinevatest fondidest, nimelt ERDF, ESF, CF, ühenduse kalanduse toetusvahendist saadava abi ning ühenduse muude finantseerimisvahendite sekkumiste vahelise koordineerimise eest. Lisaks peab määruse kohaselt kooskõla olema tagatud ka Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondiga.

MAKi 10. peatükis märgitakse, et MAKi ellu viies tuleb tagada vastastikune täiendavus ja kattuvuse vältimine peamiselt teiste Euroopa Liidu poolt eelarveperioodil 2007–2013 eraldatavate struktuurivahenditega, mida rakendatakse valdkondlike rakenduskavade kaudu. Eelnõus on toodud näited MAKi meetmete seotusest ja täiendavusest teiste rakenduskavade raames rakendatavate meetmetega. Maaelu strateegia ja arengukava eelnõudest nähtub vastutuse võtmine määruses nõutud peamiste programmide ja rahastamisvahenditega koordineerituse tagamiseks ning dubleerimise vältimiseks. Täpsustada soovitame infot MAKi ning Euroopa Investeerimispannga ja ühenduse muude finantseerimisvahendite sekkumiste vahelise koordineerimise osas.

MASis nenditakse, et eelarveperioodil 2007–2013 ei kuulu põllumajanduse ja kalanduse toetamiseks ettenähtud Euroopa Liidu fondid enam struktuurifondide alla, kuid Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi, Euroopa Kalandusfondi ja struktuurivahendite vahel on tihedad seosed toetatavate tegevuste osas. Näiteks kavandatakse kõigist neist vahenditest tegevusi tööhõive suurendamiseks, ettevõtluse arengu soodustamiseks, elukeskkonna parandamiseks jmt. Vastavalt strateegiale on tegevuste dubleerimise ennetamiseks ja sünergia saavutamiseks vaja tegevuste omavahelisele koordineerimisele tähelepanu pöörata nii vahendite planeerimisel kui programmide elluviimisel.

Vahendite planeerimisel hõlmavad strateegias kirjeldatud koordinatsioonimehhanismid programmdokumentide koostamise eest vastutavate ministriumide esindajate vastastikust osalust teiste rakenduskavade vahendite planeerimises, pidevat infovahetust vastutavate ministriumide vahel ning erinevate välisvahendite planeerimise integreerimist Riigi Eelarvestrateegia koostamise protsessi, tänu millele vaadatakse eelarveliste otsuste tegemisel kõiki vahendeid koos ning vajadusel harmoniseeritakse nende kasutamist. Võtmesõnaks on siin pidev infovahetus, mis sisuliselt hõlmab kõiki nimetatud tegevusi ning mille täpne sisu, protseduuristik ja vastutavad isikud soovitame küsimuse olulisuse tõttu selgelt reglementeerida.

Kavandatavad programmide rakendamise alased koordinatsioonimehhanismid hõlmavad maaelu strateegia kohaselt Riigi Eelarvestrateegiale vastavat ühtset ja terviklikku rahaliste vahendite kavandamist, kõigi seotud ministriumide ja majandus- ja sotsiaalpartnerite kaasamist seirekomisjonide töösse, info vahetamist ja kättesaadavust õigusaktide koostamisel, heakskiidetud projektide loetelude avalikustamist ning valdkonna- ja strateegiaülestest hindamiste korraldamist. Just laiapõhjalise seirekomisjoni kokkukutsumine ja selle töö tõhus korraldamine, valdkonna- ja strateegiaülestest hindamiste korraldamine ning seire ja hindamistulemuste avalikustamine peaksid olema tõhusad vahendid eri programmide rakendamisel dubleerimise vältimiseks.

6.4 Milline on programmi täiendav efekt?

MAK 2007–2013 oluliseks täiendavaks ja just ühenduse kaasatusest tulenevaks mõjaks tuleb pidada märkimisväärset maaelu arengu alaste programmide koostamise, rakendamise, seire ja hindamise alast kogemust, mis hakkab omama hindamatut väärtust ajal, kui ühenduse toetus antud valdkonnale on lõppenud. Olulisi kogemusi saavad rakendamisega seotud isikud nii projektide, meetmete kui programmi tasandil ning samuti seirekomisjoni töösse ja muudesse tegevustesse kaasatud teised osapooled.

Lisaks kogemusele on arengukava rakendamine heaks võimaluseks kontaktide loomisel. Sellele aitab kaasa näiteks ka kavandatava Eesti maaeluvõrgustiku loomine. Riikliku maaeluvõrgustiku tegevusse kaasatakse maaelu strateegia kohaselt kavast kasusaajaid esindavad ühendused ja organisatsioonid ning piirkondlikult ja riiklikult maaelu arengu kava rakendamisega või maaelu arendamisega seotud organisatsioonid ja asutused, keda kava eesmärgid puudutavad. Lisaks Eesti-sisestele kontaktidele ja kogemustele avaneb võimalus kontaktide loomiseks ja kogemuste jagamiseks ja saamiseks üle Euroopa.

Kui programmi raames rakendatakse piisava läbimõelduse ja tõhususega kõikide Euroopa Liidu abiprogrammide juures kehtivat avalikustamise nõuet, tuleb Euroopa Liit ja tema pakutavad võimalused lähemale kõikidele maal elavatele inimestele ja muutub seeläbi tajutavamaks ja usaldusväärsemaks. Usaldusväärse tagamisel on oluline roll kõikidel arengukavaga seotud osapooltel, kelle ülesanne on tagada muuhulgas projektivaliku läbipaistvus ja õiglus ning tõhus kontroll vahendite sihipärase kasutamise üle.

7. KULUEFEKTIIVSUSE SAAVUTAMINE

7.1 Programmi kavandatavate kulude eeldused

Vastavalt määruse (EÜ) nr 1290/2005 artikkel 69 alusel maaelu arenguks antava ühenduse toetuse juhissumma ajavahemikuks 1. jaanuar 2007 kuni 31. detsember, selle iga-aastase jaotuse ja miinimumsumma, mis koondatakse lähenemiseesmärgi alusel abikõlblikesse piirkondadesse, määrab kindlaks komisjon kooskõlas 2007–2013 finantsperspektiiviga ja institutsioonidevahelise kokkuleppega, mis käsitleb eelarvemenetluse parandamist ja eelarvedistsipliini samal perioodil.

Programmi kavandatavad kulud on planeeritud jooksevhindades ja summasid on korrigeeritud indeksiga 2%, vastavalt määruse artiklis 69 lõikes 3 toodud määrale. Eestis on olnud viimaste aastate majanduskasv kiirem Euroopa Liidu keskmisest kasvust. Hindaja arvates võiksid MAKi rahastamiskava koostajad arvesse võtta Eesti makromajandilikke näitajaid, võttes aluseks Rahandusministeeriumi prognoosid põhilistele makromajanduslikele näitajatele Eestis aastatel 2007–2010, ja pikendada prognoose vastavalt trendidele. Alljärgnevas tabelis 2 on toodud Rahandusministeeriumi 2006. aasta suvise prognoosi põhilised makromajanduslikud näitajad.

Tabel 2. Rahandusministeeriumi 2006. aasta suvise prognoosi põhilised makromajanduslikud näitajad.

	2004	2005	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2013*
Ehitushinna- indeks	7,3%	8,4%	11,1%	8,6%	8,2%	7,6%	7,4%	7,3%	7,3%	7,3%
Keskmine palk	7 287	8 073	9 170	10 261	11 265	12 281	13 337	-	-	-
Palga nominaalkasv	8,4%	10,8%	13,6%	11,9%	9,8%	9,0%	8,6%	8,6%	8,6%	8,6%
Tarbijahinna- indeks	3%	4,10%	4,5%	3,9%	4,2%	3,2%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
SKP reaalkasv	8,1%	10,5%	9,6%	8,3%	7,7%	7,6%	7,4%	-	-	-

Allikas: RMI 2006 suveprognoos, hindaja arvutused

*prognoositavad näitajad

Rahastamiskava

Telgede kulud

I telje ja III telje rahastamiseks taotletakse maksimummäärana, st 75% avaliku sektori abikõlblikest kuludest. II ja IV telje puhul on telje maksimummääraks 80% avaliku sektori abikõlblikest kuludest vastavalt EK määrusele 1290/2005 artikkel 70.

Tabel 3. Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 rahastamine telgede kaupa

Telg	Avalik sektor		
	Avalik sektor kokku	EAFRD kaas- finantseerimise määr (%)	EAFRD summa

Telg 1	365 905 333	75%	274 429 000
Telg 2	356 757 700	75%	267 568 275
Telg 3	192 100 300	75%	144 075 225
Telg 4	91 476 333	75%	68 607 250
Tehniline abi	38 115 138	75%	28 586 354
Kokku	952 878 473	75%	714 658 855

Tuginedes intervjuule PRIAga (20.11.2006) soovib Hindaja IV telje (LEADER) rahastamise üle vaadata, sest eraldatud 1,4 miljardi krooni ulatuses toetuste andmine võib olla raskendatud ja eraldatud toetussummat ei kasutata efektiivselt ära.

Meetmete määrad

Meetmete määrad on toodud osaliselt nii eurodes kui ka Eesti kroonides. Hindaja teeb ettepaneku esitada kõik toetuse summad selguse huvides nii eurodes kui ka Eesti kroonides.

Meetmete piirmäärade kehtestamisel on kasutatud EK määruse 1698/2005 lisas toodud määrasid I, III ja IV telje meetme toetussummade määramisel.

Lisaks võiks programmi meetmete kulude kavandamisel arvesse võtta meetmega kaasnevate põhiliste kulude iseloomu (investeeringud, masinad, seadmed, tööjõukulu) ja korrigeerida vastavaid näitajaid täpsema makromajandusliku näitajaga (ehitushinnaindeks, tarbijahinna-indeks, nominaalpalga kasv jne).

II telje meetmete toetuste ühikumäärade arvutustes on lähtutud peamiselt sellest, milline on tootja saamatajäänud tulu ja millised on kavandatud tegevuse tõttu lisanduvad kulud, kuna II telje meetmete puhul on valdavalt tegemist kompenseeriva iseloomuga meetmetega.

Meetmete maksimummäärad on puudu järgnevate alameetmete puhul:

- kiviaedade rajamise ja taastamise toetus;
- kohalikku sorti taime kasvatamise toetus;
- ohustatud tõugu looma kasvatamise toetus;
- keskkonnasõbralik majandamine;
- Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus.

Euroopa Komisjoni määruse 1698/2005 lisas kehtestatud toetussummade piirmäärasid ei ole ületatud.

Tehniline abi

Lisaks riigieelarvelistele vahenditele on programmi elluviimiseks kasutada tehnilise abi vahendeid (EAFRD 2007–2013 tehnilise abi vahendeid). Nendest vahenditest tellitakse arengukava väljatöötamiseks vajalikke uuringuid, eelhindamine jne. Vastavalt määruse (EÜ) nr 1290/2005 artiklile 5 võib EAFRD kasutada kuni 0,25 % oma iga-aastastest eraldistest ettevalmistuse, seire, haldustoetuse, hindamise ja kontrolli meetmete finantseerimiseks komisjoni algatusel ja/või nimel. Liikmesriigi algatusel võib MAKi puhul finantseerida tegevusi, mis on seotud programmi ettevalmistamise, juhtimise, seire, hindamise ja kontrolliga kuni 4% programmi jaoks ettenähtud kogusummast. MAKi puhul taotletakse tehnilise abi tarbeks maksimummäära – 4% .

7.2 Programmi inimressursi ja finantskulud

Programmi inimressursi ja finantskulud ei ole MAKis välja toodud. Seetõttu ei ole võimalik MAKis inimressursi- ja finantskulud hinnata. Soovitame MAK-is välja tuua programmi inimressursi ja finantskulu, võttes arvesse, et programmi korraldusametuseks on Põllumajandusministeerium ja rakendusametuseks PRIA.

Meetmete inimressursi ja finantskulude planeerimine

Meetmete inimressursi ja finantskulude kulude planeerimist peaks alustama vastavate tegevuste defineerimisest ja nendega seotud kulude planeerimisest. Kulude prognoosi aluseks peaks olema 2006. aasta hinnad. Inimressursi ja finantskulude kulude eelarvestamisel soovitame arvesse võtta juba valminud finantsplaane vastava meetme kohta (kui need on olemas).

Meetmete elluviimise inimressursi ja finantskulud võiks planeerida järgnevate kululiikide alusel:

- investeeringud – ehituse, seadmete, rajatiste jms kulu (mis tekib täiendavalt meetme elluviimisega jms),
- nn “pehmete” projektide kulud- tellitavad teenused (uuringud, IT uued lahendused, sealhulgas eraldi välja tuua teadus- arendustöö jms),
- tööjõukulud (sh kõik maksud);
- muud kulud – halduskulud, rendikulud jms.

Soovitame iga meetme elluviimiseks vajalike kulude katteks määrata finantseerimise allikas või allikad (nt riigieelarve, EL, ettevõtted, muud allikad), et vältida kulude üleplaneerimist.

Lisaks 2006. aasta hindades koostatud arengukava elluviimise kuludele, soovitame koostada tuleviku hindadesse korrigeeritud inimressursi- ja finantskulude prognoosi. Korrigeerimiskoeffitsiendid kululiikide lõikes peaks olema välja toodud ka MAKis (nt Rahandusministeeriumi 2006. aasta suveprognoosi makromajanduslikud näitajad ja prognoosid).

Hindaja soovitab inimressursi ja finantskulude eelarvestamisel koostada ühtne metoodika ja lisada praegu puuduvad inimressursi ja finantskulud arengukavale.

Programmi inimressursi kulude paremaks planeerimiseks peaks korraldusametuse esitada PRIAle võimalikult vara meetme kohta info, et PRIA saaks teha vajalikud juhtimisalased otsused õigeaegselt ning ressursse efektiivsemalt planeerida.

7.3 Kas eeldatavaid tulemusi oleks võimalik väiksemate kuludega saavutada?

Kuna MAKis ei ole välja toodud finants- ja inimressursikulusi ei meetmete kaupa, ega ka üldisel tasemel, siis ei ole võimalik hinnata kulude planeerimise efektiivsust. Tuginedes intervjuule PRIAga 20.11.2006 planeeritakse inimressurss vastavalt meetmete vajadusele ja keerukusele. PRIA vajab inimressursi paremaks ettevalmistamiseks ja efektiivsemaks juhtimiseks infot meetmete kohta võimalikult vara, et valmistada ette programmi edukas elluviimine.

8. SEIRE- JA HINDAMISSÜSTEEM

8.1. Seire- ja hindamissüsteem ning selle rakendamine

MAKis kirjeldatud seiresüsteem vastab üldjoontes nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) esitatud nõuetele. Seiresüsteemi, sh aruandlust ja seirekomisjoni tööd koordineerib korraldusasutus, samuti on kirjeldatud, kuidas komisjonile esitatavasse aruandesse sisendit saadakse ja millised on aruande peamised osad.

Seire- ja hindamisprotsesside kirjeldus peaks siiski olema süstemaatilisem. Nimetatud määruse artikli 74 lõikes 3 sätestatakse, et riigi kohustuste hulka kuulub asjakohaste juhtimis- ja kontrollisüsteemide loomine, mille abil tagatakse ülesannete selge jaotus ja eraldatus korraldusasutuse ja muude organite vahel. MAKis peaks olema välja toodud, millise õigusaktiga on reguleeritud või veel kavatakse reguleerida MAKi juhtimissüsteemid, seireinfo kogumise ja edastamise kord ning samuti hindamise läbiviimise kord. Toodud peaks olema ka asutuste kaupa nende tegevuse õiguslik alus ja peamised vastutusvaldkonnad. Kuna MAKi raames teostatav seire on jaotatud telgedeks, meetmeteks ja projektideks, peaks arengukavast olema üheselt aru saada, kes mis tasandil rakendamise ja seire eest vastutab ja millised on vastutuse täitmist näitavad väljundid (aruanne esitatud, seirekoosolek peetud jne).

Info peaks olema süstemaatilisem edastatavate aruannete osas. Peaks olema üheselt selge, millisest õigusaktist aruandmise kohustus tuleneb, millistel juhtimistasanditel aruandeid esitatakse ja kes nende esitamise eest vastutab ning mida eri tasandite aruannetes edastatav teave peab hõlmama.

MAKis kirjeldatakse aastaaruannete koostamise mehhanismi, st kasusaaja esitab projekti käsitleva teabe makseagentuurile ning edasi annab makseagentuur teabe korraldusasutusele. Täpsustada soovitame eri taseme aruannete üldistuse määra. Oleks loomulik, kui kasusaaja esitab teavet projekti kohta, makseagentuur esitab korraldusasutusele juba vastava meetme osas üldistusi tegeva aruande ning korraldusasutuse ülesandeks on kokku panna ja komisjonile edastada aruanne, mis käsitleb kogu programmi. Seega on korraldusasutuse ülesanne täiendada makseagentuurilt saadud aruannet hinnangutega programmi ja asjakohaste ühenduse eesmärkide saavutamise kohta ning esitada ettepanekuid rakendamisega seotud probleemide lahendamiseks.

Tekib küsimus, kas piisab ainult kogu programmi seirekomisjonist või peaks ka telgede kaupa moodustatama seire- või juhtkomisjonid, et tagada võimalikult adekvaatse ja vajaliku analüüsi ja üldistustasemega teabe esitamine sisendiks programmi seirekomisjonile ja aastaaruande koostamisele. Iga taseme komisjonide tegevuse kohta peaks märkima nende peamised vastutusvaldkonnad ja vastutuse täitmist näitavad väljundid.

MAKis öeldakse, et seirekomisjoni töökorra koostab korraldusasutus ja seejärel kinnitab selle seirekomisjon. Määruse artikli 77 lõikes 1 sätestatakse siiski, et “seirekomisjon koostab oma töökorra asjaomase liikmesriigi institutsioonilises, õiguslikus ja finantsraamistikus ja võtab selle vastu kokkuleppel korraldusasutusega”. Seega soovitame töökorra koostamise mehhanism üle vaadata.

Määruse artiklis 86 on sätestatud programmi püsihindamise, vahehindamise ja järelhindamise põhimõtted. MAKis on hindamiste läbiviimiseks kavandatava süsteemi kohta teave puudulik. Süsteem peaks hõlmama hindamiste korraldamise põhimõtteid (kes on hindamise tellija, millised on hindamise eesmärgid ja kuidas tagatakse hindamise kvaliteet). Selgelt soovitame välja tuua, milliste küsimustega iga hindamisliik – püsihindamine, vahehindamine ja järelhindamine – tegeleb, kes hindamisi korraldab ja kes reaalselt läbi viib (ametkond, sõltumatu hindaja jne.) ning milleks kasutatakse hindamise tulemusi. Kaaluda tasuks ka hindamise juhtkomitee moodustamist, et tagada hindamiste ettevalmistamine ja nende tulemuste kasutamine programmi või telje suhtes võimalikult kasulikul viisil. Juhtkomitee koosseisu määramisel võiks kaaluda mitte ainult MAKi või selle konkreetse teljega seotud isikute kaasamist vaid ka muude just hindamiste korraldamise kogemusega isikute juhtkomiteesse kutsumist.

Eesti avalikule sektorile on omane suur kaadri volavus ja eriti järelhindamist teostades võib tekkida probleem, et rakendamiseks algselt seotud isikud ei ole enam kättesaadavad. Programmi rakendajate kohustus on tagada, et nii dokumentaalne kui isikutelt pärinev info on seire ja hindamise huvides vajalikul hetkel kättesaadav.

8.2 Sisend-, väljund-, tulemus-, baas- ja mõjuindikaatorid programmi ning selle edu hindamiseks

Vastavalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 Art 81 mõõdetakse programmide arengut, tõhusust ja tulemuslikkust seoses nende eesmärkidega (sh spetsiifiliste eesmärkidega) näitajate abil, mis on seotud lähteolukorraga ning programmide finantseostuse, tootluse, tulemuste ja mõjuga. Eriti soovitame arvestada selle artikli punktiga 2, mille alusel tuleb määratleda programmile eriomased lisanäitajad. Toodud määruse artikli rakendamiseks soovitame viia meetmesse sisse näitajad, indikaatorid, mis võimaldaksid teostada seireandmete kogumist alates toetuse taotluse esitamise momendist, võttes sealjuures arvesse spetsiifiliste eesmärkide täitmise mõõdetavust.

Oluline on iga meetme juures välja tuua baas-, väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid.

Baasindikaatorid väljendavad sotsiaalmajanduslikku ning keskkonna olukorda kindlal ajahetkel. Need jagunevad kaheks:

- 1. Eesmärgipõhised baasindikaatorid* on otseselt seotud programmi eesmärkidega. Nad võetakse aluseks baasnäitajatena programmi mõjude hindamisel
- 2. Kontekstipõhised baasindikaatorid* annavad informatsiooni olulistest trendidest ja arengutest millel on mõju programmi tegevustele.

Väljundindikaatorid mõõdavad tegevusi, mis on otseselt programmiga täidetavad. Neid mõõdetakse naturaalsel- või rahalistel näitajatega.

Tulemusindikaatorid mõõdavad meetme otseseid ja vahetuid mõjusid.

Mõjuindikaatorid mõõdavad otsest ja vahetut kasu toetuse saajatele, nii konkreetse meetme kui ka üldisel programmi tasandil.

Jälgides sekkumisloogika põhjusahelat algab indikaatorite hierarhia **sisenditest** – finantsilisest või administratiivsest ressursist, mis loob programmi tegevuste **väljundid**. Spetsiifiliste eesmärkide täitmiseks vajalike sekkumiste otseseks tagajärjeks on **tulemused**. **Mõjud** peaksid kaasa aitama programmi üldiste eesmärkide täitmisele, mis omakorda peavad vastama defineeritud vajadustele.

Programmi eesmärkide saavutamise hindamiseks planeeritud indikaatorid peavad olema spetsiifilised, mõõdetavad, saavutatavad kuluefektiivsuse poolest, asjakohased ning ajakava poolest realistlikud.

Sisendindikaatorid on Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 määratletud meetmetele eraldatud finantsressursside jaotuse kaudu.

Tabelis nr 4 on kajastatud Eesti Maaelu Arengukavas 2007–2013 välja toodud baas-, väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid meetmete kaupa. Indikaatorite hindamiseks töötati välja uurimisküsimused hindajale.

Küsimused hindajale:
1. Kas meetme raames on kõik indikaatorid kajastatud?
2. Kas indikaatorid vastavad eesmärkidele?
3. Kas indikaatorid moodustavad piisava aluse seireks ja hindamiseks (sh kas nad on realistlikud, mõõdetavad jne)?

Tabel 4. Baas-, väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid meetme kaupa

MEETME NIMI	KOOLITUS- JA TEAVITUSTEGEVUSED (111)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund-indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus-indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõju-indikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Spetsiifilised eesmärgid				
Toetada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute täiend- ja ümberõpet, et säilitada ja tõsta nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada nende ettevõtlikkust.	Puudub	Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv aastaks 2013 on 10 000 inimest. Koolitus- ja teabepäevi on aastas 400.	Õppe edukalt läbinute arv: 8000	Põhi ja täieliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal (2013. aastaks; 47%); Elukestev õpe (2013. aastaks; 14 %)
Toetada teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamist põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute seas.	Puudub	Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv aastaks 2013 on 10 000 inimest. Koolitus- ja teabepäevi on aastas 400.	Õppe edukalt läbinute arv: 8000	Põhi ja täieliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal (2013. aastaks; 47%); Elukestev õpe (2013. aastaks; 14 %)
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Meetme raames on esitamata baasindikaatorid 2. Toodud indikaatoritel esineb vastavus eesmärkidele 3. Meetme tulemusnäitajana on sätestatud õppe edukalt läbinute arv, see eeldab			

	kvalifikatsiooninõuete määratlemist. Arengukavas jääb selgusetuks antud tulemusnäitaja rakenduslik pool.
--	--

MEETME NIMI	NOORTE PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE TEGEVUSE ALUSTAMISE TOETUS (112)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Noorte põllumajandustootjate põllumajandusliku majapidamise sisseseadmise aitamine	puudub	Toetatud noorte ettevõtjate arv 250–280; Toetused kokku 12 400 000EUR	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (10%)	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest); · Lisandväärtuse muutus (kasv) aasta tööjõuühiku kohta 10-15%
Tööhõive võimaluste laiendamine noortele	puudub	Toetatud noorte ettevõtjate arv 250–280; Toetused kokku 12 400 000EUR	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (10%)	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest); · Lisandväärtuse muutus (kasv) aastatööjõuühiku kohta 10-15%
Noorte kaasamine maakogukonna arendamisse	puudub	Toetatud noorte ettevõtjate arv 250–280; Toetused kokku 12 400 000EUR	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (10%)	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest); · Lisandväärtuse muutus (kasv) aastatööjõuühiku kohta 10-15%
Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine	puudub	Toetatud noorte ettevõtjate arv 250–280; Toetused kokku 12 400 000EUR	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (10%)	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest); · Lisandväärtuse muutus (kasv) aastatööjõuühiku kohta 10-15%.
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1.Meetme raames on esitamata baasindikaatorid st ei ole teada kui palju on potentsiaalseid inimesi, kes kvalifitseeruksid noorfarmereite alla. 2. Olemasolevad indikaatorid vastavad eesmärkidele 3. Mõju indikaatorite ja tulemusindikaatorite mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus)			

MEETME NIMI	NÕUANDESÜSTEEMI JA -TEENUSTE TOETAMINE (114, 115)	
	BAASTASE	SIHTTASE

Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Vastavalt määruses (EÜ) nr 1782/2003 artiklites 4 ja 5 ning III ja IV lisas sätestatud kohustuslikud majandamisnõuded ja head põllumajandus- ning keskkonnatingimused;	Aastal 2005 oli erametsaomanike 217 taotlust, prognoos aastaks 2006 on 500 taotlust	Nõuandetoetust saanud põllumajandustootjate arv aastaks 2013 – 2500; · Nõuandetoetust saanud erametsaomanike arv aastaks 2013 – 500; Ümber korraldatud ja tegutsevate nõuandekeskuste arv aastaks 2013 – 16	Toetatud nõuandekeskuste bruto-lisandväärtuse kasv 25%; · Toetatud põllumajandus- ja metsandus-ettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv 10%	Muutus brutolisandväärtuses aastase töjõuühiku kohta 10-15%. Tööjõu tootlikkuse kasv 10%.
Ühenduse õigusaktidel põhinevad tööohutusnõuded	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
Põllumajandusettevõtte üldise tulemuslikkuse tõstmine majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi aspekte arvestades	Aastal 2005 oli erametsaomanike 217 taotlust, prognoos aastaks 2006 on 500 taotlust	Nõuandetoetust saanud põllumajandustootjate arv aastaks 2013 – 2500; · Nõuandetoetust saanud erametsaomanike arv aastaks 2013 – 500; Ümber korraldatud ja tegutsevate nõuandekeskuste arv aastaks 2013 – 16	Toetatud nõuandekeskuste bruto-lisandväärtuse kasv 25%; · Toetatud põllumajandus- ja metsandus-ettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv 10%	Muutus brutolisandväärtuses aastase töjõuühiku kohta 10-15%. Tööjõu tootlikkuse kasv 10%
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1.Meetme raames on esitamata baasindikaatorid põllumajandustootjate osas ja nõuandekeskuste osas. 2. Tulemusindikaatorid on esitatud kuid sobimatud nõuandekeskuste puhul – sest brutolisandväärtust (gva) on hindamisel rakendatav ainult tootmisettevõtete puhul. Määratletud tulemusindikaatorid on sobimatud antud eesmärgi hindamiseks. 3. Mõjuindikaatorite ja tulemusindikaatorite mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus). Seireks ja hindamiseks puudub piisav alus, sest osaliselt on määratlemata nii baas- väljund – tulemus- kui ka mõjuindikaatorid.			

MEETME NIMI	MEETME 121 I ALAMEEDE – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSTOOTJATE ARENDAMISEKS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tehnoloogia taseme tõstmine, põllumajandussektori kaasajastamine ja toodangu kvaliteedi parandamine	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 300;· Tehtavate investeeringute maht 900 milj EEK	Puudub	Puudub

Keskkonna ja loomade heaolu parandamisele ning vastavate nõuete täitmisele kaasa aitamine	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 300;- Tehtavate investeeringute maht 900 milj EEK	Puudub	Puudub
Läbi keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite traditsioonilise kultuurmaastiku säilitamine	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 300;- Tehtavate investeeringute maht 900 milj EEK	Puudub	Puudub
Omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisele ja seeläbi põllumajandustootjate toodetud lisandväärtuse suurendamisele kaasa aitamine	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 300;- Tehtavate investeeringute maht 900 milj EEK	Puudub	Puudub
Tööhõive säilitamine ja töökohtade loomise stimuleerimine põllumajanduses	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 300;- Tehtavate investeeringute maht 900 milj EEK	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Alameetme raames on esitamata baasindikaatorid põllumajandustootjate osas 2. Esitatud indikaatorid on puudulikud (puuduvad baasindikaatorid, tulemusindikaatorid ja mõjuindikaatorid) ja ei vasta täielikult eesmärkidele 3. Mõjuindikaatorite ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus)			

MEETME 121 II ALAMEEDE – PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE PIKAAJALISED INVESTEERINGUD				
MEETME NIMI	BAASTASE	SIHTTASE		
	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Konkurentsivõime suurendamine, sealhulgas uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamine	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 100 aastas; Tehtavate investeeringute maht 400 milj EEK	Puudub	Puudub
Keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasa aitamine.	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised – 100 aastas; Tehtavate investeeringute maht 400 milj EEK	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata baasindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorid on puudulikud (puuduvad baasindikaatorid, tulemusindikaatorid ja mõjuindikaatorid) ja need ei vasta täielikult eesmärkidele. 3. Mõju indikaatorite ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis hetkel on puudulik.			

MEETME NIMI	MEETME 121 III ALAMEEDE – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Uus turg põllumajandustootjatele	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Põllumajandustootjate konkurentsivõime (so sissetulekute suurenemine)	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Keskkonnahoid	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Maastikuhooldus	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Energiatoorme tarnekindlus	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Energiakandjate mitmekesisus	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Energiatootmise hajutus	Puudub	Toetatavad põllumajanduslikud majapidamised: 30/a Tehtavate investeeringute maht: 120 mln. EEK/a (7,6 mln €a)	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Alameetme raames on esitamata baasindikaatorid põllumajandustootjate osas 2. Esitatud indikaatorid on puudulikud (puuduvad baasindikaatorid, tulemus indikaatorid ja mõju indikaatorid) ja ei vasta täielikult eesmärkidele. 3. Mõju indikaatorite ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab			

	vastavate seireandmete määramist ja kogumist juba varases etapis (taotluse esitamisel).
--	---

MEETME NIMI	METSAD E MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE JA METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (122, 123,226)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Metsa tootmispotentsiaali tõstmine metsa liigilise koosseisu parandamiseks	U. 1 milj ha erametsamaad; 70 tuh erametsaomanikku	Taotlejate arv 3000; investeringute kogusumma 170,0 milj. EEK	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja metsa väärtuse suurendamine 30 000 ha	Puudub
Metsa majandusliku väärtuse parandamine ökoloogiliste väärtuste säilitamiseks ning kasvamajäävate puude väärtuse suurendamiseks	U. 1 milj ha erametsamaad; 70 tuh erametsaomanikku	Taotlejate arv 3000; investeringute kogusumma 170,0 milj. EEK	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja metsa väärtuse suurendamine 30 000 ha	Puudub
Metsa majandamise keskmise tulususe tõstmine	U. 1 milj ha erametsamaad; 70 tuh erametsaomanikku	Taotlejate arv 3000; investeringute kogusumma 170,0 milj. EEK	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja metsa väärtuse suurendamine 30 000 ha	Puudub
Metsaressursi mitmekülgne ja jätkusuutlik majandamine	U. 1 milj ha erametsamaad; 70 tuh erametsaomanikku	Taotlejate arv 3000; investeringute kogusumma 170,0 milj. EEK	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja metsa väärtuse suurendamine 30 000 ha	Puudub
Ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine;	U. 1 milj ha erametsamaad; 70 tuh erametsaomanikku	Taotlejate arv 3000; investeringute kogusumma 170,0 milj. EEK	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja metsa väärtuse suurendamine 30 000 ha	Puudub
Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamine	Puudub	Taotlejate arv 300; Investeringute kogusumma 55,4 milj. EEK	Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamine, 3500 ha	Puudub
Metsatulekahjude ennetamine	Puudub	Taotlejate arv 300; Investeringute kogusumma 55,4 milj. EEK	Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamine, 3500 ha	Puudub
Metsandussaadusi töötleva tööstuse (v.a mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev tööstus) mikroettevõtete üldise tulemuslikkuse, konkurentsivõime ja ekspordipotentsiaali parandamine	Puudub	Taotlejate arv 200; Investeringute kogusumma 116 milj. EEK	Metsatulekahju, ulukikahjustuste, taimehaiguste ja -kahjustuste ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala, 7000 ha	Puudub

Uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõtmine	Puudub	Taotlejate arv 200; Investeeringute kogusumma 116 milj. EEK	Metsatulekahju, ulukikahjustuste, taimehaiguste ja -kahjustuste ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala, 7000 ha	Puudub
Metsaressursi täiuslikum/täielikum ärakasutamine	Puudub	Taotlejate arv 200; Investeeringute kogusumma 116 milj. EEK	Metsatulekahju, ulukikahjustuste, taimehaiguste ja -kahjustuste ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala, 7000 ha	Puudub
Metsandustoodete lisandväärtuse suurendamine	Puudub	Taotlejate arv 200; Investeeringute kogusumma 116 milj. EEK	Metsatulekahju, ulukikahjustuste, taimehaiguste ja -kahjustuste ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala, 7000 ha	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	<p>1. Alameetme raames on esitamata baasindikaatorid põllumajandustootjate osas 2. Esitatud indikaatorid on puudulikud (puuduvad baasindikaatorid ja mõjuindikaatorid) ja ei vasta täielikult eesmärkidele.</p> <p>3. Mõju indikaatorite ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotluse esitamisel).</p>			

MEETME NIMI	PÕLLUMAJANDUSTOODETE LE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Põllumajandus- ja metsandussaaduste töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega;	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Tootmises tekkivate kõrvalsaaduste, kaastoodete ning tootmisjäätmete efektiivsem ärakasutamine	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Keskkonna- ja energiasäästlikkuse tagamine	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%

Innovaatiliste investeeringute soodustamine	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Info- ja sidetehnoloogia rakendamise ja levitamise soodustamine	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Biokütuste tootmise ja bioenergia kasutamise edendamine	Puudub	Toetatavate ettevõtete arv: 70; Investeeringute kogumaht: 1,4 mrd EEK	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad baasiindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorid vastavad eesmärkidele. 3. Seireks ja hindamiseks on vajalik baasiindikaatorite olemasolu.			

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMINE (124, 132, 133)				
MEETME NIMI	BAASTASE		SIHTTASE	
Spetsiifilised eesmärgid	Baasiindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund-indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus-indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori toormetootjate ning põllumajandus- ja metsandussaadusi töötleva tööstuse hulgas;	Puudub	Toetatud koostööprojektide arv 25	Puudub	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Uute kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaaliga toodete (sh, põllumajandus- ja metsasaadustest kõrge kvaliteedi ja lisandväärtusega toiduained ja mittetoiduliste tooted) ning innovaatiliste protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamine sektori ettevõtete tulemuslikkuse tõstmiseks, keskkonna- ja energiasäästu tagamiseks	Puudub	“Toidukvaliteedikavades osalemise toetamine” osas: Kvaliteedikavades osalevate toetatud põllumajandustootjate arv 200	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtete arv: 20	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%

Toiduainete kvaliteedi tõstmine, sh toidukvaliteedikavade väljatöötamine ja nende rakendamise soodustamine tagamaks tarbijale toote või tootmisprotsessi kvaliteetsuse;	Puudub	“Toidukvaliteedikavade edendamise ja nendest teavitamise toetamine” osas: Toetatud tegevuste arv 5 kava	Tunnustatud kvaliteedikavade raames toodetud põllumajandustoodete suurem väärtus 10%; Tunnustatud kvaliteedimärgi all toodetud põllumajandustoodete väärtus 5% kogutoodangu väärtusest	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Teavitada tarbijat toidukvaliteedikavades osalevate toodete olemasolust ja erisustest;	Puudub	Puudub	Tunnustatud kvaliteedikavade raames toodetud põllumajandustoodete suurem väärtus 10%	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Parandada tooraine kvaliteeti.	Puudub	Puudub	Puudub	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis 60% EL-25 keskmisest; Muutus brutolisandväärtuses aastase tööjõuühiku kohta 10%
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Baasindikaatorid puuduvad, täiendada väljund- ja tulemusindikaatoreid; 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas vastavus eesmärkidele. 3. Toodud indikaatorid on realistlikud ja mõõdetavad.			

MEETME NIMI	PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUUR (125)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Ühtlustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi maapiirkonnas, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske ja suurendades erametsa tootlikkust ja puidu kvaliteeti;	Puudub	Toetust saanud projektide arv 270 Tehtavate investeeringute maht 738 milj kr	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnapkaitserajatiste arv 180	Korrastatud maaparandussüsteemide pind – 85 000 ha

Parandada juurdepääsu põllumajandusmaale ja erametsamaale;	Puudub	Toetust saanud projektide arv 270 Tehtavate investeeringute maht 738 milj kr	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud teid 200 km	Korrastatud maaparandussüsteemide pind – 85 000 ha
Vähendada lokaalseid üleujutusi;	Puudub	Toetust saanud projektide arv 270 Tehtavate investeeringute maht 738 milj kr	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnapkaitserajatiste arv 180	Korrastatud maaparandussüsteemide pind – 85 000 ha
Minimeerida reostuse levikut kuivendatud maal ja suurendada eesvoolude isepuhastamisvõimet.	Puudub	Toetust saanud projektide arv 270 Tehtavate investeeringute maht 738 milj kr	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnapkaitserajatiste arv 180	Korrastatud maaparandussüsteemide pind – 85 000 ha
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	<p>1. Baas ja mõjuindikaatorid puuduvad. Mõjuindikaatorina esitatud korrastatud maaparandussüsteemide pind 85 000 ha ei ole mõjuindikaator, see sobib väljundindikaatoriks.</p> <p>2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga.</p> <p>3. Mõju- ja baasindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu. Seireks- ja hindamiseks korrektsete baas- ja mõjuindikaatorite määratlemine.</p>			

MEETME NIMI	EBASOODSATE PIIRKONDADE TOETUS (212)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Keskkonna ja paikkonna säilitamine ning parandamine	u 50% riigi pindalast	Toetatav põllumajandusliku maa pind 400 000 ha; taotlejate arv 9000	Puudub	Puudub
Säästva põllumajandusliku tootmise süsteemide alal hoidmine ja edendamine	u 50% riigi pindalast	Toetatav põllumajandusliku maa pind 400 000 ha; taotlejate arv 9000	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	<p>1. Puuduvad tulemus- ja mõjuindikaatorid. Väljundindikaatorites lisada investeeringute maht.</p> <p>2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga.</p> <p>3. Seireks ning hindamiseks on vajalik tulemus- ja mõjuindikaatorite olemasolu.</p>			

MEETME NIMI	NATURA 2000 TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (213)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tagada NATURA võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine;	66 linnuala, 509 loodusala; põllumajanduslikku maad NATURA võrgustiku alal	Toetatav põllumajandusliku maa pind 38 000 ha; taotlejate arv 1500.	Puudub	Puudub

	55 000 ha			
Säilitada NATURA võrgustiku aladel põllumajanduslik tegevus;	66 linnuala, 509 loodusala; põllumajanduslikku maad NATURA võrgustiku alal 55 000 ha	Toetatav põllumajandusliku maa pind 38 000 ha; taotlejate arv 1500.	Puudub	Puudub
Aidata toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad Euroopa Liidu linnustiku kaitse ja loodusliku kaitse direktiivide (79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ) rakendamisest;	66 linnuala, 509 loodusala; põllumajanduslikku maad NATURA võrgustiku alal 55 000 ha	Toetatav põllumajandusliku maa pind 38 000 ha; taotlejate arv 1500.	Puudub	Puudub
Aidata kaasa NATURA võrgustiku alade tõhusamale majandamisele.	66 linnuala, 509 loodusala; põllumajanduslikku maad NATURA võrgustiku alal 55 000 ha	Toetatav põllumajandusliku maa pind 38 000 ha; taotlejate arv 1500.	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad tulemus ja mõjuindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Seireks ning hindamiseks on vajalik tulemus- ja mõjuindikaatorite olemasolu.			

MEETME NIMI	NATURA 2000 TOETUS ERAMETSAMAAL (224)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (object related baseline indicators)	Väljund-indikaatorid (output indicators)	Tulemus-indikaatorid (result indicators)	Mõjuindikaatorid (impact indicators)
Aidata kaasa Natura 2000 võrgustikku kuuluva erametsamaa säästvalem kasutusele.	80 000 ha erametsamaad	Taotlejate arv 8000; Toetatud pind 65 000 ha	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad tulemus ja mõjuindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Seireks ning hindamiseks on vajalik tulemus- ja mõjuindikaatorite olemasolu.			

MEETME NIMI	NATURA 2000 VÕRGUSTIKU POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE HOOLDAMISE TOETUS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (object related baseline indicators)	Väljund-indikaatorid (output indicators)	Tulemus-indikaatorid (result indicators)	Mõjuindikaatorid (impact indicators)
Säilitada ja suurendada bioloogilist ning maastikulist mitmekesisust;	Niidetud puisniidud 1500 ha, loopealsed 9000 ha; hooldatavad luhad 15 000 ha; puiskarjamaad 3000 ha.	Toetatav pind perioodil 2007 - 2013 40 000 ha	Puudub	Puudub

Aidata kaasa säästvale arengule;	Niidetud puisniidud 1500 ha, loopealsed 9000 ha; hooldatavad luhad 15 000 ha; puiskarjamaad 3000 ha.	Toetatav pind perioodil 2007 - 2013 40 000 ha	Puudub	Puudub
Säilitada kultuuripärandit;	Niidetud puisniidud 1500 ha, loopealsed 9000 ha; hooldatavad luhad 15 000 ha; puiskarjamaad 3000 ha.	Toetatav pind perioodil 2007 - 2013 40 000 ha	Puudub	Puudub
Motiveerida põllumajandustootjaid ja teisi maakasutajaid rakendama looduskeskkonda ja maastikku säilitavaid maakasutamismeetodeid.	Niidetud puisniidud 1500 ha, loopealsed 9000 ha; hooldatavad luhad 15 000 ha; puiskarjamaad 3000 ha.	Toetatav pind perioodil 2007 - 2013 40 000 ha	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad tulemus- ja mõjuindikaatorid. Väljundindikaatorite osas lisada toetatavate taotlejate arv. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Seireks ning hindamiseks on vajalik tulemus- ja mõjuindikaatorite olemasolu.			

I ALAMEEDE – KESKKONNASÕBRALIK TOOTMINE NITRAADITUNDLIKUL ALAL				
MEETME NIMI	BAASTASE	SIHTTASE		
	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Spetsiifilised eesmärgid				
Soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ja ning kaitsta mulla- ja veeseisundit;	Keskkonnasõbraliku tootmise kohustusega hõlmatud maa pindala ~450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses;	Keskkonnasõbraliku tootmise kohustusega hõlmatud maa pindala ~450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.	Keskkonnasõbraliku tootmise kohustusega hõlmatud maa pindala ~450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid. 2. Indikaatorite seost eesmärgiga ei ole võimalik määratleda, sest indikaatoreid ei ole välja toodud. 3. Indikaatorite puudumise tõttu puudub alus seireks ja hindamiseks.			

MEETME NIMI	II ALAMEEDE – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ja ning kaitsta mulla- ja veeseisundit;	450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses;	450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.	450 000 ha; 5500 taotlejat	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid. 2. Indikaatorite seost eesmärgiga ei ole võimalik määratleda. 3. Indikaatorite puudumise tõttu puudub alus seireks ja hindamiseks.			

MEETME NIMI	III ALAMEEDE – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE NITRAADITUNDLIKUL ALAL			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Piirata põllumajandusest tulenevat hajureostust	Nitraaditundlikud alad 3250 km ² ; s. haritavat maad 1190 km ²	Puudub	Puudub	Puudub
Säilitada või parandada pinna- ja põhjavee kvaliteeti nitraaditundlikul alal.	Nitraaditundlikud alad 3250 km ² ; s. haritavat maad 1190 km ²	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Indikaatorite puudumise tõttu puudub alus seireks ja hindamiseks.			

MEETME NIMI	IV ALAMEEDE – MAHEPÕLLUMAJANDUSLIK TOOTMINE			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)

Säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning mullaviljakust;	Mahepõllumajandusliku maa pindala 70 000 ha	Puudub	Mahapõllumajandusliku maa pindala suurenemine 10 000 ha aastas.	Puudub
Toetada mahepõllumajanduse arengut ning rahuldada tarbijate kasvavat nõudlust mahetoodangu järele;	Mahepõllumajandusliku maa pindala 70 000 ha	Puudub	Mahapõllumajandusliku maa pindala suurenemine 10 000 ha aastas.	Puudub
Toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimelisust.	Mahepõllumajandusliku maa pindala 70 000 ha	Puudub	Mahapõllumajandusliku maa pindala suurenemine 10 000 ha aastas.	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Puuduvad väljund- ja mõjuindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Väljund- ja mõjuindikaatorite puudumise tõttu puudub alus seireks ja hindamiseks.			

MEETME NIMI	V ALAMEEDE – OHUSTATUD TÕUGU LOOMA KASVATAMISE TOETUS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude säilimine.	2006. aastal oli 760 eesti tõugu mära, 490 tori tõugu mära ning 105 eesti raskeveo hobuse tõugu mära, 700 eesti maatõugu lehma, 216 eesti vutti selektsioonikarjas, 3007 põhikarjas	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata kõik indikaatorid (väljund-, tulemus - ja mõju indikaatorid) 2. Indikaatorid puuduvad osaliselt 3. Mõju- ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	VI ALAMEEDE — KOHALIKKU SORTI TAIME KASVATAMISE TOETUS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine	“Sangaste” rukki külvipind 100 ha, aasrebasesaba, “haljas”, ohetu püsikluste, lehis, päideroog “Pedja” kokku 3-10 ha	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata kõik indikaatorid (väljund-, tulemus - ja mõju indikaatorid) 2. Indikaatorid puuduvad osaliselt 3. Mõju- ja tulemusindikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate			

	seireandmete määramist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu
--	---

MEETME NIMI	MEEDE 216 I ALAMEEDE – KIVIAEADADE RAJAMISE JA TAASTAMISE TOETUS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine	2005. aastal taotleti toetust 41 048 meetri kiviaia rajamiseks, 85 505 meetri kiviaia taastamiseks, 35 959 meetri kiviaia hooldamiseks	Puudub	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata kõik indikaatorid (väljund-, tulemus - ja mõju indikaatorid) 2. Indikaatorid puuduvad osaliselt 3. Mõju- ja tulemusindikaatorite määramine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määramist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	MEEDE 216 II ALAMEEDE – PÕLLUMAJANDUSMAA LUPJAMISE TOETUS			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Säilitada ja parandada mulla struktuuri;	300 000 ha vajab lupjamist Eesti Vabariigi haritavast maast	Toetatud projektide arv 450	Aastatel 2007-2013 lubatakse happelisi muldi kokku 175 000 hektarit (25 000 hektarit aastas)	Puudub
Suurendada taimede vastupanuvõimet haigustele ja parandada taimekasvusaaduste kvaliteeti ja saagivõimet;	300 000 ha vajab lupjamist Eesti Vabariigi haritavast maast	Toetatud projektide arv 450	Aastatel 2007-2013 lubatakse happelisi muldi kokku 175 000 hektarit (25 000 hektarit aastas)	Puudub
Suurendada mullas mikroorganismide arvukust ja soodustada vihmausside elutegevust;	300 000 ha vajab lupjamist Eesti Vabariigi haritavast maast	Toetatud projektide arv 450	Aastatel 2007-2013 lubatakse happelisi muldi kokku 175 000 hektarit (25 000 hektarit aastas)	Puudub
Parandada mulla õhu- ja veerežiimi;	300 000 ha vajab lupjamist Eesti Vabariigi haritavast maast	Toetatud projektide arv 450	Aastatel 2007-2013 lubatakse happelisi muldi kokku 175 000 hektarit (25 000 hektarit aastas)	Puudub

Suurendada tootmisjäätmete taaskasutamist ja vähendada koormust keskkonnale	300 000 ha vajab lupjamist Eesti Vabariigi haritavast maast	Toetatud projektide arv 450	Aastatel 2007-2013 lubatakse happelisi muldi kokku 175 000 hektarit (25 000 hektarit aastas)	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata mõju indikaatorid 2. Indikaatorid on puudulikud, selle tõttu eesmärkide täitmine ei ole kaetud 3. Mõju indikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	MEEDE 216 III ALAMEEDE – KASUTUSEST KÕRVALE JÄÄNUD PÕLLUMAJANDUSLIKE TOOTMISHOONETE LAMMUTAMINE			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Mittetasuvate investeeringute toetuse üldeesmärk on kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete likvideerimise teel kaasa aidata põllumajandusmaastiku ilme parandamisele ja korrastamisele	Puudub	Likvideeritud ehitiste arv perioodi jooksul kokku 800	Puudub	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata baas-, tulemus- ja mõjuindikaatorid 2. Indikaatorid puudulikud, selle tõttu eesmärkide täitmine ei ole kaetud 3. Mõju ja tulemus indikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	KAITSEMETSARAJAMINE (221)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Tagada hea keskkonnaseisundi läbi kaitsemetsade rajamise	Puudub	Taotlejate arv 100	Aastatel 2009-2013 rajatakse 1 700 hektarit kaitsemetsa	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata baas- ja mõjuindikaatorid 2. Indikaatorid puudulikud, selle tõttu eesmärkide täitmine ei ole kaetud 3. Mõju ja tulemus indikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	ENERGIAVÕSA RAJAMINE (221)			
	BAASTASE	SIHTTASE		

	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Spetsiifilised eesmärgid				
Edendada energiavõsa kasvatamist, et edendada bioenergia toorainekoguste suurendamist ning tagada hea keskkonnaseisund ja aidata kaasa kliimamuutuste leevendamisele.	Puudub	Taotlejate arv programperioidi jooksul 200	Programmeerimis- perioodi jooksul on meetme raames võimalik 3700 hektari energiavõsa rajamine	Puudub
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata baas- ja mõjuindikaatorid 2. Indikaatorid puudulikud, selle tõttu eesmärkide täitmine ei ole kaetud 3. Mõju ja tulemus indikaatorite määratlemine ja mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus), mis praegu on puudu			

MEETME NIMI	MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE MAAPIIRKONNAS (311, 312, 313)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljund- indikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemus- indikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Mikroettevõtjatest põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust;	Puudub	Kasusaajate arv - 1000, · Tehtavate investeeringute maht - 600 milj. Aastas; · Toetatavate turismitegevuste arv 250 aastas	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärsute kasv 10-15%; · Täiendav turistide arv 10%	Loodud töökohtade arv - 500
Kohalikul ressursil põhineva maapiirkonna elu kvaliteedi parandamisega seotud mittepõllumajandusliku mikroettevõtluse arendamine;	Puudub	Kasusaajate arv - 1000, · Tehtavate investeeringute maht - 600 milj. Aastas; · Toetatavate turismitegevuste arv 250 aastas	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärsute kasv 10-15%; · Täiendav turistide arv 10%	Loodud töökohtade arv - 500
Tööjõupuuduse leevendamiseks täiendavaid töökohti loovate projektide puhul hoonete elamiskõlblikuks muutmisele kaasa aitamine;	Puudub	Kasusaajate arv - 1000, · Tehtavate investeeringute maht - 600 milj. Aastas; · Toetatavate turismitegevuste arv 250 aastas	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärsute kasv 10-15%; · Täiendav turistide arv 10%	Loodud töökohtade arv - 500
Mahajäetud põllumajandusrajatiste ja põllumajanduslikku tootmisparandit kandvate hoonete tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasa aitamine;	Puudub	Kasusaajate arv - 1000, · Tehtavate investeeringute maht - 600 milj. Aastas; · Toetatavate turismitegevuste arv 250 aastas	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärsute kasv 10-15%; · Täiendav turistide arv 10%	Loodud töökohtade arv - 500

Noorte ja tõrjutud elanikkonnagruppide ettevõtluses osalemise soodustamine	Puudub	Kasusaajate arv - 1000, · Tehtavate investeeringute maht - 600 milj. Aastas; · Toetatavate turismitegevuste arv 250 aastas	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärsute kasv 10-15%; · Täiendav turistide arv 10%	Loodud töökohtade arv - 500
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Meetme raames on esitamata baasindikaatorid 2. Esitatud indikaatorid täidavad eesmärgi 3. Mõju ja tulemus indikaatorite mõõtmise tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus)			

MEETME NIMI	KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Omaalgatuse, koostöötahte ning sotsiaalsete suhete tugevdamine;	Puudub	Toetust saanud tegevused: 2500 Tehtavate investeeringute maht: 200 milj. EEK/a Toetust saanud külade arv: 3000 Kultuuripärandi projektide arv: 350	Puudub	Puudub
Sotsiaalse infrastruktuuri arendamine;	Puudub	Toetust saanud tegevused: 2500 Tehtavate investeeringute maht: 200 milj. EEK/a Toetust saanud külade arv: 3000 Kultuuripärandi projektide arv: 350	Puudub	Puudub
Külade elukeskkonna ning kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine;	Puudub	Toetust saanud tegevused: 2500 Tehtavate investeeringute maht: 200 milj. EEK/a Toetust saanud külade arv: 3000 Kultuuripärandi projektide arv: 350	Puudub	Puudub
Uudsete lahenduste leidmine erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks.	Puudub	Toetust saanud tegevused: 2500 Tehtavate investeeringute maht: 200 milj. EEK/a Toetust saanud külade arv: 3000 Kultuuripärandi projektide arv: 350	Suurenenud teenuste kättesaadavusest kasusaava maarahvastiku arv: 300 000	Puudub

Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1. Mõjuindikaatorina märgitud loodavate täistööajaga töökohtade puhul on tegemist tulemusnäitajaga, mitte mõjuindikaatoriga. Esitamata on baas-, tulemus-(osaliselt) ja mõjuindikaatorid. 2. Esitatud indikaatorite osas on olemas seos eesmärgiga. 3. Esitamata indikaatorite tõttu puudub põhjendatud alus seireks ning hindamiseks.			

MEETME NIMI	LEADER-MEEDE (41, 421, 431)			
	BAASTASE	SIHTTASE		
Spetsiifilised eesmärgid	Baasindikaatorid (<i>object related baseline indicators</i>)	Väljundindikaatorid (<i>output indicators</i>)	Tulemusindikaatorid (<i>result indicators</i>)	Mõjuindikaatorid (<i>impact indicators</i>)
Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise kaudu kohaliku kogukonna tugevdamine.	Puudub	Toetatavate tegevusgruppide arv - 5 (teg. 1) 25 (teg. 2); Kohalike tegevusgruppide poolt kaetud territoorium (km ²) - 40000; Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv - 4000; Toetatud koostööprojektide arv - 175; Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv - 30; Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv - 750	Loodud töökohtade arv - 150, · Edukalt läbi viidud koolituste arv - 175	Netolisandväärtuse ostujõustandardis (PPS) 65%, EL-25; · Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad - 150
Kohaliku tasandi koostöö ja töökohtade loomisele kaasa aitavate koostöövormide edendamine.	Puudub	Toetatavate tegevusgruppide arv - 5 (teg. 1) 25 (teg. 2); Kohalike tegevusgruppide poolt kaetud territoorium (km ²) - 40000; Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv - 4000; Toetatud koostööprojektide arv - 175; Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv - 30; Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv - 750	Loodud töökohtade arv - 150, · Edukalt läbi viidud koolituste arv - 175	Netolisandväärtuse ostujõustandardis (PPS) 65%, EL-25; · Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad - 150

Kohaliku eripära, sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikule kasutamisele ja tutvustamisele, kogukonna tegevuste arendamisele, tööhõive parandamisele, kohaidentiteedi rõhutamisele, sise- ja väliturismi potentsiaali kasutamisele, omapära ja traditsioonide väärtustamisele suunatud strateegiate rakendamine.	Puudub	Toetatavate tegevusgruppide arv - 5 (teg. 1) 25 (teg. 2); Kohalike tegevusgruppide poolt kaetud territoorium (km ²) – 40000; Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv – 4000; Toetatud koostööprojektide arv – 175; Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv – 30; Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv – 750	Loodud töökohtade arv – 150, · Edukalt läbi viidud koolituste arv – 175	Netolisandväärtuse ostujõustandardis (PPS) 65%, EL-25; · Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad – 150
Innovaatiliste ja lisaväärtust loovate lähenemiste ja uuenduslikkuse julgustamine ning seeläbi kohalike teenuste ja elukvaliteedi arendamine.	Puudub	Toetatavate tegevusgruppide arv - 5 (teg. 1) 25 (teg. 2); Kohalike tegevusgruppide poolt kaetud territoorium (km ²) – 40000; Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv – 4000; Toetatud koostööprojektide arv – 175; Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv – 30; Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv – 750	Loodud töökohtade arv – 150, · Edukalt läbi viidud koolituste arv – 175	Netolisandväärtuse ostujõustandardis (PPS) 65%, EL-25; · Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad – 150
Vastused küsimustele (vt küsimused hindajale)	1 Alameetme raames on esitamata baasindikaatorid 2. Esitatud indikaatorid täidavad eesmärged 3. Mõju ja tulemus indikaatorite mõõtmine tähendab vastavate seireandmete määratlemist ja kogumist juba varases etapis (taotlus)			

Soovitame MAKi esimese telje meetmetes lisada koolitus- ja nõuandetegevust käsitlevates osades üldist rahulolu iseloomustavad tulemusindikaatorid.

MAKi teise telje väljund- ja tulemusnäitajaid ning kvantifitseeritud eesmärged hinnates ilmneb olulisel määral puudusi vajalike indikaatorite, sh meetme spetsiifiliste eesmärkide täidetavust iseloomustavate indikaatorite olemasolus.

Seireandmete kogumiseks, säilitamiseks ja töötlemiseks loodav süsteem

Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud meetmete ja programmi lõikes. Meetmete tasandil seireinformatsiooni kogumine toimub makseagentuuri (PRIA) ja muude asjaomaste institutsioonide

kaudu. Vastavad asutused esitavad kord aastas ettenähtud tähtaegadeks meetmete füüsilist ja finantsilist arengut kajastavad aruanded korraldusasutusele.

Seiret teostatakse ühiste väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorite alusel. Peamine seireinfo sisestatakse makseagentuuri poolt ühtsesse elektroonilisse infosüsteemi, kus vastavad andmed säilitatakse.

MAK peaks olema detailsem seireandmete kogumiseks, säilitamiseks ja töötlemiseks loodava infosüsteemi kirjeldamisel: näitama ära, milline on süsteemi eesmärk ja milliseid protsesse sellega kaetakse, millist infot seal talletatakse ja analüüsitakse, kes ja mis eesmärkidel omavad infosüsteemile juurdepääsu, kes selle ülesseadmise, hooldamise ja kasutamiseeskirjade järgimise eest vastutab ning vajadusel muu oluline teave. Sedavõrd detailse info puudumisel MAKis soovitame lisada viite õigusaktile, kus see info on esitatud.

9. STRATEEGILISE KESKKONNAHINNANGU TULEMUSED

Antud osa eesmärgiks on välja tuua strateegilise keskkonnahinnangu peamised tulemused, käsitledes muuhulgas seda milliseid keskkonnahinnanguid on arvesse võetud ning millised meetmed on kavandatud keskkonnahinnangu programmi ettevalmistusse integreerimiseks.

Eesti on üle võtnud Euroopa Liidu keskkonnapoliitika ja põllumajanduspoliitika. Pea-tähelepanu on pööratud konkurentsivõime suurendamisele. Põllumajanduses väljendub see tootmise kontsentreerumises ja investeringutes tootmishoonetesse ja tehnikasse, veemajanduse jõupingutused on suunatud peamiselt veevarustuse ja kanalisatsiooni arendamisse linnades ja asulates. Eesti äärealadel on toetused suunatud maaholdusele ja looduskaitsealadele.

Tõenäoline on Eesti keskkonnaseisundi jätkuv polariseerumine: äärealadel suureneb kasutamata alade osatähtsus, Eesti traditsioonilistes põllumajanduspiirkondades jätkub ja areneb tööstusliku iseloomuga põllumajandus: põhiosa loomadest koondatakse suurfarmidesse, viljakamaid muldi haritakse majanduslikult optimaalseid väetise ja mürkkemikaalide koguseid kasutades. Selle tagajärjel piirkonniti põhjavee ja pinnavee seisund halveneb ning kohati põhjavesi ja väiksemad veekogud reostuvad. Eesti veekogude ja põhjavee üldseisund jääb tervikuna heaks või rahuldavaks looduslike kompenseerivate alade mõjul.

Peamine surve põllumajandusest keskkonnale lähtub viljakamatele maadele koondunud põllumajandustootmisest, millest suur osa paikneb nitraaditundlikul alal. Seega on peamistes põllumajanduspiirkondades vaja rakendada leevendus- ja kompenseerimismeetmeid vastavalt EL liikmesmaade kogemustele.

Nendeks on:

- veekaitse ja veehoiualade loomine põhjaveehaarete vee kvaliteedi ja väga heas seisundis veekogude kaitseks;
- parima võimaliku tehnika ja keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamine põllu-majandustootmises;
- tootjate koolitus ja teavitamine;
- veekogude füüsilise seisundi parandamine, kaladele rändeteede avamine ja veekogude tihedam hooldus;
- väikeste külade ja hajaasustuse elanikkonna reostunud kaevude asendamine sügavamate kaevude või veevõrkudega.

Vee hea seisundi hoidmine peaks olema peamiseks kriteeriumiks Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 (edaspidi MAK) keskkonnatulemuslikkuse hindamisel.

Mitmed MAKis kavandatud meetmed on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks. Eesti riik peab tagama, et ka selline põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil oleks heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes (Nõukogu määrus (EÜ) nr 1782/2003). Kindlasti tähendab see muuhulgas endise põllumajandusmaa võsastumise vältimist, mis suures osas leiab aset ääremaadel. Seega peaks poollooduslike koosluste hooldamise toetus kindlasti laienema ka väljapoole Natura 2000 alasid.

Senised kogemused SAPARDI, Maaelu Arengukava, alamvesikondade veemajanduskavade ja nitraaditundliku ala tegevuskava koostamisel ja elluviimisel loovad hea baasi jõupingutuste ühendamiseks maaelu säästvaks arenguks.

Edu saavutamiseks on määrav:

- poliiticate, eesmärkide, kriteeriumide ja tulemusindikaatorite mõtestamine ja ühtlustamine;
- osapoolte ühtlase haldussuutlikkuse saavutamine;
- majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnarikkuse seoste mõistmine praktilisel tasandil;
- oluliste mittevastavuste määratlemine ja kooskõlastatud tegevus nende likvideerimiseks;
- tulemusele orienteeritud koostöö jätkamine.

Väga oluline on keskkonnakaitseliste tegevuste finantseerimine Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 vahenditest, et kompenseerida põllumajanduse konkurentsivõime tagamisega vältimatult kaasnevat keskkonnaseisundi halvenemist. Meetmete keskkonnakaitselise tulemuslikkuse tagamiseks on vältimatu kõigi põllumajandustoetuste sidumine konkreetsete seadustest ja normatiividest tulenevate keskkonnanõuetega ning elluviimise järelevalve tagamine. Lisaks sõltub MAKi vahendite kasutamise keskkonnatulemuslikkus väga suures osas keskkonnateadlikkuse, haldussuutlikkuse ja keskkonnajuhtimise arengust. Haldussuutlikkuse meetmete rakendamine (RAKi kaasabil) tuleb ühildada osapoolte keskkonnanäpjuatundlikkuse tagamise ning keskkonnajuhtimissüsteemide ja parima võimaliku tehnikaga rakendamise toetamisega.

Eesti keskkonnajärelevalvesüsteem peaks välistama olulise negatiivse keskkonnamõjuga projektide rahastamise. Enne võimaliku negatiivse keskkonnamõjuga projekti elluviimist on vajalik teha keskkonnauuringud ja vajadusel keskkonnamõju hindamine.

Eesti maapiirkonna arengu soodustamiseks ja elanikele ning loodusele vajaliku hea keskkonnaseisundi saavutamiseks ei piisa ainult MAKi meetmete elluviimisest, vaid on vajalik kasutada ka riikliku arengukava (RAK) rakenduskavade vahendeid. MAKis kavandatud meetmete rakendamisel on maapiirkonna keskkonnaseisund tulevikus tõenäoliselt parem kui muudel samadel tingimustel MAKi meetmeid rakendamata.

10. KOKKUVÕTE

Käesoleva Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 eelhindamise lõpparuande koostamisel võeti aluseks Põllumajandusministeeriumi poolt 16. juunil 2006 ja 03. juulil 2006 edastatud Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 osad ning 20. oktoobri 2006 Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 versiooni.

Eelhindamise läbiviimisel lähtuti Tellija (Põllumajandusministeeriumi) poolt esitatud pakkumise kutse tingimustest ning InterAct Projektid & Koolitus OÜ poolt 26.05.2006 Põllumajandusministeeriumile esitatud pakkumisest, milles kirjeldati, et eelhindajad on sõltumatud eksperdid, kes ei panusta otseselt arengukava alaosade koostamisse, küll aga konsulteeritakse arengukava koostamise protsessis Tellija poolt korraldatud töökoosolekute raames.

Eelhindamise meeskonnaliikmed osalesid kokku neljal põllumajanduse ja maaelu nõukogu ning Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ettevalmistuseks moodustatud juhtkomisjoni ühisistungil, mis puudutasid Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 koostamist. Täiendavalt viidi läbi kohtumisi MAKi koostajate ning teiste osapooltega (sh PRIA-ga).

Eelhindamise metoodika peamiseks aluseks oli Euroopa Komisjoni poolt koostatud eelhindamise juhend “Draft Guidelines for Exante Evaluation” (Common Monitoring and Evaluation Framework, April 2006).

Eelhindamisel arvestati järgnevaid aspekte:

- Kas MAKis toodud strateegia on oluline tulenevalt identifitseeritud vajadustest ja probleemidest?
- Kas MAKi eesmärkide saavutamine on tõenäoline?
- Millisel määral on MAKi koostamisel arvestatud kogemustega eelmisest programmeerimisperioodist?
- Millised on MAKi tõenäolised mõjud sotsiaalmajanduslike ning keskkondlike vajaduste ja probleemide lahendamisele laiemalt?
- Kas MAK on kooskõlas Eesti Maaelu Strateegiaga 2007–2013 ja Ühenduse poliitikatega ning milline on erinevate MAKi osade omavaheline kooskõla (sh tegevuste vastavus eesmärkidele jne)?
- Kas eesmärkide saavutamise tulemuslikkuse mõõtmiseks on paika pandud indikaatorid, kas need on sobivad ja moodustavad piisava aluse seireks ja hindamiseks?
- Kuivõrd on programmis arvesse võetud Ühenduse eesmärged ning põhimõtteid?

Eelhindamise tulemused esitati eelhindamise vahearuandes (esitatud 17.07.2006) ning käesolevas Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 lõpparuandes. Eelhindamise protsessi raames viidi läbi ka Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 keskkonnamõtjude strateegiline hindamine, mille kokkuvõtte on esitatud ka käesolevas aruandes.

11. KASUTATUD ALLIKAD

1. A Framework for the Indicators for the Economic and Social Dimensions of Sustainable Agriculture and Rural Development. EC Agricultural Directorate-General. 2001.
2. Towards Sustainable Agriculture. A Pilot Set of Indicators. UK Ministry of Agriculture Fisheries and Food, UK. 2000.
3. Handbook on Common Monitoring and Evaluation Framework. Draft guidance document, Ver. 3, Directorate General for Agriculture and Rural Development. 2006.
4. Common Monitoring and Evaluation Framework. Draft Guidelines for *Ex ante* Evaluation. Directorate General for Agriculture and Rural Development. 2006.
5. Eesti Maaelu Arengukava 2004 – 2006 eelhindamise aruanne. Tln., AS Maves. 2003.
6. Eesti Maaelu Arengukava 2004 – 2006. EV Põllumajandusministeerium. 2005.
7. Eesti Maaelu arengu strateegia 2007 – 2013. EV Põllumajandusministeerium. 2006.
8. Nõukogu Määrus ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta, (EÜ) nr 1290/2005. 2005.
9. Nõukogu Määrus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (EÜ) nr 1698/2005. 2005.
10. Eesti Maaelu Arengukava 2004 – 2006. 2005. a. Seirearuanne. EV Põllumajandusministeerium. 2006.
11. Eesti Maaelu Arengukava 2004 – 2006. 2004. a. Seirearuanne. EV Põllumajandusministeerium. 2005.
12. Investeeringuvajadus Põllumajandussaadusi Töötlevas Tööstuses. Eesti Konjunktuuriinstituut. Tln. 2005.
13. Uuring “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede.” BDA Estonia OÜ, Saar Poll OÜ, Tln. 2006.
14. Investeeringutoetuste mõju põllumajandussaadusi töötlevale tööstustele. AS Helmes, OÜ HansaUuringud, Tln. 2005.
15. Põllumajandustootmise investeeringute vajadused ja võimalused. Eesti Maaülikool, Trt. 2006
16. Elatustalude kohanemise toetuse mõju uuring. Eesti Maaülikool, Trt. 2006.

17. Riigi eelarvestrateegia 2007–2010, <http://www.fin.ee/res2007>
18. Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord, Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. aasta määrus nr 302
19. Evaluation Socia Economic Developmenet, Sourcebook1: Themes and Policy Areas Agriculture rural developement and fisheries. www.elvalsed.org. 2003
20. Ex ante evaluation follow-up analysis of the rural development plan for Malta. Final report. 2006
21. Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtse programmdokumendi 2004–2006 seirearuanne prioriteedi tasandil. Prioriteet 3: Põllumajandus, kalandus ja maaelu. Põllumajandusministeerium. 2005
22. Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtse programmdokumendi 2004–2006 seirearuanne prioriteedi tasandil. Prioriteet 3: Põllumajandus, kalandus ja maaelu. Põllumajandusministeerium. 2004
23. Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede. Uuring. BDA Estonia OÜ, Saar Poll OÜ. Tln. 2006
24. Eesti Majanduskasvu ja Tööhõive tegevuskava 2005–2007 Lissaboni strateegia rakendamiseks. Vabariigi Valitsus. Tallinn
25. Eesti Maaelu Arengukava 2004–2006 strateegilise keskkonnamõju aruanne. AS Maves.2003.
26. Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2010. Keskkonnaministeerium. 2005
27. Ettepanekud veemajanduskavade ja Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013 tegevuste ühitamiseks. Keskkonnaministeerium. AS Maves 2006.
28. Sõnniku keskkonda säästva hoidmise ja käitlemise juhise, 2004 AS Maves
29. Nitraaditundliku ala tegevuskava koostamine põllumajandusliku tootmise mõju vähendamiseks pinna- ja põhjaveele. Jäneda Öppe ja Nõuandekeskus; AS Maa ja Vesi; AS Maves. 2004
30. Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala. Keskkonnaministeerium. AS Maves, 2006
31. Hea põllumajandustava. Põllumajandusministeerium. 2006.
32. Ülevaade põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisest 2005.aastal. Põllumajandusuuringute Keskus. 2006

33. Ülevaade põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisest 2004.aastal. Põllumajandusuuringute Keskus. 2005
34. Veeseadus (RT I, 1994,40,655)
35. Välisõhu kaitse seadus (RT I, 2004,43,298)
36. Nitraadidirektiiv (91/676/EMÜ)12.12.1991
37. Mahepõllumajanduse seadus (RT, I, 2004,6,31)
38. Säästva arengu seadus (RT I, 1995,31,384)
39. Intervjuu protokoll Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti esindajatega. Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti ruumides. 20. november 2006

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013”

Lisa 2

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 Keskkonnamõju strateegiline hindamine

Aruanne

Koostamise kuupäev: 23.11.2006

Koostaja: InterAct Projektid & Koolitus OÜ

Address: Adamsoni 2, 10137 Tallinn

Telefon: 6533 522

Faks: 6533 552

E-mail: maarja@interact.ee

Kontaktisik: Maarja Unt

Vastutav ekspert: Audacon Eesti OÜ

Ekspertgrupi juht: Ranno Mellis

Tallinn 2006

Kasutatud lühendid

EAFRD – Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond

EL – Euroopa Liit

EMAS – Eesti maaelu arengu strateegia

KS – keskkonnastrateegia

KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine

KeHJS – Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus

KKM – Keskkonnaministeerium

MAK – Maaelu arengukava

RM – Rahandusministeerium

PM – Põllumajandusministeerium

PVT – parim võimalik tehnika

SE 21 – Säästev Eesti 21

SKP – sisemajanduse koguprodukt

RAK – Riiklik arengukava

RES – riigi eelarvestrateegia

KOKKUVÕTE

Eesti on üle võtnud Euroopa Liidu keskkonna- ja põllumajanduspoliitika. Peatähelepanu on pööratud konkurentsivõime suurendamisele. Põllumajanduses väljendub see tootmise kontsentreerumises ja investeeringutes tootmishoonetesse ning tehnikasse. Veemajanduse jõupingutused on suunatud peamiselt veevarustuse ja kanalisatsiooni arendamiseks linnades ja asulates. Eesti äärealadel on toetused suunatud maahooldusele ja looduskaitsealadele.

Tõenäoline on Eesti keskkonnaseisundi jätkuv polariseerumine: äärealadel suureneb kasutamata alade osatähtsus, Eesti traditsioonilistes põllumajanduspiirkondades jätkub ja areneb tööstusliku iseloomuga põllumajandus (põhiosa loomadest koondatakse suurfarmidesse, viljakamaid muldi haritakse majanduslikult optimaalseid väetise ja mürkkemikaalide koguseid kasutades). Antud protsesside tagajärjel põhjavee ja pinnavee seisund piirkonniti halveneb ning põhjavesi ja väiksemad veekogud kohati reostuvad. Eesti veekogude ja põhjavee üldseisund jääb tervikuna heaks või rahuldavaks looduslike kompenseerivate alade mõjul.

Peamine surve põllumajandusest keskkonnale lähtub viljakamatele maadele koondunud põllumajandustootmisest, millest suur osa paikneb nitraaditundlikul alal. Seega on peamistes põllumajanduspiirkondades vaja rakendada leevendus- ja kompenseerimismeetmeid vastavalt EL liikmesmaade kogemustele. Nendeks on:

- veekaitse ja veehoiualade loomine põhjaveehaarete vee kvaliteedi ja väga heas seisundis veekogude kaitseks;
- parima võimaliku tehnika ja keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamine põllumajandustootmises;
- tootjate koolitus ja teavitamine;
- veekogude füüsilise seisundi parandamine, kaladele rändeteede avamine ja veekogude tihedam hooldus;
- väikeste külade ja hajaasustuse elanikkonna reostunud kaevude asendamine sügavamate kaevude või veevõrkudega.

Vee hea seisundi hoidmine peaks olema üheks peamiseks kriteeriumiks Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 (edaspidi MAK) keskkonnatulemuslikkuse hindamisel.

Mitmed MAKis kavandatud meetmed on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks. Eesti riik peab tagama, et ka selline põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil oleks heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes (Nõukogu määrus (EÜ) nr 1782/2003). Kindlasti tähendab see muuhulgas endise põllumajandusmaa võsastumise vältimist, mis suures osas leiab aset ääremaadel. Seega peaks poollooduslike koosluste hooldamise toetus kindlasti laienema ka väljapoole Natura 2000 alasid.

Senised kogemused SAPARDI, Maaelu Arengukava, alamvesikondade veemajanduskavade ja nitraaditundliku ala tegevuskava koostamisel ja elluviimisel loovad hea baasi jõupingutuste ühendamiseks maaelu säästvaks arenguks.

Edu saavutamiseks on määrav:

- poliitikate, eesmärkide, kriteeriumide ja tulemusindikaatorite mõtestamine ja ühtlustamine;
- osapoolte ühtlase haldussuutlikkuse saavutamine;
- majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnarikkuse seoste mõistmine praktilisel tasandil;
- oluliste mittevastavuste määratlemine ja kooskõlastatud tegevus nende likvideerimiseks;
- tulemusele orienteeritud koostöö jätkamine.

Väga oluline on keskkonnakaitselistel tegevustel finantseerimine Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 vahenditest, et kompenseerida põllumajanduse

konkurentsivõime tagamisega vältimatult kaasnevat keskkonnaseisundi halvenemist. Meetmete keskkonnakaitseliku tulemuslikkuse tagamiseks on vältimatu kõigi põllumajandustoetuste sidumine konkreetsete seadustest ja normatiividest tulenevate keskkonnanõuetega ning elluviimise järelevalve tagamine. Lisaks sõltub MAK vahendite kasutamise keskkonnatulemuslikkus väga suures osas keskkonnanähtlikkuse, haldussuutlikkuse ja keskkonnajuhtimise arengust. Haldussuutlikkuse meetmete rakendamine tuleb ühildada osapoolte keskkonnaasjatundlikkuse tagamise ning keskkonnajuhtimissüsteemide ja parima võimaliku tehnika rakendamise toetamisega.

Eesti keskkonnajärelevalvesüsteem peaks välistama olulise negatiivse keskkonnamõjuga projektide rahastamise. Enne võimaliku negatiivse keskkonnamõjuga projekti elluviimist on vajalik teha keskkonnauuringud ja vajadusel keskkonnamõju hindamine.

Eesti maapiirkonna arengu soodustamiseks ja elanikele ning loodusele vajaliku hea keskkonnaseisundi saavutamiseks ei piisa ainult MAK meetmete elluviimisest, vaid on vajalik kasutada ka teiste rakenduskavade vahendeid.

MAKis kavandatud meetmete rakendamisel on maapiirkonna keskkonnaseisund tulevikus tõenäoliselt parem kui muudel samadel tingimustel MAKi meetmeid rakendamata.

Arengukava elluviimise võimalik keskkonnamõju ja mõju prognoosi täpsus sõltub suures osas püstitatud eesmärkide selgusest, valitud indikaatoritest, osapoolte keskkonnavalasest asjatundlikkusest, haldussuutlikkusest ja motivatsioonist. Strateegilise keskkonnamõju läbiviimisel põrkusid selle läbiviijad ka teatud raskustele, mis on põhjustatud asjaolust, et MAKis ei ole esitatud piisavat ülevaadet Eesti maapiirkondade keskkonnaseisundist, -probleemidest ega -eesmärkidest. Sellest tulenevalt on on lähtunud arengukava sisu ja eesmärkide tõlgendamisel võimaluste korral ka Eesti Maaelu Arengu Strateegias 2007–2013 (MAS) esitatud informatsioonist. Täpsemat keskkonnamõju hinnangut rakenduskavale ja välja pakutud meetmetele oleks võimalik esitada alles peale MAKi täiendamist kirjeldusega maapiirkondade keskkonnaseisundist ja keskkonnaprobleemidest kvantifitseeritud näitajate tasemel.

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu maaelu arengu poliitika peab olulisimaks hoida põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõimet ning põllumajandusmaastikke ja -keskkonda, samuti mitmekesistada maaelu ja tõsta selle kvaliteeti. Iga liikmesriik peab määratlema nendes valdkondades oma põhieesmärgid ning prioriteetsed tegevused nende saavutamiseks.

Kuigi Eesti põllumajanduse sissetulekud on pärast ELi astumist oluliselt suurenenud, ei suuda põllumehed veel kaugeltki piisavalt investeerida ja arendada tootmist nii, et ELi ühisturul edukalt tegutseda ning tulla tulevikus toime ka vähenevate toetustega. Seega on seatud põhieesmärgiks aidata kaasa, et potentsiaalselt konkurentsivõimelised tootjad oma tootmist efektiivsemaks muudaksid, jäädes samas loodust säästvaks.

Praegune Eesti maaelu arengukava aastateks 2004–2006 näeb ette eraldada valdav osa ressurssidest keskkonnaga seotud meetmetele. Edaspidi tuleb piiratud ressursid kontsentreerida üha enam kahte suunda: vähendada keskkonnanariske nitraaditundlikel aladel ning teisalt säilitada väärtuslikke maastikke. Oluline on ka vähem soodsate piirkondade stabiilne toetamine, et põllumajandustegevus ja põllumajandusmaa hooldamine Eesti regioonides ei lõpeks.

2007–2013 Euroopa Liidu toetuste planeerimine toimub Eestis riigi eelarvestrateegia koostamise raames, mis võimaldab kavandada Euroopa Liidu fondide vahendeist ja ainult Eesti riigi omavahenditest rahastatavaid tegevusi ühtselt. Sellest tulenevalt on koostatud “Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” osana. Iga-aastaselt uuendatavas nelja-aastasest eelarvestrateegias kajastuvad struktuurivahendite kasutamisega seotud valdkondade osas seitsme-aastase Euroopa Liidu eelarve programmiperioodile kavandatud tegevused.

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013” (MAK) ettevalmistamist ja väljatöötamist koordineerib EV Põllumajandusministeerium. MAK peamine eesmärk on määratleda Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) aastatel 2007–2013 antavad maaelu arengu toetused ning toetatavad tegevused. Uue maaelu arengukava meetmed ei kata kaugeltki kõiki probleeme, mis on maapiirkondade üldise arenguga seotud. Üheks prioriteediks on mikroettevõtete (alla 9 töötajaga) arendamine, seda eelkõige selleks, et kompenseerida edasist töökohtade vähenemist põllumajanduses. Teisalt on planeeritud keskenduda külade arengule ning teenuste kättesaadavusele külates.

Oluliseks peetakse toetada kohalike initsiatiivgruppide arengut ning nende väljatöötatud strateegiate elluviimist läbi LEADER meetme. Järgmisel eelarveperioodil (2007–2013) tahetakse järjest enam ressursse suunata just kohalike initsiatiivgruppide käsutusse. See võimaldab regioonides ellu viia neid spetsiifilisi meetmeid, mis konkreetsele piirkonnale esmatähtsad on – seda lisaks nn üleriigilistele toetusmeetmetele.

Põllumajandusministeeriumi poolt korraldatud MAK-i eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on valminud ka käesolev strateegilise keskkonnamõju hindamise aruanne. Hindajad on valitud riigihanke teel. Eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise on teostanud InterAct Projektid & Koolitus OÜ koostöös Audacon Eesti OÜ-ga ja Eesti Maaülikooliga. Strateegilise keskkonnamõju hindamise ekspertgrupi juhiks on Ranno Mellis (ranno.mellis@hot.ee). KSH programm on avalikustatud Põllumajandusministeeriumi kodulehel <http://www.agri.ee/index.php/16641>.

HINDAMISE KORRALDAMINE

KSH objekt ja ulatus

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) objektiks on Maaelu arengukava 2007–2013 eelnõu seisuga 20.10.2006.

Seoses asjaoluga, et MAKis ei ole piisavalt toodud informatsiooni maapiirkonna keskkonna- seisundi, -probleemide ning -eesmärkide kohta, on KSH objektiks osaliselt ka MAK-i alusdokument – Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 (mõlemad dokumendid saadaval interneti aadressil: <http://www.agri.ee/mak>).

KSH vajadus

Tulenevalt Euroopa Liidu direktiividest 2001/42/EÜ ja "Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest" (edaspidi: KeHJS) tuleb rakenduskavadele läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine (edaspidi KSH), mille algatas oma 1. augusti 2006 a. käskkirjaga nr 138 põllumajandusminister.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk

KSH ülesanne on kaasa aidata tasakaalustatud, Euroopa Liidu ja Eesti keskkonnapoliitikaga kooskõlas oleva arengukava koostamisele.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgid:

- keskkonnaküsimuste integreerimine arengukavadesse;
- arengukava kooskõlla viimine EL keskkonnapoliitikaga;
- arengukava keskkonnamõjude kaardistamine ning vastavalt sellele hinnangu andmine arengukava strateegilisele osale ja soovitude esitamine keskkonnamõjude vähendamiseks;
- arengukava prioriteetsete suundade hindamine keskkonnakaitse seisukohast.

KSH läbiviimine

Keskkonnamõju strateegiline hindamine viiakse läbi vastavalt Põllumajandusministeeriumi ja InterAct Projektid & Koolitus OÜ vahelisele lepingule ja selle alusel koostatud KSH programmile.

KSH läbiviimisel analüüsitakse Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 elluviimisega kaasnevat keskkonnamõju ning alternatiivseid võimalusi eesmärkide saavutamiseks.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise osapooled

Planeerimisdokumendi koostaja (Arendaja): Põllumajandusministeerium:

KSH kontaktisik Põllumajandusministeeriumis: Ove Pöder

Järelevalve teostaja: Keskkonnaministeerium.

Huvitatud isikud ja organisatsioonid: Arengukava elluviimine puudutab kogu ühiskonda. Selle koostamisse kaasatud riigiasutused ja nende roll, samuti kaasatud sotsiaalmajanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri on esitatud arengukavas või selle lisades.

Hindaja (Ekspert): InterAct Projektid & Koolitus OÜ (kontaktisik: Maarja Unt)

Vastutav ekspert: Audacon Eesti OÜ (kontaktisik: Marge Pettai)

Ekspertgrupi juht: Ranno Mellis, ranno.mellis@hot.ee

Ekspertgrupi liige: Jaak Tambets

Ülevaade programmi koostamise kohta

Keskkonnamõju strateegilise hindamise programm (vaata lisa 1) on koostatud InterAct Projektid & Koolitus OÜ poolt, millega huvilistel oli võimalik tutvuda Põllumajandusministeeriumi koduleheküljel, Põllumajandusministeeriumi maaelu

arengu osakonnas ning ka avalikul arutelul. Programmi avalik arutelu toimus 29. septembril 2006. a kell 13.00 Põllumajandusministeeriumi suures saalis, aadressil Tallinn, Lai 39/41. Koosoleku protokoll on lisatud käesolevale aruandele (Lisa 2).

Programmi eelnõu esitas Põllumajandusministeerium oma 24.08.2006.a. kirjaga nr. 8.2-1/1498 Keskkonnaministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Eesti Keskkonnaühenduste Kojale ning programmi korrigeeritud eelnõu oma 25.09.2006.a. kirjaga nr. 8.2-1/1688 Haridus- ja Teadusministeeriumile ja Kultuuriministeeriumile ning 25.09.2006.a. kirjaga nr. 8.2-1/1689 Keskkonnaministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Eesti Keskkonnaühenduste Kojale. Arvamuse programmi eelnõu kohta esitasid Sotsiaalministeerium oma 01.09.2006.a. kirjaga nr. 13.3-6/3508 ja Kultuuriministeerium oma 19.10.2006.a. kirjaga 10.3-10/3676.

Programmi lõppversiooni esitas Põllumajandusministeerium oma 23.11.2006.a. kirjaga nr. 8.2-1/2091 Keskkonnaministeeriumile heakskiitmiseks. Programmi kiitis järelvalvajana heaks Keskkonnaministeerium oma 04.01.2007.a. kirjaga nr. 13-3-1/14542-2 koos lisatud eeldustega.

Konsultatsioonid osapooltega

Avalikke koosolekuid on KSH protsessi käigus planeeritud kaks: KSH programmi avalikustamine, mis toimus 29.septembril 2006 ja KSH lõpparuande avalik arutelu, mis toimus 23. veebruaril 2007.

KSH avalikustamise viib läbi Põllumajandusministeerium (PM), kes teavitab avalikustamisest ajakirjanduse kaudu. Avalikustamise koosolekud protokollib PM. Märkustele ja ettepanekutele vastab PM. Ekspert osutab PM-le kaasabi avalikustamise läbiviimisel ja esitab oma seisukohad märkuste ning ettepanekute osas.

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2007–2013 SISU JA EESMÄRGID

Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 sisu

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (MAK) hõlmab ajavahemikku alates 1. jaanuarist 2007 kuni 2013. aasta lõpuni. MAK-i üldeesmärk on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut. 2007. aasta 1. jaanuaril algava Euroopa Liidu (EL) uue programmiperioodi (2007–2013) raames on Eestil võimalik kasutada ligikaudu 14,9 miljardit krooni avaliku sektori toetusraha põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks.

Perioodil 2007–2013 rahastatakse põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EARDF) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest.

Eesti kavatseb MAK-i raames rakendada järgmisi EARDF-ist rahastatavaid maaelu arengu meetmeid:

1. prioriteeditelje (põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine) raames:
 - põllumajandustootjate asjakohastamine (sh alameetmed: investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks; põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud; investeeringud bioenergia tootmisse);
 - põllumajandustootjatele ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine;
 - noorte põllumajandustootjate tegevuse arendamise toetus;
 - põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur;

- metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine;
 - põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine;
 - koolitus- ja teavitustegevused;
 - nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine.
2. prioriteeditelje (keskkonna ja paikkonna parandamine) raames:
- ebasoodsamate piirkondade toetus;
 - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;
 - Natura 2000 toetus erametsamaale;
 - Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus;
 - põllumajanduslik keskkonnatoetus (sh alameetmed: keskkonnasõbralik majandamine; keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal; mahepõllumajanduslik tootmine; ohustatud tõugu looma kasvatamise toetus; kohalikku sorti taime kasvatamise toetus);
 - kaitsemetsa rajamine;
 - energiavõsa rajamine;
 - kiviaedade rajamise ja taastamise toetus;
 - põllumajandusmaa lupjamise toetus;
 - kasutusest kõrvale jäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamine.
3. prioriteeditelje (maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine) raames:
- majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas;
 - külade uuendamine ja arendamine.
4. Horisontaalse, Leader-prioriteeditelje raames plaanitakse käivitada üks, LEADER-meede.

Lisaks planeeritakse programmi edukaks käivitamiseks toetava meetmena rakendada tehnilise abi meede.

Hinnang:

MAKis on esitatud selge ülevaade planeeritavatest meetmetest, kuid peamiseks probleemseks tähelepanekuks MAK-i sisu suhtes on asjaolu, et oluline osa arengukavas nõutavast informatsioonist (vastavalt Vabariigi Valitsuse 13.detsembri 2005 määruses nr 302 fikseeritud korrale) on esitatud Eesti Maaelu Arengu Strateegias, mitte arengukavas endas, kusjuures arengukavas puuduvad ka selged viited strateegias toodud informatsiooni arvestamisele. See asjaolu raskendab oluliselt arengukava keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimist.

Kuna MAKis ei ole esitatud piisavat ülevaadet Eesti maapiirkondade keskkonnaseisust, -probleemidest ega eesmärkidest, on lähtunud arengukava sisu ja eesmärkide tõlgendamisel ka Eesti Maaelu Arengu Strateegias 2007–2013 (MAS) esitatud informatsioonist, kuna strateegias on fikseeritud, et MAS on tugiraamistik Eesti maaelu arengukava koostamiseks.

Üldine ettepanek:

Soovitame täiendada MAK-i vajaliku minimaalse informatsiooniga maaelu arengukava üldistest strateegilistest eesmärkidest, maapiirkondade keskkonna-probleemidest, keskkonnaseisundist, keskkonnaeesmärkidest,

keskkonnakaitselistest nõuetest ning keskkonnaindikaatoritest ja/või esitada selged viited Eesti Maaelu Arengu Strateegiale 2007–2013.

Arengukava strateegiline üldeesmärk

Eesti maaelu arengu strateegiliseks üldeesmärgiks on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut.

Telgede ja meetmete peamised eesmärgid

Käesolevas alapunktis on esitatud väljavõte Eesti Maaelu Arengukavas 2007–2013 fikseeritud üldistest ning spetsiifilistest eesmärkidest.

TELG I – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine

I telje peamine eesmärk on valdava osa põllumajandusettevõtete ning põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine sellisel määral, et põllumajandusettevõtjad suudaksid pärast programmiperioodi lõppu (pärast 2013. aastat) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes. Metsanduse valdkonnas on eesmärk tõsta metsanduse pikaajaline konkurentsivõime tasemele, mis tagab metsapotentsiaali taastamise loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsas ning asjakohase ennetustegevuse, erametsa säästliku majandamise ja tööhõive säilimise maapiirkonnas ning toetab metsasaaduste ja metsanduslike teenuste ulatuslikumat kasutamist.

I alamtelg – Restruktureerimine / moderniseerimine

Meede: Põllumajandustootjate ajakohastamine

Üldeesmärk

Meetme üldine eesmärk on põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine põllumajandustegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise ja biomassi kasutuse edendamise kaudu.

Üldeesmärgi saavutamiseks toetatakse põllumajandustootjaid kolme alameetme kaudu:

1) Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks

Spetsiifilised eesmärgid

- tehnoloogia taseme tõstmine, põllumajandussektori kaasajastamine ja toodangu kvaliteedi parandamine;
- keskkonna ja loomade heaolu parandamisele ning vastavate nõuete täitmisele kaasa aitamine;
- tööhõive säilitamine ja töökohtade loomise stimuleerimine põllumajanduses;
- läbi keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite traditsioonilise kultuurmaastiku säilitamine;
- omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisele ja seeläbi põllumajandustootjate toodetud lisandväärtuse suurendamisele kaasa aitamine.

2) Põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud

Spetsiifilised eesmärgid

- Konkurentsivõime suurendamine, sealhulgas uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamine.
- Keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasa aitamine.

3) Investeeringud bioenergia tootmisesse

Spetsiifilised eesmärgid

- Uus turg põllumajandustootjatele

- Põllumajandustootjate konkurentsivõime (so sissetulekute suurenemine)
- Keskkonnahoid
- Maastikuhooldus
- Energiatoorme tarnekindlus
- Energiakandjate mitmekesisus
- Energiatootmise hajutatud

Meede: Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine

Üldeesmärk

Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandustooted ja metsandussaadusi töötlevate ettevõtete üldise tulemuslikkuse (üldiste majandusnäitajate paranemine, keskkonnakoormuse vähenemine, ekspordipotentsiaali kasv jms) parandamise ja pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- põllumajandus- ja metsandussaaduste töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega;
- tootmises tekkivate kõrvalsaaduste, kaastoodete ning tootmisjäätmete efektiivsem ära kasutamine;
- keskkonna- ja energiasäästlikkuse tagamine;
- innovaatiliste investeeringute soodustamine;
- info- ja sidetehnoloogia rakendamise ja levitamise soodustamine;
- biokütuste tootmise ja bioenergia kasutamise edendamine.

Meede: Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus

Üldeesmärk

Üldeesmärgiks on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasa aitamine põllumajanduses.

Spetsiifilised eesmärgid

- noorte põllumajandustootjate põllumajandusliku majapidamise sisseeadmise aitamine;
- noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine;
- tööhõive võimaluste laiendamine noortele;
- noorte kaasamine maakogukonna arendamisse

Meede: Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur

Üldeesmärk

Põllumajandusmaal ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine.

Spetsiifilised eesmärgid

- ühtlustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi maapiirkonnas, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske ja suurendades erametsa tootlikkust ja puidu kvaliteeti;
- parandada juurdepääsu põllumajandusmaale ja erametsamaale;
- vähendada lokaalseid üleujutusi;
- minimeerida reostuse levikut kuivendatud maal ja suurendada eesvoolude isepuhastamisvõimet.

Meede: Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine

Üldeesmärk

Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise toetamise üldine eesmärk on tõsta erametsamaa omanike ning metsaomanike

mittetulundusühingute ja tulundusühistute, samuti puidu tööstusliku tootmisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõimet.

Spetsiifilised eesmärgid:

- metsa tootmispotentsiaali tõstmine metsa liigilise koosseisu parandamiseks või ökoloogiliste väärtuste säilitamiseks ning kasvamajäävate puude väärtuse suurendamiseks,
- metsa majandamise keskmise tulususe tõstmine,
- metsaressursi mitmekülgne ja jätkusuutlik majandamine,
- ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine;
- loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamine,
- metsatulekahjude ennetamine;
- metsandussaadusi töötleva tööstuse (v.a mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev tööstus) mikroettevõtete üldise tulemuslikkuse, konkurentsivõime ja ekspordipotentsiaali parandamine,
- uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõtmine,
- metsaressursi täiuslikum/täielikum ärakasutamine,
- metsandustoodete lisandväärtuse suurendamine.

II alamtelg – Innovatsioon / nõuanne

Meede: põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on põllumajandus-, toidu- ning metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjate, töötleva tööstuse ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori toormetootjate ning põllumajandus- ja metsandussaadusi töötleva tööstuse hulgas;
- uute kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaaliga toodete (sh, põllumajandus- ja metsasaadustest kõrge kvaliteedi ja lisandväärtusega toiduained ja mittetoiduliste tooted) ning innovatiivsete protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamine sektori ettevõtete tulemuslikkuse tõstmiseks, keskkonna- ja energiasäästu tagamiseks;
- toiduainete kvaliteedi tõstmine, sh toidukvaliteedikavade väljatöötamine ja nende rakendamise soodustamine tagamaks tarbijale toote või tootmisprotsessi kvaliteetsuse;
- teavitada tarbijat toidukvaliteedikavades osalevate toodete olemasolust ja erisustest;
- parandada tooraine kvaliteeti.

Meede: Koolitus- ja teavitustegevused

Üldeesmärk

Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi vastavate sektorite inimpotentsiaali arendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Toetada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute täiend- ja ümberõpet, et säilitada ja tõsta nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada nende ettevõtlikkust.

- Toetada teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamist põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute seas.

Meede: Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on toetada põllumajandustootjatele ja erametsaomanikele nõuandeteenuse kättesaadavust.

Spetsiifilised eesmärgid

Tagada nõuandesüsteemi areng, et võimaldada põllumajandustootjatele nõuandeteenus järgmistes valdkondades:

- vastavalt määruses (EÜ) nr 1782/2003 artiklites 4 ja 5 ning III ja IV lisas sätestatud kohustuslikud majandamisnõuded ja head põllumajandus- ning keskkonnatingimused;
- ühenduse õigusaktidel põhinevad tööhutusnõuded;
- põllumajandusettevõtte üldise tulemuslikkuse tõstmine majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi aspekte arvestades.
- Tagada erametsaomanike nõustamine erametsa majandamisega seotud küsimustes.

TELG II – Keskkonna ja paikkonna parandamine

II telje meetmete eesmärk on tagada hea keskkonnaseisund ning põllumajandusliku maakasutuse säilimise piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses ning kõrge loodusväärtusega alade säilimisel.

I alamtelg – LFA

Meede: Ebasoodsamate piirkondade toetus

Toetuse eesmärgiks on ebasoodsamates piirkondades asuva põllumajandusliku maa jätkuva kasutuse kaudu säilitada paikkonda ning alal hoida ja edendada säästva põllumajandusliku tootmise süsteemi toetades keskkonna ja paikkonna parandamist läbi maade hooldamise.

II alamtelg – Natura

Meede: Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

NATURA 2000 toetuse põllumajandusmaale üldine eesmärk on tagada NATURA võrgustiku aladel looduskaitsealade täitmine ja säilitada nendes piirkondades põllumajanduslikku tegevust. Samuti aidata toime tulla nendes piirkondades ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad Euroopa Liidu linnustiku kaitse ja loodusliku kaitse direktiivide (79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ) rakendamisest, aitamaks kaasa NATURA võrgustiku alade tõhusale majandamisele.

Meede: Natura 2000 toetus erametsamaale

Toetuse eesmärgiks on aidata kaasa Natura 2000 võrgustikku kuuluva erametsamaa säästvale kasutusele.

Meede: Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus

Natura 2000 alal poollooduslike koosluste hooldamise toetuse eesmärk on läbi maade hooldamise säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, aidata kaasa säästvale arengule ning säilitada kultuuripärandit, motiveerides põllumajandustootjaid ja teisi maakasutajaid rakendama eeskätt neid maakasutusmeetodeid, mis säilitavad looduskeskkonda ja maastikku.

III alamtelg – Põllumajanduskeskkond

Meede: Põllumajanduslik keskkonnatoetus

Üldised eesmärgid

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses;
- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- aidata keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu;
- suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Meede koosneb järgmistest alameetmetest:

1) keskkonnasõbralik majandamine

Keskkonnasõbraliku majandamise eesmärkideks on:

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ja ning kaitsta mulla- ja veeseisundit;
- laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses;
- tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

2) keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal

Eesmärgiks on piirata põllumajandusest tulenevat hajureostust ja säilitada või parandada pinna- ja põhjavee kvaliteeti nitraaditundlikul alal.

3) mahepõllumajanduslik tootmine

Mahepõllumajandusliku tootmise eesmärkideks on:

- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning mullaviljakust;
- toetada mahepõllumajanduse arengut ning rahuldada tarbijate kasvavat nõudlust mahetoodangu järele;
- toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimelisust.

4) kohaliku ohustatud tõugu looma pidamine

Eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude säilimine.

5) kohalikku sorti taimede kasvatamine

Eesmärgiks on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine.

Meede: Kaitsemetsa rajamine & energiavõsa rajamine

Kaitsemetsade rajamise eesmärk on tagada hea keskkonnaseisund.

Energiavõsa rajamise eesmärgiks on edendada energiavõsa kasvatamist, et edendada bioenergia toorainekoguste suurendamist ning tagada hea keskkonnaseisund ja aidata kaasa kliimamuutuste leevendamisele.

Meede: Vähetootlike investeeringute toetus

Mittetasuvate investeeringute toetuse üldeesmärgina on arengukavas fikseeritud kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete likvideerimise teel kaasa aidata põllumajandusmaastiku ilme parandamisele ja korrastamisele. Lisaks on planeeritud toetada kiviaedade rajamist ja taastamist ning põllumaade lupjamist.

Kiviaedade rajamise ja taastamise toetuse eesmärkideks on aidata kaasa kõrge ajaloolise, kultuurilise ja maastikulise väärtusega traditsiooniliste põllumajandusmaastike elementide- kiviaedade rajamisele ja taastamisele, et:

- säilitada ja suurendada maastike esteetilist väärtust;
- luua elupaiku ning suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist väärtust.

Põllumajandusmaa lupjamise toetuse eesmärgiks on neutraliseerida happelised mullad taimede kasvuks optimaalsele tasemele, mis enamiku põllumajanduskultuuride jaoks on pHKCl 6,0-7,0. Spetsiifilised eesmärgid on:

- säilitada ja parandada mulla struktuuri;
- suurendada taimede vastupanuvõimet haigustele ja parandada taimekasvusaaduste kvaliteeti ja saagivõimet;
- suurendada mullas mikroorganismide arvukust ja soodustada vihmausside elutegevust;
- parandada mulla õhu- ja veerežiimi;
- suurendada tootmisjäätmete taaskasutamist ja vähendada koormust keskkonnale.

TELG III – Maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine

III telje meetmete põhieesmärk on maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine eelkõige vähemsoodsatel aladel ning maapiirkondade elu kvaliteedi parandamine.

I alamtelg – Mitmekesistamine / majandusareng

Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas

Üldeesmärk

Maal tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise (eelkõige vähemsoodsates piirkondades) ning sellega uute ja paremate töökohtade loomisele kaasa aitamine.

Spetsiifilised eesmärgid

- Mikroettevõtjatest põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust;
- kohalikul ressursil põhineva maapiirkonna elu kvaliteedi parandamisega seotud mittepõllumajandusliku mikroettevõtluse arendamine;
- tööjõupuuduse leevendamiseks täiendavaid töökohti loovate projektide puhul hoonete elamiskõlblikuks muutmisele kaasa aitamine;
- mahajäetud põllumajandusrajatiste ja põllumajanduslikku tootmispärandit kandvate hoonete tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasa aitamine;
- ettevõtluse uuenduslikkuse suurendamine läbi uudsete lahenduste, sh mobiilsete kaupade ja teenuste pakkumisel;
- noorte ja tõrjutud elanikkonnagruppide ettevõtluses osalemise soodustamine.

II alamtelg – Põhiteenused / infrastruktuur / uuendamine

Meede: Külade uuendamine ja arendamine

Üldeesmärk

Meetme üldine eesmärk on parandada maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsust ja elu kvaliteeti läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise ja mittetulundussektori arendamise. Meede aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ning rahvaarvu vähenemise negatiivsete trendide ümberpööramisele.

Spetsiifilised eesmärgid

- Omaalgatuse, koostöötahte ning sotsiaalsete suhete tugevdamine;
- sotsiaalse infrastruktuuri arendamine;

- külade elukeskkonna ning kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine;
- uudsete lahenduste leidmine erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks.

TELG IV – Leader

Leader-meetme eesmärgiks on lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades erinevate sektorite koostööd, mis tagab vastava piirkonna vajadustest lähtumise ja tuginemise kohapealsele potentsiaalile.

EUROOPA LIIDU JA EESTI KESKKONNAEESMÄRGID

Säästva arengu põhimõtted

Säästev areng on jätkuvalt maailma, Euroopa Liidu, Läänemere piirkonna ning Eesti poliitika üks olulisi prioriteete. Säästev areng on sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna pikaajaline sidus ja kooskõlaline arendamine, mille eesmärgiks on inimestele kõrge elukvaliteedi ning turvalise ja puhta elukeskkonna tagamine täna ja tulevikus.

Riiklikud säästva arengu põhimõtted ja arengueesmärgid kuni aastani 2030 on fikseeritud 14.septembril 2005 Riigikogu poolt heaks kiidetud Eesti säästva arengu strateegias "Säästev Eesti 21", mis seostab majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonna arengud kooskõlas ülemaailmsete (Agenda 21) ja Euroopa Liidu pikaajalist arengut määratlevate dokumentidega. Strateegia eesmärgiks on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukusenõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega. Üks neljast pikaajalisest arengueesmärgist on ökoloogiline tasakaal, mille komponentideks on: loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu; saastumise vähendamine; loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine.

Keskkonnakaitse põhifunktsiooniks on ressursside ja looduskeskkonna tasakaalustatud haldamine Eesti ühiskonna ja kohalike kogukondade huvides. Eesmärgiks on saavutada olukord, kus inimene ei käsitle keskkonda kui kaitset vajavate objektide kogumit, vaid kui tervikut, mille osaks ta ise on. Sihiks on looduse kui väärtuse ning kui ühiskonnakeskse arenguressursi kooskõpsus Eesti üldise edenemise kontekstis. Sihiks on looduse kui väärtuse ning kui ühiskonna keskse arenguressursi kooskõpsus Eesti üldise edenemise kontekstis.

Säästva arengu strateegias on fikseeritud, et Eesti maastik võiks saada kandvaks elemendiks siinses ökosüsteemis, käsitledes seda kui elukeskkonda, mis haarab endasse kõige muu kõrval ka globaalsed ressursid nagu ilmastiku (kliima), õhu- ja veevalla. Kohalikul tasemel sisaldab aga elukohta koos selle bioloogilise mitmekesisuse, rekreatiivsete ressursside, aga ka vaadete ja muude esteetiliste parameetritega, mille säilitamine ja arendamine on oluline kõigi arengueesmärkide saavutamiseks.

Ökoloogilise tasakaalu eesmärk on jaotatud kolmeks alameesmärgiks:

- Loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu;
- Saastumise vähendamine;
- Loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine.

Säästva arengu strateegias on fikseeritud muuhulgas soovitud seisundid aastaks 2030:

- **Eesti keskkonna stabiilne ja teadmispõhine haldamine.** On loodud riskasutust võimaldavad loodusvarade (sh maastikud ja bioloogilise mitmekesisuse objektid) riiklikud registrid ja korrastatud vastav statistika. Toimub integreeritud planeerimine, mille aluseks on keskkonnatasakaalude arvestamine igas eluvaldkonnas, riik toetab keskkonnahoidlike tehnoloogiate eelisarendamist, toimib edukas koostöö riigiasutuste ja erinevate huvigruppide vahel. Loodusressursside kasutuselevõtule kaasnevad eelnevalt koostatud põhjendatud ja suurimat majanduslikku tulu töötavad optimaalse kasutamise skeemid, mis võimaldavad vältida pöördumatuid kahjusid ja raiskamist. On sisse viidud säästva tarbimise mehhanism riiklike investeerimisprogrammide jt

arengukavade kriteeriumidesse (mille alusel valitakse projektid, millesse investeerida).

- **Keskkonnakasutuse väärtushinnangud lähtuvad eelkõige ökoloogiliselt tasakaalustatud elukeskkonna säilitamise vajadusest.** Maastike planeeringud, mis on koostatud riigi kohta tervikuna, näevad ette, et regionaalselt toimiksid tehnogeenseid ja looduslikke maastikke tasakaalustavad mehhanismid, mis soosivad kõigi elanike võimalusi looduskeskkonna rekreatiivsete ressursside kasutamiseks. Kindlalt on juurdunud printsiip, mis ei luba keskkonnakasutuses toimida riski piiril. Vastavalt teadmiste ja tehnoloogiate arengule võivad toimuda muutused teatud ressursside haldamises. Riik soosib traditsiooniliste maakasutusviiside (põllukarjamaad, mets) arengut regionaalpoliitika kaudu.
- **Eesti on vääriline osaleja globaalsetes ökoloogilistes arengutes.** Eesti osaleb põhilistes rahvusvahelistes konventsioonides ja on aktiivne Läänemere regiooni keskkonnaseisundi säilitamise ja parandamise meetmete rakendamises. On loodud Eestist pärit ja piiriülese saaste bilanss-andmebaas, kokku lepitud saaste sihtarvudes ja sellele vastavalt toimub saastemaksude ümberarvutamine ja uute määrade kehtestamine. Oluliselt on vähenenud saasteainete (sealhulgas atmosfääri heitmed, pakendid jne) osakaal toodetud materiaalsetes väärtuses.

Ökopolitiika soovitud seisundi saavutamiseks:

Eestis tuleb välja töötada majanduslikult ja ökoloogiliselt optimaalsed loodusressursside kasutamisskeemid. Esimeseks sammuks on kõiki loodusvarasid ja maastikke hõlmavate registrite koostamine. Loodusressursside kasutamine tuleb korraldada põhimõttel “toormest produktini”, arvestades nn puhverprintsiipi (mitte tegutseda ohu piiril, vaid jätta varud ootamatuteks olukordadeks).

Tuleb luua riiklik jätkusuutliku arengu monitooringusüsteem olemasolevate ökoloogilise tasakaalustatuse eesmärgi komponentide hindamiseks, kasutades nii siiani olemasolevaid looduskeskkonna seisundi seire andmeid kui lisades uusi struktuure komponentide kõikide indikaatorite ja mõõdikute hindamiseks ning protsesside jälgimiseks.

Loodusressursside kasutamine peab toimuma põhimõttel, et taastuvate ressursside puhul ei ületaks kasutus nende taastootmisvõimet. Nn fossiilsete või taastumatute loodusressursside kasutamine toimuks põhimõttel, et nende ekspluateerimine oleks kindlustatud selle ajani, kus neid on võimalik asendada mõne teise, näiteks taastuva ressursiga.

Tuleb alustada diskussiooni ja uuringuid kaitsealuste territooriumide paiknemise ja ulatuse osas. Praegune intensiivne kaitsealade laiendamine nõrga ja lõdva haldusjuhtimise olukorras ei ole piisavalt efektiivne. Oluline on looduskeskkonna kasutamist reguleeriva seadlusandluse vastuvaidlematu jälgimine.

Maksupoliitikas tuleb rakendada mehhanismid materjalide korduvkasutuse soodustamiseks ja saastetasud saastumise vähendamiseks.

Eesti energiamajandus tuleb ümber korraldada, toetades energiasäästlikku tegevust ja eelisarendades seda. Eelistada tuleb keskkonnasõbralikumaid transpordiliike. Kuna taastuvatest materjalidest energiatootmisega kaasnevad paratamatult maastike kasutamise probleemid – elupaikade häving, täiendav koormus bioressursside kogumisel, müra, rikutud maastik jms, siis tuleb välja töötada mehhanismid, mis võimaldavad kahjulikku keskkonnamõju adekvaatselt määrata ja kompenseerida.

Säästva arengu põhimõtted on fikseeritud ka EL kuuenda keskkonnaalase tegevusprogrammi eesmärkides, kus on fikseeritud: “katkestada seos keskkonnamajanduse ja majanduskasvu vahel, samal ajal kohaldades järjekindlalt subsidiaarsuspõhimõtet ja austades tingimuste mitmekesisust Euroopa Liidu eri piirkondades”. Seose katkestamine tähendab ka seda, et koos tootmise olulise suuremisega võib koormuse absoluutväärtus keskkonnanõuetele vastavuse piires ka tõusta, kuid toodangu ühiku kohta peab keskkonnamajandus vähenema. Tootmise tõusu ei tohi saavutada keskkonda mõjutava tootmise ekstensiivse laiendamisega, millega kaasneb proportsionaalne keskkonnamajanduse suurenemine. Mingil juhul ei tohi tootmise suurendamine kaasa tuua keskkonna reostamist (keskkonnanormide ületamist), ega keskkonnaseisundi olulist halvenemist.

Tähelepanu väärrib ka eelnimetatud programmi eesmärk: “edendada säästva maakorralduse (*land use planning*) parimaid kasutusviise, mille puhul arvestatakse konkreetseid piirkondlikke asjaolusid, pöörates erilist tähelepanu rannikuvööndi tervikliku haldamise programmile”. Säästva maakorralduse põhimõtteid ei suuda me senini rakendada.

Eesti keskkonnatervise riiklikus tegevusplaanis on järeltatud, et esinevate terviseohtlike keskkonnategurite laialdasel levikul on oluline mõju rahva tervisele – kuni 40% surmajuhtude põhjusteks võivad olla keskkonnategurid. Keskkonnategurite mõju haigestumusele on ilmselt palju suurem, võrreldes nende mõjuga suremusele. Säästev areng peab olema MAK selge prioriteet.

Ülevaade EL ja Eesti keskkonnaõigusest

Eesti Vabariigi põhiseadus käsitleb loodust rahvusliku rikkusena, mida tuleb kasutada säästlikult. Keskkonna säästlik kasutamine tähendab eelkõige seda, et tuleb arvestada teiste keskkonnakasutajate huviga kasutada puhta keskkonna hüvesid ja tagada eluslooduse piisav kaitse.

Allpool esitatakse valdkondade kaupa lühike ülevaade ELi ja Eesti keskkonnaõigusest.

Loodusliku mitmekesisuse kaitse korraldamist käsitleb Looduskaitse seadus. EL-i looduskaitse direktiivide (ELi linnudirektiiv (79/409/EMÜ) ja loodusdirektiivi (92/43/EMÜ)) alusel kaitstavate elupaikade ja liikide kaitse korraldamiseks on koostatud riiklik programm Eesti Natura 2000 aastateks 2000–2007.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik, näeb ette veekaitse direktiivide eesmärkide saavutamise veemajanduskava rakendamise teel. Vee kaitse ning kasutamine tugineb Veeseadusele. Veekaitse ning -kasutamise kavandamine toimub veemajanduskavades. Alamvesikondade (8 alamvesikonda) veemajanduskavad valmivad eeldatavasti 2006. aastal, vesikondade veemajanduskavad (3 vesikonda) peavad valmima hiljemalt 2008. aastaks. Põllumajanduse seisukohalt on oluline nitraadidirektiiv (direktiiv 91/676/EMÜ nitraatide poolt tekitatud veereostuse vähendamiseks).

Välisõhu kaitse aluseks on Välisõhu kaitse seadus, rahvusvahelised lepped ja ELi direktiivid. ELi liikmena tuleb täita direktiivi 2001/77/EÜ taastuvate energiaallikate kasutamise toetamise kohta elektri tootmisel nõudeid, mille eesmärk on saavutada 2010. aastaks ELis taastuvate energiaallikate osa vähemalt 12%, sealhulgas 5,1% elektritoodangust.

Jäätmealaste õigusaktide aluseks on ELi direktiiv 75/442/EMÜ jäätmete kohta ja direktiiv 91/689/EMÜ ohtlike jäätmete kohta. Eestis on vastu võetud Jäätme seadus (2004) ja Pakendiseadus (2004). Üleriigiline jäätmekava kiideti Riigikogu poolt heaks 4. detsembril 2002. a.

"Saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus" (aluseks EL IPPC ehk *Integrated Pollution Prevention and Control* direktiiv 96/61/EU) reguleerib saaste tekkimist ennetavat suunda suurtootmise keskkonnakorralduses. Suutele põllumajandustootjatele on oluline järgida eelpoolnimetatud seadust ning Vabariigi Valitsuse määrust "Keskkonnakompleksluba nõudvate alltegevusvaldkondade ja künnisvõimsuste kehtestamine ning olemasolevate käitiste käitajate poolt kompleksloa taotluste esitamise tähtaegade kehtestamine". Intensiivsest põllumajandustegevusest tuleneva kahjuliku mõju ärahoidmiseks või vähendamiseks keskkonnale peavad suurtootjad oma tootmistegevuses lähtuma parimast võimalikust tehnikast veisekasvatases, seakasvatases ja linnukasvatases.

Looduskeskkonna ja loodusvarade säästliku kasutamise alused on sätestatud Eesti säästva arengu seaduses.

Maastike säästva kaitse, kasutamise ja planeerimise põhimõtted on fikseeritud Euroopa Komisjoni poolt 2000.a. vastu võetud Euroopa maastikukonventsioonis (*European Landscape Convention*), millega Eesti riik kahjuks veel ühinenud ei ole.

Mullakaitse seadus seni Eestis puudub. Hea tava on säilitada viljakaid põllumaid kui rahvuslikku rikkust.

Euroopa Liidu keskkonnaõigus ja keskkonnapoliitika on ühildatud Eesti õigusaktidesse ja Eesti keskkonnastrateegiasse 2010.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2010

Eesti keskkonnapoliitika põhieesmärgiks on tagada inimesi rahuldav tervislik keskkond ja majanduse arendamiseks vajalikud ressursid loodust oluliselt kahjustamata, maastike ja elustiku mitmekesisust säilitades ning majanduse arengutaset arvestades. See nõue sisaldub mitmetes seadustes ja muudes õigusaktides, nagu säästva arengu seadus, seadus Eesti looduse kaitsest, veeseadus, jäätmeseadus, välisõhu kaitse seadus, maapõueseadus, metsaseadus, kalapüügiseadus, metsaseadus, jahikorralduse seadus, kaitstavate loodusobjektide seadus, planeerimis- ja ehitusseadus jt.

Riigi keskkonnapoliitika eluviimisel peab järgima strateegilisi suundumusi ja konkreetseid tegevuskavu.

Eesti keskkonnastrateegia põhimõtted ja eesmärk

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 5 järgi on Eesti loodusvarad rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult, § 53 kohaselt on igäüks kohustatud säästma keskkonda ning hüvitama keskkonnale tekitatud kahju.

Riigikogu poolt 26.10.2005 heaks kiidetud Eesti Keskkonnastrateegia 2010 lähtub Euroopa Liidu Lissaboni strateegiast, Euroopa Liidu säästva arengu strateegiast, Euroopa Liidu 6. keskkonnaalasest tegevuskavast, Vabariigi Valitsuse strateegiast "Eesti edu 2014", Vabariigi Valitsuse Euroopa Liidu poliitikast aastateks 2004–2006 ja strateegia "Säästev Eesti 21" eelnõust.

Riigi keskkonnapoliitika elluviimine on suunatud majanduse, sotsiaalsfääri, looduskasutuse ja keskkonnakaitse tasakaalustatud arengule, selle saavutamiseks hästitoimiva institutsionaalse süsteemi loomisele ning keskkonnakaitseks eraldatavate vahendite sihipärasele ning läbimõeldud kasutamisele.

Keskkonnastrateegia on riigi keskkonnaalase tegevuse kavandamise ja rahvusvahelise koostöö arendamise aluseks. Keskkonnastrateegia arvestab Eesti ajaloolisi, kultuurilisi ja loodushoiu traditsioone ning riigi sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Strateegia määratleb Eesti looduskasutuse ja keskkonnakaitse arengusuunad ning ülesanded aastani 2010.

Keskkonnastrateegia põhieesmärk on tagada inimesi rahuldav tervislik keskkond ja majanduse arendamiseks vajalikud ressursid loodust oluliselt kahjustamata, maastike ja elustiku mitmekesisust säilitades ning majanduse arengutaset arvestades. Strateegia tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnakaitse põhimõtetele.

	Põhimõtted	Sisu lühikirjeldus
1	keskkonnahoidlikkuse põhimõte	Mõjutada majanduse arengut ja inimeste tegutsemismotiive keskkonda säästvas suunas ning kehtestada keskkonnapiiranguid
2	ennetuspõhimõte	Eelistada profülaktilis-ennetuslikke meetmeid, mis on tagajärgede likvideerimisest vähem kulukas, kuid tulemusrikkam
3	ettevaatuspõhimõte	Mitte lubada tegevusi, kuni kavandatava tegevuse võimalik kahjulik keskkonnamõju pole selge
4	strateegilise integreerituse põhimõte	Lülitada keskkonnaaspektid kõigi eluvaldkondade ja majandussektorite arengustrateegiatesse
5	õigusliku läbivuse põhimõte	Arvestada keskkonnaaspekte kõigis majandus- ja sotsiaalsfääri reguleerivates õigusaktides
6	terviklikkuse põhimõte	Rakendada keskkonnahoidlikke tehnoloogiaid tööstuses, põllumajanduses, energeetikas ja transpordis
7	ühisrikkuse ja -hoole põhimõte	Kujundada elanikkonna kõigi sotsiaalsete kihtide ühisarusaamist keskkonnast kui rahvuslikust rikkusest
8	“saastaja maksab” põhimõte	Kohustada keskkonna kasutajaid ja kahjustajaid täielikult tasuma keskkonna kahjustuste eest
9	olelutsükli (elutsükli) põhimõte	Kajastada toote omahinnas kasutatud loodusvarade väärtus, kõik keskkonnakaitse kulutused ja keskkonnale tekitatud kahju kogu toote, teenuse või tootmise elutsükli (tootmine, jaotamine, kasutamine, lõplik kõrvaldamine) jooksul
10	rahvusvahelise koostöö põhimõte	Tõkestada maksimaalselt negatiivset riigipiiriülest keskkonnamõju, laiendada ligipääsu ülemaailmsele oskusteabele
11	jaotatud vastutuse põhimõte	Rakendada keskkonnameetmed sellisel poliitilisel ja haldustasemel, kus nad annavad parima tulemuse
12	“tootja vastutuse” põhimõte	Tootjatel korraldada jäätmeteks muutunud toodete kogumine ja käitlemine ning taaskasutamine võimalikult suures hulgas
13	läheduse põhimõte	Töödelda kõrvaldamiseks ettenähtud jäätmed nende tekkekohale võimalikult lähedal asuvates keskkonnanõuetele vastavates rajatistes
14	looduse kaitse ja hoiu põhimõte	Tagada haruldaste, ohustatud ja esinduslike elupaigatüüpide, liikide ja nende elupaikade, samuti väärtuslike maastike ja looduse üksikobjektide säilimine

18.10.2006 on valminud uus Eesti Keskkonnastrateegia eelnõu aastani 2030, mis baseerub Eesti säästva arengu riikliku strateegia “Säästev Eesti 21” põhimõtetele. Uues strateegias on analüüsitud kõikide peamiste keskkonnavaldkondade

keskkonnaprobleeme ning määratletud alternatiivsed tegutsemisviisid. Peamised keskkonnavaldkonnad on:

- Keskkond, tervis ja elu kvaliteet;
- Maastike ja looduse mitmekesksuse säilitamine;
- Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine
- Kliimamuutuste ärahoidmine ja õhu kvaliteet
- Keskkonnakorraldus

Uus Eesti Keskkonnastrateegia eelnõu aastani 2030 on kättesaadaval Keskkonnaministeeriumi kodulehel aadressiga <http://www.envir.ee/181530>

KESKKONNAMÕJU HINDAMISE METOODIKA

Metodoloogia

KSH läbiviimisel on lähtunud kõigist asjaomastest Eesti õigusaktidest ning heast tavast. Määravaks õigusaktiks on KeHJS. Lisaks Eesti keskkonnaalastele õigusaktidele on lähtunud Eesti Keskkonnastrateegiast aastani 2010 ja Eesti Keskkonnastrateegia eelnõust aastani 2030 ning Eesti Keskkonnategevuskava eelnõust aastateks 2007–2013.

Metodoloogias on arvestatud, et kavandatav keskkonnamõju strateegiline hindamine peab vastama keskkonnamõju strateegilise hindamise nõuetele (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/42/EÜ “Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta”) ja struktuurifondide eelhindamise (*Ex-ante*) nõuetele. Metodoloogias on lähtunud ka Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest nr 302 “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” ja Rahandusministeeriumi juhiseist “Strateegilise planeerimise käsiraamat” (2006).

Lisaks on lähtunud senistest MAKi ja RAKi hindamise kogemustest. Eelmise programmeerimisperioodiga võrreldes on vähenenud struktuurifondide arv, ühtsesse paketti on liidetud ka Ühtekuuluvusfond. Maaelu investeeringud on viidud ühtsesse programmi MAKiga. Selgemaks on muutunud riigi eelarvestrateegia (RES) planeerimine ja sellega seotud struktuurifondide planeerimine. Aastateks 2004–2006 koostati varasemalt eraldiseisev Riiklik Arengukava (RAK) struktuurifondide kasutuselevõtuks. Euroopa Liidu eelarveperioodiks 2007–2013 koostatakse struktuurivahendite kasutamise strateegia RES 2007–2010 koostamise raames ning RESi ühe osana. See muudab programmeerimise varasemaga võrreldes ülevaatlikumaks ning annab ka parema võimaluse keskkonnamõju hinnata.

Hinnatud on arengukava elluviimisega kaasneda võivat keskkonnamõju ja negatiivsete mõjude leevendusvõimalusi.

Esitatud on ettepanekud arengukava positiivse keskkonnamõju suurendamiseks ja võimalike negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks.

Käesoleval programmeerimisperioodil on täpsustatud Eesti Keskkonnastrateegia kuni 2010 aastani ja praegu on eelnõu staadiumis Eesti Keskkonnastrateegia kuni 2030 aastani ning Eesti Keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013.

Peamiseks väljakutseks 2007–2013 kavandamisel on majandusarengu lahtisidumine keskkonnaseisundi halvenemisest. Kuigi EL fondidest üldiselt ei rahastata negatiivse keskkonnamõjuga projekte, pole üksikprojektide negatiivne koosmõju muude arengutega välistatud. Seda eelkõige ebahühtlase haldussuutlikkuse foonil.

Olulise negatiivse keskkonnamõju määratlemine

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 5 määratleb olulise keskkonnamõju järgmiselt: “Keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara”.

Eelnimetud seaduse §-s 6 on ära toodud tegevuste nimekirjad ja läviväärtused, millega kaasneb oluline keskkonnamõju ning keskkonnamõju hindamise läbiviimine on kohustuslik. Selliseks tegevuseks põllumajandusvaldkonnas on niisuguse linnu-, sea- või veisefarmi püstitamise, kus saab kasvatada rohkem kui 85 000 broilerit või 60 000 kana, 3000 nuumsiga arvestuskaaluga igatüki üle 30 kg, 900 emist, 450 lüpsilehma, 600 lihavesi või 900 kuni 24 kuu vanust noorveist.

Tegevuskoha keskkonnataluvuse ületamist saab esmaselt hinnata keskkonnaseisundi normide (standardite) abil. Keskkonnanormide ületamine võib seada ohtu inimese tervise ja eluslooduse. Normide ületamist kavandatava tegevuse mõjul tuleb vältida. MAK-i hindamisel eeldab Hindaja, et meetmete raames elluviivate projektide puhul tagatakse nende vastavus keskkonnanõuetele ja järgitakse head tava.

Indikaatorite valik

Keskkonnaeesmärgid ja kriteeriumid võib jagada kolme gruppi:

- Rajatiste keskkonnanõuetele vastavusse viimine;
- Keskkonnaseisundi keskkonnanormidele vastavusse viimine (veekogude hea seisund, liikide soodne seisund, välisõhu vastavus keskkonnanormidele);
- Keskkonnakoormuse—piiramine ja vähendamine (nt läbi keskkonna-komplekslubades fikseeritud tegevuste)

Kui kriteeriumina võib mõista tingimuste kompleksi (näiteks projekti vastavust kõigile õigusaktidega määratud keskkonnanõuetele), siis indikaator (keskkonnanäitaja) peaks olema lihtsam.

MAKis ei ole välja pakutud indikaatoreid maapiirkonna keskkonnaseisundi ja meetmete keskkonnamõju jälgimiseks. Mõningad kvantifitseeritud eesmärgid on esitatud MAS-is, mis ei ole piisav MAK-i keskkonnamõju jälgimiseks. Lisaks on MAKis defineeritud indikaatorid meetmete elluviimise edukuse jälgimiseks, kuid need on eelkõige sotsiaalmajanduslikud, mitte keskkonnaseisundi hindamiseks (va. osaliselt II prioriteetelje ehk keskkonna ja paikkonna parandamise telje meetmetes).

Ettepanek

MAK keskkonnaindikaatorite valik on soovitatav veelkord läbi vaadata ning kindlasti täiendada. Keskkonnaindikaatorid on vajalik määratleda kõikide peamiste keskkonnavaldkondade seisundi jälgimiseks, nagu vee kvaliteet, õhu kvaliteet, maastike mitmekesisus, bioloogiline mitmekesisus, mullastik.

Näidisettepanekud keskkonnaindikaatorite valikuks MAK meetmete rakendusala:

Vesi	Kaevude arv, kus on tuvastatud lämmastikuühendeid, pestitsiide jm ohtlikke aineid üle normi Joogivee vastavus joogivee standardile Vooluveekogude ökoloogiline seisund ja vee keemiline koostis Järvede ökoloogiline seisund ja vee keemiline koostis Suplusvee kvaliteet, saastunud supluskohtade arv
Õhu kvaliteet, kliimamuutused	Kasvuhoonegaaside (CO ₂ , NH ₃ , N ₂ O jt) emissioonid põllumajandusest, muutused Elektritootmiseks kasutatava biogaasi kogus, installeeritud generaatorite võimsus, arv Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektri- ja soojatootmises
Maastikud ja bioloogiline mitmekesisus	Poollooduslike koosluste pindala osa maismaa kogupindalast Kasutamata põllumajandusmaa pindala suhe kogupindalaga Muutused ohustatud loomaliikide arvus Ohustatud liikide osatähtsus Põllumajandusmaastike linnuliikide arv Muutused jahiulukite arvus Põllumajanduslikku keskkonnatoetust saav maa pindala suhe kogu põllumaa pindalasse Mahepõllumajandusmaa osa kogu põllumajandusmaast
Muld	Orgaanilise aine (huumuse) sisalduse muutus Vihmausside arvukuse muutus

	Happesuse muutus Põhitoitainete sisalduse muutus (lämmastik, fosfor, magneesium jms)
Keskkonnakorraldus	Keskkonnajuhtimissüsteeme rakendavate põllumajandusettevõtete arv

EELDATAVALT MÕJUTATAVA KESKKONNA KIRJELDUS

Eesti keskkonnaseisund ja -probleemid

Eesti keskkonnaseisund tervikuna on hea. See on tingitud väikesest asustustihedusest, väheintensiivsest põllumajandusest ja keskkonnasektoris tehtud jõupingutustest. Samas on majandustegevuse negatiivne keskkonnamõju vee- ja õhukeskkonnale elanike arvu ja majandussektorite tulemuslikkusega võrreldes suur.

Kirde-Eesti, Tallinna ja intensiivsete põllumajandustootmise alade keskkonnaseisund on mõnes osas halb. Nendel aladel nõuab rahuldava või hea keskkonnaseisundi saavutamise ja säilitamise kestvaid jõupingutusi. Traditsioonilise maakasutuse vähenemise tõttu nõuab väärtuslike maastike ja poollooduslike elupaikade säilitamine pidevat hoolt. Maastike kasutamistingimused puhkuseks halvenevad: osa linnade ümbruse puhkemaastikest ehitatakse täis või prahistatakse, mujal on eraomanike initsiatiivil alanud maastike sulgemine liikumiseks.

Loodusvarade kasutamise ja keskkonnaseisundi analüüsimisel on määratletud rida olulisi keskkonnaprobleeme. Mullaviljakus, vesi, mets, kalavarud ja maavarad on Eesti pikaajalise arengu tagamiseks ülimalt olulised. Loodusvarasid peab saama majandustegevuses kasutada, aga seda tuleb teha säästlikult. Loodusvarasid on riigisisese vajaduse katmiseks piisavalt ja nende varude seisund on suhteliselt hea.

Nagu Euroopa Liidus nii ka Eestis on keskkonnaprobleemide kõige tähtsamaks aspektiks inimese tervise tagamine. Keskkonnamõju tervisele avaldub eelkõige saastatud õhu ja mittekvaliteetse joogivee kaudu. Keskkonna tervistkahjustavat mõju on Eestis suhteliselt vähe uuritud. Põhja-Eesti linnades on täheldatud haigusjuhtude kasvu sõltuvalt saasteainete sisalduse tõusust välisõhus. Kirde-Eesti tööstuspiirkonnas on hingamisteede haigestumus suurem kui mujal Eestis. Narva ja Sillamäe piirkonnas kasvatatavates toiduainetes on rohkem kahjulikke mikroelemente kui näiteks Tartu ümbruses toodetavates toiduainetes. See on tingitud pinnase looduslikest iseärasustest, kuid enamikul juhtudel ei ületa lubatud norme.

Eesti prioriteetsed keskkonnaprobleemid on:

- osa elanike, ettevõtete ja organisatsioonide ebapiisav keskkonnateadlikkus ja -hoolivus;
- ohtlike ainete kasutamise kontrolli ebapiisavus, jääkreostus, keskkonnaavariid;
- Kirde-Eesti, Tallinna ja Harjumaa tööstuspiirkondade kohati halb keskkonnaseisund;
- regionaalne põhja- ja pinnavee reostamine intensiivse põllumajandusega aladel;
- väärtuslike maastike ja elupaikade ohustamine nii majandustegevuse intensiivistumise kui selle lakkamise tõttu maapiirkondades, puhkemaastike vähenemine;
- välisõhu saastamine ja õhu saastatus linnades, mis negatiivselt mõjutab inimeste tervist, ökosüsteeme ja ehitisi;
- põhjaveevarude ebaratsionaalsest kasutamisest ja saastamisest tingitud põhjavee kvaliteedi ja kvantiteedi langus;
- veekogude ebaratsionaalne kasutamine, reostamine ja eutrofeerumine, vee-elustiku, sealhulgas kalavarude taastootmiseja kvaliteedi langus.

Eesti maapiirkondade keskkonnaseisund

Eesti üldpindala on 45 227 km², millest maismaapindala on 43 698 km². Maismaast üle poole moodustab metsamaa, kolmandik on põllumajandusmaa ning viiendik on kaetud soode ja rabadega.

Põllumajandus on üks üleminekuperioodil kõige sügavamaid muutusi läbi teinud majandusharusid. Vaatamata põllumajanduse vähenenud osatähtsusele Eesti majanduses, on säilinud selle kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel.

Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku ka mitmed bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud kooslused.

Elupaikade inventuurist on selgunud, et niiduelupaikade pindala vähenemine on põhjustatud selliste traditsiooniliste põllumajandusvõtete, nagu niitmine ja mõõdukas karjatamine, vähenemisest. Mõõdukas karjatamine on osalt seotud ka traditsiooniliste väiketalude ja kohalike ning põlistõugude kasvatamisega. Varem püsivalt hooldatud alad võivad põllumajandusliku tegevuse vähenemisel kasvada umbe ja võsastuda, muutudes lõpuks metsaks.

Enne 2004. aastat oli Eestis looduskaitsete piirangutega kaetud 12% maismaast. Metsakaitsealade võrgustiku ja Natura 2000 võrgustiku moodustamise raames tehtud inventuuri käigus lisandus veel 4%. Natura 2000 alasid on maismaal kokku 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on põllumajandusmaid 55 000 ha (8%) ja erametsamaid 80 000 ha. Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

2004. a andmetel on hoiu- ja kaitsemetsi kokku 705,7 tuhat ha. Pinnast ja vett kaitsvad metsad moodustavad kogu Eesti metsamaast 6,8%. Veekaitsemetsade pindala on 2004. aasta andmetel 14,1% (99,4 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 4,3% kogu Eesti metsamaast. Pinnasekaitsemetsade pindala on 2004. aasta andmetel 8,1% (56,9 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 2,5% kogu Eesti metsamaast.

Eesti looduslikes, hõredalt asustatud ja ekstensiivselt kasutatavates piirkondades on põhjavee seisund hea. Maapinnalähedane põhjaveeveekiht on praegu halvas seisundis punktrestosusallikate (farmid, sõnnikuhoidlad, sõnnikulaamad põldudel, silohoidlad) ümbruses ja intensiivse tootmisega aladel, kus on õhuke pinnakate ja ebasoodsad põhjavee toitumistingimused (nagu Adavere-Põltsamaa piirkond).

Peamised survetegurid keskkonnale põllumajandusest

Peamised survetegurid vee kvaliteedile

Põllumajandus on oluline veekogude ja põhjaveekihtide vee kvaliteedi mõjutaja. Kuigi põllumajandustootmine vähenes 20. sajandi lõpus ligi kaks korda, on tänasel päeval selle negatiivne mõju tuntav eelkõige intensiivse põllumajandustootmisega kaitsmata põhjaveega piirkondades ning jõgede ülemjooksudel ja väikejärvedes. Põhjavee reostumine orgaanilise aine ja nitraatidega muudab maapinnalähedase põhjavee kohati joogikõlbmatuks. Kuigi ka taimekaitsevahendite kasutus vähenes järsult peale Nõukogude aja lõppu, näitab viimaste aastate trend jällegi pestitsiidide kasutamise tõusu, mille üheks põhjustajaks on osaliselt ka minimeeritud mulla-harimine. Tehnilise poole suuremaks probleemiks on nõuetekohaste sõnnikuhoidlate puudumine, sõnnikulaotamise halb korraldus, sh sõnniku laotamata jätmine ja sõnniku laotusseadmete tehniline puudulikkus.

Isegi kehtivate keskkonnanõuete formaalsel järgmisel pole kõikjal võimalik garanteerida põhja- ja pinnavee head seisundit. Põllumajandustoetused soodustavad tootmise intensiivistamist ja seega ka kaudselt survet keskkonnale. Toimub loomade jätkuv kontsentreerumine suurtesse farmidesse.

Veekogude seisund

Enamuse Eesti veekogusid võib lugeda heas seisundis olevaks. Taimetoitainete ärakanne Läänemerre on kaheksakümnendate aastatega võrreldes vähenenud rohkem kui kaks korda. Rahuldavas või halvas seisundis on väikesed vooluveekogud intensiivse põllumajandustootmise aladel. Vee kvaliteet intensiivse tootmisega alade

jõgede ülemjooksudel on kohati halb, kuna väike vooluhulk ei kompenseeri ka väiksemamahulist reostust. Väikejärved on sageli põllumajandusreostuse (enamasti varasema) mõjul eutrofeerunud.

Põhjavesi

Eesti looduslikes, hõredalt asustatud ja ekstensiivselt kasutatavates piirkondades on põhjavesi heas seisundis. Halvemas seisundis on maapinnalähedane põhjaveeveekiht punktreesusallikate (farmid, sõnnikuhoidlad, sõnnikulaamad põldudel, silohoidlad) ümbruses ja intensiivse tootmisega aladel ning õhukese pinnakattega ja ebasoodsate põhjavee toitumistingimustega aladel (nagu Põltsamaa-Adavere piirkond).

Euroopa Liidu veepoliitika aluseks on EL veepoliitika raamdirektiiv, mille alusel koostatakse liikmesriikides veemajanduskavad, mille peamine eesmärk on tagada vee säästev kasutamine ning vee hea seisund aastaks 2015. Üheks peamiseks pinna- ja põhjavee surveteguriks on põllumajandus. Taime- ja loomakasvatus põhineb looduse keskkonnateenuse kasutamisel ning põllumajanduspiirkondade looduslikest aladest erinev vee seisund on paratamatu.

Põllumajandustootmisega seonduvad veepoliitika raamdirektiivi tähtsamad eesmärgid ***Joogivesi:***

- aastaks 2013 tagada kõigile Eesti elanikele ohutu ja ühisveevärgiga ühinenud elanikele kvaliteedistandarditele vastav joogivesi;
- tagada joogiveeallikana kasutava põhjavee- ja pinnaveehaarete kaitse eesmärgiga hoida ära joogivee kvaliteedi halvenemine.

Põhjavesi ja pinnavesi:

- aastaks 2015 saavutada põhjavee ja veekogude hea seisund, sealhulgas veelupaikade piisav kaitse;
- tagada suplusvee vastavus nõuetele;
- seire programmide abil saada terviklik ülevaade vee seisundist igas vesikonnas.

Kombineeritud lähenemisviis punkt- ja hajureostusallikate puhul:

- heidete kontroll parima olemasolevate tehnika kohaselt ja vastavad heite piirväärtused, tagada hajureostuse kontrollimeetmed, sealhulgas parim keskkonnapraktika;
- keskkonnaseisundi lubamatul halvenemisel (vee reostumine, veekogu halb seisund) tuleb rakendada täiendavaid meetmeid reoainete emissioonide vähendamiseks.

Nitraadidirektiivist tulevad alaeesmärgid:

- piirata põllumajandusest lähtuvat nitraadireostust. Nitraaditundlikul alal peavad sõnnikuhoidlad ja -käitlus vastama veeseadusega kehtestatud nõuetele 31.12.2008-ks ning mujal 2010. aasta alguseks;
- aastaks 2009 viia ellu NTA nitraatidega reostamise vähendamise tegevuskava;
- rakendada soovituslikult Hea Põllumajandustava.

Saastuse kompleksne vältimine ja kontroll (IPPC)

- rakendada Parim Võimalik Tehnika (PVT);

- suured sea- veise ja linnukasvatavad peavad esitama kompleksloa taotlused 01.01.2007.aastaks.

Veekogude ja põhjavee **kvaliteeti** mõjutavad oluliselt (veekogude ja põhjavee reostumine, seisundi halvenemine):

- Punktreostusallikad: loomafarmid (sõnnik; silo; heitvesi); ohtlike ainete hoidlad (vedelkütus, mürgkemikaalid (sealhulgas jääkreostus);
- Hajureostus: taimekasvatus – sõnniku ja mineraalväetiste ning mürgkemikaalide kasutamine.

Põllumajandusehitised – siloladustamiskohad, sõnniku- ja väetisehoidlad – põhjustavad veekogude reostumist eelkõige taimetoitainetega (fosfori, lämmastiku ning orgaaniliste ühenditega). Toitainete rohkus muudab veekogud eutroofseks, vähendades hapnikusisaldust vees ning kahjustades veekogu elustikku. Põhjavette sattunud nitraadid välistavad põhjavee kasutamise joogiveena.

Põllumajanduse punktireostusallikatest pärineva reostuse vältimiseks on keskkonnaminister Veeseaduse alusel kehtestanud määrusega sõnniku- ja väetisehoidlatele, siloladustamiskohtadele ning nende kasutamisele esitatavad veekaitsenõuded. Reoveesette kasutamiseks ja neis sisalduvate toitainete ning raskmetallide mõju vähendamiseks on keskkonnaminister Veeseaduse alusel kehtestatud määrusega nõuded reoveesette kasutamiseks põllumajanduses, haljastuses ning rekultiveerimisel.

Olulised veekogude **füüsilise seisundi** survetegurid on:

- maaparanduse käigus toimunud jõgede süvendamine ja õgvendamine;
- vooluveekogude tõkestamine paisudega;
- järvede veetaseme alandamine maaparanduse eesmärgil.

Tähelepanu väärib ka mahajäetud maaparandussüsteemide eriti poldrite mõju veele ning maaparanduse käigus rajatud kuid nüüd otstarbetute tehisveekogude seisund.

Peamiseks probleemiks on asjaolu, et veel käesoleval momendil ca 80% sõnnikuhoidlatest ei vasta nõuetele. Prognoositud on, et heal juhul suudetakse korrastada 50% suurematest sõnnikuhoidlatest 2008. aasta lõpuks, väiksematest ehk 25%.

Peamised vee kvaliteedi kaitsemeetmed MAKis

Veekeskkonnaseisundi kaitset silmas pidades on MAK meetmetest olulisemad:

- *põllumajandustootjate ajakohastamine, mille I ja II alameetme – investeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks ning põllumajandustootjate pikaajalised investeringud* – raames on tootjatel võimalus investeerida sõnnikumajanduse korrastamisse.
 - MAK 2004–2006 raames käivitus sõnnikuhoidlate rajamine heas tempos, kuid selge ülevaade keskkonnanõuetega vastavusse viidud hoidlate osakaalust puudub. Loodetavasti jõutakse tähtaegadeks vastavusse viia üle poole sõnnikuhoidlatest (lähtudes hoitava sõnniku mahust).
 - Suurematel loomakasvatajatel rakendub parima võimaliku tehnika (PVT) kasutamise kohustus, mis kaasneb keskkonnakompleksloaga.
- *põllumajanduslik keskkonnatoetus*, mis peab soodustama keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajandusest lähtuva hajureostuse vähendamiseks.

- *kaitsemetsa rajamine*, mille käigus on võimalik rajada kaitsemetsi veekogude, veehaarete sanitaarkaitsetsoonidele.
- kaudset positiivset mõju vee kvaliteedile avaldavad *koolitus-, nõuande- ja teavitustegevused*, mille raames on põllumajandustootjatel võimalik saada vajalikku väljaõpet, seal hulgas loodusvarade säästva majandamise, keskkonnakaitse alaste nõuete, maastiku säilitamise ja parandamise ning keskkonnakaitsega sobivate tootmistavade kohta.

Mõlemasuunalise (nii positiivse kui negatiivse) mõjuga vee seisundile võivad olla:

- *Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur*, mille käigus toetatakse meetmeid põllumajandusmaal ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamiseks.

Peamised survetegurid õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele

Üheks tõsisemaks globaalseks keskkonnaprobleemiks võib järgneval aastasajal kujuneda õhutemperatuuri tõus. Päikeselt Maale langev kiirgus kujundab kliimat ja ilma. Osa päikesekiirgusest neelab atmosfäär ja osa maapind. Temperatuuri mõjutab ka teine looduslik ja samuti paratamatu nähtus, mida tuntakse kasvuhooneefekti nime all.

Tähtsamad kasvuhoonegaasid on süsinikdioksiid (CO_2), metaan (CH_4), dilämmastikoksiid (N_2O) ja troposfääri osoon (O_3). Et stabiliseerida CO_2 taset maakera atmosfääris, on teaduslike uurimuste kohaselt vaja kärpida süsinikuheite praegust hulka vähemalt 60-80% võrra, mis vastab kõige tagasihoidlikumatele nõuetele. Põhilised kliima muutuse mõjurid on energeetika, põllumajandus, jäätmemajandus ja transport. Põllumajandus on Euroopa Liidus energeetika järel 2. kohal kasvuhoonegaaside allikana.

1990. aastal sõlmiti ÜRO Kliimamuutuste Raamkonventsioon, mille Eesti ratifitseeris 1994. aastal. Konventsiooni põhieesmärk oli stabiliseerida kasvuhoonegaaside heitkoguste tase aastaks 2000 samale tasemele, mis oli 1990. aastal.

Peamised kasvuhoonegaasid põllumajanduses on metaan (CH_4) ja dilämmastikoksiid (N_2O). Arvestatakse, et metaan on 21 korda ohtlikum kasvuhoonegaas kui süsinikdioksiid ning dilämmastikoksiid 310 korda ohtlikum, kui süsinikdioksiid (1 tonn $\text{CH}_4 = 21$ tonni CO_2 ; 1 tonn $\text{N}_2\text{O} = 310$ tonni CO_2).

Peamine kogus metaanist tekib anaeroobsel käärimisel, kas loomade seedesüsteemis või sõnnikuhoidlates. Peamine kogus N_2O saastest tekib mikrobioloogiliste protsesside tulemusena (nitrifikatsioon, denitrifikatsioon) väetiste kasutamisel.

Õhu kvaliteeti mõjutab põllumajandusest eelkõige ammoniaak (NH_3), mis lendub sõnniku käitlemisel (transport, hoidmine, laotamine).

Süsinikdioksiid tekib eelkõige põlemisprotsesside tagajärjel (s.h. aeroobsel lagunemisel).

Peamised õhu kvaliteedi ja kliimamuutuste kaitsemeetmed MAKis

Õhu kvaliteedi kaitset ja kliimamuutusi silmas pidades on MAK meetmetest olulisemad:

- *põllumajandustootjate ajakohastamine*, mille III alameetme – *investeeringud bioenergia tootmiseks* – raames on tootjatel võimalus investeerida biogaasi

tootmise projektidesse (nt. väheneb metaani emissioon), biomassi ja -kütuste tootmisega on võimalik vähendada fossiilsete kütuste kasutamist.

- *põllumajandustootjate ajakohastamine, mille I ja II alameetme – investeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks ning põllumajandustootjate pikaajalised investeringud – raames on tootjatel võimalus investeerida sõnnikumajanduse korrastamisse.*
- *põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine, mille käigus on võimalik investeerida biokütuse tootmiseks vajalikesse seadmetesse.*
- *põllumajanduslik keskkonnatoetus (s.h. mahepõllumajanduslik tootmine, keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal, keskkonnasõbralik majandamine), mis peab soodustama keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajandusest lähtuva hajureostuse vähendamiseks, s.h. väetamisest tingitud nitrifikatsiooni- ja denitrifikatsiooni-protsesside teel tekkiva kasvuhoonegaasi N₂O emissiooni piiramist.*
- *metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine, mille raames toetatakse tegevusi tulekahjude ennetamiseks.*
- *energiavõsa rajamine, mis peaks edendama bioenergia toorainekoguste suurendamist ja aidata sellega kaasa kliimamuutuste leevendamisele.*
- *kaudset positiivset mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele avaldavad koolitus-, nõuande- ja teavitustegevused, mille raames on põllumajandustootjatel võimalik saada vajalikku väljaõpet, sealhulgas loodusvarade säästva majandamise, keskkonnakaitse alaste nõuete, maastiku säilitamise ja parandamise ning keskkonnakaitsega sobivate tootmistavade kohta.*

Peamised survetegurid bioloogilisele ja maastikulisele mitmekesisusele

Võrreldes teiste 57. paralleelset põhja poole jäävate aladega, on Eesti taimestik ja loomastik mitmekesisuselt üks maailma rikkamaid.

Põllumajanduskeskkonna looduslikku mitmekesisust mõõdetakse geneetilisel, liigilisel ja ökosüsteemi tasandil. Põllumajanduses uuritakse neid eraldi tootmisega seotud organismide ja elukeskkonna osas ning haruldaste ja ohustatud liikide elupaikade osas.

Geneetiliste ressursside säilitamine

Eestis on ka mitmeid meile ainuomaseid geneetilise ja liigilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslikke ohustatud sorte. Viimasel kümnendil on eesti maatõugu veiste arv tänu toetusele püsinud. Eesti hobuste arv on isegi suurenenud seoses nende aktiivse kasutamisega ratsutamiseks ja taluturismis. Praegu on Eestis ligi 950 eesti hobust (umbes 450 mära), 450 tori hobust (umbes 330 mära), 80 eesti raskeveohobust (umbes 60 mära) ja 700 eesti maatõugu veist (ligi 500 lehma).

FAO klassifikatsioonist lähtudes kuuluvad nad ohustatud/säilitatavate tõugude kategooriasse ning nimetatud tõugude säilitamiseks on rakendatud aktiivne säilitamisprogramm.

Bioloogiline mitmekesisus

Võrreldes teiste 57. paralleelist põhja poole jäävate aladega on Eesti taimestiku ja loomastiku mitmekesisus üks maailma rikkamaid. Eesti rikkalikus taimestikus võib leida ca 5000 eri taimeliiki ja 3500 seeneliiki, millistest paljud on kaitsealused. Loomastikus on leitud umbes 10000 liiki selgrootuid, oletatav liikide arv on 20000 (Jaan Luigi andmetel) ja 500 liiki selgroogseid. See on põhjustatud tingimuste varieerumisest.

Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku ka mitmed bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest eriti liigirikkad ja väärtuslikud poollooduslikud kooslused. Tavatu liigirikkuse eeldus on väga pikka aega kestnud iga-aastane niitmine. Varem püsivalt hooldatud alad kulustuvad ja võsastuvad, muutudes lõpuks metsaks.

Enne II maailmasõda ekstensiivse põllumajandustootmise tulemusel tekkinud poollooduslikke maid enam ei vajata. Kui palju me neid toetustega alles hoiame vajab kokkulepet, sest tegemist on suures osas püsikuludega maksumaksjatele.

Sooelupaikade oluliseks kahjustajaks lähiminevikus on olnud kuivendamine. Metsaelupaikade seisund on küllaltki hea. Aja jooksul on vähenenud soometsade pindala.

Eesti territooriumi metsasus on oli 25% 19.saj. teisel poolel; 31% 1940.a.; 36% 1965.a. ja ligi 50% käesoleval ajal. Oletatakse, et metsasus suureneb 58% aastaks 2030. Nii suur metsade juurdekasv läinud sajandi teisel poolel lubab arvata, et nn. märgade metsade üldpindala ei pruugi praegu väiksem olla 50 aasta tagusest.

Eesti territooriumist 30% on märgalad. Eestis on säilinud ulatuslikud looduslikud sood, märgalad laienevad hüljatud kuivendatud põllumaade (eelkõige poldrid ja jõgede lammialad) arvel.

Rannaniidud on hanelistele kevad- ja sügisrändel hindamatu väärtusega toitumispaigaks.

Randade kinnikasvamine tekitab kahju põllumeestele, sest valgepõsk-lagled, kui neil ei ole enam toitu nende tavalistes toitumiskohtades, lähevad seda hankima orasepõldudele. Linnustiku seire andmetel on Eestis peatuvate lagled arvukus vaatlusperioodi 1964-1999 jooksul suurenenud ligikaudu kümme korda, 15000 isendilt 160000-le. Aastatel 2001 ja 2002 on kaitsealuste liikide poolt tekitatud kahjude kompenseerimiseks, sh. kahjustuste ennetamiseks tehtud kulutuste hüvitamiseks” kulutatud mõlemal aastal 1,5 miljonit krooni.

Haruldaste ja ohustatud liikide määratlemiseks koostatud Punasesse Raamatusse on kantud 1318 erinevat elustikuvormi. Keskkonnaseire näitab kõre, rohe-kärnkonna ja ja mudakonna levila vähenemist

Jõelammide võsastumine soodustab kobraste ohjeldamatut levikut, tekib liiga palju läbimatuid märgalaid, likvideerides väärtuslike kalaliikide elu- ja sigimispaigad, kuid samas laiendades kahepaiksete elupaiku.

Mets on Eestis üheks valdavaks ökosüsteemiks ja metsandus üks olulisimaid meie looduse mitmekesisust mõjutavaid majandusvaldkondi. Eesti metsades elab üle 10 000 liigi selgrootuid (valdavalt putukaid), rohkem kui 2500 seeneliiki, sadu samblaliike, umbes 500 liiki samblikke, üle 450 liigi soontaimi ja umbes 150 liiki selgroogseid loomi. Metsapoliitika tunnistab Eesti metsade kõrget looduslikku ja ökoloogilist väärtust, mida kaitstakse kooskõlas Eestis ratifitseeritud rahvusvaheliste resolutsioonide ja konventsioonidega.

Natura 2000 võrgustik

Enne 2004. aastat oli Eestis looduskaitseliste piirangutega kaetud 12% maismaast. Metsakaitsealade võrgustiku ja Natura 2000 võrgustiku moodustamise raames tehtud inventuuri käigus lisandus veel 4%. Natura 2000 alasid on maismaal kokku 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on põllumajandusmaid 55 000 ha (8%) ja erametsamaid 80 000 ha. Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

1. jaanuari 2003 seisuga hõlmasid kaitsealad Eesti pindalast 484 144 ha, mis moodustas 10,7% Eesti territooriumist (ilma merealata), kokku on Eestis (1. jaanuari 2003 seisuga) 363 kaitseala. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis 1. jaanuari 2006 seisuga 391 kaitseala (sh 5 rahvusparki), 543 parki ja puistut, 127 hoiuala, 666 püsielupaika, 1 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjekt, 301 ajutiste piirangutega ala ja 1172 kaitstavat looduse üksikobjekti.

Survetegurid

Peamine surve bioloogilisele ja maastikulisele mitmekesisusele tuleneb majanduslikest aspektidest – ühelt poolt intensiivne majanduslikult võimalikult efektiivne põllumajandustootmine, kus soovitakse vältida igasuguseid lisakulutusi bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks ning teiselt poolt ääremaastumine, kuni põllumajandusliku tegevuse täieliku seiskumiseni ebasoodsamates piirkondades, tuues endaga kaasa põllumajandusmaa võsastumise ja kasutusest välja langemise.

Peamised bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse kaitsemeetmed MAKis

Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse kaitseks on MAK meetmetest olulisemad:

- *ebasoodsamate piirkondade toetus*, mis soodustab ebasoodsamates piirkondades asuva põllumajandusliku maa jätkuva kasutuse kaudu säilitada paikkonda ning toetada keskkonna ja paikkonna parandamist läbi maade hooldamise.
- *Natura 2000 alal poollooduslike koosluste hooldamise toetus*, mis võimaldab on läbi maade hooldamise säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust.
- põllumajanduslik keskkonnatoetus (s.h. mahepõllumajanduslik tootmine, keskkonnasõbralik majandamine, keskkonnasõbralik majandamine, kohaliku ohustatud tõugu looma pidamine, kohalikku sorti taime kasvatamine), mis peab soodustama keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude ja taimesortide säilimine.
- *vähetootlike investeeringute toetus (s.h. tootmisest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete likvideerimine, kiviaedade rajamise ja taastamine)*, mis peaks kaasa aitama maastiku ilme parandamisele ja korrastamisele.
- kaudset positiivset mõju avaldavad *koolitus-, nõuande- ja teavitustegevused*, mille raames on põllumajandustootjatel võimalik saada vajalikku väljaõpet, seal hulgas loodusvarade säästva majandamise, keskkonnakaitse alaste nõuete, maastiku säilitamise ja parandamise ning keskkonnakaitsega sobivate tootmistavade kohta.

Mõlemasuunalise (nii positiivse kui negatiivse) mõjuga bioloogilisele ja maastikulisele mitmekesisusele võivad olla:

- III telje – *maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine* – meetmete elluviimine
- *Kaitsemetsa rajamine & energiavõsa rajamine*

- *Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus*
- *Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur ehk põllumajandusmaal ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine.*
- *Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine*
- *Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus*
- *Natura 2000 toetus põllumajandusmaale*
- *Natura 2000 toetus erametsamaale*

Mõlemasuunalise eeldatava keskkonnamõjuga meetmete rakendamisel peab olema tagatud olulise negatiivse keskkonnamõju vältimine. Majandamise intensiivsuse taseme lubamine peab sõltuma keskkonnakaitse eesmärkidest konkreetsel alal. Vajadusel tuleb teatud aladel (Natura 2000) bioloogilise looduskeskkonna mitmekesisuse säilitamiseks majandustegevusest täielikult loobuda.

MAK MEETMETE KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

Arendaja poolt on MAK elluviimise eeldatav keskkonnamõju ning keskkonnaindikaatorid (kvantifitseeritud eesmärgid) välja toodud Eesti Maaelu Arengu Strateegias 2007–2013.

Eeldatava keskkonnamõju leevendamiseks on planeeritud rida meetmeid ja tegevusi, mis näevad ette pöörata senisest enam tähelepanu spetsiifilistele keskkonnaaspektidele:

- täiendavad meetmed nitraaditundlikul alal hea keskkonnaseisundi saavutamiseks;
- põllumajanduslikus tootmises parima võimaliku tehnika kasutuselevõtmine;
- põllumajanduse keskkonnatoetuse tõhustamine ning mahepõllumajanduse edendamine;
- muldade lupjamine;
- bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust säilitavad tegevused, eelkõige kõrge looduskaitse väärtusega poollooduslike koosluste hooldamine;
- ohustatud tõugu loomade ja ohustatud sorti taimede kasvatamise toetamine;
- kultuuripärandi ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks kiviaedade rajamine ja taastamine
- maastiku ilme parandamiseks kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete likvideerimine;
- kaitseribade metsastamine, et vältida erosiooniohtu ning säilitada vee hea seisund;
- kliimamuutuse leevendamisele kaasaaitamiseks taastuva energia kultuuride kasvatamine;
- madala boniteediga põllumajanduslikuks tootmiseks vähemsobivatel aladel põllumajandusega tegelevate ettevõtjate maakasutuse jätkamine paikkonna säilitamiseks.

MAK meetmete keskkonnamõju hinnati KSH ekspertide kogemustele tuginedes. Hinnati meetmete võimalikku otsest mõju keskkonnavaldkondadele (õhukeskkonnale, veekeskkonnale, maastikele, elusloodusele, mullale, inimeste tervisele, kultuuripärandile) ning anti koondhinnang.

MAK keskkonnaeesmärkide analüüs

Kuna MAKis puudub Eesti ja maapiirkondade käesoleva hetke keskkonnaseisundi süvaanalüüs ja hinnang, siis ei ole võimalik ka käesoleva KSH läbiviimisel anda konkreetset hinnangut MAKis toodud üldistele ja meetmekesksetele keskkonnaeesmärkidele.

Kindlasti on vajalik täpsustada MAK meetmekeskseid keskkonnaeesmärke lähtuvalt seadusandlusest tulenevatest nõuetest, eelkõige seadustes fikseeritud vastavusseviimise ajagraafikutest kinnipidamise osas. Näiteks on teada, et käesoleval hetkel ca 80% sõnnikuhoiulatest ei vasta kehtestatud nõuetele ning ilmselt ei suudeta tähtaegselt ehk 2008.aasta lõpuks nõutejärgselt korrastada üle 50% sõnnikuhoiulatest. Osa põllumajandustootjaid ei suuda sõnnikut laotada või teeb seda jätkuvalt talvel. Pole selge, kui suur osa toetuste saajatest suudab programmeerimisperioodi lõppedes kinni pidada sõnniku laotamise keskkonnanõuetest.

Hindaja arvates on võimalik keskkonnaeesmärke formuleerida täpsemalt. Näiteks peaks eesmärkide kirjeldamisel lähtuma soovitud keskkonnaseisundist, mida tahetakse saavutada.

Positiivne on, et MAK üheks eesmärgiks on suurendada põllumajandustootjate huvi säästva keskkonnakasutuse vastu ning viia põllumajanduslik tootmine vastavusse EL keskkonnanõuetega. Seega ei ole MAK arengustrateegia vastuolus Eesti üldiste keskkonnakaitse eesmärkidega.

Piiriülene keskkonnamõju

Olulist negatiivset piiriülest mõju MAK elluviimisel pole ette näha.

Mitteoluline piiriülene mõju on seotud kliimamuutuste kiirenemise peatamiseks planeeritavate meetmetega, mis on olemuselt positiivset laadi. Seetõttu ei ole peetud vajalikuks naaberriikide esindajate kaasamist MAK-i strateegilise keskkonnamõju hindamisse.

Meetmete võimalik keskkonnamõju

Meetme / alameetme nimetus	<i>Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
positiivne	tõenäoline positiivne	tõenäoline positiivne	neutraalne	neutraalne	tõenäoline positiivne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	<p>Eeldatud on, et põllumajanduslike investeeringutoetuste andmine seotakse konkreetsete, kehtivatest seadustest ja normatiividest tulenevate keskkonnanõuete täitmisega – nt parim võimalik tehnika sõnniku transpordil, ladustamisel ja laotamisel.</p> <p>Positiivne mõju veele ja õhule tuleneb eelkõige olemasolevate farmide vastavusseviimisel kehtestatud normidega. Uute farmide rajamisel on meetmel pigem keskkonnaseisundi halvenemist pidurdav (leevendav) efekt.</p>					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
positiivne	tõenäoline positiivne	tõenäoline positiivne	neutraalne	neutraalne	tõenäoline positiivne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	<p>Eeldatud on, et põllumajanduslike investeeringutoetuste andmine seotakse konkreetsete, kehtivatest seadustest ja normatiividest tulenevate keskkonnanõuete täitmisega – nt parim võimalik tehnika sõnniku transpordil, ladustamisel ja laotamisel.</p> <p>Positiivne mõju veele ja õhule tuleneb eelkõige olemasolevate farmide vastavusseviimisel kehtestatud normidega. Uute farmide rajamisel on meetmel pigem keskkonnaseisundi halvenemist pidurdav (leevendav) efekt.</p> <p>Kui tootmise “industrialiseerimine” samade loomade koguarvu juures suures plaanis ehk tõepoolest neutraalse või isegi positiivse mõjuga (eelkõige vanade kehvas seisus farmide piirkonnas – kust loomad ära viikse), siis suure tõenäosusega on väga kulukas hoida head keskkonnaseisundit (vesi, õhk) tootmiskeskuste ümbruses. Tõusevad kulutused jäätmete käitlemiseks ja sõnniku nõuetekohaseks laotamiseks (kui aeg lauda ümber norme ja aega eirates laotada). Lehmade suure arvu tõttu laudas ei saa neid enam karjatada.</p>					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Investeeringud bioenergia tootmisesse</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile

positiivne	neutraalne	positiivne	neutraalne	juhuslik	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Positiivne efekt tuleneb biogaasist elektri ja soojuse tootmisel, mis peaks otseselt vähendama kasvuhoonegaase (metaan) ja fossiilkütuste tarbimist. Negatiivse mõju vältimiseks mulla C bilansile tuleb tagada mullahuumuse säilimine. Biomassi tootmise positiivne keskkonnaefekt maastikele sõltub konkreetsest projektist					
Ettepanekud:	Positiivse keskkonnamõju saavutamiseks peaks bioenergiakultuuride kasvatamine toimuma ilma mürgkemikaale, väetisi jm keskkonnaohtlikke preparaate kasutamata.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Kuna näiteks meetme raames eelistatakse suuremat keskkonnasäästu tagava investeeringu tegemiseks toetust taotlemaid ettevõtteid, siis võib eeldada, et meetmega võib kaasneda positiivne keskkonnamõju või vähemalt negatiivse keskkonnamõju leevendamine.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	võimalik positiivne	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. Intensiivse tootmise toetamisel peab järgima keskkonnanõudeid. Positiivne pikaajaline mõju maastikele võib tuleneda maaharimise jätkamisest.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	juhuslik	neutraalne	juhuslik	neutraalne	positiivne	neutraalne
Märkused ja tähele-	Kuivendustööde ajal ja järel suureneb toitainete ärakanne turba ja					

panekud:	mullahuumuse aeroobse lagunemise tagajärjel. Maade kuivendamine loob eeldused nende põllumajanduslikuks kasutamiseks, keskkonnamõju sõltub eelkõige kuivendatud maa kasutamisest. Positiivne on, et kuivendatud maal on üldjuhul mulla toitainete (nt väetiste) sidumisvõime suurem ja seega väljakanne väiksem.
Ettepanekud:	Negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega. Keskkonnakaitselised eelistused taotluste hindamisel tuleb täpsemalt ja selgemalt määratleda. Vajalik täiendada-täpsustada MAK-i meetmekirjeldust, mis tüüpi keskkonnarajatiste ehitamine (180 tk??) on eesmärgiks/sihiks.

Meetme / alameetme nimetus	<i>Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	juhuslik	juhuslik	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Metsatulekahjude ennetamiseks vajalikud tegevused negatiivset mõju ennetavat laadi. Teisalt metsa majandamine majandusliku tulu saamiseks avaldab kindlasti negatiivset mõju elusloodusele.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Innovatiivsete protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamine keskkonna- ja energiasäästu tagamiseks võib üldjuhul omada kaudset positiivset keskkonnamõju					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Koolitus- ja teavitustegevused Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	neutraalne

Märkused ja tähelepanekud:	Teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.
-----------------------------------	---

Meetme / alameetme nimetus	<i>Ebasoodsamate piirkondade toetus</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	juhuslik	positiivne	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Traditsiooniliste maastike säilimise positiivne mõju. Ilma toetust rakendamata suureneb risk maastikele, mis võivad jääda kasutusest välja ning võsastuda.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	neutraalne	kaudne positiivne
Märkused ja tähelepanekud:	Ilma toetust rakendamata suureneb risk elusloodusele, maastikele ja kultuuripärandile Natura 2000 aladel					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Natura 2000 toetus erametsamaale</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	positiivne	kaudne positiivne	neutraalne	kaudne positiivne
Märkused ja tähelepanekud:	Ilma toetust rakendamata suureneb risk elusloodusele, maastikele ja kultuuripärandile Natura 2000 aladel					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Natura 2000 võrgustiku poollooduslike koosluste hooldamise toetus</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	positiivne	positiivne	neutraalne	positiivne

Märkused ja tähelepanekud:	Säilib ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus ning kultuuripärand.					
Ettepanekud:	Laiendada toetust ka väljapoole Natura 2000 alasid jäävatele väärtuslikele poollooduslikele kooslustele					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajanduslik keskkonnatoetus – keskkonnasõbralik majandamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
tõenäoline positiivne	juhuslik	juhuslik	neutraalne	neutraalne	positiivne	neutraalne
Ettepanekud:	Selgema positiivse mõju saavutamiseks soovitame täpsemalt määratleda toetuse saamise tingimused ja tootjalt tellitav keskkonnateenus Positiivse mõju saavutamiseks peab olema paigas kontrolli- ja seiresüsteem, mis välistaks olukorra, kus vaatamata toetustele jätkub intensiivne tootmine ning ei rakendata parimat võimaliku tehnikat					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajanduslik keskkonnatoetus – keskkonnasõbralik majandamine nitraaditundlikul alal</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
tõenäoline positiivne	positiivne	positiivne	tõenäoline positiivne	neutraalne	positiivne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Meede aitab loodetavasti aeglustada tootmise intensiivistumisest tulenevat keskkonnamõju					
Ettepanekud:	Positiivse mõju saavutamiseks peab olema paigas kontrolli- ja seiresüsteem, mis välistaks olukorra, kus vaatamata toetustele jätkub intensiivne tootmine ning ei rakendata parimat võimaliku tehnikat					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Põllumajanduslik keskkonnatoetus – mahepõllumajanduslik tootmine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuripärandile
positiivne	positiivne	positiivne	positiivne	positiivne	positiivne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Positiivse mõju kinnistamiseks peab olema paigas keskkonnanõustamise süsteem, sest ka mahetootmisega võib kaasneda negatiivne keskkonnamõju (näiteks sõnniku kasutamisel ja loomade karjatamisel tarastamata veekogude ääres)					

Meetme /	<i>Põllumajanduslik keskkonnatoetus – kohaliku ohustatud tõugu</i>					
-----------------	--	--	--	--	--	--

alameetme nimetus	<i>looma pidamine; kohalikku sorti taime kasvatamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
tõenäoline positiivne	neutraalne	neutraalne	positiivne	positiivne	neutraalne	positiivne

Meetme / alameetme nimetus	<i>Energiavõsa rajamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
tõenäoline positiivne	juhuslik	tõenäoline positiivne	tõenäoline positiivne	juhuslik	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Meetmete kirjeldus on hinnangu andmiseks liiga pealiskaudne					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Kaitsemetsa rajamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
tõenäoline positiivne	juhuslik	tõenäoline positiivne	tõenäoline positiivne	juhuslik	neutraalne	neutraalne
Märkused ja tähelepanekud:	Meetmete kirjeldus on hinnangu andmiseks liiga pealiskaudne					
Ettepanekud:	Meetme raames peab olema võimaldatud kaitsemetsade rajamine ka veekogude ja veehaarete sanitaarkaitsetsoonidele.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Vähetootlike investeeringute toetus – kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete likvideerimine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	positiivne	neutraalne	neutraalne
Ettepanekud:	Lammutamisega peab kaasnema ka jääkreostuse likvideerimine. Jäätmekäitlus peab vastama kohalike omavalitsuste poolt kehtestatud jäätmekavadele.					

Meetme / alameetme nimetus	<i>Vähetootlike investeeringute toetus – kiviaedade rajamine ja taastamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliima-	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile

		muutustele				
neutraalne	neutraalne	neutraalne	positiivne	positiivne	neutraalne	positiivne

Meetme / alameetme nimetus	<i>Vähetootlike investeeringute toetus – põllumajandusmaa lupjamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	tõenäoline positiivne	neutraalne	positiivne	neutraalne

Meetme / alameetme nimetus	<i>Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
neutraalne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	juhuslik	neutraalne	neutraalne

Meetme / alameetme nimetus	<i>Külade uuendamine ja arendamine</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
tõenäoline positiivne	neutraalne	neutraalne	neutraalne	positiivne	neutraalne	positiivne

Meetme / alameetme nimetus	<i>Leader</i>					
mõju inimeste tervisele	mõju vee seisundile	mõju õhu kvaliteedile ja kliimamuutustele	mõju elusloodusele	mõju maastikele	mõju mullale	mõju kultuuri-pärandile
kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	kaudne positiivne	neutraalne	kaudne positiivne

MAK keskkonnamõju hindamise kokkuvõte

MAKi meetmete rakendamine ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju. Seega pole vajalik ka teha eraldi ettepanekud MAKi negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks.

MAKi tegevused loovad eeldused keskkonnasäästlikemate põllumajanduse tootmisviiside kasutamiseks ja õigel suunamisel aitavad kaasa maapiirkondade hea keskkonnaseisundi säilimisele.

MAKi meetmete tegelik rakendumine oleneb suuresti põllumajandustootja valmidusest.

Kas ja millises ulatuses MAKis püstitatud keskkonnanäesmärgid õnnestub täita, oleneb erinevate institutsioonide ja põllumajandustootjate koostööst programmi elluviimisel. Keskkonnanäesmärgide saavutamiseks on väga oluline kõigi osapoolte keskkonnanäesmärgide täitmisega seotud vastutuse suurendamine.

Meetmete elluviimine ei too endaga kaasa piiriülest negatiivset keskkonnamõju.

Positiivset keskkonnamõju toetab MAK raames korrastatavate rajatiste vastavusse viimine keskkonnanäesmärgide ja hea tavaga ning parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt. Suurim keskkonnamõju lähtub sõnnikumajandusest. Mittekohane sõnniku kogumine, transport, ladustamine ja käitlemine osutab otsest negatiivset mõju nii vee kvaliteedile, inimeste tervisele, õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, bioloogilisele mitmekesisusele ning mullastikule. Seega peab MAK elluviimisel negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks üheks olulisemaks prioriteediks olema parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt veise-, sea- ja linnukasvatades.

Mitmed MAKis kavandatud meetmed on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks. Eesti riik peab tagama, et ka selline põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, oleks heades põllumajandus- ja keskkonnanäesmärgides. Kindlasti tähendab see muuhulgas endise põllumajandusmaa võsastumise vältimist, mis suures osas leiab aset ääremaalidel. Seega peaks poollooduslike koosluste hooldamise toetus kindlasti laienema ka väljapoole Natura 2000 alasid.

Keerukaks kujuneb eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul jätkub põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadele, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja teedevõrk. Tuleb kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade jõupingutusi ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnanäesmärgidega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

Alternatiivide võrdlus

Arengukavas käsitletud arengustsenaariumid ja meetmed lähtuvad Euroopa Liidu ja Eesti poliitikast. Olemasolev arengukava ongi hinnatav põhialternatiiv (alternatiiv nr 1).

Võimalikud alternatiivid

Võimalike üldiste alternatiividena (arengutena) võib käsitleda:

- 0 alternatiiv. Rakenduskavadest loobumine. See tähendaks EL abi

kasutamisest loobumist.

- 1. Alternatiiv. Jätkata nii, nagu välja pakutud MAKis.
- 2. Alternatiiv. Täiendada arengukava, täpsustades üldisi ja spetsiifilisi meetmepõhiseid keskkonnanäesmärgi ja -indikaatoreid.

0 – alternatiiv

Ilma MAKi meetmeid rakendamata viiakse kiiresti lõpule põllumajanduse monopoliseerimine ja kontsentreerimine koos sellega kaasnevate keskkonnamõjudega.

Efektiivne põllumajandustootmine jääb alles linnade ümbrusse ja kõige parema mullaviljakusega veelahkmealadele. Ülejäänud maapiirkonnad võsastuvad ja metsastuvad. Kasutatav põllumajandusmaa pindala väheneb. Põllumajandustootmine kontsentreerub keskkonnatundlikele aladele (Pandivere-Adavere, riskialad väikejärvede ja -jõgede lähikonnas). Maapiirkondade elanikkonna vähenemine jätkub. Poollooduslike maastikke hooldatakse peamiselt kaitsealadel. Maastikulise mitmekesisuse säilitamisele pole võimalik teha suuremaid kulutusi kui praegu. Mahepõllumajandust ei ole võimalik oluliselt toetada. Ohustatud tõugude säilimist tuleb toetada siseriiklikest vahenditest.

Intensiivse tootmisega aladel on selgelt domineerivad tootmishuvid, siin keskkonnaseisund halveneb. Need piirkonnad pole elupiirkondadena atraktiivsed ja tekib raskusi tööjõu leidmisega. Neil aladel suureneb tervisele ohtlikku joogivett kasutavate inimeste osatähtsus.

Põllumajandusettevõtted ostetakse üles väliskapitali poolt, kes finantseerib õigusaktidega nõutud keskkonnanõuete täitmist.

Õhu ja vee keskkonnaseisund tervikuna oluliselt ei halvene, toitainete ärakanne Läänemerele jääb samasse suurusjärku, põllumajandussektori emissioonid õhku tervikuna ei suurene. Peamine kaotus on maastike kiirendatud tempos kinnikasvamise.

MAKi mitterakendamisega on eelkõige oluline negatiivne mõju sotsiaal-, ja majandusolukorrale maal.

1. Alternatiiv

Säilitab suuresti praeguse kiire, "projektipõhise" arengu.

Samas võivad kuhjuda ka seni lahendamata ning uued probleemid, sest me ei analüüsi olukorda tervikuna, ega püüa tuleviku riske süsteemselt ette näha ning neutraliseerida. Osa piirkondade keskkonnaprobleeme jääb tähelepanu alt kõrvale.

On osade meetmete ületähtsustamise ja mõnede hädavajalike tegevuste unustamise oht. Meetmete tasakaalustamata rakendamine ei pruugi tagada hea keskkonnaseisundi säilimist või saavutamist.

Mitmete riiklike keskkonnanäesmärgide täitmise saavutamine programmeerimisperioodil on vähetõenäoline.

2. Alternatiiv

Keskkonna osas on soovitatav ära näidata kõik olulised põllumajandusega seotud keskkonnaaspektid, peamiselt mittevastavused Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktidega ning valida välja olulisemad lahendamist vajavad probleemid maapiirkondades.

Kogu maapiirkonna keskkonnaprobleemide ringi välja toomata jätmise võib luua olukorra, kus piisavalt vahendeid ei suunata strateegilise edu tagamiseks vajalikele meetmetele ega ohtlike arengute neutraliseerimisele. Kuigi kõike probleeme ei saa lahendada MAKi kaudu, peaks kontekst selge olema.

MAK-i meetmekeskseid keskkonnaeesmärke täpsustatakse lähtuvalt seadustes fikseeritud vastavusseviimise ajagraafikutest kinnipidamise osas. Näiteks on teada, et käesoleval hetkel ca 80% sõnnikuhoidlatest ei vasta kehtestatud nõuetele ning ilmselt ei suudeta tähtaegselt ehk 2008.aasta lõpuks nõuetejärgselt korrastada üle 50% sõnnikuhoidlatest.

Peamiseks probleemiks olemasoleva MAK-i juures on see, et puudub praeguse ja tuleviku keskkonnaseisundi kvantitatiivne iseloomustus. Soovitav on keskkonnaseisundi kirjelduses selgelt välja tuua baastase sekkumisvaldkondades. Väga tähtis on läbi rääkida baastasemed, millega valitud indikaatoreid võrdlema hakatakse.

Meie kiirelt muutuvast olukorras on baasaastate ja seda kirjeldava iseloomuliku näitaja valik omaette keeruline ülesanne.

Osadel juhtudel (näiteks veekeskkonna seisundi indikaatorid) peab praeguse seisukõrval näitama ära ka intensiivse tootmise perioodi (NL lõpuperiood) olukorra. Varasem kui 1989.a. baastase olla ei saa, sest ka keskkonnaseire meetodid olid varem praegusest erinevad ja tulemuste võrdlus nõuab eraldi analüüsi. Ideaaljuhul tuleb püüda esitada andmed sotsialismi lõpu (89-90), 1995 aasta madalseisu ja käesoleva aja (2005–2006) kohta.

RASKUSED KSH ARUANDE KOOSTAMISEL

Arengukavade puhul on tegemist üldiste dokumentidega, mille elluviimise võimalik keskkonnamõju ja mõju prognoosi täpsus sõltub suures osas püstitatud eesmärkide selgusest, valitud indikaatoritest, osapoolte keskkonnaalasest asjatundlikkusest, haldussuutlikkusest ja motivatsioonist.

Eesti Maaelu Arengukavas 2007–2013 on esitatud küll selge ülevaade planeeritavatest meetmetest, kuid peamiseks probleemiks oli asjaolu, et oluline osa arengukavas nõutavast informatsioonist (vastavalt Vabariigi Valitsuse 13.detsembri 2005 määruses nr 302 fikseeritud korrale) on esitatud maaelu arengu strateegias, mitte arengukavas endas, kusjuures arengukavas puuduvad ka selged viited strateegias toodud informatsiooni arvestamisele. See asjaolu oluliselt raskendas arengukava keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimist.

Nõrgalt ehk puudulikult on arengukavas esitatud ülevaade maapiirkondade olemasolevast keskkonnaseisundist ja probleemidest kvantifitseeritud näitajate tasemel, mistõttu täpset keskkonnamõju hinnangut rakenduskavale ja välja pakutud meetmetele ei ole võimalik anda.

Näiteks on MAKis fikseeritud, et vähemsoodsate piirkondades on põllumajandusmaad 627 000 ha, millest 2005.a. taotleti toetust 325 000 hektarile. Ei selgu, miks ei ole toetust taotletud ülejäänud 300 000 hektarile?

Vaatamata ekspertide poolt läbi viidud uuringutele, mille kohaselt veel käesoleval momendil ca 80% sõnnikuhoidlatest ei vasta nõuetele ning prognoositud on, et heal juhul suudetakse korrastada 50% suurematest sõnnikuhoidlatest 2008. aasta lõpuks ja väiksematest ehk 25% [16], puudub MAKis info sellega kaasneva keskkonnaseisundi ja -probleemide kohta. Kui mitme farmi sõnniku käitlemine ei vasta nõuetele (s.h. seakasvatases, loomakasvatases, linnukasvatases)?

Näiteks, kui palju on sõnnikuhoidlaid, kust eraldub õhusaastena õhku üle 0,5 tonni metaani (piirmäär fikseeritud Eesti välisõhu kaitse seadusest tulenevas keskkonnaministri 2.08.2004 määruses nr 101, mille ületamisel vajalik õhusaasteluba)?

Milline osa ettevõtetest vastab keskkonnanõuetele ja kui suur on investeringuvajadus ettevõtete vastavusse viimiseks?

Näiteks on Eesti Maaelu Arengu Strateegias 2007–2013 täheldatud, et osa väärtuslikke maastikke on jäänud PRIA andmebaasist välja, sest nende hooldamisega ei ole seni väga aktiivselt tegeletud. Küsimus on, et kui suurest maa-alast on jutt?

Näiteks kui palju põllukultuuride kasvupinnast paikneb erosiooniohtlikul maal, veekogude ääres või veehaarete sanitaarkaitsealadel ja toitealadel, kus vajalik kaitsemets või -riba? Milline on tegelik vajadus? Kui palju Natura alasid on põllumajandusmaal? Kui palju kaitstavaid metsi on eramaal?

RAKENDUSKAVADE ELLUVIIMISE JÄLGMINE

Pädevad asutused

MAK korraldusasutuseks on Põllumajandusministeerium, kes vastutab seiresüsteemi koordineerimise ja toimimise eest.

Peamine roll MAK seiresüsteemi koordineerimisel on Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonnal, kes muu hulgas juhendab asjaomaseid institutsioone MAK seire ja hindamise küsimustes, täidab MAK Seirekomisjoni sekretariaadi ülesandeid ja koostab MAK seire iga-aastased aruanded, lõpparuande ning esitab need pärast MAK Seirekomisjoni poolt heaks kiitmist Euroopa Komisjonile.

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) rakendab kõiki EL-i ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevaid meetmeid ning täidab MAK-i makseagentuuri ülesandeid, olles eelnevalt akrediteeritud Põllumajandusministeeriumi poolt.

Sertifitseerimisasutus on liikmesriigi poolt määratud avalik-õiguslik või eraõiguslik üksus, kes vastutab akrediteeritud makseagentuuri poolt sisse seatud juhtimis- ja kontrollsüsteemide sertifitseerimise eest, samuti makseagentuuri raamatupidamise aastaaruannete eest.

Sertifitseerimisasutuse ülesandeid täidab korraldusasutuse poolt määratud makseagentuurist sõltumatu asutus.

Maamajanduse Infokeskus, Põllumajandusuuringute Keskus, Taimetoodangu Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet, piirkondlikud maaparandusbürood, Keskkonnaministeerium, Riiklik Looduskaitsekeskus, maakondade keskkonnateenistused, Keskkonnainspeksioon, Muinsuskaitseamet ning Sihtasutus Erametsakeskus osalevad asjakohaste meetmete rakendamises oma pädevuse piires.

Üldine keskkonnajärelevalve

MAKi tegevuste vastavuse järelevalve EL keskkonnapoliitikale tagatakse Eesti keskkonnaseadusandluse raames, mis on harmoneeritud EL keskkonnaõigusega.

“Saastatuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seaduse” alusel tuleb lähiajal suurtele loomakasvatustevõtetele koostada keskkonnakompleksluba (tuntud kui IPPC luba), mida antakse üheaegselt saasteainete välisõhku, veekogusse, pinnasesse või põhjaveekihti viimiseks ning jäätmete käitlemiseks. See luba annab tervikliku ülevaate keskkonnanõuetest ettevõttele. Selline luba käsitleb muu hulgas ka sõnnikumajanduse keskkonnanõudeid.

Kui võib eeldada kavandatud tegevuse olulist keskkonnamõju, rakendatakse vastavalt “Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele”, keskkonnamõju hindamist. Hindamise viib läbi litsentsitud ekspert, hindamise programm ja aruanne kuulub avalikule läbiarutamisele ning aruanne on pädevale keskkonnakaitse asutusele aluseks tegevusloa andmise otsustamisel. MAKi raames võib vajadus keskkonnamõjude hindamise järele tekkida eelkõige suurte loomafarmide sõnnikumajanduse kavade puhul.

Kõrgenenud keskkonnariskiga organisatsioonid peavad “Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanõuetevõtmise seaduse” alusel laskma auditeerida oma keskkonnajuhtimissüsteemi vähemalt üks kord kolme aasta jooksul. Kõrgenenud keskkonnariskiga on farmid: kus kasvatatakse rohkem kui 85 000 broilerit, 60 000 kana, 3000 nuumsiga (kaaluga üle 30 kg), 900 emist, 300 lihaveist või 200 piimaveist. Keskkonnaseisundit jälgitakse nii riigi kui ettevõtte keskkonnalubadega määratud seire abil. Keskkonnaloal annab välja keskkonnateenistus.

Riiklikku keskkonnajärelevalvet teostab Keskkonnainspeksioon, kelle tegevusvaldkonda kuulub looduskeskkonna ja loodusvarade kasutamise- ning kaitsealase

järelevalve korraldamine ja teostamine ning seaduses sätestatud alustel ja ulatuses riikliku sunni kohaldamine.

Keskkonnaministeeriumi tellimusel tegeleb riikliku keskkonnaseire programmi ühe osa – mullaseirega – Põllumajandusuuringute Keskus (PMK). PMK koosis on põllumajanduslike keskkonnamõtjude seire büroo, kes on läbi viinud MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse mõju hindamist mullastikule, bioloogilisele mitmekesisusele, maastikulisele mitmekesisusele, veele, sotsiaalmajandusele.

Seega on üldine keskkonnajärelevalvesüsteem Eestis olemas ja võimaldab tagada keskkonnajärelevalve ja -seire. Järelevalve süsteemi paremat ühildamist MAKi meetmete rakendamisega on võimalik toetada EL tehnilise abi kasutamisega.

Kui ettevõtte arenguprojekte rahastatakse osade kaupa peab see lähtuma terviklikust ettevõtte keskkonnategevuskavast, mis sisaldab vajalikke keskkonnajuhtimissüsteemi elemente. Selline kava peab ära näitama kuidas antud konkreetne investeering on seotud kogu ettevõtte keskkonnanõuetega vastavuse saavutamiseks. Sellise kava alusel pole välistatud senikehtivate keskkonnanõuete rakendumise tähtaegade täpsustamine konkreetse põllumajandustootja puhul.

Põllumajandustootja peab "Veeseaduse" alusel pidama põlluraamatut, kuhu kannab andmed haritava maa pindala, mulla omaduste, saagi, kasutatavate väetiste ja taimekaitsevahendite liikide ja koguste ning kasutamise aja kohta. Selline dokumenteerimine annab võimaluse kontrollida väetisekasutuse piirangutest kinnipidamist. Keskkonnasõbraliku tootmise meetme raames peaks toetama taimetoitainete bilansi koostamist ja elektroonilist andmete edastamist KKM ja PM süsteemi asutustele.

MAK keskkonnaeesmärkide elluviimise jälgimist on raske eraldada riigi ja kohalike omavalitsuste üldisest keskkonnajärelevalve süsteemist. Põhimõtteliselt peab olemasolev järelevalve ja jälgimise süsteem tagama arengukava elluviimise keskkonnajärelevalve ja seire.

AVALIKUSTAMISE KÄIGUS ESITATUD ETTEPANEKUD

KSH aruande avaliku väljapaneku käigus laekus kaks ettepanekut Sotsiaalministeeriumilt KSH aruande sõnastuse kohta:

1. Lk 12 Meede. “Põllumajandustootjate ajakohastamine”. Siin on tõenäoliselt mõeldud siiski “Põllumajandustoodete ajakohastamist”.
2. Sama lehekülj meetme teine punkt – “põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud”. Siinkohas oleks mõistlikum kasutada “põllumajandustootjatele pikaajalised investeeringud”.

Strateegilise planeerimisdokumendi koostaja (Põllumajandusministeeriumi) hinnangul on tegemist redaktsiooniliste ettepanekutega, mis sisu poolest on suunatud MAKi põhiteksti, mitte KSH aruande muutmisele. Meetme “Põllumajandustootjate ajakohastamine” juures on MAKi koostamisel silmas peetud siiski põllumajandustootjate, mitte “-toodete” ajakohastamist (ehk moderniseerimist) ning meetme objektiks on põllumajandustootjatele suunatud investeeringud. Teise ettepaneku puhul on MAKi koostajate seisukoht, et kuna mõlema väljapakutud termini puhul on üheselt arusaadav, et tegemist on investeeringutega, mida teevad põllumajandustootjad, on grammatiliselt sobivam kasutada terminit “põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud”.

KSH aruande avaliku arutelu käigus tehtud ettepanekud, esitatud küsimused ning vastuväited, nendele vastamine ja nendega arvestamine või mitteamvestamine on toodud käesoleva aruande lisas 1 “Eesti maaelu arengukava 2007–2013” keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande avaliku arutelu protokoll”.

KASUTATUD MATERJALID

1. Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 (eelnõu 20.10.2006). Põllumajandusministeerium. 2006
2. Eesti Maaelu Arengu Strateegia 2007–2013. Põllumajandusministeerium. 2006
3. 2007–2013 struktuurivahendite kasutamise rakenduskavade keskkonnamõju strateegiline hindamine. Keskkonnaaruanne. Rahandusministeerium. AS Maves. 2006
4. EL Nõukogu määrus (EÜ) nr. 1698/2005, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta.
5. NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1782/2003, 29. september 2003, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks
6. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (RT I, 24.03.2005,15,87)
7. Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord (RT I, 20.12.2005,67,522)
8. Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007–2013. February 2006. Greening Regional Development Programmes Network.
9. Eesti säästva arengu riiklik strateegia “Säästev Eesti 21”
10. Keskkonnaministeerium. Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2010. RTI, 10.11.2005, 58, 462.
11. Uuendatud Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030, eelnõu.
12. Eesti Keskkonnaülevaade 2005. Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus. 2005
13. Eesti Maaelu Arengukava 2004–2006 strateegilise keskkonnamõju aruanne. AS Maves. 2003
14. Struktuurifondide projektide keskkonnamõju hindamise juhend toetuse taotlejatele ja rakendusüksustele. Rahandusministeerium. 2005
15. Ettepanekud veemajanduskavade ja Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013 tegevuste ühitamiseks. Keskkonnaministeerium. AS Maves. 2006.
16. Ettepanekud veemajanduskavade ja Eesti riikliku arengukava (RAK) ning Eesti maaelu arengukava 2007–2013 tegevuste ühitamiseks. Aruanne. Keskkonnaministeerium. AS Maves. 2006

17. Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava kinnitamine aastateks 2004–2008. Vabariigi Valitsuse 30. aprilli 2004. a korraldus nr 318-k.
18. Sõnniku keskkonda säästva hoidmise ja käitlemise juhised. AS Maves. 2004
19. Nitraaditundliku ala tegevuskava koostamine põllumajandusliku tootmise mõju vähendamiseks pinna- ja põhjaveele. Jäneda Õppe ja Nõuandekeskus; AS Maa ja Vesi; AS Maves. 2004
20. Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala. Keskkonnaministeerium. AS Maves. 2006
21. Hea põllumajandustava. Põllumajandusministeerium. 2006
22. Eesti maaelu arengukava 2004–2006 seirearuanne. Põllumajandusministeerium. 2006
23. Ülevaade põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisest. 2005
Põllumajandusuuringute Keskus. 2006
24. Ülevaade põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisest. 2004
Põllumajandusuuringute Keskus. 2005
25. Elatustalude kohanemise toetuse mõju uuring. Eesti Maaülikool. 2006
26. EUROSTAT. News release, 113/2005
27. Good practice in quality management of AD residues from biogas production. University of Southern Denmark
28. Veepoliitika raamdirektiiv (2000/60/EÜ, 23.10.2000)
29. Saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus (RT I, 2001,85,512)
30. Veeseadus (RT I, 1994,40,655)
31. Välisõhu kaitse seadus (RT I, 2004, 43, 298)
32. Keskkonnastatuse direktiiv (2004/35/EÜ)
33. Nitraadidirektiiv (91/676/EMÜ, 12.12.1991)
34. Mahepõllumajanduse seadus (RT, I, 2004,6,31)
35. Säästva arengu seadus (RT I, 1995,31,384)

Lisa 1. “Eesti maaelu arengukava 2007–2013” keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande avaliku arutelu protokoll

Aeg: 23. veebruar 2007 kell 12.00

Toimumiskoht: Põllumajandusministeeriumi suur saal (Lai 39/41, Tallinn)

Juhatas:	Ove Pöder	Põllumajandusministeerium
Protokollis:	Maarja Unt	InterAct Projektid & Koolitus OÜ
Osa võtsid:	Ranno Mellis	Audacon Eesti OÜ
	Silvia Lotman	Eesti Keskkonnaühenduste Koda
	Tiit Merenäkk	Häädemeeste Rohelised
	Veronika Verš	Keskkonnaministeerium
	Maris Malva	Keskkonnaministeerium
	Katrin Rannik	Põllumajandusministeerium
	Anne-Liisi Kermas	Põllumajandusministeerium
	Rainer Raidmets	Põllumajandusministeerium
	Siret Tappo	Põllumajandusministeerium
	Reet Vaiksalu	Põllumajandusministeerium

AEG	TEEMA	ESINEJA
12.00	Sissejuhatavad sõnad Koosoleku eesmärk ja päevakava	Ove Pöder
12.05	“Eesti maaelu arengukava 2007–2013” (MAK) hetkeseisu tutvustav ettekanne	Ove Pöder
12.15	MAK KSH aruannet tutvustav ettekanne	Ranno Mellis
12.30	<p>Küsimused ja kommentaarid:</p> <p>1) Küsimus. Tiit Merenäkk (Häädemeeste rohelistes): “Kuidas on MAK-i protsessis arvestatud 4. märtsi valimistega, mille tulemusel suure tõenäosusega on Valitsuses ka rohelistes?”</p> <p>Vastus. Ove Pöder (Põllumajandusministeerium): “Põllumajandusministeeriumi ametnikud teevad oma tööd olemasolevast olukorrast lähtuvalt ning ei saa tugineda tulevikuspekulatsioonidele.”</p> <p>2) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “Valitsus on juba MAK-i heaks kiitnud, aga KSH avalik arutelu toimub alles täna – kuidas arvestatakse KSH protsessi raames MAK-ile tehtavate parandusettepanekutega? Tekib ju võimalus kus muudatused võivad olla üsna suured.”</p> <p>Vastus. Ove Pöder (Põllumajandusministeerium): “Muudatusi võib veel sisse viia. Olulisematest muudatustest (sh ka Euroopa Komisjoniga peetavatest läbirääkimistest tulenevalt, kuna Euroopa Komisjon on MAK-i lõplik heakskiitja) teavitatakse Valitsust. Juhul kui muudatused on ulatuslikud, sõltub Valitsuse seisukohast, kas muudatused võetakse ainult teadmiseks või on vaja uut kooskõlastusprotseduuri.”</p>	

3) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “Kuidas toimus KSH aruandest teavitamine? Palun kirjeldage teavitamisprotsessi.”

Vastus. Ove Põder (Põllumajandusministeerium): “Vastavalt seadusele ilmus kuulutus ajalehes (Postimees), Ametlikes Teadaannetes ja Põllumajandusministeeriumi kodulehel. Eraldi teavitati kõiki asjaomaseid institutsioone – sh asjaomased ministeeriumid ning ka keskkonnaorganisatsioone ühendavat Keskkonnaühenduste Koda.”

4) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “EKO esindajana võin öelda, et Keskkonnaühenduste Koda ei ole teavitatud.”

Vastus. Ove Põder (Põllumajandusministeerium): “Kinnitan, et EKO-le on saadetud vastavasisuline ametlik kiri.”

5) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “Kas on võimalik poollooduslike koosluste toetamine väljaspool NATURA-alasid?”

Vastus. Katrin Rannik (Põllumajandusministeerium): “Põhimõtteliselt on see võimalik, samas võivad ette tulla eelarvelised piirangud.”

6) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “Millised on kõige olulisemad KSH käigus tehtud ettepanekud?”

Vastus. Ranno Mellis (Audacon Eesti OÜ): “Kõige olulisem oleks MAK-i raames keskkonnaseisundist parema ülevaate saamine – algseisundi kaardistamine. Muidu ollakse 2013. aastal seisus, kus ei ole võimalik MAK-i elluviimise käigus keskkonnale tekkinud mõju hinnata. Kui täpsemaid keskkonnaindikaatoreid välja ei töötata ja olemasolevat olukorda ei kaardistata, siis ei saa mõju hinnata ka 2013. aastal. Protsessi läbiviimise aspektist oleks oluline KSH läbiviimist alustada juba varem, mitte siis kui dokument valmis on. Siis töötatakse koos välja keskkonnaeesmärgid jms. järgnevateks perioodideks.”

7) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “EKO on MAK-ile esitanud palju kriitikat keskkonnasõbraliku majandamise meetme kohta. Kas olete sellega tutvunud?”

Vastus. Ranno Mellis (Audacon Eesti OÜ): “Iseenesest olen ettepanekutega nõus, aga täpse hinnangu andmine sõltub paljudest aspektidest. Üldised hinnangud on KSH raames antud, konkreetsemaid antud KSH protsessi raames anda ei saa.”

8) Küsimus. Tiit Merenäkk (Häädemeeste rohelised): “Hetkel tundub, et mullakaitse on MAK-ist täiesti välja jäänud. Kuidas kommenteerite?”

Vastus. Katrin Rannik (Põllumajandusministeerium): “Mullakaitse sisaldub keskkonnasõbraliku majandamise toetuses, mille üks eesmärk on ka mulda kaitsta. Lisaks sellele on ka karjatamise toetus. Ka Euroopa Komisjoni poolt on viimasel ajal mullakaitse osas tulnud initsiatiiv vastava raamdirektiivi kehtestamiseks.”

9) Küsimus. Silvia Lotman (Eesti Keskkonnaühenduste Koda – EKO): “Millal pannakse kokku MAK-i seirekomisjon ning milline on oodatav koosseis?”

Vastus. Ove Põder (Põllumajandusministeerium): “Seirekomisjon on plaanis kokku kutsuda märtsi lõpus. Seirekomisjoni koosseisu ja ülesandeid on kirjeldatud MAK-is. Kindlasti kutsutakse sinna põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus ning Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ettevalmistamiseks moodustatud juhtkomisjonis esindatud organisatsioonide (sh ka EKO) esindajad. Lisaks sellele ka esindajad nendest ministeeriumitest, kes rakendavad struktuurifondide arengukavasid.“

Esitatud ettepanekud:

Ove Põder (Põllumajandusministeerium): “KSH aruande avaliku väljapaneku käigus on esitatud kaks ettepanekut Sotsiaalministeeriumi poolt, mis mõlemad on redaktsioonilist laadi ja mis ei puuduta ka niivõrd KSH aruannet, kui selle aluseks olevat MAK-i. Esiteks oli küsimus, kas meetme MAK-i meetme “Põllumajandustootjate ajakohastamine” all pole siiski silmas peetud “Põllumajandustoodete ajakohastamist“. Vastus on, et silmas on peetud siiski **põllumajandustootjate** ajakohastamist (ehk moderniseerimist) ja meetme sisuks on põllumajandustootjatele suunatud ettepanekud. Teiseks oli ettepanek kasutada sama meetme alameetme “**põllumajandustootjate** pikaajalised investeeringud” asemel nimetust “**põllumajandustootjatele** pikaajalised investeeringud“. Arengukava koostajate seisukoht on, et kuigi mõlema väljapakutud termini puhul on arusaadav, et tegemist on investeeringutega, mida teevad põllumajandustootjad, on sobivam siiski termin “põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud“.

Protokollis: Maarja Unt

Lisa 2. KSH programm

Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 keskkonnamõju strateegiline hindamine Programm

Koostamise kuupäev: 31.08.2006

Koostaja: InterAct Projektid & Koolitus OÜ

Address: Adamsoni 2, 10137 Tallinn

Telefon: 6533 522

Faks: 6533 552

E-mail: maarja@interact.ee

Kontaktisik: Maarja Unt

Ekspertgrupi juht: Ranno Mellis

Tartu 2006

1. SISSEJUHATUS

2007–2013 Euroopa Liidu toetuste planeerimine toimub Eestis riigi eelarvestrateegia koostamise raames. Nõukogu määrusest (EÜ) nr 1698/2005, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta tulenevalt koostavad liikmesriigid maaelu arengu strateegia. Strateegias määratletakse liikmesriigi tegevuse prioriteedid. Strateegia ülesanne on tagada maaelu arenguks antava abi kooskõla ühenduse strateegiasuuniste ning muude prioriteetidega.

Strateegia hõlmab ajavahemikku 2007–2013 ja on tugiraamistikuks Maaelu Arengukava 2007–2013 koostamiseks, millega määratletakse täpsemalt rahastatavad tegevused ning rahastamise mahud.

Põllumajandusministeerium korraldab Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise. Hindajad on valitud riigihanke teel. Eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise teostab InterAct Projektid & Koolitus OÜ koostöös Audacon Eesti OÜ-ga ja Eesti Maaülikooliga. Hindamiste tulemusel valminud peatükid lisatakse arengukavale 2006. a novembris.

2. KSH OBJEKT JA ULATUS

Keskkonnamõju strateegilise hindamise objektiks on Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013.

Maaelu Arengukava tugineb järgmistel strateegia- ja programmdokumentidel:

- Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 (MAS);
- Maaelu Arengu Kava 2000–2006 SAPARD programmi rakendamiseks;
- Eesti Maaelu Arengukava 2004–2006 ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete rakendamiseks (MAK 2004–2006);
- Eesti Riiklik Arengukava ELi struktuurifondide rakendamiseks – ühtne programmdokument 2004–2006 (RAK), Eesti Riikliku Arengukava 2004–2006 Programmitäiend.

Maaelu arengukava koostamisel arvestati järgmisi õigusakte:

- Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005, 20. september 2005, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (maaelu arengu määrus);
- Nõukogu määrus (EÜ) nr 1290/2005, 21. juuni 2005, ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta;
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 1320/2006, 5. september 2006, millega kehtestatakse nõukogu määrusega (EÜ) nr 1698/2005 sätestatud maaelu arengu toetusele ülemineku eeskirjad (üleminekumäärus);
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006, 15. detsember 2006, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (rakendusmäärus);
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 1975/2006, 7. detsember 2006, millega kehtestatakse määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendamise üksikasjalikud eeskirjad kontrollimenetluse rakendamise ja maaelu arengu toetusmeetmete nõuetele vastavuse kohta (kontrollimäärus).

3. KSH VAJADUS

Tulenevalt Euroopa Nõukogu direktiivist 2001/42/EÜ ja "Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest" (edaspidi: KeHJS) tuleb arengukavale läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine (edaspidi KSH), mille algatab oma käskkirjaga Põllumajandusminister.

4. KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK

KSH ülesanne on kaasa aidata tasakaalustatud, Euroopa Liidu ja Eesti keskkonnapoliitikaga kooskõlas oleva arengukava koostamisele.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgid:

- keskkonnaküsimuste integreerimine arengukavasse;
- arengukava kooskõlla viimine EL keskkonnapoliitikaga;
- arengukava keskkonnamõtjude kaardistamine ning vastavalt sellele hinnangu andmine arengukava strateegilisele osale ja soovitude esitamine keskkonnamõtjude vähendamiseks;
- arengukava prioriteetsete suundade hindamine keskkonna seisukohast.

5. KSH LÄBIVIIMINE

Keskkonnamõju strateegiline hindamine viiakse läbi vastavalt Põllumajandusministeeriumi ja InterAct Projektid & Koolitus OÜ vahelisele lepingule ja selle alusel koostatud käesolevale KSH programmile.

KSH korraldatakse samaaegselt Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 koostamisega, analüüsides selle elluviimisega kaasnevat keskkonnamõju ning alternatiivseid võimalusi eesmärkide saavutamiseks.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise osapooled:

Planeerimisdokumendi koostaja (Arendaja): Põllumajandusministeerium

KSH kontaktisik Põllumajandusministeeriumis: Ove Põder

Järelevalve teostaja: Keskkonnaministeerium.

Huvitatud isikud ja organisatsioonid: Arengukava elluviimine puudutab kogu ühiskonda. Selle koostamisse kaasatud riigiasutused ja nende roll, samuti kaasatud sotsiaalmajanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri on esitatud arengukavas või selle lisades.

Hindaja (Ekspert): InterAct Projektid & Koolitus OÜ (kontaktisik: Maarja Unt)

Vastutav ekspert: Audacon Eesti OÜ (kontaktisik: Marge Pettai)

Ekspertgrupi juht: Ranno Mellis (Audacon Eesti OÜ)

Ekspertgrupi juht kaasab KSH teostamisse täiendavalt eksperte.

6. MAAELU ARENGUKAVA ELLUVIIMISE VÕIMALIK KESKKONNAMÕJU

Võimalike keskkonnamõtjude selgitamiseks tuleb analüüsida praegu kehtiva Eesti Maaelu Arengukava 2004–2006 rakendamist ja teiste asjakohaste riiklike tegevuste praktikat, selgitamaks negatiivse keskkonnamõtju ilmnemise võimalusi ja juhtusid.

Erinevate arendustegevuste rahastamise kord EL fondidest peaks teoreetiliselt iseenesest välistama negatiivse keskkonnamõjuga projektide rahastamise. Praktikas puudub sotsiaalmajanduslikule survele mõnelgi juhul vastukaaluna piisav haldussuutlikkus eri taseme keskkonnajuhtimises ja projektide sõelumises keskkonnakaitselisest aspektist. Keskkonnamõju strateegiline hindamine aitab kaasa arengukava tasakaalustamisele keskkonnaaspektidest lähtudes ja seega maaelu suunamisele säästvare arengule.

Arendaja poolt on arengukava elluviimise eeldatav keskkonnamõju välja toodud "Eesti maaelu arengu strateegias 2007–2013" ja "Eesti Maaelu Arengukavas" (täiendatav eelnõu).

Strateegia eelnõu peatükis 1.3 Põllumajanduskeskkond ja maastikud ja peatükis 3.2 Põllumajanduskeskkonna ja paikkonna säilitamine, samuti teistes peatükkides ja strateegia lisas on esitatud arengu keskkonnakaitselise jätkusuutlikkuse sisu ja indikaatorid.

Täpsemad eesmärgid ja sihttasemed on toodud "Eesti Maaelu Arengukavas". Vajab analüüsi, kas kõigi keskkonnaeesmärkide saavutamiseks jätkub ka tegelikult järgmisel programmeerimisperioodil vahendeid.

KSH hindamise käigus tehakse ettepanekud keskkonnajuhtimise paremaks lõimimiseks arengukava elluviimise protsessi. Analüüsitakse keskkonnaindikaatorite asjakohasust ja tehakse ettepanekud uute indikaatorite seadmiseks (vajadusel) ja olemasolevate täpsustamiseks.

Olulist negatiivset piiriülest mõju pole ette näha, seetõttu võib arengukava eeldatav piiriülene mõju olla positiivne või neutraalne. Seetõttu ei peeta vajalikuks naaberriikide esindajate kaasamist mõju hindamisse.

KSH läbiviimisel arvestatakse kavandatavate tegevuste võimalikku olulist keskkonnamõju ning kaudset ja kuhjuvat mõju, samuti selgitatakse välja vastukäivate eesmärkide ja mõjuga tegevused.

7. KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE METOODIKA

KSH läbiviimisel lähtutakse kõigist asjaomastest Eesti õigusaktidest ning heast tavast. Määravaks õigusaktiks on KeHJS. Lisaks Eesti keskkonnanalastele õigusaktidele lähtutakse võimalusel väljatöötamisel olevatest Eesti Keskkonnastrateegiast aastani 2010 ja Eesti Keskkonnastrateegia eelnõust aastani 2030 ning Eesti Keskkonna-tegevuskava eelnõust aastateks 2007–2013.

Metodoloogias arvestatakse, et kavandatav keskkonnamõju strateegiline hindamine peab vastama keskkonnamõju strateegilise hindamise nõuetele (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/42/EÜ "Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta") ja struktuurifondide eelhindamise (Ex-ante) nõuetele. Metodoloogias lähtume ka Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest nr 302 "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" ja Rahandusministeeriumi juhiseist "Strateegilise planeerimise käsiraamat" (2006).

Lähtutakse senistest MAKi ja RAKi hindamise kogemustest. Eelmise programmeerimisperioodiga võrreldes on vähenenud struktuurifondide arv, ühtsesse paketti on liidetud ka Ühtekuuluvusfond. Maaelu investeeringud on viidud ühtsesse programmi MAKiga. Selgemaks on muutunud riigi eelarvestrateegia (RES) planeerimine ja sellega seotud struktuurifondide planeerimine. Aastateks 2004–2006 koostati varasemalt eraldiseisev Riiklik Arengukava (RAK) struktuurifondide kasutuselevõtuks. Euroopa Liidu eelarveperioodiks 2007–2013 koostatakse struktuurivahendite kasutamise strateegia RES 2007–2010 koostamise raames ning

RESi ühe osana. See muudab programmeerimise varasemaga võrreldes ülevaatlikumaks ning annab ka parema võimaluse keskkonnamõju hinnata.

KSH ehitatakse üles keskkonnamõju hindamise põhimõtetele, mille raames käsitletakse ratsionaalse otsustusprotsessi kõiki etappe, et siduda võimalikud keskkonnakaalutlused arengukava kõikidesse punktidesse.

Hinnatakse arengukava elluviimisega kaasnedavad võivad keskkonnamõju ja negatiivsete mõjude leevendusvõimalusi. Lisaks planeeritavale tegevusele esitatakse vajadusel alternatiive. Erinevaid alternatiive võrreldakse omavahel vastavalt keskkonnariski hindamise põhimõtetele ($\text{risk} = \text{mõju ilmumise tõenäosus} * \text{mõju tõsidus}$). Pärast riskihinnangu alusel erinevate alternatiivide kaalumist valitakse välja parim võimalik alternatiiv.

Tehakse ettepanekud arengukava positiivse keskkonnamõju suurendamiseks ja võimalike negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks. Kui seda ei ole võimalik sotsiaalmajanduslikel põhjustel teha, siis pakutakse välja põhimõttelised leevendus- ja kompensatsioonimeetmed, mille abil tuleb viia meetme keskkonnamõju vähemalt neutraalseks.

Käesoleval programmeerimisperioodil on täpsustatud Eesti Keskkonnastrateegia kuni 2010 aastani ja praegu on eelnõu staadiumis Eesti Keskkonnastrateegia kuni 2030 aastani ning Eesti Keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013. KSH töörühm vahetab informatsiooni eelhindamise töörühmaga. Samas töötavad mõlemad hindamisrühmad iseseisvalt ning esitavad eraldi hinnanguaruanded.

Peamiseks väljakutseks 2007–2013 kavandamisel on majandusarengu lahtisidumine keskkonnaseisundi halvenemisest. Kuigi EL fondidest üldiselt ei rahastata negatiivse keskkonnamõjuga projekte, pole üksikprojektide negatiivne koosmõju muude arengutega välistatud. Seda eelkõige ebaühtlase haldussuutlikkuse ja avaliku sektori väljaarendamata keskkonnajuhtimissüsteemi foonil.

8. ALTERNATIIVIDE HINDAMINE JA VÕRDLU

Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel kirjeldatakse arengukava elluviimisega kaasnedavad võivad keskkonnamõju, pakutakse välja leevendusvõimalused (alternatiivid) planeeritava tegevuse negatiivsete mõjude vähendamiseks ja riskide minimeerimiseks. KSH käigus hinnatakse arengukava strateegilisi eesmärke, valdkonna analüüsi ning vastavust prioriteetsetele suundadele. Vajadusel esitatakse muudatusettepanekud arengukava täiendamiseks. Hindamise käigus korraldatakse hindajate ning ministeeriumi vahel töökohtumisi (sh alternatiivide arutamiseks).

Esitatakse ettepanekud keskkonnaaspektide paremaks sidumiseks arengukavasse ja arengukava kooskõlla viimiseks EL ja Eesti keskkonnapoliitikaga. Kaardistatakse arengukava võimalikud keskkonnamõjud, hinnatakse selle prioriteetseid suundi keskkonna seisukohast. Antakse soovitusel võimalike keskkonnamõjude vähendamiseks.

Alternatiivide võrdlus ja prima alternatiivi valiku argumendid dokumenteeritakse keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes.

9. KSH ARUANDLUS JA TULEMUSTE ARVESTAMINE

Keskkonnamõju strateegilise hindamise esialgsed tulemused dokumenteeritakse KSH lõpparuandes vastavalt KeHJSle.

Lõpparuandele lisatakse avaliku arutelu protokoll, avalikustamisel esitatud küsimused, vastuväited ja ettepanekud. Kirjalikult laekunud küsimuste, ettepanekute

ja vastuväidete ning nende vastuste, vastuväidete ja ettepanekute mitteamvestamisel tuuakse ära mitteamvestamise põhjused.

KSH aruanne sisaldab vastavalt KeHJS § 40 (4) sätetele vähemalt järgmist:

- 1) arengukava sisu ja peamiste eesmärkide iseloomustust;
- 2) arengukava seost muude asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega;
- 3) eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldust arengukava koostamise ajal ja alternatiivsete arengustsenaariumide korral, sealhulgas alternatiivide võrdlust ja tõenäolist arengut juhul, kui arengukava ellu ei viida;
- 4) arengukava elluviimisest lähtuvaid keskkonnaprobleeme, eelkõige neid, mis on seotud kaitsealade, kaitsealuste üksikobjektide ja liikidega;
- 5) arengukava jaoks olulisi rahvusvahelisi, Euroopa Liidu või riiklikke keskkonnakaitse eesmarke ja kirjeldust, kuidas neid eesmarke ja muid keskkonnakaalutlusi on arengukava koostamisel arvesse võetud;
- 6) hinnangut eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, positiivse ja negatiivse mõju kohta keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele, hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta ning mõju prognoosimise meetodite kirjeldust;
- 7) erinevate mõjude omavahelisi seoseid;
- 8) arengukava elluviimisega kaasneva olulise negatiivse keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmeid;
- 9) ülevaadet põhjustest, mille alusel valiti alternatiivsed arengustsenaariumid, mida arengukava koostamisel käsitleti;
- 10) ülevaadet sellest, kuidas saadi parim alternatiivne arengustsenaarium;
- 11) ülevaadet arengukava elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamise, avalikkuse kaasamise ja konsultatsioonide tulemuste kohta;
- 12) ülevaadet raskustest, mis ilmnid keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande koostamisel;
- 13) arengukava elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju seireks kavandatud meetmete ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldust;
- 14) ülaltoodud punktides 1–13 nimetatud teabe kokkuvõtet;
- 15) keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi ja selle avaliku arutelu protokoll;
- 16) keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku arutelu protokoll;
- 17) asutuste ja isikute ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi ning ülevaadet nende arvestamisest või arvestamata jätmise põhjustest.

KSH tulemuste põhjal täiendatakse vajadusel arengukava.

Kui Euroopa Komisjoniga toimuvate läbirääkimiste käigus tehakse arengukavasse muudatusi, tuleb nende keskkonnamõju täiendavalt hinnata. Täiendava hindamise käigus korraldatakse hindajate ning arengukava koostamisega tegelevate ekspertide vahel töökohtumisi vahekokkuvõtete tegemiseks.

Täiendava hindamise tulemused kajastatakse koos eelneva hindamise tulemustega lõpparuandes. Lõpparuanne esitatakse avalikuks aruteluks vastavuses KeHJSi § 41.

10. KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE AJAKAVA

KSH viiakse läbi neljas etapis vastavalt järgnevalt toodud ajakavale:

- KSH programmi väljatöötamine ja selle kohta arvamuste küsimine: juuni –

august 2006

- KSH programmi täiendamine pärast avalikku ülespanekut ja arutelu: oktoober 2006
 - KSH programm avalik väljapanek (vähemalt 14 päeva): september 2006
 - KSH programmi avalik arutelu: 29. september 2006
 - KSH programmi täiendamine vastavalt avalikustamisel saabunud ettepanekutele: september – oktoober 2006
- KSH läbiviimine ja KSH lõpparuande algversiooni koostamine: oktoober – veebruar 2006
 - Lõpparuande avalik väljapanek (vähemalt 21 päeva): jaanuar 2006
 - Lõpparuande avalik arutelu: veebruar 2006
- KSH lõpparuande täiendamine pärast avalikku ülespanekut ja arutelu: veebruar 2006
 - Lõpparuande täiendamine vastavalt avalikustamisel saabunud ettepanekutele: veebruar 2006
 - Lõpparuande esitamine: veebruar 2006

Ajakava üksikasjad nagu töömaterjalide läbivaatamise tähtajad, konsultatsioonide ajagraafik töörühmadega ja vajadusel partnerorganisatsioonidega, avalikustamise koosolekute ajad ja jms täpsustatakse programmi avalikustamise perioodil Põllumajandusministeeriumiga, arvestades arengukava koostamise ajakava.

11. AVALIKUSTAMINE JA OSAPPOOLTE KAASAMINE

Põllumajandusministeerium korraldab arengukava koostamist puudutavat üldist infovahetust, sh haldab vastavat võrgulehekülge oma serveris, korraldab meediategevust ja pressisuhtlust ning tegeleb arengukava spetsiifilise infovahetuse ja pressisuhtlusega.

Hindajad esitavad KSH programmi ja lõpparuande Põllumajandusministeeriumile (Arendaja), kes korraldab nende avalikustamise ja edastamise teistele asjaomastele ministeeriumidele.

Põllumajandusministeerium avalikustab arengukava eelnõud ning KSH programmi ja lõpparuande Põllumajandusministeeriumi veebiserveris asuval kodulehel.

Avalikustamise koosolekud protokollib Ekspert. Märkustele ja ettepanekutele arengukava osas vastab Arendaja, KSH osas Ekspert. Ekspert osutab Arendajale kaasabi avalikustamise läbiviimisel ja esitab oma seisukohad märkuste ning ettepanekute osas.

Huvitatud osapooltel on õigus saada KSHga seonduvat informatsiooni ning kaasa rääkida otsustusprotsessides. Avalikkust kaasatakse KSH protsessi läbi KSH programmi ja aruande avaliku arutelu. Huvitatutel on võimalik tutvuda KSH materjalidega KSH programmi ja aruande avalikel väljapanekutel ning jooksvalt Põllumajandusministeeriumi koduleheküljel.

12. ÜLEVAADE PROGRAMMI KOOSTAMISE KOHTA

Programmi eelnõu korrigeeritakse Põllumajandusministeeriumi esindajate märkuste alusel.

KSH programmis kajastatud taustinformatsioon pärineb Eesti maaelu arengu strateegiast 2007–2013 ja Eesti Maaelu Arengukava tööversioonidest. Programmi eelnõus on toodud KSH osapooled, hindamismetoodika ja eesmärk, keskkonnamõju

hindamise objekt ja ulatus, kaasneda võivad mõjud ja KSH ajakava, ning aruannete koosseis. KSH programm on aluseks keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimisele. Seda täiendatakse vajadusel vastavalt osapoolte ja avalikustamise käigus laekunud partnerorganisatsioonide ning avalikkuse ettepanekutele.

Programm täiendatakse avaliku arutelu ja ülespaneku järgselt hindajate poolt koostöös arengukava koostajatega. Programmile lisatakse Sotsiaalministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi poolt esitatud seisukohad programmi osas (vastavalt KeHJS § 36 (3)).

Lisa 3. Programmi avaliku arutelu protokoll

Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 keskkonnamõjude hindamise (KSH) programmi avaliku arutelu protokoll

Aeg: 29. september 2006 kell 13.00–13.45

Toimumiskoht: Põllumajandusministeeriumi suur saal

AEG	TEEMA	ESINEJA
13:00	Sissejuhatavad sõnad Koosoleku eesmärk ja päevakava	Ove Pöder
13.05	Eesti Maaelu Arengukava (MAK) 2007–2013 tutvustav ettekanne	Ove Pöder
13.10	MAK 2007–2013 eelhindamise protsessi tutvustav ettekanne	Maarja Unt
13.15	MAK 2007–2013 KSH programmi tutvustav ettekanne	Maarja Unt
13.30	<p>Küsimused ja kommentaarid:</p> <p>1) Tiiu Valdma (Maves AS) Küsimus: Kuidas on planeeritud kinni pidada programmis päeva täpsusega välja toodud ajakavast. Arvestades Keskkonnaministeeriumis programmi kinnitamisele kulunud aega tundub see juba praegu ebarealistlik? Ettepanek: KSH läbiviimine võiks olla kuu täpsusega fikseeritud.</p> <p>Vastus (Maarja Unt): Tegemist on indikatiivse ajakavaga. Arvestame ettepanekuga.</p> <p>2) Siret Sõmer (AS Tallegg) Küsimus: kas ka need küsimused, mis on e-maili peale saadetud eelnevalt saavad vastused kirjalikult?</p> <p>Vastus (Maarja Unt): kõigile küsimustele vastatakse kirjalikult, vastused koos koosoleku protokolliga pannakse üles ka internetti.</p> <p>3) Maret Merisaar (Keskkonnaorganisatsioonide Koda) Küsimus: Kas on plaanitud kaasata ka veeühistuid MAKi keskkonnamõju strateegilisel hindamisele? Veeühistuid võiks kaasata kui ühte olulist huvigruppi, eriti mis puudutab põldude niisutamist, veekasutamise jne probleemide käsitlemisele.</p> <p>Vastus (Maarja Unt): Veeühistuid eraldi kaasata ei ole plaanis. Läbi avalikustamise on kõigil huvigruppidel võimalik KSH koostamise protsessis kaasa rääkida</p>	

Protokollis: Marge Pettai

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013”

Lisa 3

1. Üldised keskkonnanõuded

Üldiste keskkonnanõuete kontrollitavad standardid.

VEE- ja MULLAKAITSE
<p>1. Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmiselt kuni 170 kg lämmastikku aastas.</p> <p>2. Mineraalväetisega on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmiselt 30 kg fosforit aastas.</p> <p>3. Orgaaniliste ja mineraalväetiste kasutamine on keelatud alates 1. detsembrist kuni 31. märtsini.</p> <p>4. Loomapidamishoonel, kus peetakse üle 10 lü loomi, peab olema sõnniku- ja virtsahoidla, mis mahutab vähemalt kaheksa kuu sõnniku ja virtsa. Kui sõnnikuhoidla kuulub enne 1. jaanuari 2002 kasutusel olnud loomakasvatushoone juurde ning asub nitraaditundlikul alal, peab see nõue olema täidetud 31. detsembriks 2008. Muudel kui nitraaditundlikel aladel tuleb nimetatud nõue täita 1. jaanuariks 2010. Lautades, kus loomi peetakse sügavallapanul, ei ole sõnniku- ja virtsahoidlat vaja.</p> <p>5. Väetise laotamine pinnale on keelatud nitraaditundliku ala haritaval maal, mille maapinna kalle on üle 10%.</p> <p>6. Sõnnikuaun peab veekogust asuma vähemalt 100 m kaugusel, kui veeseaduses ei ole sätestatud teisiti.</p>
TAIMEKAITSE
<p>7. Kasutusel olev taimekaitseade peab läbima korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel; ülevaatusel kontrollitakse taimekaitseadme tehnilise seisundi nõuetekohasust.</p> <p>8. Taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul peab taimekaitsevahendi kasutaja olema läbinud taimekaitsekoolituse ja tal peab olema taimekaitsetunnistus.</p>
BIOLOOGILINE JA MAASTIKULINE MITMEKESISUS
<p>9. Looduslikul rohumaal on keelatud kasutada väetisi ja taimekaitsevahendeid.</p>
LOOMADE HEAOLU
<p>10. Loomapidaja peab oma majandusüksuses peetavatele põllumajandusloomadele tagama sööda ja joogivee kättesaadavuse.</p>
MUUD STANDARDID
<p>11. Loomapidaja peab pidama arvestust ravimite ja ravimsöötade kasutamise üle.</p> <p>12. Loomapidaja on kohustatud oma põllumajandusloomade kohta arvestust pidama ja registreerima kõik surmajuhud.</p>

2. Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused (GAEC) (2007. a seisuga)

- Põllumajandustootja peab pidama põlluraamatut. Taotleja, kelle suhtes ei kohaldata põlluraamatu pidamise nõuet, peab põllul tehtud tegevused kandma tegevuste aruandesse.
- Taotleja peab järgima tuulekaera tõrje abinõusid.
- Põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma mustkesas.
- Enne taotluse esitamise aastat rajatud rohumaa peab vähemalt üks kord enne 31. juulit olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Hiljemalt 31. juuliks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutataval rohumaal peab olema karjatatud loomi loomkoormusega, mis tagab niitmise sarnase tulemuse, ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 loomühikut hektari kohta. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada. Nõuded ei kehti heinaseemne, heintaimede energiakultuurina kasvatamisel ja mahepõllumajanduses kuni kaheaastase haljasväetiseks sisseküntava rohumaa puhul. "Looduskaitseaduse" alusel kaitse alla võetud pindalalisel loodusobjektidel peavad need nõuded olema täidetud hiljemalt 20. augustiks.
- Põllumajanduslikust kasutusest ajutiselt väljas olevale põllumajandusmaale peab taotluse esitamise aasta 1. juuliks olema külvatud, maha pandud või istutatud põllumajanduskultuur või peab seal olema rajatud mustkesa või peab seal 31. juuliks olema tehtud mehhaaniline umbrohutõrje. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada.
- Põllumajandusmaal kulu ja põhku põletada ei ole lubatud.
- Põllul tehtavate tööde tegemisel tuleb lähtuda mulla harimiskindlusest. Põldu võib harida ajal, kui kasutatav tehnika ei jäta põllule harimissügavusest sügavamaid jälgi

3. Kohustuslikud majandamisnõuded (SMR)

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 III lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded Eesti seadusandluses.

Jrk nr	Euroopa Liidu õigusakt	Artikkel	Eesti õigusakt
1	Nõukogu 2. aprilli 1979. aasta direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta	3	Looduskaitseseadus § 4, 12, 14, 26-33, 50, 51
		4(1)	
		4(2)	
		4(4)	
		5	Looduskaitseseadus § 55 lg 1, 6; Loomakaitseseadus § 4
2	Nõukogu 17. detsembri 1979. aasta direktiiv 80/68/EMÜ põhjavee kaitse kohta teatavatest ohtlikest ainetest lähtuva reostuse eest	4	Veeseadus § 26 ⁵ lg 2; Keskkonnaministri määrus nr 44 21.08.2001 Veekeskonnale ohtlike ainete nimistud 1 ja 2; Keskkonnaministri määrus nr 76 16.10.2003.a Ohtlike ainete lubatava heite piirväärtused toodanguühiku kohta; Kemikaaliseadus § 12: Keskkonnaministri määrus nr 12 2.04.2004.a Pinnases ja põhjavees ohtlike ainete sisalduse piirnormid
		5	Veeseadus; Keskkonnaministri määrus nr 44 21.08.2001 Veekeskonnale ohtlike ainete nimistud 1 ja 2; Kemikaaliseadus § 12: Keskkonnaministri määrus nr 12 2.04.2004.a Pinnases ja põhjavees ohtlike ainete sisalduse piirnormid
		3	Keskkonnaministri määrus nr 78 30.12.2002.a Reoveesete põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded § 6, 10, 12; Keskkonnaministri määrus nr 46 10.05.2004.a Keskkonnaministri 30. detsembri 2002. a määruse nr 78 Reoveesete põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded ¹ muutmine lg 2 ja 3
4	Nõukogu 12. juuni 1986. aasta direktiiv 86/278/EMÜ keskkonna ja eelkõige pinnase kaitsmise kohta reoveesete kasutamisel põllumajanduses	3(1)	
		3(2)	
		4(1)(a)	Veeseadus
		4(1)(b)	Veeseadus
		5(1)	Veeseadus
4	Nõukogu 12. detsembri 1991. aasta direktiiv 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest	5(2)	Veeseadus
		5(3)	Veeseadus § 26 ³ ; Vabariigi Valitsuse määrus nr 288 28.08.2001.a Veekaitse- ja

			sõnnikuhoidlatele ning siloladustamiskohtadele ja mineraalväetiste, sõnniku ning silomahla kasutamise ja hoidmise nõuded § 5, 6, 7, 10, 12; Vabariigi Valitsuse määrus nr 57 27.02.2004.a Vabariigi Valitsuse 28. augusti 2001. a määruse nr 288 Veekaitseenõuded väetise- ja sõnnikuhoidlatele ning siloladustamiskohtadele ja mineraalväetiste, sõnniku ning silomahla kasutamise ja hoidmise nõuded ¹ muutmine; Vabariigi Valitsuse määrus nr 17 21.01.2003.a Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala kaitse-eeskiri;
5	Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta	6 (1)	Looduskaitseseadus § 4, 12, 14, 18 lg 1,2 § 25 lg 1, § 26-33, § 49 lg 1, 2 § 50-51
		6(2)	Looduskaitseseadus § 4, 12, 14, 18 lg 1,2 § 25 lg 1, § 26-33, § 49 lg 1, 2 § 50-51
		6(3)	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus § 3, 29 lg 1, 2, § 33 lg 1, § 45 lg 1, 2
		6(4)	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus § 29 lg 3, 4, § 45 lg 3, 4
		13	Looduskaitseseadus § 55 lg 7, 8, § 56 lg 2
		15	Jahiseadus § 39, 40 lg 1, 2, 3
		22(b)	Looduskaitseseadus § 57
6	Nõukogu 27. novembri 1992. aasta direktiiv 92/102/EMÜ loomade indentifitseerimise ja registreerimise kohta	3(1)(a)	Loomatauditõrjeseadus § 10, 11; Nõukogu 17. detsembri 2003. aasta määrus 21/2004/EÜ, millega kehtestatakse lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ning direktiive 92/102/EMÜ ja 64/432/EMÜ; Põllumajandusministri määrus nr 88 18.12.2002.a Registreerimisele ja teatud juhtudel tunnustamisele kuuluvate loomakasvatushoonete ja -raajatiste ning loomade pidamiseks piiritletud alade loetelu ning nende registreerimise ja tunnustamise kord ¹ § 1; Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 1-14
		3(1)(b)	Veterinaarkehteduse seadus § 4, 5, 7
		4(1)(a)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 13 lg 4
		4(1)(b)	Nõukogu 17. detsembri 2003. aasta määrus 21/2004/EÜ artiklid 4-8, millega kehtestatakse lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ning direktiive 92/102/EMÜ ja 64/432/EMÜ; Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 1, 8, 13

4(3)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 13 lg 2 ja 3
4(3)(a)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 13 lg 5
4(3)(b)	Loomatauditõrjeseadus § 15; Põllumajandusministri määrus nr 53 22.04.2004.a Nõuded põllumajandusloomade vahendaja ettevõttele § 1 lg 3, 4, 5
4(3)(c)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 13 lg 5
5(1)(a)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 4 ¹
5(1)(b)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 6
5(1)(c)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 7
5(1)(d)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 1
5(2)(a)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 4

		5(2)(b)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 3
		5(2)(c)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord
		5(3)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3 lg 4 ¹
		5(4)	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 1 lg 1 ¹
7	Komisjoni 29. detsembri 1997. aasta määrus 2629/97/EÜ, millega sätestatakse veiste identifitseerimise ja registreerimise süsteemi raames kasutatavaid kõrvamärke, põllumajandusettevõtete registreid ja loomapasse käsitleva nõukogu määruse 820/97/EMÜ kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad	6	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 7, 8
		8	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 8
8	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuli 2000. aasta määrus 1760/2000/EÜ veiste identifitseerimise ja registreerimise süsteemi loomise, veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise ning nõukogu määruse 820/97/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta	4	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 3, 9
		7	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord § 13

8 a	Nõukogu 17. detsembri 2003. aasta määrus nr 21/2004, millega kehtestatakse lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ning direktiive 92/102/EMÜ ja 64/432/EMÜ	3	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord
		4	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord
		5	Põllumajandusministri määrus nr 77 05.08.2003.a Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord
9	Nõukogu 15. juuli 1991. aasta direktiiv 91/414/EÜ taimekaitsevahendite turuleviimise kohta	3(1)	Taimekaitseseadus § 62 lg 2, 4, 5; Põllumajandusministri määrus nr 59 1.06.2005.a Toimeaine Euroopa Ühenduste Nõukogu direktiivi 91/414/EMÜ lisasse 1 kandmiseks ja taimekaitsevahendi turule lubamiseks esitatavate taotluste sisu- ja vorminõuded
		3(2)	Taimekaitseseadus § 62 lg 3
		3(3)	Taimekaitseseadus § 78 lg 1 ja 5; Põllumajandusministri määrus nr 50 20.04.2006.a Nõuded taimekaitsevahendi kasutamisele
		3(4)	Taimekaitseseadus § 61 lg 1, 2; Põllumajandusministri määrus nr 59 1.06.2005.a Toimeaine Euroopa Ühenduste Nõukogu direktiivi 91/414/EMÜ lisasse 1 kandmiseks ja taimekaitsevahendi turule lubamiseks esitatavate taotluste sisu- ja vorminõuded
10	Nõukogu 29. aprilli 1996. aasta direktiiv 96/22/EÜ, mis käsitleb teatavate hormonaalse või türostaatilise toimega ainete ja beetaagonistide kasutamise keelamist loomakasvatuses ning millega tunnistatakse kehtestatuks direktiivid 81/146/EMÜ ja 88/299/EMÜ	3(a)	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 1
		3(b)	Põllumajandusministri määrus nr 21 23.02.2005.a Ravimite ning ravimsöötade loomahaiguste ennetamiseks ja raviks kasutamise tingimused ja kord § 2
		3(c)	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 1+ § 2 punkt 2
		3(d)	Põllumajandusministri määrus nr 21 23.02.2005.a Ravimite ning ravimsöötade loomahaiguste ennetamiseks ja raviks kasutamise tingimused ja kord § 2

		3(e)	Põllumajandusministri määrus nr 21 23.02.2005.a Ravimite ning ravimsöötade loomahaiguste ennetamiseks ja raviks kasutamise tingimused ja kord § 2
		4(1)	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 2 punktid 3 ja 4
		4(2)(i)	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 2 punkt 5
		4(2)(ii)	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 2 punkt 6
		5	Põllumajandusministri määrus nr 21 23.02.2005.a Ravimite ning ravimsöötade loomahaiguste ennetamiseks ja raviks kasutamise tingimused ja kord
		7	Põllumajandusministri määrus nr 19 21.02.2005.a Biostimulaatorite, hormoonpreparaatide ja muude ainete nimekiri, mille käitlemine loomadel kasutamise eesmärgil on keelatud, ning nimetatud ainete loomade raviks kasutamise erijuhud § 2; Nõukogu 26. juuni 1990. aasta määrus 2377/90/EMÜ, milles sätestatakse ühenduse menetlus veterinaarravimijääkide piirnormide kehtestamiseks loomsetes toiduainetes lisa I, II, III
11	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2002. aasta määrus 178/2002/EÜ, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused	14	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(1)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(2)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(3)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(4)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(5)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(6)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(7)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(8)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		14(9)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 12
		15	Otsekohalduv; Söödaseadus § 3, § 14 lg 5
		17(1)	Otsekohalduv; Toiduseadus § 21
		18	Otsekohalduv; Toiduseadus § 23
		19	Otsekohalduv
		20	Otsekohalduv; Söödaseadus § 3 lg 1
12	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta määrus 999/2001/EÜ, millega sätestatakse teatavate transmissiivsete spongioosete entsefalopaatiate vältimise, kontrolli ja likvideerimise eeskirjad	7(1)	Otsekohalduv; Söödaseadus § 10 lg 2
		7(2)	999/2001 lisa IV muudetud 1292/2005 otsekohalduv
		7(3)	999/2001 lisa IV muudetud 1292/2005 otsekohalduv
		7(5)	Otsekohalduv; Söödaseadus § 10
		11	Otsekohalduv; Loomatauditõrjeseadus § 35 lg 2, § 9 punkt 1
		12	Otsekohalduv
		13	Otsekohalduv
		15	Otsekohalduv

13	Nõukogu 29. septembri 2003. aasta direktiiv 2003/85/EÜ ühenduse meetmete kohta suu- ja sõrataudi tõrjeks, millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 85/511/EMÜ ja otsused 89/531/EMÜ ja 91/665/EMÜ ning muudetakse direktiivi 92/46/EMÜEMP's kohaldatav tekst	3	Põllumajandusministri määrus nr 24 3.04.2001. a Suu- ja sõrataudi tõrje eeskiri § 6 lg 1; loomatauditõrje seadus § 35 lg 2, § 9 punkt 1; Põllumajandusministri määrus nr 34 25.11.1999. a Teatamiskohustuslike ja registreerimiskohustuslike loomataudide loetelu kinnitamine
14	Nõukogu 17. detsembri 1992. aasta direktiiv 92/119/EMÜ, millega kehtestatakse üldised ühenduse meetmed teatavate loomahaiguste tõrjeks ja konkreetsed meetmed seoses sigade vesikulaarhaigusega	3	Põllumajandusministri määrus nr 34 25.11.1999.a Teatamiskohustuslike ja registreerimiskohustuslike loomataudide loetelu kinnitamine; loomatauditõrjeseadus § 35 lg 2, § 9 punkt 1
15	Nõukogu 20. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/75/EÜ, millega kehtestatakse erisätted lammaste katerraalse palaviku tõrjeks ja likvideerimiseks	3	Põllumajandusministri määrus nr 34 25.11.1999.a Teatamiskohustuslike ja registreerimiskohustuslike loomataudide loetelu kinnitamine; loomatauditõrjeseadus § 35 lg 2, § 9 punkt 1
16	Nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiiv 91/629/EMÜ, milles sätestatakse vasikate kaitse miinimumnõuded	3(1)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 7 ja § 8 lg 1, 3
		3(2)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 8 lg 1
		3(3)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 7-8
		3(4)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 11
		4(1)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 2-6, § 9-10
		4(2)	
17	Nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiiv 91/630/EMÜ, milles sätestatakse sigade kaitse miinimumnõuded	3	Põllumajandusministri määrus nr 80 03.12.2002 Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele § 7-14
		4(1)	Põllumajandusministri määrus nr 80 03.12.2002 Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele § 20
18	Nõukogu 20. juuli 1998. aasta direktiiv 98/58/EÜ, mis käsitleb põllumajandusloomade kaitset	4	Loomakaitse seadus § 3, 4, 9

Eesti maaelu arengukava 2007–2013

Lisa 4

Ebasoodsates piirkondades asuvate valdade loetelu

Maakond	Artikkel 19	Artikkel 19 (vastab ka artiklile 20)	Artikkel 20
Harju	Anija, Kernu		Kuusalu*, Padise
Hiiu		Emmaste, Kõrgessaare, Käina, Pühalepa	
Ida-Viru	Avinurme, Maidla, Sonda	Iisaku, Illuka, Lohusuu, Lüganuse, Tudulinna, Vaivara	Alajõe, Aseri, Kohtla, Toila
Jõgeva		Pala	Kasepää
Järva	Türi**		
Lääne	Kullamaa, Oru, Risti, Taebla	Lihula, Martna, Nõva, Vormsi	Hanila, Noarootsi, Ridala
Lääne-Viru		Vihula, Viru-Nigula	
Põlva	Kanepi, Mooste, Orava, Valgjärve, Vastse-Kuuste, Veriora	Mikitamäe, Röpina	Värska
Pärnu	Are, Koonga, Vändra	Audru, Häädemeeste, Saarde***, Tõstamaa, Varbla	Kihnu, Tahkuranna
Rapla	Kohila, Kärü, Märjamaa, Vigala		
Saare		Kaarma, Laimjala, Leisi, Lümanda, Muhu, Mustjala, Orissaare, Pihla, Pöide, Ruhnu, Torgu, Valjala	Kihelkonna, Kärla, Salme
Tartu		Meeksi, Vara, Võnnu	Alatskivi, Mäksa, Peipsiääre, Piirissaare
Valga	Karula, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste		
Viljandi			
Võru	Antsla, Haanja, Lasva, Mõniste, Rõuge, Sõmerpalu, Urvaste, Varstu	Meremäe	Misso, Vastseliina
Kokku (99)	37	40	22

* Sealhulgas endise Loksa valla territoorium.

** Ainult endise Türi valla territoorium.

*** Sealhulgas endise Tali valla territoorium.